

REESE LIBRARY

UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Received Mar. 27 1893

Accession No. 50829. Class No.

This book is DUE on the last date stamped below

SOUTHERN BRANCH
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY
LOS ANGELES, CALIF.

P. PAPINII STATII
OPERA OMNIA.

VOL. II.

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

P. PAPINII STATII

OPERA OMNIA

EX EDITIONE BIPONTINA

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

75373

VOLUMEN SECUNDUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1824.

ANNUAL REPORT

OF THE

COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE

50829

T. 4
6165
Y 24
1. 158

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER I.

ARGUMENTUM.

ŒDIPUS, ut se patrem interfecisse, et matrem uxorem duxisse cognovit, dolore percitus, sibi oculos eruit, et occultando dedecori, se in subterraneum locum condit. Œdipi filii, Eteocles et Polynices, patrem nec invisunt in calamitate, nec solantur : quibus graviter infensus numina Inferorum ac præcipue Tisiphonen furiam, injuriarum parentibus illatarum vindicem acerrimam, in eos invocat. Tisiphone Thebas advolat, vixque regiæ domus limen attingit, cum motus insoliti in fratrum animis oriuntur. Furor, invidia, odium, discordia, et regnandi cupido, mentes eorum invadunt. Convenerat inter Eteoclem et Polynicem, ut alternis annis regnarent, et ut qui privatus foret, solum exilio verteret. Jupiter Deorum concilium convocat ; exponit scelera quibus principes, tam Thebani, quam Argivi, obstringerentur : dicit apud se statuuisse, utrosque meritis pœnis afficere, licet a se originem ducant : bellum, quo id fieret, inter eos concitaturum : ejus causas fore nuptias Polynicis Thebani cum Argia Adrasti Argivorum regis filia. Juno Argivos suos defendere frustra nititur : nam Jupiter Stygem obtestatus, se nullius precibus ab hoc proposito deterritum iri, Mercurium ad Plutonem mittit, cum mandatis, ut Laium in superas auras remittat, qui Eteocli nepoti referat, Diis visum, ut ipse regnum retineat, et fratrem id ex conventu repetentem armis repellat. Inde belli semina. Polynices, vitæ suæ a fratre timens, clam Thebis aufugit, et per devios tramites, nocte pluviosa et procellosa, ægre tandem Argos pervenit, et urbem ingressus, in vestibulo regio procnubuit, somnum capturus. Adrastus tunc Argis imperabat. Huic duæ filiæ forma præstantes, quarum de nuptiis cum oraculum consulisset, responsum retulerat, Leonem et Aprum sibi generos fore. Id responsi patris animum admodum angebat ; Amphiaræus enim, etsi vates peritissimus, illud explicare non poterat. Tydeus Calydonia patriam fugiens ob eandem fratris, eadem nocte pluviosa et procellosa interceptus, Argos et ipse accedit ; et cum in vestibulo regio requiescere vellet, a Polynice, qui prior venerat, prohibetur. Primum

probra invicem et minas jactant; mox ad manus veniunt. Ad strepitum Adrastus excitatur, et facibus accensis egressus, duos adolescentes sanguine respersos videt. Sciscitatus, cujus generis essent, et quæ irarum causæ, Tydeus se Cenei Calydonis regis filium, Polynices, splendorem natalium non sibi deesse, respondit: parentum tamen nomina reticet. Adrastus, mitigatis eorum animis, in Regiam eos introducit; utrumque oculis perlustrat, et hunc leonis pelle, illum apri exuviis indutum cernens, conjecit eos esse, quos sibi generos fata destinabant. Nocti gratias agit, quod ejus ope, sollicitudine, qua dudum urgebatur, liberatus esset. Sacrificia fieri, dapesque afferri, ac filias accersiri jubet. Sacris demum peractis, memor Tydeum prius dixisse, ab Ceneo se ortum, ad Polynicem conversus, ab eo, quibus parentibus natus esset, postulat. Polynices paulum cunctatus, Cadmum generis sui auctorem, Thebas patriam, Jocastam matrem esse dicit; patrem non nominat. Cui Adrastus respondet celare frustra illum velle, quæ omnibus nota essent; verum parentum scelera liberis non nocere, modo parentes non imitentur. Tandem Adrastus hymnum in honorem Apollinis canit.

FRATERNAS acies, alternaque regna profanis Decertata odiis, sotesque evolvere Thebas,

Pierius ardor subiit animum enarrandi fraterna bella, et regnum vicibus habentibus

~~~~~

Singulis Thebaidos libris, si hunc primum librum excipias, præfixa sunt Argumenta in membranis. Argumentum vero, quod initio hujus libri desideramus, olim extitisse indicio nobis est Lactantius, qui ejus mentionem facit in Commentariis.—1 Quidam codd. Barthii: *cognataque regna*; et ita legit Lactantius, et citat media ætate scriptor Chronici Laurishamensis; *alternaque* Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.—2 *Dicertata* codex quidam, quem citat Barthius in Advers. lib. xvi. cap. 20. *sontisque evolvere*

NOTÆ

Thebaidos] Thebais nomen sumit ab argumento: continet enim bellum quod inter Eteoclem et Polynicem ad Thebas gestum est.

1 *Fraternas acies*] Polynices enim et Eteocles, inter quos bellum hoc Thebanum gestum est, erant fratres, et Œdipi filii: in eoque ambo mutuis vulneribus ceciderunt. *Alternaque regna*] Vacuo per abdicationem Œdipi Thebarum regio solio, Eteocles et Polynices pacti sunt, ut alternis annis imperarent. Sic Procas

rex Albanorum, filiis Amulio et Numitori regnum annuis vicibus habendum reliquit. *Profanis*] Bene *profanis*. Omnes enim discordiæ et inimicitiae inter fratres et propinquos impiæ sunt et profanæ.

2 *Decertata*] Bernartius, et ceteri Interpretes, pro ‘valde et pertinaciter certata,’ acceperunt; præpositio enim ‘de’ in compositione plerumque augeat: ut in ‘deamo,’ ‘depereo,’ et similibus. Barthius vero neminem Interpretum vim hujus verbi perce-

Pierius menti calor incidit. Unde jubetis
 Ire Deæ? Gentisne canam primordia diræ?
 Sidonios raptus, et inexorabile pactum
 Legis Agenoreæ? scrutantemque æquora Cadmum?

dum, decertatum impiis inimiciis, ac Thebas nocentes. A quo tempore, Deæ, imperatis incipere? an dicam originem pravæ familiæ? raptum virginis Sidoniæ, et inflexibilem conditionem mandati Agenoris? et Cadmum percurrentem maria? Res

Rom. et vet. Lindenbrogii; *sontesque exolvere* Exc. Cantab.—5 *Sydonios raptus* Ald. 1. 'Scitius quidvis dixisset, quam *pactum*.' Barth. Nescio quis con-

NOTÆ

pisce dicit; sed *decertata* significare, 'perdita et amissa concertando;' et ita veterem Glossographum intellexisse; apud quem: 'Decertata, certando amissa. Neuter enim tenuit, quod uterque alteri invidit. Quia quod propter illi fratricidium fecerunt, id post eos habuit Creon.' Hunc sensum confirmare potuisset Barthius duobus locis Thebaidos, uno lib. iv. 'Ah miseri morum! bellatis sanguine tanto, Et saltus dux alter habet.' Ubi Eteocles et Polynices duobus tauris comparantur, qui secum invicem pugnant, ut avita pascuæ, et communem montem defendant. Altero vero lib. xii. 'Nil actum bello. Miseri, sic dum arma movetis, Vicit nempe Creon.' *Sontes*] Thebæ dicuntur *sontes*, vel propter præsentia bella: quia Thebani contra fidem, ut credibile est, utrique fratri datam, a partibus Eteoclis contra Polynicem regnum ex conventu repentem steterunt; vel *sontes* propter Œdipum, qui patrem occiderat, et matrem uxorem duxerat; vel τὸ *sontes* non refertur ad Thebanos, sed ad eorum principes Eteoclem et Polynicem. *Thebas*] Thebæ, urbs olim clarissima Bœotix, Liberi Patris, et Herculis patria, quam alii ab Ogyge, alii a Cadmo conditam tradunt. Dicta fuit Ἑπτὰπυλος, a *septem portis*,

quarum nomina referuntur Theb. viii. Erat alia ejusdem nominis in Ægypto Ἑκατόνπυλος, a *centum portis*, cognominata, et alia in Cilicia, Eetionis regia, patria Andromaches, Hectoris uxoris, quam idcirco 'Thebaidem' vocat Ovidius. Nomen hodie retinet.

3 *Pierius*] Poëticus, seu a Musis, quæ Pierides dictæ sunt, immixtus. *Unde jubetis*] Multa enim sunt principia historiæ Thebanæ.

4 *Deæ*] Veteres crediderunt Deas esse, quæ scribendis carminibus præerant, et Musas vocabant. Solebantque Poëtæ eas invocare initio suorum operum. *Gentis diræ*] Gens hic pro familia regia principum Thebanorum sumitur; et dicitur 'dira' propter eorum scelera.

5 *Sidonios raptus*] Intelligit raptum Europæ, Agenoris regis Tyri et Sidonis filiæ, a Jove in taurum converso. *Et inexorabile pactum Legis Agenoreæ? scrutantemque æquora Cadmum*] Europa rapta, Agenor jussit Cadmo filio navem conscendere ad perquirendam et recuperandam sororem; eique interminatus est perpetuum exilium, nisi eam reduceret; unde hic *inexorabile pactum Legis Agenoreæ* dicitur. *Sidonios*] Pro Tyrios, ob propinquitatem Tyri et Sidonis, licentia poëtis familiari: vel quia Agenor utriusque

Longa retro series, trepidum si Martis operti
 Agricolam infandis condentem praelia sulcis
 Expediam, penitusque sequar, quo carmine muris
 Jusserit Amphion Tyrios accedere montes. 10
 Unde graves iræ cognata in mœnia Baccho,

altius repetenda foret, si referrem trepidum satorem belli latentis, supponentem certamina sulcis consccleratis, et si prorsus exponerem, quo cantu Amphion imperaverit saxa appropinquare construendis mœnibus Thebanis: quæ de causa exarsit ira

jectabat, factum.—10 *Jusserat* Rom. *Jusserit* Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. et sic *Petrens*. *Tyrios* *Petrens*. et omnes codd. Gronovii, qui

NOTÆ

rex erat. Sidon autem est celeberrimum et antiquissimum emporium ad mare Phœnicium: quod nomen sortitum est ab abundantia piscium: nam *Saïd* piscatio Phœnicibus significatur. Tyro distabat fere ducentis stadiis, ut habet Strabo. Hodie vocatur *Saïd*.

7 *Trepidum Agricolam*] Cadmum. Cadmus, sorore non reperta, cum ex oraculi responso venisset in ea loca in quibus postea Thebas condidit, draconem Marti sacrum, qui comitum suorum aliquos occiderat, interfecit, et avulsis ejus dentibus, Minervæ monitu, ac satis, orti sunt repente homines armati, qui se mutuis vulneribus conciderunt, quinque exceptis, qui se Cadmo conjunxerunt. *Trepidum*] Quis enim non horresceret, si prodeuntes e terra bellatorum copias videret? *Martis*] Belli. Martem sumi pro bello apud Poëtas passim obvium. *Operti*] Id est, latentis in dentibus satis draconis. Vide Ovid. Met. III.

8 *Infandis*] Quia pepererunt armatos homines. *Condentem praelia sulcis*] Imitatus est Papinius Propertium, qui loquens de Medea, hæc ait lib. III. Eleg. 10. 'Colehis flagrantés adamantina sub juga tauros Egit, et armigera praelia sevit humo.'

9 *Quo carmine muris Jusscrit Amphi-*

on Tyrios accedere montes] Amphion Jovis, vel, ut alii volunt, Mercurii filius fuit; a quo cum lyram accepisset, moti dulcedine cantus lapides sponte se muris Thebarum construendis admovent. Loens fabulæ datus, quod Amphion Thebas muris et turribus einxerit, ac fidibus præclare cecinerit: vel potius, ut ait Solinus, quod 'affatus suavitæ homines rupium incolas et incultis moribus rudes ad obsequii civilis perduxit disciplinam.'

10 *Tyrios*] Thebanos. Thebani enim a Tyrii originem ducebant. Verum Gronovius legendum censet *Tyriis*, etsi fateatur omnes Mss. codices habere *Tyrios*, ut ad muros referatur: rectius quippe dicit Thebanis muris accedere saxa, quam saxa Thebana muris accedere. *Montes*] Hyperbolice, pro grandibus saxis.

11 *Unde graves iræ cognata in mœnia Baccho*] Per *mœnia* hic personæ intelliguntur. Duplex autem potest esse sensus hujusce versus. Nam aut *graves iræ* possunt esse *Bacchi in cognata* sibi *mœnia*, aut alterius in *mœnia cognata Baccho*. Priori sensu intelligitur de Baccho graviter irato Pentheo, ob sprete orgia sua: unde discerpi eum fecit a propria matre; et hic *mœnia* pro Pentheo accipit Poëta. *Cognata*] Quia Bacchus et Pen-

Quod sævæ Junonis opus, cui sumserit arcum

Infelix Athamas, cur non expaverit ingens

Ionium socio casura Palæmone mater.

Atque adeo jam nunc gemitus, et prospera Cadmi

15

Bacchus in consanguineam urbem: quod opus immitis Junonis; in quem miser Athamas arcum ceperit: cur genitrix, se præcipitatura comite Palæmone, non exhortuerit magnum mare Ionium. Verum jam nunc patiar sileri res Cadmi adversas, et

cum Barthio malit Tyriis.—12 Codex Behot. *cur sumpserit arcus*; codd. Barthii, Lindenbrogii, et Petrens. cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *cui sumpserit arcus*; Rom. et Venett. 3. 4. *arcum*, quod receperunt Lindenbrog. Cruc. Gevart. Dan. Heins. et Gronov. improbante Barthio.—15 *Atque adeo* Petrens. codex Behot. Rom. et Venett. quod receperunt Lindenbrog. Cruc. Gevart. Dan. Heins. et Gronov. *Atque ideo* Barthii membranæ cum

NOTE

thens consobrini erant; Agave enim, mater Penthei, matertera erat Bacchi. Posteriori sensu intelligi potest de Junone, quæ non contenta perdidisse Semelem matrem Bacchi, quem ex Jove susceperat, (unde gravissimæ iræ,) ultionem suam in omne genus Bacchi extendit, præcipue in sorores matris ejus, nempe Ino, Autonoe, et Agaven; et hic mænia numeret Poëta, pro sororibus Semeles. Vel quia Ino, Autonoe, et Agave, materteræ Bacchi erant. Prior sensus mihi verior videtur.

12 *Quod sævæ Junonis opus*] Nota fabula, ut Semele per fraudem Junonis decepta est, cum illius suasu petiisset a Jove ut ad se veniret ea majestate qua solebat ad Junonem. Vide Ovid. Met. 11. *Sævæ*] Quia Juno acerrimo odio semper pellices Jovis prosecuta est, omnesque, quantum potuit, perdidit. *Cui sumserit arcum Infelix Athamas*] Athamas rex Corinthi furore a Junone immisso percitus, arrepto arcu, Learchum filium sagittis confixit. *Infelix*] Quia in proprium sanguinem sæviit.

13 *Cur non expaverit ingens Ionium, socio casura Palæmone mater*] Ino, ux-

or Athamantis, ut vidit furem maritum occidisse Learchum alterum ex filiis, metu secum altero Melicerta e Moluride petra in mare Ionium præcipitem egit. Hi autem, miseratione Nereidum, in numerum Deorum marinorum relati sunt; Ino Lencothoë, filius vero Palæmon Græcis dictus fuit: Latinis autem Mater Matuta, et Deus Portunus. *Ingens Ionium*] Supple 'mare.' Ionium autem mare est ea pars maris Mediterranei, quæ inter Siciliam, Peloponnesum, et Cretam extenditur. Ptolemæus vero in descriptione Macedoniae, eam quoque portionem Sinus Adriatici, quæ oram Macedoniae aluit, mari Ionio ascribit.

15 *Gemitus*] Adversa. Quod proflugus e patria sedes alias querere coactus fuerit: quod ejus filia in gravissimas calamitates inciderint: quodque ipse tandem regno expulsus confugerit in Illyricum, ubi cum Harmonia uxore in serpentem conversus fuit. *Prospera*] Quod Thebas florentissimam civitatem condiderit; Harmonian, filiam Veneris et Martis, uxorem duxerit, et avus Bacchi per Semelem filiam fuerit.

Præterisse sinam : limes mihi carminis esto
 Œdipodæ confusa domus : quando Itala nondum
 Signa, nec Arctoo ausim sperare triumphos,
 Bisque jugo Rhenum, bis adactum legibus Istrum,

secundas. Sola confusa Œdipi familia sit mihi terminus operis ; cum non uideam sperare celebrare Itala vexilla, nec triumphos de Septemtrione actos, Rhenum bis jugo, et Danubium bis imperio submissum, et conjuratos Dacos deturbatos ex

Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant.—18 Petrensis : *spectare triumphos* ; et sic codex Burmanni a manu pr. *sperare* Behot. codex Burm. a manu sec. Rom. Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. Marklandus ad Sylv. 1. 4. 91. legit *spirare triumphos* ; et sic etiam conj. Heinsius ad Ovid.

NOTÆ

17 *Œdipodæ*] Œdipus, Laii et Jocastes filius, ut primum natus est, in monte Cithærone fuit expositus. (Laius oraculum acceperat, se a filio, si quis sibi ex Jocasta nasceretur, aliquando occisum iri.) Œdipus ibi repertus a Phorbante pastore portatus fuit ad Meropen uxorem Polybi Corinthiorum regis, qui eum pro filio educavit. Œdipus autem grandior factus, comperit se non esse Polybi filium ; quapropter consultum ivit Oraculum, a quo acceperat, se patrem in Phocide inventurum : quo cum venisset, Laium patrem illac iter facientem imprudens interfecit. Victa mox Sphyngæ, rex a Thebanis salutat, Jocastam matrem uxorem duxit ; ex qua quatuor liberos suscepit. Exorta demum gravi pestilentia, respondit oraculum, huic finem non fore, nisi cædes Laii vindicaretur : facta igitur hujus cædis diligentissima conquisitione, accepit Œdipus se et patrem interfecisse, et matrem in matrimonio habuisse : unde tanto dolore correptus fuit, ut sibi ipsi oculos eruerit, regnoque abdicato, in locum obscurissimum se condiderit. Quæ omnia postea explicabuntur. *Confusa domus*] Nam in ea familia omnia jura naturæ turbata sunt, quia idem filius, et maritus, eadem mater

et uxor, iidem liberi, ac nepotes. *Quando Itala nondum Signa, nec Arctoo ausim sperare triumphos*] Supple ‘celebrare.’ *Arctoo triumphos*] Intelligit duos legitimos triumphos, quos Domitianus egit de Cattis ac Dacis post varia prælia : de Sarmatis laurcam modo Jovi Capitolino retulit, ut discimus ex Suetonio in Domitiano. *Arctoo*] Quia hi populi positi sunt Septemtrionem versus, qui Græcis Arctos dicitur ab urse majori et minori, quibus subiacet Septemtrio, ἀρκτὸς enim Græcis *ursam* significat. *Ausim*] Pro audebo, vel audeam. Sic Virg. Ecl. III. ‘De grege non ausim quicquam deponere tecum.’ Et Georg. II. ‘Ausim vel tenui vitem committere sulco.’

19 *Bisque jugo Rhenum*] Innuere vult Catos, Rheni accolæ, victos fuisse a Domitiano, ac sub jugum missos. *Rhenum*] Rhenus notissimus Europæ fluvius, Galliam a Germania dividens. Celebris olim transitu Julii Cæsaris, sed paucis ante annis clarior transitu Ludovici Magni Gallorum regis. Efficit autem illam nominatissimam Batavorum seu Hollandorum insulam, nupera clade memorabiliorem, quam longinquis per omnia maria navigationibus : beneque actum est, ut essent populi, qui

Et conjurato dejectos vertice Dacos :

20

Aut defensa prius vix pubescentibus annis

monte, aut bella pro Jove prius gesta a Domitiano vix pubertatem ingresso. Et tu,

~~~~~

Met. v. 348. Vide Drakenb. ad Sil. xvi. 536.—20 Nonnulli *disjectos*.—21

NOTÆ

totum orbem, vel coloniis, vel fœderibus, ac commercio tenerent, ut famam invicti regis, tanquam futurorum domini, longe lateque per omnes gentes ferrent. *Bis adactum legibus Istrum*] Intelligit Dacos Danubii accolæ, a Domitiano bis victos, ac leges Romanas recipere coactos. *Istrum*] Ister seu Danubius ortus, ut ait Plinius lib. iv. cap. 12. ‘in Germaniæ jugis montis Abnobæ, ex adverso Raurici Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras gentes lapsus Danubii nomine, immenso aquarum auctu, et unde primum Illyricum alluit, Ister appellatus, sexagiuta annibus receptis, medio ferme eorum navigabili, in pontum vastis sex, vel, ut alii, septem fluminibus evolvitur.’ Hodie vocatur *Donau*.

20 *Et conjurato dejectos vertice Dacos*] Daci, populi Transdanubiani, qui ad Septemtrionem Carpatho monte a Polonis disterrinantur, habentque ad Occasum Tibiscum fluvium: ad Meridiem vero et Ortum ad Danubium usque extenduntur. Hodie dividuntur in plures populos, Transylvanos, Zypserlandios, Rascios, Servios, et Bulgaros. Dicuntur dejecti vertice, quia hæc gens montibus inhærebat, ut observavit Florus lib. iv. ‘Daci montibus inhærent.’ Ob idque Papinius semper hanc gentem per ‘montem’ designat. Equo Maximo: ‘Tu tardum in fœdera montem Longo Marte domas.’ Et Lacrymis Etrusci: ‘Hæc est, quæ victis parentia fœdera Cattis, Quæque suum

donat Dacis clementia montem.’ Verisimile est etiam, eorum regiam in editissimo aliquo ac munitissimo monte sitam fuisse, ut patet ex Dionis Epitome, ubi bellum Trajani cum Dacis describitur, quamque ob eam rationem Papinius etiam, ‘domum arduam Daci’ vocat. Eodem Equo Maximo: ‘Et attoniti domus ardua Daci.’ *Conjurato*] Hypallage, pro ‘conjuratos Dacos.’ Et hinc colligimus, forsitan moris fuisse Dacis, ut, cum bello urgerentur, confugerent in illum montem, et certo quodam ritu conjurarent contra hostem. Cur enim illum ‘verticem conjuratum’ appellaret? Quod etiam facere consueverant hausta aqua ex Istro, ut observat Junius Philargyrius ex Aufidio Modesto ad illud Georg. ii. ‘Aut conjurato descendens Dacus ab Istro.’ Et Prudentius in Symmachum de Alarico Dacorum rege loquens: ‘Tentavit Geticus nuper delere tyrannus Italiam, patrio veniens juratus ab Istro.’ Et Claudianus de eodem, libro de Bello Getico: ‘Qui cuncta sibi cessura ruenti Pollicitus, patrii numen juraverat Istri, Non nisi calcatis loricas ponere Rostris.’ Getæ enim et Daci una eademque gens ex Plinio lib. iv. cap. 12. et Horatio lib. iii. Od. 8. ad Mæcenatem: ‘Occidit Daci Cotisonis agmen.’ Quem Cotisonem Suetonius, Augusto cap. 63. vocat Getarum regem. Strabo tamen Getas collocat magis ad ortum versus, et Pontum Euxinum; Dacos vero ad Occidentem.

Bella Jovis. Tuque o Latiae decus addite famæ,
 Quem nova maturi subeuntem exorsa parentis
 Æternum sibi Roma cupit; licet arctior omnes
 Limes agat stellas, et te plaga lucida cœli
 Pleiadum, Boreæque, et hiulci fulminis expers

25

Domitiane, qui adjectus es ornamentum Latino nomini, quem Roma sibi in perpetuum imperare optat, succedentem norissimis inceptis senioris patris; quamvis cuncta sidera contrahant suos fines tibi recipiendo, ac te luminosus tractus cœli exors Vergiliarum, Aquilonis, ac hiulci fulminis iritet; et si ipse sol moderator velocium

Alii codd. pro annis habent armis.—22 *Bella Jovis, teque o Latiae* contra codd. et edd. omnes scribi jussit Gronovius.—24 Codex Behot. et Dan. cum edd.

NOTÆ

21 *Defensa*] Supple, a Domitiano.

22 *Bella Jovis*] Intelligit Capitolium, in quod se recepit Domitianus cum ceteris Vespasiani partes sequentibus, quodque defendit contra irruentes Vitellianos. *Tuque o Latiae, &c.*] Gronovius legit: *teque o Latiae*; et *te* interpretatur, omnes virtutes tuas, omnem magnitudinem, omnia decora. Sed *τὸ tuque* mihi retinendum videtur. Hic enim incipit Poëta alloqui Domitianum, eumque adulari. *Latiae*] Romanæ, quia Roma in Latio sita erat.

23 *Maturi*] Maturus et de annis et de animo dicitur, junxitque Ovidius: 'Animo maturus et ævo,' et utrumque de Vespasiano dici potest; nam senex erat et prudens. *Nova exorsa*] Id est, opera inchoata per patrem Vespasianum, quæ Domitianus absolvit. Aurelius Victor: 'Domitianus multa opera inchoata per patrem, vel studio fratris, atque in primis Capitolium absolvit.' *Parentis*] Vespasiani.

24 *Roma*] Roma caput, non solum Italiæ, sed totius orbis, clarior quam ut debeat indicari. Ejus descriptionem vide apud Plinium lib. iii. cap. 5. *Licet arctior, &c.*] Adulatur Poëta Domitianum, secutus exemplum Vir-

gili, et Lucani. Hæc vero adulatio habebat prævium morem, seu potius errorem, quo imperatores post mortem consecrabantur, ac in numerum Deorum referebantur. Sed cum Poëtæ res augere soleant, addunt de suo, esse in arbitrio principum, quam sedem in cœlis, quamque mundi administrationis partem capere velint. *Arctior*] Ad te recipiendum scilicet.

25 *Plaga lucida*] An circulum lacteum intelligit, quem Ovidius vocat iter, quo superi ad Jovem accedunt? Met. i. 'Est via sublimis, cœlo manifesta sereno, Lactea nomen habet; candore notabilis ipso. Hac iter est Superis ad magni regna Tonantis, Regalemque domum.'

26 *Pleiadum*] Pleiades, Latinis Vergiliæ, Poëtis Atlantides, Arabibus Attauria, (quasi taurinas dixeris,) sunt sex, vel potius septem stellæ, quæ in latere Tauri conspiciuntur, dictæ ἀπὸ τοῦ πλέειν. Nicander, post eum Vitruvius, ac Plinius, in cauda Tauri, Hipparchus extra Taurum, in sinistro pede Persei posuerunt. Has in Taprobana insula nunquam conspici, auctores sunt Plinius et Solinus: sed falluntur; eorum, enim qui Taprobanam incolunt, verticibus prope imminent. Ceterum earum ortus

Sollicitet; licet ignipedum frænator equorum
 Ipse tuis alte radiantem crinibus arcum
 Imprimat, aut magni cedat tibi Jupiter æqua
 Parte poli; maneat hominum contentus habentis, 30
 Undarum terræque potens, et sidera dones.
 Tempus erit, cum Pierio tua fortior æstro

equorum imponat comis tuis coronam celse fulgentem, aut Jupiter relinquat tibi mediam partem vasti cæli; sis contentus dominatione hominum, et imperio terræ marisque, ac des cælum. Tempus veniet, cum valudior furore a Musis immisso,

antiquior omnis.—28 Membranæ Barthii: *Ipse tuis late*; Petrens. Dan. Petav. Behot. Rom. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *alte*.—29 Barthio aliquando placebat: *haud magni*, &c.—32 *Pierio tua fortior Laur.* Petrens. et nonnullæ membranarum Barthii, cum Rom. Gevart. Amstil. Gronov. et recentt. et sic legebat Lactantius; *laurigero* Dan. Petav. Pnt. unus Behot. Lipsian. Buslid. Lang. Taurin. unus Burmanni, alique nonnulli Barth. cum Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. et Cruc. Cf.

NOTÆ

tempestates maximas facit. Unde vult Poëta sedem Domitiani in cælis esse dissitam a Pleiadibus.

Boreæ] Boreas seu Aquilo, ventus qui a Septentrione flat, unus e quatuor Cardinalibus. *Hiulci*] Fulmen dicitur hiulcum, quia fulmen, quicquid percusserit, liare facit.

27 *Ignipedum frænator equorum*] Designat solem, cui currum equis junctum tribuere veteres. *Ignipedum*] Id est, velocitate pedum scintillas excitantium.

28 *Alte radiantem crinibus arcum*] Intelligit coronam igneam, radios longe projicientem, qua solem caput cinctum habere fingunt Poëta. Et alludit ad insanum veterum morem, quo imagines ac statuas imperatorum ornabant insignibus, quæ propria erant Deorum, ut fulminibus, astris, et præsertim radiis, seu radiata corona. Suetonius Augusto: 'Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem, cum fulmine ac sceptro, exuviisque Jovis maximi, ac radiata

corona.' Ad principes translatum nummi probant, in quibus tam Augustum, quam alios radiato capite videre licet. Hæc autem erant quasi præludia futuræ consecrationis.

29 *Jupiter*] Hunc summum patrem Deorum ac hominum credebant veteres.

31 *Sidera dones*] Diis relinquo: aut melius, dones Patri Vespasiano, Tito fratri, filioque, sorori, ac uxori. Domitianus enim hos in numerum Deorum retulerat. Vide Suetonium Domitiano. Similis locus Equo Maximo: 'Certus ames terras, et quæ tibi templa dicamus Ipse colas, nec te cæli juvet aula.' Et Eucharistico ad Germanicum: 'Rata numina miseris astris, Templaque des, habitesque domos.'

32 *Pierio æstro*] (Estrum, seu æstrus, Latine asilus, et tabanus dictus, est musca aculeata, seu apis species. Hic metaphorice usurpatur, pro stimulo quasi furibundo, seu furore poetico, quo Poëtæ agitantur. Item cupiditatum stimuli *ὄλτροι* dicuntur,

Facta canam: nunc tendo chelyn: satis arma referre
 Aonia, et geminis sceptrum exitiale tyrannis,
 Nec furiis post fata modum, flammisque rebelles 35
 Seditione rogi, tumulisque carentia regum
 Funera, et egestas alternis mortibus urbes.
 Cœrula cum rubuit Lernæo sanguine Dirce,

dicam gesta tua: nunc experior citharam. Sufficiet scribere bellum Thebanum, et sceptrum perniciosum duobus regibus, nec modum odiis post mortem, et flammæ busti dissidio pugnaces, cadaveraque ducum insepulta, et urbes exhaustas mutuis funeribus: cum cœrula Dirce tincta fuit cruore Argivo, et mare expavit Ismenum

Achill. 1. 509.—33 Gronov. legendum putat: *tento chelyn*.—34 ‘Probo optimi exemplaris lectionem: *sceptrum excidiale tyrannis*; quod comminisci non fuit ullius librariorum.’ Barth. *exitiale* retinent Petrens. Dan. Petav. unus Behot. Lipsian. Buslid. et Lang. cum edd. vett.—35 Edd. antiq. *rebellis*.—40 *Ilismæ*

NOTE

quibus quasi æstro quis agitur. *Pierio*] A Musis immisso, poetico. Quidam codices habent *laurigero*, seu Apollineo, quia poetæ tanquam ministri Apollinis, cui laurus sacra erat, laureas capite ferebant.

33 *Nunc tendo chelyn*] Gronovius legendum censet, *tento*, quod est pro ludo, meditator, experior. Et huiusce lectionis firmandæ gratia plures citat scriptorum auctoritates. Et apposite ad mentem Papinii. Supra enim Papinius dicit, se non ausum canere ‘Signa Italæ’ nec ‘triumphos’ Domitiani, sed tempus venturum, quo hoc facere posset: nunc experiri citharam in levioribus argumentis. Sic Achilleid. 1. ‘Te [Domitiane] longo, nec dum fidente paratu Molimur, magnusque tibi præludit Achilles.’

34 *Aonia*] Thebana. Nam Bæotia, cuius Thebæ caput, prius vocabatur Aonia. *Geminis tyrannis*] Odiose *tyrannis*; id est, Eteocli et Poly-nici.

35 *Nec furiis post fata modum, flammisque rebelles* *Seditione rogi*] Tangit fabulam, qua dicitur, imposito Poly-nici corpore per errorem rogo

Eteoclis fratris, discessisse flammæ, ac in diversas partes abiisse, odiumque intestinum, quo fratres in se invicem ardebant, revixisse; unde dicit Poëta, ut rem miram, finem non impositum huic furibundo odio, etiam post mortem, cum mors omnia odia solvere dicatur. Hoc argumentum tractatur a Poëta Theb. XII. Vide Pansaniam in Bæoticis, ubi refert hoc prodigium adhuc suo tempore contingere, cum iis sacra fiunt.

36 *Tumulisque carentiæ regum Funera*] Gravissimis enim edictis Creon, qui Eteocli successerat, ut postea videbimus, vetnerat, ne corpora ducum Argivorum in bello Thebano occisorum cremarentur, ac sepulturæ mandarentur: minatus crudelissimas pœnas iis qui illis hoc pietatis officium præstarent.

37 *Alternis mortibus*] Id est, civibus, qui ex utraque parte occiderant, peremtis. *Urbes*] Argos et Thebas, ceterasque urbes bello Thebano vexatas.

38 *Cœrula cum rubuit Lernæo sanguine Dirce*] Dirce fons Bæotiæ prope Thebas, a quo Thebæ Dirceæ vo-

Et Thetis, arentes assuetum stringere ripas,
 Horruit ingenti venientem Ismenon acervo. 40
 Quem prius heroum, Clio, dabis? immodicum iræ
 Tydea? laurigeri subitos an vatis hiatus?
 Urget et hostilem propellens cædibus amnem
 Turbidus Hippomedon, plorandaque bella protervi

magno cumulo influentem, qui vix solitus erat lambere littora sua arida. Quem primum Heroum Clio memorabis? an Tydeum impotentem iræ, an laureatum vatem repente absorptum dhiscente terra? Impellit me ad scribendum ferox Hippomedon, occisorum sanguine accelerans inimicum flumen, deflenda sunt arma petu-

////////

non Lactantius in Comment.—43 Codex unus Behot. unus etiam Lindenbrogi: *hostile propellens cædibus agmen.* Lectionem nostram exhibent Petrens.

NOTE

cantur, Musis sacer. *Cærula*] Proprium aquarum epitheton. *Lernæo*] Id est, Argivo, a Lerna oppido sinus Argolici, referente Pomponio, vel a Lerne palude Argolidis, in qua Hercules Hydram occidit, vel tandem a fluvio ejusdem nominis in eadem regione, per Prasias in sinum Argolicum influente, ut refert Strabo.

39 *Thetis*] Hic Thetis pro mari sumitur. Alias est mater Achillis. *Assuetum*] Supple Ismenon infra. *Arentes stringere ripas*] Id est, qui solitus est contineri intra parvum alveum, nec effunditur in ripas suas, unde *arentes* et siccae sunt.

40 *Ismenon*] Ismenus fluvius Bæotiæ, influens in Euripum Euboicum, juxta Aulida.

41 *Heroum*] Scilicet eorum qui venerunt ad expeditionem Thebanam. *Clio*] Clio, una ex Musis, cujus munus erat, canere facta fortium virorum. *Immodicum iræ Tydea*] Tydens (Encei, Calydoniæ seu Ætolia regis, et Eurybææ filius, unus ex ducibus Argivis. Et bene dicit immodicum iræ: nimium enim indoluit iræ, cum Menalippi, qui eum letaliter vulneraverat, caput dentibus laceravit,

ac cerebrum ejus mandit. Vide octavum librum Theb.

42 *Laurigeri subitos an vatis hiatus*] Innuit Amphiaræum vatem Argivum, unum e ducibus Argivorum, qui cum dimicaret, subito terræ hiatus absorptus est. *Laurigeri*] Quia Amphiaræus erat vates, et sacerdos Apollinis, et sic laurum ferebat, ut insigne suæ dignitatis. Laurus enim, ut jam diximus, Apollini dicata erat. Vide Theb. vii.

43 *Urget*] Me ad scribendum scilicet. *Hostilem amnem*] Ismenum.

44 *Turbidus Hippomedon*] Hippomedon Nesimæchi ac Nasicæ filius, unus e septem ducibus Argivorum, qui, dum pugnaret contra Thebanos in Ismeno fluvio, multumque sanguinem hostium fudisset, periit, fluvio suas aquas augente. Hoc in libro nono refertur. Unde Hippomedon dicitur 'propellere cædibus hostilem amnem.' *Plorandaque bella protervi Arcados*] Supple, urgent me ad scribendum, vel sunt ploranda. *Arcados*] Id est, Parthenopæi Arcadis, unius e ducibus Argivorum, Meleagri, vel Melaniæ, et Atalantes filii. Dicit *ploranda*, id est, miseratione dig-

Arcados, atque alio Capaneus horrore canendus.

45

Impia jam merita scrutatus lumina dextra

Merserat æterna damnatum nocte pudorem

Œdipodes, longaue animam sub morte tenebat.

Illum indulgentem tenebris, imæque recessu

lantis Arcados, et majori furore dicendus Capaneus. Œdipus, jam sibi erutis æqua manu nocentibus oculis, abdiderat dedecus suum addictum perpetuæ nocti, et vivebat in longo leto. Illum tenebris deditum, et in solitudine subterranei loci se

~~~~~

Lips. Buslid. Lang. Rom. Ven. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. &c.—45 *Parthenoi, atque alio legebat Lactantius. honore canendus unus Behot. pro var. lect.* —48 *Unus Behot. et Taurin. nocte tenebat; ed. vet. Lindenbrogii morte trahebat; et sic Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. morte tenebat Put. Petav. Dan. Petrens. Heinsiani, et Barth. cum Amstel. Gronov. et recent.*—49 *Optimæ membranæ Barthii, imoque recessu; sed lectionem nostram testantur Petrens. Behot. Dan. Petav. Rom. Venett. 3. 4. Aldd.*

NOTÆ

na, quia Parthenopæus in medio ætatis flore, et primis militiæ rudimentis raptus est. Vide Theb. ix.

45 *Atque alio Capaneus horrore canendus*] Capaneus Hippotæ, vel Hipponoi, et Astynomia filius, et maritus Evadnes, dum muros Thebanos scanderet, fulmine occisus periit. Dicitur Theb. ii. ‘contemptor Deorum,’ ac ea de causa a Jove fulmine percussus. Non impune numen offenditur, et semper impietas auctoribus male cessit. Vide Statium lib. x. et Pausaniam Bæoticis. Fabulæ causam dedit, quod is primus fuisse perhibetur, qui hostium muros scalis admotis voluit conscendere, et in ipsa oppugnatione ictu lapidis fuit oppressus, ut tradit Vegetius lib. iv.

Alio horrore] Id est, majori furore poetico, quam quo facta aliorum ducum sunt celebrata. Et certe Poëta Theb. x. novas vires sibi a Musis subministrari petit, ad describendum furem, quo Capaneus Diis bellum intulit, cum muros Thebanos conscenderet. Ait enim Poëta: ‘Hac-

tenus arma, tuba, ferrumque et vulnera: sed nunc, Cominus astrigeros Capaneus tollendus in axes. Non mihi jam solito vatium de more canendum: Major ab Aoniis sumenda audacia lucis: Mecum omnes audete Deæ.’

46 *Impia lumina*] Id est, oculos ipsius impii. *Merita dextra*] Id est, dextra merita laudem ob tam æquum facinus: propriis enim manibus sibi oculos Œdipus ernerat.

47 *Merserat æterna damnatum nocte pudorem (Œdipodes)*] Supra retulimus, Œdipum, ubi se, et patrem occidis, et matrem uxorem duxisse cognovit, sibi oculos ernisse, et se in profundum ac obscurissimum locum condidisse.

48 *Longaque animam sub morte trahebat*] Quo nihil miserius dici potest. De eodem Theb. iv. ‘Jacet ille in funere longo, Quem premis, et junctæ sentit confinia mortis; Obsitus exhanstos pedore et sanguine vultus, Ejectusque die. Sors leto duri- or omni.’

Sedis inaspectos cœlo radiisque penates 50

Servantem, tamen assiduis circumvolat alis

Sæva dies animi, scelerumque in pectore Diræ.

Tunc vacuos orbes, crudum ac miserabile vitæ

Supplicium, ostentat cœlo, manibusque cruentis

Pulsat inane solum, sævaque ita voce precatur : 55

- Di, sontes animas, angustaque Tartara pœnis

continentem tectis invisis cœlo et soli, lux tamen acerba rationis circumvolat continuis pennis, et furie flagitiorum torquent in corde. Tunc exponit cœlo inanes oculorum sinus, sævam ac deplorandam vitæ pœnam, et ferit inanimatam terram sanguinolentis manibus, atque ita orat crudeli voce : Numina, quæ gubernatis

NOTÆ

50 *Penates*] Penates proprie Dii domestici. Sed abusive plerumque sumuntur pro domo.

51 *Assiduis alis*] Ut quæ illum semper exagitant, nec sinunt quiescere. Ex Horat. I. Sat. I. ‘Mors atris circumvolat alis.’

52 *Sæva dies animi*] Id est, lux conscientiæ atque furiarum; nam quamvis cæcus esset, facinora tamen sua, conscientia arguente, videbat: conscientia enim scelerum perpetua fax. *Diræ*] Quasi Deorum iræ, Acherontis et Noctis filiæ, animorum sibi male consciorum, ut credebant veteres, carnifices. Servius autem in illud Virg. Æn. XII. ‘Dicuntur geminæ pestes cognomine Diræ,’ &c. Diras easdem facit cum Furiis, et in cœlo quidem Diras vocari ait, in terris Furias et Eumenides, apud Inferos autem Stygias canes. Athenienses autem eas vocabant *venerabiles Deus*, σεμνὰς θεάς.

53 *Vacuos orbes*] Subintellige, oculorum.

54 *Cruentis*] Sanguine ex erutis oculis.

55 *Pulsat inane solum*] Lactantius inania Tartara interpretatur. Gronovio vero *inane solum*, sunt vacui oculorum loci: ‘Solum, quodvis cu-

jusque rei fundamentum,’ quod hic multis locis adductis e Cicerone, Apuleio, Ovidio probat Gronovius. Sed est terra sine anima, ut etiam Bernartius interpretatur. Hoc vero, *pulsat*, &c. suntum ex Homero Iliad. I. loquente de Althæa Diris devovente caput Meleagri filii: Πολλὰ δὲ καὶ γαῖαν πολυφόρβην χερσὶν ἄλλοιᾶ, Κικλήσκουσ’ Αἴδην καὶ ἑπαινὴν Περσεφόνειαν, Πρόχην καθεζομένην. *Multum et terram multa nutriendam manibus pulsabat, invocans Plutonem et gravem Proserpinam, in genua considens.*

56 *Di*, &c.] Alloquitur Œdipus Deos Inferorum. *Angustaque Tartara pœnis*] Tartara profundissimus Inferorum locus, dictus, ut aliqui volunt, ἀπὸ τοῦ τεταράχθαι, ubi nocentes torquebantur. *Angusta pœnis*] Pœnæ, hic nocentes puniti intelligendi; dicitque tot esse, ut Tartara iis continendis angusta sint: e contra Lucanus lib. III. ‘in multas laxantur Tartara pœnas.’ Inferi enim suas habebant regiones, suos fluvios, suas sylvas, &c. Sed omnia mersa horrendis tenebris. Vide Inferorum descriptionem apud Senecam Hercule furente Act. III. Sc. 2. apud Platonem in Phædone, et Macrobius in Somn. Scipionis lib. I. cap. 10.

Qui regitis, tuque umbrifero Styx livida fundo,
 Quam video, multumque mihi consueti vocari
 Annue, Tisiphone, perversaque vota secunda:
 Si bene quid merui, si me de matre cadentem
 Fovisti gremio, et trajectum vulnere plantas
 Firmasti: si stagna petii Cyrrhæa bicorni

60

nocentes animas, et arcta suppliciiis Tartara, et tu Styx atra fundo obscuro, quam intueor, et tu, Tisiphone, quam soleo multum implorare, fave, et exaudi malas preces: si quid tibi gratum feci, si me fovisti in sinu tuo labentem ex utero materno, et corroborasti pedes meos plagis perfossos: si dum patrem investigo, adii lacus

Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.—57 *Styx lurida* in quibusdam codd.—60 In uno manuscripto codice Barthii: *de ventre cadentem, Fovisti in gremio.* Vulg. retinent Petrens. Behot. Laur. Petav. Dan. &c. cum Venett. 3. 4. Rom.

NOTE

57 *Styx*] Styx fluvius Inferorum, cujus fundus lividus ac ater erat.

58 *Quam video*] Nocentes semper in animo præsentia habent loca, in quibus puniri debent, unde quamvis cæcus esset corpore Œdipus, animi tamen oculis dicit, se videre Stygem fluvium Inferorum, per quem Inferos designat.

59 *Tisiphone*] Una ex furiis. Tres enim erant, Tisiphone, Alecto, Megæra. *Perversa*] Quia pater filiis imprecabatur.

60 *Si bene quid merui*] In hac prece orantis artem et ordinem servat Poëta, ut bene monet Lactantius. Primo meritum suum memorat Œdipus, cum dicit, *Si bene quid merui, &c.* Exponit injuriam, 'orbis visu regnoque carentem.' Vindictam quærit, 'Tu saltem debita vindex Huc ades.' Et sibi conciliat Tisiphones favorem, ipsi referendo omnia sua accepta, et ascribendo etiam omnia quæ fecit. *Si me de matre cadentem, &c.*] Respicit Poëta ad morem veterum, quo infantes, simul ac nati essent, humi deponerentur, ut venerarentur terram omnium parentem, ac profiterentur se ex ea originem

trahere. Exempla passim obvia apud auctores et Poëtas. Noster Epicedio in filium: 'Meus ille, meus: telure cadentem Excepi.'

61 *Fovisti gremio*] Et id ex more. Nam ab humo infantem tollebat pater, et in sinum recipiebat. Eodem Epicedio: 'Et vinctum genitili carmine fovi.' Et Epith. Stellæ: 'Telure cadentem Excepi, fovique sinu.' Et hic testatur Œdipus, omnia parentum officia sibi præstitisse Tisiphonen, cum veri illius parentes de eo perdendo cogitassent. *Si... trajectum vulnere plantas Firmasti*] Œdipus enim, ubi in Cithærone expositus fuit, trajectis loro pedibus ad arborem suspensus est. Unde ratio nominis petita: nam a pedibus vulnere tumentibus Œdipus nominatus fuit. Seneca in Œdipo: 'Forata ferro gesseras vestigia, Tumore nactus nomen et vitio pedum.'

62 *Si stagna petii Cyrrhæa bicorni Interfusa jugo*] Œdipus hic vult innuere se petiisse Delphos, aut Cyrrham, oraculo Apollinis celebres, ut consuleret Apollinem de patre. *Stagna Cyrrhæa*] Intelligit aquas et fontes qui sunt supra Parnassum, qui du-

Interfusa jugo, possem cum degere falso
 Contentus Polybo, trifidæque in Phocidos arcto
 Longævum implicui regem, secuique trementis 65
 Ora senis, dum quæro patrem: si Sphyngos iniquæ

Cyrrhæ, interfuentes duo cacumina Parnassi, cum possem manere contentus falso patre Polybo, et intercepi regem annis gravem in angusto trivio Phocidis, ac absci-

Aldd. Colin. et Gryph.—64 *Phocidos arce* Behot. Lipsian. Bnslid. Lang. Laur. Dan. et Petav. cum Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Cruc. et Gevart. *Phocidos arcto* codd. Barthii, Gronovii, et Petrens.—66 Barclaius contra omnes codd. legit: *secuique trementis Ora patris, dum*

NOTÆ

plex habet cacumen, unde dicuntur interfusæ *bicorni jugo*. Et sic dictæ a Cyrrha oppido ad radices ejusdem Parnassi sito.

63 *Falso Contentus Polybo*] Polybus hic erat rex Corinthi, ejusque uxor Merops Œdipum, ad se a Phorbante delatum, pro filio educaverat. Unde Polybus non erat verus pater Œdipi.

64 *Trifidæque in Phocidis arcto*] Gronovius recte monet legendum esse, *arcto*, non *arce*, ut habent impressi, et via fuit publica, sed angustior. Apollodorus lib. III. Biblioth. in Phocide, Κόρινθον, loquitur de Œdipo, μὲν ἀπέλιπεν ἐφ' ἄρματος δὲ διὰ τῆς Φωκίδος φερόμενος συνετίγχανε κατὰ τινὰ στενὴν ὁδὸν ἐφ' ἄρματος ὀχουμένῳ Λαίῳ, id est: Corinthum reliquit; rectus vero curru per Phocidem obviam habuit in quadam angusta via Laium, qui etiam curru ferebatur. Sidonius de Cyro: 'Cæsis millibus ante cum ducentis, In vallis Scythicæ coactus aretum, Orbatæ ad Tomyris veniret utrem.' Sic etiam legit Lactantius ad lib. Theb. VII. 344. 'Phocida, quæ civitas habet tres vias, quæ se post multa spatia in unam jungunt plateam: ut ipse in primo: 'trifidæque in Phocidis arcto Longævum implicui regem.' Vocabatur et hæc via Σχιστή,

hoc est, scissa, unde ratio τοῦ *trifidæ*. Vide Pausaniam in Phocicis. *Phocidis*] Phocis Græciæ parva provincia, ad sinum Crissæum sita, oraenlo Delphico, ac monte Parnasso notissima. Hujus provinciæ præcipua ac clariora loca refert Noster Theb. VII. *Trifidæ*] Melius meo judicio *trifido*, ut referatur ad τὸ *arcto*, snpple loco, qui 'trifidus' dicitur, quia in hoc arcto jungebantur tres viæ.

65 *Longævum regem*] Laium, ut postea, et serius cognovit.

66 *Senis*] Ejusdem Laii. *Dum quæro patrem*] Profectus enim fuerat Œdipus Corintho, ut perquireret patrem; consultoque oraculo, accepit se patrem in Phocide inventurum. *Sphyngos iniquæ*] Sphynx Echidnæ et Typhonis filia habebat corpus canis, vultum puellæ, vocem humanam, alas avium, ac pedes leonis. Hoc monstrum occupato monte Sphyncio prope Thebas, proponebat prætereuntibus difficiles quasdam quæstiones, quas cum expedire non possent, subito in eos involabat, ac unguibus miserrime dilaniabat. Verum Œdipus illectus præmio, quod proponebatur ei qui Thebanos ab hac peste vindicaret, hanc intrepide aggressus est, et ut erat solertissimo ingenio, ejus ænigma facile solvit: quod tam ægre

Callidus ambages te præmonstrante resolvi :

Si dulces furias, et lamentabile matris

Connubium gavisus inii; noctemque nefandam

Sæpe tuli, natosque tibi (scis ipsa) paravi :

70

Mox avidus pœnæ digitis cædentibus ultro

di jugulum trepidi senis : si solers te docente expediti anigmata crudelis Sphynchos : si grato furore contraxi lætus deflendum cum genitrice matrimonium, et sæpe transegi scelestas noctes, et tibi (scis ipsa) genui filios : deinde, si digitis recusantibus totum me dedi sumendo de me supplicio, et perdididi oculos reperta infelici matre :

*****

quæro patrem.—68 *Si dulcis furias* Behot.—69 In eodem codice: *gavisus ini*; sed rectum est *inii*; contrahit enim in unam vocales geminas, ut sæpissime

NOTÆ

hoc monstrum tulit, ut se de saxo præceps egerit. Vide descriptionem hujusce monstri Theb. II. Consule si lubet Apollodorum Biblioth. lib. III. Hyginum in fabulis cap. 151. et Strabonem lib. IX. Palæphatus vero dicit Sphyncem fuisse mulierem quandam, quæ occupato cum militibus Sphyncio monte, hinc excursions faciebat in agrum Thebanum, et prætereuntes occidebat: Œdipum vero illam intrepide adortum occidisse. Vide eundem. *Iniquæ*] Quia trans-euntes occidebat.

68 *Si dulces furias*] Furia, hic peccata, et flagitia significant, ut infra: 'Terrarum furias,' id est, flagitia. Vel vocat connubium matris, *dulces furias*, quia hoc contraxerat Furiis quasi pronubis. *Dulces*] Ob concubitum. Vel quia hoc matrimonium erat præmium sui ingenii, animique, ob occisam a se Sphyncem. *Matris*] Jocastæ, aliis Epicastæ vocatæ.

69 *Gavisus*] Quia hoc matrimonio adipiscebatur regnum Thebanum. *Noctemque nefandam*] Nox concubitum sonat, ut sæpe penes Plantum: 'Cadmum vini et tuam noctem.'

70 *Sæpe*] Quod augeat scelus. *Natosque tibi (scis ipsa) paravi*] Pausanias Bæoticis tradit Œdipum nullos ex

Jocasta seu Epicasta suscepisse liberos, innixus testimonio Homeri, qui Odys. B. scribit Jocastam, quam vocat Epicasten, nupsisse quidem Œdipo filio, sed statim rem a Diis hominibus patefactam. Traditque eodem loco Pausanias, Œdipum, quos habuit liberos, ex Eurygania Hyperphantis filia suscepisse: quod is, qui carmina illa condidit, quæ Œdipodia vocantur, declarat. Onatas etiam Plataënsibus tristem demisso vultu, ob filiorum dimicationem, pinxit Euryganiam. Eurygeniam vocat Apollodorus.

71 *Mox avidus pœnæ digitis cædentibus* [*cedentibus*] *ultro Incubui*] Legit *cedentibus* per *æ*, hoc est, ferientibus, Lactantius. Sed cum *cedentibus*, per *e* simplex, habeant omnes fere codices, videtur sic scripsisse Papinius, et habuisse ante oculos illud Senecæ, ex Thebaide: 'Hæret etiamnum mihi Ille animus hæret, cum recusantem manum Pressere vultus. Audias verum, Œdipe. Minus eristi lumina audacter tua, Quam præstitisti: nunc manum cerebro indue; Hac parte mortem perage, qua cæpisti mori.' Ubi 'præstitisti,' significat, tradidisti, præbuisti ad erendum.

Incubui, miseraque oculos in matre reliqui;
 Exaudi, si digna precor, quæque ipsa furenti
 Subjiceres: Orbum visu, regnisque, parentem
 Non regere, aut dictis moerentem flectere adorti 75
 Quos genui, quocumque toro: quin ecce superbi
 (Pro dolor) et nostro jamdudum funere reges
 Insultant tenebris, gemitusque odere paternos.
 Hisne etiam funestus ego? et videt ista Deorum

indulge si rogo digna, et quæ ipsa furioso suggereres. Filii mei, quocumque eos conjugio procreaverim, non sunt dignati manum præbere patri privato visu, et regno, aut illum afflictum solari sermonibus: quin ecce animo inflati (pro dolor) et nostra calamitate jam dudum regnantes, ludibrio habent meam cæcitatem, et aversantur querelus patris sui. Hisne etiam ego sum abominandus? et segnīs Deorum pater

//////////

alias. Sic modo supra: 'si stagna petii Cyrrhæa.'—74 *Subjiceres Barthii* membræ. Lang. Laur. Taurin. Barthii membræ, Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *regnisque carentem*; Petrens. Behot. Buslid. Lipsiau. duo Liodenbrogii, unusque Burmanni: *regnisque parentem*; quod primi reposuerunt Bern. et Gevart.—76 Hunc versum Taurin. postponit versui 77. quem Barthius in membranīs suis non invenit. Codex Burmanni: *quin arce superbi Proh! dolor et nostro jam dudum sanguine reges.* Cf. Theb.

NOTÆ

72 *Miseraque oculos in matre reliqui*] Joannes Peyraredus (cujus parvulas notas Michaël Marollins Abbas Villapanus edi curavit cum sua versione Gallica Papinii, simul et editione ejusdem Latina) legit *in morte*. Sed meo judicio pulchriorem sensum facit illud *matre*, et supplendum est, 'agnita,' id est, volui perdere oculos, ubi agnovi infelicem matrem, ne amplius illam viderent, quam antea incestu et cum crimine aspexerant. Quod confirmatur ex Seneca in Theb. Actu 1. ubi inducitur Œdipus hæc dicens: 'Dextra quid cessas iners Exigere pœnas? quicquid exactum est adhuc Matri dedisti.'

73 *Digna*] Subintellige, vel tuis, vel meis moribus, ut cui post eandem patris, ac concubitum cum matre, nihil supersit, nisi ut proprios etiam filios perdere velim.

74 *Orbum visu, &c.*] Injuriam ex-
Delph. et Var. Clas.

ponit Œdipus. Aliam tamen causam iracundiæ Œdipi, et imprecationum ejus in filios affert Apollodorus lib. 111. Biblioth. Nempæ, quod orbatum oculis parentem a Thebanis expelli passi fuerant. *Regnisque parentem*] Deposuerat enim imperium Œdipus. Aliqui codices habent: *carentem*.

77 *Nostro funere*] Sic suam cæcitatem vocat Œdipus, quam Noster Theb. xi. 'mortem imperfectam' appellat.

79 *Hisne etiam funestus ego*] Hæc cum maxima indignatione pronuntianda. Pater enim filiis semper venerabilis esse debet, in quancumque incidat calamitatem. *Et videt ista Deorum Ignarus genitor*] Formula usitata in rebus indignis. Similis locus apud Sophoclem in Electra: 'Ubi fulmina sunt Jovis? ubi Sol est lucidus? Suntne illi, et hæc aspicere ac

Stat.

Ignavus genitor? tu saltem debita vindex 80
 Huc ades, et totos in pœnam ordire nepotes.
 Indue quod madidum tabo diadema cruentis
 Unguibus arripui, votisque instincta paternis
 I media in fratres; generis consortia ferro
 Dissiliant: da Tartarei regina barathri 85

cernit ista? Tu saltem, quæ me ulcisci debes, huc adsis, et dispone omnes posteros in supplicia. Sume coronam respersam sanie, quam avulsi sanguinolentis manibus, et paternis imprecationibus exstimulata, infer te mediam inter fratres; vincula sanguinis gladio dividantur: o domina infernæ voraginis, concede flagitium, quod

II. 108. Achill. II. 360. et Comment. ad Phædr. I. 2.—83 *Unguibus arripui* unus codex Barthii, quod ille probat; *abrupi* omnes codd. Bernartii, unus Burmanni, cum Venett. et edd. vet. Lindenbrogii; *arripui* Behot. codex Burmanni a manu sec. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *instincta paternis* margo ed. Barth. ex membranis præstantissimis.—85 Lipsian. habet: *Dissiliant*; quod ex Plauto probat Bernartius. *Dissentiant* in multis codd. teste Lactantio in Comment. *Dissiliant* Petrens. Buslid. Behot. alii, cum

NOTÆ

ferre possunt?’

80 *Tu saltem debita vindex*] Quærit nunc vindictam Œdipus. *Debita*] Negligente scilicet Jove punire suos liberos.

81 *Huc ades*] Ex formula precantium, Deos orantium, ut adessent. Ovidius Am. III. El. 2. ‘Huc ades, atque mens fac Dea vincat amor.’ *Totos nepotes*] Bene *totos* seu omnes; nam posterī Œdipi omnes pæne male perierunt, ut notant auctores: tam efficacia fuerunt Œdipi vota. Polynices enim et Eteocles mutuis vulneribus se conciderunt: Laodamas, qui successerat patri Eteocli, regno pulsus: Thersander filius Polynicis occisus fuit in bello: Tisamenus ejus filius dirarum Œdipi expertus fuit, at eas non effugit Antesion filius, qui ad Dorienses ex oraculo migrare coactus est e patria. Vide Pausaniam Bæoticis.

82 *Indue*] Lactantius interpretatur: Indue liberis meis diadema, id

est, filios meos insigni regio evinci, quod ego Laio abripui, cruore ejusdem pollutum. *Tabo*] Vel, cum sibi ipsi oculos eruit Œdipus: vel ad mentem Lactantii, cum diadema Laio abripuit, ejusdem cruore pollutum.

84 *Media*] Ad discordiam serenandam, et fratres inter se committendos.

85 *Dissiliant*] Codex Lipsii notante Bernartio habet *dissiciant*: idque rectum videri potest a veteri verbo ‘dissicio, cis, cit,’ pro ‘disseco, cas, cat.’ Plautus Curculione: ‘Clypeatus elephantum ubi machæra dissicit.’ *Tartarei barathri*] Barathrum, apud Festum, Græci appellant locum præcipitem, unde emergi non possit: dictum ab eo quod est βαθὺς, id est, profundus. Barathrum, ex Diomede lib. I. erat locus apud Inferos: proprie autem apud Athenienses, in quem noxii præcipitantur. *Tartarei*] Vide supra vs. 56.

Quod cupiam vidisse nefas : nec tarda sequetur
 Mens juvenum, modo digna veni, mea pignora nosces.
 Talia jactanti crudelis Diva severos
 Advertit vultus : inamœnum forte sedebat
 Cocytum juxta resolutaque vertice crines,
 Lambere sulfureas permiserat anguibus undas.
 Illicet igne Jovis, lapsisque citatior astris
 Tristibus exsiluit ripis : discedit inane

90

optem aspicere. Animus juvenum promte obsequetur, cito digna veni, filios meos agnosces. Immitis Dea flectit tristem faciem ad illum hæc proferentem. Ea sedebat forte juxta injucundum Cocytum, et comis e capite expeditis, siverat serpentes lingere sulfureas aquas. Confestim velocior fulmine, et stellis cadentibus, exit e

//////////

Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et recent.—86 ‘Scriptus liber: ne tarda sequatur, minime deterius, si penitus introspicias: nihil tamen mutandum.’ Barth.—88 *Talia dicenti* ex suis codd. reposuit Lindenbrogius, eumque secutus est Cruceus; Petrens. vero ceterique codd. omnes cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *jactanti*.—93 Codex Barthii: *exsiluit ripis*; edd. vett. omnes *exiliit ripis*; Behot. Petrens. Amstel. Gronov.

NOTE

86 *Quod cupiam vidisse nefas*] Scilicet, ut filii misere, et cum scelere perirent.

87 *Mea pignora nosces*] Eos tam proclives ad flagitia invenies, ut ad hoc signum meos esse liberos facile noscas: ut esse genitos nemo non ex me sciat.

88 *Jactanti*] Œdipo. *Divæ*] Tisiphone. *Severos*] ‘Severi’ vocabulum numinibus locisque infernis tributum a Poëtis. Noster Theb. iv. ‘Et inane severæ Persephones.’ Ibidem: ‘Stygæque severos Junonis thalamos.’ Virgilius: ‘Amnemque severum Cocyti metuet.’

90 *Cocytum*] Cocytos sen Coeytus unus ex fluviis Inferorum. *Resolutaque vertice crines*] Ut Virgilius: ‘Crines effusa sacerdos.’ Pro crines habens effusos.

91 *Sulfureas undas*] Aquas scilicet Pyriphlegethontis; innatabat enim Coeytus Pyriphlegethonti, cujus a-

quæ ‘torrentum incendia volvunt,’ ut habet Noster Theb. ii. *Sulfureas*] Ardentes, quasi sulfure ardenti constantes. *Anguibus*] Furia: enim depingebantur caput anguibus pro capillitio cinctæ, sanguineam faciem manu gestantes, et flagellum, ut videbimus infra.

92 *Ignem Jovis*] Fulmine, quod Jovi attribuitur. *Lapsisque citatior astris*] Astra non cadunt. Sed quod stellæ videantur e cælo quasi cadere, ἀπὸρροια sunt ignis ætherei, quæ fiunt, cum vehementior ventus altius conscenderit, et trahere exinde aliquas particulas cæperit, quæ simulant casum stellarum. Servius, ad illum Virg. locum Georg. i. ‘Sæpe etiam stellas vento impendente videbis Præcipites cælo labi, noctisque per umbras Flammarum longos a tergo albescere tractus.’

93 *Tristibus*] Supra, ‘inamœnis,’ ad discrimen amœnorum locorum,

Vulgus, et occursum dominæ pavet : illa per umbras
 Et caligantes animarum examine campos, 95
 Tænariæ limen petit irremeabile portæ.
 Sensit adesse dies : piceo nox obvia nimbo
 Lucentes turbavit equos : procul arduus Atlas
 Horruit, et dubia cælum cervice remisit.
 Arripit extemplo Maleæ de valle resurgens 100
 Notum iter ad Thebas : neque enim velocior ullas

mæstis littoribus. Umbræ digrediuntur, et horrent occursum heræ. Illa per medios manes, et campos obscuros multitudine animarum, tendit ad irredux ostium specus Tænarei. Dies sensit ejus adventum: nox occurrens atra nube consternavit luminosos solis equos. Excelsus longe Atlas tremuit, et collo instabili remisit cælum. Statim illa surgens de valle Maleæ, capit notum iter ad Thebas; nullam enim viam

//////////

Barth. &c. exiluit.—94 *Vulgus et occursum* Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *occursum* omnes codd. Barthii, Gronovii, Lindenbrogii, Petrens. et Behot. quod reposuit Lindenbrog. eumque secuti sunt Dan. Heins. Gronov. Barth. et recentt.—96 *Tænareæ* Behot.—102 ‘Optime Barclaius, cognatare;

NOTÆ

quæ sunt in Inferis, ubi pii sunt. *Inane Vulgus*] Mortuorum scilicet corpore carentium, et simulacra tantum habentium.

94 *Dominæ*] Tisiphones, quam supra vocat ‘Tartarei reginam barathri.’

96 *Tænariæ limen petit irremeabile portæ*] Tænarus, sen Tænara, Promontorium Laconia, quam longissime in mare protensum. Est et urbs et palus ejusdem nominis in ea regione. In hoc promontorio aditus ad Inferos patere credebatur, ut in Averno Italia. Virgil. Georg. iv. ‘Tænarias etiam fauces alta ostia Ditis.’ Situm ejus ceteraque eo spectantia describit Papinius initio Theb. ii. Dicitur *limen irremeabile*, quia egredi ex Inferis nulli mortalium concedebatur; unde vocatur ‘irredux’ Lucano. Virgil. Æneid. vi. ‘Facilis descensus Averni, Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras, Hoc opus, hic labor est.’

97 *Adesse*] Supple hanc, sen Tisi-

phonem. *Piceo nimbo*] Valerius Flaccus lib. ii. ‘Cum Dea se piceo per sudum turbida nimbo Præcipitat.’

98 *Lucentes equos*] Solis scilicet. *Ardus Atlas*] Atlas Iapeti et Clymenes filius, rex Mauritaniae, cum Persea hospitio non recepisset, in montem sui nominis in Mauritania, objecto Gorgonis capite, conversus est. Nata fabula, quod ex hoc monte Atlas motus cælestes observaret, hincque dictus ferre cælum humeris. Addunt Diodorus, Plinius, et alii, id de eo creditum fuisse, quod fabricatus fuerat Sphæram, in qua totum cælum repræsentabatur. *Ardus*] Ob altitudinem montis Atlantis; unde ab aecolis ‘columna cæli’ dictus.

99 *Dubia*] Ob timorem furia venientis.

100 *Maleæ*] Malea, Promontorium Laconiae, per quinquaginta millia passuum in mare procurrens, adversisque ventorum flatibus, ac undis concurrentibus, ut habet Virgilius, navigationem reddens periculosam.

Itque reditque vias, cognataque Tartara mavult.

Centum illi stantes umbrabant ora cerastæ,

Turba minor diri capitis : sedet intus abactis

Ferrea lux oculis : qualis per nubila Phœbes

105

Atracia rubet arte labor : suffusa veneno

Tenditur, ac sanie gliscit cutis : igneus atro

Ore vapor ; quo longa sitis, morbique, famesque,

it reditque ocyor, præfertque affini Tartaro. Centum cerastæ erecti, qui minor numerus est crinium horrendi capitis, opacabant illi vultum : ferrugineum lumen caris inest oculis, quale est laborantis lunæ, cum inter nubes carmine magico rubescit : cutis veneno respersa distenditur, et turget tubo : flammeus halitus exit e nigris ejus faucibus, quo sitis longa, et fames, morbique, ac pestilentia gentibus adve-

//////////

et ita membranæ optimæ nostræ, neenon inferioris notæ aliæ.' Barth. cognatare habent etiam Petrens. et Exc. Cantab. probante Haudio ad Sylv. i. 2. 160.—103 *Centum illi astantes* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Centum illi stantes* Behot. Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Petrens. et Exc. Cantab. cum Plant. Gevart. Lindenbrog. Cruc. et recent.—106 *Athracia* Lactantius.—109 In qui-

NOTÆ

101 *Notum iter*] Ut quod sæpe frequentabat. *Thebus*] Vide supra vs. 2. *Neque enim velocior ulla* *Itque reditque vias*] Quia apud Thebas locum exercendis sceleribus inveniebat. Et tangit Poëta tam veteres Agaves, et Baccharum historias, quam recentes Œdipi et Jocastæ.

102 *Cognataque*] Furia enim Acherontis Noctisque filiæ dicebantur, unde *cognata Tartara*. Legit autem Barclaius *cognatare* pro *cognataque*, ut sensus sit : Furia magna celeritate Thebas proficiscitur, neque enim locus est, ad quem sapius tendat, immo nec præfert illi cognata sibi Tartara : æque versari Thebis gaudet ac in Inferis. *Tartara*] Vide supra vs. 56.

103 *Cerastæ*] Cerastes, genus serpentis, e cujus corpore, auctore Plinio, sæpe eminent cornicula quadrigemina ; quodque repit in obliquum, ut cancri, teste Pausania. Supra autem diximus, Furias habere caput cinctum serpentibus.

104 *Turba minor diri capitis*] Hoc denotat Tisiphonem innumerabiles serpentes in capite habuisse.

105 *Ferrea*] An dura, sæva ? An ferrei, seu potius ferruginei coloris ? nam comparat lunæ deficienti, ac rubenti vi magiæ. *Phæbes labor*] Pro, Phæbe laborans. Phæben autem summi pro luna, omnibus notum est. Et intelligit Poëta errorem veterum, qui putabant lunam magico carmine devocari cælo, et rubore præ verecundia suffundi, quod vi magiæ cedere cogeretur ; et ideo, ne magorum verba ad eam pervenire possent, crepitum aris obstrepebant. Exemplum passim obvia apud Scriptores. *Atracia arte*] Id est, Thessalica, ab Atracæ urbe Thessaliæ, partis Pelasgiotidis, ab Atracæ Penei et Buræ filio condita, ut tradunt Stephanus et Strabo. Non mirum igitur, si Poëta mentionem faciat artis Atraciæ : Thessalæ enim mulieres infamia exercendæ magiæ flagrabant. Nihil notius.

108 *Longa sitis*] *Longa*, quia into-

Et populis mors una venit : riget horrida tergo

Palla, et cœrulei redeunt in pectore nodi.

110

Atropos hos, atque ipsa novat Proserpina cultus.

Tum geminas quatit illa manus : hæc igne rogali

niunt : hispida palla riget ejus dorso, quam cœrulei angues in nodum duplicem ligati nectunt in pectore. Atropos, et ipsa Proserpina hos ornatus renovant. Mox, illa movet ambas manus; quarum una coruscat funerea fuce, altera vivo angue aërem

////////

busdam : mors atra venit.—110 *Pallaque cœruleique redeunt in pectora nodi* vetustissimæ membranæ Barthii; unde ille : *Pallaque cœruleique sedent in pectore nodi*; edd. vett. *Palla et cœrulei redeunt in pectora nodi*; Petrens. et Exc. Cantab. *Palla, et cœrulei redeunt in pectora nodi*. Behot. et codd. Lindenbrogii habent etiam *pectora*, quod ille reposuit.—112 ‘*Melius membranæ : Tunc geminas; inest enim τῶ Tunc inobservata hactenus emphasis.*’ Barth. Deinde, *quatit illa manus* Petrens. in margine, Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. *quatit ira manus* unus Behot. unus Burmanni, Taurin. Exc. Cantab. alii. Vide Heins. in *Advers.* lib. 1. cap. 5. p. 53. *quatit igne manus* Petrens. a manu pr. *quatit ira minas* Exc. Cantab. et, pro varia lectione, *illa minas*. Heinsius *Advers.* l. l. legit : *quatit ira minax*; Jortinus nostras : *qua-*

NOTÆ

lerabilis; unde sitientibus, si eam vel minimo momento sedare non possint, longa videtur.

109 *Mors una*] Mortalitas, seu pestilentia, quæ totas gentes delet. *Riget*] ‘*Rigere,*’ induratum esse, vel erectum, seu contractum: quia quæ riget, horrent, et indurescunt.

110 *Palla*] Est honestæ mulieris vestimentum, hoc est, tunica pallium. *Cœrulei nodi*] Sunt cœrulei angues in nodum implicati. Sic Heliodorus Charicles vestem describens *Æthiop.* iii. ‘*Duorum enim draconum caudas ad partem dorsi inter scapulas connectebat: porro colla sub mammillas permutatim producens, et in nodum tortuosum implicans: capita vero elabie nodo sinens, tanquam appendicem nodi ab utroque latere suspenderat.*’ *Redeunt*] Ad duplicationem retulit alterius nodi. *Lactant.*

111 *Atropos*] Una ex Parcis, sic dicta, quia inflexibilis, filia Demogorgonis, vel Erebi et Noctis. *Novat*]

Id est, renovat, vel novas retexendo facit. *Proserpina*] Filia Jovis et Cereris, et uxor Plutonis Inferorum regis.

112 *Geminas manus*] Ut fratres utraque manu armaret. *Illa*] Tisiphone. Gronovius ad hunc locum hæc ait : *Primo meliores Mss. ira.* Theb. vii. ‘*Tenet in capulis, hastisque paratas Ira manus.*’ lib. x. ‘*Distulit ira preces.*’ Propertius iii. 22. ‘*Nam quantum ferro, tantum pietate potentes Stamus. Victrices temperat ira manus.*’ Id est, in victoria iræ temperamus. Nos quamvis irati, postquam vicimus, manibus temperamus. Neque opus enim Lipsio et Passeratio illa. Deinde repetitio *τὸν manus* non est Statii. Scripti fere *minans* vel *minax*. Lege : *Tum geminas quatit ira minans*. Non concoxerunt *τὸ geminas* siue substantivo poni. At illud intelligitur ex proximo membro *manus*. Sic Horatius : ‘*Quis non malarum, quas amor curas habet, Hæc inter obliviscitur?*’ Silius lib. ii.

Fulgurat, hæc vivo manus aëra verberat hydro.

Ut stetit, abrupta qua plurimus arce Cithæron

Occurrit cœlo, fera sibila crine virenti

115

Congeminat, signum terris, unde omnis Achæi

Ora maris late, Pelopeiaque regna resultant.

Audiit et medius cœli Parnassus, et asper

percutit. Ut gradum fixit, qua Cithæron maxima præcipitis cacuminis sui parte it obriam cælo, iterat horrida sibila viridi coma; ad quod signum terris auditum, totum littus ponti Achæi, ac Peloponnesus lute tremunt, et audit Parnassus in

~~~~~

tit illa minans, vel minax. Vide Not. Var.—113 Barthius, cui geminatio τοῦ manus displicet, legendum putavit: hæc vivo vacuum aëra verberat hydro: in optimo manuscripto ejusdem Barthii desunt verba: hæc igne rogali Fulgurat, hæc vivo manus.—116 Unus Ms. Lindenbrogii, Congeminant.—117 Pelopeiaque

NOTÆ

‘Ardor agit, provecta queat dum cernere muros, Inque oculis profugæ Martem exercere carinæ.’ Provecta nimirum carina. Hactenus Gronovius. *Hæc*] Supple, manus. *Ignæ rogali*] Faces enim funeribus adhibita.

113 *Hydro*] Hydrus, anguis genus, quod in aqua vivit.

114 *Plurimus*] Id est, maxima sui parte. *Abrupta arce*] Arx hic non pro munito loco sumitur, sed pro cacumine, et loco edito aliquando accipiebatur, ut patet ex Festo, apud quem hæc leguntur: ‘Auguraenum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus: quod ibi augures publice auspicarentur.’ Augures enim celsiora loca ascendebant ad capienda auguria. *Cithæron*] Mons in Bœotia, Baccho sacer. Erat et saltus ejusdem nominis.

115 *Fera sibila crine virenti Congeminat*] Virgilius: ‘Tot Erinnyes sibilat hydrys.’ *Crine virenti*] Id est, anguibus virentibus, quibus tanquam capillitis caput cinctum habebat. *Virenti*] Quia multi angues virides sunt.

116 *Achæi maris*] Achæum mare vocat, quod alluit Achaiam Peloponnesi provinciam.

117 *Pelopeiaque regna*] Peloponnesum intelligit, cui Pelopidæ imperarunt, exclusis Heraclidis. Unde *Pelopeia regna*. Vocat Noster Hercule Epitr. ‘Pelopis terras.’ *Resultant*] Virgil. *Æn.* vii. ‘Tartaream intendit vocem, qua protinus omne Intremuit nenus, et sylvæ sonuere profundæ.’

118 *Parnassus*] Notissimus mons Phocidis, Musis et Apollini sacer: habet duplicem verticem, unum Herodoto Tithorea vocatum, alterum Hyampæum. *Medius cæli*] Lactantius: Bene *medius*: quia umbilicus terræ Parnassus dicitur. Nam cum Jupiter medium mundi locum cognoscere vellet, ab ortu atque occasu duas aquilas dimisisse fertur, quæ æquali alarum nisu actæ, sese invicem ad Parnassum obvias habuerunt. Vel quod diluvii tempore aquæ ad ejus vertices non pervenerunt, ut canit Lucanus: ‘Hoc solum, fluctu terras mergente, cacumen Eminuit, pontoque fuit discrimen et astris.’

Eurotas, dubiamque jugo fragor impulit *Æten*
 In latus, et geminis vix fluctibus obstitit Isthmos. 120
 Ipsa suum genitrix, curvo delphine vagantem,
 Arripuit frænis, gremioque Palæmona pressit.
 Atque ea Cadmeo præceps ubi limine primum

medio aëre extensus, feroxque Eurotas, et stridor inclinarit in latus Æten incertam vertice, et Isthmos vix resistit duplicibus aquis hoc fragore agitat. Ipsa mater Palæmonem suum habens apprehendit, exspatiantem supra flexum delphinum, et constrinxit ad sinum suum. Primo ubi ea festina posuit pedem in foribus regiæ

*****

Dan.—119 Codices Burmanni: *dubiumque jugo fragor impulit Æten*; quem vide Ovid. Met. ix. 165.—123 Petrens. Exc. Cantab. unus Barthii, unus Bur-

NOTÆ

119 *Eurotas*] Fluvius Laconiae Spartam prætersuens. *Asper*] Quia populos fortissimos alluit: Lacones enim omnium Græcorum fortissimi habiti: vel quod Lacones durissima disciplina educabantur. Vide Plutarchum Lyncrigo.

Dubiamque jugo fragor impulit Æten] *Æte* mons in finibus Thessaliae et Doridis, rogo Herenlis nobilis. *Dubiam jugo*] Quia cum sit inter Dorida et Thessaliam, cujus sit, incertum est. Plinius Doridi tribuit, alii Thessaliae. Mihi secus videtur, ait Barthius, et *dubiam jugo* dixit Papinius, velut inclinatum dubiamque quo respiciat. Situs ipse montis veritatem nobis firmabit in tabulis inspectus. Videatur et Strabo lib. ix. qui partem ejus ad Thermopylas tantum indicat.

120 *Vix obstitit*] Id est, pæne merisus fuit. *Isthmos*] Proprie significat terram oblongam, ac angustam inter duo maria. Hic vero per antonomasiam sumitur pro angustis illis faucibus, quibus Peloponnesus contingit reliquam Græciam, vocaturque Corinthiacus a Corintho urbe nobilissima, quæ in eo sita est. Hunc perfodere multi principes tentaverunt, ut Demetrius rex, Dictator Cæsar, Caligula, Nero, infansto (ut omnium patuit exitu) incepto. Quod cum

numquam perficere potuerint, placuit tandem murum, cui Hexamilio nomen, ab uno mari ad alterum ducere, quo Peloponnesus a continente secluderetur. Sed cum Amurathes Turcarum imperator illum dejecisset, Veneti eundem anno 1453. spatio quindecim dierum restituerunt: quem secundo Turcæ postea solo æquarunt. *Geminis fluctibus*] Quia hinc et inde duobus maribus alluitur, Ægæo et Ionio.

121 *Genitrix*] Leucothoë. Vide supra vs. 14. et apposite Poëta inducit hic Leucothoën, quæ Thebana erat, hincque malis Thebis imminentibus turbari debebat. *Delphine*] Et hoc ex historia. Tradit enim Pausanias in Corinthiacis, corpus Melicertæ, seu Palæmonis, a delphino in huncce locum relatum, Sisyphumque regem Corinthii illud inventum honorifice sepelisse, Iudosque, a loco Isthmicos vocatos, in honorem Palæmonis instituisse. Quinetiam solent Poëtæ dare Diis marinis delphinos, quibus vehantur.

122 *Gremioque Palæmona pressit*] Virgilius *Æn.* vii. 'Et trepidæ matres pressere ad pectora natos.' Mire exprimit maternum affectum. *Palæmona*] Palæmon, idem qui Melicerta, filius Inus, seu Leucothoës. Vide supra vs. 14.

Constitit, assuetaque infecit nube penates ;
 Protinus attoniti fratrum sub pectore motus, 125
 Gentilisque animos subiit furor, ægraque lætis
 Invidia, atque parens odii metus : inde regendi
 Sævus amor : ruptæque vices, jurisque secundi
 Ambitus impatiens, et summo dulcius unum

Cadmi, et inquinavit aulam solita caligine ; statim turbidi motus oriuntur in cordibus germanorum, et gentilis rabies, livorque mærens rebus secundis, ac timor parens inimicitiae invadit eorum mentes. Inde crudelis dominandi libido, ruptusque successionis ordo, et ambitio intolerans secundi gradus, et illud gratissimum, solum

~~~~~

manni, Buslid. Lipsian. alique Lindenbrogii : *ubi culmine primum* ; quod recepit Lindenbrogius. *ubi vertice Taurin. ubi limine Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.* Vide Oudendorp. ad Lucan. v. 155. et Heins. ad Claud. de Land. Stilic. II. 401.—124 Scriptum exemplar Barthii : *infecit tæbe penates.* In alio prisco exemplari hæc glossa legitur : ‘ *tæbe vel nube, id est, solito furore.* ’—126 *Gentilesque animos* Venett. 3. 4. Rom. Lactant. et Gevart. *Gentileisque* Behot. Dan. Petav. alii cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Gentilisque* correxit Barclaius ; et sic Petrens. Amstel. Gro-

NOTÆ

123 *Cadmæo limine*] Limine regiæ, quæ quondam Cadmi fuerat. Quidam codices habent *culmine*.

124 *Assueta nube*] Id est, nube seu caligine, qua mentes excæcare solet. Comes enim et prævia Furie nox, seu caligo. Supra vs. 97.

125 *Attoniti*] Hypallage. Non *motus attoniti*, sed ‘ attonito in pectore : ’ vel *attoniti*, quia reddebant fratres attonitos, cum ipsi sentirent apud se motus insolitos, quosque nunquam antea senserant.

126 *Gentilis furor*] Id est, quo ii qui sunt ejusdem familiæ, seu gentiles, corripuntur : quo sensu innuere vult Poëta furorem, quo agitati Terigenæ illi fratres se invicem peremerunt, transiisse in Eteoclem et Polynicem ; et fore, ut etiam ipsi in se majorum suorum exemplo furerent. Vide infra vs. 184. et sequenti. Quidam codices habent : *Gentiles*, et sic ‘ fraternos ’ intelligeret Papinius. *Ægraque lætis Invidia*] Ægra, quæ

ægrescit, et macrescit. Horatius : ‘ Invidus alterius rebus macrescit opimis.’

127 *Atque parens odii metus*] Quia de metu semper odium nascitur : eos enim odio habemus, quos timemus. Eleganter vetus Poëta : ‘ Quem metuunt oderunt ; quem quisque odit periisse expetit.’ Vox Calignæ : ‘ Oderint, dum metuant.’

128 *Sævus amor*] Bene *sævus* ; regni enim cupiditas semper crudelia suadet et exequitur. *Ruptæque vices, &c.*] Supra monuimus fratres pactos inter se, ut annuis vicibus regnarent, alter post alterum. *Ruptæ*] In animis eorum scilicet : Polynices enim cepit impatienter, ac ægro animo ferre, quod secundus esset : Eteocles vero cognoscere, nihil dulcius esse, quam solum in primo loco stare. Non enim statim inter eos ortum est bellum. *Jurisque secundi Ambitus impatiens*] Lucanum imitatur lib. I. ‘ Impatiensque loci fortuna secundi.’

Stare loco, sociisque comes discordia regnis. 130
 Sic ubi delectos per torva armenta juvencos
 Agricola imposito sociare affectat aratro ;
 Illi indignantes, quis nondum vomere multo
 Ardua nodosos cervix descendit in armos,
 In diversa trahunt, atque æquis vincula laxant 135
 Viribus, et vario confundunt limite sulcos :
 Haud secus indomitos præceps discordia fratres
 Asperat: alterni placuit sub legibus anni
 Exilio mutare ducem : sic jure maligno
 Fortunam transire jubent, ut sceptrâ tenentem 140

esse in principe loco, atque discordia comes consortibus imperii. Sic cum arator vult conjungere imposito jugo juvencos e truci armento captos ; illi, quibus celsum collum nondum usu aratri reflectitur in fortes humeros, reluctantes tendunt in diversas partes, et solvunt nexu æquali nisu, et conturbant sulcos diversa semitu. Non aliter abrupta discordia exacerbat effrenatos fratres. Convenit inter eos, ut annuis vicibus regnarent, et ut, qui non regnaret, solum exilio verteret. Sic maligna lege volunt regnum transmitti, ut hac cito effluenti conventionem recens succes-

nov. Barth. et recentt.—130 ‘ In vetustissimo libro litera omissa scriptum : discordia regni ; vera scriptio, aliis etiam libris confirmata.’ Barth. Itaque ex suis codd. edidit Lindenhrogius, et legendum putavit Gronovius. discordia regnis tamen exhibent Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Behot. Buslid. Lang. Laur. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. et recentt.—135. 136 Wakef. Sylv. Crit. P. iv. p. 59. legit: et iniquis vincula laxant Viribus, et vario confundunt &c. Cf. Theb. vi. 851.—

NOTÆ

130 *Sociisque comes discordia regnis]* Forsan regni, ex illo Lucaui : ‘ Nulla fides regni sociis, omnisque potestas Impatiens consortis erit.’ Sic apud Plutarchum in Demetrio Πάντη δυσκοινωνήτων ἡ ἀρχή, καὶ μεστὸν ἀπιστίας, καὶ δυσβολας. Regnum est prorsus insociabile, plenumque diffidentiae et simultatis. Herod. τὸ ἀκοινωνήτων ἐν ταῖς ἐξουσίαις. Incommunicabilis natura potestatis. Curtius lib. ix. ‘ Insociabile regnum esse.’

131 *Torva armenta]* Taurorum sunt, quia tauri aliquid torvi habent in facie.

131 *Nodosos cervix descendit in armos]* Secundum Italiae situm loquitur Poëta, inquit Laetantius. Nam dum

nisu trahendi anteriora petunt, cervix in armos reflectitur. *Nodosi]* Id est, fortes.

136 *Vario limite]* Nam cum in diversa trahunt, necesse est variari limites sulcorum.

137 *Præceps]* Omnia enim inconsiderate agit. *Fratres]* Eteoclem et Polynicem.

138 *Alterni sub legibus anni]* Id est, sub lege, ut altero quoque anno regnarent.

139 *Exilio mutare ducem]* Supple, populos mutare principem exilio, vel ducem mutare exilio solum. Altero enim imperante, alter Thebis exire debebat.

Fœdere præcipiti semper novus angeret hæres.

Hæc inter fratres pietas erat : hæc mora pugnae

Sola, nec in regem perduratura secundum.

Et nondum crasso laquearia fulva metallo,

Montibus aut alte Graiis effulta nitebant

145

Atria, congestos satis explicitura clientes.

sor semper excrucietur imperantem. Hæc erat pietas inter fratres : hæc sola belli dilatio, non perduratura usque in regem secundum. Et nondum laquearia tegebantur denso auro, nec atria laxè admissura confertos clientes, fulgebant innixa celsis

144 *At nondum crasso laquearia fulva* Taurin. *fulva* habent etiam Petav. Behot. Buslid. Laur. Lang. unus Burmanni, et membranæ Pirckhaimerii ap. Gronov. in Diatr. p. 357. Vide Heinsium ad Claud. vi. Cons. Honor. 167. *laquearia culta* Gebhardus. Nostram lectionem testantur Lipsian. Dan. Petrens. et membranæ Barthii, eamque exhibent Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. et recentt.—145 *Montibus aut alte* Petav. Buslid. Lipsian. Lang. Laur. Venett. Aldd. Coliu. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *aut alte* Dan. et Petrens. quod proposuit Bernartius, receperunt Lindenbrog. Cruc. Dan. Heins. Gronov. et recent. Vide Barthi. ad Claud. Rufin. ii. 136. Pro *effulta* Behot. et co-

NOTÆ

141 *Præcipiti*] Quia vices regnandi cito effluebant, annuæ enim solum erant.

143 *Nec in regem perduratura secundum*] Quia expleto Eteoclis anno, et repetente Polynice regnum, bellum exortum est, in quo fratres miserrime perierunt.

144 *Et nondum, &c.*] Hæc cum admiratione pronuntianda et legenda sunt. *Fulva metallo*] Membranæ Pirckhaimerii habent *fulva metallo*, ut dicit Gronovius, eamque lectionem probat. Lipsius et Bernartius *fulva*, Gebhardus *culta* substituunt. Sed optime retineri potest *fulva* ratione metalli seu auri, quod fulvum est. Alias *effulta* sequentis versus omnem duorum horum versuum gratiam toleret. *Metallo*] Metallum absolute pro auro ponitur, ut Theb. xi. 'Quod fulva metallo Parma micet.' Et apud Claudianum : 'Et niveæ (mirum) cœpere columnæ Ditari, subitoque trabes lucere metallo.' Sic Epithal. Stellæ : 'Robora Dalmatico lucent

satiata metallo.' Morem inaurandi laquearia et columnas cœpisse tradit Plinius lib. xxxiii. cap. 3. post Carthaginem eversam.

145 *Montibus Graiis*] Id est, columnis marmoreis ex montibus Græciæ excisis. Ita Nostro, 'mons Libyæ,' in Epulo Domitiani, idem ac 'Libycus silex' in Epithalamio Stellæ. Claudianus Cons. Mallii : 'Consumant totos spectacula montes.' Id est, totorum montium feras. Unde *Mons* hic et similibus locis, sumitur pro quacunque ejus parte, aut pro quocunque quod est in monte. Ex quibus constat quid intelligat Statius in Equo Domitiani : 'Tu tardum in fœdera montem Longo Marte domas.' Id est, Dacos, qui in monte sedes habebant, ut jam diximus supra.

146 *Satis explicitura clientes*] Romulus, ut omnes suæ novæ Reipublicæ partes strictius conjungeret, in unamque quasi reduceret familiam, sanxit, ut tenuiores cives se darent

Non impacatis regum advigilantia somnis
 Pila, nec alterna ferri statione gementes
 Excubiæ, nec cura mero committere gemmas,
 Atque aurum violare cibis : sed nuda potestas
 Armavit fratres : pugna est de paupere regno.

150

columnis ex Graio marmore. Satellites non vigilabant ad fores regum, irrequietum somnum capientium, nec armatæ cohortes mœrebant redeunte vice excubiarum. Studium non erat, exponendi in conviviis gemmata pocula, nec corrumpendi aurum dapibus. Sed nuda dominatio fratres ad arma impulit : certamen est de inopi prin-

//////////

dices Lindenbrogii suffulta, quod ille reposuit.—150 *Atque aurum vitiare cibis*

NOTÆ

in clientelam potentioribus, eosque omnibus officiis colerent : contra vero potentiores eorum curam gererent, ac a violentia injuriisque aliorum defenderent. Primos vocavit *clientes*, alteros ‘patronos.’ Hinc mox inductus, ut clientes ad potentiorum atria mane confluere solerent, salutandi eos gratia. Salutatio autem hæc, non in interiore domus parte, sed in atrio fiebat ; ideo hæc atria quam maxime ampla erant, ut continerent sine molestia salutantes. Observandum est etiam hic, Papinium omnes consuetudines Romanorum Græcis tribuere, ut videre est pluribus in locis Thebaidos et Achilleidos.

147 *Advigilantia Pila*] Metonymice. Vigilantes milites pilis armatos. *Pila*] Pilum erat Romanorum telum missile. Vide Vegetium lib. 1. cap. 24.

148 *Nec alterna ferri statione gementes Excubiæ*] ‘Statio’ apud Latinos diversis modis sumitur. Significat primo cohortem militum, quæ ante fores palatii excubabat : quæ notio est hujus loci. 2. Cohortem militum, quæ per provincias contra latrones collocabatur. 3. Milites in urbe vel castris excubantes. 4. Officinam. 5. Jejunium. Deinde pro munere seu officio passim usurpatur, ut sta-

tio Imperatoria. *Alterna*] Quia cohortes per vices excubabant, ut nunc, aliæque aliis succedebant. *Excubiæ*] Milites excubantes.

149 *Nec cura mero committere gemmas*] Per *gemmas*, intelligit pocula gemmata, vel e gemmis seu lapidibus pretiosis confecta. Virgilius Georg. 11. ‘Ut gemma bibat, et Sarrano dormiat ostro.’ Plinius lib. xxxiii. Proœmio : ‘Gemmarum turba potamus, ac Smaragdis teximus calices.’ Pacatus in Panegyrico : ‘Nisi æstivam in gemmis capacibus Falerna fregissent.’ *Committere* autem eleganter dictum, ait Lactantius, quasi ad periculum ; quæ possent frangi, inter trepidantes servos, et semiobrutos vino convivas.

150 *Aurum*] Aureas lances intelligit. *Violare*] Quasi aurum solis templis, Diisque honorandis adhibendum esset, non ferendis cibis. Vel quod auri radii, qui vel ad minimum halitum cessant, dapium fumo ac pinguedine obscurantur, ut ad hunc locum Barclaius. *Nuda*] Id est, his etiam deliciis destituta, quæ nunc affluunt.

151 *Pugna est de paupere regno*] Lucanus lib. 1. ‘Exiguum dominos comisit Asylum.’

Dumque uter angustæ squalentia jugera Dirces
 Verteret, aut Tyrii solio non altus ovaret
 Exulis, ambigitur; periit jus, fasque, bonumque,
 Et vitæ, mortisque pudor. Quo tenditis iras, 155
 Ah miseri? quid si peteretur crimine tanto
 Limes uterque poli, quem Sol emissus Eoo

cipatu. Et dum contendunt, uter araret infertiles agros parvæ Dirces, aut non celsus exultaret in humili sede profugi Tyrii, intercidit jus, fas, æquum, et honestus vitæ, et mortis. Ah infelicis, quo iras vertitis? Quid si tanto scelere uterque mundi terminus obtineretur, quem respicit sol emersus ex Orientali ora, quemque

////////

est in antiquissimo codice Barthii.—153 Nonnulli codd. *non lætus ovaret*, improbante Barthio.—156 *Ha miseri* codd. Barthii, Dan. et Petav. quod reposuit Lindenbrog. *Ah Behot. et Petrens, quid si peterentur* Petrens.—157 Taurin. *demissus Eoo*; Behot. *msurus Eoo*, i. e. *mensurus*; et sic Lactantius.

NOTE

152 *Uter*] Fratrum. *Angustæ Dirces*] Per angustam Dircen intelligit Bæotiam, quæ non admodum lata est.

153 *Verteret*] Araret, ut Virgilius Georg. III. 'Et campum horrentem fractis invertere glebis.' *Tyrii exulis*] Cadmi. Vide supra vs. 4. *Non altus*] Quia modicum erat regnum, ideo solum regium, pro modulo regni, non erat altum.

154 *Jus, fasque, bonumque*] *Jus* hic est jus humanum: *fas* divinum: *bonum* vero sumitur pro æquo apud Jurisconsultos.

155 *Vitæ, mortisque pudor*] Quia et turpiter vixerunt, arma sumentes contra se invicem, et turpius perierunt, mutuis vulneribus se occidentes. *Quo tenditis iras*] Alloquitur fratres Poëta.

156 *Quid si peteretur crimine tanto Limes uterque poli, &c.*] Imitatus est illud Lucani lib. I. 'Nec pretium tanti tellus pontusque furoris Tunc erat: exiguum dominos commisit Asylum.' *Crimine tanto*] Bello. Inter fratres enim vel leve odium cri-

men est: quanto magis bellum!

157 *Limes uterque poli, quem Sol emissus Eoo Cardine, quem porta vergens prospectat Ibera? Quisque procul terras obliquo sidere tangit Arius, aut Borea gelidas, madidæ tepentes Igne Noti*] His versibus designat Poëta quatuor præcipuas mundi partes, quæ Cardines vocantur a Geographis; nempe Ortum, his verbis: *quem Sol emissus Eoo cardine*: Occasum vero per hæc: *quem porta vergens prospectat Ibera*. Designat autem Septentrionem his vocibus: *aut Borea gelidas*. Meridiem vero his: *madidæ tepentes Igne Noti*. Et Lucanum imitatus est lib. I. 'Unde venit Titan, et nox ubi sidera condit, Quaque dies medius flagrantibus æstuat oris, Quasque procul terras obliquo sidere tangit.' *Eoo*] *Εως*, Ὥρος, Oriens dicitur, ab ἡώς quod est mane, et Aurora. Capitur etiam adjective, pro *Orientalis*, primaque modo brevis, modo longa est, quia interdum scribitur per η, interdum per ε: brevis ut hic: longa, ut hoc Æneid. III. 'Partus ab Eoo fluctu curvatus in arcum.'

Cardine, quem porta vergens prospectat Ibera ?

Quasque procul terras obliquo sidere tangit

Avius, aut Borea gelidas, madidive tepentes

160

Igne Noti ? quid si Tyriæ Phrygiæve sub unum

Convectentur opes ? loca dira, arcesque nefandæ

occidens Hispano cardine ? et si peterentur eæ regiones, quas dissitus longe ferit obliquis radiis, aut rigentes Aquilone, aut flagrantés ardore pluviosi Noti ? Quid si opes Tyrionum Phrygumque in unius potestatem comportentur ? Horrenda loca,

Heinsius ad Ovid. Fast. III. 399. ex veteri codice legit : *emersus*.—158 Taurin. Behot. Dan. Petav. omnes Barthii, unus Burmanni, alii, cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *portu vergens prospectat Ibero* ; Petrens. vero : *porta vergens prospectat Ibera* ; quod ex conjectura Gruteri primus recepit Gronovius.—161 *Tyriæ Phrygiæque* optimæ Barthii membranæ, et sic conj. Jortinus ; *Phrygiæ Tyriæque* Exc. Cantab. et codex Burmanni ; *Phrygiæ Tyriæ* Behot. et sic legebat Lactant. *Tyriæ Phrygiæve* Petrens. Dan. Petav. Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.—162 *Converrentur opes* Fr. Modius Novantiq. Epist. 52. *Convertentur* Laur. Venett. Aldd.

NOTÆ

158 *Porta*] Legit hic Gronovius *porta*, non *portu*, ut habent impressi, quod etiam Grutero visum, et bene. Cardio enim est portæ, non portus. Et sic Noster Thebaid. x. ‘Obruit Hesperia Phæbum nox humida porta.’ *Prospectat*] Sol enim oriens Occasum respicit : cum occidit, prospectat Orientem. *Ibera*] Quia Iberia, hodie Hispania, vergit ad Occidentem.

159 *Obliquo sidere*] Sol enim obliquis radiis tantum, non perpendicularibus, attingit has regiones, ob obliquitatem Sphæræ, in qua sitæ sunt.

160 *Avius*] Vel quia ab iis regionibus sol semotus ; vel quia non movetur eodem motu, neque sub iisdem circulo, et polis, ut primum Mobile. *Borea gelidas*] Boreas ventus flans a Septemtrione, qui ventus frigidissimus est : unde *gelidas terras* dicit. *Madidive tepentes Igne Noti*] Putabant veteres, regiones, quæ spectabant polum Antarcticum, perpetuo calore vexari, sicut videbant eas, quæ vergunt ad polum Arcticum, perpetuo gelu rigere ; unde *igne Noti*

tepentes dixit. Notus autem est ventus flans a Meridie. *Madidi*] Quia ventus ille pluvias ac imbres procreat.

161 *Quid si Tyriæ Phrygiæve sub unum Convectentur opes*] Hoc dixit, quia Tyrii Phrygesque ditissimi habitæ. Primi, ut testatur Philosophus et Diodorus Siculus ex Posidonio, magna argenti vi e Tartesso allata, ad immensas opes brevi pervenerunt. Alteri vero, ob Mydam regem, qui omnia in aurum vertere dicebatur. Unde de iis Horatius dicit : ‘Et pinguis Phrygiæ Mygdonias opes.’ De Tyro vide supra vs. 5. Phrygia vero erat provincia Asiæ Minoris, inter Cariam, Lydiam, Mysiam, et Bithyniam comprehensa : quarum omnium fines ita confunduntur, ut vix discerni possint. In ea montes Ida et Tmolus, et Pactolus fluvius. *Sub unum*] Id est, vel sub unum eumulum, ita ut unum eumulum conficerent : vel sub unius potestatem.

162 *Loca dira, arcesque nefandæ*] Sceleribus scilicet Œdipi. ‘Decla-

Suffecere odio, furtisque immanibus emtum est
 Œdipodæ sedisse loco. Jam sorte carebat
 Dilatus Polynicis honos: quis tum tibi, sæve, 165
 Quis fuit ille dies? vacua cum solus in aula
 Respiceres jus omne tuum, cunctosque minores,
 Et nusquam par stare caput? Jam murmura serpunt
 Plebis Echioniae, tacitumque a principe vulgus

et abominandæ arces suffecere exercendis inimicitiiis, et immani furore comparatum est, solio Œdipi insidere. Jam Polynices, dilato in proximum annum honore, contrariam sortem habuerat. Quis tum tibi, crudelis, quis ille dies fuit? cum solus in vacua regia videres omnem potestatem tuam, omnesque inferiores, et nullum esse tibi æqualem? Jam crebrescunt susurri vulgi Thebani, et plebis animi occulte alie-

////////

Colin. et Gryph. *Convectentur* Behot. Petrens. Lipsian. Bnslid. Lang. Dan. Petav. et membranæ Barthii; itaque ediderunt Bern. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Dan. Heins. Gronov. et recentt.—163 *Suffecere odiis* manuscriptus Barthii; et sic etiam legebat Lactantius in Comment. *furtisque* Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. unde nescio, nisi sit error typothetarum in ed. Amstel. *furiisque* certe exhibent Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Behot. Dan. Petav. Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et Grasser.—164 Lipsian. et Buslid. *cadebat*; quod receperunt Lindenbrog. Cruc. et Bern. Petrens. Exc. Cantab. Laur. Lang. Behot. Dan. Petav. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Gronov. Veen. et Delph. *carebat*, improbante Barthio.—165 Demster. ad Cland. Rapt. Proserp. i. 100. *sorte cadebat Dilatus Polynicis honor. Ex optimo*

NOTE

matio,' ait Lactantius, 'quæ significat eas causas movisse odia, quæ restringere debuissent: fugere enim debuerunt hi fratres loca dira, et sceptrâ Œdipi parricidæ, potius quam ad hæc crimina properarent.'

163 *Suffecere odio*] Subintellige, exercendo. *Furiis*] Id est, criminibus, seu flagitiis, ut infra: 'Terrarum furias abolere.'

164 *Jam sorte carebat Dilatus Polynicis honos*] *Cadebat* legendum censet Bernartius; sed omnes Mss. ut observat Gronovius, habent *carebat*, quod melius; sensusque ejus, Polynicem dilato honore in proximum annum sorte regnandi caruisse, quia evenerat illa Eteocli. Sicut Theb. ii. dicitur: 'Qua, sorte benigna Fra-

tris, Echionia steterat privatus in aula.'

165 *Quis tum tibi, sæve, Quis fuit ille dies*] Orationem convertit Poëta ad Eteoclem, ubi sortem habuit secundam.

166 *Vacua cum solus*] Amoto scilicet Polynice.

168 *Jam murmura serpunt Plebis Echioniae*] Tangit morem populi nunquam acquiescendi rebus presentibus, sed semper novas res cupiendi. *Echioniae*] Thebanæ ab Echione uno e Spartis, qui una cum Cadmo Thebas condiderunt.

169 *Tacitum*] Bene *tacitum*, id est, summissee et in aurem; nam non tuto verba in principem jactantur.

Dissidet, et (qui mos populis) venturus amatur. 170
 Atque aliquis, cui mens humili læsisse veneno
 Summa, nec impositos unquam cervice volenti
 Ferre duces: Hancne Ogygiis, ait, aspera rebus
 Fata tulere vicem? toties mutare timendos,
 Alternoque jugo dubitantia subdere colla! 175
 Partiti versant populorum fata, manuque
 Fortunam fecere levem. Semperne vicissim
 Exulibus servire dabor? tibi, summe Deorum

nantur a rege, et (quod est ingenium populorum) successor diligitur. At vero aliquis, cui mos erat, ut offenderet potentes ignavis maledictis, et qui non poterat pati spontaneo collo jugum principum: Hancne, inquit, fata dura intulerunt vicissitudinem reipublicæ Thebæ? toties mutare dominos, et summittere incertis cervices alternæ dominationi! hac conventionē ludos faciunt fortunas populorum, et dedita opera sortem eorum contentam reddunt. Semperne mihi alternis parendum erit exulibus? O supreme pater Deorum et hominum, tibi placuit donare hunc uni-

codice manuscripto scribi jussit Barthius: *quis tunc tibi.*—170 Rom. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *qui mos populis*; Behot. Dan. Petav. Petrens. Taurin. Lang. Lipsian. alii, cum Venett. 3. 4. *qui mos populis*, quod revocavit Bernartius, receperunt Gevart. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Dan. Heins.

NOTÆ

171 *Atque aliquis, &c.*] Inducit Poëta civem Thebanum, de his regnandi inter fratres vicibus querentem.

172 *Summa*] Potentes, qui summam rerum tenent.

173 *Ogygiis*] Thebanis. Ogyges enim quibusdam primus Thebarum conditor: unde Thebæ Ogygiæ Poëtis dietæ, ut jam diximus supra.

174 *Vicem*] Annum enim solum regnare debebat uterque, regnumque alteri tradere, anno transacto. *Toties mutare timendos*] Supple reges seu dominos, Horatius: 'Regni timendorum in proprios greges.' Illi, ait, mutant vices, ut imperent, nobis semper serviendum.

175 *Alterno*] Illius enim tunc collum summittendum erat jugo, mox alterius.

176 *Versant*] Bene versant, quia ut mox dicetur: 'Hen dubio sus-

pensa metu, tolerandaque nullis Aspera sors populis! hic imperat; ille minatur.' Nihil enim certum poterat esse in tam præcipiti principum mutatione. *Manuque Fortunam fecere levem*] Notandum, 'manu facere' eadem notione usurpare Senecam pluribus in locis, qua 'sponte facere.' De Brevitate Vitæ cap. 3. 'Adjice morbos, quos sponte facimus;' et Consolatione ad Martiam cap. 19. 'Adeoque senectutem solitudo, quæ solebat destruere, ad potentiam ducit, ut quidam odia filiorum simulent, et orbitatem manu faciant.' Misera enim, et incerta hoc modo erat populi Thebani conditio sub tam varia dominatione; tolerabilior vero principum: ægritudinem enim privatæ vitæ spe dominandi solabantur. *Semperne vicissim*] Quia semper princeps mutandus erat.

178 *Exulibus*] Hoc auget miseriam

Terrarumque sator, sociis hanc addere mentem
 Sedit? an inde vetus Thebis extenditur omen, 180
 Ex quo Sidonii nequicquam blanda juvenci
 Pondera Carpathio jussus sale quærere Cadmus
 Exul Hyanteos invenit regna per agros;

mun imperii consortibus? An inde antiquum præsagium perdurat Thebis, ex quo profugus Cadmus, jussus scrutari frustra per mare Carpathium gratum onus tauri Sidonii, reperit regnum in campis Bæotiis, et pertulit ad usque extremos posteros

Gronov. Barth. et recentt.—179 ‘Mili locus hic non inter firmos videtur,

NOTÆ

populi; exilium enim efferat animum. Gravis autem omnis servitus, sed gravior tamen est, quæ subjacet exilibus, sen exilio efferatis. Contrarium tamen paruit in Chilperico nostro I. qui reversus ex exilio regnum optime et justissime administravit.

179 *Sociis*] An fratribus regni sociis? Anne potius intelligit concives suos, qui hinc fratrum conventioni, qua alternis regnare debebant, consenserant? Vide Notam vs. 2. supra.

180 *Sedit*] Firmiter placuit: Virgilius: ‘Certa sedet patribus sententia pugnæ.’ *An inde vetus Thebis extenditur omen, &c.*] Hoc versu et quatuor sequentibus alludit ad fabulam, qua ferunt, Cadmum sevisse dentes draconis, indeque ortam armatorum segetem, qui fratres erant ob communem originem, quique se invicem occiderunt. Dicit ergo querulus ille, præsagium, sen omen, quod visum est, cum conditæ sunt Thebæ, nimirum fraternum bellum, ortum inter armatos illos, transmissum fuisse ad usque Eteoclem et Polyneicem fratres, eosque hac divisione fecisse, ut inter se necessario bella orirentur, regnumque alteri eorum non obventurum, nisi cæde alterius, vel utrosque hoc bello perituros.

181 *Sidonii nequicquam blanda juvenci Pondera*] Intelligit Europam raptam a Jove, in taurum converso, vectamque dorso ejus in Cretam usque a finibus Tyriorum. *Blanda*] Quia adamabat illam Jupiter. *Sidonii juvenci*] Non erat Sidonius juveneus, sed pondus, id est, Europa, Sidonium. Vide supra vs. 4. *Nequicquam*] Quia frustra Cadmus sororem quæsivit, nec invenit.

182 *Carpathio sale*] Sal pro mari interdum sumitur, quia salsum est, et ex cujus aqua sal elicitur. Virgilius *Æneid.* viii. ‘Et spumas salis ære ruebant.’ *Carpathio*] Carpathium mare est illa pars Maris Mediterranei, quæ inter Rhodum et Ægyptum extenditur: sic vocatur a Carpathi insula inter Rhodum et Ægyptum. *Jussus Cadmus*] Jussus a patre Aganore. Vide supra vs. 5.

183 *Exul*] Cadmus enim pater interminatus fuerat perpetuum exilium, nisi sororem Europam reduceret. *Hyanteos*] Bæotios. Pausanias Bæoticis tradit, primos, qui Bæotiam incolerint, Ectenas fuisse vocatos; iis vero pestilentia deletis, successisse in eorum sedes Hyantas et Aonas, ipsos etiam populos Bæotiae.

Fraternasque acies foetæ telluris hiatu
 Augurium seros dimisit adusque nepotes ? 185
 Cernis, ut erectum torva sub fronte minetur
 Sævior assurgens demto consorte potestas ?
 Quas gerit ore minas ? quanto premit omnia fastu ?
 Hiene unquam privatus erit ? tamen ille precanti
 Mitis, et afflatu bonus et patientior æqui. 190
 Quid mirum ? non solus erat. Nos vilis in omnes
 Prompta manus casus domino cuicumque parati.
 Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Eurus

omen fraterni belli, cum armati fratres orti hiatu gravidæ terræ sibi bellum intulerunt. Aspicias, ut crudelior princeps, amoto socio, elatus superbe minetur sub truci fronte? quem fert terrorem in vultu? quanta superbia omnes deprimit? hiene unquam erit privatus? Ille tamen est lenis supplicibus, et affabilis, ac æquum serrat. Quid mirum? solus non est. Nos, abjecta turba, expositi ad omnem fortunam sumus, et obnoxii cuicumque hero. Ut cum hinc frigidus Aquilo, hinc nimbosus Eu-

////////

nec liquido scio quid τὸ sociis hic velit.' Bern.—185 Bern. et Barth. inter-

NOTÆ

184 *Fraternas acies*] Quia hi armati, etsi fratres, in se invicem aciem struxerunt, ac se peremerunt. *Fætæ telluris*] Dentibus scilicet Draconis, quasi semine. *Hiatu*] Terra enim magno patuit hiatu, cum tot armati homines ex ea prodierunt.

185 *Seros nepotes*] Eteoclem et Polynicem. Videtur Noster hoc sumsisse ex Lucano lib. iv. 'Sic semine Cadmi Emicuit Dirææ cohors, ceciditque suorum Vulneribus, dirum Thebanis fratribus omen.'

186 *Cernis*] Hoc aliquibus querulus dicit, quasi monstret et designet Eteoclem. *Erectum*] Pro 'erecte,' adverbium, ut alibi: 'torvum lacrymari,' 'torvum mugire,' 'furiale minari.' *Erectum* vero, quia rectiorem staturam affectare, superborum et insolentium hominum est.

187 *Demto consorte*] Polynice fratre. Nam ante sortem ductam, indivisum erat imperium.

189 *Hiene unquam privatus erit*] Hæc cum indignatione pronuntians. Optat videre Eteoclem privatum, ut ejus fastus ac superbia deprimatur. *Tamen ille precanti Mitis*] Introducitur alter, qui defendit Eteoclem a maledictis invidi.

191 *Quid mirum? non solus erat*] Non mirum est, ait ille maledicens, si Eteocles tanta humanitate utatur erga cives: non solus est: metu enim futuri successoris, continet se intra terminos justæ dominationis. Vel ambit hi-ec ambitiosæ mentis integumentis, et talem se populo exhibendo demulcet populum, ut potentiam fratri subtrahat, et proclivior in se civium gratia nitatur. *Nos vilis, &c.*] Imitatio Virgiliana, in oratione Drances: 'Nos viles animæ.'

193 *Boreas*] Vide supra vs. 160. *Nubifer Eurus*] Eurus est ventus spirans ab ortu brumali, quem Latini Vulturnum appellant. *Nubifer*] Quia

Vela trahunt, nutat mediæ fortuna carinæ.

Heu dubio suspensa metu, tolerandaque nullis 195

Aspera sors populis! hic imperat: ille minatur.

At Jovis imperiis rapidi super atria cœli

Lectus concilio Divum convenerat ordo

Interiore polo: spatiis hinc omnia juxta

Primæque occidnæque domus, effusa sub omni 200

Terra atque unda die: mediis sese arduus infert

rus diripiunt vela, salus navis interceptæ stat in ancipiti. Heu dura conditio nostra, ambiguo timore incerta, et nullis gentibus ferenda! hic regnat; minatur ille. Diî autem jussu Jovis convocati in ædes volubilis cœli, coierant in interiore loco, a quo omnes partes Orientis et Occidentis æqualiter distant, et ex quo tellus et aqua sub toto cœlo putet. Ipse excelsus Jupiter ingreditur in medium Deorum cœtum, mo-

pungunt: *hiatu, Augurium seros, &c.*—196 *Aspera fors* Lindenbrogius et Crnc. unde nescio; *Aspera sors* testantur Behot. Petrens. Lang. Lipsian. Laur. Buslid. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et recentt. —197 *At Jovis imperio* Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *At Jovis imperiis* codex perantiquus Barthii, Dan. Petav. Behot. Petrens. et Taurin. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. et recentt. *super ardua cœli* etiam Taurin.—198 *Lætus concilio* Beliot. et nonnulli Barthiani.—199 *Veteres membranæ* Barthii, cum Taurin. et Behot. *spatiis hinc omnia juxta*, et sic legendum putat Barthius. Margo ed. Barth. *spatiis hunc*; Marklandus ad Sylv. II. 7. 14. legit: *spatiis huic omnia juxta*.—200 Taurin. *occidnære domus*. Margo ed. Barth. *et sicca sub omni*; Barthius tamen in notis ad l. I. proposuit: *et visa sub omni*: vel: *atque usla sub omni*. Marklandus l. I. et

NOTÆ

pluviosus. Horatius Ep. xvi. 'Ut neque largis Aquosus Eurys arva radat imbris.' 'Nubifer' etiam Silio Italico lib. x. 'Ubi nubifer Eurys Naufragium spargens operit freta.'

194 *Mediæ*] Inter illos scilicet ventos.

197 *At Jovis imperiis, &c.*] Cum nihil eveniat in terris, nisi Diis auctoribus, fingit Poëta, Jovem vocasse Deos in concionem, ut eis aperiat mentem suam de puniendis Thebanis ac Argivis. *Rapidi*] Cælum enim rapidissime movetur.

199 *Interiore polo*] Interiore seu secretiore cœli aula. *Spatiis hinc omnia juxta*] Supple, videntur. Periphrasticos medium cœli locum de-

scribit: dicit enim congregata numina in eum cœli locum, cui juxta sunt omnia: id est, unde sic videantur omnia, tanquam juxta; quod soli medio loco cœli convenire potest.

200 *Primæque occidnæque domus*] Orientis Occasusque loca designat. Sic Soteriis Gallici: 'Occidnas primasque domos.' *Effusa sub omni Terra atque unda*] Supple etiam, videtur, seu patet.

201 *Dic*] Dies hic cælum significat. *Mediis*] Diis. *Ipse*] Jupiter. *Arduus*] Oportebat enim, ut qui major dignitate erat, celsior etiam esset statura. Vel *ardus* hic, cum gravitate incedens, quod etiam convenit summo principi.

Ipse Deis, placido quatiens tamen omnia vultu,
 Stellantique locat solio: nec protinus ausi
 Cœlicolæ, veniam donec pater ipse sedendi
 Tranquilla jubet esse manu: mox turba vagorum 205
 Semideum, et summis cognati nubibus amnes,
 Et compressa metu servantes murmura venti
 Aurea tecta replent, mixta convexa Deorum
 Majestate tremunt: radiant majore sereno
 Culmina, et arcano florentes lumine postes. 210
 Postquam jussa quies, siluitque exterritus orbis,

vens tamen cuncta serena facie, et se ponit in sede stellis conspersa. Nec statim ausi Cœlites sedere, donec ipse pater licentiam concesserit placida manu. Mox vulgus errantium Semideorum, fluviique affines altis nubibus, ac venti cohibentes reverentia flatus suos, replent aureas ædes. Tempa concutiuntur majestate tot numinum: tecta fulgent majore serenitate, et postes coruscant secreta luce. Postquam imperatum est silentium, et consternatus mundus tacuit, Jupiter orditur ex celsa

*****

fusa sub omni.—202 ‘In illo laudatissimo nobis perprisco exemplari diserte scriptum est: *Ipse Deus*; quod nequaquam contemno.’ *Barth.* *Ipse Deus* habet etiam codex manuscriptus Barthii. Sed totus versus in margine tantum apparet. *trahit omnia* Taurin.—208 *Aurea templa* perantiquus manuscriptus Barthii, Taurin. Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Aurea tecta* Behot. unus Lindenbrog. et Petrens. et sic edidere Dan. Heins. Gronov. Veen. Delph. &c. *mista* pro *mixta* Taurin.

NOTÆ

202 *Placido vultu*] Hoc etiam decet regem.

205 *Tranquilla manu*] Hoc etiam decet gravitatem principis. *Vagorum Semideum*] Varia erant genera Deorum apud veteres: alii enim plenam possidebant divinitatem, magnique Dii ac potentes et immortales vocati: ceteri vero imperfectam, seu potius umbram divinitatis, ilque vel immortales existimati, ut venti, amnes, alique; vel mortales, ut Panes, Sylvani, Satyri, Nymphæ, &c. omnesque vocati Semidei. *Vagorum*] Quia per totum orbem dispersa hæc numina.

206 *Summis cognati nubibus amnes*] Hoc dicit secundum Philosophos, qui dicunt ex humiditate terræ nebulas oriri, ex nebulis nubes, ex nubibus

pluvias, ex quibus amnes augentur.

207 *Metu*] Id est, reverentia concilii, seu conventus.

208 *Convexa*] Cœlestes sphaeræ, globique.

209 *Radiant majore sereno*] Quasi serenitas major cælo illuxerit ex Deorum concilio. *Serenum* hic substantive, ut infra lib. viii. et alibi apud Nostrum. ‘In sereno’ apud Catonem interpretatur Turnebus ‘sub dio.’ Hunc vide Adv. lib. x. cap. 19.

211 *Exterritus orbis*] Per orbem hic intelligit Poëta, vel Deos ex omnibus orbis partibus congregatos; vel simpliciter totum mundum: quasi omnis mundus, omniaque in eo comprehensa, silentium tenuerint, orante Jove.

Incipit ex alto : (grave et immutabile sanctis
 Pondus adest verbis, et vocem Fata sequuntur :)
 Terrarum delicta, nec exsuperabile Diris
 Ingenium mortale queror : quonam usque nocentum 215
 Exigar in pœnas ? tædet sævire corusco
 Fulmine : jam pridem Cyclopum operosa fatiscunt

sede : (vis ingens et immutabilis adest sacris dictis, et Fata obediunt voci ejus :) Incuso delicta populorum, et animos mortalium Furiis indomabiles. Quonam usque cogar punire malos ? piget sævire lucenti fulmine. Jam pridem laboriosi Cyclopum

ut supra *justa pro juxta*.—214 Buslid. Laur. unus Lindenbrog. et optimus codex Barthii : *nec exsaturabile*. Behot. Lipsian. Lang. Petrens. alii *exsuperabile*, ut in Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. &c.—216 *Exigor* Behot. Lang. Laur. Lipsian. Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *Exigar* Petrens. Buslid. unus Lindenbrogii, alii ; et sic edidere Grasser. Gevart. Dan. Heins. Gro-

NOTÆ

212 *Incipit*] Jupiter. *Immutabile*] Decreta enim divina immutabilia sunt.

213 *Pondus*] Non solum pondus sumitur pro re gravi, ut hic, sed pro dignitate, existimatione, et auctoritate, ut apud Ciceronem ‘pondus testimonii,’ ‘pondera verborum.’ *Vocem fata sequuntur*] Eximie, si quicquam in hoc opere : damnat enim diserte veterum et Stoicorum sententiam, dicentium Deum etiam fato subjici ; cum ille sit liberrimus ; nec fatum aliud sit ex S. Augustino quam ‘sanctio, et velut vox divinæ mentis.’ In eandem tamen Poëta reincidit veterum opinionem Theb. vii. ‘Immoto deducimur orbe Fatorum,’ ubi introducit loquentem Jovem.

214 *Terrarum*] Id est, hominum, qui terras habitant. *Nec exsuperabile Diris Ingenium*] Incusat mores ingeniumque hominum, ut qui in ordinem cogi non possint, inexpugnabiles sint Furiis. Fatigari eas iis puniendis, illos vero non fatigari committendis peccatis, nec desinere peccare, quam-

vis puniantur. *Diris*] Furiis. Vide supra vs. 52.

216 *Exigar in pœnas*] Dicit Jupiter, se non sponte, nec ultro punire mortales, sed ab iis ad id ægro quidem animo cogi. ‘Exigere’ enim petere, extorquere, et cogere significat. Rationem affert ipse Jupiter lib. vii. ‘Meaque est jactura, pigetque Tot mutare animas, tot corpora reddere mundo.’

217 *Fulmine*] Fulmen tribuitur Jovi, quia, cum veteribus, Jupiter nihil aliud esset, quam aër, qui sub nomine Jovis colebatur ; ideo fulmen ipsi tributum, quia fulmen in aëre gignitur. *Cyclopum*] Cyclopes, Neptuni et Amphitrites filii, Siciliam et Ætnam montem Siciliæ incoluerunt. Dicti Cyclopes, quod unicum oculum, eumque in media fronte rotundum, haberent. Tres præcipue celebrantur Poëtis tanquam Vulcani ministri, crediti que fulmina Jovi fabricari. Horum nomina his versibus Virgillii comprehenduntur Æn. viii. ‘Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro, Brontesque, Steropesque, ac

Brachia, et Æoliis desunt incudibus ignes.

Atque ideo tuleram falso rectore solutos

Solis equos, cœlumque rotis errantibus uri,

220

Et Phaëthontea mundum squalere favilla.

Nil actum est: neque tu valida quod cuspide late

Ire per illicitum pelago, germane, dedisti.

lacerti lassati sunt, et ignes deficiunt fornacibus Æoliis. Passus quidem fueram licenter errare equos Solis per falsum aurigam, et cælum conflagrare curru evaganti, ac orbem sordere cinere in quem a Phaëthonte coactus est. Nihil hoc profuit: neque quod tu, frater, impulsu fortis tridentis concessisti mari late effundi per reti-

~~~~~

nov. et recentt.—222 *Nil actum neque* Behot.—223 *Ire per illicitum pelagus* duo codd. Lindenbrogii. Post τὸ *dedisti* edd. ante Bern. ponunt notam

NOTÆ

nudus membra Pyracmon.' Hesiodus vero vocat Steropen Asteropen, Brontem Argen. *Futiscunt*] Cudendis scilicet fulminibus.

218 *Æoliis incudibus*] Vulcanus enim et Cyclopes credebantur habere officinam, non solum in Lemno ac Sicilia, sed etiam in insulis Æoliis, quæ septem sunt, et sitæ inter Italiam et Siciliam, et 'Vulcaniæ' ob id dictæ. Vide Solinum cap. 12. Plinium lib. III. cap. 9. et Melam lib. II. cap. 7. *Desunt*] Ad fabricanda fulmina.

219 *Atque ideo tuleram, &c.*] Hoc versu et tribus sequentibus ad fabulam Phaëthontis alludit, qua ferunt Phaëthontem regendum solis currum a patre accepisse, ac orbem terrarum incendisse, oblitum viæ qua transendum erat. Hujus fabulæ occasio apud Platonem ponitur in Timæo, cœlestis circuitus quædam permutatio, longo temporum intervallo contingens, quam inflammationis vastitas sequatur. Apud Orosium vero, gravis æstus, qui iis temporibus adeo excanduit, ut Sol, per devia transvectus, universum orbem non tam calore affecisset, quam igne torrnisset dicatur. *Falso rectore*] Phaëthonte.

Verus enim rector Sol. *Solutos*] Non sine frænīs, sed quia regi non poterant, licenter errantes.

220 *Solis equos*] Quatuor erant juncti currui Solis, ut Poëtæ fabulantur, vocatique Pyrocis, Eous, Æthon, et Phlegon. Vide Ovid. Met. II. *Rotis errantibus*] Ab recta scilicet via.

221 *Squalere*] Proprium rerum nimis tostatarum. *Phaëthontea favilla*] Id est, incendio Phaëthontis.

222 *Nil actum est*] Nihil hoc profuit ad emendationem hominum, quod totus mundus natus est a Phaëthonte: quod Dii non permiserunt, nisi graviter irati mortalibus. *Neque tu, &c.*] Vult dicere etiam diluvio non emendatos homines. *Tu*] Neptune, sequenti enim versu, *germane*, est. Neptuneus enim erat frater Jovis. *Valida cuspide*] Tridentem innuit, insigne Neptuni. *Valida*] Hinc Neptunus Ἐννοσίγαιος, καὶ Σεισίχθων dictus, id est, terram concutiens.

223 *Ire per illicitum*] Id est, supra terram, quod illi lege creationis interdictum est. *Pelago*] Intelligit diluvium illud in Thessalia celeberrimum, et a Poëtis decantatum, præcipueque ab Ovidio descriptum, quod Deucalionis dicitur, quia Deucalion ibi

Nunc geminas punire domos, quis sanguinis auctor
 Ipse ego, descendo. Perseos alter in Argos 225
 Scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas.

tam riam. Nunc ipse ego descendo, ut supplicio afficiam duas familias, quæ originem a me ducunt. Una regnat Argis Perseis, altera ab initio consedit Thebis

interrogationis.—124 Nonnulli codd. Barthiani: *sanguinis actor*.—125 Behot. Laud. Lipsian. Buslid. Ald. 2. (Ald. 1. in erratis,) Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. et Gevart. *in agros*; Petrens. Lang. Dan. Petav. Ald. 1. Lindenbrog. Crnc. Amstel. Gronov. et recentt. *in Argos*, quod probat Ber-

NOTÆ

tunc regnabat; et summersis omnibus regionem illam habitantibus, præter aliquos, qui ad vicinos montes confugerant, ipse solus cum uxore Pyrrha, vectus parva rate, interque fluctus varie jactatus, tandem post dies novem ad montem Parnassum appulisse dicitur. Hoc autem diluvium eodem anno, nimirum 33. Cecropis Atheniensium regis, quo incendium Phaëthontis accidisse tradunt Eusebins in Chronico, et Cyrillus in Julianum lib. 1.

224 *Nunc*] Ubi supra Jupiter questus est generatim de mortalibus, nunc speciatim queritur de sceleribus Thebanorum ac Argivorum. *Quis*] Pro, quibus. *Sanguinis*] Sanguis hic stirpem, progeniem, genus significat.

225 *Descendo*] Si profana divinis miscere liceat, eadem voce utitur in Scriptura Deus, cum de turre Babylonica destruenda loquitur: 'Descendamus.' Rabbini ferunt Deum initio terram habitasse, sed mox infensum hominibus propter scelera, repetiisse cælum, et quandoque descendere, inductus bonorum pietate. *Perseos alter in Argos Scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas*] Innuit Jupiter hoc modo loquendi, se auctorem esse duarum familiarum, unius, quæ Argis imperavit, per Danaum filium Beli, qui Belus filius erat Neptuni ex Libya filia Epaphi, qui ex

Jove et Io procreatus erat; et alterius, quæ substitit et principatum tenuit apud Thebas a primis hujusce urbis primordiis. Nam Cadmus principesque Thebani etiam a Jove originem ducebant, per eundem Epaphum, cujus filia Libya genuit ex Neptuno Belum, de quo supra, et Agenorem patrem Cadmi. *Perseos Argos*] Argos, nobilis et vetus urbs Peloponnesi in regione Argolica: Hip-pium cognominabatur ab equorum præstantia. Erant et aliæ ejusdem nominis urbes: in Thessalia Argos Pelasgicum appellatum, item in Acarnania; alia denique in Apulia, opus Diomedis, vulgo Argirippa. Vide Stephanum de Urbibus. *Perseos*] Persei dicuntur Argi, a Perseo Jovis et Danaës filio, qui Argis imperavit, et relictis Argis imperium transtulit Mycenæ, quam urbem condiderat.

226 *Scinditur*] Bene *scinditur*, quia stirps Jovis per Libyam, quam supra diximus, filiam Epaphi, scissa est in Belidas, seu posteros Beli, et Agenoridas seu posteros Agenoris, ut supra notavimus. Metaphora ducta a fluvio, qui in plures rivos dividitur. Et imitatus est Poëta Virgilium Æneid. viii. 'Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno.' *Aonias fluit hic ab origine Thebas*] Subintellige, apud: *fluit hic*, apud *Aonias Thebas ab origine*. Thebæ Aoniæ dictæ sunt ab Aoni-

Mens cunctis imposta manet: quis funera Cadmi
 Nesciat? et toties excitam a sedibus imis
 Eumenidum bellasse aciem? mala gaudia matrum,
 Erroresque feros nemorum, et reticenda Deorum 230
 Crimina? vix lucis spatio, vix noctis abactæ
 Enumerare queam mores, gentemque profanam.
 Scandere quinetiam thalamos hic impius hæres

Aoniis. Animus cunctis seductus est. Quis ignoret domum Cadmi ob flagitia con-
cidisse? et toties Eumenidum agmen evocatum ex inferis locis conflxisse? Quis
nescit gaudia matrum perversa, crimina horrenda in sylvis commissa, ac scelera nu-
merum silentio operienda? Vix possem recensere intervallo diei, et noctis integræ,

//////////

nartius.—227 Buslid. et Dan. *imposta moret*; Petrens. Lang. Laur. Petav. Lipsian. Behot. Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. ceteræ: *imposta manet*. Consule Var. Not. *imposta* conjectabat Barthius.—228 Behot. *et totiens*.—229 ‘Præstantissimus liber diserte: *bellasse facem*; non refragatur tamen receptæ lectioni.’ Barth.—230 *Erroresque rugos* Petav. Marklandus ad Sylv. iv. 2. 15. legit *Erroresque feros hominum*. Cf. Theb. iii. 641.—232 Taurin. *gentemque nefandam*.—235 Tollius ad Anson. Epist. ix. 24. ex

NOTÆ

bus Bæotix populis, ut supra diximus vs. 183. *Thebas*] Vide supra vs. 2. *Fluit hic*] Supple, sanguis. *Ab origine*] Supple, Thebarum.

227 *Imposta*] Seducta affectibus et perturbationibus. *Manet*] Est, διατελει. sup. vs. 30. ‘maneat’ pro, sis. Sic Lucretio ‘manere’ lib. vi. pro esse. ‘Onerataque passim Cuncta cadaveribus celestem templa manebant.’ *Funera*] Hic scelera, quæ totam domum Cadmi exitio dederunt, significare credo. *Cadmi*] Supple, domus Cadmi.

228 *Et toties excitam a sedibus imis Eumenidum bellasse aciem*] Cum Agave, filia Cadmi, Pentheum proprium filium discerpit. Cum Athanas, gener Cadmi, ducta Ino ejus filia, proprium etiam filium Learchum occidit. *Sedibus imis*] Inferis. *Eumenidum*] Furiarum, quæ et Eumenides dictæ, ut supra diximus vs. 52.

229 *Mala gaudia matrum*] Agaves,

cum filium Pentheum dilacerabat.

230 *Erroresque feros nemorum*] Tangit fabulam Athanantis, qui furore percitus Learchum filium sagittis confodit, vel saxo illisit, credens se leonem interficere. Possunt etiam intelligi crimina Bacchantium perpetrata in sylvis in prima institutione sacrorum Bacchi. Orgia enim ejus multo sanguine effuso sancita sunt. *Et reticenda Deorum Crimina*] Junonis scilicet, cum furorem Athananti immisit, quo in proprium filium sæviit, ut diximus. Ejusdem Junonis, cum decepit Semelem. Bacchi vero, cum in furorem vertit Agaven, quo Pentheum filium dilaceravit. Dianæ etiam, cum mutatum in cervum Actæonem a propriis canibus fecit dilacerari.

233 *Scandere quinetiam*] Intelligit (Edipum. *Impius*] Patrem enim occiderat.

Patris, et immeritæ gremium incestare parentis
 Appetiit, proprios monstro revolutus in ortus. 235
 Ille tamen Superis æterna piacula solvit,
 Projecitque diem: nec jam amplius æthere nostro
 Vescitur, at nati (facinus sine more!) cadentes
 Calcavere oculos: jam jam rata vota tulisti,
 Dire senex: meruere tuæ, meruere, tenebræ 240
 Ultorem sperare Jovem: nova sontibus arma
 Injiciam regnis, totumque a stirpe revellam
 Exitiale genus: belli mihi semina sunt
 Adrastus socer, et Superis adjuncta sinistris

mores prave nationis. Necnon etiam profanus ille filius concupiit polluere lectum paternum, et sinum innoxie matris, monstrose reversus in locum ortus sui. Ille tamen tunc Divis perpetuas pœnas, seque luce oravit: nec jam amplius aëre nostro pascitur. At filii ejus (scelus novum!) protriverunt labentes patris oculos. Jam jam, o senex perverse, exauditæ sunt preces tuæ: meruit tua, meruit cæcitas vindicem sperare Jovem. Nota immittam bella nocentibus imperiis, et funditus delebo totam flagitiosam progeniem. Causæ belli mihi sint socer Adrastus, et nuptiæ con-

//////////

scriptis codd. legit: *proprius (monstrum!) revolutus in ortus*; et sic etiam Lipsian. Lang. Laur. et unus Lindembrogii, probante Bernartio. Alii codd. Behot. Bnslid. Barthiani, Petrens. &c. cum edd. vett. *monstro*.—241 *Ultorem spectare Jovem* Behot. pro var. lect.—242 *Injiciam populis* Petav.—252 Behot.

NOTE

235 *Appetiit*] *Appetiit* quidem uxorem habere Jocastam, sed nesciebat esse matrem suam. *Monstro*] Adverbium, pro monstrose. *Proprios revolutus in ortus*] Cum suscepit liberos ex eadem muliere, ex qua ipse ortus erat.

236 *Ille*] *Ædipus*. *Æterna piacula*] Cum se excæcavit.

237 *Projecitque diem*] *Erutis* sibi oculis. *Æthere nostro*] Vel luce, quam nos largimur. Virgil. *Æn.* iii. 'Et vescitur aura *Ætherea*.' Vel id dicit, quia *Ædipus* in subterraneum et obscurum specum se condiderat, ubi animam vix ducebat.

238 *Nati*] *Eteocles* et *Polynices*. *Sine more*] Sine exemplo. *Cadentes Calcavere oculos*] Id est, insultavere

cæcitati paternæ. Supra *Ædipus*: 'Quin ecce superbi, (Proh dolor!) et nostro jam dudum funere reges, Insultant tenebris, gemitusque odere paternos.'

239 *Jam jam rata, &c.*] Anastrophe ad *Ædipum*.

240 *Dire*] Vel ob scelera, vel ob imprecationes, quas in filios fecerat.

241 *Sontibus regnis*] Supra, 'sontes Thebas.'

244 *Adrastus socer*] *Adrastus*, filius *Talai*, *Megapenthi* successerat in regnum *Argivorum*: patre autem mortuo, *Adrastus*, relictis *Argis*, *Sicyonem* se contulit, ibique cum aliquot annos regnasset, *Argos* revocatus, principatum in ea urbe tenuit, ubi *Polynicem* ac *Tydeum* profugos

Connubia. Hanc etiam pœnis incessere gentem 245
 Decretum: neque enim arcano de pectore fallax
 Tantalus, et sævæ periit injuria mensæ.
 Sic pater omnipotens: ast illi saucia dictis
 Flammato versans inopinum corde dolorem
 Talia Juno refert: Mene, o justissime Divum, 250
 Me bello certare jubes? scis semper ut arces
 Cyclopum, magnique Phoroneos inclyta fama
 Sceptra viris, opibusque juvem, licet improbus illic

fectæ aversis Diis. Statutum est etiam mihi punire hanc familiam. Neque enim perfidia Tantali, et offensa inhumanæ mensæ excidit e secreta memoria. Omnipotens pater sic locutus est. At Juno graviter læsa his verbis, volvens subitum dolorem in ardenti pectore, hæc respondit illi: Mene, o Numinum aquissime, ne vis bellare? Compertum habes, ut semper opibus et viris munierim arces Cyclopum, ac regnum ingentis Phoronei, nomine celeberrimum, quanquam illic tu mulus somno

NOTE

excepit. Regnum autem Argorum obvenerat Talao per patrem Bian-tem, cum quo frater Melampus illud acceptum a Megapentlie ultimo Danaidarum, ob liberatas a furore sorores, partitus fuerat. *Socer*] Non, quia adhuc socer erat, sed quia Deus, res futuras, ut præsentem videt. *Sic adjuncta*, pro 'adjungenda:' nondum enim erant *adjuncta*.

245 *Hanc gentem*] Familiam Adrastii; quia Adrastus genus ducebat a Tantalo, per Peronem aviam paternam, filiam Nelei et Chloridis, quæ erat filia Amphionis et Niobes Tantalii filiæ.

246 *Fallax Tantulus*] Tantalus filius Jovis, cum Deorum divinitatem experiri vellet, Pelopem filium in frusta disceptum illis epulandum apposuit: sed Dii, cognita ejus fraude, eum in Tartara detruserunt, ubi perpetua fame ac siti torquetur. *Fallax*] Vel quia fallere voluit Deos, illis filium comedendum apponendo, vel quia, cum esset Deorum conviva, eorum arcana hominibus prodebat.

247 *Et sævæ periit injuria mensæ*] Cum Diis epulandum filium dedit;

ob idque sævam mensam vocat.

248 *Sic pater omnipotens*] *Omnipotens* proprium epithetum Jovis. *Sau-cia*] Pro, sauciata.

249 *Inopinum*] Non id enim expectabat Juno.

250 *Juno*] Uxor et soror Jovis, et regina Deorum. *Justissime*] Invidiose.

251 *Scis semper, ut arces Cyclopum*] Per arces Cyclopum intelligit Argos. Notum autem omnibus Junonem semper favisse Argivis. Virgilius: 'Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Argis.' *Cyclopum*] Vel quia Cyclopes construxerant mœnia, arcesque Argorum, ut de Tirynthe Argolidis urbe dicitur: vel quia, quod magnitudine illustre est, Cyclopum opus dicitur.

252 *Phoroneos*] Phoroneus, Inachi filius, primus dicitur dicasse templa Junoni, ac solennia instituisse, dispersosque antea homines, et seorsim habitantes, in unius civitatis jus compulisse. Vide Pausaniam Corinth. II.

253 *Sceptra*] Regnum. *Improbis*] Jubendo Mercurio, ut Argum innocentem hominem occideret.

Custodem Phariæ somno letoque juvencæ
 Extinguas, septis et turribus aureus intres. 255
 Mentitis ignosco toris: illam odimus urbem,
 Quam vultu confessus adis: ubi, conscia magni

obruas, et tradas morti custodem juvencæ Phariæ, ac in aurum conversus subeas clausas turres. Do veniam simulatis thalamis; illum aversamur civitatem, quam petis detecto numine, ubi jactus tonitrus, insignia magni thalami conscia, et jacu-

////////

magni Phoroneos, omitta conjunctione.—255 Restinguas Behot. et unus Barthii; et sic legit etiam antiquus Scholiastes.—257 Quam vultum codex

NOTÆ

254 *Custodem Phariæ somno letoque juvencæ Extinguas*] Per custodem Phariæ juvencæ, intelligit Argum, quem Juno præfecerat custodiendæ Io: eum Mercurius prius cantu fistulæ sopivit jussu Jovis, mox interfecit; unde *somno letoque Extinguas*, dixit. Mille oculos habuisse Argus dicitur Papinio, sed centum tantum Ovidio. Vide Sylvam ad Somnum Sylv. lib. v. *Phariæ juvencæ*] Ius, quæ a Junone in vaccam conversa fuerat. *Phariæ*] Io Pharia dicta, quia mutata in bovem, post varios et multiplices per orbem errores, tandem pervenit in Ægyptum, ubi, resumpta priori forma, ab Ægyptiis benigne accepta fuit, tandemque culta sub nomine Isidis. Pharos autem erat olim insula prope Ægyptum, a qua distabat diei navigatione, postea vero Alexandriæ ponte juncta. In hac insula magnificabatur alta turris a rege Ptolemæo facta, quam constitisse dicunt octoginta talentis. Usus ejus nocturno navium cursui ignes ostendere, ad prænuntianda vada, portusque introitum. Hæc turris erat opus Sostrati Gnidii architecti. Vide Plinium lib. xxxvi. cap. 12. Solinum cap. 35. et Strabonem lib. xvii.

255 *Septis et turribus aureus intres*] Tangit fabulam Danaës, quam pater

acerrima custodia tenebat; sed Jupiter in aurum conversus penetravit in turrem, in qua servabatur.

256 *Mentitis ignosco toris: illam odimus urbem Quam vultu confessus adis*] Major enim injuria fiebat Junoni, cum Jupiter professus numen ad Semelen accedebat, cum iisdem insignibus quibus ad eam veniebat; unde majori ira exarsit in Semelem, quam in alias Jovis pellices. Afflixit quidem alias, sed non perdidit, exitioque dedit, ut fecit Semelem. Itaque dicit Jovi: Non irascor illi civitati, ubi conversus in varias formas adulteria perpetrasti: cum aliis enim tecta divinitate concumbis, ad Semelem vero detecto numine, et ut ad me venis, accedisti. *Illam urbem*] Thebas.

257 *Ubi*] In qua. *Tonitrus agis, et mea fulmina torques*] Hoc dicit, quia Jupiter, ut fidem faceret Semele, se Jovem esse, venit ad eam cum suis insignibus, tonitru scilicet et fulmine, ut ipsa petierat, et ille promiserat. Hinc causæ irarum Junoni. Hæc enim suæ insignia majestatis solum sumere debebat Jupiter, cum accedebat ad Junonem. Unde *conscia magni signa tori*, et unde *mea* dicit, hoc est, ad me solam spectantia, nullique sive Deæ, sive mortali communicanda.

Signa tori, tonitrus agis, et mea fulmina torques.

Facta luant Thebæ: cur hostes eligis Argos?

Quin age, si tanta est thalami discordia sancti,

260

Et Samon, et veteres armis excinde Mycenæ.

Verte solo Sparten: cur usquam sanguine festo

Conjugis ara tuæ, cumulo cur thuris Eoi

laris fulmina mea. Thebæ puniantur ob scelera: cur Argos oderis? Quin age, si tanti est dissidium cum legitima conjugē, destrue ferro et Samon, et antiquas Mycenæ, dirue funditus Spartam. Cur usquam læta altaria tuæ uxoris tepent sacro

//////////

Barthii.—260 Gronovius legendum censet: *si tanti est. In vetustissimo exemplari Barth. et Taurin. discordia nostri.*—262 Taurin. Lang. et nonnulli

NOTÆ

259 *Facta luant Thebæ: cur hostes eligis Argos*] Consentit equidem, ut Thebæ, quas oderat, puniantur, sed avertere nititur exitum ab Argis, qui sibi cari erant. *Facta luant*] Ut et Theb. xii. ‘Ant nece facta luant.’ Ovidius Ep. Heroid. x. 99. ‘Nec facta luisses, Impia funeribus Cecropi terra tuis.’

260 *Quin age*] Figuratè concedimus, quod tamen fieri nolumus, ut Virgilius Georg. iv. ‘Quin age, et ipsa manu felices erue sylvas.’ *Si tanta est*] Scribendum, ait Gronovius: *Si tanti est.* Si tantopere te delectat uxoris offensio: si quovis pretio libet comparare discordem conjugem. Ovid. Met. ii. Jovem dicentem facit: ‘Sunt, o sunt jurgia tanti!’ *Thalami sancti*] Id est, me habere discordem, quæ tua sum uxor legitima, Deaque.

261 *Samon*] Samos Ionica, insula in mari Icario, e regione Ionici, patria Pythagoræ Philosophi, Junoni sacra, ut omnes sciunt. Est et Samos Thracia, sive Samothracia insula maris Ægæi, adjacens Thraciæ. Tertia etiam maris Ionii insula prope Zacynthum. Vide Ortelium. *Veteres Mycenæ*] Mycenæ urbs Peloponnesi in Laconia, quam condidit Perseus,

relictis Argis ob occisum a se Acrisium avum. *Veteres* vocat, non ratione temporis, quo Poëta loquentem hic inducit Jovem: nam Perseus circiter anno mundi 2672. regnare cœpit, primum apud Tiryntem, deinde Mycenis. Expeditio vero septem dum adversus Thebanos, in annum competit mundi 2766. inde circiter 91. anni inter utrumque tempus effluxerant. Sed *veteres*, ratione temporis, quo Poëta scribebat.

262 *Sparten*] Sparte nobilissima urbs Peloponnesi, et Laconici caput, legibus Lycurgi optime instituta, alio nomine Lacedæmon: nunc vocatur Misitra. *Sanguine festo*] Sanguine victimarum.

263 *Thuris Eoi*] Non ita antiquum thuris usum scribit Plinius lib. xiii. cap. 1. ‘Iliacis temporibus unguenta non erant, nec thure supplicabatur.’ Arnobius lib. vii. ‘Nam,’ inquit, ‘neque temporibus (ut perhibetur) heroicis, quidnam esset thus scitum est: neque genitrix et mater Superstitionis Etruria opinionem ejus novit et famam.’ *Eoi*] Id est, Sabæi: apud enim solos Sabæos Arabes invenitur thus. Virgilius Georg. i. ‘Molles sua thura Sabæi.’

Læta calet? melius votis Mareotica fumat
 Coptos, et ærisoni lugentia flumina Nili. 265
 Quod si prisca luunt auctorum crimina gentes,
 Subvenitque tuis sera hæc sententia curis,
 Percensere ævi senium; quo tempore tandem
 Terrarum furias abolere, et sæcula retro
 Emendare sat est? jamdudum ab sedibus illis 270
 Incipe, fluctivaga qua præterlabitur unda

victimarum cruore, cur acervo thuris Sabæi? Dignius Coptos Mareotica exhalat rotis, et plorans fluvius Nili pulsantis sistra ærea. Quod si populi pœnas dant ob vetera majorum delictu, et inter tuas sollicitudines, tardum hoc consilium succurrit tibi, percurrendi vetustatem orbis; quæ tandem tempora sufficient delendis peccatis mundi, ac corrigendis præteritis sæculis? Jamdudum ordire ab his regionibus, qua Alpheus præterfluit aquis meantibus per mare, procul repetens amicam Siculam.

~~~~~

codd. Barthiani: *cur unquam*.—266 *Quo si prisca* Aldd. Colin. Gryph. ceteræ; *Quod si prisca* Dan. Petav. Behot. Petrens. Buslid. Lang. Laur. &c. et sic ediderunt Bern. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Dan. Heins. et Gronov. actorum Taurin. auctorum codex Burmanni cum Glossa: 'Antecessorum tuorum.' Vide N. Heins. ad Claud. Land. Stilic. II. 2.—267 *Subvenit etque tuus manuscriptus Barthii; unde ille conj. Subvenietque tuis.* Lindenbrogius et Cruc. *seria hæc.* Lectionem nostram tamen servant omnes codd. et edd. vett.—271 Barthius legi jussit: *fluctifuga.* Romana: *qua subterlabitur*

NOTÆ

264 *Mareotica Coptos*] Coptos celeberrima olim Ægypti urbs, caputque Thebaidos, et commune Arabum ac Ægyptiorum emporium, ut eam vocat Strabo lib. VII. Meminit hic hujusce urbis Juno, quia ibi colebatur Io, seu Isis. Plutarchus refert Isidem, cum Osiridem maritum a Typhone interfectum audiisset, in hac urbe lugubri veste indutam, et tonsis capillis, ejus mortem luisse. Unde Poëta hic *lugentia flumina Nili* dicit. Coptos Cana Rhamusio dicitur. *Mareotica*] Non quod in regione Mareotica sita sit, quæ Ptolemæo et Geographis alio nomine dicitur Marmarica, sed quia Mareotica constituit partem Ægypti, hinc *Mareotica* dicitur Coptos, quasi Ægyptia. Potuit etiam vocari Mareotica, a

Mareotilacu in Ægypto, qui Alexandriam a Meridie alluit.

265 *Ærisoni Nili*] Nilus, celeberrimus ille Ægypti fluvius, vocatur *ærisonus* propter sistra ærea, quorum frequens usus in sacris Isis.

267 *Sera hæc sententia*] *Sera*, quia hoc sero et tarde Jovi venerat in mentem.

269 *Terrarum furias*] *Furiæ*, hic ingentia peccata seu flagitia, præcipue in Deos, ac propinquos commissa. Virgilius Æneid. I. 'Furias Ajacis Oilei.'

270 *Sedibus illis*] Pisas intelligit urbem Elidis, in qua templum erat Jovis; et prope quam Ludi Olympici, ab Olympia loco sic dicti, celebrabantur.

271 *Fluctivaga qua præterlabitur un-*

Sicanos longe relegens Alpheus amores.

Arcades hic tua (nec pudor est ?) delubra nefastis

Imposuere locis : illic Mavortius axis

Illic Arcades extruxerunt tibi (nec te pudet ?) templum in nefariis locis : illic est

////////

unda.—272 *Alpheos* Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. ceteræ. *Alpheus* Behot. et Petrens.—273 In optimo Barthii codice : *Arcades hic tua (nec pudor est) delubra nefandis* ; Behot. Petrens. Lipsian. Laur. Buslid. Lang. Dan. Petav. alii, cum Venett. 3. 4. *Arcades hic tua* ; Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Arcades hi tua*. Correxerunt ex scriptis Bernartius.—274 Barthius in scriptis invenit τὸ *Mavortius* in duas voces discissum, ita ut male scriptum

NOTÆ

da Sicanos longe relegens Alpheus Amores] Meminit hic Alpei Poëta, quia Alpheus fluvius Pisas alluit, et quia in eo Elæi cineres sacrificiorum abluiebant, hisque postea Jovis Olympici simulacrum, quod erat opus Phidiæ, illinebant. Vide Pausaniam priore Eliacorum. Hic autem fluvius per subterraneos meatus creditur pervenire in Siciliam per medium mare, purasque conservare aquas, ac misceri tandem Arethusæ fonti, cujus amore captus esse dicitur. Noster Epithalamio Stellæ : ‘Tumidæ sic transfuga Pisæ Annis, in externos longe flammatus amores, Flumina demerso trahit intemerata canali, Donec Sicanos tandem prolatus anhelio Ore bibat fontes : miratur dulcia Nais Oscula, nec credit pelago venisse maritum.’ Locum huic rei dedit, quod jacta in Alpheum, sub inum mare penetrantem, in Arethusa fonte prope Syracusas redduntur. Ita Plinius, Pausanias priore Eliacorum, Hugo Falcandus in historia Sicula, Nicanor de fluminibus. Strabo tamen reclammat, idque fabulosum affirmat. *Fluctivaga*] Sub inum enim mare penetrare dicitur Alpheus. *Sicanos amores*] Arethusam fontem Siciliæ, cujus amore captus creditur Alpheus : Sicilia enim prius Sicania vocata. *Longe*] Quia, ex Elide provincia Pelo-

ponnesi pervenire dicitur ad Arethusam fontem in Sicilia, inter quam et Elidem longus tractus maris Ionii intercedit.

273 *Arcades hic tua delubra nefastis Imposuere locis*] Non tamen Arcades dicarunt templum hoc Jovi, sed Elæi, ut tradit Pausanias Eliac. 1. Verum finitimi erant Arcades, Diagone fluvio a Meridie in Alpheum influente contra Lymnanthum montem, Pisæum agrum ab Arcadia dividente. Et hoc licentia Poëtis familiari, sumendi unum populum pro altero. Et forte hoc dicit Poëta, quia Arcades etiam ejectis Elæis auctoritatem ludos Olympicos celebrandi sibi vindicarunt, ut videre est apud Pausaniam Eliac. 11. Unde restituti Elæi has omnes Olympiadas, nimirum quartam et centesimam, quam Arcades, et has quas Pisæi celebrarunt, ‘Anolympias’ vocarunt, ac in fastos suos non retulerunt. Vide Pausaniam ibidem. Forsan hic mentionem fecit Arcadium Juno, quia Jupiter quibusdam natus et educatus in Arcadia proditur. *Illic*] Apud Pisas. *Nefastis locis*] In optimo exemplari est, *nefundis*. Et hoc quia apud Pisas stadium erat Enomai, ut mox dicetur, qui victos curuli certamine filia Hippodamiæ procos occidebat.

274 *Illic Mavortius axis Enomai*]

Ænomai, Geticoque pecus stabulare sub Hæmo 275
 Dignius: abruptis etiamnum inhumata procorum
 Reliquiis trunca ora rigent: tamen hic tibi templi
 Gratus honos: placet Ida nocens, mentitaque manes

currus Ænomai Martis filii, et sunt equi, qui stabularent decentius sub Hæmo Thracio. Et nunc capita procorum amputata, et nondum sepulta, rigent in fractis reliquiis. Illic tamen honor delubri acceptus tibi est. Sons Ida tibi cordi est, et

priore syllaba prorsus videatur. Hinc ille conjectabat: *male proditus axis.* —275 *Onemai* Behot.—276 Optimus liber manuscriptus Barthii, Taurin. Lipsian. Buslid. Lang. et Laur. *etiamnum inhumata*; et sic quoque Behot.

NOTÆ

Ænomaus Martis filius et Harpinæ, rex Elidis et Pisæ, accepto oraculo, se a genero interfectum iri, procis Hippodamiam filiam petentibus curule certamen proponebat, ea lege, ut victi morerentur, victor vero Hippodamia potiretur. Victis igitur tredecim, occisisque, ipse a Pelope cursu victus est, et occisus deturbato curru. Sic Pelops et regno Ænomai filiaque potitus est.

Pecus] Equos Ænomai intelligit; et *pecus* etiam de equis dicitur, ut apud Columellam lib. vi. cap. 27. ‘*Pecus equinum,*’ et apud Virg. Georg. iii. 75. Alludit autem ad equos Diomedis regis Thraciæ, qui humanis carnibus vescebantur. *Getico sub Hæmo*] Hæmus mons Thraciæ in tantum altitudinis abit, ut Euxinum et Adriam ex summo vertice ostendat, ut ait Mela lib. ii. cap. 2. *Getico*] Quia Getæ, gens Thracia, montem hunc accolunt. Vide Melam ibidem.

276 *Abruptis etiamnum inhumata procorum Reliquiis trunca ora rigent*] Nam Ænomans capita procorum a se interfectorum super portam suæ domus figebat, ut tradit Hyginus. *Tamen hic tibi gratus honos*] Intelligit templum honori Jovis dicatum apud Pisas in Elide, de quo supra.

278 *Placet Ida nocens*] Intelligit

hic Idam Phrygiæ montem, non Cretæ. Nocens vero, vel ob Paridis iudicium in hoc monte: Virgil. *Æn.* i. ‘*Manet alta mente repostum Iudicium Paridis, spretæque injuria formæ:*’ vel potius ob raptum Ganymedis in eodem monte. Virgilius ibid. ‘*Et genus invisum, et rapti Ganymedis honores.*’ Barthio vero Ida est mons Cretæ insulæ, et credit Poëtam montem prius dixisse, mox totam insulam. *Mentitaque manes Creta tuos*] Creta insula maris Mediterranei prope Peloponnesum, multis famigerata fabulis, adventu Europæ, Pasiphaüs et Ariadnes amoribus, Minotauri feritate, fatoque, Dædali operibus, et fuga, tum statione, atque morte: maxime tamen eo quod ibi sepulti Jovis pæne clarum vestigium: sepulcrum enim est, cui nomen ejus insculptum esse accolæ ostendunt. Mela lib. ii. Verum refert Callimachi scholiastes, sepulcrum illud non esse Jovis, sed Minois ejus filii: in ejus autem inscriptione delatas vetustate voces has ‘*Minois filii,*’ et solum legi ‘*sepulcrum Jovis,*’ cum interposito spatio inter τὸ ‘*sepulcrum*’ et τὸ ‘*Jovis.*’ Unde Cretenses falsi, sen fallentes alios, honorem sepulti apud se Jovis, sibi tribuerunt. Hinc *mentita manes tuos.*

Creta tuos: me Tantaleis consistere tectis,
 Quæ tandem invidia est? belli deflecte tumultus, 280
 Et generis miseresce tui: sunt impia late
 Regna tibi, melius generos passura nocentes.
 Finierat miscens precibus convicia Juno.
 At non ille gravis, dictis, quanquam aspera, motus
 Reddidit hæc: Equidem haud rebar te mente secunda 285
 Laturam, quodcumque tuos (licet æquus) in Argos
 Consulerem, neque me (detur si copia) fallit

Creta, quæ falso gloriatur tuo sepulcro. Quis tandem livor, me habere sedem Argis Tantaleis? Acerte belli strepitus, et tuæ stirpis miserere. Habes alias late profanas ditiones, quæ dignius perferent hos sotes generos. Juno desierat, ingerens probra inter preces. At ille gravis, non motus his verbis, quanquam acerba sint, hæc respondit: Putabam sane te non passuram æquo animo, quicquid statuerem (licet juste) in tuos Argos; nec dubito (si præbeatur facultas) quin Bacchus et

.....

—279 Behot. *me Tantaleis consistere terris; Taurin. me Tantaleis consistere templis.* Vide supra ad vs. 208. *nec Tantaleis consistere tectis* in alio quodam codice. Ceteri omnes, cum edd. vett. lectionem nostram servant.—280 *Quæ tanta invidia est* optimus codex Barthii, quod ille probat.—281 *Et generis miseresce tui* codd. Lindenbrogii; *miseresce tui* Petrens. Behot. alii. ‘Hæc vera est lectio.’ Barth.—283 *Finierat precibus miscens* Behot.—284 Barthius omnino scribendum putat: *At non ille gravi (quanquam aspera) motu Reddidit hæc.* Bernartius vero: *At non ille gravis, dictis, quanquam aspera, motu.* Behot. Taurin. alter Burmanni, Lipsian. Lanr. Buslid. Lang. Dan. Petav. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *motu*; Gevart. Amstel. Gronov. et recentt. *motus*, unde nescio.—287 *Consuleram* codd. Lindenbrogii. *si detur copia* Buslid. Lang. Lipsian. Lanr. Dan. Petav. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *detur si copia* optimæ membranæ Barth. Behot. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. unusque Barthii.

NOTÆ

279 *Me Tantaleis considerare tectis* Quæ tandem invidia] Imitatio Virgiliana Æn. iv. ‘Quæ tandem Ausonia Teucros considerare terra.’ *Invidia est*] Mens Junonis: Si tibi placent loca nefanda, ut sunt Pisæ, Ida, et Creta, quod tibi pudari esse deberet, quæ invidia me incolere Tantalea tecta? *Tantaleis*] Quia posterii Tantali Argis et Mycenis regnarunt, ut Atreus, Agamemnon, Menelans.

281 *Et generis miseresce tui*] Argivi enim reges, per Danaum et Tantalum, et Mycenæi, per Perseum et Tanta-

lum enndem, originem a Jove ducebant. *Impia*] Nocentes enim non nisi apud impios recipi possunt.

282 *Generos nocentes*] Tydæum et Polynicem generos Adrasti. *Nocentes*] Polynices enim natus erat ex incesto filii cum matre: Tydens vero Menalippum fratrem occiderat, ut infra: ‘Fraterni sanguinis illum Conscius horror agit.’

Quanquam aspera] Supple sint.

286 *Tuos Argos*] Vide supra vs. 225. et 251.

Multa super Thebis Bacchum, ausuramque Dionem
 Dicere; sed nostri reverentia ponderis obstat.
 Horrendos etenim latices, Stygia æquora fratris 290
 Obtestor, mansurum et non revocabile verum,
 Nil fore quo dietis flectar: quare impiger ales
 Portantes præcede Notos, Cyllenia proles,
 Aëra per liquidum, regnisque illapsus opacis

Venus audcant plura pro Thebis dicere; sed reverentia nostræ majestatis eos retinet. Juro etenim per terribiles aquas, maria Stygii fratris, æternum et immutabile futurum, ne nullis precibus motum iri. Igitur, o nate Cyllenes, ales diligens prægrediariis ventos te ferentes per fluidum ærem, et demissus in umbrosa loca, dic

Hoc primus reposnit Dan. Heins. in Amstel.—290 *Horrendos latices etenim Stygia æquora* Behot. *etenim latices Stygii* Dan. Petav. Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. &c. *etenim latices Stygia* Petrens. Taurin. codex Burmanni, et optimæ membranæ Barthii, cum edd. Gevart. Amstel. Gronov. et recentt.—291 *Mansuetum obtestor* margo ed. Barth. *Mansurum obtestor* Barthii membranæ; *Obtestor mansurum et irrevocabile* Taurin. et unus Burmanni, unde ille: *atque irrevocabile*. Nostram lectionem testantur alii codd. cum edd. vett.—293. 291 Barthius interpungit *Portantes p. Notos C. proles Aëra per liquidum; regnis-*

NOTÆ

288 *Multa super Thebis Bacchum*] Hoc dicit, quia Thebæ patria erat Bacchi. *Dionem*] Dione mater Veneris. Unde et Venerem ‘Dionæam’ vocat Virgilius. Quin et ipsa Venus ‘Dione’ vocata. Bene meminit hic Veneris: sollicita enim esse debuit de nepotibus suis, Thebanis principibus, per Hermionem suam filiam.

289 *Ponderis*] Hebræi eadem voce, *cabod*, gloriam, majestatem, dignitatem, ac pondus vocant.

290 *Horrendos latices, Stygia æquora fratris Obtestor*] Dii jurare consueverant per Stygem, *mansurum*, ut ait Noster, *et non revocabile verum*.

Horrendos latices] Stygem intelligit fluvium Inferorum, ‘Cujus Di jurare timent, et fallere nimen.’ *Stygii fratris*] Plutonius, qui regnum Infero-

rum obtinet.

291 *Verum*] Fatum.

292 *Impiger*] Ut decet nuntium. *Ales*] Mercurius nuntius Deorum alas in pedibus et capite habere dicitur, ac virgam in manibus. Est etiam Deus eloquentiæ, lucri, mercatorum, et inventor Palæstræ. Est etiam unus e septem planetis.

293 *Portantes*] Supple, te. *Notos*] Hic, Noti, pro quibuslibet ventis. *Cyllenia proles*] Mercurius, *proles Cyllenia* dictus a Cyllene monte Arcadiæ, in quo Maia Jovo grvida Mercurium peperit.

294 *Liquidum*] Eodem sensu Græci ὑγρὸν capiunt, hoc est, *facile mobile*, et ἐλαφρόν, *lentum, flexile*, ut unda, ignis, aër. *Regnis opacis*] Inferis umbrosis. Virgil. Æneid. vi. ‘Et tristes sine sole domos.’

Dic patruo : superas senior se tollat ad auras 295
 Laius, extinctum nati quem vulnere, nondum
 Ulterior Lethes accepit ripa, profundi
 Lege Erebi : ferat hæc diro mea jussa nepoti :
 Germanum exilio fretum, Argolicisque tumentem
 Hospitiis, quod sponte cupit, procul impius aula 300
 Arceat, alternum regni infitiatus honorem :
 Hinc causæ irarum : certo reliqua ordine ducam.
 Paret Atlantiades dictis genitoris, et inde
 Summa pedum propere plantaribus illigat alis,
 Obnubitque comas, et temperat astra galero. 305

patruo : ut longævus Laius, quem, occisum plaga a filio accepta, ulterior ora Lethes nondum admisit, more imi Erebi, referat se in auras superas ; portet hæc mea mandata pravo nepoti : profanus, quod ultro optat, longe repellat regia fratrem confisum exilio, et superbum hospitio Argolico, illi denegans decus imperii, quo alternis potiri debet. Hinc semina odiorum ; cetera administrabo certa serie. Atlantis nepos morem gerit patris jussis, et inde cito necit summis pedibus talaria, et tegit capillos pileo, eoque moderatur fulgorem vultus sui. Tum dextra capit caduceum, quo

~~~~~

que, &c.—295 Behot. et Taurin. se attollat ad auras. Vide Oudendorp. ad Frontin. III. 9. 4.—302 Codex manuscriptus Barthii : certo ordine cetera ducam ; Lindenbrogii codd. ordine dicam.—303 Taurin. alligat alis ; Petrens.

NOTÆ

295 *Patruo*] Plutoni. Mercurius enim erat Jovis filius, cujus Pluto frater ; unde Mercurio *patruus* Pluto.

296 *Laius*] Laius rex Thebarum, (Edipi filii manu occisus.

297 *Lethes*] Lethe fluvius Inferorum, in quem immerguntur animæ, statim ac Inferos ingressæ sunt, 'et longa oblivio potant.'

298 *Lege Erebi*] Qua inulti et insepulti centum annos errare coguntur. Virgilius de Palinuro insepulto *Æn.* vi. 'Centum errant annos, volitantque ea flumina circum.' Lucanus lib. i. de inulto Crasso : 'Umbraque erraret Crassus inulta.' *Erebi*] Erebus Inferorum Dens. Sumitur et pro Inferis : originis prorsus Hebraicæ : *hereb* enim caliginem et tenebras significat. *Diro nepoti*] Sup-

ple suo, Eteocli, *diro*, propter feritatem morum, aut natales incestos.

299 *Germanum*] Polynicem. *Exilio fretum, Argolicisque tumentem Hospitiis*] Quia Polynices exul ab Adrasto Argivorum rege benigne receptus fuerat, et gener destinatus.

300 *Impius*] In fratrem, cui jus denegat.

301 *Alternum honorem*] Alternis enim regnare debebant fratres, ut jam sæpius diximus.

303 *Atlantiades*] Mercurios, quia Maia mater ejus erat filia Atlantis. *Genitoris*] Jovis.

304 *Plantaribus alis*] Talaria vocabantur. Vide supra vs. 292. Virgilius *Æn.* iv. 'Pedibus talaria nec tit.'

305 *Obnubitque comas, et temperat*

Tum dextræ virgam inseruit, qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara, et exsanguis animare assueverat umbras.

Desiluit; tenuique exceptus inhorruit aura.

Nec mora, sublimes raptim per inane volatus

310

Carpit, et ingenti designat nubila gyro.

solet abigere, aut iterum conciliare blandos somnos, quo intrare atra Tartara, et reddere vitam mortuis. Devolat, et tremuit admissus in subtilem auram. Nec cunctatur, capit cito excelsum volatum per aërem, et illuminat nubila magno orbe.

//////////

aliique: *illigat alis*.—306. 307 In membranis Barthii: *qua pellere somnos Aut mandare iterum dulces*.—309 *Dissiluit* Lipsian. Laur. Lang. Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Desiluit* Petrens. Behot. Buslid. Dan. Petav. et membranæ Barthii; quod receperunt Lindenbrog. Cruc. Gevart. Dan. Heins. Gronov. Barth. et recentt. *Deliciit* alii codd. Barthii, unde ille conjectabat, *Delicuit*. Behot. *inhorruit umbra*.—310 Edd. vett. *raptus per inane*; Behot. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Taurin. Barthii membranæ, &c. *raptim per inane*; quod reposuerunt Bern. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Dan. Heins. Gronov. &c.—311 ‘Omnino scribendum cum iisdem perfecte bonis membranis *dissignat*.’ Barth. Videtur hanc vocem agnoscere etiam

NOTE

astra galero] *Obnubit*, obscurat Lac-
tantio: ne nudo capite descendens
terras fulgore percenteret. *Tempe-
rat*] Quia benefica stella Mercurii
maleficarum temperat flammam. *As-
tra*] Fulgorem capitis. *Galero*] Pi-
leo, quo Arcades utebantur.

306 *Tum virgam, &c.*] Homerus
Iliad. Ω. ‘Cepit autem virgam; hac
demulcet oculos hominum quorum
vult: hos autem rursus et dormien-
tes excitat.’ Virgilius Æn. iv. ‘Tum
virgam capit: hac animas ille evocat
oreo Pallentes, alias sub tristia Tar-
tara mittit, Dat somnos, adimitque,
et lumina morte resignat.’ Unde
πομπᾶος, et ψυχοπομπῆς Græcis voca-
tur. Hanc virgam κηρυκεῖον vocant
Græci, Latini caduceum.

309 *Tenui aurā*] Quia mortales
fruntur. *Tenui*] Nam aër crassior
est in æthere. *Inhorruit*] Cum enim
a loco calidiore in frigidiorē intra-
mus, tremimus seu inhorrescimus.

310 *Inane*] Inane hic Poëtæ sumi-

tur pro aëre, ut et frequenter aliis
Poëtis.

311 *Designat*] Dii enim e cælo
descendentes vestigium sui meatus
lucidum in aëre relinquebant. Nos-
ter lib. vi. de Apolline loquens:
‘Extemplo Nemeen, radiante per
æthera saltu, Ocyor et patrio venit
igne, snisque sagittis. Ipse olim in
terris; cælo vestigia durant; Clara-
que per Zephyros etiamnum semita
lucet.’ Joannes Peyraredus, *desig-
nat*, interpretatur, aperit, Metapho-
ra a rebus obsignatis, ut idem sit,
quod, resignat. Forte, ait, et ‘de-
signare’ sit, formare, ut videretur
ingenti ille gyro nubem quasi circum-
ferre. Barthius vero legit ex opti-
mis membranis *dissignat*, id est, scin-
dit, et semita notabili ea transit.
Idem omnino dicit Claudianus per-
petuus Papinii imitator, Consul.
Olyb. et Pauegyr. in tert. Consula-
tum Honorii.

Interea patriis olim vagus exul ab oris
 Œdipodionides furto deserta pererrat
 Aoniæ: jam jamque animis male debita regna
 Concipit, et longum signis cunctantibus annum 315
 Stare gemit: tenet una dies noctesque recursans
 Cura virum, si quando humilem decedere regno
 Germanum, et semet Thebis, opibusque potitum
 Cerneret, hac ævum cupiat pro luce pacisci.
 Nunc queritur ceu tarda fugæ dispendia: sed mox 320

Interea filius Œdipi, nuper extorris patria, clam errans pervagatur deserta Aoniæ. Et jam male agitat in mente debitum imperium, et queritur morari longum annum, astris tarde procedentibus; hæc solu sollicitudo dies noctesque rediens occupat juvenem, si quando videret privatum fratrem exire regno, et se possidere principatum ac divitias Thebarum, optaret emere hunc diem toto vitæ tempore. Nunc incusat obliquas vias, ut suam fugam morantes; sed mox spiritus regius effert illum,

//////////

Scholiastes.—313 Optimæ Barthii membranæ, Dan. Petav. Laur. Lang. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. *furtim*; Lipsian. Bnslid. Behot. Petrens. Taurin. alius Burmanni, et nonnulli Barthiani, cum Venett. *furto*.—315 Editio Crucci: *et longum signū*; unde nescio, nisi sit error typothetarum.—317 ‘Clare in manuscripto optimo, *descendere*; quam lectionem non erat librariorum alicujus comminisci.’ Barth.—319 Codex Barthii: *hacque ævum*. Behot. *laude pacisci*.—320 ‘Ineptum illud *ceu*, et sententiam obfuscans. Scribe ope optimarum membranarum,

NOTÆ

312 *Patriis*] Thebanis.

313 *Œdipodionides*] Polynices Œdipi filius. *Furto*] Quædam editiones habent *furtim*, sed *furto* elegantius. Noster Theb. iii. ‘Hen quantus furto error, et sine lande jacetis!’ Idem lib. ix. ‘Ausus erat furto dextram injectare Leonteus.’ Virgilius *Æneid.* iv. ‘Neque ego hanc abscondere furto Speravi, ne finge, fugam.’ *Furto* vero, quia insidias timebat a fraude.

314 *Aoniæ*] Bæotiæ. Vide supra vs. 126. *Male debita*] Non indebita, ut male sana, sed *male debita*, quæ esset bello armisque repetiturus. Aut certe male concipit animo regna sibi debita, quæ nunquam erat habiturus.

315 *Et longum signis cunctantibus*

annum Stare gemit] Animo enim cupienti nihil satis festinatur. Claudianns: ‘Incensat spes ægra moras, tardique videntur Stare dies, segnemque rotam nec volvere Phæbe.’

316 *Tenet una dies noctesque recursans Cura virum*] Quæ enim vehementer optamus, semper cogitamus, ac animo versamus.

319 *Hac ævum cupiat pro luce pacisci*] Ex Virgilio: ‘Vitamque volunt pro laude pacisci.’ Hoc est, pro illo die, quo se regnantem videret, libenter totius vitæ suæ tempus daret.

320 *Nunc queritur, ceu tarda fugæ dispendia*] Duplex potest esse sensus hujusce loci, ex duplici significatione vocis ‘dispendium:’ significat enim damnum, et obliquam viam.

Attollit flatus ducis, et sedisse superbum
 Dejecto se fratre putat : spes anxia mentem
 Extrahit, et longo consumit gaudia voto.
 Tunc sedet Inachias urbes, Danaëiaque arva,
 Et caligantes abrupto sole Mycenæ,

325

et credit se superbum sedere deturbato fratre. Spes ægra dimoret sede animum, et exhaurit lætitiū longo desiderio. Tunc statuit capere securam viam ad oppida Inachi, et campos Danaï, ac Mycenæ obscuras subducto solis lumine. Seu Erinnys

quæ aperte eu præferunt: heu tarda.—321. 322 Codd. Bernartii: *et sedisse superbus Dejecto tunc fratre putat.* Barthii membranæ: *fastus ducis, et sedisse superbus*, et ita edidit Grasserus.—324 *Danneiaque rura Taurin. Danaiaque regna* Aldd. Coliu. Gryph. Basil. Plant. Gevart. &c. *Danaiaque arva Venett.* Rom. Dan. Behot. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Danaëiaque arva* membranæ Barthii et Petrens.—325 Unus codex Barthii a manu sec. *subducto sole*.

NOTÆ

Prima significatione, queritur Poly-nices, et damnum fecisse credidit, quod tamdiu fastus fratris sui tulerit privatus in ejus aula, nec prius Thebas reliquerit. Secunda significatione, queritur de obliquis viis, ut si tardarent fugam suam, exitumque summ e Bæotia. Fugisse enim constat e superioribus, cum sibi timeret a fratre: et infra dicitur: 'Pulsat metus undique et undique frater.' Coactus igitur fuerat capere obliquoas vias ac incognitas, ne ipsum attingere et invenire possent, si quos frater mitteret, qui ipsum insequerentur. Læcæus lib. viii. 'Jam super Herculeas fauces, nemorosaque Tempe, Æmonia desertæ petens dispendia sylvæ:' de longo nimirum circuitu Pompeianæ fugæ ab acie Pharsalica loquens. Ibidem: 'Incerta fugæ vestigia turbat, Incertaque errore vias.' 'Dispendium' vero hic opponitur 'compendio.' Noster lib. ii. 'Fert via per dūnos propior, qua calle latenti Præcelerant, densæque legunt compendia sylvæ.'

Mox Attollit flatus ducis] Id est, mox solatur, ac confirmat se spe regni obtinendi, et jam se insidere in solio

regio cogitat, animosque regiones sumit.

321 *Superbum*] Alii codices, *superbus*, puro puto Hellenismo. Sic Virg. Æneid. ii. 'Sensit medios delapsus in hostes.'

322 *Spes anxia mentem Extrahit*] Rationem affert Noster Theb. ii. 'Et qua non gravior mortalibus addita cura, Spes ubi longa venit.' Themistius: 'Propter spem gaudebat, magis autem torquebatur propter dilationem.'

323 *Et longo consumit gaudia voto*] Dilata enim spes totum gaudium, quod de obtinenda re habere speramus, nobis adimit.

324 *Inachias urbes, Danaëiaque arva*] Supplenda præpositio Ad. Ad *Inachias urbes.* Intelligit Argos et Argolidem, in qua regnavit Inachus et Danaus. Duplex enim in illo regno regum familia, Inachidarum et Danaidarum. In priore novem ab Eusebio reges enumerantur: in posteriore quinque. Vide et Pausaniam Corinthiacis, ubi discrepat ab Eusebio in primis recensendis regibus. Erat et Inachus fluvius Argolidis.

Ferre iter impavidum: seu prævia ducit Erinnyes,
 Seu fors illa viæ, sive hac immota vocabat
 Atropos. Ogygiis ululata furoribus antra
 Deserit, et pingues Baccheo sanguine colles.
 Inde plagam, qua molle sedens in plana Cithæron 330
 Porrigitur, lassumque inclinat ad æquora montem,

se ei præbuit ducem, seu casus fuit ille itineris, seu eum inflexibilis Atropos in has partes appellabat. Relinquit specus, in quibus furores Ogygii percreperunt, et colles opimos cruore a Bacchantibus effuso. Inde transit regionem, qua Cithæron leniter declivis extenditur in planitiem, et demittit in mare vergentem montem.

—326 *Ferre iter impavidus* in uno codice; *Ferre ipsum impavidum* Scholias-tes: seu *prævia ducat* Barthii membranæ.—329 Unus manuscriptus codex Barthii: *Pentheo sanguine*; et sic legit N. Heinsius in *Advers. lib. II. cap. 2. p. 214.*—331 *Porrigitur* optimæ Barthii membranæ. *lapsusque inclinat ad æquora* Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *lassumque inclinat in æquora* Dan. Heinsius ex scriptis codd. ad *Claud. Rapt. Proserp. III. 352.*

NOTÆ

325 *Et caligantes abrupto sole Myce-
 nas*] Innuit fabulam Atrei, qui Thy-
 esti fratri filios epulandos apposuit,
 quo viso sol dicitur refugisse. De
 Mycenis vide supra vs. 161. *Calig-
 antes*] Id est, lumine solis privatas,
 ob reditum solis in sua vestigia.
Abrupto sole] Id est, Abrupto solis
 cursu.

326 *Impavidum*] Se enim in tuto
 sperabat fore apud Argos. *Erinnyes*]
 Furia. Furiae enim Erinnyes Græcis
 dicebantur.

327 *Immota Atropos*] Atropos, una
 ex Parcis. Vide supra vs. 111. *Im-
 mota*] Quia inflexibiles ac inexora-
 biles erant Parcæ, seu Fata. Nam
 secundum veteres, quod Fatis de-
 cernebatur, immutabile erat.

328 *Ogygiis*] Thebanis. *Ululata
 furoribus antra*] Id est, in quibus Or-
 gia Bacchi celebrata fuerunt, cum
 solitis furoribus, et ululatibus Bac-
 charum. Virgilius *Æneid. IV. 'Or-
 gia, nocturnusque vocat clamore Ci-*

thæron.' *Ululata*] Ut regnata, trium-
 phata.

329 *Et pingues Baccheo sanguine
 colles*] Id est, montem Cithæronem,
 quem mater Agave pinguefecit san-
 guine peremti Penthei sui filii, vel
 quem pinguefaciunt Bacchantes pro-
 prio sanguine, cum se cædunt in ho-
 norem Bacchi.

330 *Molle*] Pro molliter. *Cithæron*]
 Cithæron mons Bæotiæ, ut jam dixi-
 mus. Vide supra vs. 114.

331 *Lassumque [lapsumque]* *Lassum*
 habent priores editiones, sed legen-
 dum, *lapsum*, id est, vergentem, ut
 bene monet Gronovius cap. 38. suæ
Diatribes. 'Cadere' enim seu 'labi'
 dicitur, quod dependet aut propen-
 det. Silius: 'Imoque cadit barba
 hispida mento.' Sic et Claudianus
 de *Raptu Proserpinæ lib. I. 'Augu-
 rium qualis laturus iniquum Præceps
 sanguineo delabitur igne cometes.'*
 'Præceps delabitur,' est, in abrupto,
 in præcipiti pendet.

Præterit: hinc arcte scopuloso in limite pendens,
 Infames Scyrone petras, Scyllæaque rura
 Purpureo regnata seni, mitemque Corinthon
 Linqvit, et in mediis audit duo littora campis. 335

Hinc suspensus inter angustias saxosæ semitæ, descriit consceleratas rupes Scyronis, et arva Scyllæ olim subdita seni cui purpureus erat crinis, et mollem Corinthum,

lassumque inclinat ad æquora Petrens. et sic Scholiastes.—332 Marklandus in Epist. Crit. p. 139. pro arcte conj. Actes; quam conjecturam confirmat codex Burmanni.—335 Nonnulli codd. immersi; alii emersi.—337 Dan. sub-

NOTE

332 *Pendens*] Quicquid enim in præcipiti stat, videtur pendere. Nam qui supra scopulos incedit, quasi pendeat, eminns cernentibus sic videtur.

333 *Infumes Scyrone petras*] Scyron hic, insidens saxo mari imminenti, hospites suos, vel prætereuntes, coge-
 bat sibi pedes abluere, eosque ex improviso in mare dejiciebat: tandem a Theseo ex eodem saxo deturbatus est. Erat et eodem loco testudo marina, quæ corpora dejectorum devorabat. Virgilius in Ciri: 'Præterit [Scylla] abruptas Scyronis protinus arces, Infestumque suis diræ testudinis exit Spelæum, multoque cruentas hospite cautes.' Hæc de causa hæc petræ ἐναγείς seu consceleratæ dictæ. Sic 'infames scopulos Acroceraunia,' ob naufragia. Vocatæ et hæc petræ 'Scyroniæ' a Seyrone. Quinetiam scribit Ovidius in has mutata fuisse ossa Scyronis, cum ea nec terra nec mare vellet recipere: 'Sparsisque latronis Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda; Quæ jactata diu fertur durasse vetustas In scopulos, scopulis nomen Scyronis adhæret.' Erat et ventus 'Scyron' vocatus, peculiaris Atheniensibus, paulum ab Argeste deflexus, reliquæ Græciæ ignotus, spirans ab iis petris Scyroniis. *Scyllæaque rura Purpureo regnata seni*] Intelligit Megaræ campos, in qua Nisus regnavit. Ille dicitur habuisse

crinem purpureum, a quo salus urbis pendebat, quem Scylla Niso patri secuit, tradiditque Minoi, cujus amore capiebatur, obsidenti Megaram. Megara vero urbs et caput Megaridis regionis adjacentis sinui Saronico. Plinius Megaram coloniam vocat.

334 *Mitemque Corinthum*] Corinthus urbs Achaïæ celeberrima, fere in medio Istmo, ab illa cognominato, sita: ab Ortu Saronicum, ab Occasu Crissæum sinum, qui et Corinthiaens dicitur, habens: duobus inelyta portibus, quorum Lechæum Ionio, Cenchreæ imminent Ægæo mari, unde et 'bimarem' Corinthum Poëtæ appellant. Hæc urbs a Mummio Achaico tandem eversa fuit et incensa. *Mitem* vocat Papinius ob suavem et salubrem aëris temperiem. Sic eidem ob eandem rationem 'mitis Taras' Equo Domitiani, et ad Meneeratem: 'Dilectaque mitis Terra Dicarcheæ.' Tantis hæc urbs affluebat voluptatibus opibusque, ut inde natum proverbium: 'Non omnium esse adire Corinthum.' Ephire prius vocabatur. Hodie, *Corintho*, vel *Corantho*.

335 *Et in mediis audit duo littora campis*] Duo littora resonantia scilicet fluctibus duorum marium ad hæc elisis. Isthmus enim utrimque mari alluitur.

Jamque per emeriti surgens confinia Phœbi

Titanis, late mundo subvecta silenti

Rorifera gelidum tenuaverat aëra biga.

Jam pecudes volucresque tacent: jam somnus avaris

Inserpit curis, pronusque per aëra nutat,

340

et audit duo maria in mediis arvis. Et jam luna oriens prope litem, quo sol occidit confecto cursu, late sublata supra sopitum orbem, rarefecerat frigidum aërem humida biga. Jam pecora et aves silent: jam somnus irrepit indefessis sollicitudi-

~~~~~

jecta silente; et sic Scholiastes, et optimæ Barthii membranæ inter lineas. Vide Gronov. Obs. iv. 19. et Huschk. ad Tibull. iv. 1. 70.—338 Roriflua vetus Scholiastes; tentaverat aëra in quibusdam.—340 Heinsius ad Ovid. Met. vii. 155. legit Irrepit, vel Surrepit. Taurin. et Petrens. habent, Inscript; alius Burmanni, Irrepsit. Petav. etiam Irrepit; Put. Sarrepsit.—343

NOTÆ

336 *Emeriti Phœbi*] Senece Agamemnone: 'Stat ecce Titan dubius emerito die.' 'Emeritus' vero sol dictus, quod cursum suum absolverat. Sic emeriti milites vocabantur, qui tempore legibus præfinito mœnerant. Nam postea militia solvebantur, et quandoque sub signis retinebantur: Evocati etiam dicti. *Surgens confinia*] Hoc sic explicat Macrobius in Somnium Scipionis lib. 1. 'Luna postquam a Sole discedens novata est, secundo fere die circa Occasum videtur, et quasi vicina Soli, quem nuper reliquit: postquam ille demersus est, ipsa cœli marginem tenet antecedenti superoccidens. Tertio die tardius occidit, quam secundo: et ita quotidie longius ab Occasu recedit: ut septimo die, circa Solis occasum, in medio cœlo ipsa videatur. Post alios vero septem, cum ille mergit, hæc oritur: adeo media parte mensis dimidium cœlum, id est, unum hemisphærium, ab Occasu in Orientem recedendo metitur. Rursus post septem alios circa Solis Occasum latentis hemisphærii verticem tenet. Et hujus rei indicium est, quod medio noctis exoritur. Postremo, totidem diebus ex-

emtis, Solem denuo comprehendit, et vicinus videtur ortus amborum, quamdiu Soli succedens rursus movetur, et rursus recedens, paulatim semper in Orientem regrediendo, relinquat Occasum.'

337 *Titanis*] Luna. Ut sol Titan appellatur, sic et luna *Titanis*, ut Phœbus et Phœbe. Virgilius: 'Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra.' *Silenti*] Ob somnum quo obdormebatur. Sic infra: 'Jam pecudes volucresque silent.'

338 *Tenuaverat aëra*] Lactantius: 'Diei aër crassior est, tenuis noctis: apte igitur Tenuaverat.' At unde illa Philosophia? ait Barclaius. Certe non a Papinio, qui vult tantum crassum et gelidum noctis aërem supervenientis lunæ radiis nonnihil fuisse dissipatum: nec a ratione, quæ frigore constringi et opacari aërem, laxari ac dilatari calore, docet. *Rorifera biga*] Poëtæ bigam attribunt lunæ, quadrigam soli, ceteris vero planetis equum unicum. *Rorifera* dicitur, quia nox humida est.

339 *Tacent*] Sopitæ scilicet. *Avaris*] Id est, indefessis, quia animus avarus non facile fatigatur.

340 *Pronusque per aëra nutat*] Fin-

Grata laboratæ referens oblivia vitæ.
 Sed nec puniceo rediturum nubila cœlo
 Promisere jubar, nec rarescentibus umbris
 Longa repercusso nituere crepuscula Phœbo.
 Densior a terris, et nulli pervia flammæ
 Subtextit nox atra polos : jam claustra rigentis
 Æoliæ percussa sonant, venturaque rauco

345

nibus, et inclinatus pendet in aëre, reducens jucundam oblivionem vitæ operosæ. Sed nubila non spoponderunt reversurum lumen solis aëre rubenti, nec ob densiores tenebras longum crepusculum fulsit repercusso sole. Nigra nebula crassaque a terra surgens, et nulli luci penetrabilis, obscurat cælum. Jam fores frigidae Æoliæ

Varia lectio est in optimo codice Barthii, *decreascentibus umbris*, quam ille non probat.—344 *Longa repercusso nituere* codex Taurin.—345 *Densior a terra, et nulli penetrabilis astro* sunt verba vet. gloss.—347 *Æoliæ percussa* Behot. Laur. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *perclusa* Laug. et sic Scholiastes; *percussa* Petrens. Taurin. Buslid. Lipsian. Gevart. Dan. Heius. Gronov.

NOTÆ

gebant Poëtæ somnum Deum alatum tacito cursu per aërem ferri, ac teris primum impendere, soporemque cunctis animantibus immittere suo transitu.

341 *Grata laboratæ referens oblivia vitæ*] Perflugium enim omnium laborum ac solitudinum est somnus, ut ait Cicero de Divinat. lib. II.

342 *Sed nec puniceo, &c.*] Cum locus, in quo sol occidit, rubet, signum est serenæ noctis; e contrario, tempestatem et pluviam portendit. *Puniceo*] Rubenti.

343 *Jubar*] Solis lucem.

344 *Repercusso*] A nubibus scilicet. *Crepuscula*] Crepusculum significat dubiam lucem, quæ solis ortum præit, et occasum sequitur. Duplex igitur crepusculum, vespertinum et matutinum. Vespertinum desinit, quando sol in verticali octodecim gradibus ab horizonte occidentali distat. Matutinum vero incipit, quando sol in verticali, qui per eum transit, totidem gradibus ab horizonte orientali abest. Ita enim communiter docent

Astronomi, quamvis alii illam distantiam ab horizonte ponant paulo majorem, et alii paulo minorem. Causam vero crepusculorum Longomontanus in Astronomiæ præcognitis attingit, nempe corpuscula inter vapores in sublime supra nubes elevata, et quod radiis solaribus collustrentur, in candorem declinantia.

345 *Densior a terris*] Pluviae præsagium occulte suo more ingerit. Nam nebulae ima petentes serenitatem designant, altum imbres. Virgil. 'At nebulae magis ima petunt, campoque recumbunt.' *Flammæ*] Sive lunæ, sive astrorum.

346 *Jam claustra rigentis Æoliæ percussa sonant*] Ventis exire cupientibus. *Claustra Æoliæ*] Career, in quo venti includuntur ab Æolo eorum rege, ejus sedes in insula Strongyle, una e Vulcaniis inter Siciliam et Italiam sitis; unde vocat *claustra Æoliæ*. *Rigentis*] Venti enim plerumque frigidi.

347 *Rauco Ore*] Id est, ranco fremitu.

Ore minatur hyems, venti transversa frementes
 Confligunt, axemque emoto cardine vellunt,
 Dum cælum sibi quisque rapit: sed plurimus Auster 350
 Inglomerat noctem, et tenebrosa volumina torquet,
 Defunditque imbres: sicco quos asper hiatu
 Persolidat Boreas: necnon abrupta tremiscunt

agitatae strident, et imminens tempestas fremit rauco ore; venti transversa sonantes dimicant, et abripiunt axem concussis polis, dum quisque sibi cælum vindicat. Fortior autem Auster noctem ingeminat, et versat obscuros turbines, et pluvias dispergit, quas ferox Aquilo indurat aridis faucibus: fracta etiam fulgura trepi-

&c.—349 Optimæ membranæ Barthii *cardine pellunt*, quod ex vero tamen altero, *vellunt*, addita lineola alia manu mutatum apparet. Taurin. *versant*; Dan. *volvunt*. Edd. vett. *emoto a cardine vellunt*; Bernartius delevit præpositionem duce Langiano. Deest etiam in Behot. et Petrens.—351 *Inglomeras* Taurin. unde Burmannus conj. *Inglomerans noctem, tenebrosa*, &c.—352 *Diffunditque* Pnt. Petav. Dan. Lang. Laur. aliusque Burmanni, quod probat Barthius; *Defunditque* Taurin. alter Burmanni, Behot. Petrens. Lipsian. Buslid. et Venett. 3. 4. Vide Drakenb. ad Sil. Ital. ix. 142. et Oudendorp. ad Lucan. iv. 82.—353 *Præsolidat* Dan.—357 Idem codex: *et gelidos*; Petav.

NOTÆ

348 *Hyems*] Eodem sensu χειμῶνα sumunt Græci, et pro procella, et pro anni tempestate, quæ *hyems* etiam dicitur. *Venti transversa frementes*] Virgilius: 'Mutati transversa fremunt.' *Transversa*] Quia venti quatuor cardinales ex quatuor partibus mundi flant decussatim.

349 *Confligunt*] Virgilius: 'Confligunt Zephyrusque Notusque.' *Axemque*] Supple mundi. *Emoto cardine*] Cardio hic pro utroque polo sumitur. *Vellunt*] Id est, orbem terræ motis polis sua sede dimovent.

350 *Cælum*] Aërem, sive nubes. *Auster*] Ventus Meridionalis calidus, ab hauriendis aquis sic dictus. Notus Græcis dicitur, quoniam *vorls* Græce, *humorem* Latine significat.

351 *Inglomerat noctem*] Nubes enim et nubila cogit Auster. *Tenebrosa volumina torquet*] Nemo nescit 'volumen' dici, quicquid volvitur, et quicquid volubile est: ideoque nubes te-

nebrosa volumina vocat Papinius, quas nimirum torquet, id est, flectit, volvit, et in sese curvat, ac rejicit vehementior ventus.

352 *Imbres*] Pluviosus enim hic ventus. *Sicco hiatu*] Venti enim ore aperto depinguntur. *Sicco*] Quia Boreas ventus frigidus et siccus.

353 *Persolidat Boreas*] Lactantius: 'Physicam rationem secutus est. Nam si primo Auster pluvias facit, mox sequitur Boreas, qui easdem, aut in nivem, aut in grandinem mutatur.' Unde Ovidius: 'Utque ferunt imbres gelidis concreescere ventis.' *Asper*] Vel a vi qua fertur, vel a frigore quo pungit. *Nec non abrupta tremiscunt Fulgura*] Fulgura enim, cum e nubibus subito erumpunt, quasi tremere et vibrari videntur. *Abrupta*] His enim finduntur nubes, ac perirumpuntur. Virgilio: 'Abrupti nubibus ignes.' Hos ignes etiam Græci ἀνεββυγῶρες vocant, id est,

Fulgura, et attritus subita face rumpitur æther.
 Jam Nemeæ, jam Tænareis contermina lucis 355
 Arcadiæ capita alta madent: ruit agmine facto
 Inachus, et gelidas surgens Erasinus ad Arctos.
 Pulverulenta prius, calcandaque flumina nullæ
 Aggeribus tenere moræ, stagnoque refusa est
 Funditus, et veteri spumavit Lerna veneno. 360

dant, et collisus ær scinditur repentinis ignibus. Jam Nemea, jam celsi montes Arcadiæ vicini Sylvis Tænariis rigantur. Inachus præcipitat nova aquarum copia, et Erasinus currens frigidum septemtrionem versus. Nulli aggeres repressere suis crepidinibus flumina prius repleta pulvere, et quæ vado trajiciebantur, et Lerna commota est in imo lacu, et emisit spumas antiqui veneni. Omnis arbor rumpitur.

//////////

et Pnt. et gelidas surgens Erasinus in undas. Vetus Scholiastes citat: et gelidas vergens.—359 Aggeribus tenere viæ Petrens. Vide Heinsium ad Ovid. Rem. Amor. 214. stagnoque revulsa est vetustissimæ Barthii membranæ.—364

NOTÆ

erumpentes e nubibus, et tanquam abscissi.

354 *Attritus subita face rumpitur æther*] Noster Theb. x. 'Fulguraque attritis quoties micnere procellis.' *Rumpitur æther*] Quasi ex collisione nubium.

355 *Jam Nemeæ*] Nemea et Nemeæ, sylvæ et regio Arcadiæ inter Cleonas et Philinthen, in qua Hercules leonem miræ magnitudinis occidit. *Tænariis*] A Tænaro promontorio Laconicæ, quo designat Laconiam.

356 *Arcadiæ*] Arcadia mediterranea regio Peloponnesi, a mari undique remota, quæ hoc nomen traxit ab Arcade Jovis et Calistæ filio. Eadem Stephano Lycaonia, Gigantis, et Parrhasia dicta. Drynodiis et Pelasgia prius vocata. *Capita alta*] Intelligit montes quibus Arcadia attollitur, quorum præcipui erant Pholoë cum oppido: item Cyllene, Lycæus, in quo Lycæi Jovis delubrum, Mænalus, Artemisius, Parthenius, Lampenus, Pæpinio Lampia et Nonacris: præterque ignobiles octo.

357 *Inachus*] Fluvius Argolidis, unde 'Argivus' dicitur Æschylo.

Fontem habet in Artemisio monte: hinc interfluens Argolidem, in sinum Argolicum effunditur. *Et gelidas surgens Erasinus ad Arctos*] Erasinus fluvius Argolidis ortum habet ex lacu Arcadiæ Stymphalide, mox terra occultatus, in agro Argivo denno erumpit, et Inacho mixtus, in sinum Argolicum evolvitur. Ovidius de eodem Erasino Met. xv. 'Sic modo combibitur, tecto modo gurgite lapsus, Redditur Argolicis ingens Erasinus in agris.' *Gelidas surgens ad Arctos*] Hoc verum non est de Erasino Argolidis, sed de Erasino Achaiæ provincie Peloponnesi, qui cursu vergit in Septemtrionem, et juxta Buræ ruinas in sinum Corinthium illabitur. *Gelidas Arctos*] Septemtrionem dici Arcton jam supra diximus vs. 18. quia Septemtrio subjacet ursæ majori, et minori. *Gelidas*] Tractus enim Septemtrionalis frigidissimus est.

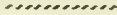
358 *Calcandaque*] Id est, pedibus, aquis scilicet exhaustis.

359 *Stagnoque refusa est Funditus, et veteri spumavit Lerna veneno*] Lerna palus in Argolide, celebris hydra ibi ab Hercule occisa. *Veteri veneno*]

Frangitur omne nemus : rapiunt antiqua procellæ
 Brachia sylvarum, nullisque aspecta per ævum
 Solibus umbrosi patuere æstiva Lycæi.
 Ille tamen modo saxa jugis fugientia ruptis
 Miratur, modo nubigenas e montibus amnes 365
 Aure pavens, passimque insano turbine raptas
 Pastorum pecorumque domos : non segnius amens,
 Incertusque viæ, per nigra silentia, vastum
 Haurit iter : pulsat metus undique, et undique frater.
 Ac velut hyberno deprensus navita ponto, 370

Tempestates divellunt veteres ramos arborum, et æstiva opaci Lycæi, nunquam exposita solis radiis, detecta sunt. Ille tamen Polynices modo stupet cadentes rupes e fractis montium cacuminibus, modo timet audiens torrentes ortos nubibus e montibus descendentes, et casas pastorum ac pecorum passim ablatas fera diluvie. Excors et ignarus itineris, non pigrius, per obscuram noctem, longam riam emetitur. Timor agit eum undique, et frater undique. Ut Nauta interceptus in mari procel-

In textu optimi codicis Barthiani est *raptis*: illud alterum instar variantis lectionis superscriptum.—365 Nescio quis: *nubiginis e montibus*. Vide Gro-novium in Diatr. p. 333.—367 Taurin. unusque Burmanni: *pastorum pecu-dumque domos*.—370 Nonnulli codd. *depressus*; alii *depræsus*. Vide Beutl. ad

NOTÆ

Quia hydra ab Hercule occisa effude-rat venenum suum in hanc paludem, quod fundum petierat: dicitque Po-ëta tantam fuisse tempestatis vim, ut Lerna in imo fundo mota fuerit, et spumaverit veneno, quod ibi excitatum fuerat.

362 *Brachia sylvarum*] Ramos. Virgilius: 'In medio ramos annosaque brachia pandens.' Nullisque *aspecta per ævum Solibus*] Ob densitatem sal-tus scilicet. *Solibus*] Id est, radiis solaribus.

363 *Æstiva*] Loca umbrosa, in qui-bus per æstatem pecora captant fri-gus, et vitant æstum solis. *Lycæi*] Lycæus mons Arcadiæ, ut supra dix-imus. *Umbrosus* dicitur, ob saltus densissimos, quibus cingitur.

364 *Ille*] Polynices. *Jugis ruptis*]

Vi ventorum ac tempestatis.

365 *Nubigenas amnes*] Nubigenas amnes dicit, quod amnes augeantur ex imbribus effusis e nubibus.

366 *Aure pavens*] Virgilius: 'So-nus excitat omnis Suspensum.' Pas-simque *insano turbine raptas Pastorum pecorumque domos*] Horatius III. Od. 29. 'Nunc lapides adesos, Stirpes-que raptas, et pecus, et domos, Vol-ventis una, non sine montium Cla-more vicinæque sylvæ, Cum fera di-luvies quietos Irritat amnes.'

369 *Pulsat metus undique, et undi-que frater*] Quem enim timeamus, sem-per nos insequi arbitramur. Virgi-lius Æneid. VIII. 'Pedibus timor ad-didit alas.' Enripides in Supplicibus, φόβος μ' ἀναπτεροῖ. *Fruter*] Eteocles.

Cui neque temo piger, neque amico sidere monstrat
 Luna vias, medio cœli, pelagique tumultu
 Stat rationis inops ; jam jamque aut saxa malignis
 Expectat summersa vadis, aut vertice acuto
 Spumantes scopulos erectæ incurrere proræ : 375
 Talis opaca legens nemorum Cadmeius heros
 Accelerat, vasto metuenda umbone ferarum

loso, cui neque segne plaustrum, nec luna propitia luce ostendit iter, hæret dubius animi, in medio aëris, et maris fragore, et jam jam expectat, aut cautes occultas suspecto fundo, aut sublutam proram impingere acuto apici spumosorum scopulorum. Sic heros Cadmeius trahiciens obscuras sylvas properat, pulsans amplo clypeo ti-

//////////

Hor. i. Od. 14.—371 Optimus codex Barthii, *monstrant*.—375 Varietatem

NOTÆ

371 *Cui neque temo piger*] Per *temonem* intelligit ἄμαξαν, seu ursam utramque, quæ ἄμαξα dicta fuit Græcis, seu plaustrum, ut testatur Aratus. At proprie septem lucidiores stellæ ursæ majoris, quæ currus figuram gerunt, ἄμαξα dicuntur. Has Arabes *Beneth Nach*, hoc est, filias feretri vocant. Sciendum etiam Græcos majorem ursam in navigationibus observare ; unde ἐλκωνας vocavit Homerus, ut Theoni videtur : ursam enim majorem ἐλκων Græci vocarunt. Phœnices vero sequebantur minorem, seu Cynosuram, ut refert Aratus, et Germanicus ejus interpres : ‘ Dat Graiis Helice cursus majoribus astris : Phœnicias Cynosura regit.’ *Piger*] Quia ursæ non mergitur respectu degentium in sphaera obliqua Septemtrionem versus, et sic videtur non moveri, ut aliæ stellæ. Virgilius : ‘ Arctos Oceani metuentes æquore tingi.’ Noster Theb. iii. ‘ Ubi sola, superstitute plastro, Arctos ad Oceanum fugientibus invidet astris.’

373 *Malignis*] Latentibus, aut dubiis.

374 *Aut vertice acuto Spumantes scopulos erectæ incurrere proræ*] Pro,

Erectam proram incurrere vertici acuto spumantium scopulorum.

375 *Spumantes scopulos*] Non spumant scopuli, sed fluctus, cum ad eos eliduntur.

376 *Opaca nemorum*] Pro, opaca nemora. Theb. xii. ‘ Arcana nemorum.’ Similes loquendi modi, ‘ ardua montium,’ ‘ glebosa camporum,’ &c. *Cadmeius heros*] Polynices, qui a Cadmo originem ducebat.

377 *Umbone*] Latini per vocem, *umbo*, sicut Græci per ὑμβων, teste Varrone, intelligunt quicquid eminet, et protuberat. Hinc Poëtæ umbonem pro clypeo ponunt Synechdoche, a parte quæ in clypeo Romano instar dimidiati ovi prominebat, uti hoc loco Papinius et alii auctores. Sic etiam vocabatur centrum plicarum in toga Romana : ita enim struebatur, ut corrugata in multas plicas clypei formam referret, ejus centrum proprie vocatur umbo. Persius Sat. v. 33. ‘ Totaque impune Suburra Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo.’ Alias Papinius vocem *umbo* sumit, pro omni quod prominet, lib. vi. ‘ Geminis umbonibus agger Campum exire vetat.’ Via Domiti-

Excutiens stabula, et prono virgulta refringit
 Pectore: dat stimulos animo vis mœsta timoris,
 Donec ab Inachiis victa caligine tectis
 Emicuit lucem devexa in mœnia fundens
 Larissæus apex: illo spe concitus omni
 Evolat: hinc celsæ Junonis templa Prosymnæ
 Lævus habet, hinc Herculeo signata vapore

380

menda ferarum lustra, et inclinato pectore perrumpit surculos: anxia vis melus ad-movet menti aculeos. Tandem a tectis Argivis fastigium arcis Larissæ effulsit, mittens lucem in inferiora mœnia, superatis tenebris. Illo currit tota spe actus. Hinc habet ad sinistram fanum Junonis altæ Prosymnæ, hinc nigros lacus Lernæ,

lectionis *occurrere proræ* notat Glossographus vetus.—382 Bernartius proposuit: *pede concitus omni*, improbante Barthio.—384 ‘In codice omnium vetustissimo diserte *habet* est exaratum, quod concinnius altero, *habens*, ipsum se probat.’ Barth. Ita etiam Petrens, Behot. Taurin. Burm. alii; reposuerunt Dan. Heins. Gronov. Barth. et recentt. Alterum *habens* exhibent Dan.

NOTÆ

ana: ‘Tunc umbonibus hinc et hinc coactis.’ Immo usurpat etiam pro humero, manu, aut brachio, illo secundi Theb. ‘Clypeum non sustinet umbo.’

379 *Dat stimulos animo vis mœsta timoris*] Virgil. *Æn.* ix. ‘Timor anxius urget Solicitum.’ Tanta enim interdum vis est timoris, ut nihil aliud timeamus, præter id quod fugimus. Et ut ait Noster Theb. x. ‘Est ubi dat vires nimius timor.’ *Vis mœsta*] Tristitia enim semper conjuncta est timori. Malum enim quod timemus, ut impendens et præsens remur, et sic tristitia afficit nos. Cicero Tuscul. lib. iv. ‘Ægritudini finitimus est metus. Est enim metus, ut ægritudo præsentis, sic ille futuri mali: itaque nonnulli ægritudinis partem quandam metum esse dicebant: alii autem metum præmolestiam appellabant, quod est quasi dux consequentis molestiæ.’

380 *Inachiis*] Argivis, Inachus enim primus rex Argorum.

382 *Larissæus apex*] Arx Argorum vocabatur Larissa. Noster Theb. ii. ‘Munichiis, cui non Argiva per urbes Posthabita est Larissa jugis.’ Erat et urbs Thessaliæ sic dicta, a qua Achilles *Larissæus* cognominatus. *Spe*] Inveniendi securi illic perfugii. Bernartius legit *pede*.

383 *Celsæ Junonia templa Prosymnæ*] Prosymna urbs Argolidis loco excelso sita, in qua templum Junonis erat, locusque ei sacer. *Junonia templa*] Sic Ovidio Fast. vi. ‘Mensis Junonius.’ ‘Jnnonia sacra.’ Amor. lib. iii. ‘Junonius custos’ de Argo, Met. xiv. Etiam ‘Junonia templa.’ Trist. ii. ‘Proxima adoranti Junonia templa subibit, Pellicibus multis hanc doluisse Deam.’ Ita libri veteres, non ‘Junonis.’ et ‘Janns Junonius’ Macrobi. Sat. lib. i. cap. 9.

384 *Lævus*] Ad Lævam. *Herculeo signata vapore Lernæi stagna atra vadi*] Alludit ad fabulam hydræ, quam Hercules vix, multoque cum labore confecit. Hæc enim serpens multa ca-

Lernæi stagna atra vadi: tandemque reclusis 385
 Infertur portis: actutum regia cernit
 Vestibula: hic artus imbri ventoque rigentes
 Projicit, ignotæque acclinis postibus aulæ
 Invitat tenues ad dura cubilia somnos.
 Rex ibi tranquillæ medio de limite vitæ 390
 In senium vergens populos Adrastus habebat,
 Dives avis, et utroque Jovem de sanguine ducens.
 Hic sexus melioris inops, sed prole virebat
 Fœminea, gemino natarum pignore fultus.

celebres Herculis fumo. Et tandem subit patentes portas. Statim videt vestibulum regię domus. Illic prosternit humi corpus rigidum vento et pluvia, et innixus postibus ignotæ aulæ, advocat levem somnum ad durum lectum. Ibi rex Adrastus, tendens in senectutem, transactu quiete media vitæ, populos regebat; summo genere natus erat, et trahebat genus a Jove per utrumque parentem. Carebat ille sobole dignioris sexus, sed florebat stirpe muliebri, innixus duplici pignore filiarum. Cui

////////

Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et edd. vett.—385 Unus liber Barthii, *stagna alta*.—386 *Infert se portis* tentabat Jortinus in Obs. Misc.—388 Behot. Venett. Aldd. Colin. Basil. et Plant. *acclivis*; Dan. Put. Petav. Buslid. Lang. Lipsian. Laur. Petrens. Taurin. Burm. et Barthiani, *acclinis*; et sic ediderunt Lindenbrog. Crue. Gevart. Grasser. Dan. Heins. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—393 Barthii membranæ, *inobs.*—396 Varietas lee-

NOTÆ

pita unico duntaxat corpore habebat; cumque unum caput excideretur, duo alia statim repullulabant. Cum igitur Hercules ferro nihil proficeret, ignem admovit capitibus abscissis; sicque impediit, ne alia capita rursus orirentur, eoque tandem modo hanc occidit. Hoc certamen Herenlis insculptum erat clypeo Capanei, ut Noster canit Theb. iv. 'squalet triplici ramosa corona Hydra recens obitu: Pars anguibus aspera vivis Argento cæolata micat, pars arte reperta Conditur, et fulvo moriens ignescit in auro. Circum amnis torpens, et ferro cæcula Lerne.' *Hercuteo vapore*] Abscissis enim hydræ capitibus Herenles ignem admovebat, sicque fumus oriebatur, ac vapor.

Atra] Veneno hydræ scilicet.

385 *Reclusis*] Quod signum erat pacificæ urbis. Vel quod tunc temporis in summa pace vivebant. Nondum enim bella inter Græcos orta fuerant.

388 *Ignotæ*] Nesciebat enim Polynices, quæ urbs erat, et cui parebat.

389 *Tenues*] Tam propter curas quibus angebatur, quam propter durum cubile, in quo jacebat. Quod illi non solitum erat.

391 *Adrastus*] Rex Argorum, ut supra diximus.

393 *Sexus melioris*] Sexus melior, mares.

394 *Fultus*] Liberi enim columnæ et munimenta familiarum.

Cui Phœbus generos (monstrum exitiabile dictu! 395
 Mox adaperta fides) ævo ducente canebat
 Setigerumque suem et fulvum adventare leonem.
 Hæc volvens, non ipse pater, non docte futuri
 Amphiaræ vides; etenim vetat auctor Apollo.
 Tantum in corde sedens ægrescit cura parentis. 400
 Ecce autem antiquam fato Calydonia relinquens
 Olenius Tydeus (fraterni sanguinis illum

Phæbus prædixerat, setosum suem ac fulvum leonem progressu temporis generos fore: res relatu horrenda, sed mox agnita veritas. Non tu ipse genitor, hæc animo versaus, non tu perite venturi Amphiaræ intelligis; Apollo enim, qui responsum dederat, prohibet. Tantum sollicitudo inhærens cordi patris ingravescebat. Ecce autem Tydeus Olenius, fato deserens veterem Calydonem, (pavor conscius fra-

=====

tionis in optimo Barthii exemplari notat alios legisse: *fato ducente*.—398 Petav. Put. Dan. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *non tu ipse pater*; Behot. Petrens. Cantab. Taurin. Burm. et optimæ Barthii membranæ: *non ipse pater*; et sic edidere Dan. Heins. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—400 Behot. Lang. Laur. Lipsian. Taurin. Buslid. et optimus codex Barthii, *parenti*; Petrens. Dan. Put. Petav. Burm. alii, cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Dan. Heins. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *parentis*; Venett. et vet. Lindenbrogii *parenti*; et sic legit Nic. Heinsius ad Ovid. Met. vii. 308.—402 In uno scriptorum Barthii est *Æneus*, cum glossa:

NOTÆ

396 *Mox adaperta fides*] Hoc infra explicatur.

397 *Setigerumque suem, et fulvum adventare leonem*] Consulenti enim oraculum de generis Adrasto, (duæ enim erant huic filiæ, eæque forma præstantes,) responsum fuerat, suem et leonem generos ei fore. *Setigerum*] Setæ enim proprie suum et aprorum. *Fulvum*] Fulvus, color rufus ac viridi mixtus, proprius leonum: unde 'fulvi' dicuntur leones etiam Plinio.

399 *Amphiaræ*] Amphiaræus Thebanus vates peritissimus. Plura de eo postea dicentur. *Auctor*] Qui cecinerat. *Apollo*] Idem qui Phœbus Jovis et Latonæ filius. Præerat vaticiniis. Hujus nomine Sol cultus veteribus.

400 *Ægrescit cura parentis*] Nesciebat enim Adrastus, quorsum evade-

ret fides oraculi: hinc cura torquebatur ancipiti.

401 *Calydonia*] Calydon urbs primaria Ætolix, Meleagri patria et Æneï regia: vocata etiam fuit Meleagria. Cyriæus Aconitanus dixit sua ætate vocari Ælonem.

402 *Olenius Tydeus*] Tydeus filius Æneï regis Ætolix: *Olenius* dicitur ab Oleno oppido Ætolix. *Fraterni sanguinis illum Consciis horror agit*] Tydeus enim fratrem Aphareum, quem alii Menalippum vocant, occidisse dicitur. Alii Thoantem avunculum fratrem suæ matris. Antiquitus autem moris erat, referente etiam Homero, ut reus cædis patriam desereret, et exularet, quod etiam Plato in Legibus constituit: olimque hoc in Græcia usurpatum, docet Euripides his versibus: Καλῶς ἔθεντο

Conscius horror agit) eadem sub nocte sopora
 Lustra terit, similesque Notos dequestus et imbres,
 Infusam tergo glaciem, et liquentia nimbis 405
 Ora, comasque gerens, subit uno tegmine, cujus
 Fusus humo gelida partem prior hospes habebat.
 Hic vero ambobus rabiem fortuna cruentam
 Attulit: haud passi sociis defendere noctem
 Culminibus, paulum alternis in verba minasque 410
 Cunctantur: mox ut jactis sermonibus iræ

ternæ cædis eum insequitur) trahit hac somnolenta nocte eisdem sylvis, et incusans eosdem ventos et pluvias, et ferens glaciem dorso inspersam, vultuque ac crine aqua manantibus, succedit eidem tecto, ejus prior advena, jacens in frigida terra, partem occupabat. Tunc vero fortuna movit inter ambos sanguineum furorem: non se tulere invicem devitare injuriam noctis, sub communi tecto. Paulum morantur, probra invicem ac minas jactantes: mox, ut ingestis dictis, iræ abunde

//////////

‘id est Œnei filius.’—404 Petav. *conquestus et imbres.*—405 ‘Voculam et optimæ et aliæ membranæ omittunt.’ Barth.—406 Dan. Heinsius ad Claud. de Bel. Get. 355. malit: *Ora comasque rigens.*—408 Taurin. *fortuna cruenta.* De hæc variatione vide Misc. Obs. Tom. I. p. 24. Nic. Heins. ad Ovid. Heroid. Epist. v. 16. legit: *fortuna cruentans*; sed P. Burm. ad Epist. xvii. 21. vulgatam agnoscit.—409 ‘Melius optimus liber, *Intulit.*’ Barth. Vide P. Burm. ad Ovid. loco modo citato.—410 Optimus liber Barthii: *paulumque alterni in verba minasque*; altera vero lectio agnoscitur Lactantio.—411 Eadem membranæ; *moxque ut jactis.*—412 ‘Voculam satis mutare

NOTÆ

ταῦτα πατέρες οἱ πάλαι· Εἰς ὁμμάτων μὲν ὄψιν οὐκ εἶων περᾶν, Οὐδ’ εἰς ἀπάντημ’, ὅστις αἶμ’ ἔχων κυρεῖ, Φυγαῖσι δ’ ὀσιούν, ἀνταποκτεῖναι δὲ μή. *Hæc bene constituerunt prisca majores: Non sinebant in conspectum, nec in occursum venire, si quis conscius sibi esset sanguinis; exilio vero multabant; non occidebant. Quo et illud spectat Thucydidis: Εἰκὸς τὸ πάλαι τῶν μεγίστων ἀδικημάτων μαλακωτέρας κείσθαι αὐτὰς τὰς ζημίας· παραβινομένων δὲ τῷ κρίνω, εἰς τὸν θαλάτῃν αἱ πολλὰι ἀνήκουσι. Probabile est olim mitiores fuisse criminum pænas: sed invalescente militia plures in mortem spectasse. Lactantius: ‘Adhuc enim videbatur nefas quamvis malos, tamen homines supplicio afficere.’*

404 *Lustra]* ‘Lustrum’ præter hanc significationem, Plauto est etiam

am lupanar. Sumitur etiam pro spatio quinque annorum; quæ notio frequens apud historicos Romanos.

406 *Gerens]* Mallem, *rigens.* *Uno tegmine]* Ablativo casu pro Dativo, quod est elegantiae priscae. Lucilius: ‘Esuriante leoni ex ore exsculpere prædam.’ Prop. lib. I. ‘Illa meo caros donasset funere crines.’ *Tegmine]* Tecti, quo Polynices usus.

408 *Rabiem]* Rixam, seu litem.

409 *Defendere noctem]* Prohibere vel arcere injuriam noctis seu tempestatis. Virgilius: ‘Hunc oro defende furorem.’ Id est, prohibe. Quomodo apud Græcos ἀρῆσαι et ἀρκεῖν, ambigua significatione.

410 *Alternis]* Mutua vice verborum, invicem. Virgilius: ‘Alternis dicetis: amant alterna camænar.’

Intumescere satis, tum vero erectus uterque
Exercitare humeros, nudamque lacessere pugnam.

Celsior ille gradu procera in membra, simulque

Integer annorum, sed non et viribus infra

415

Tydea fert animus; totosque infusa per artus

Major in exiguo regnabat corpore virtus.

Jam crebros ictus ora et cava tempora circum

Obnixi ingeminant, telorum aut grandinis instar

Rhipheæ, flexoque genu vacua ilia tidunt.

420

Non aliter quam Pisæo sua lustra Tonanti

exarserunt, tum autem uterque assurgens caput denudare humeros, ac inermis concurrere certamen. Ille procerior erat statura ob amplios artus, et pariter florenti ætate; sed Tydeus non gerit animum robore inferiorem, et major fortitudo inspersa totis membris vigeat in parvo corpore. Jam obluctati iterant frequentes ictus circum os et circum cava tempora, instar telorum, aut grandinis in montem Rhipheum incidentis, et cadunt sibi invicem curvato genu cava ilia. Ut cum quinque ludi celebrati in honorem Jovis Pisæi revertuntur, et arena calet magnis

alibi volumus ut iræ dictæ sint *seri* sermonibus; sed nulla fatigatione sententiæ probæ opus, libris non addicentibus.' *Barth.*—415 Priscianus lib. vii. hæc verba ita producit: *nec non et viribus infra*; Barthii membranæ: *set non.*—416 Petav. et Behot. *totos infusa.*—419 Agnoscunt omnes membranæ et edd. Lutatus etiam et Scholiastes vocem *telorum*, Barthio alioquin

NOTÆ

413 *Exercitare humeros*] More pugilum.

414 *Celsior ille*] Polynices, quem oblongo et venusto corpore fuisse aiunt.

416 *Tydeu fert animus*] Pro, Tydeus fert animum. *Totosque infusa per artus Major in exiguo regnabat corpore virtus*] De eodem Tydeo, Noster Theb. vi. 'Nunquam hunc animum natura minori Corpore, nec tantas ausa est includere vires.'

420 *Rhipheæ*] Rhiphei montes in Scythia Europæa, nimis nivibus ac grandinibus expositi.

421 *Non aliter quam Pisæo sua lustra Tonanti*] Intelligit ludos Olympicos, quinto quoque anno redeunte, in honorem Jovis Olympici, celebrari solitos Olympiæ prope Pisas in Elide, in quibus oleagina corona donabantur

victores. Horum originem aliqui referunt Pelopi, alii Herculi; nec primum editos in honorem Jovis, sed in funere Pelopis ab Atreo et Hercule. Verum hos ludos, progressu temporis intermissos, restauravit Iphitus Praxondæ filius, Elæus, et Jovi consecravit. Hinc profluxit illa celeberrima Olympiadum Epoche, quarum prima incidit in ætatem anni 777. ante Christum: et viginti et duobus annis præcedit Romam conditam. De Olympicorum ludorum et mercatus origine, restauratione, auctore, qui varius habetur, solennibus, accurate scripsit Pausanias Eliacorum priore, Benedictus Pererius Soc. Jes. in Principiis Naturalibus, et Scaliger Animadv. Euseb. *Pisæo Tonanti*] Jovi Olympico. Tonaus proprium Jovis epitheton.

Cum redeunt, crudisque virum sudoribus ardet
 Pulvis, at hinc teneros caveæ dissensus ephebos
 Concitat, exclusæque expectant præmia matres.
 Sic alacres odio, nullaque cupidine laudis 425
 Accensi incurrunt, scrutatur et intima vultus
 Unca manus, penitusque oculis cedentibus instat.
 Forsan et accinctos lateri (sic ira ferebat)
 Nudassent enses, meliusque hostilibus armis
 Lugendus fratri, juvenis Thebane, jaceres, 430
 Ni rex insolitum clamorem, et pectore ab alto
 Stridentes gemitus, noctis miratus in umbris,
 Movisset gressus, magnis cui sobria curis

sudoribus certantium; at hinc dissidium spectatorum exstimulat teneros adolescentes, et matres summotæ opperiuntur præmia. Sic ira alacres, et nullo inflammati laudis desiderio, irruunt; et curva manus rimatur interiora vultus, et valde premit declinantes oculos. Forsitan et strinxissent gladios lateri accommodatos (sic furor volebat) et adolescens Thebane honestius periisset adversarii ferro, a germuno defendendus, nisi rex Adrastus, cui senectus magnis excitata solitudinibus, jam leviori sopore tenebatur, gradus protulisset, stupens per tenebras noctis insuetas voces, et

*****

suspectam.—424 In optimo Barthii codice est: *expectant gaudia matres*, altero snprascripto.—428 *Forsan et accincto* Gevart. aliiq; sed lectionem nostram testantur Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Petav. Put. Dan.

NOTÆ

422 *Crudis*] Magnis, duris sive vehementibus.

423 *At hinc teneros caveæ dissensus ephebos Concitat*] Id est, favor populi in studia divisi instigat ephebos. Et expressit studia faventium. *Caveæ*] Cavea hoc loco sumitur pro spectatoribus. Alias cavea, medius locus amphitheatri: depressior erat, ac properterea cavea dictus.

424 *Exclusæque matres*] Ratio, cur mulieres arcebant a spectaculo Olympico, erat, ut pudori earum consuleretur: nudi enim certabant. Vide Pausaniam Eliacorum priore. Excipiebantur Cereris Antistitæ, quibus ob sacerdotii dignitatem concedebatur spectare ludos Olympicos. Ob eandem rationem Nero ad athleta-

rum spectaculum invitavit et virgines Vestales. Suet. Ner. cap. 12.

425 *Nulla cupidine laudis*] Certabant enim Polynices et Tydeus noctu, nullisque præsentibus, qui testes esse potuissent fortitudinis et animi sui.

426 *Vultus*] *Vultus* hic in genitivo ponitur.

430 *Lugendus fratri*] Hoc enim Eteocles pie fecisset; nec postea fratres se invicem occidissent. *Juvenis Thebane*] Apostrophe ad Polynicem.

431 *Rex*] Adrastus. *Pectore ab alto*] Supple. ductas.

433 *Magnis cui sobria curis* *Pendebat somno jam deteriore senectus*] Quia in ingenti cura minor est somnus, et

Pendebat somno jam deteriore senectus.

Isque ubi progrediens numerosa luce, per alta 435

Atria, dimotis adverso limine claustris

Terribilem dicta faciem, lacera ora, putresque

Sanguineo videt imbre genas: Quæ causa furoris,

Externi juvenes? (neque enim meus audeat istas

Civis in usque manus) quisnam implacabilis ardor 440

Exturbare odiis tranquilla silentia noctis?

Usque adeone angusta dies? et triste, parumper

Pacem animo, somnumque pati? sed prodite tandem

Unde orti? quo fertis iter? quæ jurgia? nam vos

Haud humiles tanta ira docet, generisque superbi 445

Magna per effusum clarescunt signa cruorem.

Vix ea, cum mixto clamore obliqua tuentes

Incipiunt una: Rex o mitissime Achivum,

gemitus ductos e profundo pectore. Et is, ut procedens cum multis facibus per celsa atria, reclusis repagulis oppositæ portæ, aspicit rem dictu horrendam, vultus laniatos, et malas fœdatus cruore: Quæ causa irarum, advenæ adolescentes? ait: (neque enim mei cives ausi essent venire ad hanc pugnam:) quisnam est inflexibilis furor jurgiis turbare quietum silentium noctis? Usque adeone est brevis dies, et grate animo, capere somnum, et aliquam quietem? Sed tandem exponite, unde oriundi? quo itis? quæ causa contentionis? Nam tantus animus probat vos non esse ignobiles, et magna indicia generosæ originis elucet in sparso sanguine. Vix ea dixerat, cum simul ordiuntur, mixtis vocibus, aspicientes se invicem torvis oculis:

~~~~~

Laur. Lang. Buslid. Lipsian. alii, et edd. vett.—436 Barthii membranæ: *adverso a limine*, quod ille probat.—440 'Qui hæc supposuerunt, vellem mihi dicerent qua fiducia id fecerint. Lipsii liber priscam et germanam lectionem ingerit: *Civis inusque manus*, quod rectum est.' Bern. Taurin. habet: *Civis inire manus*; unus Burmanni: *Civis venire manus*; Petrens. Behot. Lang. Laur. alii, cum edd. vett. *Civis in usque manus*. Burmannus coniec-

NOTÆ

quia deficiente calore minimum somni capit senectus.

440 *Civis in usque manus*] Supple venire ad manus.

442 *Angusta dies*] Ad conserendam pugnam. *Triste*] Tristis res.

445 *Haud humiles tanta ira docet*] Virgilius *Æneid.* iv. 'Degeneres animos timor arguit.'

447 *Mixto clamore*] Uterque enim

cœperunt simul loqui. *Obliqua tuentes*] Pro oblique, seu obliquis oculis se invicem intuentes.

448 *Achivum*] Achaia, unde Græci Achivi et Achæi dicti, duplex est. Minor in Peloponneso, mari a Septemtrione terminata, cujus initium Isthmus Corinthiacus, et cujus caput Corinthus: Ægialos antea vocabatur, propter urbes in littore ordine dispo-

Quid verbis opus? ipse undantes sanguine vultus
 Aspicias. Hæc passim turbatis vocis amaræ 450
 Confudere sonis: inde orsus in ordine Tydeus
 Continuat, moesti cupiens solatia casus:
 Monstriferæ Calydonis opes, Acheloiaque arva
 Deserui: vestris hic me ecce in finibus ingens
 Nox operit: tecto cælum prohibere quis iste 455
 Arcuit? an quoniam prior hæc ad limina forte

Rex o placidissime Achæorum, quid necesse est loqui? ipse cernis vultus cruore respersos. Hæc verba passim permiscuere confusis sonis iratæ vocis. Inde incipiens Tydeus, distincte prosequitur: Querens levamentum tristi infortunio, reliqui divitius monstriferæ Calydonis, et campos Acheloi: ecce hic horrenda nox meprehendit in vestris finibus. Quis iste prohibuit me devitare sub tecto tempestatem?

tabat: neque enim meus audeat ire Civis in usque manus.—449 Quid verbis opus est? undantes Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Quid verbis opus? ipse undantes Behot. Petrens. Taurin. &c. cum Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. et recentt.—454 Behot. Taurin. et Burm. hæc pro hic: 'scilicet librariorum offendit abundantia sermonis: hic in finibus vestris: abesse poterat hic; sed et recte adest.' Burm. Cf. Propert. i. 19. 7. iv. 4. 12. Codex Burmanni præterea transponit verba, et omittit vocem ecce, ita: Deserui: hæc me vestris in finibus ignes, et pro varia lectione: in finibus urgens. 'Sed ita claudicat versus, nisi hiatum admittamus; quem Statius tamen in deliciis non habuisse videtur.' Burm.—455 Behot. tectum cælum, et pro v. l. tecto; Taurin. tecto cælum.—456 Arcuit Taurin. Burm. Barthiani, Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Petav. Put. Dan. Behot. Venett.

NOTE

sitas. Altera et major Achaia erat extra Peloponnesum, quæ habebat ad Ortum partem Ægæi maris, ad Occasum Epirum; a Septemtrione Macedonia, a Meridie vero Crissa: sinu atque Saronico terminabatur. Incipiebatque ab Isthmo, quo a Peloponneso dividebatur. Hæc in multas regiones scindebatur, quarum præcipuæ erant Attica, Bœotia, Phocis, et Locris.

450 *Turbatis sonis*] Supra mixto clamore.

452 *Moesti casus*] Cædis scilicet fratris, quem imprudens in venatione occiderat.

453 *Monstriferæ*] Ob aprum Calydonium, quem Diana immiserat, quemque postea Meleager occidit.

Vide Ovid. Met. viii. Fab. 4. *Acheloiaque*] Sic dicta ab Acheloo amne, qui in Thessalia oriens, Ætoliam præterfluit et Acarnaniam. Antea vocabatur Thoas, et Strabo testatur suo tempore vocari Acarnaniam. Erant et alii tres fluvii ejusdem nominis, unus in Asia Minori, ejus ortus erat in monte Siplylo, ut tradit Pausanias; alter in Achaia Peloponnesi juxta urbem Dymen: tertius vero juxta urbem Lamiam dictam, ut refert Strabo. Illic, de quo agimus, nunc ab aliis hodie *Aspri* vocatur, Nigro *Catochi*; Cyriaco Aconitano *Geramlea*; aecolis *Pachicolumo*.

455 *Cælum*] Hic pro aëre, seu potius pro injuria aëris.

Molitur gressus? pariter stabulare bimembres
 Centauros, unaque ferunt Cyclopas in Ætna
 Compositos, sunt et rabidis jura insita monstribus,
 Fasque suum: nobis sociare cubilia terræ? 460
 Sed quid ego? aut hodie spoliis gavisus abibis,
 Quisquis es, his; aut me, si non effœtus oborto

an quia prior forte pervenit ad has fores? Tradunt semiferos Centauros contineri in eodem stabulo, et Cyclopes in Ætna simul dormire. Sunt et leges innatæ crudelioribus belluis, et jus suum: nobis non licuit cubare in eodem loco? Sed quid ego? aut discedes hodie his lætus exuriis, quisquis es: aut me senties, si animus

~~~~~

Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Arcuit Grasser. Gevart. Dan. Heins. Gronov. Barth. et recentt. et sic etiam correxit Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. v. 16. probante Burmanno. Vide G. Voss. ad Veil. Pat. p. 122.—457 *Molitus gressus* malit Bernartius; *Molitus gressum* ex optimis membranis profert Barthius; nostram tamen lectionem non damnat.—458 *Cyclopes in Ætna* Put. Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Venet. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Cyclopas* Petav. Dan. Behot. Petrens. Taurin. Burm. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—459 *Composito* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Compositos* ex Venet. 4. restituit Bern. et sic Petrens. Behot. Taurin. Dan. Put. Petav. Grasser. Gevart. Dan. Heins. Gronov. et Barth. et *rapidis* Petav.—461 *Ecquid ego* in quibusdam codd. *aut hodie* Behot. et optimæ Barthii membranæ. Emendandum ita ante ex suis libris vidit V. D. J. Sincerus in Promulside.—462 *Quisquis is es* Burmannus ad Ovid. Trist. III. 9. 56. *Quisquis es is* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Quis-*

NOTÆ

457 *Molitur*] In optimis membranis: *Molitus*.

Bimembres Centauros] Centauri dicuntur *bimembres*, quia media parte erant homines, media equi.

458 *Cyclopas*] Thucydides lib. vi. Antiquissimi feruntur in Ætna Cyclopes, et in alia parte Siciliæ Læstrygones habuisse sedes. Idque declarant portentosa eorum cadavera, et monstrosi specus, quæ in hunc usque diem pro ostentis visuntur, teste Fazelo rerum Sicularum lib. 1. *Ætna*] Mons Siciliæ notissimus, flammam vomens, ejus descriptionem vide apud Petrum Bembum.

459 *Compositos*] In somnum scilicet. Virgilius Georg. iv. 'Vix defessa senem passus componere membra.' *Sunt et rabidis jura insita monstribus, Fasque suum*] Eodem spectant

hæc Juvenalis Sat. v. 'Quando leoni Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam Expiravit aper majoris dentibus apri? Indica tigris agit rabida cum tigride pacem Perpetnam, sævis inter se convenit ursis: Ast homini ferrum letale incude nefanda Produxisse parum est.'

460 *Nobis sociare cubilia terra*] Supple, non licuit?

461 *Sed quid ego*] Subintellige, hæc jacto, seu similia. *His spoliis gavisus*] Sic Virgilius Æneid. x. 'Aut hodie victor spolia illa eruenta, Et caput Æneæ referes.' Respexit autem morem, quo victores arma pretiosasque vestes adimebant victis. Hic *his, δεικτικῶς*, pro pelle apri Calydonii, qua indutus erat. Pelles enim bestiarum et animalium dicuntur spolia et exuviæ.

Sanguis hebet luctu, magni de stirpe creatum
 Œneus, et Marti non degenerare paterno
 Accipies. Nec nos animi, nec stirpis egemus, 465
 Ille refert contra: sed mens sibi conscia facti
 Cunctatur proferre patrem: tunc mitis Adrastus,
 Immo agite, et positis, quas nox inopinaque suasit
 Aut virtus, aut ira, minis, succedite tecto.
 Jam pariter coëant animorum in pignora dextræ. 470

enectus recenti dolore non torpet, ortum ex genere celebris Œnei, et non desciscere a virtute paterni Martis. Ille Polynices respondet contra; nec animus nobis deest, nec splendor natalium: sed mens gnara paterni facinoris dubitat genitorem nominare. Tunc lenis Adrastus inquit: Immo agite, et missis minis, quas nox, aut subita virtus, aut ira suggessit, subite regiam; dextræ etiam jungantur in pignus

quis es his Petrens. Taurin. Behot. Put. Petav. Dan. Lipsian. Buslid. Lang. Laur. et Venett. 3. 4. quod restituit Bern. et receperunt Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Dan. Heins. Gronov. Barth. Veen. et Delph. effatus abortu Taurin. et Burm. ab orto Barthii membranæ; unde ille: aut me, ni (non effatus ab ortu) Sanguis, &c.—464 Œneus Behot.—466 Dan. Petav. Put. Behot. Petrens. Exc. Cantab. Lipsian. Buslid. Lang. et Laur. conscia fati; et hoc resposuerunt Lindenbrog. Cruc. et Gevart. Nostram lectionem testantur omnes codd. Barthiani, cum Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. et sic ediderunt Dan. Heins. Gronov. Barth. Veen. et Delph. conscia fatali Taurin. sed voluit fati.—468 Barthii membranæ: inopina suasit, quod ille probat; et sic habent etiam Aldd. Colin. Gryph. et Basil. et tuetur V. D. Nic. Erythræus ad Virgil. in ‘Suevit.’ Lectionem nostram servant Behot. Petrens. Exc. Cantab. Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Petav. Dan. Put. Taurin. Lindenbrog. Bern. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—470 Lipsian. et nonnulli Barthiani: coëant ambo-

NOTÆ

462 *Oborto luctu*] Ob eadem fraternalam imprudenter a me commissam.

464 *Œneus*] Œneus rex Calydonis, pater Tydei. *Et Marti non degenerare paterno*] Quia Mars dicebatur concubuisse cum Althea uxore Œnei, et ex ea suscepisse Meleagram: hinc dicit Martem patrum.

466 *Ille*] Polynices. *Facti*] Legitur et *fati*. *Facti* vero incesti et parricidii, cujus reus Œdipus pater. *Fati* autem, qua lectione minor culpa parentum, cum fato, quod inevitabile est, imputatur.

467 *Cunctatur proferre patrem*] Omne malum enim aut timore aut pudore

natura perfudit, ut eleganter ait Tertullianus. Euripides Hippolyto: Δουλοῖ γὰρ ἄνδρα, κὰν θρασυπλαγχνός τις ᾗ, ὅταν ξυνειδῇ μητρὸς ἢ πατρὸς κακά. *Frangit enim animum viri, licet strenuus sit, quando sibi conscius est scelrum parentum.* Hinc cunctatur proferre Œdipi nomen, quia parricida erat et incesti cum matre reus.

470 *Coëant animorum in pignora dextræ*] Dare dextras in signum fidei et amicitie vetus est mos; unde dextra semper est habita propria sedes fidei, et ipsi consecrata: quin etiam fides representatur per duas dextras junctas, ut videre est in veteribus nummis.

Non hæc incassum, Divisque absentibus acta :
 Forsan et has venturus amor præmiserit iras,
 Ut meminisse juvet : nec vana voce locutus
 Fata senex : siquidem hanc perhibent post vulnera junctis
 Esse fidem, quanta partitum extrema protervo 475
 Thesea Pirithoo, vel inanem mentis Orestem
 Opposito rabidam Pylade vitasse Megæram.

fidci. Non hæc frustra evenerunt, nec sine Deorum numine : forsan et futura amicitia hunc furorem præmiserit, ut dulce sit recordari. Nec longævus irrita voce ventura prædixit : si quidem referunt, tantam conjunctionem inter eos fuisse post hanc pugnam, quanta fuit Theseo cum petulanti Pirithoo, cum quo partitus est ultima discrimina, vel Oresti, mente capto, cum Pylade, quo medio declinavit furi-

rum ; optimæ Barthii membranæ cum ceteris codd. animorum.—472 Taurin. Burm. Dan. Petav. Behot. et nonnulli Barthiani : *præmiserat* ; optimæ Barthii membranæ : *permiserat* ; Petrens. Buslid. Laur. Lang. Lipsian. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. &c. *præmiserit*.—475 *Esse fidem* conjectabat Barthius.—477 *Opposito rapidam Pylade* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *rabidam* Dan. Pat. Petav. Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Petrens. Taurin. Behot. et optimæ Barthii membranæ, cum edd. Linden-

NOTÆ

474 *Fata*] Futura, quæ fatis decernuntur.

475 *Esse*] Pro fuisse. *Quanta partitum extrema protervo Thesea Pirithoo*] Celebrantur, maxime apud veteres, quinque amicorum paria, Thesei nimirum et Pirithoi, Orestis et Pyladis, Tydei et Polynicis, quæ hic designantur : Achillis et Patrocli, Herculis et Telamonis. *Partitum*] Tò *partitum* regitur a τὴν *perhibent* superioris versus, et subintelligendum est, fuisse. *Protervo*] Supple, cum.

Thesea] Theseus, Ægei et Æthræ filius, unice amabat Pirithoum, cui gratificaturus descendit cum eo in Inferos ad rapiendam Proserpinam. Quæ expeditio erat periculosissima : ubi enim eo pervenerunt, Theseus in vincula conjectus est, et Pirithous a Cerbero devoratus. Theseus tandem ab Hercule liberatus fuit. Pirithous erat filius Ixionis et alterius mulieris, quam Nepheles, ex qua nati dicuntur Centauri. *Extrema*] Id

est, extrema pericula. Tacitus lib. xiv. 'Vitam ipsam in extremum adductam.'

476 *Inanem mentis*] Sic Ovid. Epist. III. 'Sanguinis atque animæ corpus inane fuit.' Sic 'inanissima prudentiæ' apud Ciceronem pro Murena. *Orestem*] Orestes Agamemnonis et Clytemnæstræ filius, ultor paternæ necis, matrem interfecit, quapropter furore correptus est. Sed hoc solatium recepit in sua calamitate, quod Pyladem habuit omnium suarum protectionum socium, ac comitem periculorum : tantaque in se invicem amicitia conjuncti sunt, ut alter pro altero mori non recusaret. Vide Lucianum Toxari. Pylades autem erat filius Strophii Phocidis reguli, qui Orestem neci subtractum educaverat.

477 *Megæram*] Megæra una ex tribus Furiis, quæ Orestem ob cædem matris exagitabat.

Tunc quoque mulcentem dictis corda aspera regem
 Jam faciles (ventis ut decertata residunt
 Æquora, laxatisque diu tamen aura superstes 480
 Immoritur velis) passi subiere penates.
 Hic primum lustrare oculis cultusque virorum
 Telaque magna vacat: tergo videt hujus inanem
 Impexis utrimque jubis horrere leonem,
 Illius in speciem, quem per Theumesia Tempe 485
 Amphitryoniades fractum juvenilibus armis

bundam Megæram. Tunc etiam, ut debellata ventis maria quiescunt, attamen aura diu superstes paulatim cessat in vexatis velis; sic juvenes jam mitiores, obsequentes regi lenienti verbis suis feros eorum animos, ingressi sunt regiam. Hic primum facultas est Adrasto percurrendi visu indumenta, et ingentia Juvenum tela. Cernit supra dorsum hujus rigere pellem leonis, inconfis ex utroque humero jubis, instar illius leonis, quem Amphitryonis filius adhuc adolescens clava confregit in amœnis

//////////

brog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—480 Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *lassatisque*; et sic legit Dan. Heinsius ad Claud. Rufin. i. 276. *laxatisque* Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Behot. Dan. Put. Petav. Laur. Lang. Buslid. et optimi Barthiani, cum Bern. Lindenbrog. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—486 Codex Gronovii, (vide Diatr. p. 223. ed. Hand.) alii Barthiani, Buslid. et vet. Lindenbrogii, *juvenilibus annis*, quod probat Gronovius l. i. *armis* habent optimæ Barthii membranæ, Laur. Lang. Lipsian. Behot. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Dan. Put. Petav. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov.

NOTÆ

479 *Jam faciles*] Id est, nondum deposita tota ira, sed in parte sedata verbis Adrasti. Comparatio enim, quæ hic affertur, ad hunc sensum nos ducit. *Ventis ut, &c.*] Non absimilis comparatio lib. vii. ‘Ut si quando ruit, debellatasque reliquit Eurus aquas, pax ipsa tumet, pontumque jacentem Exanimis jam volvit hyems.’

481 *Passi subiere penates*] Cum Bernartius non intelligeret illud *passi*, emendavit, et substituit *passu subiere penates*. Non vidit illud *passi* referri ad *regem* supra.

483 *Inanem leonem*] Pellem leonis. Sic lib. vi. eodem sensu dicit ‘inua-

nem tigrin,’ pro pelle tigridis.

485 *Theumesia Tempe*] Tempe proprie loca amœna prope Peneum Thessaliæ fluvium, nemoribus consita, et aquis irrigua. Unde loca similia in aliis regionibus Tempe vocantur. Hic autem significat tractum amœnissimum prope Theumesum montem Bootiæ. Duos enim leones superasse dicitur Hercules, primum in Bæotia, Cithæronium vocatum, alterum prope Cleonas in Nemea, qui et ‘Cleonaens,’ et ‘Nemeæus’ dictus est.

486 *Amphitryoniades*] Hercules a patre Amphitryone. *Fractum juvenilibus armis*] Id est, clava occisum. *Ju-*

Ante Cleonæi vestitur prælia monstri.
 Terribiles contra setis ac dente recurvo
 Tydea per latos humeros ambire laborant
 Exuviæ, Calydonis honos: stupet omine tanto 490
 Defixus senior, divina oracula Phœbi
 Agnoscens, monitusque datos vocalibus antris.
 Obtutu gelida ora premit, lætusque per artus

campis Theumesi, et cujus exuviis induebatur ante certamen cum monstro Cleonæo. Contra horrendum setis, et adunco dente spoliū, decus Calydonis, vix amplectebatur latos artus Tydei. Senior torpet immobilis tanto prodigio, intelligens sacra responsa Apollinis, et oracula edita in loquacibus speluncis. Fixis in terram oculis obmutuit ore gelato, atque hilaris tremor percucurrit ejus membra. Agnovit maxi-

//////////

Barth. Veen. et Delph.—491 Taurin. et unus Burmanni: *divinæque oracula*; unde Burmannus conjectabat: *divinæque carmina*. Ceteri omnes codd. cum eidd. vett. *divina oracula*.—493 *Obtutu* Taurin. et unus Burmanni.—494

NOTÆ

venilibus] Quia Hercules vix decimum octavum ætatis annum attigerat, cum occidit leonem Cithæronium.

487 *Cleonæi monstri*] Leo enim Cleonæus, seu Nemeæus, ingentis erat magnitudinis: ideo *monstrum* vocat. *Vestitur*] Pro vestiebatur. Tempus pro tempore, quod frequens non solum Poëtis, sed et scriptoribus. Sic supra 'esse' pro 'fuisse,' et infra 'affore,' pro 'adesse.' *Vestitur*, quia Hercules pelle leonis Cithæronii indutus erat, cum interfecit Cleonæum, cujus postea pelle semper indutus fuit. *Cleonæi*] Occisus est enim leo ille in Nemea Sylva, quæ est inter Cleonas parvum oppidum Arcadiæ, et urbem Phliintem. Refert Plinius lib. viii. cap. 6. in Europa, tantum inter Acheloum Nestuniquæ amnes, esse leones, sed longe viribus præstantiores iis quos Africa aut Syria gignant.

489 *Ambire laborant*] Ob latitudinem humerorum Tydei.

490 *Exuviæ*] Exuviæ proprie spolia hostibus detracta. Sumitur et,

ut hic, pro pelle apri, et cujusque animalis. Sic leonis exuviæ, serpentis exuviæ, pro pelle leonis, et leberide. Intelligit vero pellem Apri Calydonii, qui hic dicitur *Calydonis honos*, quia Meleager ceterique Calydonii principes hujus venatione et cæde decorati sunt ac illustrati. Apollodorus autem, Biblioth. lib. iii. tradit illos, id est, Tyden et Polynicem in clypeis gestasse, alterum apri, alterum leonis faciem.

491 *Defixus*] Proprium hoc ingentis stuporis mentis. *Senior*] Adrastus. *Divina oracula Phæbi Agnoscens*] Quibus scilicet cecinerat Apollo generos Adrasto 'ævo ducente . . . Setigerumque suum, et fulvum adventare leonem.'

492 *Vocalibus antris*] Non ipsa antra vocalia erant, sed vocalis Pythia, quæ ex iis oracula reddebat apud Delphos.

493 *Obtutu gelida ora premit*] Virgilius explicat: 'Obtutu tenet ora, soloque immobilis hæret.' *Lætusque per artus Horror iit*] Horror, seu tre-

Horror iit: sensit manifesto numine ductos
 Affore, quos nexis ambagibus augur Apollo 495
 Portendi generos, vultu fallente ferarum,
 Ediderat: tunc sic tendens ad sidera palmas:
 Nox, quæ terrarum cœlique amplexa labores
 Ignea multivago transmittis sidera lapsu,
 Indulgens reparare animum, dum proximus ægris 500
 Infundat Titan agiles animantibus ortus,
 Tu mihi perplexis quæsitam erroribus ultro
 Advchis alma fidem, veterisque exordia fati

feste a Diis missos advenisse generos, quos dubiis responsis vates Apollo promitti cecinerat sub mendaci specie ferarum. Tunc sic porrigens manus ad astra: Nox, quæ involvens labores telluris et cœli transvehis diverso motu astra lucida, et inservis refovendis mentibus, dum sol propinquus excitet veloci ortu anxios mortales, tu mihi, propitia, sponte offers explicationem oraculi, in cujus indagatione dubiis erroribus implicabar, et patefacis decreta antiqui fati: fave operi tuo, et ratu ha-

~~~~~

Horror init optimæ Barthii membranæ et Taurin.—502 Tu mihi prolixis Lipsian. et nonnulli codd. Barthiani. quæsitam ambagibus Taurin. ‘An gloss.

NOTE

mor corporis, timoris est et gaudii. Sed hoc loco gaudii, unde *latus* dicitur. Timoris horror est, quem Virgilius dicit: ‘Horror ubique animum, simul ipsa silentia terrent.’ Gaudii, ut apud Terentium: ‘Totus, Parmeno, Tremo, ... postquam aspexi hanc.’

495 *Affore*] Pro, adesse, et *affore* pro, adfore. Sic Virgil. ‘Ingenti cæde peracta Affore cernetis.’ *Quos nexis ambagibus augur Apollo Portendi generos, vultu fallente ferarum*] Supra: ‘Cui Phæbus generos (monstrum exitiabile dictu! Mox adaperita fides) ævo ducente canebat Setigerumque suum, et fulvum adventare leonem.’ *Nexis ambagibus*] Oracula enim Phæbi semper obscura et obliqua erant. *Augur*] Apollo enim divinationibus præesse dictus. *Vultu fallente ferarum*] Quia pellibus ferarum tecti Tyden et Polynices, ut diximus.

498 *Terrarum cælique amplexa labo-*

res] Nox enim hominibus Diisque data est ad quietem capiendam, et ad intermittendos labores, et solita ministeria, quæ per *terrarum* et *cæli* labores intelligit. *Amplexa*] Virgilius: ‘Involvens umbra magna terramque polumque.’

499 *Multivago*] Vario enim motu ducuntur sidera.

501 *Titan*] Sol *Titan* dictus, quia erat filius Hyperionis, qui erat e numero Titanum. *Agiles*] Non ipsi *agiles*, sed quia agiles reddunt homines, ut redeant ad solitos labores.

502 *Perplexis erroribus*] Quia oraculum Apollinis explicare ipse Adrastus et Amphiaraus frustra tentaverant, nec verum agnoscere potuerant: unde ipsis necesse fuerat in varios errores incidere. Supra: ‘Hæc volvens non ipse pater, non docte futuri Amphiaraë vides: etenim vetat augur Apollo.’

Detegis: assistas operi, tuaque omina firmes.

Semper honoratam dimensis orbibus anni

505

Te domus ista colet: nigri tibi, Diva, litabunt

Electa cervice greges, lustraliaque exta

Lacte novo perfusus edet Vulcanius ignis.

Salve prisca fides tripodum, obscurique recessus.

beas tua præsagia. Hæc domus te semper colet et venerabitur finito cujusque anni curriculo: fureæ pecudes delecto capite tibi, Diva, immolabuntur, et ignis sacer Vulcano recenti lacte respersus consumet exta lustralia. Salve antiqua veritas

//////////

vocis anfractibus? sed vide III. 615. et IV. 613.' *Burm.*—508 *Heinsius* ad

NOTÆ

503 *Exordia*] Decreta, seu oracula.

504 *Operi*] *Supple*, tuo. Noctu enim agnoverat, quos affore generos cecinerat Phæbus. Idcirco hoc illi attribuit, et gratias agit. *Tuaque omina firmes*] Id est, impleas nuptiarum celebratione.

505 *Dimensis orbibus*] Finitis singulis annis anniversaria sacra nocti promittit. Ut apud Virgilium *Æneid.* v. 'Annua vota tamen.'

506 *Nigri*] Victimæ enim nigri coloris immolabantur nocti, ut et Diis inferis. Virgilius *Æneid.* vi. 'Ipse atri velleris agnam Æneas matri Eumenidum, magnæque sorori Ense ferit.' *Litabunt*] *Litare*, est proprie καλλιερειν, seu læta et prospera exta sacrificando habere.

507 *Electa cervice*] Multa enim enra victimæ eligebantur, ut Diis nihil nisi dignum offerretur. Pollux ait oportuisse esse omnibus membris, et artubus integras, non mutilas, non læsas, non distortas. *Lustraliaque*] Vel pingua, quia censores peracto lustrò, opimas, pinguesque ac eximias victimas immolabant. Ob id enim, per quinquennale tempus pecora, ut devota sacrificiis nutriebantur, ait Lactantius, et ideo 'pingua.' Vel

quia, ut ait Turnebus *Advers.* lib. vii. cap. 13. 'Quod cum omnia sacra nos purgent, et lustrent, extorum esu id maxime consequimur, et sacrificiorum participes sumus, a quibus impii arcentur.' Iisdem vocibus usus erat Virgil. lib. viii. 'Vescitur Æneas simul, et Trojana juvenus Perpetui tergo bovis, et lustralibus extis.' *Lustralia exta* vocat Livius, 'solennia,' ob solenne sacrificium.

508 *Lacte novo*] Sacrificia numinum inferorum, inter quæ censebatur et nox, et minorum Deorum lacte perfundebantur. *Edet Vulcanius ignis*] Quia in sacrificiis partem victimæ adolebant. Ignis *Vulcanius* dictus, quod Vulcanus igni præerat.

509 *Prisca*] Ob antiquitatem oraculi Delphici. *Tripodum*] De significatu tripodis non consentiunt scriptores. Homerus *Iliad.* φ. videtur innere vas fuisse, quod tribus pedibus sustinebatur, et haberet ansas, sive aures, quibus caperetur. Callimachus in lavaero Dianæ tripodem, selam fuisse dicit tribus pedibus innixam, cui Pythia insidens oracula reddebat. Hellanicus vas cineribus plenum. Strabo speluncam profundissimam. Lactantius lauri speciem fuisse ait. Vide et Plutarchum in So-

Deprendi, Fortuna, Deos. Sic fatus, et ambos 510
 Innectens manibus tecta ulterioris ad aulæ
 Progreditur. Canis etiamnum altaribus ignes
 Sopitum cinerem et tepidi libamina sacri
 Servabant. Adolere focos, epulasque recentes
 Instaurare jubet: dictis parere ministri 515
 Certatim accelerant: vario strepit icta tumultu
 Regia: pars ostro tenues, auroque sonantes

Tripodum, et antri tenebrosi. Fortuna aperuit mentem Deorum. Sic locutus, et ambos capiens manibus, procedit ad penetralia ulterioris regię. Foci adhuc custodiebant in alventibus aris nondum extinctus favillas et libamenta sacri tepidi. Imperat ignes suscitare et referre novas dapes. Servi properant cum æmulatione jussa facere. Aula personat percussa diverso strepitu: pars instruere lectos

*****

Ovid. Amor. i. 15. 41. legit edit.—510 'Blanditur pro vera lectione quod VV. DD. suaserunt: *Deprendit Fortuna Deos.*' Barth.—511 'In optimis vetustissimisque primum, dein in alteris etiam membranis nostris, clare scriptum offendimus: *In manibus nectens.* Nihil mutandum in vulgato.' *Idem.*—516 Taurin. *aula tumultu Regia.*—517 Duo epitheta *tenues* et *sonantes* sus-

NOTÆ

lone. *Obscurique recessus*] Intelligit hiatum fatidicum in templi Delphici penetralibus, super quem machina extructa fuit, ne Pythia in eum caderet, et super quam sine periculo posset exultare, et oracula reddere: quæ machina ob tres pedes quibus innitebatur, dicta fuit tripus.

510 *Deprendi* [*Deprendit*] *fortuna, Deos*] Sic Peyraredus legit, non *Deprendi*, ut habent codices: et ejus lectionem secutus sum.

512 *Canis*] Quia cineres albescunt.

513 *Libamina*] Intelligit vinum e pateris in ignem supra aram accensum, injectum: quem morem innuit Ovidius Met. xiii. 'Thure dato flammis, vinoque in thura profuso.' *Tepidi*] Hoc designat, superiori die vota fuisse persoluta, si tepidæ adhuc erant libationibus aræ.

517 *Ostro*] Ostrum purpuræ liquor, succus et color, unde pro ipso colore

purpureo, ut hic, sumitur. Educatur autem pretiosus ille liquor ex quodam genere conchæ, quæ 'purpura' vocabatur; 'murex' etiam, 'conchylium,' et 'ostrum' dicebatur. 'Purpuræ' autem, ut ait Plinius, 'florellum illum, tingendis expetitur vestibus, in mediis habent fancibus. Lignoris est hic minimi in candida vena; unde pretiosus ille bibitur nigra coloris rosæ subluens: reliquum corpus sterile: vivas capere contendunt, quia cum vita sua succum illum evomunt.' Vide Plinium lib. ix. cap. 36. et 37. Inventio autem tingendi cum sanguine purpurarum ascribitur Tyriis, referentibus Polluce in Onomastico, Nonno Dionys. iv. et Cassiodoro Variarum lib. i. Usus purpuræ antiquissimus, ut quæ tempore Herculis reperta fuerit.

Emunire toros, altosque inferre tapetas ;
Pars teretes levare manu ac disponere mensas.

Ast alii, tenebras et opacam vincere noctem

520

Aggressi, tendunt auratis vincula lychnis.

His labor inserto torrere exsanguia ferro

Viscera cæsarum pecudum : his cumulare canistris

Perdomitam saxo Cererem : lætatur Adrastus

Obsequio fervere domum : jamque ipse superbis

525

Fulgebat stratis, solioque effultus eburno.

discubitorios stragulis purpureis, et auro crepantibus, et imponere densos tapetas : pars lucidas facere, et sternere rotundas mensas. At alii adorti umbras superare, et obscuram noctem, suspendunt e funiculis aureas lucernas. His opera est torrere immissis verubus exanimas carnes maclatarum pecudum : illis onerare canistra panibus e frumento lapide molito. Gaudet Adrastus servitio agitari familiarum. Jamque ipse splendebat supra magnifica stragula, recubans in lecto

~~~~~

pecta fuerant Barthio et Jortino ; Burmannus vero defendit.—518 *Emunire toris* conjectabat Barthius ; *Emunire parat* nonnulli Barthiani. *alteque inferre* codex Put. *aliosque inferre* solus multorum codicum jactator Grasserus.—521 *Taurin. vincla lychnis ; unus Burmanni : vincula lychnis.* Burmannus con-

NOTÆ

518 *Emunire toros*] Ex veterum consuetudine, ut lectos cœnatorios sub horam cœnæ stragulis vestibus, textilibus aut purpureis, insternerent.

519 *Levare manu*] Id est, lucidas reddere, ut apud Virgilium : ‘ *Levato lucida ferro.*’

521 *Tendunt auratis vincula lychnis*] Veteres plerumque utebantur pensilibus lucernis. Sic et Virgilius : ‘ *Dependent lychni laquearibus aureis.*’

523 *Canistris*] Mos videtur fuisse apud veteres, ut panis non argenteis, sed vimineis vasculis inferretur.

524 *Molitam saxo Cererem*] Veteribus incognitus usus moletrinarum, seu ut nunc vocantur, molendinorum fluvialium. Utebantur saxis molisque trusatilibus ad terendum triticum. Huic operæ adhibiti primum servi, ut videre est apud Plantum et Terentium pluribus in locis. Tandem jumenta, quæ ob id Suetonius vocat *pistrinensia*. Pistrina enim vocaban-

tur loca, in quibus triticum molebatur. Tandem ævo Ciceronis repertæ molæ aquariæ. *Cererem*] Cererem pro frugibus et pane sumi omnibus notum est, quia, ut refert Plinius lib. VII. cap. 56. ‘ *Ceres frumenta invenit, cum antea glande homines vescerentur. Eadem molere et conficere : ob id Dea judicata.*’ Pausanias in Laconicis tradit Miletam Lelegis filium in Alesia vico molam primum invenisse, ejusque usum in molendis frugibus docuisse, ac inde dictum eum vicum ‘ *Alesiam,*’ quasi pistrinum, aut pistorium.

526 *Solioque*] Solium hic lectum cœnatorium significat. Veteres enim epulantes toris cubabant, quod ‘ *accumbere*’ et ‘ *discumbere*’ etiam dicitur. Et hic Poëta servat morem sui temporis. Homerus autem sedentes ad mensas, non accumbentes Heroës facit.

Parte alia juvenes siccati vulnera lymphis
 Discumbunt: simul ora notis fœdata tuentur,
 Inque vicem ignoscunt: tunc rex longævus Acesten
 (Natarum hæc altrix, eadem et fidissima custos 530
 Lecta sacrum justæ Veneri occultare pudorem)
 Imperat acciri, tacitaque immurmurat aure.
 Nec mora præceptis; cum protinus utraque virgo
 Arcano egressæ thalamo (miserabile visu)
 Pallados armisonæ, pharetratæque ora Dianæ 535

eburneo. Parte alia adolescentes, lotis aqua plagis, discumbunt, et una aspiciunt vultus suos livoribus turpato, sibi invicem parcunt. Tunc senior rex Adrastus jubet Acesten accersi (hæc educatrix erat, et eadem custos fidelissima filiarum ejus, electa, quæ eas domi abditas teneret, et illibatum earum pudicitiam legitimis nuptiis consecraret) et tacite insusurret in ejus aurem. Nec jussis dilatio; cum ambæ puellæ statim exiere secreto cubiculo (mirum aspectu) habentes vultus

jeetabat: vincla lychnucis.—531 ‘Nihil vetustissimæ membranæ variant hoc loco, nisi quod suspicionem tamen unus codex movet, in quo clare scriptum, *Venerique.*’ Barth.—534 Behot. *egressæ a thalamo.* ‘In vetustissimo exemplari *archana* inserta aspiratione semper legitur.’ Barth. *mirabile visu* Petrens. Taurin. Burm. Behot. Dan. Pnt. Petav. Laur. Buslid. Lang. Lipsian. optimi Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Cinc. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *miserabile visu* nonnulli Barthiani, quod receperunt Editores Bipontini.—539

NOTÆ

527 *Siccati vulnera lymphis*] *Lymphis*, id est, aqua. Quia fluxus sanguinis aquæ frigore sistitur. Sic Virgilius *Æneid.* x. ‘Vulnera siccabat lymphis.’

531 *Sacrum pudorem*] Intemeratam pudicitiam, seu virginitatem. *Justæ Veneri*] Justis et legitimis nuptiis. *Occultare*] Id est, in secretiore aulæ parte asservare. Credebant siquidem violari quodammodo pudorem virginum ac verecundiam, si in hominum conspectum prodissent.

532 *Tacita*] Pro tacite, seu summissa voce.

533 *Utraque virgo*] Argia et Deiphyle filiæ Adraستي, ut lib. II. videbitur.

534 *Arcano thalamo*] Hoc ex more Græcorum veterum, apud quos con-

clavia mulierum erant in interiore parte domus, quæ ob id ‘gynæconitis’ appellabatur: quod simul a Parthis observatum veteribus, servatum et nunc Persis, et populis orientalibus. Hæ gynæconitides, necnon ipsæ mulieres, Arabico vocabulo *haram*, id est, vetitum ac prohibitum, appellantur. Observant etiam hunc morem nonnulli apud Europæos.

535 *Pallados armisonæ*] Pallas Græcis, Minerva Latinis, fingitur e cerebro Jovis prognata, sapientiæ, et honorum omnium artium Dea, inventrixque lanificii: ab Atheniensibus religiose colebatur. *Armisonæ*] Quia representabatur armata, et formidabilis ægide, hasta, et galea. *Pharetratæque Dianæ*] Diana Latonæ ex Jove filia, nata in Delo insula cum

Æqua ferunt, terrore minus: nova deinde pudori
 Visa virum facies: pariter pallorque, ruborque
 Purpureas hausere genas: oculique verentes
 Ad sanctum rediere patrem. Postquam ordine mensæ
 Victa fames, signis perfectam auroque nitentem 540
 Iasides pateram famulos ex more poposcit,
 Qua Danaus libare Deis seniorque Phoroneus

similes armatæ Minervæ, et pharetratæ Dianæ, terrore excepto. Nova deinde res fuit verecundiæ earum, visi hominum vultus: pallor et rubor æqualiter occuparunt earum pulchras malas, et pudentes oculi conversi sunt ad venerandum parentem. Expleta fame dapibus, aliis post alias repositis, Adrastus Iasio oriundus petit a ministris, ex consuetudine, scyphum cælaturis elaboratum, et auro fulgentem, quo

*****

‘Meliolem lectionem arbitrer, si codd. aliqua addicant *mensis*; sic enim non semel Maro, et magis grandior fiat locutio.’ *Barth.*—539 *Purpureas auxere genas* coniecit Bernartius; sed nihil mutandum putat Barthius.—544

NOTÆ

Apolline eodem partu. Eadem existimata, quæ Luna, Proserpina, et Hecate, ut plerisque placet, ac Lucina. Hæc ob virginitatis amorem dicitur cætus hominum refugisse, et venando sylvas coluisse, paucarum virginum comitatu contenta: arcum ferebat et pharetram, inde *pharetrata* Nostro dicta: succincta semper incedens, et cothurno induta: ob hancque rationem Dea sylvarum, et nemorum habebatur.

536 *Terrore minus*] Id est, excepto terrore. Imitatus est noster Propertium lib. iv. El. 1. ‘Quippe suburbanæ parva minus urbe Bovillæ.’ Arma autem, quibus instructæ erant Pallas et Diana, quendam terrorem, seu torvum quid pulchritudini earum miscebant. *Nova deinde pudori Visa virum facies*] Id est, facies virorum nova res visa est pudicis virginibus. Aditus enim in gynæconitida viris non patebat.

537 *Pallorque ruborque Purpureas hausere genas*] Id est, pallor ruborque sibi invicem succedebant in earum genis. Et timidorum eleganter

exprimit mores. Sic de Thiodamante Noster Th. x. ‘Et trepidas incerto sanguine reddit Exhaustitque genas.’ Horatius l. Od. 13. ‘Tunc nec mens mihi nec color Certa sede manet.’

538 *Oculique verentes Ad sanctum rediere patrem*] Expressit mores erubescientium, qui si in novam incidissent faciem, statim suos oculos ad notam sibi personam detorquent. *Sanctum patrem*] Sic sanctos parentes dicit Epicedio Glauciæ: ‘Fas mihi sanctorum venia dixisse parentum.’ Parentes enim Dii domestici.

539 *Ordine mensæ Victa fames*] Ordinem mensæ dicit, quia cœna in plures missus dividebatur. Noster Achill. II. ‘Ut placata fames epulis bis terque repositis.’

541 *Iasides*] Adrastus, quem vocat Iasidem ab Iasio antiquo rege Argivorum. *Ex more*] Solebant enim veteres peracta cœna in honorem Deorum fundere.

542 *Qua Danaus libare Deis seniorque Phoroneus Assueti*] Virgil. Æn. i. ‘Implevitque mero pateram quam Belus et omnes A Belo soliti.’

Assueti: tenet hæc operum cælata figuras:
 Aureus anguicomam præsecto Gorgona collo
 Ales habet: jam jamque vagas (ita visus) in auras 545
 Exsilit: illa graves oculos, languentiaque ora
 Pæne movet, vivoque etiam pallescit in auro.
 Hinc Phrygius fulvis venator tollitur alis:

Danaus et longævus Phoroneus consueverant fundere vinum in honorem Deorum. Is scyphus habet hæc argumenta figuris insculpta. Volucer in auro representatus tenet amputatam cervicem Gorgonis anguibus crinitum; et jam (ita videbatur) ille evolat in tenues auras: hæc pæne movet os languens, et moribundos oculos, et pallet etiam in fulvo auro. In alia scyphi parte venator Phrygius rapitur a fulvis

Idem Bernartius legendum sine ullo dubio ait, *præsecto*; sed hoc habent omnes codd. cum Venet. Aldd. Colin. Gevart. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *præsecto* error est in Gryph. 2. cujus textum, hic illic correctum, recudendum curavit Bernartius.—548

NOTE

Danaus] Beli filius, Ægypto profectus, Argorum regnum hoc modo obtinuit. Illo contendente de regno Argorum, cum Gelanore Agenoris filio, incertisque Argivis, utri eorum adjudicaret regnum, accidit, ut lups taurum his spectantibus adoriretur, ac occideret; quo viso Argivi regnum Danao tradiderunt: judicantes lupo Danaum, ut extraneum designari, Gelanorem vero tauro, quod est domesticum animal. *Libare*] Est aliquid leviter degustare, strictim attingere, offerre Diis, et vinum fundere in honorem Deorum. Quæ significatio est hujus loci. *Phoroneus*] Vide supra vs. 252.

543 *Hæc*] Supple, patera cælata, seu exsculpta. *Tenet operum figuras*] Pro habet opera figurata.

544 *Aureus anguicomam præsecto Gorgona collo Ales habet*] Id est, Persens in auro sculptus tenet manu caput præsectum Gorgonis anguicomæ. *Anguicomam Gorgona*] Medusam designat, quæ loco erinium caput anguibus circumdatum habebat, cuique caput Persens amputavit. *Ales*] Per-

seus, ut jam diximus. Ei enim, proficiscenti ad expeditionem Gorgonum, Mercurius talaria sua dederat.

546 *Exsilit*] Id est, tollit se, seu tollere se videtur. Tam bene sculptus erat Perseus, ut post amputatam cervicem Medusæ evolare in ærem videretur. *Ille*] Gorgon, seu Medusa. *Graves*] Morituros, vel graves refert ad fabulam, qua caput Medusæ in saxa spectantes vertere dicebatur: major autem vis erat in oculis.

547 *Pæne movet, vivoque etiam pallescit in auro*] Hoc maxime commendatur ars sculptoris, quod etiam in vivo, seu nativum colorem retinente, auro pallorem in vultu morientis Gorgonis effinxerit.

548 *Phrygius venator*] Ganymedes Trois regis Trojæ filius, quem rapuit Jupiter in aquilam conversus, dum venaretur in Ida monte. *Phrygius*] Trojanus. *Fulvis alis*] Supple, aquilæ, et hoc loco imitatus est Papinius Virgilium lib. v. 'Intextusque puer frondosa regius Ida Veloces jaculo cervos cursuque fatigat, Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida

Gargara desidunt surgenti, et Troja recedit :

Stant moesti comites, frustra que sonantia laxant 550

Ora canes, umbramque petunt, et nubila latrant.

Hanc undante mero fundens, vocat ordine cunctos

Cœlicolas, Phœbum ante alios; Phœbum omnis ad aras

Laude ciet comitum, famulumque, evincta pudica

pennis Aquilæ: Gargara deprimentur sublato, et Troja remouetur: stant afflictii socii, et canes nequicquam solvunt stridentes fauces, et petunt umbram, ac nubes al-latrant. Adrastus, fundens hunc scyphum plenum vino, invocat omnes serie cœlites, præ ceteris Apollinem; omnis cohors sociorum ac servorum, redimita lauro casta,

Hunc versum non, nisi in margine, habet Taurin.—549 Optimus Barthii codex: *ac Troja*. Pro *desidunt* Taurin. habet, *descidunt*; voluit, *descendunt*. Cf. Achil. II. 308.—550 ‘In eodem optimo libro superest veritas scriptionis Papinianæ *sonacia*, cum interpretatione: ‘sonare consueta.’’ Barth. Pro *laxant* Nic. Heinsius ad Ovid. Trist. II. 459. legit, *lassant*; quod probat P.

NOTÆ

Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger unxis. Longævi palmas nequicquam ad sidera tendunt Custodes, sævitque canum latratus in auras.’

549 *Gargara*] Unum e quatuor cacuminibus montis Idæ secundum Strabonem, qui tria altera vocat, Phalacra, Lecten, et Pergama. Erat etiam urbs ejusdem nominis in Troade. *Desidunt*] Hoc probatur ex Theoremate 57. Opticæ Euclidis: ‘Oculo celeriter moto, res spectatæ, procul positæ, relinqui seu desiderare videntur.’ *Surgenti*] In altum. *Troja*] Troja urbs primaria Troadis, expeditione Græcorum, suoque excidio notissima. *Recedit*] Recedere videtur, ita judicante oculo, qui motu conspecto, se quiescere sibi visus, terram retrocedere credit. Virgilius *Æneid.* III. ‘Terræque urbesque recedunt.’

550 *Comites*] Amici, famulique.

551 *Umbramque*] Umbram, quam raptus Ganymedes surgendo effiebat.

552 *Hanc*] Pateram. *Undante mero fundens*] Antiquam expressit consue-

tudinem libandi. Nihil enim apud veteres frequentius, quam post cœnam in honorem Dei alicujus, vini paululum infundere, vel in mensam vel in ignem; vel in terram, vel aquam, pro re præsentī. De mensa hic et apud Virg. *Æn.* I. ‘Dixit, et in mensa laticuni libavit honorem.’ De igne Noster infra: ‘Fundite vina focis.’ De terra, Virgilius *Æn.* V. ‘Duo rite mero libans Carthesia Baccho Fundit humi.’ De aqua vero Noster Propemptico Metii Celeris: ‘Prima salutavit Capreas, et margine dextro Sparsit Tyrrenæ Marcotica vina Minervæ.’ *Vocat ordine cunctos Cœlicolas*] Moris etiam erat Pontificii in omnibus sacris, post speciales Deos, quibus sacrum fiebat, omnes Deos ex ordine invocare, ne, si quem omitterent, ultorem spreti numinis experirentur. Cujus plurima erant exempla.

554 *Pudica fronde*] Lauro, in quam Daphne conversa dicitur fugiendo Apollinem; hinc sacra Apollini.

Fronde, manus : cui festa dies, largoque relecti 555
 Thure vaporatis lucent altaribus ignes.
 Forsitan, o juvenes, quæ sint ea sacra, quibusque
 Præcipuum causis Phœbi obtestemur honorem,
 Rex ait, exquirunt animi : non inscia suasit
 Religio : magnis exercita cladibus olim 560
 Plebs Argiva litant : animos advertite, pandam :
 Postquam cœrulei sinuosa volumina monstri,
 Terrigenam Pythona, Deus septem orbibus atris
 Amplexum Delphos, squamisque annosa terentem
 Robora, Castaliis dum fontibus ore trisulco 565

præconiis invitat Apollinem ad altaria, cui Deo sacra dies est, et cujus causa ignes multo thure renovati coruscant in suffitis aris. Forsan, o juvenes, vultis scire, rex inquit, quæ sint ea solennia, et quare reddimus præcipuos honores Phæbo. Non ignara religio hæc docuit. Populus Argivus magnis olim affectus calamitatibus hæc sacrificia facit : mentem adhibete, exponam. Postquam Deus Apollo occidit, consumtis sagittis in numerosas plagas, cæruleum monstrum tortuosum spiris Pythona e terra ortum, qui ambiebat Delphos septem lividis gyris, et attenuabat squamis restas arbores, dum instratus aquis Castaliis aperit trisulcam gulam, quaerens pubu-

Burmensus : et sic etiam codex Behot.—558 In optimis Barthii membranæ clare scriptum est, *obtestamur*.—559 Behot. *exquirant animi*.—569 Laur.

NOTÆ

555 Cui] Apollini.
 558 *Præcipuum Phœbi obtestemur honorem*] Id est, obtestemur præcipue Phœbum, per hæc sacra, ac solennia, quæ in honorem ejus facimus.
 559 *Animi*] Subintellige, vestri.
 562 *Cærulei sinuosa volumina monstri Terrigenam Pythona*] Longum hyperbaton. *Cærulei monstri*] Serpentes enim plerumque sunt cærulei coloris. *Monstri*] Ob horrendam longitudinem. *Terrigenam Pythona*] Python serpens ingentis magnitudinis, nata in Phocide ex terræ corruptione post diluvium, ut ferunt Poëtæ. Hanc Inuonis instinctu Latonam insequentem occidit Apollo : in cujus rei memoriam instituti Indi in honorem Apollinis in Phocide, 'Pythii' appellati, et ipsa mulier, quæ Del-

phis oraculo Apollinis præsidebat, 'Pythia' vocata, et ipse Apollo 'Pythius.'

564 *Delphos*] Delphi urbs Phocidis, oraculo Apollinis celeberrima, in Parnasso sita. Hujus situs describitur Justin. lib. xxiii. Heliodor. lib. ii. De templo vero Delphico ac oraculo consule Pausaniam Phocidis, Strabonem lib. ix. et Diodorum Siculum lib. xvi.

565 *Castaliis fontibus*] Fons Castalius in Phocide, prope Parnassum montem, ejus aquæ fatidicæ erant, scriptis Poëtarum notissimus. Hujusce fontis, ut refert Ammianus Marcellinus, venas fatidicas obstruxisse dicitur Cæsar Adrianus, mole saxorum ingenti, veritus ne, ut ipse, præcipientibus aquis, capessendam

Fusus hiat, nigro sitiens alimenta veneno,
 Perculit, absuntis numerosa in vulnera telis,
 Cyrrhæique dedit centum per jugera campi
 Vix tandem explicitum, nova deinde piacula cædi
 Perquirens, nostri tecta haud opulenta Crotopi 570
 Attigit: huic primis, et pubem incuntibus annis
 Mira decore pio servabat nata penates
 Intemerata toris: felix, si Delia nunquam

la atro veneno, et eo monstro vix tandem evoluta texit centum jugera agri Cyrrhæi: deinde cupiens expiari ab hac cæde, venit ad non divitem domum Crotopi nostri. Huic assidebat in ædibus filia, nativa pulchritudine admirabilis in prima pubertate, et nuptiarum expers: fortunata, si nunquam Apollinis furtu sensisset, nec cum eo

*****

Buslid. Lipsian. Lang. Dan. Put. Petav. Taurin. Barth. alii, cum edd. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Cruc. et Grasser. *piacula cædis*; Petrens. Behot. Barthiani, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *piacula cædi*.—571 *Contigit optimæ Barthii membranæ*. Taurin. Barth. Put. Petav. Lipsian. Laur. Lang. Buslid. et omnes Barthiani, cum Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *pubescentibus*; Dan. Behot. et Petrens. cum Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.

NOTÆ

Rempublicam comperit, alii similia etiam docerentur. Sed postea Julianus has recludere cogitavit; ac statim circum humata corpora statuit eo ritu transferri, quo Athenienses insulam purgaverunt Delon. *Ore trisulco*] Ob linguam trisulcam. Virgilius Geor. III. 'Linguis micat ore trisulcis.'

568 *Cyrrhæique*] A Cyrrha urbe sita ad Parnassi radices. Vide supra vs. 62.

569 *Vix tandem explicitum*] Eleganter longitundinem exprimit serpentis mortuæ, quæ non tota explicita centum jugera tegebat. Nam viva serpens semper se implicat. *Nova deinde piacula cædi Perquirens*] Alludit ad morem, quo, qui cædem fecerant, tanquam polluti expiarentur; alias in cætus non admittebantur: et hæc expiatio fiebat aqua fluviali. Ovidius in Fastis: 'O nimium faciles qui tristitia crimina cædis Fluminea tolli

posse putatis aqua!'

570 *Crotopi*] Hic Crotopus erat Argivorum rex, ac Apollinem cæde Pythonis pollutum expiavit. Mos enim erat apud Græcos, ut qui cædem commiserant, a regibus expiarentur. Vide Herodotum lib. I.

572 *Decore pio*] Naturali, non fucis aut cura decorato. *Servabat nata penates*] Ex Virgilio: 'Sola domum et tantas servabat nata penates.' Hæc vocabatur Psamathe. Infans autem, quem clam suscepit ex Apolline, Linus vocatus, ut discimus ex Theb. VI. discerptus fuit parvulus a canibus, ut hic infra dicitur. Unde graviter iratus Apollo immisit Argivis monstrum quoddam *πολύην* appellatum, quod parvulos recens natos devorabat: quo occiso a Coræbo, idem Apollo gravissima peste Argivos afflixit. Hæc fuse a nostro infra describuntur. Consule etiam si vis Pausaniam in Atticis.

Furta, nec occultum Phœbo sociasset amorem.
 Namque ut passa Deum Nemeæi ad fluminis undam, 575
 Bis quinos plena cum fronte resumeret orbes
 Cynthia, sidereum Latonæ foeta nepotem
 Edidit: ac pœnæ metuens (neque enim illo coactis
 Donasset thalamis veniam pater) avia rura
 Eligit, ac natum septa inter ovilia furtim 580
 Montivago pecoris custodi mandat alendum.
 Non tibi digna, puer, generis cunabula tanti

junxisset clandestinum amorem. Nam, ut a Deo compressa est, enixa peperit Latonæ pulchrum nepotem, supra ripas fluminis Nemei, postquam luna decies suum orbem omnino complexit: ac supplicium veritu (non enim ille genitor ignovisset nuptiis, quibus non consenserat) petit semotos campos, et clam committit educandum filium in claustrum ovili, montano pastori. Non tibi, infans, erant cunabula conte-

pubem ineuntibus; Barthius conj. adpubescentibus; quod displicet Burmanno —576 Gronov. Obs. iv. 15. legit: plenu cum luce.—585 Petav. et nonnulli

NOTÆ

573 *Delia*] Apollinea, quod Apollo natus esse creditur in Delo, unde 'Delius' dictus fuit.

574 *Furta*] 'Furtum' antiqui vocabant quicquid clam factum esset: unde concubitus clandestini, et adulteria passim Poëtis dicuntur *furta*. Virgilius Georg. iv. 'Martisque dolos et dulcia furta.' Noster hic et Theb. iv. 'Nocturnaue furta licentum Cornipedum, et cupidus Faunorum arcebo rapinas.' *Sociasset amorem*] Græci dicunt *μίγνυσθαι φιλότητι καὶ ἐνῆ*.

575 *Nemeæi ad fluminis undam*] Notat hic Lactantius morem Poëtarum, quo ex Diis genitos super fluminum ripas memorent esse editos, ut facilis nimirum posset esse ablutio. Virgil. Æn. i. 'Tunc ille Æneas quem Dardanio Anchisæ Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam?' Quin et notandus mos, quo mulieres lavabantur post partum. Plautus in Amph. duob. locis moris hujus meminit, et Terentius in Andria act.

III. sc. 2. 'Nunc primum fac isthæc ut lavet.' Hic autem fluvius debet esse in Argolide prope Nemeam Syllavam; unde illi nomen.

576 *Bis quinos plena cum fronte resumeret orbes Cynthia*] *Cynthia*, luna, quæ eadem ac Diana, dicta a monte Cyntho Deli insulæ, in qua nata est. Legitimum autem et ordinarium partus tempus est mensis a conceptu decimus. Id sacri et profani libri testantur. Sed menses illi decem lunares sunt, ut fuse exponit Laurentius Ramires in Pentecontarcho. *Plena cum fronte*] Id est, hi menses decem debent esse completi. Nota illa Virgilio: 'Matri longa decem tulerunt fastidia menses.' Ovidius Fast. ii. 'Luna novum decies implebat cornibus orbem, Quæ fuerat virgo credita, mater erat.'

577 *Latonæ*] Latona mater Apollinis. *Nepotem*] Apollo enim, ut jam diximus, pater hujus infantis, erat Latonæ filius.

Gramineos dedit herba toros, et vimine querno
 Texta domus: clausa arbutei sub cortice libri
 Membra tepent, suadetque leves cava fistula somnos, 585
 Et pecori commune solum, sed fata nec illum
 Concessere larem; viridi nam cespite terræ
 Projectum temere et patulo cælum ore trahentem
 Dira canum rabies, morsu depasta cruento,
 Disjicit: hic vero attonitas ut nuntius aures 590
 Matris adit, pulsus ex animo genitorque, pudorque,
 Et metus: ipsa ultro sævis plangoribus amens
 Tecta replet, vacuumque ferens velamine pectus

nientia tantæ origini: terra præbuit herbidum cubile, et casa confecta erat ex quercus ramis: artus tui calefiunt septi, vice cunarum, cortice arbuti, et cava tibia conciliat facilem soporem, et stratum tibi idem erat cum pecore. Sed fata illi nec indulserunt hos penates. Nam furor canum rabidus, morsu sanguineo devorans, discerpit eum, cum casu positus fuisset supra virentem cespitem, et duceret aërem aperto ore. Ut vero hic rumor scriit aures consternatæ genitricis, exclusi sunt ejus mente pater, verecundia, et timor: insuper ipsa recors replet domum crudelibus

codd. Barthiani: *cava buccina*.—587 Behot. Taurin. et Burm. cum edd. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *viridis*; Lipsian. Buslid. Lang. Laur. Dan. Pnt. Petav. Petrens. optimi Barthiani, Rom. Venett. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *viridi*.—590 *Disjicit* codd. Barthii meliores, Taurin. duo Burmanni, Petrens. Put. Dan. et Buslid. *Disjicit* Exc. Cantab. hoc est *Disjicit*, quod habent Laur. Lipsian. Lang. Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel.

NOTE

584 *Clausæ arbutei sub cortice libri tepent*] Quasi indumenta ejus essent ex corticibus arborum: vel cunabula innuit facta ex arbuti cortice.

585 *Fistula*] Fistula enim propria pastorum.

586 *Et pecori commune solum*] Juvenalis Sat. vi. 'Et pecus et dominos communi clauderet umbra.'

587 *Larem*] Lares erant Dii domestici, privati, ac domibus præsidebant, ipsisque focus sacer erat. Hinc abusive Lares pro ipsis ædibus, seu domo privata, passim Poëtis ac Scriptoribus sumitur, ut hic.

588 *Et patulo cælum ore trahentem*] Virgilius: 'Et patulis captavit nari-

bus antras.'

590 *Disjicit*] Omnes libri meliores habent *Dissicit*. Id verbum jam non pauci, erutum, illustratumque, auctoribus bonis restituerunt. Videsis Fr. Jureti Notas ad Paulinum de vita Martini lib. iii. et novissime Joan. Casp. Gevartium Elect. lib. ii. cap. 4. et alios. Ex Barthio.

591 *Pulsus ex animo genitorque, pudorque, Et metus*] Effectus nimii doloris, tollere ex animo omnem rerum considerationem.

593 *Vacuumque ferens velamine pectus*] Mulieres enim in luctu lacebant vestes, ac pectus denudabant.

Occurrit confessa patri : nec motus, et atro
 Imperat, infandum ! cupientem occumbere leto. 595
 Sero memor thalami, mœstæ solatia morti,
 Phœbe, paras : monstrum infandis Acheronte sub imo
 Conceptum Eumenidum thalamis : cui virginis ora,
 Pectoraque, æternum stridens a vertice surgit
 Et ferrugineam frontem discriminat anguis. 600
 Hæc tam dira lues nocturno squalida passu

lamentis, et habens nudatum pectus, obviam it patri, et rem fatetur. Nec ille flexus, jubet, horrendum ! eam crudeli nece affici, quod hæc petebat. O Phœbe sero amicæ memor, parus ultionem tristi leto ; educis monstrum editum sub profundo Acheronte in diris cubiculis furiarum ; cui vultus et pectus erat puellæ : serpens perpetuo sibilans se attollit e summo ejus capite, et mediam cingit nigram frontem. Hæc tam immunda pestis tacito passu noctu irrepebat in cubicula, et avellebat infantes

Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Afficit* Petav.—594 *Occurrit manifesta patri* optimus Barthii codex, cum glossa : ‘ vel confessa.’ Idem liber, cum Dan. Behot. Put. Petav. Petreps. Taurin. Burm. et atro ; quod receperunt Lindenbrog. Cruc. Dan. Heins. in Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *at atro* exhibent Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart.—597 Petav. *Acheronte profundo*.—598 *Eumenidum*

NOTÆ

594 *Motus*] Paterna caritate.

595 *Cupientem*] Mors enim gravissima iis, qui gravi dolore corripuntur.

596 *Sero*] Non enim ejus meminit nisi mortuæ. *Solatia*] *Solatia* vocat vindictam : quia offensis nihil dulcius ultione ; hæcque est solatium injuriæ.

597 *Acheronte*] Acheron fluvius Inferorum. Erant et fluvii ejusdem nominis in Epiro, in Lucania, auctore Plinio, in Elide apud Strabonem, et unus ad Heracleam Ponti, a rege Maryandiorum Acheronte sic vocatus, ut Andro Teius refert. Is postea ‘ Soonautes ’ dictus a quibusdam nautis Megarensibus, qui illuc tempestatem maris evaserant, ut scribit Apollonius in Argon.

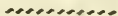
599 *Æternum*] Adverbium. Semper.

601 *Hæc tam dira lues*] Veteres

credebant esse monstra, ut hic describuntur, quæ recens natos infantes devorarent. Hæc vocabantur ‘ lemures,’ ‘ striges,’ ‘ lamia.’ Romani instituerant sacra in honorem cujusdam Deæ Carnæ, ad averruncandas istas pestes. Vide Plinium lib. xi. cap. 39. Ovid. Fast. vi. et Serenum. Hæc superstitio adhæsit etiam Judæis. Rabbini scribunt esse nocturnum quoddam monstrum, seu Lamiam, quam Lilit vocant, quæ infantes rapit et occidit. Unde Judæi, maxime per Germaniam, circa lectum puerperæ, et in quatuor cubiculi partibus, in quo puerpera cubat, creta solent scribere, *Adam, Heva, Kous Lilit* : id est, Adam, Heva, foras Lilit : et scribunt etiam nomina angelorum trium, medicinæ et curationi hominum præsectorum, quos *Schoi, Sanschoi, et Sammanglof* vocant.

Illabi thalamis, animasque a stirpe recentes
 Abripere altricum gremiis, morsuque cruento
 Devesci et multum patrio pinguescere luctu.
 Haud tulit armorum præstans animique Coræbus, 605
 Seque ultro lectis juvenum, qui robore primi
 Famam posthabita faciles extendere vita,
 Obtulit: illa novos ibat populata penates
 Portarum in bivio: lateri duo corpora parvum
 Dependent, et jam unca manus vitalibus hæret, 610
 Ferratique ungues tenero sub corde tepescunt.
 Obvius huic latus omne virum stipante corona

recens natos e sinu nutricum, et eos ore sanguineo devorabat, et valde pinguescebat paternis doloribus. Coræbus celebris fuctis et animo strenuus non hoc passus est; sponte se ducem præbuit delectis juvenibus, qui viribus præstantes percipiebant nomen producere contemptu vitæ. Illa ibat in aditu portarum, ut diriperet domos, quas nondum vastaverat. Duo corpora infantium dependent ejus latere: et jam adunca illius munus infigitur eorum præcordiis, ac duri ungues incalescunt sub molli corde. Juvenis it in hujus occursum, turba virorum undique cingente sua latera, et

specubus optimi Barthiani codd.—602 Behot. recentis.—603 Arripere Dan. Petav. Put. Lipsian. Laur. Lang. Behot. alii Barthiani, Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. Abripere optimæ Barthii membranæ, Buslid. Taurin. Petrens. Burm. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. altricum a gremiis in optimo Barthii cod.—604 Divesci in eodem manuscripto; et sic etiam Behot.—606 ‘In optimo libro ambigua scriptura est ultor an ultro legendum censeat.’ Barth.—608 Petav. illa novas ibat populata per urbes.—609 Portarum in dubio unus codex. Vide Nic. Heins. ad Ovid. Heroid. Epist. xvii. 178.—610 Dependent et adunca manus vitalibus hæsit Taurin.—611 ‘In optimo librorum tenero; in aliis membranis clare reperi scriptum tepido, quod ab ultimo verbo hujus versus descendit in na-

NOTÆ

602 *Animasque a stirpe recentes*] Id est, infantes, qui nuper a parentibus, ut a stirpe et truneo, tenniorum surculorum instar, ortum duxerant.

604 *Devesci*] Velut ‘depascere.’ In optimo libro scriptum est *Divesci*.

605 *Coræbus*] Nomen Herois Argivi, qui Pænen occidit, et se pro salute civium devovit.

607 *Famam posthabita faciles extendere vita*] Id est, qui erant eo animo, ut facile vitam exponerent ad extendendum suum nomen. Ut Virgilius

Æn. ix. ‘Est hic, est animus lucis contemtor, et istum Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem.’

608 *Obtulit*] Subintellige, ducem. *Ille*] Pæne scilicet.

609 *In bivio*] Bivium, aditus ex illa parte, et hinc patens. Virgilius *Æn. ix. ‘Locum insidiis conspeximus ipsi Qui patet in bivio portæ.’ Parvum*] Parvorum.

610 *Et jam unca manus vitalibus hæret*] Ut viscera eorum laceraret.

It juvenis, ferrumque ingens sub pectore diro
 Condidit : atque imas animæ mucrone corusco
 Scrutatus latebras, tandem sua monstra profundo 615
 Reddit habere Jovi : juvat ire, et visere juxta
 Liventes in morte oculos, uterique nefandam
 Proluviem, et crasso squalentia pectora tabo,
 Qua nostræ cecidere animæ : stupet Inacha pubes :
 Magnaque post lacrymas etiamnum gaudia pallent. 620
 Hi trabibus duris, solatia vana dolori,
 Proterere exanimis artus, asprosque molares
 Deculcare genis : nequit iram explere potestas.

occulit magnum ensem sub horrendo monstri pectore : et rimatus fulgenti acie vitæ penitissimos recessus, remisit tandem suum portentum ad infernum Jovem. Placet vadere, et cernere cominus lividos mortui oculos, et diram alui immunditiam, et peccatus sanie densa sordidum, in quod nostra pignora ceciderunt. Plebs Argiva stupefacta est et ingens lætitia pallet adhuc etiam post fletus. Hi duris fustibus elidere exsanguia ejus membra, inane levamentum luctui, et dilaniare malis asperis saxis : facultas sciendi non potest iracundiam satiare. Illam aves noctu circumvolantes

//////////

sum librariorum, nec meretur attendi.' Barth.—613 Duo exemplaria Barthii secundæ notæ : *ferrumque rigens*. Dan. et Petav. *sub pectore duro*.—618 Codd. Petav. et Heinsii : *licentia viscera*. Heinsius ad Sil. Ital. II. 463. et XVI. 135. legit : *liquentia viscera*, improbante Burmanno.—619 *Inacha pubes* Venet. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *Inacha plebes* Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Petav. Dan. Put. Behot. Laur. Lang. Lipsian. Buslid. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—620 Behot. *etiam nunc gaudia*.—622 Dan. *exanimos artus* ; Buslid. *exanimos artus scaprosque molares*.—623 *Proculcare genis* Petav. *explere voluntas* codex Bur-

NOTE

615 *Profundo Jovi*] Plutoni. Ex Homero, qui Plutonem vocat Δία κα-
 τὰχθόνιον, Jovem subterraneum. Pluto
 etiam Nostro vocatur lib. XI. ' Infer-
 nus Tonans.'

616 *Visere juxta*] Quia vivente
 monstro cominus accedere non aude-
 bant.

619 *Qua*] Pro, in quæ, et refert
 ad pectora superioris versus. *Animæ*] Infantes ; liberi enim parentum ani-
 mæ. *Inacha*] Argiva, a prisco rege
 Inacho.

620 *Magnaque post lacrymas etiam-
 num gaudia pallent*] Mæror enim ac

pallor ex longo et gravissimo luctu
 ac timore contractus, tantus quan-
 doque est, ut nec per gaudium evitati
 mali expelli possit. Aut monstrum,
 etiam post mortem, timebatur.

622 *Proterere exanimis artus, aspros-
 que molares*] Buslidianus codex : *Pro-
 terere exanimos artus scaprosque mo-
 lares*. Quod non spernit Bernartius.
 Adi Nonium in Scapres. *Molares*] Supple, lapides. *Aspros*] Quia natura
 scabri et asperi sunt.

623 *Deculcare genis*] Pro, decul-
 care genas asperis molaribus. *De-
 culcare*] Idem quod, 'calcere,' ex

Illam et nocturno circum stridore volantes
 Impastæ fugistis aves; rabidamque canum vim, 625
 Oraque sicca ferunt trepidorum inhiasse luporum.
 Sævior in miseros fatis ultricis ademtæ
 Delius insurgit, summaque biverticis umbra
 Parnassi residens, arcu crudelis iniquo
 Pestifera arma jacet, camposque et celsa Cyclopum 630
 Tecta superjecto nebularum incendit amictu.
 Labuntur dulces animæ: mors fila sororum
 Ense metit, captamque tenens fert manibus urbem.
 Quærenti, quæ causa, duci; quis ab æthere lævus
 Ignis, et in totum regnaret Sirius annum; 635

plausu alarum, impastæ vitastis, et tradunt famelicos canes, et jejunas fauces tremantium luporum ea abstinuisse. Apollo crudelius irascitur infelicibus ob mortem extinctæ vindicis, et insidens summo jugo bicipitis Parnassi, sævus jaculatur injusto arcu tela pestifera, et torret agros, ac alta Cyclopum culmina, superimmisso velo nebularum. Migrant caræ animæ: mors secat gladio sororum stamina, et tenens expugnatam urbem, Orco eam demittit. Regi consulenti, quæ causa, quis ardor malignus ab aëre, et cur canicula dominaretur per totum annum; idem Phæbus

manni; unde ille conjectabat; *explere voluptas*.—635 *Ignis an in totum Behot.*

NOTÆ

quo et 'de' præpositione componitur. Eadem voce usus Plinius lib. vii. cap. 10. 'Alii in qualo pedibus in profluente deculcant.' *Potestas]* Adde sæviendi.

625 *Impastæ]* Ob sæditatem hujusce monstri. *Canum vim]* Pro canibus. Ut Herculeæ vis, id est, Herculeæ.

626 *Trepidorum]* Ad aspectum hujus monstri. *Inhiasse]* Aperta quidem habuisse, non vero depasta fuisse.

627 *Ultricis]* Ulciscebatur enim injuriam seu offensam, quam ex morte amatæ recepisce a Crotopo credebatur.

628 *Delius]* Apollo, a Delo insula in qua natus. *Biverticis]* Quia Parnassus mons duplex habet cacumen.

629 *Parnassi]* Montis Phocidis. Vide supra vs. 118.

630 *Pestifera arma jacet]* Ex Homero Iliad. A. *μετὰ δ' ἰὸν ἔηκε, sagittam autem emisi.* Vide descriptionem pestis apud Thucydidem. Consule et Ammianum Marcellinum cap. 19. Hippocratem de peste. *Et celsa Cyclopum Tecta]* Argos. Vide supra vs. 151.

631 *Nebularum amictu]* Quibus scilicet crassus evadit aër, ejusque temperies mutatur: quæ una est ex præcipuis pestis causis.

633 *Ense metit]* Tanta festinatio erat mortis, ut non digitis, sed gladio fila rumperet. *Fert manibus]* Id est, diripit mortibus vel populatur. Græci dicunt *ἀγειν καὶ φέρειν.* Vel in Orcum dimittit.

634 *Duci]* Crotopo. *Lævus Ignis]* Lævus hic noxius. Virgilius de eodem Sirio Æneid. x. 'Ille sitim morbosque ferens mortalibus ægris

Idem auctor Pæan rursus jubet ire cruento
 Inferias monstro juvenes, qui cæde potiti.
 Fortunato animi, longumque in sæcula digne
 Promeriture diem! non tu pia degener arma
 Occulis, aut certæ trepidas occurrere morti.
 Cominus ora ferens, Cyrrhæi in limine templi
 Constitit, et sacras ita vocibus asperat iras:
 Non missus, Thymbræe, tuos supplexve penates

640

auctor calamitatis denuo imperat juvenes, qui monstrum occiderant, ejus Manibus immolari. Felix Coræbe animo, et jure adepture æternam per omne ævum famam! non tu ignavus abscondis pia arma, aut tremis obviam ire indubitæ mortis. Offerens se propius stetit in aditu templi Cyrrhæi, et hoc sermone lacessit furorem Dei: O Thymbræe, non missus aut supplex accedo ad tuos lares; mea pietas et

—636 *Idem actor Barthii membranæ.*—639 Unus codd. Barthii: *non turpia deneger arma.*—642 In optimis Barthii membranis notatur alias legi: *sacris ita vocibus*, quod nolit Barthius.—643 *Nec missus Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Grasser. Non missus Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. omnes Barthiani, Lindenbrog.*

NOTE

Nascitur, et lævo contristat lumine
 cælum.

635 *Sirius*] Splendidissima stella in ore canis posita, ejus ortus plerumque pestilentiam toto anno facit, plerumque paucis diebus: sæpius innoxia oritur.

636 *Auctor*] *Membranæ, Actor*; quomodo et Glossographus prisceus. *Pæan*] Pæan cognomentum Apollinis, vel ἀπὸ τοῦ παῖν, *ferire rudiis*, vel ἀπὸ τοῦ παύειν, *morbos sedare*. Vel ab acclamatione ἑ παῖ. Scaliger Poëtic. lib. i. cap. 23. Est etiam Pæan nomen Hymni, qui in honorem ejus canebatur.

637 *Inferias*] ‘*Inferiæ*,’ ut ait Servius, sacra mortuorum, quæ mortuis feruntur. *Qui cæde potiti*] Id est, qui cædem perpetraverant.

638 *Fortunate animi*] Apostrophe ad Coræbum. *Longumque in sæcula digne Promeriture diem*] Qui enim pro patria ceciderunt, merito per

gloriam vivere intelliguntur. *Digne*] Adverbium.

639 *Pia*] Ut pro patria capta.

641 *Cominus ora ferens*] Ut iratus Apollo eum occidi juberet: summo enim desiderio moriendi pro patria tenebatur. *Cyrrhæi*] Pausanias scribit Delphici. Apud Cyrrham etiam erat templum et oraculum Apollinis.

643 *Non missus*] Sed ultro et sponte. *Thymbræe*] Dii cognomenta sumunt plerumque a locis ubi coluntur. Sic ‘*Jupiter Olympius*,’ ‘*Capitolinus*,’ ‘*Juno Argiva*,’ ‘*Minerva Alea*,’ &c. *Thymbra* autem est locus prope Trojam, sic dictus a copia herbæ thymbræ: ibi templum Apollini dicatum: unde ‘*Thymbræus*’ Apollo dictus est. *Supplexve*] Ut pœnam deprecet. *Penates*] Penates proprie sunt hominum. Hic sumitur pro templo.

Advenio : mea me pietas, et conscia virtus

Has egere vias : ego sum, qui cæde subegi,

645

Phoebe, tuum mortale nefas, quem nubibus atris

Et squalente die, nigra quem tabe sinistri

Quæris, inique, poli : quod si monstra effera magnis

Cara adeo Superis, jacturaque vilior orbis,

Mors hominum, et sævo tanta inclementia cœlo est ;

650

Quid meruere Argi ? Me me, Divum optime, solum

Objecisse caput fatis præstabit. An illud

Lene magis cordi, quod desolata domorum

Tecta vides ? inique datis cultoribus omnis

virtus facti conscia me huc mittit. Ego sum, Phæbe, qui occidi tuum mortale portentum, quem, injuste, petis noxiis nebulis. die turbido, et atra huc adversi cæli. Quod si dira monstra tam accepta sunt ingentibus Diis, et levius sit damnum immundo, homines perire, et tanta sævitia est crudeli cælo ; quid Argivi commisere ? Melius erit, æquissime Deorum, me solum me morti exponere. An illud magis gratum est, quod aspicias deserta culmina domorum, et quod omnis campus coruscat rogis incolu-

~~~~~

Cruc. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—649 ‘ Alii legunt orbi, eaque scriptura etiam in optimo exemplarium annotatur. Res eodem redit.’ Barth. orbi habent etiam Dan. Put. Petav. Taurin. Behot. Lindembrog. et Cruc. orbis Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Petrens. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. orbe unus Burmanni.—652 Barthins, *præstabat* ; et ita Exe. Cantab. unus Burm. Lang. Dan. Petav. Petrens. et Behot.—653 Gronovius conj. *an illud, Lave,*

NOTE

644 *Pietas*] Qua jam pro patria tuenda Pænen occiderat. *Conscia virtus*] Id est, virtus, qua conscius sibi erat præclari facinoris.

645 *Has egere vias*] Supple in : *In has egere vias.*

646 *Tuum mortale nefas*] Innuere vult se culpa carere, si quidem nihil sanctum violaverit : cum constet hoc monstrum fuisse mortale. Lactantius. *Nubibus atris*] Supra : ‘ Superjecto nebularum incendit anietu.’

647 *Sinistri*] Adversi, noxii. Virgilius Georg. 1. ‘ Arboribusque, satisque Notus, pecorique sinister.’

648 *Inique*] Injuste, quod pro aliena culpa punis innocentes.

651 *Divum optime*] Ironice : non

enim bene ‘ optimum ’ diceret, quem supra iniquitatis arguit : sed propositum ejus est, magis irritare Apollinem, ne sibi pareat, ‘ pereatque ’ sic ‘ ingentis gloria facti ; ’ mori enim pro patria flagrantissime cupiebat.

653 *Lene magis cordi*] Gronovius legit, *Leve*. An mavis, o leve, desolare domos innocentes. Infra : ‘ Junoniaque arva Dexter ames.’

654 *Ignique datis cultoribus omnis Lucet ager*] Hinc discimus morem cremandi mortuorum corpora antiquiorem esse quam vulgo statuitur. *Lucet ager*] Rogis scilicet. Et notat hic morem cremandi corpora extra urbes.

Lucet ager? sed quid fando tua tela manusque 655
 Demoror? expectant matres, supremaque fundunt
 Vota mihi: satis est: merui, ne parcere velles.
 Proinde move pharetras, arcusque intende sonoros,
 Insignemque animam leto demitte: sed illum,
 Pallidus Inachiis qui desuper imminet Argis, 660
 Dum morior, depelle globum. Fors æqua merentes
 Respicit: ardentem tenuit reverentia cædis
 Latoidem, tristemque viro summissus honorem

rum? Sed quid verbis retardo tuas sagittas, et manus? Argivæ matres præstolantur, et faciunt super me ultimas preces. Sufficit. Merui, ut non mihi ignoscas. Quate igitur pharetram, et flecte stridentem arcum, et morti dimitte illustrem animam, sed nece mea remove ninbum illum, qui luridus desuper impendit Argis Inachiis. Fortuna cernit æquis oculis bene promeritos. Pudor necis tanti viri repressit iratum Apollinem, et flexus indulget heroi mæstum munus vitæ.

////////

magis cordi.—655 ‘Minime mutanda lectio quam defendunt omnes etiam scripti codd.’ *Barth.* Dan. Heinsius ad Claud. iv. Cons. Honor. 53. legit: *Luget ager*; quod citat etiam Burmannus ad Val. Flac. ii. 276. *Lucet ager* Taurin. Burm. Petrens. Behot. Dan. Put. Petav. alii, cum edd. vett.—556 *Lang.* optimus codex Barthii, et Venett. *fundunt pro fiunt*; quod magis Papinianum putat Barthius.—659 *Margo* ed. Barth. *dimitte* ex codd. Behot. Dan. Lang. Laur. Pnt. Petav. Buslid. et Lipsian. et sic Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.—661 *Sors æqua* in quibusdam codd. et sic apud veterem Glossatorem; *Fors æqua* codd. Barthiani, Behot. Lang. Laur. Buslid. alii, cum

NOTÆ

656 *Expectant matres*] Ut cesset mat.

pestis mea morte. Supremaque fundunt Vota mihi] Codex Gronovii: non *fiunt*, ut impressi. Fundunt suprema preces super me, tanquam super victimam.

657 *Merui, ne parcere velles*] Id est, merui conciliis meis, ut mihi non parcas.

658 *Proinde*] Maronianum dissyllabum *Æn.* vii. ‘Proinde tona eloquio.’ Lucretius de Scipione lib. iii. ‘Ossa dedit terræ, proinde ac famuli infimus esset.’

659 *Insignemque animam*] Auget meritum sacrificii, dicendo *insignem animam*, cum possit rependere jacturam monstri a se occisi, nihilque ideo amplius ab Argivis exigendum affir-

660 *Pallidus*] Qui pallidos Argivos efficiebat. Vel *pallidus globus*, ut supra ‘squalens dies.’ *Inachiis Argis*] Vide supra vs. 619.

661 *Fors æqua merentes Respicit*] ‘Respicere’ opem ferre: ex quo Romanis culta est Fortuna respiciens.

662 *Reverentia cædis*] Non enim sine pudoris jactura potuisset occidere insignem virum, ac se ultro devotentem pro salute patriæ.

663 *Latoidem*] Phæbum Latonæ filium: *Latoides* dicitur forma Græca *Λητοίδης*. *Tristem honorem*] Honorificum enim erat Coræbo vivere post tam præclarum facinus. *Tristen*] Quia volebat mori pro salute patriæ.

Largitur vitæ : nostro mala nubila cœlo
 Diffugiunt : at tu stupefacti a limine Phœbi 665
 Exoratus abis : inde hæc stata sacra quotannis
 Solennes recolunt epulæ, Phœbeiaque placat
 Templâ novatus honos. Has forte invisitis aras
 Vos, quæ progenies ? quanquam Calydonius Œneus,
 Et Parthaoniæ (dudum si certus ad aures 670
 Clamor iit) tibi jura domus ; tu pande, quis Argos
 Advenias, quando hæc variis sermonibus hora est.

Noxii nimbi recedunt e cœlo nostro. At tu, Coræbe, ægre discedis a foribus attolenti Phœbi. Inde solennes dapes renovant singulis annis hæc fixa sacra, et repetitus cultus lenit in templo Apollinem. Forte et vos invisitis hæc altaria. Nunc, qui estis? Sed (si certa vox ferit aures meas) ad te spectant jura Parthaoniæ domus, et hæreditas Œnei Calydonii. Tu vero dic, quibus parentibus oriundus Argos accesseris, quoniam hoc tempus opportunum est variis colloquiis. Heros Ismenius extemplo

edd. vett.—664 *Largitur vitæ* Dan.—667 *Solennes recolunt epulas* Taurin. *redeunt epulæ* Behot. *Phæbeæque* Barthius.—668 Codex unus Lindenbrogii : *invisitis ad aras* ; unde ille conjectabat : *inistis ad aras*.—669 *Vos quæ progenies* ex codd. Laur. Lang. Lipsian. et Buslid. restituit Bernartius ; et ita exhibent optimæ Barthii membranæ, Petav. Taurin. Petrens. et Burm. receperunt Gevart. Grasser. Dan. Heins. in Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Vos quoque* Aldd. Colin. Gryph. Basil. Lindenbrog. et Cruc.—670 Dan. *Portionæ*. Nic. Heinsius ad Ovid. Met. viii. 541. tacite legit : *si dudum certus ad aures Rumor iit*. Codex Behot. habet etiam : *si dudum*.—672 *Erenius* optimus et vetustissimus codex Barthii a manu sec. sed *Devenias* a

NOTE

665 *Stupefacti*] Tanto animo, ac tanto amore Coræbi in patriam.

666 *Exoratus*] Expugnatus. Vult Poëta difficulter exoratum Coræbum a suis concivibus, ut mortis propositum relinqueret. *Stata sacra*] Stata sacra sunt, quæ omnibus annis, et stato certoque tempore recurrunt : diversa ab illis, quæ 'indicta' appellantur, quæ nempe vel in alia tempora rejici possunt, vel etiam omitti penitus.

667 *Solennes*] Id est, quæ omnibus annis præstari debeant. *Phæbeiaque placat Templâ*] Id est, Phæbum. Continens pro contento.

669 *Vos, quæ progenies*] Adrastus ubi exposuit Tydeo et Polynici originem horum sacrorum, jam sermone ad hos converso, petit ab iis, quo ge-

nere orti sunt. *Quanquam Calydonius Œneus, &c.*] Sed memor Adrastus verborum Tydei, quibus se ex Œneo oriundum professus fuerat, non ultra hunc percunctari pergit : respiciens autem Polynicem, dicit ipsi : *Tu pande, quis Argos Advenias*. Retienerat enim nomen parentum Polynices, ut supra vidimus. *Calydonius Œneus*] Œneus enim erat Calydonius et rex Calydonis.

670 *Parthaoniæ*] Parthaon pater Œnei. *Si certus ad aures Clamor iit*] Id est, si bene me audisse meministi.

671 *Tu*] Polynicem hic alloquitur Adrastus. *Quis*] Ex quo sanguine, vel ex quo genere procreatus. *Argos*] Vide supra vs. 225.

Dejecit mœstos extemplo Ismenius heros
 In terram vultus, taciteque ad Tydea læsum
 Obliquare oculos: tum longa silentia movit: 675
 Non super hos Divum tibi sum quærendus honores,
 Unde genus, quæ terra mihi: quis defluat ordo
 Sanguinis antiqui, piget inter sacra fateri.
 Sed si præcipitant miserum cognoscere curæ,
 Cadmus origo patrum, tellus Mavortia Thebe, 680

demisit tristem faciem, et furtim retorquet oculos ad offensum Tydeum: tum rupit longam tuciturnitatem. Non a me petendum est, dum Deorum sæva peraguntur, quo sim genere, quæ sit patria mihi: grave mihi est declarare inter hæc solennia, quo stemmate vetus origo mea deducatur. Sed si cupido capit te cognoscendi infelicem, Cadmus generis auctor, Mavortiæ Thebæ patria mihi est, et Jocasta

m. pr. Pro hora est, quod exhibent Petrens. Behot. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Taurin. et Burm. ora tenent Aldd. Colin. Gryph. et Basil. Mutavit Bernartius.—673 Dan. et optimæ Barthii membranæ: *mæstos*

NOTÆ

672 *Variis sermonibus*] Instituendis, supple, vel serendis.

673 *Dejecit vultus*] Dejectio vultus signum verecundiæ. Erubuit Polynices propter parricidium patris, et incestum matris, maxime ante Tydeum, quem prior offenderat. Indoles venerandi pudoris! agnoscit crimen familiæ, erubescit, ne similis iudicetur. *Ismenius heros*] Polynices, ab Ismeno fluvio Bæotiæ sic dictus.

674 *Taciteque*] Ne notarent alii. *Ad Tydea læsum Obliquare oculos*] Quod magis angebat Polynicem, erat, quod genus suum profiteri deberet ante hostem, quem prior læserat, et hoc necesse erat, ut dedecus suæ originis hostis sciret. Aliqui legunt *lævum*, id est, qui illi sinister accubabat.

675 *Longu*] Cunctabatur enim pudore.

676 *Honores*] ‘Honores’ pro sacris passim apud Poëtâs. Virgilius *Æn.* viii. ‘Forte die solenne illo rex Arcas honorem Amphitryoniadæ

magno Divisque ferebat.’ Sumitur et ‘honor’ pro hostia. Virgilius *Æn.* iii. ‘Meritos aris mactavit honores, Taurum Neptuno,’ &c.

677 *Quis defluat ordo Sanguinis antiqui*] Supra: ‘Aonias fluit hic [sanguis] ab origine Thebas.’

678 *Piget inter sacra fateri*] Ex sacris id petatum est. Cum enim summa cura adhiberetur, ne qua mala vox obstreperet in sacris peragendis, fierique deberent mente et voce pura, merito timebat dicere, unde genus duceret, ne prolata nomina parentum parricidii et incestus reorum sacra profanarent.

679 *Sed si præcipitant miserum cognoscere curæ*] Virgilius: ‘Sed si tantus amor casus cognoscere nostros.’

680 *Cadmus origo patrum*] Cadmum, tanquam magis cognitum apud Græcos, nominat, cum stirpem suam ad Neptunum usque et ipsum Jovem referre posset. *Mavortia Thebe*] Thebe hic singulari numero sumitur. Dicitur *Mavortia*, vel ob Hermionem

Et genitrix Iocasta mihi: tum motus Adrastus
 Hospitiis, (agnovit enim,) Quid nota recondis?
 Scimus, ait: nec sic aversum fama Mycenis
 Volvit iter: regnum, et furias, oculosque pudentes

mater. Tum Adrastus, motus hospitis calamitate, (agnovit enim,) Quid, inquit, occultas, quæ sunt omnibus comperta? Noscimus, nec sic fama tenet aversum viam ab urbe Mycenis. Scit regnum, et furores, et oculos lucem perosos, et si quis riget

*****

lacrymans Ismenius, probante Barthio.—681 Est genitrix Iocasta mihi Barthius ex uno optimo codice manuscripto; et sic Belot. qui habet etiam: cum motus Adrastus.—682 Hospitiis cognovit cum in iisdem Barthii membranis, quam scripturam ille non improbat.—683 ‘Plerique eodd. et scriptura Lutatii habent aversum; sed vera est et optimo nostro probata lectio aversum.’

NOTÆ

Martis filiam, quæ nupsit Cadmo Thebarum conditori: vel ob Spartos superstites mutuæ cædi, qui editi erant dentibus draconis Marti sacri, quique una cum Cadmo Thebas incoluerunt: vel tandem ob bellicam virtutem, qua Thebani enituerunt.

681 *Genitrix Iocasta*] Œdipum non nominat majoribus criminibus astrictum, ut qui incesto parricidium cummulaverat.

682 *Hospitiis*] Id est, affectu, quo quis erga hospites suos moveri solet.

683 *Nec sic aversum fama Mycenis Volvit iter*] Virgilium imitatur *Æn. i.* ‘Nec tam aversus equos Tyria soljungit ab urbe.’ *Mycenis*] Hic pro Argis, ob viciniam urbium harum.

684 *Regnum, et furias, oculosque pudentes, &c.*] Franciscus Guyetus (cujus parvulas notas Michaël Marollus Abbas Villalupanus imprimi curavit una cum sua editione Latina Statii ac versione Gallica) expungit hunc versum et tres sequentes, cum prima voce quinti, tanquam adulterinos, et supposititios. Nescio qua ratione, nisi forte dicat, non esse probabile Adrastum, quem Poëta, semper decori observantissimus, depingit ut virum gravem ac sapientem, hæc dixisse:

non enim esse sapientis ac gravis viri, obicere ad os aliquid alteri, unde ille dolere ac erubescere possit: præsertim vero cum supra Polynices de industria et pudore nomen patris retinuerit propter infamiam, avum nominasse contentus. Sed tamen hi versus non videntur alieni ab ingenio Statii, continentque optimum sensum. Et potest dici Adrastum non in animo habere Polynicem offendere, quem jam generum destinaverat, sed tantum horrorem scelerum inculcare velle, ac malos frustra sperare latere posse, sed, quicquid faciant, flagitia eorum in omnium cognitionem oraque ventura. Ceterum his versibus designat Poëta quatuor orbis partes, Septemtrionem per *Arctos soles*, Orientem per *Gangem Indiae fluvium*, Occidentem per *Oceanum nigrum occasibus*, Meridiem denique per *Syrtes* adjacentes Africae, quæ tota ad meridiem spectat. *Regnum*] Id est, quomodo regnum adeptus fuerit Œdipus. *Furias*] Hoc designat cædem patris, et incestum cum matre. *Oculosque pudentes*] Id est, quomodo oculos sibi cruerit ipse Œdipus, lucem perosos.

Novit, et Arctoïsi si quis de solibus horret,
 Quique bibit Gangem, aut nigrum occasibus intrat
 Oceanum, et si quos incerto littore Syrtes
 Destituunt: ne perge queri, casusque priorum
 Annumerare tibi: nostro quoque sanguine multum

685

ex Septentrionalibus solibus, et qui potat Gangem, aut subit Oceanum obscurum astrorum obitu, et si qui sunt, quos Syrtes fulcunt ambigua ripa. Desine queri, et tibi imputare quicquid parentibus accidit: plurimum etiam in nostro genere de-

////////

Barth.—685 In eodem vetustissimo libro *desolibus* una perpetua vox clare

NOTE

685 *Arctoïsi si quis de solibus horret*] Cum enim Sol obliquissimis, ideoque invalidis radiis istas regiones attingat tantum, auget potius frigus per antiperistasin, ut dicunt Philosophi, quam depellit. Unde eleganter dicit populos Septentrionales horrere de solibus Arctoïsi, seu Septentrionalibus. Summo enim frigore horremus ac tremimus.

686 *Quique bibit Gangem*] Ganges fluvius Indiæ celeberrimus: vocatur adhuc quoque *Ganga*, vel *Pen jub* Persice, id est, quinque aquæ, a quinque fluviis in eum influentibus. *Aut nigrum occasibus intrat Oceanum*] Oceanus est mare ambiens totam terram. Credebant autem veteres solem, et omnia astra mergi in Oceanum occidentalem, unde vocat *nigrum* seu obscurum *occasibus*. Sic Protreptico Crispini: 'Quantumque nigrantem Fluctibus occiduis, fessoque Hyperione Thulen Intrarit.' Et ad Claudiam: 'Vel super Hesperiae vada caligantia Thules.' *Nigrum*] Quia demerso sole in Oceanum, nox venit.

687 *Et si quos incerto littore Syrtes Destituunt*] Syrtes duæ sunt prope Africae Leptim in Mari Mediterraneo, major et minor, suntque sinus periculosi, propter fluctus et arenas re-

Delph. et Var. Clas.

fluentes, importuosi ac navigantibus infesti. *Incerto littore*] Nam, ut canit Lucan, lib. ix. 'Syrtes, vel primam mundo natura figuram Cum daret, in dubio pelagi terræque reliquit.' Est enim hic incerto sinu mare vadosum, alternis fluxus atque refluxus vicibus dubium, terræ ac maris mira inæqualitate. Lucanus ibidem: 'Nam neque subsedit penitus, quo stagna profundi Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus: Ambigua sed lege loci jacet invia sedes: Æquora fracta vadis, abruptaque terra profundo, Et post multa sonant projecti littora fluctus.' *Destituunt*] Quia subito refluit mare, et sic incanti nautæ pereunt. Eodem verbo usus Curtius lib. iv. de Nasamonibus loquens, 'qui obsident littora Syrtibus vicina, et æstu destituta navigia notis sibi vadis occupant.'

688 *Casusque priorum*] Id est, patris matrisque.

689 *Nostro quoque sanguine multum Errarit pictas*] Adrastus enim genere paterno oriundus erat ab Æolo, cuius filius Athamas Learchum filium sagittis confixit, alterumque filium Phryxum Jovi immolare voluit. Pero autem avia Adrasti paterna, per Chloridem matrem, Amphionis et Niobes Tantalos genitæ filiam, originem

Stat.

2 X

Erravit pietas : nec culpa nepotibus obstat.

690

Tu modo dissimilis rebus mereare secundis

Excusare tuos : sed jam temone supino

Languet Hyperboreæ glacialis portitor Ursæ.

Fundite vina focis, servatoremque parentum

Latoiden votis iterumque iterumque canamus.

695

Phoebe parens, seu te Lyciæ Pataræa nivosi

flexit pietas ; nec scelera avorum nocent posteris. Tu modo dispar, dignum te reidde præclaris facinoribus, ut qui te genuere excusentur. Verum jam glacialis Ursæ Hyperboreæ portitor obscuratur, et temonem resupinat. Spargite vinum in ignem, et rursus rursusque celebremus precibus filium Latonæ liberatorem patrum nostrorum. Phæbe puter, seu te Pataræa dumeta exercent venantem in nivosi

//////////

comparet.—698 Petrens. *te mergere* ; unde Jortinus nostras conj. legendum,

NOTÆ

maternam ad Tantalum referebat. Notum vero omnibus, Tantali, Pelopisque posteros omni genere scelem contaminatos fuisse, pietatemque omnibus pæne violatam. Nam parentes liberos, liberi parentes, uxor maritum, maritus uxorem, frater fratrem, affines affinitate junctos interfecerunt ; pater liberos comedit ; demum affinem patruelis, glorem levir, filiam pater stupravit. Unde ‘Pelopeia domus,’ pro sæva et impia, proverbii loco usurpata est.

692 *Temone supino*] Quia currum solutis equis erecto temone supinabant.

693 *Languet*] Id est, fulgor ejus remittitur, seu albescit : adventu enim diei solisve astra albescunt, seu sensim apparere desiunt. *Hyperboreæ Ursæ*] Ursa dicitur ‘Hyperborea,’ ab Hyperboreis populis ultra aquilonem, in extremo mundi cardine Septemtrionem versus sita ; de quibus vide Plinium lib. iv. cap. 10. aliosque Geographos. *Glacialis portitor*] Portitor proprie ille dicitur, qui traducit homines, vel vehit navigio, ad ulteriorem fluminis vel lacus vel

stagni ripam vel littus. Hic qui aliquid portat. Et per portitorem ursæ intelligi credo, ex adjuncto temone, Plaustrum, seu Græcis ἄμαξον, quo nomine, teste Arato, ut jam diximus, utramque ursam, et majorem et minorem, Græci vocabant. *Glacialis*] Quod tractus Septemtrionalis perpetuis frigoribus ac glacie rigeat. Lactantius per *portitorem* Ophiuchum intelligit. Intelligi potest etiam Botes.

694 *Fundite vina focis*] Ritus observatus ab antiquis, ut post epulas etiam vinum funderent in honorem Deorum, hymnumque, quo gratias agerent, canerent ; ut facit hic Adrastus. *Servatoremque parentum*] Cum pestem, qua affligebantur Argivi, avertit.

695 *Latoiden*] Latonæ filium. Vide supra vs. 663.

696 *Seu te Lyciæ Pataræa, &c.*] Imitatur Horatium Poëta iii. Od. 4. ‘Qui rore puro Castaliæ lavit Crines solutos, qui Lyciæ tenet Dumeta, natalemque sylvam, Delius et Patareus Apollo.’ *Lyciæ*] Lycia regio Asiæ Minoris, inter Pamphyliam et

Exercent dumeta jugis, seu rore pudico
 Castaliæ flavos amor est tibi mergere crines :
 Seu Trojam Thymbræus habes, ubi fama volentem
 Ingratis Phrygios humeris subiisse molares : 700
 Seu juvat Ægæum feriens Latonius umbra
 Cynthus, et assiduam pelago non quærere Delon :

cacuminibus montium Lyciæ ; seu tibi placet abluere flavos capillos in castis aquis fontis Castalii ; seu Thymbræus Trojam possides, ubi referunt te libenter portasse lapides Phrygios humeris non remuneratis ; seu delectat Cynthus Latonius percussiens umbru sua mare Ægæum, et per mare non scrutari immotam Delon : sagittæ

demergere, aut immergere.—700 Idem V. D. nescius quid Statius intelligat per *Ingratis*, proposuit : *Instratos humeris Phrygios subiisse* ex Sylv. III. 1.

NOTÆ

Cariam sita. *Patarea*] A Patara urbe Lyciæ, Apollinis templo et oraculo celebri, ubi veteres credebant Apollinem per sex menses dare responsa, Servio auctore.

697 *Exercent*] Venantem scilicet. *Rore pudico*] Quia Castalia virgo fugiens Apollinem in hunc fontem se injecit, ab eaque Castalius dictus est.

698 *Castaliæ*] Fontis Castalii. Vide supra vs. 565.

699 *Thymbræus*] Vide supra vs. 643. *Ubi fama volentem Ingratis Phrygios humeris subiisse molares*] Tangit fabulam, qua dicuntur Neptunus et Apollo de Laomedonte construendos muros Trojanos certa mercede conduxisse. Locus fabulæ datus, quod Laomedon destinatam ad sacra Neptuno et Apollini faciendâ pecuniam, imminentibus Mysiis, ad murorum fabricam transtulit. *Ingratis*] Non quod Apollo operam suam haud libenter locaret; dicit enim superiori versu *volentem*; sed quod promissa mercede frustratus est. *Phrygios molares*] Virgilius: 'Saxaque subvectare humeris Trojana juvabit.' Ubi 'saxa Trojana' sunt Statio *Phrygii molares*. *Molares* ingentes lapides,

quales molæ.

701 *Ægæum*] Supple mare. *Ægæum* autem mare est illa pars Maris Mediterranei, prope Græciam, quæ Europam ab Asia dividit, et multas habet insulas inter Hellespontum et Tenedum. Quidam tradunt hoc nomen sortitum esse, vel ab Ægeo Thesei patre, qui illuc se præcipitasse dicitur, vel a Gigante Ægæone scopulis Maris Ægæi a Neptuno alligato. Strabo scribit, hoc nomen traxisse ab Ægæo oppido in Eubæa. Plinius vero lib. IV. cap. 11. hæc habet: 'Ægæo Mari nomen dedit scopulus inter Tenedum et Chium, verius quam insula Æx nomine a specie capræ, quæ ita Græcis appellatur. Cernunt eum a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia, dirum ac pestiferum.' Solinus eadem dicit cap. 17. Hoc mare hodie *Archipelago* vocatur, Turcis 'Mare Album.' *Latonius Cynthus*] Cynthus mons Deli insulæ, in quo Latona dicitur peperisse Apollinem et Dianam; unde *Latonius* dicitur: hujus tanta est altitudo, ut vult Noster, ut umbram in Ægæum Mare longe extendat.

702 *Et assiduam pelago non quærere Delon*] Hoc loquendi modo, vult

Tela tibi, longeque feros lentandus in hostes
 Arcus; et ætherei dono cessere parentes
 Æternum florere genas: tu doctus iniquas 705
 Parcarum prænosse manus, fatumque quod ultra est,
 Et summo placitura Jovi: quis letifer annus,

tibi emittendæ sunt, et arcus longe flectendus in barbaros hostes; et cælestes parentes tibi dono dedere, ut genæ tuæ florent perpetua juvenia. Tu peritus injusta Parcarum stamina præscire, et res futuras, et decreta summi Jovis: quis

////////

36. Codex Burmanni habet, *Phrygiis*.—701 Hæc est Grammaticorum veterum, Lutatii, Glossographi, recentium Interpretum, omniumque librorum scriptorum manu typisque, constans lectio. Barthius tamen germanam

NOTÆ

Poëta, Delon insulam nullam exhibituram amplius molestiam investigantibus, cum non erret ac vagetur per mare, ut antea. Dicitur enim Apollo fixisse errantem Delon, et alligasse proximis insulis Mycono, et Gyaro, ut canit Virgilius *Æneid.* III. ‘Quam pins Arcitenens oras et littora circum Errantem Mycono celsa, Gyaroque revinxit: Immotamque coli dedit, et continere ventos.’ *Delon*] Delos insula maris Ægæi notissima, Cycladum media, templo Apollinis et mercatu celebrata: quæ diu fluctuata, ut proditur, sola motum terræ non sensit ad M. Varronis ætatem: Mutianus prodidit his concussam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuit enata. Æglosthenes Cynthiam, alii Ortygiam, Asteriam, Lagiam, Chlamydium, Cynethum, Pyripilem, igne ibi primum reperto. Cingitur quinque mill. passuum; assurgit Cyntho monte. Vide Plinium. Apud se tamen genitos Apollinem et Dianam, non Delo, ut vulgus credebat, memorant Ephesii apud Tacitum *Annal.* III. et Strabonem lib. XIV.

703 *Tela tibi*] Supple, mittenda. *Lentandus*] Flectendus. Ut Virgili-

us: ‘Lentandus remus in unda.’

701 *Arcus*] Hinc ‘arcitenens’ dictus. *Ætherei dono cessere parentes Æternum florere genas*] Id est, ætherei parentes, sen Jupiter et Latona, tibi munere concesserunt, ut genæ tuæ æternum florent, id est, sicut ait Statius, ut ‘Nulla genas lanugo nitentes Carperet, et pulchræ fuscaret gratia formæ.’ Et hoc dicit, quia Apollo exprimebatur imberbis. Unde jocus Dionysii Siciliae Tyranni, qui cum Epidauri barbam anream Æsculapio demi jussisset, affirmavit, non convenire patrem Apollinem imberbem, ipsum vero barbatus conspici.

705 *Tu doctus iniquas Parcarum prænosse manus*] Hoc dicit, quia Apollo divinationi præesse veteribus credebatur. *Iniquas*] Quia earum opera hominibus moriendum est.

706 *Fatumque quod ultra*] Hoc est, res futuras, quæ post hoc præsens, debent evenire.

707 *Et summo placitura Jovi*] Non enim eveniunt res futuræ, nisi quia Jovi id placet, ipsique hoc decretum est. *Annus letifer*] Qui morbos, famem, et pestem, quibus populi moriuntur, affert.

Bella quibus populis, mutent quæ sceptrâ Cometæ.

Tu Phryga summittis citharæ; tu matris honori

Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

710

Te viridis Python, Thebanaque mater ovanter

Horruit in pharetris: ultrix tibi torva Megæra

pestilens annus, quibus gentibus bella, quæ regna mutant Cometæ. Tu Phryga lyræ tuæ subjiçis: tu in honorem matris exporrigis in campis infernis Tityon terra ortum. Te Python viridis, et purens Thebana expavit sagittis triumphantem.

////////

putat: ætherei dono cessare parentis.—708 Behot. qui mutant sceptrâ Cometæ; Taurin. quæ mutant; utrumque contra legem cæsura. Nonnulli: sceptrâ Cometæ, ut malit Barthius.—709 Taurin. et Burm. honore; ceteri codd. cum edd. vett. honori, probante Barthio.—712 Cum in Gronovii editionem vitio typothetico irrepisset, Megaræ; et qui eam iteravere. Venetiis an. 1676. et Veenhusius, inter librariorum mancipia nomen non ignobile, religioni duxere quicquam in melius mutare, licet in erratis moniti. Optimi codicis

NOTÆ

708 *Mutant quæ sceptrâ Cometæ*] Veteres credebant nunquam cometas impune apparere: ac denunciare aut mortem principum, aut bella, aut mutationem regnorum. De Cometis videndi Mathematici ac Philosophi

709 *Phryga summittis citharæ*] Intelligit Marsyam Phrygem Hyagnidis tibicinis filium, qui cum Apolline in certamen musicum descendere ausus fuit: ab eo vero victus et exuviis corporis exutus, in flavium sui nominis mutatus est. Vide Curtium lib. III. *Tu matris honori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis*] Tityus Jovis filius ex Elata Orchomeni filia, quam a se gravidam Jupiter in terram occultavit metu Junonis: ibi hæc Tityon peperit, unde *Terrigena* dictus est. Grandis vero factus Tityus vim Latonæ inferre ausus est; ideoque ab Apolline sagittis fuit confixus, et detrusus apud Inferos: ubi in pœnam criminis per novem jugera extenditur, et visceribus effossis pascit vulturem, aliis serpentem, fibris semper renascentibus, ut supplicium ejus æternum foret. Virgilius mire hoc totum expressit *Æneid.* vi. 'Nec-

non et Tityon terræ omniparentis alumnus Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus Porrigitur: rostroque immanis vultur adunco Immortale jecur tundens, sæcundaque pœnis Viscera: nec fibris requies datur ulla renatis.'

711 *Te viridis Python*] Hoc supra enarrat Poëta. Dicit 'viridem,' quem supra 'cœruleum' vocavit. Serpentes enim aliæ virides sunt, aliæ cœuleæ: plerumque tamen colorem terræ, qua occultantur, habent. *Thebana mater*] Designat Nioben Tantali filiam, et uxorem Amphionis regis Thebarum, quæ cum multam sobolem ac pulcherrimam haberet, animo elata, Latonam contemnere, ac ei se præferre non dubitavit; unde Dea irata omnes Niobes liberos sagittis Dianæ et Apollinis interficiendos curavit. Tzetzes cap. 141. scribit mares inter venandum in Cithærone occisos, puellas domi. Vide Ovidium *Met.* vi. Fab. 4.

712 *Megaræ*] Una ex Furiis, ut jam diximus.

Jejunum Phlegyam subter cava saxa jacentem
Æterno premit accubitu, dapibusque profanis
Instimulat: sed mixta famem fastidia vincunt.

715

Adsis o memor hospitii, Junoniaque arva
Dexter ames: seu te roscum Titana vocari
Gentis Achæmeniae ritu, seu præstat Osyryn

Trux Megæra vindex tua vexat perpetuo accubitu famelicum Phlegyam extensum super caros lapides, et eum excitat ad sumendos impuros cibos; sed fæditas, quam his immiscet, superat ejus famem. Adsis recordatus hospitii, et propitius diligas terras Junonis. Seu melius est, te nominari rubicundum Titana, more populi

//////////

lectionem, in pharetras, probat Barthius.—716 *Assis* Behot.—718 *Gentis Achemeniæ* in eodem; *Gentis Achimeniæ* in uno Barth. et edd. vett. Barthius legi jussit: seu te Roseum Titana vocari *Gentis Achæorum*.

NOTÆ

713 *Jejunum Phlegyam*] Phlegyas filius Ixionis, et rex Lapitharum, vel, ut alii, filius Martis, Delphis Apollinis templum incendit: quapropter in Inferos detrusus, in pœnam assidua fame torquetur: ipsi enim ad mensam accumbenti assidet una Megæra, ingeritque horrendos cibos, a quibus abstinet, fastidio, quod ex iis habet, famem suam vincente. Valerius Flaccus Argon. II. ‘Inferni qualis sub nocte barathri Accubat, attonitum Phlegyan et Thesea juxta, Tisiphone, sævasque dapes et pocula libat Tormenti genus, et nigris amplectitur hydri.’ Unde *Jejunus* dicitur.

716 *Memor hospitii*] Hoc dicit propter Crotopum regem Argorum, qui Apollinem benigne hospitio receperat, post Pythonis cædem, eumque expiaverat, ut vidimus supra. *Junonia*] Quia Argi erant in tutela Junonis, ut vidimus supra.

717 *Dexter*] Id est, propitius. Nos-ter, Pietate Abascantii: ‘Sed meliore via dextros tua vota marito Promerere Deos.’ *Seu te roseum Titana vocari gentis Achæmeniae ritu*] Apollo, qui et Sol, pro diversis nationibus

varia habebat nomina. Apud Achæmenios, ut vult noster, vocabatur Roseus Titan, quæ tamen vocabula potius redolent Græcam originem, quam Persicam, nec in ullo alio auctore sic apud Persas appellatum solem memini me legisse. Achæmenii autem erant Persiæ populi auctore Stephano, hoc nomen sortiti ab Achæmene antiquo rege. Posset etiam hic intelligi peculiaris familia regum, teste Herodoto, (gens enim et populum et familiam significat,) quæ proprio sibi ritu colebat solem. Cujus vocis, Achæmeniae scilicet, Scaliger etymologiam deducit ab Omano seu Amano: Omanus vero, sen Amanus, Sol erat apud Persas, ut Anaitis Luna, quæ cum Venere et Diana confunditur. Quin et *Humanim* Hebraice sunt *ὑπὸ ἀνθρώπων*, de quibus sacra scriptura.

718 *Seu præstat Osyryn Frugiferum*] Tradit enim ex Diodoro Siculo Eusebius in de præparatione Evangelica, Ægyptios primos hominum, motus ordinemque cælestium corporum observasse, Solem et Lunam Deos putasse, solem quidem Osyryn, lunam vero Isidem vocasse, a proprietate

Frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mitram.

720

Achæmenii, seu fœcundum Osyrin, seu Mithram comprimentem sub cautibus Persicæ cavernæ cornua reluctantis tauri.

NOTÆ

quadam inditis ipsis nominibus. Alii tamen contendunt Ægyptios sub hoc nomine Nilum coluisse. Osyris autem secundum fabulas fuit Jovis ex Niobe Phoroneo prognata filius, cui successit in regnum Argorum: cupiditate autem gloriæ adipiscendæ ductus, Ægialo fratri regno Argorum tradito, ipse in Ægyptum navigavit. Subacta vero regione, ac Iside Inachi filia uxore ducta, ibi fixit sedes suas: et cum ille Ægyptios multas artes, ut agriculturam, modumque colendæ vitis, aliasque docuisset, illa vero literas, Ægyptii memores tot beneficiorum eis post mortem divinos honores reddiderunt. Cum autem Osyris subito disparuisset, (occisus enim clam fuerat a Sitiphone Ægyptio, vel a Typhone fratre, ut alii tradunt,) Isis, mutata veste tonsisque capillis, non finem illius quærendi fecit, donec tandem ejus corpus in multas partes laceratum invenit apud Phialam, inventumque humari curavit in insula Abato. Cumque non multo post bos eximia specie in Ægypto visus fuisset, Ægyptii eum putarunt esse Osyrin, colueruntque ut Deum, et Apim nuncupaverunt.

719 *Seu Persei sub rupibus antri In-*

dignata sequi torquentem cornua Mitram] Ordo constructionis: *Seu præstat appellari Mitram torquentem cornua indignata sequi.* Constat enim apud omnes scriptores, si unum Strabonem excipias, Persas credidisse unum solum Deum, et hunc esse solem, Mitramque vocasse. Certe illa vox *Mitra* seu *Miter* supremum ac summum significat apud hodiernos Persas. Erat autem hujus Dei simulacrum vultu leonis, cum tiara prisci habitus, utraque manu cornua reluctantis tauri, unde *indignata sequi* Nostro, comprimens. Et Persæ illud colebant in antro quodam Persidis, auctore Lactantio veteri Papinii interprete ad hunc locum; qui hujusce rei rationem, seu Mythologiam, hic fuse ac prolixè explicat. Meminit et *Mitræ* Martianns Capella lib. III. ‘Te Serapin Nilus, Memphis veneratur Osyrin, Dissona sacra Mitram.’ Meminit et Tertullianus lib. I. adversus Marcionem, et libr. de Præscriptionibus, et de Corona Militis, et S. Hieronymus Ep. ad Lætam. Qui plura desiderat consulat Macrobius, Suidam, Curtium, Procopium, et Strabonem.

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER II.

ARGUMENTUM.

MERCURIUS jussu Jovis extractum Inferis Laium noctu Thebas perducit. Laius induto Tiresiæ vatis Thebani vultu, sumtisque ejus insignibus, Eteocli dormienti in somnis apparet. Nuptias Polynicis ei nuntiat : illum apparatus facere, quibus ipsum aggrediatur, et solio regio deturbet : mentem Deorum esse, ut ipse regnum Thebanum retineat, et fratrem illud repetentem armis repellat. Quibus dictis, falsus Tiresias se prodit avum Laium, et patens vulnus, quo perierat, detegit. Horrenda hac imagine Eteocles excitatus, acrioribus odiis in fratrem accenditur. Interim Adrastus, non dubitans, quin Polynices et Tydeus essent ii, quos fata ipsi generos destinabant, filias illis despondet, Polynici Argiam, Tydeo Deipylen, seque eos in patriam reducturum, ac in solio paterno collocaturum promittit. Nuptiæ magnifice celebrantur. Quædam prodigia lætitiæ publicam turbant. Nec mirum : Argia celebre illud et exitiosum monile Harmoniæ gerebat. Vix peractis nuptiarum solennibus, Polynices desiderio obtinendi regni flagrans, Adrastum et Tydeum convenit, cum eis de modis quibus illud adipisceretur deliberaturus. Diu consultant. Tandem fidem fratris tentare placuit, et legatum mittere, qui regnum repetat. Tydeus legatione suscepta Thebas pervenit, et ab Eteocle verbis asperis regnum reposcit. Eteocles ferocius respondet, se principatum conservaturum, quem et fortuna et ætatis privilegium sibi dederant. Tydeus irritatus minas jactat, se recuperaturos armis, quod jure non poterant, ac præceps aula egreditur. Eteocles lectissimam quinquaginta juvenum manuum via breviorē Tydeum antecedere jubet, faucesque angustas, qua ei transeundum erat, insidere, ac eum obtruncare. Tydeus singulari corporis robore et animi magnitudine fundit omnes et interficit, uno excepto, cui pepercit, ut turpis et ignavæ expeditionis eventum Eteocli referret. Tydens victoria elatus, redire Thebas, seque regi ac civibus consternatis ostentare, animo proponebat. Minerva flagrantem retinet, monens secundis in rebus for-

tunæ moderandum. Meritas igitur Deæ grates de suo patrocinio persoluturus, superbum tropæum ex armis spoliisque jacentium in ejus honorem erigit: et hymno, quo laudes illius celebrabat, cantato, eique promissis in urbe Plenrone magnificis templis, Argos revertitur.

INTEREA gelidis Maia satus aliger umbris
Jussa gerens magni remeat Jovis: undique pigræ
Ire vetant nubes, et turbidus implicat aër:

Alatus interea Maïæ filius, mandata portans summi Jovis, redit e frigidis Inferis. Immobiles undique nubes impediunt eum progredi, et caliginosus aër involvit: nec

~~~~~

Hujus libri Argumentum quod sequitur præbent optimæ Barthii membranæ, alii codd. ejusdem, Put. nns Behot. Lactantius aliique Glossographi, cum edd. Rom. Venett. Lindenbrog. Crue. et Barth.

*At Maïa genitus superas remeabat ad auras,
Excitusque Erebo jam sævus Laius ibat,
Tiresiæ cultum in somnis mentitus et ora,
Armari in fratrem dirum Etheocla perurget:
Perfossamque senis jugulum faciemque recludit.
Moxque suas thalamis natas sociavit Adrastus:
Deipyten Tydei Argiam Polynicis amati.
Sed cupidus regni fortem Cadmeius heros
Tydea legatum mittit, qui fœdera fratrem
Posceret imperii: ille suæ non immemor iræ,
Quinquaginta viros legatum obsidere jussit,
Quos stravit telis, victor patriamque revisit.*

Versu 2. Barthii membranæ optimæ: *jum serriens*. Versu 4. idem liber: *crudellem Eteocla*; et sic legi jussit Barthius. Vers. 8. *Hinc cupidus* eadem membranæ, quod probat Barthius; alius codex ejusdem: *Set cupidus*. Vers. 9. 10. liber optimus: *qui fœdere fratrem Posceret imperium*. Ultimus versus non comparet in membranis Barthii; sed ejus vicem supplet alius, scilicet: *Ille omnes perimit sine Mæone. Pullada laudat*. Nullum Argumentum habent Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Amstel. Gronov. Veen. et Delph.

NOTE

1 *Gelidis*] Quicquid morti ascribitur, ascribitur etiam Inferistanquam propriæ mortis sedi, ut frigus, silentium, perpetuæ tenebræ, &c. *Maia satus*] Mercurius Maïæ filius. *Aliger*] Ob talaria. Vide superiori libro vs. 301. *Umbris*] Umbræ proprie sunt simulacra mortuorum. Hic pro membrarum loco accipiuntur.

2 *Jussa gerens magni Jovis*] Jussus enim fuerat Mercurius, ut vidimus

libro superiori, descendere in Inferos, extractumque Laium perducere ad Eteoclem, cum mandatis, ut regnum repetenti fratri non restitueret. *Pigræ*] Quia ob spissitudinem non movebantur.

3 *Nubes*] Inferi habebant suum aërem, sed caliginosum, suas nubes, suos annes, lucos, regiones, &c. *Turbidus*] Apud Inferos enim aër turbidus densusque.

Nec Zephyri rapuere gradum, sed foeda silentis
 Aura poli. Styx inde novem circumflua campis, 5
 Hinc objecta vias torrentum incendia cludunt.
 Pone senex trepida succedit Laius umbra
 Vulnere tardus adhuc: capulo nam largius illi
 Transabiit costas cognatis ictibus ensis
 Impius, et primas Furiarum pertulit iras. 10
 It tamen, et medica firmat vestigia virga.
 Tum steriles luci, possessaque Manibus arva,
 Et ferrugineum nemus adstupet, ipsaque tellus

venti acceleraverunt gressus ejus, sed sordida aura muti cæli. Inde Styx novies campis circumfusa; hinc oppositi fluvii ardentes ei obsepiunt iter. Longævus Laius retro sequitur trementi simulacro, incedens adhuc lento gradu, ob plagam; nam impius gladius adactus consanguinea manu transfixit illi costas capulo latius, et intulit primos ictus furoris filii. Vadit tamen, et sustentat gressus adjutori

~~~~~

4 'Distinctio robusta ponenda est post vocem *gradum*; sequentia enim omnia uno protelo colæruni usque ad illud: *Pone senex*. In optimo scripto expositio est: 'Sicut veniendo eum deportaverant.' Barth.—8 'Lectionem incertam faciant expositiones Lutatii, quibus *capulotenus* exponendum proponitur, et vero etiam exponitur. Sed vulgata est in omnibus libris.' *Idem*.—

NOTÆ

4 *Zephyri*] Venti, qui vere flare incipiunt, Favonii Latinis dicti. Hic pro quibuslibet ventis sumuntur. *Silentis*] Poëtæ vocant Inferos, 'silentia Lethes regna,' 'loca silentia.'

5 *Poli*] Polus hic aërem significat. *Styx inde novem circumflua campis*] Imitatio Virgiliana Georg. iv. 'Et novies Styx circumfusa coërcet.' Styx fluvius Inferorum, ut jam diximus.

6 *Torrentum incendia*] Pro, torrentes accensi. Et intelligit Phlegethontem, seu Pyriphlegethontem Inferorum fluvium, qui volvit fluctus ardentes. Virgilius *Æn.* vi. 'Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis Tartareus Phlegethon, torquetque sonantia saxa.'

7 *Trepida*] Vel quia senex, vel quia nesciebat ad quos usus vocabatur ex Inferis.

9 *Cognatis ictibus*] Quod a proprio filio inflictis. Œdipus enim patrem interfecerat, ut diximus.

10 *Impius*] Eadem ratione, quia a filio adactus. *Et primas Furiarum pertulit iras*] Refert Lactantius *ad pertulit* ad Lainum; quasi Lains regeret *ad pertulit*; et explicat: 'Exordium furoris filii pater pertulit primus,' &c. Sed referri debet *ad adens*, qui *pertulit* Laio *primas iras Furiarum* filii sui.

11 *Et medica firmat vestigia virga*] Virg. *Æn.* iii. 'Trunca manum pinus regit et vestigia firmat.' Lucanus lib. iv. 'Dum labat, et fixo firmat vestigia thyrsu.' Emendat autem Guyetus *media* vel *modica*. Nam quod hic Lactantius de caduceo Mercurii intelligit, ipsi non placet. *Medica* tamen sumi posset pro adjutrici, vel sustentatrici, si dici potest, latiori verbi 'mederi' significatu.

Miratur patuisse retro, nec livida tabes
 Invidiæ, functis quanquam et jam lumine cassis, 15
 Defuit: unus ubi ante alios, cui læva voluntas
 Semper, et ad Superos hinc est gravis exitus, ævi
 Insultare malis, rebusque ægrescere lætis:
 Vade, ait, o felix, quoscumque vocaris in usus,
 Seu Jovis imperio, seu major adegit Erinnyes 20

baculo. Tum infœcundæ sylvæ, et campi habitati ab umbris, et horridus lucus mirantur, ipsaque terra stupet retro patuisse. Lividum vitium invidiæ adhæsit etiam mortuis, et jam privatis luce. Ibi unus præ aliis, cui semper pravus affectus fuerat, (hinc exitus Laii ad Superos ei est acerbus,) gaudere rebus hominum adversis, ac angî prosperis: I, inquit, fortunate, ad quæcumque exciris obsequia, seu jussu

//////////

15 Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *quanquam functis et lumine cassis*; Dan. Put. Petav. et Behot. *functis quanquam et lumine cassis*; et sic edidit Lindenbrog. Lectionem nostram testantur optimæ Barthii membranæ, Taurin. Petrens. et Burm.—16. 17 ‘Perperam hæc difficilia putat, et sine libris pro depositis habet Bernartius; neque capere potuit Joannes Barclaius.’ Barth. Sam. Petitus Miscell. lib. III. cap. 12. legit: *cui læva voluntas Semper, (et ad Superos hinc est gravis exitus,) ævi, &c.* Taurin. Burm. Cantab. Petrens. Behot. Dan. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. et Amstel. *et ad Superos (hinc et gravis exitus ævi) &c.* Lectio nostra est ex

NOTÆ

12 *Steriles luci*] Quia nihil gignitur in Inferis.

14 *Patuisse retro*] Rarissime enim id accidebat.

15 *Lumine cassis*] Lumine privatis, id est, mortuis. Virgil. Æn. II. ‘Nunc cassum lumine lugent.’

17 *Et ad Superos hinc est gravis exitus, ævi*] Hic locus omnium interpretum ingenia exercuit: quorum sententias referre nimis longum esset. Samuel Petitus Miscel. lib. III. cap. 12. scopum solus mihi attigisse visus est. Primo conjungit τὸ *ævi* cum τῷ *malis* versus sequentis. Deinde parenthesi includit has voces (*et ad Superos hinc est gravis exitus*) et dicit inter mortuos unum fuisse, qui dum vivebat, solebat insultare malis τῶν συγχρόνων, id est, quod appellat

Poëta *insultare malis ævi*, et ægrescere, si quid læti illis accideret; atque hinc erat, quod graviter ferebat Laium ad Superos redire, quod Papius dixit *et ad Superos hinc est gravis exitus*. Laii exitus misero illi gravis erat propter innatam invidiam, et sua certe oratione expressa sequentibus versibus testatur hic invidus ægrescere se lætis Laii rebus, et malis gaudere: ‘Heu dulces visure polos, solemque relictum, Et virides terras et puros fontibus amnes; Tristior has iterum tamen intrature tenebras.’

20 *Major Erinnyes*] Id est, ‘Eumenidum antiquissima,’ ut dicit Noster Theb. VII. Non enim Furie uno eodemque partu editæ. Nec τὸ *major* hic de potentia supra alias intelligendum est, sed de ætate.

Ire diem contra, seu te furiata sacerdos
 Thessalis arcano jubet emigrare sepulcro,
 Heu dulces visure polos, solemque relictum,
 Et virides terras, et puros fontibus amnes;
 Tristior has iterum tamen intrature tenebras. 25
 Illos ut cæco recubans in limine sensit
 Cerberus, atque omnes capitum surrexit hiatus;
 Sævus et intranti populo: jam nigra tumebat
 Colla minax, jam sparsa solo turbaverat ossa:
 Ni Deus horrentem Lethæo vimine mulcens 30
 Ferrea tergemino domuisset lumina somno.

Jovis, seu vetustior furia impulit te tendere adversus diem, seu te rabida saga Thessalis imperat exire ex secreto tumulo, heu aspectare blandos cælos, et solem, quem deserueras, virentique prata, ut fluvios fluentes claris aquis; mæstior tamen rursus subiture hancce caliginem. Cum Cerberus jacens in obscuris foribus hos sensit, sustulit cunctos hiatus capitum suorum, immitis etiam vulgo ingredienti. Jam minitabundus inflabat nigram cervicem; jam permiscuerat effusa humi ossa: nisi Deus tangens horrentem somnifera virga, subegisset diros ejus oculos triplici

////////

emendatione Gronovii.—24 Nonnulli legere malint: *Et virides terras, purosque e fontibus amnes*; sed vulgatam testantur omnes codd. et edd. vett.—27 Unus Behot. *atque omnis*.—28. 29 Idem codex hoc ordine: *jam colla tumebat Nigra minax*.—30. 31 Gronovius in Obs. lib. II. cap. 1. legit: *Ni Deus hor-*

NOTÆ

22 *Thessalis arcano jubet emigrare sepulcro*] Sagæ enim *νεκροπαρτελᾶ* mortuos ex Inferis evocare creditæ. *Thessalis*] Quia Thessalæ mulieres infamia magiæ exercendæ flagrabant.

23 *Heu*] Interjectio dolentis, seu invidentis alienis bonis.

24 *Et virides terras, et puros fontibus amnes*] Quia apud Inferos steriles terræ, et cænosi seu turbidi fluvii.

25 *Tristior*] Non tantum enim gaudemus in fruendis bonis, quantum dolemus, cum his privamur.

27 *Cerberus*] Cerberus canis tri-ceps, quem ad Inferorum portam excubare veteres credebant: unde janitor Inferorum dicitur. *Capitum*] Tria enim capita habebat Cerberus.

Hesiodus ei quinquaginta tribuit capita: alii centum; unde Horatio 'Centiceps' II. Od. 13. *Hiatus*] Et ad ipsius canis capita referendum est, et ad serpentium, quæ caput ejus muniebant: pro villis enim angues e capite ejus pendebant.

28 *Sævus et intranti populo*] Ut exprimeret feritatem in exeuntes, addit, *Sævus et intranti populo*. Nam intrantes adulari solet.

30 *Lethæo*] Bene *Lethæo*, quia somnum conciliando oblivionem rerum inducit. *Λήθη* enim Græcis oblivio.

31 *Tergemino*] Quia tria capita Cerberi sopienda erant.

Est locus Inachiae, dixerunt Tænara gentes,
 Qua formidatum Maleæ spumantis in auras
 It caput, et nullos admittit culmine visus.
 Stat sublimis apex, ventosque imbresque serenus 35
 Despicit, et tantum fessis insiditur astris.
 Illic exhausti posuere cubilia venti :
 Fulminibusque iter est : mediū cava nubila montis
 Insumsere latus : summos nec præpetis alæ

sopore. Est locus, quem accolæ Inachii appellarunt Tænara, qua timendus vertex spumosa Maleæ exporrigitur in cælum, et effugit altitudine sua omnem oculorum obtutum. Erigitur celsum illud jugum, et serenum cernit infra ventos, et pluvias, et tantum sedem præbet fatigatis sideribus. Illic fessi venti straverunt lectos suos, et illuc fulmina conantur ire. Caræ nubes occupare medium latus montis, nec

rentem divino vimine mulcens Languida tergemino, &c.—32 ‘Distinguenda hæc sunt ita: Est locus, Inachiae dixerunt Tænara gentes, etiam in curiosorum hominum editionibus male accepta: quos tamen tam claræ rei Aldina aliæque, (se. Gryph. Colin. Basil. Lindenbrog. et Cruc.) ipsis fere contemtæ, editiones monere debebant.’ Barth. Nostram interpunctionem dant Gevartius, qui primus mutavit, Grasser. Dan. Heins. Gronov. Veen. et Delph.—37 Hic et tres sequentes versus desiderantur in Dan. Put. Behot. aliisque nonnullis codd. ideoque diversis characteribus edidere Lindenbrogius et Cruceus. Illos tamen exhibent Taurin. Petreus. Burm. Buslid. Lang. Laur. Lipsian. alii Grasseriani, optimæ Barthii membranæ, duo alii Barth. cum edd. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Papinianus prorsus putat Barthius, sed aliter ordinandos, hoc modo: 43. 44. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 45. &c.—39 *Insidere latus Taurin. voluit, Insedere.* ‘Inepte aliqui ex nostris codd. *Insedere*, cum id verbum

NOTÆ

32 *Est locus*] Descriptio hic Tænari, qua aditus ad Inferos patebat, ac Maleæ promontorii. *Inachia*] Hic Laconia: quia Tænarus erat in Laconia, non in Argolide. *Tænara*] Vide superiori lib. vs. 96.

33 *Formidatum*] Ob naufragia ibi frequentia. *Maleæ*] Malea promontorium Laconia: naufragiis infame. Vide Theb. i. 100.

34 *Et nullos admittit culmine visus*] Ob altitudinem scilicet.

35 *Stat sublimis apex*] Guyetus hunc versum et sequentem supposititios iudicat, licet optimi sint. *Apex*] Maleæ scilicet. *Serenus*] Quia nubes exsuperat, et infra se despicit.

36 *Et tantum fessis insiditur astris*] Vult tantam esse huiusce promontorii altitudinem, ut super hoc astra cursu fatigata sedem capiant, ut requiescant.

37 *Illic exhausti posuere cubilia venti*] Tanta altitudo est, ut venti, ubi illo pervenerint, considant, ac exhaeriantur. Ceterum hic versus et decem sequentes contra mentem auctoris ineuleati Guyeto videntur. Notat quatuor primos characterem diverso editos fuisse in Editione Blasii, et ultimos non omni suspitione vacare, quanquam mali non sint.

38 *Fulminibusque iter est*] Quia fulmina edita loca ut pluvium petunt.

Plausus adit colles, nec runca tonitrua pulsant. 40
 Ast ubi prona dies, longos super æquora fines
 Exigit, atque ingens medio natat umbra profundo.
 Interiore sinu frangentia littora curvat
 Tænaros, expositos non audax scandere fluctus.
 Illic Ægæo Neptunus gurgite fessos 45
 In portum deducit equos: prior haurit arenas

elangor velocis pennæ attingit supremos tumulos, nec sonora tonitrua eos feriunt. Tænaros sinuat elisas ripas interiore anfractu, non audens exsuperare erectas undas. Sed ubi lux inclinata projicit super mare longos montis limites, et magna umbra fluitat in medio ponto; illic Neptunus appulit ad portum equos fatigatos mari Æ-

*****

jam sit positum vs. 36.' Barth.—41 'Atque ubi in optimis et fidelissimis membranis: in aliis et vulgo *Ast ubi*, quod præ illo ideo aspernamur, quod narrationem diducat sejungatque magis quam deceat.' *Idem. longos fines* Barthio suspectum; nihil tamen mutant codd.—43 *Idem Barthius conj. frangens sua littora.* Hunc vero et sequentem versum collocat post vs. 36. Vide supra ad vs. 37.—44 *Optimæ Barthii membranæ, Tænaros expositos non audens; et sic etiam Buslid. Laur. et edd. vett. Tænaros expositos non audax* Petrens. Behot. alii; quam lectionem probat N. Heins. ad Ovid. Met. 11. 406. Vide Burm. ad Ovid. Art. 1. 608. *audens* præterea exhibent codd. Burm. *audax* Dan. Petav. Put. Lipsian. et Lang. *ausus* Taurin. et nonnulli codd. Linden-

NOTÆ

41 *Ast ubi prona dies*] Credo hunc versum sequentemque transpositos, et duos sequentes in horum locum transponendos. Quod secutus sum in interpretatione, ut mihi melius visum est. Totus hic igitur locus sic ponendus est et legendus: *Nec rauca tonitrua pulsant. Interiore sinu frangentia littora curvat Tænaros, expositos non audax scandere fluctus. Ast ubi prona dies longos super æquora fines Exigit, atque ingens medio natat umbra profundo: Illic Ægæo Neptunus, &c. Frangentia*] Supple, fluctus illisos. Vel passive potest usurpari, id est, fracta, ab illis scilicet fluctibus. Quod frequens optimis scriptoribus. Sic Livio 'res eorum auxit,' pro aucta est. Velleio 'tempestas sedavit,' pro sedata est. Catoni 'iræ leniunt,' pro leniuntur. *Tænaros*] Vide supra. *Expositos non audax scandere fluctus*] Quia scilicet dum ad Tæna-

rum alliduntur fluctus, altissime ascendunt. *Non audax*] In optimo codice repertum est, *non audens*. Quod et Lactantius et glossæ agnoscunt. *Ast ubi prona dies, &c.*] Similis locus Surrentino: 'Cum jam fessa dies, et in æquora montis opaci Umbra cadit, vitreoque natant prætoria ponto.' *Longos fines*] Longas umbras: appetente enim nocte umbræ longissimæ. *Medio profundo*] Hinc summam altitudinem Tænari conjicimus, cum umbra ejus in medium usque pontum protendatur. *Umbra*] Tænari. *Illic Ægæo Neptunus, &c.*] Hoc dicit, quia in loco illo erat templum Neptuni ἀσφαλλον, id est, tutelarioris, quod illi erectum erat, ut tutela sua protegeret nautas præternavigantes Maleam; nam ad hoc promontorium periculosa erat navigatio, ut jam diximus. *Ægæo*] Vide sup. lib. vs. 701.

46 *In portum deducit equos*] Cur-

Ungula; postremi solvuntur in æquora pisces.
 Hoc (ut fama) loco pallentes devius umbras
 Trames agit, nigrique Jovis vacua atria ditat
 Mortibus: Arcadii perhibent si vera coloni, 50
 Stridor ibi, et gemitus pœnarum, atroque tumultu
 Fervet ager: sæpe Eumenidum vocesque, manusque,
 In medium sonuere diem, letique triformis
 Janitor agricolas campis auditus abegit.
 Hac et tunc fusca volucer Deus obsitus umbra 55
 Exsilit ad Superos, infernaque nubila vultu
 Discutit, et vivis afflatibus ora serenat.

gæo: priores eorum ungulæ fodiunt arenas, posteriores intra mare desinunt in caudas piscium. Devius callis (ut fertur) ducit per hunc locum pallidos manes, et locupletat mortuis inanem regiam atri Jovis. Si incolæ Arcades referunt vera, fremitus, ac suspiria nocentium ibi exaudiuntur, et campus repletur horrendo strepitu. Sæpe clamores et verbera furiarum crepuerunt usque in medium diem, et triceps ostiarius mortis latratu fugavit cultores ex agris. Illac tunc alatus Deus circumdatus nigro nimbo evolavit ad superas auras, et disjecit e vultu suo caliginem Tartaream, et recreat faciem vitali aura. Inde sub tempus apparentis Arcturi, et

brogii.—47 Optimus liber Barthii et Taurin. in æquore.—48 Behot. pallentis; et sic Dan. et Put.—49 Limes agit optimæ Barthii membranæ; quod ille non improbat. Put. et Dan. atria ditant.—50 Manibus pro Mortibus Glossator prisens.—55 Hac et tum Behot.—59 Nonnulli codd. populosque volat.—61

NOTÆ

rum tribuunt Poëtæ Neptuno equis tractum, quorum priores pedes erant equini, posteriores solvebantur in candam piscis: Hippocampi vocabantur. *Haurit*] Hic ‘haurire’ significat fodere, eademque est significatio, quæ hoc loco ‘latus haurit apertum,’ id est, perforat, confodit.

47 *Postremi pisces*] Id est, posteriores pedes solvebantur in candam piscis.

48 *Hoc (ut fama) loco pallentes devius umbras Trames agit*] In Tænaro enim erat ingens specus, cujus vastus hiatus, teterrimus odor, auditi ingentes strepitus locum Poëtis dedere fingendi patere hic aditum ad Inferos. *Devius*] Quod sit vivis devius.

49 *Nigrique Jovis*] Plutonis.

50 *Arcadii coloni*] Ex hoc loco dicimus Tænarum inhabitari ab Arcadibus: nisi Arcadii hic positi pro Peloponnesiis, seu potius Laconibus, qui Arcadibus finitimi erant.

51 *Gemitus pœnarum*] Id est, nocentium pœnas solventium.

52 *Vocesque*] Quibus nocentes cruciant. *Manusque*] Id est, flagella, quæ in manibus tenent, et quibus nocentes percutiunt.

53 *Sonuere*] Cum incutiuntur. *Letique*] Illic letum seu mors significat Inferos. *Triformis Janitor*] Cerberus, quia habebat tria capita.

55 *Volucer Deus*] Mercurius.

57 *Viris afflatibus*] Id est, afflatu vitalis auræ.

Inde per Arcturum, mediæque silentia Lunæ,
 Arva super populosque meat. Sopor obvius illi
 Noctis agebat equos, trepidusque assurgit honori 60
 Numinis, et recto decedit limite cœli.
 Inferior volat umbra Deo, præreptaque noscit
 Sidera, principiumque sui: jamque ardua Cyrrhæ,

sub mediam noctem, quo tunc omnia tacent, transit super urbes et campos. Somnus, qui ducebat currum noctis, occurrit illi, et festinus honorifice assurgit Deo, et divertit cœli recta via. Simulacrum Laii volat infra numen, et agnoscit astra sibi ablata, et originem sui. Et jam infra aspicit montes Cyrrhæ, et Phocida fœdatam

//////////

Vetus Scholiastes notat in aliis scriptum esse: *et recto discedit.*—62 *Inferior meat* Put. et optimæ Barthii membranæ, in quibus etiam: *præreptaque nescit.*—63 ‘Omnes optimæ mediæque notæ libri veteres sui agnoscunt, quibus

NOTÆ

58 *Inde per Arcturum*] Hunc locum sic interpretatur Jan. Parrhasius Ep. I. Evolvit, inquit, Mercurius a spiraculo Ditis, ipsoque Tænarō circiter secundam vigiliam, nocte scilicet intempesta. Bootes enim, inter cujus crura micat Arcturus, stella primæ magnitudinis, (eum Manilius in pectore Bootæ, Theon in medio cingulo collocat,) sub eadem noctis horas incipit apparere, et ante crepusculum matutinum desinit. Qui suspicantur iter a Mercurio factum per ‘arcticum circumlunum,’ (sub quo Crates Tartarum statuit,) indeque per Lunæ globum (quem *silentem* a Papinio dictum voluit, eo quod umbrarum silentium sedes est, aut quod infimus orbis lunæ gravissimo sono movetur, ut est apud Ciceronem,) obscuritatem in re clara affectant. Ut enim verum sit in luna esse sedes alias, fluviosque et quæcumque in terra sunt, (ut Anaxagoras opinatus est et Achilles Arati interpretes refert,) ipse Mercurius ex instituto terræ propius volat, ut Æneid. IV. cecinit Poëta: ‘Hic primum paribus nitens Cyllenius alis Constitit, hinc toto præceps se cor-

pore ad undas Misit, avi similis, quæ circum littora, circum Piscosos scopulos, humilis volat æquora juxta.’ Ac, ut novo exemplo nunc demum Mercurius *arva super populosque* lunæ volet, umbra certe Laii agere tam sublimem cursum non debet, ut orbem Lunæ piorum Manibus assignatum transgressa, divina atque æterna, præsertim diversissime a destinato cursu, dira contagione polluat. Hactenus Parrhasius. *Mediæ silentia Lunæ*] Mediam noctem et intempestam designat, quia tunc omnia silent sive tacent. Ex quo, Orpheo luna ἡσυχία χαίρουσα, id est, *silentio gaudens*, dicitur. Et Varro Macrobiusque ac Censorinus hinc appellatum, ‘conticinium’ docent.

59 *Sopor obvius illi Noctis agebat equos*] Fabulantur Poëtæ somnum, seu soporem, ducere rhedam noctis seu Lunæ.

60 *Honori Numinis, et recto decedit limite cœli*] Tangit morem, quo apud Romanos privati, minoresque magistratus majoribus assurgerent, et de via decederent.

62 *Umbra*] Laii. *Præreptaque noscit Sidera*] Non enim naturæ lege,

Pollutamque suo despectat Phocida busto.
 Ventum erat ad Thebas : gemuit prope limina nati 65
 Laius, et notos cunctatur inire penates.
 Ut vero excelsis suamet juga nixa columnis
 Vidit, et infectos etiamnum sanguine currus,
 Pæne retro turbatus abit : nec summa Tonantis
 Jussa, nec Arcadiæ retinent spiramina virgæ. 70
 Et tunc forte dies noto signata Tonantis

rogo suo. Accesserant Thebas. Laius suspiravit prope fores filii, et dubitat subire notos lares. Cum autem aspexit sua tecta fulta altis columnis, et currus adhuc etiam contaminatos suo cruore, consternatus fere retrocessit; nec suprema Joris mandata, nec afflatus caducei Arcadii eum retinent. Et tunc forte dies celebris

consentientibus contrarie nulla nos necessitas cogit.' Barth. sui habent etiam Put. Dan. Behot. Petrens. Taurin. Burm. Laur. Lang. et Buslid. cum edd. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. suum Petav. Lipsian. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Lindenbrog. et Crue.—67 Behot. excelsis sedem et juga.—68 In eodem codice: etiam nunc.—69 Taurin. tunc summa.—72 In uno codice Barthii, prærepti. In optimis membranis ejusdem: tener Enchie.—74 Nonnulli codd. certatim ducere. Vide Dan. Heinsium ad

NOTÆ

sed ferro vita privatus fuerat.

63 *Principiumque sui*] Quædam editiones habent suum, sed legendum est sui, ex optimis membranis. Tangit autem opinionem quorundam Stoicorum, qui animum originem habere ex cælo, ex æterno illo igne, e siderum natura crediderunt. Seneca ad Helviam cap. 6. 'Animus, si primam ejus originem aspexeris, non est ex terreno gravique concretus corpore: ex illo cælesti spiritu descendit.' Quin ab ipso Deo originem habere arbitrati sunt. Epictetus: Αἱ ψυχὰς μὲν οὕτως εἰσὶν ἐνδεδεμέναι, καὶ συναφεῖς τῷ θεῷ, ὥστε αὐτοῦ μόρια οὖσαι, καὶ ἀποσπάσματα. Animæ illigatæ et conjunctæ sunt Deo, ut particula ejus sint, et decerpta. Horatius II. Sat. 2. 'Atque affigit humo divinæ particulam auræ.' Cyrrhæ] Cyrrha urbs Phocidis, et naves Delphorum.

61 *Phocida*] Phocis regio Græciæ, Delph. et Var. Clus.

adjacens sinui Crissæo. Vide lib. superiori vs. 64. *Busto*] Quia Laius in Phocide fnerat ab Œdipo occisus, ejusque corpus crematum, ac sepulero conditum. Bustum proprie significat locum in quo corpus alienjus crematum fuit. Significat et sepulcrum.

65 *Nati*] Œdipi.

68 *Infectos etiamnum sanguine currus*] Supple, suo. Quia occisus fuit, dum enrru veheretur per Phocidem.

69 *Pæne retro*] Quia, ait Lactantius, ut fama est, umbra timet quæ passa est.

70 *Arcadiæ virgæ*] Caducei Mercurii Arcadis.

71 *Et tunc forte dies, &c.*] Dicit Thebanos, die præcedente noctem, qua Thebas pervenerunt Mercurius et Laius, celebrasse festum in honorem natalis Bacchi. *Noto signata Tonantis Fulmine*] Tangit fabulam,

Stat.

2 Y

Fulmine, prærupti cum te, tener Eriæ, partus
 Transmisere patri. Tyriis ea causa colonis
 Insomnem ludo certatim educere noctem
 Suaserat: effusi passim per tecta, per agros,
 Serta inter vacuosque mero crateras, anhelum
 Proflabant sub luce Deum: tum plurima buxus,
 Æraque taurinos sonitu vincentia pulsus.
 Ipse etiam gaudens nemorosa per avia sanas
 Impulerat matres Baccho meliore Cithæron.

75

80

noto Jovis fulmine advenerat, cum immaturus partus transtulit te, tener Bacche, in femur patris. Ea ratio induxerat Tyrios accolus, ut certatim ugerent ludo insomnem noctem. Dispersi passim per domas et per campos efflabant vinum anhelum pectore ad multum diei, inter coronas, et vacua vino pocula. Tum multæ tibiæ, et cymbala ærea, tinnitu superantia sonitum tympanorum, ex taurorum pellibus confectorum, exaudiebantur. Ipse etiam latus Cithæron egerat matronas mente compotes innocentiori Bacchi instinctu, per tramites sylvarum. Ut cum Thraces celeri

////////

Claudian. III. Cons. Honor. 48. et sic in Put. pro v. l.—77 *Perflabant Tau-*

NOTÆ

qua dicitur Semele arsisse fulmine Jovis, cujus proprium epithetum *Toni-*

72 *Prærupti cum te, tener Eriæ, partus Transmisere patri*] Respicit fabulam, qua dicitur Bacchus extractus ex utero conflagentis matris Semeles, et insertus in femur Jovis, ut legitimos menses expleret. *Eriæ*] Bacchus, *Evan* et *Evius* dictus, quod in ejus sacris hæc vox *Eroë* crebro clamaretur a Bacchantibus. *Putri*] Jovi.

73 *Tyriis colonis*] Thebanis, qui Tyriorum colonia erant.

74 *Insomnem ludo*] Notat Bernartius Poëtam tangere hic non dubie morem priscum, quo pervigilia fiebant in honorem Deorum.

76 *Serta inter*] Serta et coronas adhibitas fuisse in conviviis notum ex Scriptoribus. *Anhelum Proflabant sub luce Deum*] Imitatio Virgiliana Æn. ix. ‘Toto proflabat pectore somnum.’ Et dicit *anhelum*, quia

ebrii, ut mero stomachum plenum ac gravem habent, non liberam, cum dormiunt, habent respirationem, et spiritum difficulter trahunt: hinc anhelant. *Deum*] Somnum, vel Bacchum seu vinum. Bacchus enim pro vino sumitur, ut omnes sciunt. Sic Theb. v. ‘Altaque in mole tapetum Efflantem somno crescentia vina.’

77 *Buxus*] Tibiæ ex buxo. Tibiarum enim usus in sacris Bacchi. Theb. vii. ‘Et ad inspirata rotari Buxa.’

78 *Æraque*] Cymbala ærea, quorum et usus in Orgiis. Theb. v. ‘Tergaque et æra Dei motas sonuere per auras.’ *Taurinos pulsus*] Tympana ex corio taurino confecta.

80 *Baccho meliore Cithæron*] Cithæron mons Bæotiæ, in quo Orgia Bacchi celebrari solita. Dicit *Baccho meliore*, quia tunc temporis Bacchus non amplius impellebat Bacchantes, furore immisso, ad perpetrandas cædes, ut cum Agave in hoc monte

Qualia per Rhodopen rapido convivium cœtu
 Bistones, aut mediæ ponunt convallibus Ossæ.
 Illis semianimum pecus, excussæque leonum
 Ore dapes, et lacte novo domuisse cruorem
 Luxus: at Ogygii si quando afflavit Iacchi 85
 Sævus odor, tunc saxa manu, tunc pocula pulchrum
 Spargere, et immerito sociorum sanguine fuso
 Instaurare diem, festasque reponere mensas.
 Nox ea, cum tacita volucer Cyllenius aura

conventu agunt epulas in Rhodope, aut in mediis Ossæ convallibus. Illis lautitia est, semivivum pecus, et erepti cibi leonum faucibus, et mollire cruentas dapes novo lacte: sed si aliquando crudelis odor Iacchi Ogygii caput tentavit, tunc jurat manu jacere lapides, et crateras, ac renovare diem sparso cruore innoxiorum comitum, et rursus sternere festas mensas. Talis nox Thebis erat, cum Ales Cyllenius incidit

//////////

rin. improbante Burmanno.—81 Put. *rabido*.—82 In optimo manuscripto Barthii legebatur: *convallibus Ee*, cui *Ossæ* superscriptum.—84 Put. *domuisse furorem*.—85 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. et *Ogygii*. ‘Non fugiet vitium attentum Lectorem; Lipsian. Lang. Laur. et Buslid. *ab Ogygii*; ego ausim præstare verum esse, *at Ogygii*.’ Bern. *at Ogygii* habent Petrens. Taurin. Behot. Put. Dan. Petav. alii codd. cum edd. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—89 Heinsius legebat: *tacita volucer Cyllenius horn*, ut nos docuit Burmannus ad Val. II.

NOTÆ

filium Pentheum discerpsit.

81 *Rhodopen*] Rhodope mons Thraciæ.

82 *Bistones*] Thraces a rege Bistone sic dicti. Erant etiam Bistones, gens Thracia. *Ossæ*] Ossa mons in Thessalia sede Centaurorum notissimus. Hic Poëta in Thracia collocare videtur. Forsan est mons ejusdem nominis in Thracia, de quo tamen silent Scriptores et Geographi.

84 *Domuisse cruorem*] Id est, carnes cruentas: nam semianimum pecus, et extractas ore leonum dapes comedebant Thraces.

85 *Ogygii*] Thebani. *Iacchi*] Iacchus cognomentum Bacchi ἀπὸ τοῦ ἱάκχω, *clamo, ululo*: quod Orgia Bacchi magnis clamoribus ac ululatibus percreparent. Virgilius Ecl. III.

‘Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho.’ Hic pro vino sumitur, ut apud eundem Virgilium Ecl. VI. ‘Hesterno inflatus venas, ut semper, Iaccho.’

86 *Sævus odor*] Quia odor vini eos ad mutuas cædes excitat. *Tunc saxa manu*] Thraces vinolentiæ deditos fuisse observant Scriptores, et ubi vino incaluerant, solitos procurrare ad arma et in mutuas cædes prorumpere, ut hic notatur. Et Horatius I. Od. 27. ‘Natis in usum lætitiæ scyphis Pugnare Thracum est: tollite barbarum Morem, verecundumque Bacchum Sanguineis prohibete rixis.’ Vide et Platonem de Legibus lib. I.

89 *Nox ea*] Id est, nox talis erat apud Thebanos, qualis est apud Thraces, dum in Rhodope convivium agunt. *Volucer Cyllenius*] Mercurius, a Cyl-

Regis Echionii stratis allapsus, ubi ingens
 Fuderat Assyriis exstructa tapetibus alto
 Membra toro. Pro! gnara nihil mortalia fati
 Corda sui! capit ille dapes, habet ille soporem.
 Tunc senior quæ jussus agit: neu falsa videri
 Noctis imago queat, longævi vatis opacos
 Tiresiæ vultus, vocemque, et vellera nota
 Induitur: mansere comæ, propexaque mento

90

95

non moto aëre in strata principis Thebani, ubi ille extensus prostraverat artus fultos sublimi lecto, tapetibus Assyriis ornato. Pro! nescia mens hominum sortis suæ! sumit ille cibos, capit ille somnum. Tunc longævus imperata facit, et ut visum noctis vanum videri non possit, assumit tenebrosam faciem, et vocem, ac solitas vittas laneas senioris auguris Tiresiæ: remansere crines, et promissa mento cana

NOTÆ

lene monte Arcadiæ sic dictus, in quo eum peperit mater Maia. *Voluer*] Ob talaria, ut jam diximus.

90 *Regis Echionii*] Eteoclis, *Echionii* vocati ab Echione, qui post Cadmum tenuit Thebanum imperium.

91 *Assyriis tapetibus*] Tapetes enim optimi ex Assyria et Babylone afferebantur. Notum est Babylonis artificium in stragulis tapetibus, et id genus aliis, ex Plinio lib. viii. cap. 48. Hinc 'pictura Babylonica' Apuleio Florid. ii. dicitur, ob diversos colores illis operibus intexi solitos. Assyria autem regio Asiæ Majoris, quam Ptolemæus ab Ortu Mediæ parte fuit, ob Occasu, Mesopotamia, a Septemtrione, parte Minoris Armeniæ, juxta Niphatem montem. Plinius vero lib. v. cap. 12. Assyriam facit Syriæ partem, quæ postea vocata fuit Adiabene. Strabo autem longius Assyriam extendit, eo nomine comprehendens Babyloniam, et maximam circumjacentium regionum partem. Græci et Latini Scriptores confuderunt Assyriam Syriamque, Assyrios Syriosque, ut videre est apud Herodotum, Justinum, et Ciceronem multis in locis.

92 *Pro! gnara nihil mortalia fati Corda sui*] Exclamatio similis huic apud Virgilium Æn. x. 'Nescia mens hominum fati, sortisque futuræ!'

93 *Capit ille dapes*] Si sciret imminetia sibi mala, non tam secure dormiret, aut cibum caperet. *Ille*] Eteocles.

94 *Senior*] Laius.

96 *Tiresiæ*] Tiresias Thebanus vates, Everi filius, excæcatus fuit a Junone ob rationem ab Ovidio allatam Met. iii. vaticinii autem munere, et longa vita donatus a Jove. Callimachus vero in Lavaero Palladis, Nonnus Dionys. v. et Propertius lib. iv. El. 19. tradunt Tiresiam oculis privatum a Pallade, quam nudam viderat, pœnas incustoditi visus dedisse, ab eademque munere divinandi donatum. *Et vellera nota*] Intelligit vittas laneas albas, coccineis intextas, utrimque ab infula dependentes, quas vates gestare solebant.

97 *Mansere comæ*] Suæ, Laii scilicet. *Propexaque mento Canities, palorque suus*] Hæc enim erant Laii communia cum Tiresia, quia senex etiam erat; ideo retenta a Laii, non assumpta: indutæ solum vittæ, et in-

Canities, pallorque suus: sed falsa cucurrit
 Infula per crines, glaucæque innexus olivæ
 Vittarum provenit honos: dehinc tangere ramo 100
 Pectora, et has visus Fatorum expromere voces:
 Non somni tibi tempus iners, qui nocte sub alta
 Germani secure jaces: ingentia dudum
 Acta vocant, rerumque graves, ignave, paratus.
 Tu veluti, magnum si jam tollentibus Austris 105

barba, ac suus pallor. Sed simulata infula cinxit comam, et ex ea propendet decus vittarum ramo glaucæ olivæ illigatarum. Mox visus est virga tangere pectus Eteoclis, et detegere hæc arcana futurorum: Non tibi tempus est dormiendi, segnis, qui in profunda nocte quiescis, nihil timens a fratre. Magna negotia te dudum, iners, appellant, et ingentes apparatus, qui tibi faciendi sunt. Tu cessas, ut si nauta

//////////

60.—98 ‘In uno, non tamen optimo, exemplari scriptum offendi, *Casaries*; quod improbum non est, etsi nescio quo modo invecum ei libro, cui parum alioquin tribuo. Ita de pariter proluxa barba Ovid. Met. xv. de Æsculapio: ‘baculumque tenens agreste sinistra, Cæsariem longæ dextra deducere barbæ Visus.’ Placet.’ *Barth.*—100 *Behot. dein tangere ramo.*—102 ‘Melior omnino et Papinio dignior optimarum membranarum scriptura, per interrogationis sarcasum ignaviam tyranno exprobrans: *Nunc somni tibi tempus, iners?* Et mox: *quid nocte sub alta Germani secure jaces?* Mirum tot ab aliis collatos eodd. Bernartio, Lindenbrogio, Behotio, quantum, cum Argentinensi Editione (Gevart.) non ausim dicere, et hic et alibi tantopere in errores vulgares, et ubi detecti sunt, manifestos, conspirare.’ *Barth.*—105 ‘*Tu, veluti magnum.* Sic recte collocatur distinctio in Lindenbrogiana ed. quam

NOTÆ

fula, vultusque, ac cæcitas Tiresiæ. *Falsa*] Id est, non sua. Hac enim Lains Tiresiam simulabat.

99 *Infula*] Homero στέμμα, proprie velamentum capitis sacerdotalis, vitas habens laneas utrimque dependentes. Erant et regum infulæ. Ita Justinus lib. xi. cap. 10. ‘Tunc proficiscitur [Alexander] in Syriam: ubi et obvius cum infulis multos Orientis reges habuit.’ Ita et Pollio in Gallienis duobus cap. 10. ‘Odenatus rex obtinuit totius Orientis imperium, quod se fortibus factis dignum tantæ majestatis infulis declaravit.’ Nimirum, quia regum persona sacra erat. Erant etiam Magistratum, ut apud Spartianum in Adriano cap. 6.

‘Turbo’ dicitur ‘ornatus infulis Pannoniæ,’ hoc est, titulo præfecturæ Pannoniæ. Seneca Cons. ad Helviam: ‘Vir constans miseras infularum loco habet.’ *Glaucæque innexus olivæ Vittarum provenit honos*] Vittis enim augurum ramus olivæ innectebatur.

101 *Pectora*] Eteoclis, ut illum expergefaceret.

103 *Secure*] Velleius lib. ii. ‘Nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet: et frequentissimum initium est calamitatis, securitas.’

104 *Paratus*] Qui tibi faciendi sunt.

105 *Tu veluti, magnum*] Hyperbaton est. Id est, tu cunctaris, ita

Ionium nigra jaceat sub nube magister,
 Immemor armorum, versantisque æquora clavi,
 Cunctaris: jamque ille novis (scit fama) superbus
 Connubiis, viresque parat, quis regna capessat,
 Quis neget: inque sua senium sibi destinat aula: 110
 Dant animos socer augurio fatalis Adrastus,
 Dotalesque Argi: nec non in foedera vitæ
 Pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus.

quiescat sub atro nimbo, et Austris jam rapientibus magnum mare Ionium, oblitus armamentorum, ac gubernaculi flectentis navem per mare. Et jam ille frater, (ut fama est) gloriatur recenti matrimonio, et copias colligit, quibus regnum invadat, et quibus postea reddere recuset, et sibi proponit agere senectutem in sua regia. Adrastus socer fatalis destinatus, et dotaless Argi afferunt ei spiritus, nec non Tydeus foedatus cruore fraterno assumtus est in societatem vitæ. Hinc superbia, et spes

perperam alteri versus vocis subjungunt Lugdunenses antiquæ, Aldd. Gevart. Bern. et Genevenses in egregio illo Poëtarum Latinorum Corpore; quod qui instituerunt æque oculati fuerunt, atque iste Somnurnus Eteoclis excitator.' *Idem.*—108 Edd. vett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. cum nonnullis codd. manuscriptis; *novis (sic fama) superbit*; Gronovius ex suis codd. edidit: *scit fama*, et ex errore hypothetæ *superbus*, quod cum Daum. Barth. et Veen. retinent Editores Bipontini; corrigit vero Gronovius in Obs. lib. II. 13. *novis (scit fama) superbit*. Non ausim tamen mutare. Codd. Put. Petav. Dan. Behot. Petrens. Exc. Cantab. Laur. Lipsian. Buslid. Taurin. Barth. Burm. alii: *superbit*. Vide Nic. Heinsium in Advers. lib. II. cap. 7. p. 259.—110 Petrens. Taurin. Burm. optimæ Barth. membranæ, Exc. Cantab. Behot. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Lindenbrog. et Cruc. *inque tua*; et sic correxit Nic. Heinsius in Advers. I. I. *inque sua* tamen exhibent Venett. Rom. Bern.

NOTÆ

quietem agens, ut gubernator dormiens ventis mare versantibus. *Austris*] Auster ventus meridionalis. Hic Austri sumuntur pro quibuslibet ventis.

106 *Ionium*] Supple mare. Vide superiori lib. vs. 14.

107 *Armorum*] Supple nauticorum. *Versantisque æquora clavi*] Id est, gubernaculi.

108 *Ille*] Frater. *Scit fama*] Habent impressi *sic fama*, sed scripti *scit fama*, ut observat Gronovius. Neque aliter legit Lactantius, qui explicat: 'Fama de eo loquitur: vel notum est, quod dico, omnibus.' Eodem modo, auctore eodem Gronovio, reponendum est e scriptis Theb. v. 466.

'Scit cura Deum.'

110 *Quis neget*] Postea, cum semel illud cepit. *Sua*] Id est, ad se solum pertinente: regnum enim nunquam redditurus est. Ceteræ editiones habent, *tua*.

111 *Augurio fatalis*] Ob responsum oraculi, quod acceperat Adrastus. Vide superiori lib. *Adrastus*] Rex Argorum, ut jam diximus.

112 *Dotalessque Argi*] Quia Argi obvenire debebant Polynici, ex parte Argiæ uxoris.

113 *Fraterno sanguine*] Superiore libro vidimus Tydæum fratrem suum interfecisse.

Hinc tumor, et longus fratri promitteris exul.
 Ipse Deum genitor tibi me miseratus ab alto 115
 Mittit: habe Thebas, cæcumque cupidine regni,
 Ausurumque eadem germanum expelle; nec ultra
 Fraternos inhiantem obitus sine fidere cœptis
 Fraudibus, aut Cadmo dominas inferre Mycenæ.
 Dixit, et abscedens (etenim jam pallida turbant 120
 Sidera lucis equi) ramos ac vellera fronti
 Deripuit, confessus avum, dirique nepotis

fratri data, te diu exulem fore. Ipse pater Deorum tui misertus, demisit me ad te ex alto cælo. Thebas posside, et ejice fratrem excæcatum libidine dominandi, et eadem attentaturum; nec ultra patiaris illum spem habere in dolis inchoatis, optantem fraternam mortem, aut imponere Thebis jugum Mycenarum. Sic ait, et abiens (nam jam equi Solis obscurant pallida astra) arulsit capite ramos, et vittas laneas, se prodens avum, et imposuit se lecto pravi nepotis: deinde detegit guttur adhuc

Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Damm. et recent.—116 Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *habet*; Fr. Modius Epist. 52. *correx*it, *habe*; et sic Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Dan. Belot. Petrens. alii.—118 Optimæ Barthii membranæ: *inhiantem abitus*; quod illi placet. Pro *fidere* ed. Gronovii operarum lapsu *sidere*; et hoc retinet ed. Veenhusii, qua peior nunquam edita; etiam Bipontina, quæ non omnino immunis est ab erroribus typographicis. Wakefieldius in Sylv. Crit. P. IV. p. 136. legit: *nec ultra F. i. obitus diffidere captis, &c.*—121 *Sidera solis equi* Petrens.—122 Taurin. et Burm. *Diripuit*; et sic etiam Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Vide lib.

NOTE

114 *Et longus fratri promitteris exul*] Stimulat hoc modo Eteoclem, ut non restituat regnum fratri secundum pacta: si quidem frater illi non redditurus erat. *Longus exul*] Similis loquendi modus in Lacrymis Etrusci: 'Et longo transmittit habere nepoti.' Id est, promitteris fratri, ut longo tempore exul futurus sis.

117 *Ausurumque eadem*] Quæ nunc audere tibi persuadeo, id est, retinere imperium.

119 *Cadmo*] Id est, Thebis quarum conditor Cadmus. *Mycenæ*] Mycenæ urbs Laconicæ, quæ erat sub imperio Adrastii. Et Mycenæ posuit pro Argis ob viciniam duarum urbium, et quia eadem fere semper principi paruerunt. Homerus semper distinguit Argos et Mycenæ, re-

centiores vero eandem esse dixerunt, ut ait Scholiastes Sophoclis initio Electræ.

120 *Abscedens (etenim jam, &c.)* Non enim lucente die mortuorum umbris errare permissum erat. Virgilius Æn. v. 'Jamque vale: torquet medios nox humida cursus, Et me sævus equis oriens efflavit anhelis. Dixerat, et tennes fugit, cœu fumus, in auras.' *Pallida*] Quia adventu solis albescent sidera, fulgoremque amittunt.

121 *Ramos ac vellera*] Supra enim vidimus, Laium summisse ramos olive et vittas laneas, ut Tiresiæ similis videretur.

122 *Confessus avum*] Non amplius simulat Tiresiam, sed se prodit avum. *Nepotis*] Eteoclis.

Incubuit stratis: jugulum mox cæde patentem
Nudat, et undanti perfundit vulnere somnum.

Illi rupta quies, attollit membra, toroque

125

Erigitur plenus monstribus, vanumque cruorem
Excutiens, simul horret avum, fratremque requirit.

Qualis ubi audito venantium murmure tigris

Horruit in maculas, somnosque excussit inertes;

Bella cupit, laxatque genas, et temperat ungues;

130

Mox ruit in turmas, natisque alimenta cruentis

Spirantem fert ore virum: sic excitus ira

Ductor in absentem consumit prælia fratrem.

Et jam Mygdoniis elata cubilibus alto

apertum letali vulnere, et conspersit somnum ejus multo sanguine. Illi Eteocli excussus sopor fuit; artus erigit, et assurgit in lecto plenus terroribus, excutiens falsum sanguinem: una avum execratur, et fratrem expetit. Sic ubi tigris, acceperat clamore venatorum, expavit ad visum plagarum, et abruptis desidem soporem; optat prælium, et solvit malas, et ungues acuit: deinde irrumpit in cutervas, et portat in faucibus virum hominem, escam crudelibus catulis: sic princeps efferatus rabie, peragit pugnum adversus fratrem absentem. Et jam Aurora, surgens e lecto

//////////

III. 412. et 567.—124 Behot. *perfudit sanguine somnum.* ‘vulnere pro sanguine posnit.’ Schol. Alius Scholiastes, uti et marg. cod. Burm. *sanguine tuetur.* P. Burmannus ad Val. Flac. nostram lectionem stabilit.—125 *Illi raptā quies legi jussit Bernartius.*—131 Optimus Barthii codex, *cruento*; alii omnes

NOTÆ

123 *Jugulum mox cæde patentem*] Superiori lib. vs. 65. ‘Secuique tremantis Ora senis.’ *Cæde*] *Vulnere*, quo cædes perpetrata.

124 *Perfundit vulnere somnum*] *Vulnere*, pro sanguine e vulnere profluente. Non perfudit somnum, sed Eteoclem dormientem.

126 *Monstribus*] *Terroribus.* *Vanumque cruorem*] Se perfusum enim sanguine vane crediderat.

127 *Fratremque requirit*] Ut vindictamumat de eo.

129 *In maculas*] *Cruentus* legit in *maculis*, et dicit Papinium more suo respexisse ad illud magni magistri Æn. v. ‘Horridus in maculis et pelle Libystidis ursæ:’ tametsi vulgo ibi

legatur ‘jaculis.’ *Maculæ* enim non hic, quibus tigris variatum corpus habet: sed intelligenda retia, uti et Varro lib. II. ‘Septum totum grandibus maculis tegitur, ne eo involare aquila possit, neve ex eo evolare aves.’ Aut certe foramina retis, uti accepit Cicero Verrina VII. ‘Reticulumque ad nares sibi admovebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ.’ Inde Gallica vox *Maille*.

133 *Ductor*] Eteocles. *In absentem consumit prælia fratrem*] Imitatio Virgiliana Æn. VII. ‘Et spe jam præripit hostem.’

134 *Mygdoniis*] Id est, Phrygiis. *Mygdonia* enim erat regio Phrygiæ, sic vocata a Mygdonibus Macedoniæ

Impulerat cœlo gelidas Aurora tenebras, 135
 Rorantes excussa comas, multumque sequenti
 Sole rubens: illi roseus per nubila seras
 Advertit flammæ, alienumque æthera tardo
 Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
 Impleat, atque ipsi radios vetet esse sorori; 140
 Cum senior Talaonides, nec longa morati
 Dirceusque gradum pariterque Acheloius heros

Mygdonio, fugaverat a summo cœlo frigidas umbras, motis humidis crinibus, et multum rutilans a sole pone venienti. Purpureus Lucifer illam versus flectit per tenebras tardos ignes, et descriit lento equo cœlum, jam non suum: donec lucis pater totus appareat, et ipsi sorori lumen adimat; cum longævus Talai filius, et Thebunus heros, et Calydonius, non multum cunctati e lectis prosiliunt. Illos somnus

~~~~~

cum edd. vett. cruentis.—135 *Expulerat cœlo* codex Leodensis Bernartii; ita quoque margo optimi codicis Barthiani.—138 ‘Omnino laudo veterem codicem nostrum, qui clara varietate scripturæ et rei præfert: *Obvertit flammæ*, cum Glossa: ‘Contra illam se vertit; *alienum* id est diurnum, jam a Sole possessum.’ *Barth. Advertit flammæ* Taurin. Vide Drakenb. ad Sil. Ital. iv. 88.—141 Scripti meliores Gronovii, *Talaionides*.—142 *Dirceusque gradu* unus

NOTE

populis, qui in Asiam Minorem illic transvecti, ibi sedes posuerant. Dicit *Mygdoniis*, seu Phrygiis, quia Aurora nupserat Tithono Phrygio Laomedontis fratri.

136 *Rorantes*] Ros enim nocte plerumque cadit. Cicero de Divinat. lib. i. ‘Cum primum gelidos rores Aurora remisit.’

137 *Rubens*] Circa diluculum enim rubet cœlum. *Seras*] Quia Lucifer seu Stella Veneris serius omnibus astris ac planetis occultatur radiis solis.

138 *Alienum*] Quia jam a sole solo tunc possidetur, non amplius a ceteris astris. *Tardo*] Quia, ut diximus, serius occultatur radiis solis.

139 *Lucifer exit equo*] Noster eodem lib. ‘Achelous Echinas exit.’ Idem Theb. vi. ‘Venientem eludit et exit, Sponte ruens.’ Fulgentius Astronomico: ‘Metam sol eminus

exit.’ Sic et alii passim. Lucifer autem, Stella Veneris. *Equo*] Poëtæ singulis planetis dant unicuique equum, Soli quadrigam, Lunæ bigam. *Pater igneus*] Sol, fons luminis. *Orbem Impleat*] Id est, educat se totum supra Horizontem.

140 *Sorori*] Lunæ. Quia Helios et Selene, id est, Sol et Luna, erant Hyperionis filii: vel quia Apollo, qui idem ac Sol, et Diana, quæ eadem ac Luna, filii erant Jovis et Latonæ.

141 *Talaonides*] Adrastus Talai filius. Quidam scripti habent, *Talaionides*. Quod melius. Homerus Iliad. B. Τὸς Ταλαϊονίδας ἄνακτος, *Filius Talaionidæ regis*. *Longa*] Helenismus, pro longum.

142 *Dirceus*] Thebanus, Polynices, a Dirce fonte Bæotiæ. *Acheloius heros*] Tydens, sic dictus ab Achelo fluvio Ætoliæ.

Corripuere toris: illos post verbera fessos,
 Exceptamque hyemem cornu perfuderat omni
 Somnus: at Inachio tennis sub pectore regi 145
 Tracta quies, dum mente Deos inceptaque versat
 Hospitia, et quæ sint generis ascita repertis
 Fata movet. Postquam mediis in sedibus aulae
 Congressi, inque vicem dextras junxere, locumque,
 Quo serere arcanas aptum atque evolvere curas, 150
 Insidunt; prior his dubios compellat Adrastus:
 Egregii juvenum, quos non sine numine regnis
 Invenit nox dextra meis, quibus ipse per imbres,

consperserat toto cornu, fatigatos tam excepta procella, quam pugna. At rex Inachus Iovem somnum sub pectore ceperat, dum voluit animo Deorum oracula, et novos hospites, et cogitat, quæ sint decreta fatorum de generis, quos invenerat. Postquam conveniunt in mediam aulam regiae, et dederunt sibi invicem dextras, capiunt sedes in loco idoneo ad disserendum et agendum de secretis negotiis; prior Adrastus his verbis alloquitur incertos: Optimi adolescentes, quos nox fausta perduxit in meum regnum, non sine consilio Deorum, et quorum gressus ipse meus

////////

Behot. recentiore atramento.—145 Behot. *sub pectora*. Vide Burm. ad Val. Flac. vi. 603.—146 *Fracta quies* Taurin. Burm. et Behot. Scholiastes explicat: 'Non perennis, sed interrupta;' quæ ad *Fracta* spectant. *Tracta quies* Petrens. Exc. Cantab. Dan. Put. Petav. Laur. Lipsian. Buslid. alii cum edd. omnibus. Vide Broukh. ad Propert. i. 14. 9.—147 Unus Behot. *generis adsuta repertis*; unus Barth. *generis ascita reperti*.—150 Unus Behot. *aptumque evolvere*; et sic etiam codex Burmanni. Taurin. habet: *actumque revolvete*. Burmanno arridet *revolvete*. Cf. Ovid. Met. x. 355. Virg. Æn. x. 58. Sed illi magis placet: *aptumque evolvere curas*.—153 'In præstantissimo libro claris literis scriptum est: *nox dextra*, cum nobis quidem inenarrabili glossæ facinore: 'id est, prospicia.' An dexteram 'prosperam' intelligendam voluit? Hæreo, clare enim scribitur. Et ita Leodensis liber Bernartii.' Barth. Taurin. Burm. Behot. Dan. Petav. Put. Petrens. Exc. Cantab. alii, cum edd.

NOTÆ

144 *Cornu perfuderat omni Somnus*] Somnus enim depingitur tenens cornu plenum sopore, quod spargit supra terram.

145 *Inachio regi*] Adraсто sic dicto vel ab Inacho primo rege Argorum, vel ab Inacho fluvio Argolidis. Et notanda hic elegantia Poëtæ, qui tres duces fluviorum cognominibus designavit.

146 *Dum mente Deos*] Id est, ora-

cula, seu responsa Deorum.

147 *Generis repertis*] Agnoverat enim Polynicem et Tydeum eos esse, quos sibi generos portendebant fata.

149 *Inque vicem dextras junxere*] Ad fidem sancendam futuri fœderis ac futuræ amicitiae.

150 *Curas*] Negotia, quæ curas afferunt.

153 *Nox dextra*] Aliqui legunt *nox atra*.

Fulminibus mixtos, intempestumque Tonantem
 Has meus usque domos vestigia fecit Apollo; 155
 Non equidem obscurum vobis, plebique Pelasgæ
 Esse reor, quantis connubia nostra procorum
 Turba petant studiis: geminæ mihi namque, nepotum
 Læta fides, æquo pubescunt sidere natæ.
 Quantus honos, quantusque pudor (ne credite patri) 160
 Et super hesternas licuit cognoscere mensas.

Apollo direxit usque in meam regiam, per pluvias fulminibus mixtas, et ærcem procellosum; non sane arbitror ignotum esse vobis, et populis Græciæ, quanta contentione multitudo procorum ambiat nostram affinitatem: duæ namque filiæ, nepotum hilaris fiducia, propitiis astris mihi pubescunt. Quanta sit eorum renustas et quanta modestia (ne fidem adhibete genitori) potuistis videre inter hesternam

//////////

vett. *nox atra*, quod sequentia firmant.—157 *Esse rear* Dan. et unus Behot. *conubia nostra* optimæ Barthii membranæ.—158 Taurin. Burm. Dan. Petav. Put. unus Behot. Laur. Lang. Lipsian. et Buslid. cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. *petat*; alter Behot. nonnulli Barthiani, Petrens. et membranæ Gronovii, *petant*; quod habent edd. recent.—160 ‘Melior videtur vet. cod. lectio: *nec credite*; nervosius

NOTÆ

154 *Tonantem*] Jovem, cujus proprium epitheton Tonans, sumi pro aëre omnibus notum est.

155 *Apollo*] Acceptum vult Apollini, quod Polynices et Tydeus Argos venerint.

156 *Pelasgæ*] Argivæ. Nam tota Peloponnesus Pelasgia antiquitus appellata, auctore Plinio, a Pelasgo primo Arcadum rege, qui homines ab immiti et fera vita traduxit ad molliorem et humaniorem. Unde Pelasgi, idem qui Argivi et Arcades. Hi Peloponneso expulsi in Hæmoniam, quæ Thessalia vocata est postea, migrarunt ducibus Achæo, Phthio, et Pelasgo: unde sexta ætate a Curetibus et Lelegibus, qui deinde Ætoliæ Locri appellati sunt, fugati, pars in Cretam abierunt; pars in Cycladas insulas: alii Hestiotidem ad Olympi et Ossæ radices; alii Bæotiæ, Phocidem, et Eubœam; Asiam

et Hellesponti oram ac Lesbum occuparunt alii. Complures in Saturniam, quæ est Italia, trajecerunt; seque indigenis miscuerunt. Athenas etiam venerunt, ut colligimus ex Thucydide. Vide Strabonem lib. v. et Dionysium Halicarnassæum lib. i.

157 *Connubia nostra*] Seu nostrarum filiarum.

158 *Turba petant*] Sic lib. i. ‘Plebs Argiva litant.’ Lib. vi. ‘Bellatrix sedere cohors. Et mox ‘turba ruunt.’ Lib. vii. ‘Subennt Tegeæa juvenus.’ Et Eod. vs. 806. ‘Sibi quisque cavent.’ Quædam editiones habent, *petat*.

159 *Æquo pubescunt sidere natæ*] Sic Theb. iv. ‘Sic hoc tibi sidere dextro Crescat onus.’

160 *Honos*] Hic pulchritudinem significat. Virgilius *Æn.* i. ‘Et lætos oculis afflavit honores.’

Has tumidi solio, et late dominantibus armis
 Optavere viri, (longum enumerare Pharaeos
 Œbaliosque duces,) et Achæa per oppida matres,
 Spem generis, nec plura tuus despexerat Œneus 165
 Fœdera, Pisæisque socer metuendus habenis.
 Sed mihi nec Sparta genitos nec ab Elide missos
 Jungere fas generos: vobis hic sanguis, et aulæ

cœnam. Principes superbi solio, et late patenti imperio (prolixum foret recensere procures Pharaeos et Œbalios) et in urbibus Achæis matres expectaverunt illas, ut spem propagandæ suæ stirpis: nec pater tuus Œneus, nec socer curru Pisæo formidabilis plures affinitates spreverat. Sed non mihi licet assumere generos Sparta oriundos, nec missos ab Elide; hæc meæ filia, et iura meæ aulæ destinabuntur vobis

*****

enim rem semovet.' *Barth.*—162 Taurin. unus Behot. Laur. Lipsian. Buslid. Lang. alii, *arvis pro armis.* 'Inepti libri qui hic mutant: non noster.' *Barth.* Vide Nic. Heins. ad Ovid. Fast. II. 195.—164 'Male hæc affecta arbitror; libri tamen nihil mutant.' *Bern.* Vide Gronovium in Not. Var. ad h. l.—167 *Sed mihi sed Sparta* cdd. Gronov. Veen. et Barth. unde nescio, nisi error sit in Gronoviana. *Sed mihi nec Sparta* Petrens. Exc. Cantab. Behot. Dan. Put. Petav. Laur. Lipsian. Buslid. Lang. alii, cum Venett. Rom. Aldd. Collin. Gryph. Basil. Plan. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. et Delph.—168

NOTÆ

162 *Has tumidi solio*] Hæc artificiose, ne videatur eos inopia procerum destinasse generos, ait se multos rejecisse et honore præstantes.

163 *Pharaeos*] Hi duces vocantur a Pharis, quod Laconia est oppidum, Homero Pharin, Lacedæmoniis Pharae appellatum, non a Pharo Ægyptia. Fuerunt et duæ aliæ Pharae, una in Messenia, altera in Achaia.

164 *Œbalios*] Œbalii sunt Lacones, sic dicti ab Œbalo rege, qui suum nomen dedit exiguae parti Laconiae, quæ ab eo Œbalia dicta est. *Et Achæa per oppida matres*] Nihil affectum, inquit Gronovius, modo bene distinguas: viri (longum enumerare Pharaeos. Œbaliosque duces, et Achæa per oppida matres): et viri, et matres per urbes Achæas, pro filiis nempe, optavere illas vel sponsas, vel nurus, per quas genus suum propagarent. *Achæa per oppida*] Vide Theb. I. 448.

165 *Nec plura tuus despexerat Œneus Fœdera*] Hoc dicit, propter Dejaniram filiam Œnei, quæ a multis prociis petebatur, quorum præcipui Hercules et Achelous, qui pro ea in singulare certamen descenderunt, in quo victus Achelous. *Tuus*] Quia Tydei erat pater Œneus.

166 *Pisæisque socer metuendus habenis*] Œnomæum intelligit, qui hac lege, ut jam diximus, currebat cum procis filiae suæ Hippodamiæ, ut victum certa mors maneret, victor vero Hippodamiam in virtutis præmium duceret uxorem. Unde *metuendum* vocat.

167 *Sparta*] Urbs nobilissima Laconiae caput. Vide superiori lib. vs. 262. *Elide*] Elis, provincia et urbs Peloponnesi, notissima delubro Olympii Jovis, et ludorum claritate, fastos Græciæ complexo.

168 *Hic sanguis*] Hæc meæ natæ.

Cura meæ, longo promittitur ordine fati.
 Di bene, quod tales stirpemque animosque venitis, 170
 Ut responsa juvent: hic duræ tempore noctis
 Partus honos: hæc illa venit post verbera merces.
 Audierant: fixosque oculos per mutua paulum
 Ora tenent, visique inter sese ordine fandi
 Cedere: sed cunctis Tydeus audentior actis 175
 Incipit: O quam te parcum in præconia famæ
 Mens agitat matura tuæ, quantumque ferentem
 Fortunam virtute domas! cui cedit Adrastus

longa fatorum serie. Dii bene verterunt, quod tales venitis genere et animo, ut oracula placeant. Hoc decus vobis computratum est tempore acerbæ noctis: hoc præmium contigit vobis post receptos ictus. Ut audierunt, uterque paulum tenet fixa lumina in cultum alterius, et visi sunt sibi invicem deferre primum locum loquendi. Sed Tydeus audacior in omnibus factis orditur: O quam animus prudens te reddit modestum in prædicandis tuis laudibus, et quantum superas prosperam fortunam moderatione tua! Cui Adrastus peritiam regnandi inferior est? Quis ig-

//////////

Behot. et sanguis.—169 Jura, pro Cura, lapsus est operarum in ed. Gronoviana; hinc invasit alias tres Veen. Delph. et, quod magis mirandum, Bip. quamvis correxerat Gronovius in Erratis.—172 ‘Magis heroicum et virile est in rem præsentem quod noster codex præfert: post vulnera merces. Ita Papinius ipsemet lib. i. 474.’ Barth.—173 Unus Behot. exhibet animos, et superscriptum alio stylo, oculos.—174 Edd. vet. visisque inter sese. ‘Corruptus literula locus sententiæ facit noctem: quam facile dispelles, si ut reposui, legas, visique inter sese, nec dubium quin Papinius ita scripserit.’ Bern.—175 Tydeus audacior Tamin. Burm. et Behot. Vide Burm. ad Ovid. Art. Am. i. 608.—178 Margo ed. Barth. cedit Adrastus.—187 Tu potis es,

NOTE

170 Quod tales stirpem animosque] Hellenismus, et subintelligenda particula *κατά*. Tales] Sic fortes et nobiles.

171 Ut responsa juvent] Ut me delectet tales generos Apollinis responso mernisse. Duræ noctis] Cujus nimium injuria coacti fuerant recipere se Argos.

172 Post verbera] Intelligit rixam ortam inter Tydeum et Polynicem ad portam aulæ suæ, in qua rixa multo ictus pugnæ et calcis sibi invicem inflixerant.

175 Sed cunctis Tydeus audentior

actis] Talis ubique depingitur.

176 O quam te parcum, &c.] Hec est, nimio pudore plurimum tuis laudibus detrahis.

177 Quantumque ferentem Fortunam virtute domas] A vento secundante sumpta metaphora. Similis apud Senecam Ep. 22. ‘Nec instare Fortunæ ferenti.’ Noster Pietate Abascantiæ: ‘Tenor idem animo, moresque modesti Fortuna crescente manent.’ Paulus Consul apud Livium Dec. v. lib. v. in exhortatione ad suos post victum et captum Perseum regem Macedoniæ: ‘Exemplum insig-

Imperiis? quis te solio Sicyonis avitæ

Excitum infrænos componere legibus Argos

180

Nesciat? atque utinam his manibus permittere gentes,

Jupiter æque, velis, quas Doricus alligat undis

Isthmos, et alterno quas margine summovet infra :

noret te evocatum fuisse ex Sicyone avito solio, ut legibus mansuefaceres indomitos Argivos? Atque utinam tibi placuisset, juste Jupiter, tradere his manibus regendos populos, quos Isthmos Doricus aquis circumscibit, et quos infra repellit ultra-

NOTÆ

1

ne cernitis mutationis rerum humanarum. Vobis hoc præcipue dico, juvenes. Ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet: nec præsentī credere fortunæ, cum quid vesper ferat incertum sit. Is demum vir est, cujus animum, nec prospera flatu suo, nec adversa infringat.' Et Aristoteles negat Ethic. 1. facile esse, sine virtute, ferre ut decet res secundas. *Ἄνευ τῆς ἀρετῆς οὐ βῆδιον φέρειν εὐμελῶς τὰ εὐτυχήματα*, quia, ut ait Niobe apud Libanium, *αἱ εὐτυχίαι πολλάκις τὴν γνώμην διαφθείρουσι*, res secundæ sæpius corrumpunt mentem. Et Livius lib. iv. 'Magnos animos magnis honoribus fieri.' Et Virgilius Æn. x. 'Nec servare modum rebus sublata secundis.'

179 *Sicyonis avitæ*] Sicyon caput modicæ regionis in Achaia Peloponnesi, Sicyoniæ dictæ, in qua primum regnasse ferunt Adrastum, et ex ea rogatum ab Argivis transtulisse regiam Argos, ut rudes Argivorum mores naturæ suæ lenitate mansuefaceret. *Avitæ*] Quia regnum Sicyonis a majoribus acceperat Adrastus, per Lysianassam matrem, quæ ex regibus Sicyonis originem ducebat. Vide Pausaniam in Corinthiacis. In hac urbe regnatum fuisse mille circiter annis testis est Apollodorus, et Castorin excerptis Euseb. et ex iis Chronicon Eusebianum: hoc est sub regi-

bus 967. vel 969. sub sacerdotibus tribus et triginta vixisse. Pausanias vero in Corinthiacis postremum regnasse Zeuxippum tradit, eoque mortuo Agamemnonem Sicyoniam rem ad Mycenæos transtulisse.

181 *His manibus*] Adrasti scilicet. Optat enim hoc versu et duobus sequentibus Adrasto totius mundi imperium. Isthmus enim Peloponnesios cum ceteris Græcis alligat: separat autem ab iisdem alterno margine, utroque videlicet littore, reliquas gentes orbis terrarum.

182 *Quas Doricus alligat undis Isthmos*] De Isthmo vide lib. superiori vs. 120. *Doricus*] A Doriensibus, Doridis regionis Malliaco sinui adjacentis populis. Dores enim seu Dorienses hac regione profecti, ducibus Heraclidis seu Herculis posteris, Peloponnesum, pulsus Pelopidis, occupaverunt; quod accidit 80. annis post Trojanum excidium. Tentaverant quidem Heraclidæ reditum in Peloponnesum post mortem Eurysthei, sed repulsi, cæso Hyllo Herculis filio, ausis exciderant. Vocat itaque Ποῖτα Isthmum *Doricum*, non quod jam Dores Peloponnesum occupavissent, sed quia post centum annos hanc regionem obtinuerunt. *Alligat undis*] Isthmus enim undique mari circumscibitur, nisi qua jungitur Helladi seu Græciæ.

183 *Et alterno quas margine summo-*

Non fugeret diras lux intercisa Mycenæ,
 Sæva nec Eleæ gemerent certamina valles, 185
 Eumenidesque aliis aliæ sub regibus, et quæ
 Tu potior, Thebane, queri: nos vero volentes,
 Expositique animis. Sic interfatus, et alter
 Subjicit: Anne aliquis soceros accedere tales
 Abnuat? exulibus quanquam patriaque fugatis 190
 Nondum læta Venus, tamen omnis corde resedit
 Tristitia, affixique animo cessere dolores.
 Nec minus hæc læti trahimus solatia, quam si

que ora: non sol interruptus vitaret horrendas Mycenæ, nec valles Elidis flerent sæva prælia, nec aliæ furicæ alios agitarent principes, nec essent, quæ tu, Thebane, tam juste incusas. Nos vero libentes, promtisque animis, delatum honorem accipimus. Sic locutus est, et alter addidit: Anne aliquis recusaret tales soceros, cum sese offerunt? Quamvis nuptiæ nondum sint gratæ profugis, et patria extorribus, tamen omnis mæror noster pacatur, et luctus inhærentes animo migraverunt; nec minus hilares hoc levamentum accipimus, quam si navis fracta rapido vento

~~~~~

Thebane Taurin. Burm. et unus Behot. Tu potis Thebane alter Behot.—200

NOTÆ

vet infra] Intelligit supra gentes quæ intra Isthmum comprehendebantur, nunc designat has regiones, quas Isthmus utraque ora summovet, id est, reliquam Græciam. Et forsân Poëta habuit ante oculos hos versûs Ovidii Met. vi. Fab. 8. 'Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo, Exteriusque sitæ bimari spectantur ab Isthmo.'

184 *Non fugeret diras lux intercisa Mycenæ]* Id est, si tu Adrastus regnasses in tota Græcia, non sol interruptus fugisset diras Mycenæ. Et tangit fabulam, qua sol dicitur refugisse in sua vestigia, ne videret convivium in quo Atreus Thyesti fratri filios epulandos apposuerat. Sed veritatis hoc est, ut dicit Hyginus, Atreum apud Mycenæ primum solis eclipsim observasse: cui invidens frater, ex urbe discessit.

185 *Sæva nec Eleæ gemerent certa-*

mina valles] Alludit ad fabulam qua dicitur Cænomaus procos filiæ suæ Hippodamiae victos certamine currus occidisse. *Eleæ]* Quia stadium Cænomai erat in Elide. Vide supra.

186 *Eumenidesque aliis aliæ sub regibus]* Subintellige, non essent. *Et quæ Tu potior, Thebane, queri]* Id est, nec essent ea, de quibus tu potiori jure quereris, o Thebane. Mens vero totius loci est: Nec crimina committerentur sub aliis regibus, nec tibi denegaretur regnum, o Thebane. Floreret enim virtus sub Adrastrati imperio, et jus suum unicuique tribueretur.

188 *Alter]* Polynices.

190 *Exulibus quanquam patriaque fugatis Nondum læta Venus]* Exulibus enim ac extorribus nihil dulce potest esse. *Læta Venus]* Quia vota sunt ista feliciûm.

193 *Quam si Præcipiti, &c.]* Com-

Præcipiti convulsa Noto prospectet amiceam
 Puppis humum: juvat ingressos felicia regni 195
 Omina quod superest fati vitæque laborum
 Fortuna transire tua. Nec plura morati,
 Consurgunt: dictis impensius aggerat omne
 Promissum Inachus pater, auxilioque futurum
 Et patriis spondet reduces inducere regnis. 200
 Ergo alacres Argi, fuso rumore per urbem
 Advenisse duci generos, primisque Hymenæis
 Egregiam Argian, nec formæ laude secundam
 Deipylen, tumida jam virginitate jugari,

cernat salutarem terram. Expedit nobis, ingressis faustis auspiciis regnum tuum, transigere sub patrocinio tuæ fortunæ quod nobis reliquum est annorum ærumnarumque vitæ. Nec plus cunctati, consurgunt. Inachus pater confirmat verbis expressioribus cunctas pollicitationes suas, promittitque, se eos adjuturum, et in patriam reversos restitutum in sedem arorum. Itaque gaudentes Argivi, sparso nuntio per civitatem, generos advenisse regi, et formosam Argiam, et Deipylen non illi pulchritudine inferiorem, plena jam virginitate, mox fore junctas primis

Tanrin. *reduces reducere regnis.*—203 Unus Behot. *adventasse*, et pro v. l. *advenisse.*—204 *Deiphilen* Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Scribendum Deipylen*; nam Græcis *Δηϊπύλη* est; et sic correxit Gronovius in Erratis: male tamen Editores

NOTE

paratio adumbrata ex Homericæ Odyss. Ψ.

195 *Juvat ingressos felicia regni Omina*] Pro juvat ingressos felicibus ominibus regnum tuum.

197 *Fortuna tua*] Sub tutela fortunæ tuæ. Enitendum est enim miseris, ut adjungantur felicibus: sperare enim possunt eorum patrocinio se adversam fortunam superaturos. Et videtur Poëta illud Læani ante oculos habuisse: 'Fatis accede Deisque, Et cole felices.'

199 *Inachus pater*] Adrastus.

200 *Et patriis spondet reduces inducere regnis*] Idem tradit Apollodorus lib. III.

202 *Primis Hymenæis*] Sic lib. III.

'Ex quo primus Hymen.' Silius lib. I. 'Virgineis juvenem tædis primoque hymenæo Imbnerat conjux, memorique tenebat amore.' Ubi 'primus' dicitur sine respectu ad secundas nuptias. Et 'Hymenæus' hic sumitur pro nuptiis. Hymen enim seu Hymenæus nuptiis præsidet.

204 *Deipylen* [*Deiphilen*] Melius *Deipylen*, ut habent quidam Mss. et Apollodorus. *Tumida jam virginitate*] Prudentius contra Symmachum lib. II. 'Cum thalamis habilis tumuit vigor.' Virginibus enim in plena pubertate corpus intumescit, præsertim pectus et mammae, hinc 'tumida virginitas.' Turneb. lib. XXV. cap. ult.

Gaudia mente parant : socias it Fama per urbes, 205
 Finitimisque agitur agris, procul usque Lycæos
 Partheniosque super saltus, Ephyræaque rura.
 Nec minus Ogygias eadem Dea turbida Thebas
 Insilit, et totis perfundit mœnia pennis,
 Labdaciumque ducem præmissæ consona nocti 210
 Territat, hospitia, et thalamos, et fœdera regni,
 Permixture genus : (quæ tanta licentia monstro ?
 Quis furor est ?) jam bella canit : diffuderat Argos
 Expectata dies : læto regalia coetu
 Atria complentur, species est cernere avorum 215

nuptiis, sibi proponunt animo lætari. Fama pervadit confederatas urbes: et circumfertur per vicinas regiones, procul usque et ultra sylvas Lycæus, et Parthenias, ac agros Corinthios. Nec segnius idem tumultuosum numen subit Thebas Ogygias, et totis alis conspersit muros, et perculit principem Thebanum, jactans hospitium, et nuptius, et regni fœdus, et junctam affinitatem: omnia hæc convenientia viso præteritæ noctis. Quæ tanta libertas monstro? quæ rabies est? Jam minatur bellum. Dies expectata Argos gaudio repleverat. Regia atria complentur hilari conventu.

//////////

Bipontini, *Deiphylen*, quod erat mutandum.—206 *Finitimis agitur* optimæ Barthii membrana, *Tamin*, et *Behot*.—209 *Insilit et totis* Lipsian. et Venett. *perfudit* Taurin.—210 'In optimo libro est *noctis*; quod repudiandum tamen

NOTÆ

206 *Lycæos Partheniosque super saltus*] Id est, super nemora Lycæi et Parthenii montium Arcadiæ.

207 *Ephyræa*] Corinthia. Corinthus enim prius Ephyræ dicebatur.

208 *Ogygias*] Ab Ogyge, vel conditore Thebarum, vel rege Bæotiæ. *Dea turbida*] Fama, quæ turbas excitat, terroremque fert. *Thebas Insilit*] Horatius arte Poëtica: 'Ardentem frigidus Ætnam Insiluit.' Valerius Flaccus lib. viii. 'Mox attonita cum virgine puppim Insilit.' Lucanus lib. iii. 'Insiluit, solo nociturus pondere, puppim.'

209 *Totis pennis*] Fama enim alas habet. Vide hujus descriptionem Æneid. iv. et Ovidii Met. xii.

210 *Labdaciumque ducem*] Eteoclem a Labdaco proavo. *Consona*] Nempe his, quæ præcedenti nocte Laius

dixerat nepoti Eteocli, his versibus: 'Jamque ille novis (scit fama) superbit Connubiis, viresque parat,' &c.

212 *Permixture genus*] Connubio et affinitate. *Monstro*] Famæ. Sic Virgilius de Fama Æneid. iv. 'Monstrum horrendum, ingens,' &c.

213 *Jam bella canit*] Nisi Eteocles regnum sponte redderet, rumor erat Polyneicem, fretum auxilio soceri, illud armis repetiturum.

215 *Species est cernere avorum*] Tangit hic morem Romanorum: in atriis enim majorum imagines collocabant. Virgilius Æneid. vii. 'Quinetiam veterum effigies ex ordine avorum Antiqua ex cedro.' Plinius lib. xxxv. cap. 2. 'Aliter,' inquit, 'apud majores in atriis hæ imagines erant, quæ spectarentur, non signa externorum artificum, nec ærea, nec mar-

Cominus, et vivis certantia vultibus æra.

Tantum ausæ perferre manus: pater ipse bicornis

In lævum prona nixus sedet Inachus urna.

Hunc tegit Iasiusque senex, placidusque Phoroneus,

Licet propius aspicere imagines majorum, et æneas statuas vultus mire exprimentes. Tantum doctæ manus excelluere. Ipse pater Inachus bicornis nixus in latus sinistrum sedet urna inclinata. Hunc longævus Iasius occulit, et pacificus Phoro-

////////

purior illa locutio evincit.' Barth.—217 ' Hanc scripturam agnoscit Lutatius; agnoscit etiam præstans ille codex, glossam adjiciens: 'Tantum studuerunt efficere manus artificum.' *Idem.* Ita quoque Petreus. Taurin. Burm. et Exc. Cantab. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *proferre* Put. Petav. Behot. Lipsian. Laur. Lang. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. Gevart. Lindenbrog. et Crnc. et sic scribendum docet Marklandus ad Sylv. v. 3. 132. *præferre* Dan. et Buslid. Vide ad Tibull. III. 1. 1.

NOTÆ

morea: expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera; semperque defuncto aliquo totus aderat familiæ ejus, qui unquam fuerat, populus: stemmata vero lineis discurrabant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, et monumentis rerum in magistratu gestarum.' Porro ejusmodi majorum imagines cum titulis suis in prima parte ædium collocabantur, ut posteriorum virtutes non solum legerent, sed etiam sequerentur ac imitarentur, ut tradit Valerius Maximus. Non autem omnibus imaginem sui ponere licebat, sed iis tantum qui magistratus curules gesserant: quales fuerunt ædiles curules, prætores, censores, et consules.

216 *Et vivis certantia vultibus æra*] Virgilius Æneid. VI. 'Et vivos ducunt de marmore vultus.' Bernartius in Omissis ultimam vocem *æra* reformat in *ora*, ex Lipsio, qui negat ullam in atriis fieri *æris* mentionem. Sed certe locum hunc non examinavit eruditus interpret. Mox enim describitur Inachus bicornis sedens et nixus prona ærna. Atqui id absur-

dum est dicere de imaginibus illis cereis, quæ nimirum vultus duntaxat exprimebant, ut ex Plinio constat, loco supra landato: cumque idem scribat alias circa limina fuisse imagines ex solidiore materia, idque ex Virgilio supra, quid vetat in atriis collocare statuas ex *ære*, quo nihil fere perennius, aut ad memoriam posteritatis aptius? Firmat autem lectionem hanc, *æra*, Ovidius Fast. VI. 'Vidimus ornatos ærata per atria picta Veste triumphales occubuisse senes.' Sed correxit etiam Lipsius, et legit *cerata*. Vide eum Elect. I. cap. 29. ubi morem hunc, quem tangit hic Papinius, fuse explicat.

217 *Ausæ*] 'Audaces' pictores, sculptoresque, ac cognatæ artes, operaque eorum 'improba' et 'audacia' dicuntur, utpote naturæ æmula. *Pater ipse bicornis In lævum prona nixus sedet Inachus urna*] Inachus, primus rex Argorum, in flumen sui nominis mutatus dicitur. Representabantur autem fluvii tauriformes, (unde *bicornis*,) et innixi urnis emittentibus aquam. Virgilius Æneid. VII. 'Cælateque amnem fundens pater Inachus urna.'

Et bellator Abas, indignatusque Tonantem 220
 Acrisius, nudoque ferens caput ense Coræbus,
 Torvaque jam Danaï facinus meditantis imago:
 Exin mille duces; foribus cum immissa superbis
 Unda fremit vulgi: procerum manus omnis, et alto
 Quis propior de rege gradus, stant ordine primi: 225
 Interior sacris calet, et sonat aula tumultu
 Fœmineo: casta matres cinxere corona

neus, ac fortis Abas, et Acrisius, qui aspernatus est generum Jovem, et Coræbus portans stricto gladio caput monstri, quod occiderat, et trux effigies Danaï jam crimem cogitantis: deinde mille imagines principum; ubi multitudo populi strepentis ingressa est magnificas portus: totus optimatum cætus, et qui propius magnam regem vel genere vel dignitate attingunt, tenent primum ordinem. Interior pars regiæ calet sacrificiis, et muliebri strepitu percipat. Matronæ Argivæ cir-

//////////

et III. 3. 9.—219 *Phoroneos* Dan.—223 *Exhinc mille duces; foribus commissa superbis* Taurin. et Behot. 1. a manu secunda; *Exin mille duces; foribusque immissa superbis* Behot. Burm. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. quod probat Burmannus; ita etiam Heinsius ad Claud. xv. 138. *Exin mille duces; foribus cum immissa* Dan. Put. Petav. Buslid. Laur. Lang. Lipsian. Lindenbrog. Crue. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delphi.—227 Behott. 1. 2. Taurin. et Dan. *casta matrum*; sed in vetustiore Behot.

NOTÆ

219 *Iasius*] Iasus Triopæ filius, rex Argorum. Vide Pausaniam Corinthiacis. *Placidusque Phoroneus*] De Phoroneo, vide lib. I. 250. Dicitur *placidus*, quod feros hominum mores mansuefecerit, et dispersos coëgerit in unius urbis jus.

220 *Abas*] Abas Lyncei filius, rex duodecim Argorum. Dicitur *bellator*, quia fuit vir fortis et solertis ingenii, et ab eo reges Argorum Abantiadæ dicti sunt: pater fuit Præti et Acrisii. *Indignatusque Tonantem Acrisius*] Acrisius, rex Argorum, Abanti patri successit. Dicitur *indignatus Tonantem*, quod ubi reseivit Danaën filiam peperisse ex Jove filium, illam in arcam inclusit cum puero, arcamque in mare projecit. Nota fabula Danaës.

221 *Nudoque ferens caput ense Coræbus*] Coræbus ille est, de quo mentio fit superiori libro, et qui Pænen

occidit, cujus caput sectum ense ferebat.

222 *Torvaque jam Danaï facinus meditantis imago*] Danaus hic, pulso Gelanore Agenoris filio, Argorum imperium obtinuit. Monitus vero ab oraculo se a fratris filio interfectum iri, procuravit nuptias suarum filiarum cum filiis sui fratris Ægypti: totidem enim filiæ erant Danao, quot filii fratri: filiabusque præscripsit, ut prima nocte sponso occiderent: quod et illæ fecerunt; sola Hypermestra Lynceō pepercit, qui postea Danaum occidit. *Torra*] Ut qui jam meditabatur tantum scelus.

224 *Unda fremit vulgi*] Imitatus est Virgilium Georg. II. 'Maue salutatantum totis vomit ædibus undam.'

225 *Quis propior de rege gradus*] Illi qui propiore gradu seu sanguinis seu dignitatis regem attingunt.

Argolides: pars virginibus circum undique fusæ
Fœdera conciliant nova, solanturque timorem.

Ibant insignes vultuque habituque verendo
Candida purpureum fusæ super ora ruborem,
Dejectæque genas: tacite subit ille supremus
Virginitatis amor, primæque modestia culpæ
Confundit vultus: tunc ora rigantur honestis

230

curuledere sponsas pudico circulo. Pars undique stipantes virgines commendant eis bona nuptiarum, et levant earum metum. Incedebant conspicuæ forma, et vestitu pudico, habentes nireum vultum suffusum roseo rubore, et demittentes oculos. Ultimus ille virginitatis affectus tacite venit eis in mentem, et pudor primæ culpæ conturbat faciem: tunc genæ earum decenti rore humectantur, et lacrymæ

//////////

pro v. l. *casta matres*.—228 *Argolicas* in quibusdam; sed vide Nic. Heins. ad Ovid. Tom. i. p. 45.—229 *Taurin. conciliant sacra*.—230 Behott. 1. 2. *habitu vultuque verendo*.—231 ‘Hæc est verissima lectio, quam et optimi codicum repræsentant.’ Barth. Ita quoque Lipsian. Laur. Petrens. Burin. Exc. Cantab. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *pudorem* exhibent Behott. 1. 2. Lang. Buslid. Dan. Taurin. Petav. et Put. quod receperunt Lindenbrog. et Cruc.—232 Laur. Lang. Lipsian. Buslid. Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav. alii, cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *tacitæ*; Barthius in *Advers.* lib. xxv. cap. 18. scribi iussit *tacite*; et sic in edd. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. quod testantur etiam Exc. Cantab. Petrens. et Taurin.—233 In optimis Barthii membranis hic error est insignitus; clare enim

NOTÆ

227 *Casta corona*] *Corona* hic eodem sensu sumitur, quo superiori libro: ‘Latus omne virum stipante corona.’ Pro turba et cireno circumstantium matronarum Argivarum. Mos enim novis nuptis adesse matronas. Claudianus de nuptiis Proserpinæ: ‘Reginam casto cinxerunt agmine matres Elysia, tenerosque levant sermone dolores,’ &c. Quidam per *coronam* hic intelligunt sarta et coronas, quibus novæ nuptæ caput ornabatur. Sertorum ac coronarum usus etiam in nuptiis. Theocritus Epithalamio Helenes: Πράτᾳ τοι στέφανον λωτῶ χάμαι ἀβρομένοιο πλέξασαι. *Primæ tibi coronam ex humi nascente Loto plectentes.* Claudianus lib. 11. Raptus Proserpinæ: ‘Tu festas, Hymeuzæ, faces,

tu, Gratia, flores Elige, tu geminas Concordia, necte coronas.’

228 *Argolides*] Sic Ovidio, ‘Argolis Alcmena’ Met. ix. et ‘Argolides puppes’ Remedio Amoris, et Nostro in omnibus locis præterquam in Theb. iv. ‘Argolicasque habitu præstabo maritas.’ Ubi etiam ‘Argolidas’ legendum est.

229 *Solanturque timorem*] Hunc locum imitatus Claudianus loco supra citato.

232 *Dejectæque genas*] Sic, Epithalamio Stellæ, de Violantilla dicit Noster: ‘Lumina demissam, et dulci probitate rubentem.’

233 *Primæque modestia culpæ*] Culpam putant amissionem virginitatis.

Imbribus, et teneros lacrymæ juvere parentes. 235
 Non secus ac supero pariter si cardine lapsæ
 Pallas et asperior Phœbi soror, utraque telis,
 Utraque torva genis, flavoque in vertice nodo,
 Illa suas Cyntho comites agat, hæc Aracyntho :
 Tunc, si fas oculis, non unquam longa tuendo 240
 Expedias, cui major honos, cui gratior, aut plus
 De Jove ; mutatosque velint transumere cultus,

placere mollibus parentibus. Ut si Minerva, et ucrior soror Apollinis una descendat e supera plaga, utraque cum suis armis, utraque terribili vultu, et flavis capillis nodo in summo capite collectis, illa ducat suos Nymphas ex Cyntho, hæc ex Aracyntho: tunc, si liceret oculis mortalium numina videre, nunquam discerneres, diu spectando, cui major venustas esset, aut quæ magis placeret, aut quæ plus haberet de Jove: et si vellet permutare invicem insignia, pharetræ convent-

////////

præferunt: molestia culpæ.—235 ‘Somniavimus olim (Advers. lib. xxii. cap. 22.) memores hic rescribendum; sed spernenda non est adolescentis nostra conjectura: lacrymæ juvere pueros; quæ sane esset elegans sententia et lectio.’ Barth. Vide Advers. lib. xxv. cap. 18.—239 Optimæ Barthii membranæ: Chinto c. a. h. Arachinto.—240 Ald. 2. Colin. Gryph. et Basil. nonnunquam. ‘Non dubito quin hæc commentitia sit lectio, ac omnino rescribendum: non unquam.’ Bern. At si inspexisset Ald. 1., vidisset nonnūq̃; unde error ortus est. non unquam exhibent omnes codd. cum edd. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. et recentt.—242 Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. alii cum Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindembrog. et Cruc. mutatosque velit; Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Behott. 1. 2. Dan. et optimæ Barthii membranæ, cum Amstel. Gronov. et

NOTÆ

235 *Et teneros lacrymæ juvere parentes*] Quia lacrymæ erant signum ingenui pudoris.

237 *Asperior Phœbi soror*] Diana. *Asperior*] Fratre scilicet, quia ille mites excoluit artes, ut musicam, et medicinam: illa vero duriores et asperiores, ut venationem. *Telis*] Id est, armis.

238 *Utraque torva genis*] Aliquid enim torvi habebant in vultu hæ Deæ, quod contraxerant ex exercitationibus, quibus deditæ erant: Pallas enim bello operam dabat ac præsidebat; Diana vero venationi, quæ species est belli.

239 *Cyntho*] Cynthus mons Deli, ut jam diximus. *Aracyntho*] Aracyn-

thus mons Atticæ, sacer Minervæ. Unde Virgilio dicitur Ecl. ii. ‘Actæns Aracynthus.’

240 *Si fas oculis*] Supple, Deas cernere. Mortalibus enim aspicere cælites non concessum est. *Non longa tuendo*] Id est, quamvis diu intuearis.

241 *Honos*] Jam observavimus ‘honorem’ Nostro sumi quandoque pro pulchritudine, ut supra: ‘Quantus honos, quantusque pudor.’

242 *De Jove*] Utraque enim erat filia Jovis. *Mutatosque velint transumere cultus*] Addendum ‘si,’ et si velint, &c. Id est, si permutarent habitus insigniaque.

Et Pallas deceat pharetras, et Delia cristas.

Certant lætitia, Superosque in vota fatigant

Inachidæ, quæ cuique domus, sacrique facultas.

245

Hi fibris, animaque litant, hi cespite nudo:

Nec minus auditi, si mens accepta meretur

rent Palladi, et cristæ Dianæ. Argiri certatim exultant, et precibus lassant Superos, ut cuique fortuna est, et facultas sacri faciendi. Hi sacrificant victimas; hi litant solo gramine: nec minus grati, si purus animus numina sibi thure concii-

////////

recentt. mutatosque velint; quod probat Burmannus.—243 ‘Stupide in nonnullis exemplaribus scriptis: *Et Pallas doceat.*’ Barth.—245 ‘In optimo libro est *sacrisque*, sed *perperam.*’ Idem.—247 ‘Stulta omnino lectio, licet multi eam libri defendant. Quid enim mirum audiri eos, qui mentem suam probant Superis? At optimæ membranæ, conditionem omnem seponentes: *sic*

NOTÆ

243 *Et Pallas deceat pharetras*] Hypallage, id est, Pharetræ decerent Palladem. Pharetra autem erat cum arcu insigne Dianæ: sicut galea, cui crista apponitur, lancea, et ægis erant insignia Palladis. *Delia*] Diana a Delo insula, in qua nata est.

244 *In vota fatigant*] Noster etiam Pietate Abascantii: ‘Dum nocte dieque fatigas Numina.’ Et Horatius: ‘Prece, qua fatigent Virgines sanctæ minus audientem Carmina Vestam.’ Id est, diu invocant.

245 *Inachidæ*] Argivi. *Quæ cuique domus, sacrique facultas*] Id est, unusquisque pro viribus sacra faciebat.

246 *Animaque*] Id est, vivis hostiis, victimisque. *Cespite nudo*] ‘Farre,’ quod idcirco ‘pinum’ vocat Horatius.

247 *Nec minus auditi, si mens accepta meretur Thure Deos*] Id est, non minus exaudiuntur hi, qui thure placent Deos, quam illi qui hostias immolabant. Victimarum enim loco, ut ait hic eleganter Lactantius, sola etiam bona conscientia Diis litatur. Unde apud Platonem in Alcibiade secundo refertur Ammonem, consulentibus Atheniensibus, ac petenti-

bus, cur a Lacedæmoniis vincerentur, cum ipsi tam opimas ac electas victimas Superis immolarent; Lacedæmonii vero nihil tale curarent; hoc unum respondisse, *εὐφημῶν* Lacedæmoniorum, id est, bona verba Deo esse gratiora, quam universas Græcorum victimas. Bona autem verba interpretatur Socrates ibidem preces rite conceptas justasque: additque Deos non victimis, sed justis precibus votisque solum placari. Absurdum enim esset, ait, et ingemiscendum, si Dii dona nostra spectarent, non animum. Sic et Xenophon de eodem Socrate refert Memorab. lib. I. dicente, cum sacrificaret parva de parvis, nihil se deteriore conditione iis credere, qui de multis ac magnis multa ac magna immolant. Nam neque Diis honestum fore, si magnis sacrificiis magis delectarentur, quam parvis: sæpenumero enim ea, quæ ab improbis proficiscantur, gratiora eis futura, quam quæ a viris bonis: neque hominibus vitam esse optabilem, si quæ ab improbis donentur, Diis sint gratiora, quam quæ a probis. Quin existimabat Deos immortales hominum piorum cultu et muneribus maxime delectari.

Thure Deos, fractisque obtendunt limina sylvis.

Ecce metu subito (Lachesis sic dira jubebat)

Impulsæ mentes; excussaque gaudia patris, 250

Et turbata dies: innuptam lumine adibant

Pallada; Munychiis cui non Argiva per urbes

liat, et ornant fores ruptis ramis. Ecce percussi sunt animi repentina formidine, (sic aspera Lachesis volebat,) et erepta patris lætitia, et turbatum est festum. Ibant cum facibus ad templum intemeratæ Minervæ; a qua Larissa Argiva, inter oppida,

//////////

mens accepta meretur. Idem.—248 Burmanni codex: *lumina*.—249 ‘Omnino dura scribendum, ut edidit Lindenbrogins, et noster codex confirmat.’ Barth. *dura* habent etiam Dan. Petav. et Put. *dira* Behott. 1. 2. Petrens. Exc. Cantab. Burm. Taurin. Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—250 Put. Petav. optimæ Barthii membranæ, ejusdem duo alii, Buslid. Lang. Laur. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. *gaudia vulgi*; quod minime contemnendum putat Barth. *gaudiu patris* Petrens. Burm. Taurin. Exc. Cantab. Dan. Behot. 1. Lipsian. Pulmanianus Barthii, Venett. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *gaudia patrum* Behot. 2. et alius Barthianus; *gaudia patri* Nic. Heinsius ad Sil. Ital. II. 592.—251 Taurin. Buslid. Lipsian. Laur. Dan. Petav. Put. Behott. 1. 2. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *limine*; Petrens. Lang. Exc. Cantab. omnes Barthiani, Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. et recentt. *lumine*, probante Burmanno, cujus codex exhibet: *innuptæ limina adibant Pallados*; quod tamen versus non admittit.—252 *Munychiis* Petrens. Exc. Cantab. Dan. Petav. Put. et Behot. 1. 2. et sic etiam legebat Lutatus, vetus Scholiastes; *Monychiis* Taurin. et Burm. et ita ex codd. legi jussit Nic. Heinsius ad Ovid. Met. II. 709. ubi vide Burmannum. Cf. Juvenal. Sat. II. 254. et Kœnig. ad Pers. Sat. I. 4. Stephanus Byzanti-

NOTÆ

248 *Fractisque obtendunt limina sylvis*] Moris enim erat, ut limina numentum ramis et frondibus ornarentur. Sic Epithal. Stellæ: ‘Fronde virent postes.’ Catullus in nuptiis Pelei: ‘Vestibulum ut molli velatum fronde vireret.’ *Sylvis*] Id est, ramis ex arboribus decerptis.

249 *Lachesis*] Una e Parcis. Unam pro omnibus posuit.

251 *Lumine adibant*] Quidam codices, *limine*, habent. Sed melius *lumine*. Colebantur enim numina luminibus accensis ritu usitato, præsertim Pallas et Diana, quibus virgines

nupturæ initiabantur. *Lumine* ergo adibant Pallada, facibus nempe nuptialibus. Sed et vulgari genere luminum Dea eoli poterat extra nuptias. Noster infra: ‘Actæas tibi rite facces, et ab arbore casta Nectent purpureas niveo discrimine vittas.’

252 *Munychiis*] Id est, Atticis. Munychia enim erat tunulus in Chersonesi formam curvatus, a quo murus quadraginta stadiorum longitudine extendebatur, Athenas cum Piræo, duobusque aliis portubus conjungens. Athenis etiam religiose culta Pallas.

Posthabita est Larissa jugis: hic more parentum
 Iasides, thalamis ubi casta adolesceret ætas,
 Virgineas libare comas, primosque solebant 255
 Excusare toros: celsam subeuntibus arcem
 In gradibus summi delapsam culmine templi
 Arcados Euippi spoliū cadit arcus orbis;
 Præmissasque faces, festum nubentibus ignem,
 Obruit, eque adytis simul exaudita remotis 260
 Nondum ausos firmare gradum tuba terruit ingens.

non est postposita verticibus Munychiis. Illic Argivæ solebant, ex majorum consuetudine, cum primum pulchra ætas maturuisset nuptiis, offerre virgineos crines, ac deprecari veniam primi connubii. Ecce, cum ascendebant ad altam ædem Deæ, arcus clypeus, quem olim gestaverat Euippus Arcas, devolutus e summo tecto templi, labitur in gradus, et extinxit prælatus tædas, ignem sponsis auspicatum: et una mugnus clangor buccinæ auditus e secretis penetralibus consternavit omnes, qui

//////////

nus utrumque Μῶνυχία et Μοῦνυχία agnoscit. *Munichiis* edd. vett.—253 *Huic more parentum legendum* putavit Jortinus nostras in Obs. Misc. Tom. i. p. 197.—254 Idem Jortinus vellet etiam: *ubi justa adolesceret. Taurin. adoleverat.*—256 Achilles Statius ad Catul. LXVI. 10. legendum conjectabat: *Excussare toros.*—257 Dan. Put. et Petav. *delapsus*, ut edidit Lindenbrog. et Cruc. *delapsus* in aliis codd. et edd. vett.—258 *Euiippi* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *Eukippi* Ald. 1. *Euripi* Taurin. Burm. Behott. 1. 2. Laur. Lang. Ald. 2. Colin. Gryph. et Basil. *Eurippi* codd. Barthiani; *Euchippi* Lipsian. et Buslid. *Euippi* Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—261 Burmanni codex: *conferre gradum.*—263 *Mox rediisse* Lactant. in Com-

NOTÆ

253 *Larissa*] Arx Argorum, in qua Minerva habebat templum. Vide Pausaniam Corinthiacis.

254 *Iasides*] Argivæ, ab antiquo Argorum rege Iaso, de quo supra.

255 *Virgineas libare comas*] Ut milites arma sua Diis militaribus suspendebant, sic virgines comas etiam Deæ virgini, cujus in tutela prius fuerant, libabant. Sic etiam, Fortunæ Virginali, ornatus virginales, puellæ, quæ ad mulierum nomen ibant.

256 *Excusare thoros*] Lactantius. ‘In templo Minervæ solebant virgines nupturæ placare Deam, quæ sit faultrix virginitatis, quod necessitate et lege naturali nubere cogebantur.’

258 *Arcados Euiippi*] ‘Euippus,’ inquit Lactantius, ‘rex Argivorum miræ felicitatis fuit, cujus clypeum, qui apud Argos rem fortiter gessisset, accipiebat, ut illo per urbem incedens honestaretur.’ Sed cum Euippus ille Lactantii nec a Pausania, nec ab Eusebio, numeretur inter reges Argivorum, et hic dicatur *Arcas*, verisimilius est, clypeum illum, de quo hic agitur, detractum fuisse Euippo illi Arcadi a quodam rege Argivorum, et in culmine templi, ut spoliū hostis positum.

259 *Præmissasque faces festum nubentibus ignem*] Quia tædis accensis deducebantur novæ sponsæ ad templum.

In regem conversi omnes formidine prima,
 Mox audisse negant: cunctos tamen omina rerum
 Dira movent, variisque metum sermonibus augent.
 Nec mirum: nam tu infaustos donante marito 265
 Ornatus Argia geris, dirumque monile
 Harmonies: longa est series, sed nota malorum
 Prosequar, unde novis tam sæva potentia donis.
 Lemnius hæc, ut prisca fides, Mavortia longum
 Furta dolens, capto postquam nihil obstat amori 270

nondum ausi erant gressus firmare. Cuncti primo pavore respexere in principem; mox inficiantur audisse: infausta tamen rerum præsentia turbant omnes, et diversis sermonibus amplificanti formidinem. Nec mirum: nam tu Argia fers inauspicatos cultus, et ominosum monile Harmonies, quod tuus sponsus tibi dederat. Prolixa est historia, sed dicam vulgata infortunia, unde tam atrox vis inerat recentibus muneribus. Lemnius Vulcanus (ut veteres credunt) ægre ferens Martis adulteria,

~~~~~

ment.—264 *Dira movent* in quibusdam scriptis. Behott. l. 2. *terroribus*, et pro v. l. *sermonibus*.—265 In iisdem codd. *nam tum infaustos*.—267 *Hermiones* Taurin. Burm. unus Bebot. alii; *Hermionæ* alter Behot. *Armione* Dan. *Harmonicæ* Barth. Vide Munker. ad Hygini Fab. vi.—268 *Persequar* Taurin. Burm. Behott. Pro *tam sæva*, in Behott. *sit tantu*.—269 *Lemnius est unus* Behot. *longum* omnes codd. Barthii, uterque Behot. Dan. Put. Petav. Taurin. Petrens. Burm. Exc. Cantab. Laur. Lang. Lipsian. Buslid. alii, et sic edidit Lindenberg. Cruc. Grasser. Gevart. Dan. Heins. in Amstel. Gronov. et recentt. *longu* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. improbante Barthio.—272

NOTÆ

261 *Nondum ausos firmare gradum tuba terruit*] Titubaverant enim ipsi gradus formidine, propter primum ac dirum omen extinctarum tædarum a clypeo lapso Euippi. *Tuba*] Tubæ clangor. Et clangor tubæ portendebat bellum: tubarum enim clangorem, ut et crepitum armorum, ac sonitum tympanorum referunt auctores inter præsentia belli. Vide Valerium Maximum lib. 1. et Julium Celsum lib. de Bello Civili.

263 *Mox audisse negant*] More alicorum, qui adolantes regibus negant se audivisse quæ sciunt laud grata iis fore.

265 *Donante marito*] Sponso Polynice.

266 *Dirumque monile Harmonies*] Hoc monile Harmonies infaustum fuit omnibus mulieribus, quæ illud habuerunt. Quod idem dicitur de Equo Sejano, auro Tholosano, et aliis rebus. Hujus monilis historiam prosequitur sequentibus versibus. *Harmonies*] Harmonie filia Veneris ex adulterio Martis, uxor Cadmi.

269 *Lemnius*] Vulcanus. Dictus fuit *Lemnius*, quod dejectus de cælo decidit in Lemnum insulam; vel quod officinam in ea insula haberet: erat enim faber Deorum.

270 *Furta*] Adulteria. *Capto amori*] Id est, captis amantibus Veneri et Marti.

Pœna, nec ultrices castigavere catenæ,
 Harmonies dotale decus sub luce jugali
 Struxerat: hoc, docti quanquam majora, laborant
 Cyclopes, notique operum Thelchines amica
 Certatim juvere manu; sed plurimus ipsi
 Sudor: ibi arcano florentes igne smaragdos
 Cingit, et infaustas percussum adamanta figuras,
 Gorgoneosque orbes, Siculaque incude relictos

275

cum dedecus non retineret deprehensos amantes, nec vindices nexus eos punirent, excuderat hæc dona in dotalem ornatum Harmoniæ, sub diem nuptiarum ejus. Cyclopes rerum etiam difficiliorum periti insudant huic fabricando, et Thelchines arte celeberrimi huic operi certatim admovere libentes manus: sed et maximus labor est ipsi Vulcano. Ibi circumdat smaragdos micantes secreto fulgore, et adamanta insculptum noxiis figuris, et oculos Gorgonis, et cineres perfecti fulminis,

~~~~~

Armione Dan. Hermionæ uterque Behot. Harmoniæ Barth. Vide supra ad v. 267. Hunc vero locum Barthius ita distinxit: Lemnius hæc, &c. Struxerat. Hoc (docti quanquam majora) laborant Cyclopes; notique, &c.—274 Telchines Taurin. et Burm. et sic Nic. Heinsius in Advers. lib. II. cap. 4. p. 232.—277 Jungit, et infaustæ percussum adamanta figuræ legit Heinsius loco modo citato;

NOTÆ

271 *Ultrices catenæ*] Vulcanus, cum uxorem Venerem in adulterio cum Marte deprehendisset, lectum, in quo jacebant, subtilissimis catenis cinxit, nudosque, uti erant, Diis deridendos exposuit: hocque modo sibi factam injuriam vindicasse credidit.

272 *Harmonies dotale decus*] Poëtæ fabulantur nuptias Cadmi et Harmonies celebratas fuisse in cælo, et omnes Deos munera sua novis sponsis dedisse; Vulcanum autem hoc monile donasse.

274 *Cyclopes*] Ministri Vulcani, ut jam diximus. Vide Theb. I. *Telchines*] Telchines alii filios Minervæ et Solis faciunt; alii Saturni et Aliopes, Rhodumque insulam tennisse ferunt. Quidam tradunt tres fuisse, fratresque, invidios ac maleficos, qui cum vicinorum agros proventu fertiles viderent, eos consperserunt aquis Stygis, ut infæcundos redderent: dicuntur etiam aspectu solo omnia

effascinare soliti. Alii confundunt eos cum Curetibus ac Dactylis Idæis, summosque fuisse artifices dicunt, veneficiorum vero famam ab æmulis fuisse dispersam. Strabo lib. VIII. *Amica manu*] Quod significat, omnem artem operamque huic operi impendisse.

275 *Ipsi*] Vulcano.

276 *Arcano florentes igne smaragdos*] Smaragdus, gemma, qua acies oculorum recreatur, quaque nihil viridinis. *Arcano florentes igne*] Quia, ut inquit Plinius, sensim radiant. Vide eundem Plinium lib. XXXVII. cap. 5.

277 *Et infaustas percussum adamanta figuras*] Adamas gemmæ species. Vide Plinium lib. XXXVII. cap. 4. *Infaustas percussum figuras*] Ἀρχαϊκῶς, pro, percussum infaustis figuris.

278 *Gorgoneos orbes*] Tale erat caput Gorgonis, seu Medusæ, ut homines hoc viso statim in lapides conver-

Fulminis extremi cineres, viridumque draconum

Lucentes a fronte jubas: hic flebile germen

280

qui remanserant in incude Sicula, et fulgentes jubas, evulsas fronte viridium dra-

~~~~~

conj. etiam Vincit, vel Stringit; Burmannus: Cogit.—279 Fulminis hesterni

NOTÆ

terentur: maxima autem vis inerat oculis. *Siculaque incude relictos Fulminis extremi cineres*] Vult Poëta cineres absoluto fulmine relictos in Siciliae incude immixtos fuisse huic monili. *Sicula incude*] Quia Cyclopes fulminum fabricatores officinam habebant in Sicilia.

280 *FleBILE GERMEN HESPERIDUM*] Inuit poma anrea hortorum Hesperidum, quæ rapuit Hercules occiso pervigili dracone, qui ea servabat. De hortis Hesperidum hæc dicit Solinus cap. 27. 'Nam de hortis Hesperidum, et pervigili dracone, ne famæ licentia vulneretur, fides et ratio hæc est. Flexuoso meatu æstuarium e mari fertur, adeo sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur. Itaque, quod hortos appellavere, circumdat. Unde pomorum custodem interpretantes, struxerunt iter ad mendacium fabulandi. Sed hæc insula sinuata sinibus alvei procurrentis, et in quibusdam æquoris spiris sita, præter arbores oleastri similes, et aram sacram Herculi, aliud nihil profert, quod propaget vetustatis memoriam. Verum ultra frutices aureos, et metalla frondentia, illud magis mirum, quod solum inferiore licet libra depressius, nunquam tamen accessu freti superlabitur, sed obstaculo naturalis repaguli in ipsis marginibus hæret unda, et intus orarum superciliis sponte fluctus ingruentes sistuntur: ut, spectando nimirum ingenio loci, planities

maneant sicca, quamvis prona superveniant æquora.' Eadem dicit Plinius fere lib. v. cap. 1. Porro variant auctores de situ horum hortorum. Quidam, ut Plinius et Solinus, collocant eos in Mauritania prope urbem Lyxon ad Oceanum: alii circa Atlantem montem Mauritaniæ. Hesiodus ultra Oceanum ponit. Servius vero ait: 'Quidam tamen hos circa Syrtes positos tradunt.' Nonnulli nominis similitudine inducti, audientes urbem 'Εσπερίδας in Pentepolitana Libya vocatam, eo transtulerunt et Hesperidum hortos. Ptolemæus in Cyrenaica et Pentepolitana memorat 'Εσπερίδων κήπους, hortos Hesperidum, quos tamen diversos statuit ab urbe Berenice, quam 'Εσπερίδας vocatam tradit. Scylax Cariandæus in Pentepolitana, urbis et portus 'Εσπερίδων, Hesperidum, meminit. Non longe ab Hesperidibus urbe idem Scylax collocat κήπους 'Εσπερίδων, hortos Hesperidum, omni genere arborum refertos. Inde hi horti, Hesperidibus urbi vicini, confusi cum hortis fabulosarum Hesperidum, qui ad Oceanum. Hæc ex Salmasio. Agrætas autem in Libycis ait non poma fuisse, sed oves furvi coloris: ortam vero fabulam ex ambigua significatione vocis μῆλα, quæ Græce et oves et poma significat. Ceterum Hesperides erant filia Hesperii secundum aliquos: aliis vero Atlantis ex Hesperide uxore. His autem commissa fuerat custodia horum hortorum ac pomorum aurcorum, quibus raptis

Hesperidum, et dirum Phryxæi velleris aurum.
 Tum varias pestes, raptumque interplicat atro
 Tisiphones de crine ducem, et quæ pessima Ceston
 Vis probat: hæc circum spumis Lunaribus ungit
 Callidus, atque hilari perfundit cuncta veneno. 285
 Non hoc Pasithea blandarum prima sororum,
 Non decor, Idaliusque puer, sed Luctus, et Iræ,

conum: hic luctuosa poma Hesperidum, et calamitosum aurum Phryxi velleris: mox intermiscet diversa toxica, primum serpentem aculsum nigris crinibus Tisiphones, et vim noxiam, quæ inest Cesto. Hæc astutus linit undique spumis lunaribus, et lucido veneno conspersit omnia. Non hoc Pasithea domina dulcium sororum, non Lepor, Idaliusve puer; sed Dolor et Indignatio, Angor et Discordia

~~~~~

cineres Heinsius ibidem.—282 Uterque Behot. interplicat auro.—283 Thisiphonis add. vet.—285 Burmannus conjectabat: atque hyali perfundit; Taurin. hilari perfudit.—286 Non hoc Pasithea unus Behot.—287 Non Decus codex Burmanni. Decor majuscula D scribi malit Jortinus nostras in Misc. Obs.

NOTÆ

ab Hercule, gravissimum dolorem receperunt: unde *fleBILE GERMEN* dicitur.

281 *Et dirum Phryxæi velleris aurum*] Tangit fabulam velleris aurei, quæ refert Phryxum et Hellen sororem fugientes patrem Athamantem, et novercam Ino, consensu aurei velleris ariete, pontum transmittere conatos: Hellen, metu summaersam, nomen ponto reliquisse, (qui ex ea Hellespontus dictus est,) Phryxum vero trajecisse et in Colchos pervenisse, ibique ariete immolato, pellem in templo Jovis seu Martis suspendisse. *Dirum*] Ob causam et mortem Helles.

283 *Tisiphones de crine ducem*] Jam diximus Furias habuisse pro capillitio serpentes. *Tisiphones*] Tisiphone una ex Furiis. *Et quæ pessima Ceston Vis probat*] Intelligit Ceston Veneris, in quo suavitas, et dulcia colloquia, benevolentia, blanditiæ, suasiones, fraudes, veneficiaque includebantur. *Vis pessima*] Fraudem, veneficia.

284 *Hæc circum spumis Lunaribus ungit*] Credebant veteres a veneficiis

herbas legentibus lunam avocari de cælo, eamque cogi spumare in herbas, et salivam quandam suam spargere, ut ejus salivæ spuma venentius carum esset virus, et efficacius: quod tetigit Valerius Flaccus lib. vi. 'Quamvis Atracio lunam spumare veneno Sciret.' Apuleius Miles. lib. i. 'Lunam despumari, Stellas evelli, dicim tolli, noctem teneri.'

285 *Atque hilari perfundit cuncta veneno*] Ut illud monile simul et delectabile esset, ac gratum; intus autem noxium ac pestiferum. Eo enim artificio illud conflaverat Vulcanus, ut gratiam splendoremque conferendo placeret, suique desiderium moveret: miscendo autem noxias res ac pestiferas, occultam vim nocendi haberet.

286 *Pasithea*] Una et præcipua Gratiarum. Tres esse Grantias putabant veteres Jovis et Harmonies filias, et Veneris comites. Harum nomina vulgo Pasithea, Aglaie, et Euphrosyne.

287 *Idaliusque puer*] Amor seu Cupido filius Veneris, sic dictus ab Ida-

Et Dolor, et tota pressit Discordia dextra.
 Prima fides operi, Cadmum comitata jacentem
 Harmonie, versis in sibila dira querelis,
 Illyricos longo sulcavit pectore campos.
 Improba mox Semele vix dona nocentia collo
 Induit, et fallax intravit limina Juno.

290

tota manu acceleravere. Primum experimentum operis, Harmonie secuta Cadmum repentem, mutatis questibus in horrenda sibila, aravit extenso pectore agros Illyricos. Mox ambitiosa Semele vix imposuit collo noxia munera, cum subdola Juno

//////////

Ita jam Barthius accepit vocem *Decor*; sic scribi quoque jussit hanc vocem Janus Broukhusius ad Tibull. iv. 2. 8.—290 *Hermiona* Behot. i. *Hermione*

NOTE

lio nemore, et monte Cypro Veneri sacro. *Luctus, Iræ, Dolor, et Discordia*] Majusculis primis literis, quasi hæc Numina forent, sen Personæ, quæ Vulcanum in fabricando hoc monili adjuvissent.

289 *Cadmum comitatajacentem Harmonie versis in sibila dira querelis Illyricos longo sulcavit pectore campos*] Tangit fabulam, qua ferunt Cadmum et Harmonien uxorem, regno pulsos, confugisse in Illyricum, et ibi tandem in serpentes utrosque mutatos fuisse. Locus fabulæ datus, quod Cadmus et Harmonie, regno expulsi, commigrarunt in Illyricum apud Enchelenses, qui postea duce Cadmo Illyricos subegerunt, ac vicerunt: qua victoria Cadmus regnum Illyriorum adeptus est. Et quia Enchelenses hoc nomen traxerant ab ἔχχελυσιν seu *anguillis*, finxerunt Ποῦτα Cadmum, cum uxore, in serpentem mutatum fuisse. Lucanus: 'Encheliæ versi testantes funera Cadmi.' *Versis querelis*] Quod ejecta fuisset una cum viro e regno. *Illyricos campos*] Illyricum seu Illyris Europæ regio in ora Maris Adriatici, Italiæ opposita. Hujus termini non ab omnibus iisdem finibus comprehenduntur:

Plinius enim hanc inter Arsiam et Titium fluvios constringit. Ptolemæus vero eam ab Istria usque ad Macedoniæ fines secundum maris littora protendit: mediterranea ejus ad Pannones et Mœsiam superiorem expandit. Mela majorem facit; totam enim oram Maris Adriatici a Tergesto ad Ceraunnios usque montes Illyriis ascribit. Sed adhuc majores fines Illyrico dat Appianus Alexandrinus; Illyriosque ait Græcos existimare hos omnes, qui supra Macedoniam et Thraciam a Chaonibus et Thesprotis ad fluvium Istrum sedes habent; hancque esse Illyrici totius longitudinem: latitudinem vero ex Macedonia et Thraciæ montibus ad Pæones usque, et Ionium Mare, Alpiumque objecta protendi. Hodie Illyricum complectitur Sclavoniam, Croatiam, Bosniam, et Dalmatiam. *Longo pectore*] Serpentes enim fere, præter caput et caudam, solo pectore constant.

292 *Improba mox Semele*] *Improbam* dicit, quia nimia et immodica a Jove petierit, sui que exitii causa fuerit. Vide Theb. i. 12.

293 *Fallax*] Quia sumpsit formam Beroës nutricis Semeles, eamque sic

Teque etiam, infelix, perhibent, Iocasta, decorum
 Possedisse nefas : vultus hac laude colebas, 295
 Heu quibus, heu placitura toris ! Post longior ordo.
 Tum donis Argia nitet, vilesque sororis
 Ornatus sacro præculda supervenit auro.
 Viderat hoc conjux perituri vatis, et aras
 Ante omnes epulasque truccem secreta coquebat 300
 Invidiam, sævis detur si quando potiri
 Cultibus, heu nihil auguriis adjuta propinquis.
 Quos optat gemitus ! quantas cupit impia clades !
 Digna quidem, sed quid miseri decepta mariti

ingressa est ejus cubiculum. Referunt etiam te, infortunata Jocasta, habuisse hoc lucidum malum : hoc ornatu faciem instruebas, heu quem tibi, heu quem sponsum conciliatura ! Post longior series est. Tum Argia effulget muneribus, et ornata execrando auro, multum superabat pauperes cultus sororis. Uxor perituri auguris hoc monile aspexerat, et ante cuncta altaria, et inter ipsas epulas, tacita flagrabat cupidine possidendi aliquando hos exitiosos ornatus : heu nihil admonita domesticis vaticiniis. Quos cupit luctus ! quanta funera poscit, profuna ! Illa quidem meruit, sed quid prodita arma infelici conjugis ? quid innocentes furores

~~~~~

Behot. 2.—294 Dan. Pnt. Petav. omnes codd. Barthiani, Lipsian. Buslid. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. alii, enim edd. Lindenbrog. Crnc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. et recentt. *decorum* ; Behott. 1. 2. Lang. Laur. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *decorum*. 'Citra controversiam omnem vera est lectio, *decorum*, asserta jam olim etiam Francisco Modio Novantiq. Lect. Epist. 52.' Barth.—295 'Dixerim *clade* (pro *laude*) scriptum Papinio, si incerta esset lectio.' Idem.—297 *Tunc donis* codd. Handii, quem vide, si ejus editio unquam publicata fuerit. Unus Behot. *vilesque sorores*.—300 *Ante ignis* Can. *coquebant* Pnt.—303 Exc. Cantab. et Petrens. *in scia clades*.—

NOTÆ

fefellit, illique persuasit, a Jove petere, ut ad se veniret cum omnibus insignibus suæ majestatis.

294 *Iocasta*] Mater et uxor Œdippi. *Infelix*] Ob rationem notam omnibus.

298 *Sacro*] Execrabili, ut apud Virgilium Æneid. III. 'Auri sacra fames.'

299 *Conjux perituri vatis*] Eriphyle uxor Amphiarai vatis, qui in hoc bello Thebano periturus erat, ut videbimus infra. *Aras ante omnes*] Quia apud veteres ante aras nuptiarum

fœdera concipiebantur.

301 *Invidiam*] *Invidia* hic nimiam cupiditatem significat, ut apud nos *envie*. *Sævis*] Quia hi cultus exitio toti suæ domui fuerunt.

302 *Auguriis propinquis*] Sive quia vatis et auguris erat uxor: vel his prodigiis, quæ paulo ante clypei casu acciderant, et clangore tubæ.

303 *Clades*] Mariti mortem, furem filii, interitum suum.

304 *Decepta mariti Arma*] Bene *decepta*, quia Eriphyle prodidit Amphiarum latentem.

Arma? quid insontes nati meruere furores? 305
 Postquam regales epulas et gaudia vulgi
 Bisseni clusere dies, Ismenius heros
 Respicere ad Thebas, jamque et sua quærere regna:
 Quippe animum subit illa dies, qua, sorte benigna
 Fratrís, Echionia steterat privatus in aula; 310
 Respiciens descisse Deos, trepidoque tumultu
 Dilapsos comites, nudum latus omne, fugamque
 Fortunæ: namque una soror producere tristes

filii commiserunt? Postquam dies duodecimus finit regalia convivia, et publicam lætitiā, heros Thebanus convertit animum ad Thebas, et jam suum regnum repetit. Hæc enim dies venit illi in mentem, qua, sorte fratris prospera, privatus remanserat Thebana in regia; considerans Deos aversos, et amicos festino strepitu dilapsos, suum omne latus detectum, ac recessum fortunæ. Namque cum una soror ausa

//////////

305 'Omnino scribendum cum optimo libro, qui raro non veritatem vel servat, vel indicat, *insontis nati.*' Barth.—307 *Bisseni clausere dies* unus Behot.—308 Laur. Laug. Lipsian. Buslid. Put. Petav. Taurin. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *et jam sua*; optimæ Barthii membranæ, Behott. 1. 2. Dan. Petrens. Burm. alii, cum Gronov. et recent. *jamque et sua.* 'Nostri codicis lectionem videtur agnoscere Lutatii interpretatio, quanquam τὸ κελμερον ibi duplici jam sit corruptum; nisi si legas: *Respicere ad Thebas jam jam et sua quærere regna.*' Barth.—311 'Verbum *Respiciens* nuntiāqum dubito mendosum esse, cum positum sit tertio abhinc versu in eodem prorsus negotio. Membranæ nullæ juvant, nec nos quicquam continemus, tam elaboratum vatem aliquando dormire potuisse non ignari. Nullo opere scripsisset, *Suspirans.*' Barth. *Respiciens discesse Deos* Tollius ex codice Ms. ad Anson. p. 270. Taurin. *desisse*; Burm. *decesse*, et in marg. *discessit.* Dan. Heinsius vero ad Claud. Entrop. II. 526. lectionem nostram tuetur.—313 In quibusdam codd. *tristis.* Vide Hand. ad Sylv. I. 2. 276.—320

NOTÆ

305 *Insontes furores*] Quia mandante patre, et jussu ejus, matrem occiderat. Ut enim se proditum ab uxore animadvertit Amphiaræus, in mandatis dedit Alcæoni filio, ut accepto primo suæ mortis nuntio (in hoc enim bello se periturum arte sua præviderat) matrem occideret: quod Alcæon executus est, 'facto pius et sceleratus eodem.'

307 *Ismenius heros*] Polynices.

308 *Jam sua*] Quia annus fraterni imperii jam elapsus erat.

310 *Echionia*] Thebana.

311 *Descisse Deos*] Quasi Dii non

innocentes, sed potentes et feliciores sequantur. Lucanus: 'Lassa triumphis Descivit fortuna tuis.' *Trepidoque tumultu Dilapsos comites*] Ut fit in mutatione fortunæ.

312 *Nudum latus omne*] Ab amicis desertum: cum enim spes fuit Polynicem reguare posse, tunc multi stipabant latus ejus; sed ubi fortuna ad fratrem descivit, ab omnibus desertus fuit.

313 *Una soror*] Antigone. Sed non perstitit in hoc proposito; deseruit enim illum, ut primum regia discessit.

Exulis ausa vias: etiam hanc in limine primo
 Liquerat, et magna lacrymas incluserat ira. 315
 Tunc quos excedens hilares, quis cultus iniqui
 Præcipuus ducis, et profugo quos ipse notarat
 Ingemuisset sibi, per noctem ac luce sub omni
 Digerit. Exedere animum dolor iraque demens,
 Et, qua non gravior mortalibus addita cura, 320
 Spes, ubi longa venit. Talem sub pectore nubem
 Consilio volvens, Dirce Cadmique negatas
 Apparat ire domos: veluti dux taurus, amata
 Valle carens, pulsum solito quem gramine victor
 Jussit ab crepta longe mugire juvenca: 325
 Cum profugo placuere tori, cervixque recepto
 Sanguine magna redit, fractæque in pectora vires:

fuisse prosequi euntem in mæstum exilium, hunc etiam deseruerat in primis foribus, et ille nimia indignatione retinuerat fletus. Tunc animo revolvit diu noctuque illos quos discedens animadverterat lætos, quibus erat præcipua observantia erga injustum regem, et eos qui suo exilio indoluerant. Excruciant ejus animum dolor et resana ultio; et, quo nullum acerbius tormentum homini datum, spes dilata. Tales versans in corde cogitationum æstus, destinat Dirce petere, et regiam Cadmi, quæ sibi denegabatur. Ut rector taurus expulsus e dilecta valle, quem victor cogit fugatum a solito prato mugire procul ab adempta vacca: ut euntem exhilaravere musculi, et ingens collum novo sanguine refectum est, et redeunt fractæ cives in pectus:

Optimæ Barthii membranæ et Put. addita curis; et sic legit P. Burmannus ad Ovid. Epist. II. 9.—322 ‘Non dubito mendosa esse hæc verba: Consilio volvens. Legas evolvens, omnia erunt parata. Tamen apprimè durum obscurumque sit hoc loco. Sed meo animo scripsit ornatissimus vates: talem sub pectore nubem Consilio solvens, &c. quæ est ipsa rei veritas.’ Barth. Optimo illo et grandibus literis exarato libro disertissime scriptum invenio negandas, cum interpretatiuncula: ‘Sciebat negandas:’ et ire tamen eo considerabat, ita ut bello ante tempus, aut vi potius, quam ex pacti justitia, rex Thebanorum fieret. Hæc vera omnino ipsa veritas est.’ Idem.—323 Dan. Heinsius ad Claud. Bel. Get. 410. legit: *veluti cum taurus avita Valle, &c.*—324 Behot. *pulsis solido.*—325 Dan. Heinsius l. c. legit, *longum mugire.*—327 Bernartius malit: *fractoque in pectore; Dan. et Put. fractæque in pectora*

NOTÆ

315 *Et magna lacrymas incluserat ira]* Virgilius: ‘Inclisitque dolor lacrymas.’ Et Ovidius: ‘Lacrymas introrsus obortas Devorat.’

321 *Spes, ubi longa venit]* Nullum enim est gravius tormentum quam spes quæ longa expectatione dif-

fertur. *Nubem]* Cogitationum multitudinem, quæ mentem mole sua obrunt.

322 *Dirce]* Dirce fons Bæotix, per quem intelligenda Bæotia. *Cadmique domos]* Thebas. *Negatas]* Non-dum tamen negatæ fuerant.

Bella cupit, saltusque, et capta armenta reposcit,
 Jam pede, jam cornu melior; pavet ipse reversum
 Victor, et attoniti vix agnovere magistri. 330
 Non alias tacita juvenis Theumesius iras
 Mente acuit; sed fida vias, arcanaque conjux
 Senserat: utque toris primo complexa jacebat
 Auroræ pallore virum, Quos callide motus,
 Quamve fugam moliris? ait: nil transit amantes. 335
 Sentio, pervigiles acuunt suspiria questus,
 Nunquam in pace sopor: quoties hæc ora natare
 Fletibus, et magnas latrantia pectora curas

prælium spirat, et repetit sylvas, et captos greges, fortior jam pedibus et jam cornu: ipse victor reformidat redeuntem, et ipsi bubulci stupefacti vix eum agnoverunt. Juvenis Theumesius agit at similes furores in occulto animo, sed cara uxor perspexerat consilia et secreta ejus, et ut recubans in lecto amplexabatur maritum sub primum ortum pallidæ Auroræ, Quas astute volvis cogitationes, quamve fugam paras? inquit: nihil amantes latet. Animadverto, insomnes querelæ excitant in te frequentes gemitus, nulla quies tibi est in nocte. Quoties sentio apposita manu

*****

quercus, cum gloss. 'id est viret.' Taurin. in corpore vires; Burm. in pectore vires.—328 Jortinus nostras malit: et rapta armenta; sic etiam codex Barthii, quod ille probat. Codex Burmanni: pastusque et capta.—331 Non alias juvenis tacita optimus Barthii codex; quod recipiendum ille putat.—332 Mente coquit conj. Nic. Heinsius in Advers. lib. iv. cap. 3. 578.—337 Behot. quotiens.—338 Uterque Behott. Lipsian. Laur. Buslid. et Lang. et magna jactantia, ut in Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. et magnas latrantia Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. et recenti. et magnas jactantia Gevart. et sic Burm. et Taurin. Vide Heinsium ad Ovid. Trist. II. 459.—

NOTÆ

327 *Fractaque in pectora vires*] Duo Lindenbrogii, duoque Gronovii optimi Mss. habent: *fractaque in pectora quercus*. Quæ lectio confirmari potest ex Virgilio Georg. III. et Æn. XII. qui loquens de Tauro: 'Et tentat sese, atque irasci in cornua discit Arboris obnixus trunco, ventosque lacessit.' Similia habet et Lucanus lib. II. 'Exul in adversis explorat cornua truncis.' Ex his enim locis Virgilii et Lucani petita et adumbrata hæc Papinii comparatio. Sane pascua sunt in saltibus. Non mirum igitur illic obvias arbores aut affligendo, aut quassando, expertum esse

suas vires taurum.

331 *Juvenis Theumesius*] Polynices, a Theumeso monte Bæotiæ.

334 *Auroræ pallorē*] Exortus enim diei pallet seu albescit primo, mox rubet fulgore solis.

335 *Nil transit amantes*] Virgilius Æneid. IV. 'Quis fallere possit amantem!'

337 *In pace*] Pax hic pro nocte, seu tempore quietis et somni.

338 *Et magnas latrantia pectora curas*] Homerus: Κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὕδακτες, *cor ei intus latrat*. Quod imitatus Ennius: 'Animus in pectore latrat.' Alii codices habent *jactantia*,

Admota deprendo manu! nil fœdere rupto,
 Connubiisve super moveor, viduaque juvenia; 340
 (Etsi crudus amor, nec dum post flammea toti
 Intepuere tori;) tua me, properabo fateri,
 Angit amata salus: tunc incomitatus, inermis
 Regna petes? poterisque tuis decedere Thebis,
 Si neget? atque illum solers deprendere semper 345
 Fama duces, tumidum narrat, raptoque superbum,
 Difficilemque tibi: nec dum consumserat annum.

tuum vultum lacrymis rigari, et pectus concuti magnis solitudinibus! Non me tangit, quod violas fœdus cum patre initum, et quod me conjugem tuam deseris viduam in juvenili ætate, (etsi amor recens adhuc sit, et nondum totus lectus calefactus, primis nuptiarum diebus;) tua salus dilecta (festinabo dicere) me excruciat. Tunc solus, et sine copiis regnum tuum reposces, et poteris, si abnuat frater, salvus Thebis tuis exire? Et fama semper ingeniosa ad detegendos regum mores, refert illum arrogantem, et raptò inflatum, et tibi molestum, cum nondum annum trans-

*****

344 Petrens. excedere Thebis; et pro v. l. discedere; codex Burmanni, descendere; quod et Behotins agnoscit; Thebæ enim in collibus sitæ. poterisque tuis malit Burmannus.—346 Fama ducem unus Behot. regnoque superbum optimæ Barthii membranæ.—347 Behot. ne dum consumserat. ‘Probo lectionem optimi exemplaris, quam etiam in aliis inventam docent doctissimi viri: nec dum consumserit.’ Ita Barthius, qui ex antiqua glossa conj. Difficilemque tibi cum nec dum insumserat annum. Lipsian. Bernartii: nec dum cōsumpserit.

NOTÆ

id est, ex magnis crisis tumultuantia.

339 Nil fœdere rupto, Connubiisve super moveor, viduaque juvenia] Oratorie omnino. Dicit se suum commodum nullatenus respicere, sed mariti. Connubiisve super moveor] Virgilius: ‘Nil super imperio moveor.’ Viduaque juvenia] Quod me deseris in tam juvenili ætate.

341 Flammea] Flammeum erat velum, quo amiciebatur nubens, ut ait Festus, ominis boni causa, quod eo assidue utebatur Flaminia, cui non licebat facere divortium.

342 Tua me Angit amata salus] Sic ait, ut vincat: quia nihil propter suum commodum suadet: sed affirmat se torqueri causa mariti.

344 Poterisque tuis decedere Thebis,

Si neget] Id est, pereundum tibi est insidiis fratris, si tibi negare regnum constituerit. Timebit enim ne, si te sinat discedere, bellum sibi inferas, regnumque eripias.

345 Solers deprendere Fama duces] Cum omnia facta principum, eorumque interior vita omnium oculis pateat, facile conjectura percipi potest, quibus moribus, quave indole præditi sint. ‘Dicta, factaque principum,’ ait Seneca de Clementia lib. i. cap. 8. ‘rumor excipit: et ideo nullis magis cavendum est, qualem famam habeant, quam qui, qualemcumque meruerint, magnam habituri sint.’

347 Difficilemque tibi: nec dum consumserat annum] Si tibi difficilis et infestus erat, nondum elapso anno imperii, quid putas nunc moliturum,

Me quoque nunc vates, nunc exta minantia Divos,
 Aut avium lapsus, aut turbida noctis imago
 Territat : ah, memini, nunquam mihi falsa per umbras 350
 Juno venit. Quo tendis iter? ni conscius ardor
 Ducit, et ad Thebas melior socer. Hic breve tandem
 Risit Echionius juvenis, tenerumque dolorem
 Conjugis amplexu solatur, et oscula moestis
 Tempestiva genis posuit, lacrymasque repressit : 355
 Solve metus animo, dabitur, mihi crede, merentum

egisset. Nunc etiam augures, nunc viscera hostiarum, quæ significant Deos iratos, aut volatus avium, aut irrequieta noctis visa me consternant. Ah recorder, nunquam mihi Juno frustra apparuit insomnis. Quo vadis? nisi conscius amor, et carior socer apud Thebas te agit. Hic tandem juvenis Thebanus subrisit, et tenerum uxoris angorem amplexu levat, et tristibus ejus genis dedit opportuna suavia, et fletus coercuit. Expelle metum corde. Quæta dies (fidem mihi adhibe) con-

~~~~~

—350 Nonnulli codd. *ha memini*; et sic edidit Lindenbrog, ex Put. Dan. et Petav. *ah memini* Behott. Petrens. Taurin. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. *numquid mihi Juno frustra apparuit insomnis. Quo vadis? nisi conscius amor, et carior socer apud Thebas te agit. Hic tandem juvenis Thebanus subrisit, et tenerum uxoris angorem amplexu levat, et tristibus ejus genis dedit opportuna suavia, et fletus coercuit. Expelle metum corde. Quæta dies (fidem mihi adhibe) con-*

NOTE

cum eum torqueat necessitas depouendi imperii?

348 *Extæ minantia Divos*] Quæ Deos minantur iratos.

350 *Nunquam mihi falsa per umbras*] Hoc dicit, quia Juno Argis præsidebat, et ideo non vellet decipere, quos in tutelam suam suscepit.

351 *Ni conscius ardor*] Alienus scilicet amicæ. Invidiose, ut mulier. Credit enim Polynicem aliquam Thebis amicam reliquisse, cujus amore Thebas revocaretur. Et mulierum more hic est scopus orationis. Frustra alias causas adducit, quæ ipsam non respiciunt, quamvis illa sola causa esset, quam conabatur dissimulare : quæ tandem, ipsa quasi in-

vita, in fine orationis, mira arte Poëtæ erumpit. Hinc est, quod Polynices subrisit, videns, hanc tandem fateri id, quod illam argeret.

352 *Breve*] Breve hic, pro paululum. Hinc ‘*adbreve*’ pro paulisper dixit Suetonius Tiberio cap. 68.

353 *Echionius*] Thebanus, ab Echione, qui una cum Cadmo Thebas condidit. *Tenerum dolorem*] Quia vel minima etiam præsumpta suspicione alterius amoris in conjugibus, læduntur animi mulierum.

355, *Tempestiva*] Ad tollendam omnem suspicionem ex animo conjugis. *Lacrymasque*] Supple ejus.

356 *Merentum*] Id est, eorum qui jus suum prosequuntur.

Consiliis tranquilla dies: te fortior annis
 Nondum cura decet: sciat hæc Saturnius olim
 Fata parens, oculosque polo dimittere si quos
 Justitia, et rectum terris defendere curat. 360
 Fors aderit lux illa tibi, qua mœnia cernes
 Conjugis, et geminas ibis regina per urbes.
 Sic ait, et caro raptim se limine profert.
 Tydea jam socium cœptis, jam pectore fido
 Æquantem curas, (tantus post jurgia mentes 365
 Vinxit amor,) socerumque affatur tristis Adrastum.
 Fit mora consilio: cum, multa moventibus, una
 Jam potior cunctis sedit sententia, fratris
 Prætentare fidem, tutosque in regna precando
 Explorare aditus. Audax ea munera Tydeus 370

cedetur incœptis eorum, qui jus suum prosequantur. Sollicitudo, quæ superat annos, nondum convenit tibi. Jupiter Saturni filius novit olim hoc iis eventurum, si justitia dignetur e cœlo respicere res hominum, ac studeat æquum in terra protegere. Illa dies tibi forsitan adveniet, qua viri patriam aspiciēs, et regina incedēs per duas civitates. Sic, inquit, et statim proripit se e dilecto thalamo. Alloquitur mæstus socerum Adrastum, et Tydea, jam participem suorum consiliorum, et æquantem in fideli animo suas sollicitudines: tanta post rixam amicitia conjunxerat eorum animos. Diu deliberant. Cum plurima agitavissent, una jam melior opinio placuit omnibus, fidem fratris experiri, et rogando tentare securum accessum ad

*****

ant *Deorum Consiliis* scripsit Papinius; vel certe, *meorum*, quod potius putem, ut suos etiam coniugi suæ magnos faciat. Sane alteram harum vocum τοῦ πομπῶς esse existimo, potius vero istam. Barth.—357 Barthii ed. in marg. ex codice manuscripto: *tranquilla quies*.—360 Codex Burmanni; *dimittere si quos*; Bernartius vult: *dimittere si qua*.—367 *Fit mora concilio* codex Barthii. *tum multa* codex Burmanni.—368 Verba, *Jam potior cunctis*, parenthesi includit Barthius. *Nam potior* Taurin. et Burm.—369 *Pertentare fidem* Lang. Laur. Buslid. Dan. Put. Petav. Behott. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Prætentare fidem* omnes codd. Barthii, Taurin. Petrens. Exc. Cantab. Burm. Lipsian. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. et sic ex scriptis codd. legit Dan. Heinsius ad Claud. Rufin. II. 477.—370 In optimo Barthii codice varietas lectionis annotatur: ‘vel *nunia*.’

NOTÆ

358 *Saturnius*] Jupiter Saturni filius.

359 *Dimittere si quos*] Locus ex Virgilio adumbratus Æneid. I. ‘Si qua pios respectent numina, si quid Usquam justitiæ est.’ Mavult vero Bernartius: *dimittere si qua*, ut sen-

sus sit: Jovem hæc vindicaturum, si qua in cœlo justitia.

361 *Mania Conjugis*] Thebas.

362 *Geminas per urbes*] Argos et Thebas.

370 *Ea munera*] Legationis scilicet.

Sponte subit. Nec non et te, fortissime gentis
 Ætolum, multum lacrymis conata morari
 Deipyle, sed jussa patris, tutique regressus
 Legato, justæque preces vicere sororis.
 Jamque emensus iter sylvis ac littore durum,
 Qua Lerneæ palus, ambustaque sontibus alte
 Intepet Hydra vadis, et qua vix carmine raro
 Longa sonat Nemeæ, nondum pastoribus ausis;
 Qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros,

375

*imperium. Fortis Tydeus ultro suscipit eam legationem. Deipyle etiam multum enisa est te retinere fletibus suis, o strenuissime nationis Ætolæ: sed patris mandata, et oratori securus reditus, ac æquæ preces sororis plus valuerunt. Et jam consecerat viam arduam ob nemora et ripas, qua est stagnum Lerneæ, et tota hydra profunde calat in nocentibus aquis, et qui extensa Nemea vix resonat raris capti-
 lenis pusorum, parentibus adhuc illis leonem Nemæum. Jam transierat, qua plaga est Corinthi, quæ spectat ad orientales ventos, et qua sunt portus Sisyphei;*

~~~~~

—372 Dan. Pnt. Petav. alii, et Gevart. *morari est. Vocula est abest optimo Barthii libro, conspirantibus duobus aliis ejusdem, totidem Behottianis.*—373 *Deiphile* in quibusdam. Vide ad vs. 204. ita ‘Hipsiphile’ pro ‘Hipsipyle.’ Vide Munke. ad Hygini Fab. LXIX.—375 *Jamque remensus iter Taurin.* et sic Theb. III. 324. Vide Virg. Æn. III. 143.—377 *Vetus Scholiastes: et quamvis carmine raro.*—378 ‘Grandis distinctio τῶ ausis postponenda, ne pendere videatur sententia, cum verbum quodammodo pendeat. Id neglexerunt Bernartius et Gevartius.’ Barth.—379 Behott. *quod vertit ad Euros; codex Burmanni: Qua latus Ephireo Eoos se vertit in Euros; unde legit: Qua latus Eoos Ephyres emergit in Euros; vel: Qua latus Eoos Ephyres se vertit in Euros; vel: Et latus Eoos Ephyres qua vergit ad Euros. ‘Vergere,’ ‘mergere,’ ‘vertere’ passim sibi invicem substituuntur. Vide Gronov. Obs. lib. II. cap. 7.*

NOTE

372 Ætolum] Ætolorum. Tydeus enim erat Ætolus. Ætolia autem regio Græciæ, Epiro, Acarnaniæ, et Locris contermina.

373 Deipyle [Deiphile] Deipyle potius, uxor Tydei. Tutique regressus Legato] Sacrosanctum est enim legationis munus, ut etiam inter hostium tela incolumis versetur, ait Cicero.

374 Sororis] Argiæ, uxoris Polyneis.

375 Emensus] Supple, Tydeus.

376 Qua Lerneæ palus, ambustaque sontibus alte Intepet hydra vadis] Lerneæ jam supra meminimus, et Hydram in hac palude occisæ ab Hercule.

Intepet] Quia fuit coactus Hercules admovere iguem capitibus cæsis Hydræ, ne alia pallularent: unde *intepuisse* hydram dicit. *Sontibus vadis]* Ob mala, quæ vicinis inferebat hydra. Vide Theb. I. 360.

377 Et qua vix carmine raro Longa sonat Nemeæ, nondum pastoribus ausis] Timore scilicet Leonis Nemæi, quem Hercules occidit: qui timor tantus fuerat, ut etiam illo occiso non audent pastores Nemeæ peragrarè, nec ibi canere.

379 Qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros, Sisypheique sedent portus] Intelligit Cenchreus portum

Sisyphæique sedent portus; irataque terræ 380
 Curva Palæmonio secluditur unda Lechæo.
 Hinc prætervectus Nisum, et te, mitis Eleusin,
 Lævus habet: jamque arva gradu Theumesia, et arces
 Intrat Agenoreas: ibi durum Eteoclea cernit
 Sublimem solio, septumque horrentibus armis. 385
 Jura ferus populo trans legem, ac tempora regni,

et qua sinuosa aqua, infensa terræ, summovetur a Lechæo Palæmonio. Hinc prætergressus est Nisum, et te, placida Eleusis, habet ad lævam: et jam pedibus subit campos Theumesios, et urbem Agenoris. Ibi videt immitem Eteoclem excelso solio insidentem, et stipatum torvis satellitibus. Perfidus jus dicebat civibus ultra pæ-

—380 *Sisyphæique* uterque Behot. et sic etiam legit Heinsius in Advers. p. 237. ubi pro *irataque* conj. *intrataque*.—381 Olim legebatur: unda *Lycæo*. Lectio nostra debetur Hermolao Barbaro, quem vide ad Plin. lib. iv. cap. 4. et hinc recepta in Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. eamque testantur multi codd.—382 *Eleusi* Taurin. *Eleusis* Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Gronov. Grasser. et Amstel. et sic etiam Dan. Put. Petav. Laur. Lipsian. Lang. et Buslid. *Eleusin* meliores Gronovii codd. cum binis Behott. et Petrens. Vide Heinsium ad Ovid. Heroid. Epist. iv. 67.—384 *Etheoclea* Behott. *Etheoclea* nonnulli codd. et edd. vett. *dirum Etheoclea* Petrens.—386 *Jura ferus* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Jura ferus* Lipsian. Lang. Laur. Buslid. uterque Behot. omnes Barthiani, Petrens. Taurin. Aldd.

NOTÆ

Corinthy, quæ prius Ephyre vocabatur, ut jam diximus. Qui portus Sisyphæus dicitur a Sisypho Corinthiorum rege, qui Palæmonis cadaver repertum in littore, honorifice sepelivit, ac in ejus honorem ludos Isthmicos instituit. *Euros*] Eurys, ventus orientalis, et bene, quia Cenchreæ spectant ad Orientem. *Eoos*] Orientales.

380 *Terræ*] Isthmo, cui *irata* dicitur unda, quia Isthmus prohibet, quo minus Ionium et Ægæum mare misceantur: unde aqua hinc atque hinc terram allatrat, ut ait Plinius.

381 *Palæmonio Lechæo*] Lechæum, alter portus Corinthi ad Occidentem spectans. *Palæmonio*] A Palæmone, in ejus honorem ludi Isthmici instituti.

382 *Nisum*] Id est, Megaram, in

qua Nisus regnavit. Quidam notant montem Megaridis, in quo sepultus fuit Nisus. *Mitis Eleusin*] Eleusis, seu Eleusin, oppidum Atticæ, in quo Ceres religiose colebatur: hinc sacra Eleusinia. *Mitis*] Vel ob Cere rem, quæ, invento frugum usu, mores hominum antea feros mitigavit; vel quia sacris Eleusiniis interesse non poterant, nisi qui se integros vitæ scelerisque puros esse scirent.

383 *Arva Theumesia*] Bœotia, a Theumeso monte Bœotiæ. *Areas Agenoreas*] Thebas, a Cadmo conditore Agenoris filio.

386 *Trans legem, ac tempora regni, Jam fratris de parte dabat*] Nam annus, quo Eteocles regnaverat, effluxerat jam, et is, quo regnare debebat frater Polyuices, jam venerat.

Jam fratris de parte dabat. Sedet omne paratus
 In facinus, queriturque fidem tam sero reposci.
 Constitit in mediis: ramus manifestat olivæ
 Legatum, causasque viæ nomenque rogatus 390
 Edidit: utque rudis fandi, pronusque calori
 Semper erat, justis miscens tamen aspera, cœpit:
 Si tibi plana fides, et dicti cura maneret
 Fœderis, ad fratrem completo justius anno
 Legatos hinc ire fuit; teque ordine certo 395
 Fortunam exuere, et lætum descendere regno;

tum, ac terminos regnandi, et jam de parte anni qui ad fratrem pertinebat. Sedet paratus ad omne scelus, et indignatur sua promissa tum tarde exigi. Tydeus puruit in media aula, frons olivæ demonstrat oratorem: interrogatus, declarat causas legationis, et nomen suum. Et ut erat imperitus dicendi, et semper flagrantiori animo, orditur inserens tamen acerba æquis postulatis: Si tibi sincera fides esset, et si studeres permanere dictis pactis, fuisset æquius post annum exactum, hinc profectos fuisse oratores ad fratrem, et te, servata regnandi vice, dignitatem deponere, et hilarem solio regio descendere; ut ille diu profugus, et qui tulit in-

Colin. Gryph. Basil. Plant. et recentt. et tempora Behott.—387 Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *dabas*; Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Dan. Put. Petav. Petrens. Taurin. omnes Barthiani, Lindenbrog. Crue. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *dabat*. Ita quoque Modius Novantiq. LI.—388 Optimæ Barthii membranæ: *queritur jam sero regna reposci*.—389 *Constitit in medio ramo manifestus* in iisdem; *Constitit in medio ramo manifestat* Taurin. Barthius conjectabat: *Constitit in mediis, ramo confessus olivæ Legatum*. Alius Barthii codex, *manifesta*.—390 Taurin. *causamque viæ*.—392 Optimus Barthii codex *justo miscens*.—393 *Si tibi plena* Petrens. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Crue. *Si tibi plana* uterque Behott. Put. Dan. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *atque icti cura* Gudius in suis in Phædr. Notis ad r. 31. Vide Senec. Phœniss. 282. *si dicti cura* Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. et Gevart. *et dicti cura* optimæ Barthii membranæ, uterque Behot. Taurin. Petrens. Dan. alii codd. cum Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Vide Nic. Heinsium ad Ovid. Heroid. Epist. XII. 39. qui et loca ex Nostro laudat.—396 Petav. Dan. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. optimæ Barthii membranæ, margo Behot. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Crue. et Grasser. *discedere*; Petrens. Taurin. Put. Behott. 1. 2. alii, cum edd. Amstel. Gronov. Barth.

NOTE

388 *Queriturque fidem tam sero reposci*] Ita paratus est ad omne facinus, ut etiam queratur, occasionem fidei fallendæ tamdiu dilatam fuisse.

389 *Constitit in mediis*] Supple Tydens. *Constitit autem in mediis, noto*

Græcismo. Homerus II. E. Ἰϕε δ' ἔρ' ἐν μέσσοισι. Atque ita ille sæpe. *Ramus manifestat olivæ Legatum*] Oli-
 va enim erat symbolum, et insigne pacis, et proprium gestamen legato-
 rum.

Ut vagus ille diu, passusque haud digna per urbes
Ignotas, pactæ tandem succederet aulæ.

Sed quia dulcis amor regni, blandumque potestas,

Poseeris : astriferum velox jam circulus orbem 400

Torsit, et amissæ redierunt montibus umbræ,

Ex quo frater inops, ignota per oppida tristes

Exul agit casus ; et te jam tempus aperto

Sub Jove ferre dies, terrenaque frigora membris

Ducere, et externos summissum ambire penates. 405

Pone modum lætis : satis auro dives, et ostro

Conspicuus, tenuem germani pauperis annum

Risisti : moneo regnorum gaudia temet

Dedeceas, patiensque fugæ mereare reverti.

digna in urbibus extraneis, tandem conventæ regiæ succederet. Sed quia teneris imperandi illecebris, et dominatio res grata est, tua repetuntur promissa. Jam Sol rapidus emensus est signiferum circulum, et umbræ, quæ recesserant, reversæ sunt ad montes, ex quo frater egenus et extorris acerbis jactatur casibus per extranea oppida. Et jam tempus est, ut dies transigas sub patente cælo, et artus tuos indures terrenis frigoribus, et humilis requiras ignotos lares. Adhibe modum rebus lætis. Indutus auro, et insignis purpura, satis illusisti inopem annum egeni fratris. Hortor, ultro dediscas voluptates dominationis, et fortiter exilium ferendo, dignus

*****

Veen. et Delph.—397 Taurin. *passus haud digna*, omisso τῇ *que*.—398 In uno codice Barthii *patriæ tandem*.—400 Optimus codex ejusdem, Taurin. et Behott. *jam velox*. Behott. *annum pro orbem*.—401 Burmanni codex: *et amissæ*. Bernartius ex Lipsii codice substituit: *redierunt vallibus umbræ*; quod improbat Marklandus ad Sylv. II. 3. 56.—403 Uterque Behott. Lang. Laur. Buslid. Taurin. Burm. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *apertos*; Lipsian. Dan. Put. Petav. omnes Barthiani, Petrens. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—406 Taurin. Burm. optimus Barthii, Behott. alii: *satis ostro dives et auro*; Petrens. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Dan. Put. Petav. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil.

NOTÆ

401 *Redierunt montibus umbræ*] Codex Ms. Lipsii habet *redierunt vallibus umbræ*. Unde Bernartius: Valles habent umbras, montes jaciunt. Sed sanus est locus. Rediunt enim umbræ montibus, cum sole redeunte eas jacere incipiunt, quas illo absente amisisse dici potest, cum non jacerent. Ceterum ex conversione temporum, jam annum elapsam significare vult.

403 *Exul agit casus*] Hypallage, pro, casibus agitur. *Aperto sub Jove*] Id est, sub nudo aëre. Jupiter enim pro aëre sumitur. Horatius I. Od. I. 'Manet sub Jove frigidus Venator.'

408 *Moneo regnorum gaudia temet Dedeceas*] Rem difficillimam suadebat Eteocli Tydens.

409 *Patiensque fugæ mereare reverti*] Id est, si bene uteris exilio tuo, pacificeque in eo te gesseris, dignior

Dixerat. Ast illi tacito sub pectore dudum 410
 Ignea corda fremunt: jacto velut aspera saxo
 Cominus erigitur serpens, cui subter inanes
 Longa sitis latebras, tososque agitata per artus,
 Convocat in fauces et squamea colla venenum:
 Cognita si dubiis fratris mihi jurgia signis 415
 Ante forent, nec clara odiorum arcana paterent,
 Sufficeret vel sola fides, qua torvus, et illum
 Mente gerens, ceu septa novus jam mœnia laxet

sis, qui redeas. Inquierat. Verum illi Eteocli dudum cor ira accenditur tacito in pectore. Ut cum serpens, quæ perpessa est longam sitim in cavis terræ foraminibus, propius assurgit irritata immisso lapide, et concussis totis suis membris, colligit venenum in fauces, et in squamosam cervicem. Si fratris odia ante mihi comperta essent ambiguis indiciis, et secretæ ejus inimiciæ non essent manifestæ, sufficeret hoc solum testimonium, quod trux et ferens illum animo, furis ante tem-

Plant. &c. satis auro dives et ostro.—411 In optimo Barthii codice: *velud*.—416 'Est omnino veritas in libro scripto: nec clare odiorum arcana perirent. Tot ceteri, ut tantillam rem, neglexerunt. Ego vero non parum ad claritatem rei facere autumo.' *Barth.*—417 *Sufficeret tua sola fides* optimus Barthii; supra scripto voci tua, 'vel illius.' Pro qua, quod servant Dan. Petav. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. et Burm. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *quam* exhibent optimæ Barthii membranæ, Behott. 1. 2. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Grasser. *quam servo sed illum* Pat.—418 *Mente geris* Taurin. Burm. optimus Barthii, et duo alii: *ceu capta novus* optimæ Barthii

NOTÆ

reverteris ad imperium: signum enim erit te æquo animo adversam tulisse fortunam: quod sine magna virtute fieri non potest.

410 *Illi*] Eteocli.

412 *Cui subter inanes Longa sitis latebras*] Quæ diu latebris suis subterraneis oclusa asperiores sitim contraxit: tunc enim et acrior anguis, et nocentius venenum. Noster lib. v. 'Siccive nocens furit igne veneni.'

415 *Cognita si dubiis, &c.*] Id est, si dubia fuissent signa, quibus conjicere potuissem mentem jurgandi, quam habet frater.

417 *Sufficeret vel sola fides*] *Fides*, ut et Græce πίστις, probatio, argu-

mentum fidem faciens. Justinus lib. ix. 'Ea primum fides inopiæ Scythiæ fuit.' *Qua*] Pronomen, ut bene monet Gronovius, male convenit sententiæ. Scripti *quam*. Scribendum: *cum torvus*. Ea particula gaudent uti veteres, ubi vulgus ponit *quod*: ut apud Terentium in Andria: 'Deos quæso, ut sit superstes, quandoquidem ipse est ingenio bono, cumque huic veritus est optimæ adolescenti facere injuriam.' Heant. 'Idque adeo miror, cum tam ineptum quicquam potuerit tibi venire in mentem.' *Illum*] Fratrem.

418 *Mœnia laxet Fossor*] Cuniculis scilicet.

Fossor, et hostiles inimicent classica turmas,
 Præfarris. In medios si cominus orsa tulisses 420
 Bistonas, aut refugo pallentes sole Gelonos,
 Parcior alloquio, et medii reverentior æqui
 Inciperes. Neque te furibundæ crimine mentis
 Arguerim; mandata refers. Nunc, omnia quando
 Plena minis, nec sceptrâ fide, nec pace sequestra 425
 Poscitis, et capulo propior manus; hæc mea regi
 Argolico, nondum æqua tuis, vice dicta reporta:
 Quæ sors justa mihi, quæ non indebitus annis
 Sceptrâ dicavit honos, teneo, longumque tenebo.

pus, ut si recens fossor jam aperuisset obsessos muros, et tubæ excitarent ad direptionem inimicas copias. Si perferres propius sermonem in medium Thracum conventum, aut ad Gelonos rigentes remoto Sole, loquereris modestioribus verbis, et majore reverentia communis et recepti juris inter homines. Neque te furoris accusaverim; renuntius jussa. Nunc, cum omnia sunt minis referta, nec repetitis regnum secundum fidem datam, nec media pace, sed manu pæne admota capulo; refer vicissim principi Argico hæc verba, quæ tua non æquant. Possideo, diuque possidebo, illud regnum, quod æqua fortuna, ac privilegium ætatis, mihi dedit. Regia

~~~~~

membranæ.—419 *Fossor* Taurin. *invitent classica* codex Burmanni; *immiscent* unus Behot. pro v. l.—420 *Perfuris* Lipsian. aliique. Jortinus pro *orsa* malit *ora*.—422 *Parcior eloquio* Burm. Dan. Put. Petav. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Parcior alloquio* Petrens. Taurin. Lipsian. Buslid. Laur. Lang. et omnes Barthiani.—423 *Ex Lutatii* interpretatione patet illum legisse, *gentis pro mentis*.—426 Behott. 1. 2. Taurin. Burm. optimus Barth. alii: *et propior capulo*.—427 Barthii membranæ: *nondum æquata vice dicta reporta*.—429 Venett. et Lipsian. *æternumque tenebo*.—430 Unus Behot.

NOTÆ

419 *Inimicent*] Horatius eodem verbo antea fuerat usus, iv. Od. 15. 'Et miserâs inimicat urbes.'

421 *Bistonas*] Bistones Thraciæ populi. Vide supra vs. 82. *Aut refugo pallentes sole Gelonos*] Geloni populi Scythiæ. Vocat eos *pallentes*, quod sub Septemtrione degentes frigore perpetuis rigeant, ac sic paleant. Frigido enim, calorem a vultu repellendo, pallorem efficit. *Refugo sole*] Quia sol eos populos radiis vix attingit, ac sic refugere videtur.

423 *Neque te furibundæ crimine men-*

tis Arguerim, mandata refers] Id est, non arguerim te, quod mere furibundi loqueris: verba enim et modus hæc dicendi tibi præscripta sunt: sed fratrem accuso.

425 *Pace sequestra*] Id est, ea, quæ sic intervenit, ut non tollat bellum, sed differat, ut sunt induciæ. Sic Virgilio 'Pax sequestra' Æneid. x.

428 *Quæ sors justa, &c.*] Tuetur se Eteocles communi jure, et privilegio ætatis, quæ defert imperium majoribus natu.

Te penes Inachiae dotalis regia dono 430
 Conjugis, et Danae (quid enim majoribus actis
 Invideam?) cumulentur opes: felicibus Argos
 Auspiciis Lernamque regas: nos horrida Dirces
 Pascua, et Euboicis arctatas fluctibus oras,
 Non indignati miserum dixisse parentem 435
 Œdipoden: tibi larga (Pelops, et Tantalus auctor)
 Nobilitas, propiorque fluat de sanguine juncto
 Jupiter. Anne feret luxu consueta paterno

Argolidis tua sit, dote et munere uxoris: et divitiæ Danae tibi congerantur: (cur enim liverem prosperiori tuæ fortunæ?) gubernes Argos et Lernam faustis ominibus: nos inculta Dirces jugera, et littora angustata undis Euboicis; non indignum judicantes, infelicem Œdipum patrem confiteri. Tibi sit major nobilitas per Pelopem et Tantalum originem generis, et Jovem propius attingas contracta affinitate. Anne regina, paterno luxui assueta, pateretur hos penates? cui nostræ sorores me-

regalis, et pro v. l. dotalis.—431 'Scripsisse Papinium arbitror, ut diserte in optimo codicum scriptum offendo, majoribus actis; quomodo et snos aliquos habuisse annotavit Adrianus Behotius.' Barth.—437 Dan. Heinsius ad Claud. XII. 22. legit, fluit.—438 Optimæ Barthii membranæ, ferat.—440

NOTÆ

430 *Inachiae*] Argivæ. *Dotalis regia*] Vide supra vs. 112.

431 *Danae*] Argivæ, a Danao rege Argorum.

432 *Argos*] Argos caput Argolidis.

433 *Lernam*] Lerna etiam oppidum erat Argolidis. *Nos horrida Dirces Pascua*] Bæotiam intelligit per Dircei fontem. *Horrida*] Quia inculta erat et sterilis Bæotia. Superiori libro: 'Dumque uter angustæ squalentia jugera Dirces;' et alibi: 'Œdipodionides furto deserta pererrat Aoniæ.'

434 *Et Euboicis arctatas fluctibus oras*] Eandem designat Bæotiam, quæ Euripo admodum angusto dirimitur ab insula Eubœa, quæ nunc Negropont dicitur.

435 *Non indignati miserum dixisse parentem Œdipoden*] Resciverat forsitan Eteocles fratrem relicuisse patris nomen in aula Adrasti, ut dixi-

mus libro superiori.

436 *Tibi larga (Pelops, et Tantalus auctor) Nobilitas*] De Pelope et Tantalolib. superiori vs. 247. et 690.

437 *Propiorque fluat de sanguine juncto Jupiter*] Quia scilicet Polynices, per affinitatem contractam cum Pelopidis, propiori gradu attingebat Jovem, quam per Cadmum: Tantalus enim Pelopis pater erat filius Jovis; Cadmus vero tantum quartus a Jove: nam Epaphus Jove genitus Libyam habuit filiam, ex qua et Neptuno ortus Agenor pater Cadmi. *Fluat*] 'Fluere' proprie in ea re dicitur. Theb. I. 'Unde genus, quæ terra mihi, quis sanguinis ordo Desuat antiqui.' Claudianus nuptiis Honorii: 'Procul audiant Iberi, Fluit inde semen aulæ.'

438 *Luxu*] Pro, luxui, in Dativo. Quod frequens, præcipue Poëtis. Sic Virgilius dixit Æn. VII. 'Venatu in-

Hunc regina larem? nostræ cui jure sorores
 Anxia pensa trahant; longo quam sordida luctu 440
 Mater, et ex imis auditus forte tenebris
 Offendat socer ille senex. Jam pectora vulgi
 Assuevere jugo: pudet heu, plebisque, patrumque,
 Ne toties incerta ferant, mutentque gementes
 Imperia, et dubio pigeat parere tyranno. 445

rito displicerent ducentes tristia stamina; quam mater longo mœrore squalida, et socer ille senex forte auditus e profundis tenebris laderet. Jam civium animi assueverunt imperio. Heu pudet, ne plebs, et Senatores toties sustineant ægro animo, mutentque dubiam dominationem, et eis grave sit incerto domino obsequi. Brevis

////////

Anxia pensa trahunt nulla editio, nisi pessima illa Veenhusiana. *Ansia* Taurin. et Burm.—441 *Taurin. forte latebris.*—442 ‘Locum hunc corruptum esse non præsto; libri scripti tamen consensu præferunt: *Offendat sacer ille senex; quod non sperno.*’ Bern. Nostram scripturam agnoscunt optimæ Barthii membranæ, Petrens. Exe. Cantab. Taurin. Burm. Dan. Put. Petav. et Behott. 1. 2. ita quoque edd. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Amstel. Gronov. Veen. Barth. et Delph. Sola ed. Grasseri, *sacer.*—443 *Hoc severe jugo* optimæ membranæ Barthii; unde

NOTÆ

vigilant pueri, sylvasque fatigant.’ Idem alibi: ‘Parce metu Cytherea.’ Pro, venatui, et metui. Cicero etiam: ‘quibus subito impetu et latrocinio parrieidarum resistat.’ Pro impetui. Et hoc Æolum imitatione, qui iota subscriptum e Dativis tollebant.

439 *Regina*] Argia Polynicis uxor. *Hunc larem*] Exiguum et pauperem. *Nostræ cui jure sorores Anxia pensa trahant*] More veterum, tam Græcorum, quam Romanorum, quo omnes mulieres, ac etiam regum uxores et filiae, lanæ ducendæ, telaque texendæ manum admovebant. Theocritus Idyll. xviii. in Helenæ laudibus ponit, quod nulla puellarum æqualium perinde nere sciret. Cum Alexander apud Curtium Sisygambi Persarum reginæ captivæ lanam ac purpuram tradi jussisset, eaque in mœrorem et lacrymas soluta fuisset, ei dixit Alexander: ‘Mater, hanc vestem, qua

indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides. Nostri decipere me mores.’ Augustus ita filias et neptes instituit, ut etiam lanificio assuefaceret, Suetonio referente. Inde factum apud Romanos, ut inter alios ritus nuptiarum, colum comtam lana, et fusum cum stamine uxores in maritorum ædes deductæ portarent, virique januam lana coronarent, ut tradunt Plutarchus et Plinius. Lycurgum tamen eo munere solvisse mulieres, idque mandavisse ancillis, refert Xenophon de Lacedæmoniorum Republica lib. i.

441 *Ex imis auditus forte tenebris*] Vide Theb. i. 47. et seqq.

442 *Socer ille*] Œdipus.

443 *Patresque*] More Romanorum, apud quos Senatores vocabantur *patres.*

444 *Gementes*] In mutatione enim principis plerumque bella oriuntur.

Non parcit populis regnum breve. Respice quantus
 Horror, et attoniti nostro in discrimine cives.
 Hosne ego, quis certa est sub te duce pœna, relinquam ?
 Iratus, germane, venis. Fac velle, nec ipsi
 (Si modo notus amor, meritique est gratia) patres 450
 Reddere regna sinent. Non ultra passus, et orsa
 Injecit mediis sermonibus obvia: Reddes,
 Ingeminat, reddes: non si te ferreus agger
 Ambiat; aut triplices alio tibi carmine muros
 Amphion auditus agat: nil tela, nec ignes 455
 Obstiterint, quin ausa luas, nostrisque sub armis
 Captivo moribundus humum diademate pulses.
 Tu merito: ast horum miseret, quos sanguine viles,

administratio non parcit populis. Vide quantus pavor, et quantum cives in nostra contentione consternati sunt. Deserantne illos, quos indubitatum supplicium manet, te regnante? Infensus accedis frater. Finge me velle cedere, ipsi Senatores (si modo benevolentia eorum in me mihi comperta est, et est memoria benefactorum) non patientur regnum restituere. Tydeus non amplius sustinuit, et interrumpit eum in medio sermone: Restitues, iterat, restitues, etiam si ferreum vallum te cingat, aut Amphion intellectus saxi trahat tibi alio cantu triplicia mœnia. Non sagittæ, nec ignes impediunt, quominus solvas scelerum pœnas, et occumbens sub nostris armis terram ferias captiva corona. Tu jure. Ast horum misereor, quos, o bone

ille: *Huic setere jugo.*—447 ‘Voculam in optimis aliisque libri non habent: et aberit illa melius: nec agnoscunt quædam Glossemata.’ *Barth.*—448 *Hos ego* Behott. 1. 2.—451–453 Marklandus ad Sylv. v. 5. 24. (ed. Lips. an. 1729.) legit: *nihil ultra... Injecit Tydeus sermonibus obvia: reddes, Ingeminans.* Illud *Ingeminans* Behotii codex habet. Marklandi vero editio Londinensis an. 1728. habet: *non ultra; Taurin. nec ultra.*—458 ‘Vera est hæc scriptura, a cujus generositate abeunt nonnulli libri, qui præferunt: *Et merito; non ta-*

NOTE

446 *Non parcit populis regnum breve]* Huic sententiæ subscribit Imperator Romanus apud Tacitum Hist. II. ‘Difficilius,’ ait, ‘est temperare felicitati, qua te non putes diu usurum.’

449 *Fac velle]* Supple, me deponere imperium. *Nec ipsi patres Reddere regna sinent]* Quasi jam jure retinere posset imperium, quod patres ipsum reddere non sinebant.

450 *Si modo notus amor, &c.]* Occupatio artificiosa.

451 *Non ultra passus]* Supple, Tydeus.

455 *Amphion auditus agat]* Tangit fabulam, qua ferunt lapides motos dulcedine cantus citharæ Amphionis, construendis muris Thebanis ultro se admovisse. Vide superiori lib. vs. 9. et 10.

458 *Ast horum miseret]* Supple, civium tuorum. Supra Eteocles conciliaverat sibi favorem civium suorum, quos rursus Tydeus omnes infensos regi facit, dum dicit eum cau-

Conjugibus natisque infanda ad praelia raptos,
 Projicis excidio, bone rex. O quanta Cithæron 460
 Funera, sanguineisque vadis, Ismene, rotabis!
 Hæc pietas, hæc magna fides! Nec crimina gentis
 Mira equidem duco: sic primus sanguinis auctor,
 Incestique patrum thalami; sed fallit origo:
 Œdipodes tu solus eris: hæc præmia morum 465
 Ac sceleris, violente, feres. Nos poscimus annum.
 Sed moror. Hæc audax etiamnum in limine retro
 Vociferans, jam tunc impulsa per agmina præceps,

rex, trahis in perniciem tanquam vilia mancipia, et avellis a liberis et uxoribus, ut eos ducas ad impia certamina. O Cithæron, quot videbis cades, et tu, Ismene, quot volves cadavera in cruentis vorticibus! Hic amor erga patriam, hæc ingens fides! Nec sane miranda existimo scelera hujus familiæ, si primus auctor generis scelestus fuit, et incesti parentum tori: sed omnes filii non sunt parentibus suis similes; tu solus filius Œdipi eris. Hanc, furiose, reportabis mercedem morum tuorum ac flagitii. Nos annum petimus. Sed moror. Hæc Tydeus cum magna audacia, et adhuc in foribus retro clamans, jam tunc rapidus elabitur per multitudi-

men optimus.' Barth.—460 *Projicis excidio bone o Rex optimus Barthii*; unde ille: *bone io Rex*.—463 *Mira quidem* in iisdem membranis; *Mira quidem duco*; si primus Behott. sic primi Laur. Lang. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. sic primi Lipsian. Put. Dan. Petav. Taurin. Petrens. Burm. Grasser. Gevart. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Jortinus conjectabat: *sic dirus sanguine auctor*, improbante Burmanno.—464 Omnes codd. Barth. Dan. Petav. Put. et Lips. *nec fallit*; Behot. 1. *set fallit*; Behot. 2. Petrens. Taurin. Lang. Laur. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *sed fallit*.—465 *Œdipodis tu solus eris Jortinus*; *eras Behott. 1. 2.*—466 Idem Jortinus: *non poscimus*; quod non spernenda videtur Burmanno.—467 Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *in limine regis*; Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Dan. Put. Petav. Laur. Lang. Lipsian. Buslid. Behott. 1. 2. omnes Barthiani, Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov.

NOTÆ

sam esse scelesti belli. *Sanguine viles*] Id est, ut vilia mancipia.

459 *Infanda ad praelia*] Nam sumendo arma contra Polynicem, frangent fidem duobus fratribus datam.

460 *Bone rex*] Ironice. *Cithæron*] Mons Bœotiæ.

461 *Ismene*] Ismenus fluvius Bœotiæ.

462 *Hæc pietas, hæc magna fides*] Ironice ut supra, 'bone rex.' *Nec crimina gentis Mira equidem duco*: sic

[*duco, si, &c.*] Non duco mirum, dicit, Eteoclem inveniri scelestum, si primus generis auctor, id est, Œdipus fuit scelestus, et thalami parentum incesti.

461 *Sed fallit origo*] In Polynice scilicet, qui nihil habet simile cum parentibus.

465 *Œdipodes tu solus eris*] Morum similitudine scilicet. *Hæc præmia morum Ac sceleris, violente, feres*] Pœnas nempe et captivitatem tuorum.

Evolat. Ceneæ vindex sic ille Dianæ
 Erectus setis, et aduncæ fulmine malæ, 470
 Cum premeret Pelopea phalanx, saxa obvia volvens,
 Fractaque perfossis arbusta Acheloia ripis,
 Jam Telamona solo, jam stratum Ixiona linquens,
 Te, Meleagre, subit: ibi demum cuspidē lata
 Hæsit, et obnixo ferrum laxavit in armo. 475

nem, quam hinc et inde protrudebat. Sic ille ultor Dianæ, quam Ceneus offenderat, hirtis setis, rotans impetu adunci dentis obrivos lapides, et arbusta, quæ avellebat ex cavatis littoribus Acheloi, cum Pelopæa turma illum urgeret, jam linquens fusum humi Telamonem, jam Ixionem, aggreditur te, Meleagre: ibi tandem sistitur a lato venabulo, et ferrum recepit in oblutanti armo. Talis heros Calydonius de-

Barth. Veen. et Delph. in limine retro.—469 *Evolat Cēnides* Pnt. Petav. Behott. 1. 2. Lang. Lipsian. Laur. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Gevart. et Amstel. *Evolat Cēneo* Dan. *Ceneus* Taurin. Lectionem nostram et interpunctionem ex codd. suis dedit Gronovius: et ita codex Burmanni. Vide Nic. Heinsium ad Ovid. Met. viii. 281.—470 *Ereptus* nuns Behot.—471 *Pelopeia* Burm. et Taurin.—474 Pnt. tibi demum.—475 Optimæ Barthii membranæ: *obnixos ferrum laxavit in armos.*

NOTÆ

469 *Evolat. Ceneæ*] Aliæ editiones habent *Cēnides*, sed Gronovius observat Mss. habere *Ceneæ*, ut referatur ad τὸ *Dianæ* sequentis: ponitque punctum post *Evolat*. Sicque legendum: *Evolat. Ceneæ*.

Ceneæ vindex sic ille Dianæ] Quam Ceneus rex Calydonis offenderat. *Vindex ille Dianæ*] Intelligitur aper Calydonius, quem Diana immiserat in agros Calydoniæ, irata Cēneo Calydoniæ regi, quod sacrificans omnibus Diis eam prætermiserat.

470 *Fulmine malæ*] Ab impetu ardenti, quo fulmen initatur. Ovidius Met. x. 'Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri.'

471 *Pelopea*] Non hic solum Peloponnesii notantur, sed etiam omnes Græci; ex omnibus enim Græciæ partibus proceres convenerant in Calydoniam, ad celebrem illam venationem apri Calydonii, quem tandem Meleager interfecit.

472 *Acheloia*] Achelous fluvius Ætolia, ut jam diximus.

473 *Telamona*] Telamon Æaci filius. Non ab apro prostratum Telamona scribit Ovidius Met. viii. sed ab arboris radice retentum cecidisse: 'Prosequitur Telamon, studioque incantans eundi Pronus ab arborea cecidit radice retentus.' *Ixiona*] Ixion Lapitharum rex, Pirithoi pater et Centaurorum. Ex Apollodoro vero et Ovidio Met. viii. Ixion huic venationi apri Calydonii non interfuit, sed Pirithous ejus filius.

474 *Meleagre*] Meleager Cenei filius, dux expeditionis in aprum Calydonium.

475 *Obnixo ferrum laxavit in armo*] Ovidius ibidem: 'Splendidaque adversos venabula coudit In armos.' Bene *obnixo*. Aper enim nunquam devitare solet venatorem, sed simul ac illum conspexit, incurrit. Halientico Gratio ascripto: 'Actus aper

Talis adhuc trepidum liquit Calydonius heros
 Concilium, infrendens ipsi ceu regna negentur:
 Festinatque vias, ramumque precantis olivæ
 Abjicit. Attonitæ tectorum ex culmine summo
 Prospectant matres, sævoque infanda precantur
 Cœnidæ, tacitoque simul sub pectore regi.
 Nec piger ingenio scelerum fraudisque nefandæ
 Rector eget: juvenum fidos lectissima bello

480

serit conventum adhuc tremementem, infremens, ut si ipsi regnum denegetur, et gradum accelerat, et abjicit frondem olivæ pacificæ. Consternatæ matres respiciunt e celsiore adium tecto, et dirus imprecantur crudeli Cœnei filio, unaque principi in lucitis mentibus. Rex autem, ingeniosus ad excogitanda crimina et perversos dolos,

//////////

Barthius aliquando legebat: *luxavit*.—476 Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *linguit*; in aliis: *liquit*.—477 *Consilium* Taurin. Burm. et nterque Behott. *ceu scepra* Lang. et Barthiani.—479. 480 Unus Behot. *e culnine matres Prospectat summo*. Put. alique codd. *Aspectat*. Sed P. Burmannus receptam lectionem defendit ad Ovid. Heroid. Epist. v. 63. Vide Theb. v. 591.—483 Barthius hic in Notis: *fortissima bello*; Taurin. *latissima bello*.

NOTÆ

setis iram denuntiat hirtis, Et ruit oppositi nitens in vulnera ferri, Presus, et emissio moritur per vulnera telo.' Aprum intellexit Ausonius Epig. 2. 'Cedere quæ lato nescit fera saucia ferro, Armatique urget tela cruenta viri.'

476 *Calydonius Heros*] Tydeus.

478 *Precantis olivæ Abjicit*] Quia supplices et precantes ramum olivæ gestare soliti. *Abjicit*] Quasi spe pacis adempta, et ad bellum provocans.

479 *Tectorum ex culmine summo*] Tecta veterum plana erant, non fastigiata; ideoque apta ad spectandum. In illis solarium, locus scilicet subdialis, et soli expositus, in quo plerumque apricabantur. Morem quoque hunc obtinuisse patet apud Hebræos, qui super tectis agere soliti, adeo ut Dei lege loricam circumducere jussi sint, ad evitandum discrimen. Deuteron. xxii. Idem bodie in plerisque orientalibus ac

meridionalibus regionibus videre est. Romanos etiam tectis planis usos Vitruvius lib. ii. alique auctores referunt, eosque in tectis spectasse, ac lampadas prætulisse docent.

480 *Sævoque infanda precantur Cœnidæ*] Salvianus de Gub. iii. 'Quicquid non possumus imbecilli, optamus irati, et in omni animorum indignantium motu malis votis pro armis utimur.' *Precantur*] Pro 'imprecantur.' Sic Protrepitico Crispini, 'Precatn,' pro imprecatione, dira: ita Græcis ἀρά pro κατάρα, et εὐχεσθαι precari, pro ἐπεύχεσθαι imprecari. Philoctetes apud Sophoclem: ὅλοιοι σοὶ γὰρ πολλάκις τοῦτ' εὐξάμην. *Percas*: hoc enim saepe tibi imprecatus sum. Ovidius de Philoctete: 'Laërtiadæque precaris, Quod mernit.' *Cœnidæ*] Tydeo (Cœni filio).

481 *Tacitoque simul sub pectore regi*] Tydeo palam et alta voce imprecabantur, sed regi intus in animo.

Corpora nunc pretio, nunc ille hortantibus ardens
 Sollicitat dictis, nocturnaque praelia sævus 485
 Instruit, et sanctum populis per sæcula nomen
 Legatum insidiis, tacitoque invadere ferro,
 (Quid regnis non vile?) cupit: quas quæreret artes
 Si fratrem, Fortuna, dares? O cæca nocentum
 Consilia! o semper timidum scelus! exit in unum 490
 Plebs ferro jurata caput: ceu castra subire
 Apparet, aut celsum crebris arietibus urbis

flagrans allicit nunc auro, nunc promissis fidam bello manum lectissimæ juventutis, et crudelis disponit nocturnam aciem, et optat aggredi dolis et latenti ferro oratorem, sacram gentibus in omni ævo personam; (quid non cupido regnandi violat?) quas fraudes neceret, si, Fortuna, offerres fratrem? O cæca improborum consilia! O semper pavidum crimen! Turba conjurata adversus unum hominem proficiscitur cum armis, accincta quasi ad expugnanda castra, aut ad dejiciendum frequentibus

Vide Interpp. ad Val. Flac. vi. 559. et Virg. Æn. iii. 273.—484 *Pectora* Nic. Heinsius ad Ovid. Fast. v. 71. ex quibusdam codd. ita quoque optimæ Barthii membranæ, Put. Petav. Petrens. Exc. Cantab. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *Corpora* exhibent Taurin. Burm. Dan. meliores Gronovii, uterque Behot. et nonnulli Barthiani, cum edd. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Vide Theb. iv. 152. Porro Nic. Heinsius, ad Ovidium hunc locum laudans, ita legit: *Pectora nunc pretio, nunc ille hortatibus inplet*: codex Burmanni habet etiam: *hortatibus*.—488 'In duobus scriptis codd. glossa legitur: 'vel putat.' Barth. Parentheses, et distinctio, debentur Bernartio. 'In libro magno (puta, optt. membr.) rasure est, indicans olim scriptum fuisse *verteret*. Id est 'evolveret, quem non lapidem moveret: nihil tamen muto.' Barth.—489 'Idem optimus liber præfert, *daret*; nihil etiam isthic mutamus, cum nullum sit operæ pretium.' Idem.—490 Unus Behot. o *timidum semper*.—492 Gruterus et Gronovius:

NOTÆ

484 *Pectora* [*Corpora*] Meliores et plures, *Corpora*. Recte, ait Gronovius. Quorum usus a corpore et manibus, 'corpora' et 'manus' dicuntur antiquis. Livius xxii. 'Transfugam, sine rei magnæ prodicione venientem ad hostes, nihil aliud quam unum vile atque infame corpus esse.' Tacitus Hist. iii. 'Ipsam Othonem comitabantur speculatorum lecta corpora.' Græci eodem sensu vocem σώματα accipiunt.

486 *Et sanctum populis per sæcula nomen*] Quia nimirum sacrum legationis munus, et omnibus locis ac temporibus sacri inviolabilesque ha-

biti, gentium omnium consensu legati.

489 *O cæca nocentum Consilia*] Ovidius Met. vi. 'Quantum mortalia pectora cæcæ Noctis habent!'

490 *Exit in unum Plebs ferro jurata manus*] Ut ignaviam designaret, et invidiam numero compararet. *Jurata*] Pro, conjurata.

492 *Arietibus*] Gruterus conjicit legendum, *arietatibus*. Nam quod contractæ tres priores syllabæ in duas tamen breves ponuntur, fecit idem Noster in *tenuior*, ut Soteriis: 'Sperne coli tenuiore lyra.'

Inclinare latus : densi sic agmine facto
 Quinquaginta altis funduntur in ordine portis.
 Macte animi, tantis dignus qui crederis armis. 495
 Fert via per dumos propior, qua calle latenti
 Præcelerant, densæque legunt compendia sylvæ.
 Lecta dolis sedes : gemini procul urbe malignis
 Faucibus urgentur colles, quos umbra superni
 Montis, et incurvis claudunt juga frondea sylvis : 500
 Insidias natura loco, cæcamque latendi
 Struxit opem : medias arcte secat aspera rupes
 Semita, quam subter campi, devexaque latis
 Arva jacent spatiis : contra importuna crepido
 Œdipodioniae domus alitis : hic fera quondam 505
 Pallentes erecta genas, suffusaque tabo
 Lumina, concretis infando sanguine plumis
 Reliquias amplexa virum, semesaque nudis

machinis altum murum oppidi. Sic quinquaginta conferti facto agmine, instructaque acie, celsis portis erumpunt. Macte animi, qui dignus censeris contra quem tot armentur. Est iter propius per repes, quo antegrediuntur Tydeum occulto tramite, et trajiciunt via brevior spissum nemus. Locus sumtus struendis insidiis. Duo colles dissiti ab urbe, coarctantur obscuris angustiis, quos mons superior in-umbrat, et quos cingunt ramosa cacumina incurvorum nemorum. Hanc sedem natura fecit aptam collocandis insidiis, et cæcis latebris. Salebrosus callis scindit anguste medios scopulos, infra quem agri et subjecta jugera quam spatiosè expor-riguntur. Est e regione ferale saxum, quod insederat avis ab Œdipo victa. Illic olim hæc bestia attollebat pallidas genas, et oculos sanie conspersos, et ambiebat pennis conglutinatiss cruore nefario reliquias hominum, et pluma nudato pectore cal-

//////////

crebris arietatibus urbis.—496 Qua via per dumos propior fert, calle latenti, &c. optimæ Barthii membranæ : quo calle unus Behot. Per dumos propior qua fert via calle latenti Taurin.—505 Œdipodionidæ Dan. Behott. l. 2. Taurin. et Burm.—506 Squalentes unus codex Heinsii ; Pallentes erepta unus Behot.—509 Jortinus conj. visuque trementes, vel tremendo ; ejusdem amicus : visuque frequentes, vel frequenti ; Taurin. habet, trementes ; Dan. Put. et Petav. frementi ; uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Burm. alii cum edd. vett.

NOTÆ

498 *Malignis*] Obscuris, angustis. Virgilius *Æn. vi.* 'Quale per incertam lunani sub luce maligna Est iter in sylvis.'

501 *Contra importuna crepido Œdipodioniae domus alitis*] Descriptio sedis Sphingis et Sphingis ipsius, quam

vocat 'alitem Œdipodioniam,' quod victa fuit ab Œdipo. Vide Theb. i. 66.

507 *Infando sanguine*] Miserorum scilicet viatorum, quos crudeliter dilacerabat.

508 *Nudis Pectoribus*] Id est, plu-

Pectoribus stetit ossa premens, visuque trementi
 Collustrat campos, si quis concurrere dictis 510
 Hospes inexplicitis, aut cominus ire viator
 Audeat, et duræ commercia jungere linguæ.
 Nec mora, quin acuens exertos protinus ungues,
 Liventesque manus, fractosque in vulnere dentes,
 Terribili applausu circum hospita surgeret ora. 515
 Et latuere doli, donec de rupe cruenta,
 Heu simili deprensa viro, cessantibus alis,
 Tristis inexpletam scopulis affligeret alvum.
 Monstrat sylva nefas, horrent vicina juvenci
 Gramina; damnatis avidum pecus abstinet herbis. 520
 Non Dryadum placet umbra choris, non commoda sacris
 Faunorum, diræque etiam fugere volucres
 Prodigiale nemus. Tacitis huc gressibus acti
 Deveniunt peritura cohors, hostemque superbum,

cabat semesa ossa, et errantibus oculis arva circumspiciebat, si quis hospes auderet congregi cum ænigmatis ejus, aut viator propius accedere, et inire societatem sacri colloquii. Nec cunctabatur, quin statim exacuens eductos ungues, et lividas manus, ac dentes in plagis laceratos, involaret horrendo alarum clangore in vultus advenarum. Et artes ejus occultæ fuerunt, donec, intercepta ab hoste æque callido, mastu præcipitando se pennis otiantibus de sanguineo saxo allideret insatiabilem ventrem ad rupem. Nemus ostendit monstrum. Bores expavescent propiores herbas; famelici greges temperant noxiis graminibus. Umbra non arridet saltationibus Dryadum, non apta est sacris Faunorum, et rapaces aves ritarunt quoque portentosam sylvam. Illuc periturum agmen pervenit, incedens suspensio gradu. Præstolantur

trementi.—510 *Collustrans* Exe. Cantab. Taurin. alii.—512 Taurin. Burm. omnes Barth. Petrens. Put. Petav. Dan. Lindenbrog. et Cruc. *diræ.*—514 Behot. *Liventisque.*—517 *Heu simili depulsa* codex Barthii.—518 Behott. 1. 2. *scopulis affligeret.*—520 Marklandus ad Sylv. v. 3. 148. legendum putat: *dam-*

NOTÆ

ma nudatis: cum enim semper ossibus Sphinx incubaret, hoc impediēbat, quominus plumæ pectoris, quæ ossium attritu semel ceciderant, recrescerent. Hinc *nudum* habebat pectus.

514 *In vulnere*] Id est, cum dilaceraret hospitem.

516 *Et latuere doli*] Id est, ænimata ejus non fuerunt soluta.

517 *Simili*] Æque callido.

521 *Dryadum*] Dryades Deæ montium ac sylvarum, dictæ a nomine Græco δρῦς, quod *quercum* significat. Veteres autem credebant Dryades per noctem choreas agere.

522 *Fauni*] Fauni Latinis, Satyri et Panes Græcis, agrorum et sylvarum Dii. Ipsis sacra in nemoribus fiebant.

523 *Prodigiale*] Quod ossibus hominum albebat.

Annixi jaculis, et humi posita arma tenentes, 525
 Expectant, densaque nemus statione coronant.
 Cæperat humenti Phœbum subtexere palla
 Nox, et cœruleam terris infuderat umbram.
 Ille propinquabat sylvis, et ab aggere celso
 Scuta virum galeasque videt rutilare comantes, 530
 Qua laxant rami nemus, adversaque sub umbra
 Flammeus æratis Lunæ tremor errat in armis.
 Obstupuit visis : ibat tamen, horrida tantum
 Spicula, et inclusum capulo tenuis admovet ense.
 Ac prior, unde viri ? quidve occultatis in armis ? 535
 Non humili terrore rogat : nec reddita contra
 Vox, fidamque negant suspecta silentia pacem.
 Ecce autem vasto Chthonii contorta lacerto,

audacem hostem, incumbentes hastis, et clypeis humi depositis, et cingunt nemus confertis excubiis. Nox caperat oblegere solem madido velo, et resperserat super terram atras tenebras. Ille Tydeus accedebat ad nemus, et ab alto tumultu cernit micare clypeos virorum, ac cristatus cassides, qua rariores erant sylvæ arbores, et sub opposita umbra tremulus lunæ splendor in armis æreis vagatur. Perturbatur hoc viso ; progrediebatur tamen : tantum capit terribilia jacula, et educit gladium reconditum capulo tenuis. Ac prior petit non ignava formidine : Qui estis ? et quid in armis absconditis ? Nec contra datur responsum, et suspecta taciturnitas esse hostes indicat. Ecce autem hasta emissa amplo brachio Chthonii, qui dux erat

//////////

natisque avidum ; quem vide ad Sylv. II. 3. 45.—527 Jortinus conj. cælum subtexere. Cf. Sylv. III. 1. 127. Theb. III. 415. v. 753. Virg. Æn. II. 250. VI. 270.—530 Put. Petav. Lang. Buslid. et edd. vet. cristasque videt ; Lipsian. Laur. Dan. uterque Behot. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burni. et omnes Barthiani galeasque videt.—531 Qua laxat ramos nemus optimæ Barthii membranæ.—533 Taurin. horrida contra.—534 Barthii codex : admonet ense, solenni errore. Vide Theb. v. 150.—538 'Ordo verborum in optimo libro alius : Chronii vasto contorta lacerto, sono aliquatenus meliore.' Barth. Codd. Burni.

NOTÆ

524 *Deveniunt peritura cohors*] Quin-
 quaginta illi supra, quos Tydeus oc-
 cidit. *Hostemque superbum*] Tydeum.

527 *Palla*] Pallam nigram, stellis
 conspersam, dant nocti Poëtæ.

530 *Galeas comantes*] Ob cristas.
 Quædam editiones habent *cristas co-*
mantes. Quæ lectio forte non sper-
 nenda : Virgilio enim Æn. II. Cristæ
 'comantes.' Et Noster lib. IX. 'In-
 terdum cristas hilaris jactasse coman-

tes.'

531 *Qua laxant rami nemus*] Pro,
 ex qua parte rami rariores erant.

532 *Lunæ tremor errat in armis*] Agi-
 tata vento frondes faciebant, ut lux
 lunæ, per medias frondes recepta su-
 per clypeos, tremere, ac sic errare,
 videretur.

533 *Obstupuit*] Furore potius quam
 timore.

538 *Chthonii*] Ita legit Gronovius,

Quo duce freta cohors, fuscas intervolat auras
 Hasta, sed audenti Deus et Fortuna recessit. 540
 Per tamen Olenii tegimen suis, atraque setis
 Terga, super lævos humeros vicina cruori
 Effugit, et viduo jugulum ferit irrita ligno.
 Tunc horrere comæ, sanguisque in corde gelari.
 Huc ferus atque illuc animum, pallentiaque ira 545
 Ora ferens, nec tanta putat sibi bella parari.
 Ferte gradum contra, campoque erumpite aperto.
 Quis timor audendi? quæ tanta ignavia? solus,
 Solus in arma voco. Neque in his mora; quos ubi plures,

catervæ, secat tenebrosum aërem; sed Deus, et Fortuna ausis non affuit: transit tamen per tegumentum apri Olenii, et per corium nigrum setis, super sinistrum armum, leviter perstringens cutem, citra tamen sanguinis effluxum, et frustrata cædit guttur Tydei inermi hastili. Tunc illi crines eriguntur, et sanguis in corde concrevit. Huc ferax atque illuc obrertit animum, et vultum furore pallidum; nec existimat, cum tot hostibus esse sibi dimicandum. Progredimini contra et prodite in patentem campum. Quis metus vos retinet? Quæ tanta ignavia? Solus, solus lacezzo ad certamen. Neque hi cunctantur; quos ubi plures, quam putabat,

et Taurin. *rasto Cromii*; edd. vett. *rasto Chromi*. Lectio nostra est a Gronovio.—539 Taurin. et Burm. *intervolat umbras*. Perpetua in his vocibus variatio: vide Bentl. ad Hor. i. Od. 22. Sed ‘*umbræ*’ sunt ‘*fuscæ auræ*.’ Cf. vs. 649. et Virg. *Æn.* ix. 411.—541 Taurin. optima: Barthii membranæ, Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Olenii tegmen*; Behott. 1. 2. Petrens. alii cum edd. recentt. *tegimen*. Nonnulli *Olenci*. Pro *atraque setis* Nic. Heinsius legit: *hirtaque setis*, ad Ovid. Met. viii. 281. eamque emendationem approbat Burmannus ad Met. iii. 64. Cf. Theb. iv. 364.—546 *Oragerens* unus Behot. *putans sibi* codex Burmanni et optimus Barthianus. *sibi* deest in Taurin.—547 ‘In membranis optimis est: *Ferte gradum, clamat.*’ Barth.—549 Omnes codd. Barthiani, Behott.

NOTÆ

licet scripti et impressi habeant *Chromis*, aut *Chronii*. *Χρόμιος* enim unus ex Sparti seu Draconigenis quinque apud Pausaniam. Inde hoc nomen frequentatum Thebis. Sic Theb. iii. 170. ‘Hinc Chronium conjux.’ Et lib. iv. 597. ‘Cernis Chroniumque Chrominque.’ Ubi membranæ fere omnes habent *Chthonium*, aut *Thonium*. Eadem enim his tribus locis persona designatur.

541 *Olenii*] Calydonii, seu Ætoli: Olenus enim urbs Ætoliæ, a qua lib.

superiori Tydens ‘*Olenius*’ dictus est vs. 490.

542 *Vicina cruori*] Parum absuit, quin eliceret sanguinem, tam prope super humerum sinistrum transit.

543 *Viduo ligno*] Cuspide, ab ea parte quæ ferro caret.

544 *Horrere comæ, sanguisque in corde gelari*] Hoc non timore, sed stupore.

546 *Nec tanta putat sibi bella parari*] Non putat tot armatos contra se in insidiis collocatos.

Quam ratus, innumeris videt excursare latebris, 550
 Hos prodire jugis, illos e vallibus imis
 Crescere, nec paucos campo, totumque sub armis
 Collucere iter, (ut clausas indagine profert
 In medium vox prima feras,) quæ sola medendi
 Turbata ratione via est, petit ardua diræ 555
 Sphingos, et abscisis infringens cautibus uncas
 Exsuperat juga dira manus, scopuloque potitus,
 Unde procul tergo metus, et via prona nocendi,

aspicit erumpere ex innumeris latebris, hos descendere ex cacuminibus, illos emergere ex profundis vallibus, multosque esse in campo, et totam viam sub armis co-ruscare, (ut primus clamor venatorum producit in medium feras plagis obseptas,) quæ unica ratio expediendæ salutis ei consternato visa est, adit celsam sedem inhu-manæ Sphingis, et allidens curvas manus ad raptos scopulos, transcendit horrenda cacumina, et rupe occupata, unde tergo nihil timebat, et hostes lædere fucile pote-

~~~~~

1. 2. Buslid. Lang. Laur. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et Grasser. *neque his*; Put. Petav. Dan. Petrens. Taurin. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *neque in his*. Bernartius conjectabat: *neque enim his mora*, probante Barthio.—551 *Hos deire jugis* Lactantius in Comment. cum glossa: ‘Anastrophe: *hos de jugis ire*.’ Sed glossator forte usus fuerat codice, in quo scriptum fuisset, *pdire*, et hoc in litura. Barthii codex: *illos gvallibus imis*, i. e. *illos convallibus imis*. Unus Behot. *ex vallibus*.—552 *Alter Behot. nec campo paucos*.—554 *In medium vox* codex Barthii, cum glossa: ‘Venatoris.’ Vide ad vs. 699.—556 *Taurin. absissis*; ed. Barth. in margine: *abscissis*. Codex Burmanni: *infrangens*; unus Behot. *infigens*; sed rescriptum, deleta priore scriptura, enjus tantum litura apparebat.—557

NOTE

549 *Neque in his mora*] Subito enim e latebris erumpentes egrediuntur.

551 *Hos prodire jugis*] Lactantius legit: *Hos deire jugis*. Quæ lectio probata Gronovio ex optimo codice. *Deire*, de jugis ire. Et verbum singulare Statii est et consuetudo, præpositionem illam non pati coalescere cum vocali sequenti. Sic ‘deest’ dissyllabon, et priori longa ponit Theb. x. ‘Nec deest cœptis.’ Lib. xi. ‘Deest servitio plebes.’ Quæ frustra viri docti habuere suspecta. Restituendum inmo et lib. viii. 236. ‘Nullis deest sua fabula mensis.’ Sic enim meliores plurimi: alii, ‘jam,’ alii, ‘que’ perperam interponunt. Sic et lib. vi. ‘Vacuus domi-

no præiret Arion.’

553 *Indagine*] Indago, investigatio, perquisitio proprie venatorum. Est et series plagarum saltus cingentium. Virgilius Æneid. iv. ‘Saltusque indagine cingunt.’

554 *Vox prima*] Vox seu clamor venatorum. Dicit vero insidiatores ad vocem Tydei emersisse e latebris, ut feræ ad clamorem venantium in medium prodeunt.

558 *Unde procul tergo metus*] Prærupto, et ad quem non erat accessus a posteriore parte, scopulo. *Et via prona nocendi*] Ex celsiori enim vel lapidibus, vel etiam telis facilius hostes lædere poterat.

Saxum ingens, quod vix plena cervice gementes
 Vertere humo, murisque valent inferre juvenci, 560
 Rupibus avellit: dein toto sanguine nixus
 Sustinet, immanem quærens librare ruinam;
 Qualis in adversos Lapithas erexit inanem
 Magnanimus cratera Pholus: stupet obvia leto
 Turba super stantem, atque emissi turbine montis 565
 Obruitor; simul ora virum, simul arma, manusque,
 Fractaque commixto sederunt pectora ferro.

rat, abrumpit e cautibus immanem lapidem, qualem vix juvenci anhelantes inflato collo possent per terram trahere, et muris construendis admove: deinde collectis totis viribus, illum sustinet, volens edere ingentem stragem. Qualis fortis Pholus sustulit vacuum cratera in oppositos Lapithas. Cratera morti exposita stupet superimminentem, et opprimitur impetu dejectæ rupis. Vultus hominum, manus, et pectora uno obtrita, et confusa sunt cum armis. Hic quatuor deturbati sub eodem

Codex Burmanni cum uno Behot. *juga dura*.—559 Correctum aliquando voluit Barthius: *trina cervice*; postea vero: *quod sex plena cervice*; vel: *Saxum ingens*, (duo vix p. c. g. Tollere h. m. v. i. juvenci,) *Rupibus avellit*. Vide Advers. lib. xxii. cap. 22.—561 *Rupibus erellit* codex Burmanni et optimus Barthii. Sed evellimus arbores enim radice; avellimus saxum a rupe. Vide Interpp. ad Virg. Æn. ii. 608. *dehinc toto Taurin*.—562 Idem codex: *quærens vibrare ruinam*. Videantur Pierius ad Virg. Æn. ix. 417. et VV. DD. ad Ovid. Heroid. Epist. iii. 125. Cf. Theb. v. 560.—565 *Turba superstantem* ed. Crucei, quod non improbat Burmannus.—566 Unus Behot. *arma virum*

NOTÆ

559 *Saxum ingens*] Scilicet occasi-
 onem quærit, ut jactum commodum
 saxi in manus det Tydeo, jam inde
 ab Homero, Heroico telo, quod vix
 ulli suorum principi, ab eo mutuo
 sumto, non dedit Poëta Heroicus
 quicumque. Simul autem numerus
 tot latronum strage aliqua imminuen-
 dus erat. *Barthius*.

563 *Lapithas*] Lapithæ Thessaliæ
 populi incolentes montes Othryn et
 Pindum. Et primi omnium franos
 et strata equorum invenisse dicuntur.
 Virgilius Georg. iii. 'Frana Pele-
 thronii Lapithæ, gyrosque dedere Im-
 positi dorso, atque equitem docere
 sub armis Insultare solo, et gressus
 glomerare superbos.' Hi habuisse
 dicuntur acerrimum bellum cum Cen-
 tauris. Vide Ovidium Met. xii. ubi

eleganter describit hanc Lapitharum
 et Centaurorum pugnam.

564 *Cratera*] Virgilius Georg. ii.
 'Et magno Hylæum Lapithis cratere
 minantem.' *Pholus*] Nomen ferocis-
 simi Centauri. *Obvia leto Turba*] Non
 hæc de Lapithis intelligi debent, sed
 de hostibus Tydei.

565 *Montis*] Id est, lapidis qui pars
 montis, seu scopuli, quem a rupe
 avulserat Tydeus. Sic Patris Epice-
 dio: 'Cum pater exentum terris
 ad sidera montem Sustulit, et late
 miseras deiecit in urbes.' Ubi mons
 hic vel lapides, vel partem montis
 significat. Seneca Thyeste: 'Sive
 venturi times montis ruinam.' Id
 est, lapidem unum, qui de monte de-
 solvebatur.

Quatuor hic adeo dejecti mole sub una
 Congemuere. Fuga tremefactum protinus agmen
 Excutitur cœptis: neque enim temnenda jacebant 570
 Funera, fulmineus Dorylas, quem regibus ardens
 Æquabat virtus, Martisque e semine Theron
 Terrigenas confisus avos: nec vertere cuiquam
 Fræna secundus Halys, sed tunc pedes occubat arvis,
 Pentheumque trahens nondum te Phædimus æquo, 575
 Bacche, genus: quorum ut subitis exterrita fatis
 Agmina turbatam vidit laxare catervam;
 Quæ duo sola manu gestans acclinia monti
 Fixerat, intorquet jacula, et fugientibus addit.

poudere expiraverunt. Statim trepida cohors fuga inceptu deserit: neque enim spernendi viri prostrati erant: impetuus Dorylas, quem ingens fortitudo parem regibus fecerat, et Theron e genere Martis, jactuus terrigenus majores, et Halys nulli inferior in regendis habentis, sed tunc pedes in campis periiit, ac Phædimus ducens originem a Pentheo, nondum te placato, o Bacche. Quorum repentino exitio ut cernit consternata agmina aperuisse turbatos ordines; jaculatur duo spicula, quæ solu ferens manu punxerat in clipeo montis, et dorso fugientium infigit.

~~~~~

simul ora manusque.—568 Optimus codex Barthii: *disjecti mole*, quod ille probat.—571 ‘In vetustissimo libro *Corpora*, suprascripto illo vulgato, *Funera*. Eam scripturam veram pnto.’ Barth.—573 *Terrigenas confisus* Taurin. Burm. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behot. 1. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Cruc. Grasser. et Amstel. *confisus* dedit Gronovius ex melioribus scriptis; et sic Behot. 2.—574 *Alis* Behot. 1. *Alips* Taurin. *Halys* ceteri codd. cum edd. vett. Vide lib. ix. 152.—577 Unus Behot. *turbato vidit laxare ruina*; Taurin. *turbata vidit laxare caterva*.—578 Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *acclinia monti*; Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Taurin. Burm. Petrens. optimæ Barthii membrana, et Behott. 1. 2. *acclinia*, vel *adclinia*; Burm. errore styli *morti* pro *monti*.—579 *Tinxerat* in eodem codice.—580 Idem etiam codex nudo *ne*

NOTÆ

572 *Martis e semine Theron Terri-
 genus confisus avos*] Quia scilicet origi-
 nem trahabat a Sparti, sen ab iis,
 qui dentibus serpentis Marti sacri or-
 ti fuerant e terra. Porro pro *confi-
 sus*, quod meliores codices habent,
 priores editiones habent *confessus*.
 Observat autem Priscianus lib. viii.
 et Græcis dici *θαῖβῶ τοῦτο*, et *θαῖβῶ
 τούτῳ*, addito ex Demosthene: *ὅτε
 Φίλιππος ἐθάβρει τοῖς τοῖς, ὅτε σὺ τὸν Φί-
 λιππον*.

575 *Pentheumque trahens genus*] Id

est, trahens genus a Pentheo rege
 Thebarum. *Nondum te æquo Bacche*]
 Mens: Bacchum semel conceptam
 contra Pentheum iram nondum con-
 coxisse, et extendisse ultionem suam
 in Phædimum illius nepotem: Pen-
 theus enim, ut jam sæpius diximus,
 numen Bacchi agnoscere noluerat,
 sacraque ejus impedire tentaverat;
 unde iratus graviter Bacchus, illum
 a propria matre Agave, furore illi
 immisso, discerpi curaverat.

Mox in plana libens, nudo ne pectore tela 580
 Inciderent, saltu præceps defertur, et orbem,
 Quem procul oppresso vidit Therone volutum,
 Corripuit, tergoque et vertice tegmine noto
 Septus, et hostili propugnans pectora parma,
 Constitit: inde iterum densi glomerantur in unum 585
 Ogygidæ, firmantque gradum: trahit ocyus ense
 Bistonium Tydeus, Mavortia munera magni
 Cæneos: et partes pariter divisus in omnes
 Hos obit, atque illos, ferroque micantia tela
 Decutit: impeditant numero, seque ipsa vicissim 590
 Arma premunt: nec vis conatibus ulla, sed ipsæ
 In socios errare manus, et corpora turba

Deinde alacris levissimo saltu in terram desilit, ne tela detectum pectus attingerent, etprehendit scutum Theronis occisi, quod cernit procul rotatum, et munitum habens caput et tergum assucto tegumento, et tegens pectus hostili scuto, firmavit gradum. Inde rursus conferti Thebani stipantur in unum cuneum, et constiterunt. Tydeus strinxit promte gladium Thracium, quem Mars dono dederat ingenti Cæneo, et distractus æqualiter in omnes partes, aggreditur hos atque illos, et lucentes sagittas ense dejicit. Se impediunt multitudine, et ipsi clypei se invicem premunt: irriti sunt eorum conatus: quin ipsæ manus peccant in suos, et corpora cadentia suo nu-

in pectore.—581 Burm. *in orbem.*—583 Gronovii codd. *tegmina.*—586 'Libri nihil mutant. Putem tamen Papinium *rapit*, non *trahit*, quod tardius et imbellius, scripsisse; debuit quidem.' Barth.—587 Taurin. *munera regis.*—588 Taurin. uterque Behot. optimæ Barthii membranæ, et duo alii ejusdem, *diffusis*; alii codd. cum edd. vet. *divisis*. Cf. Virg. *Æn.* iv. 285.—590 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrogii, et Cruc. *impediunt numero*; Taurin. Burm. Petreus, uterque Behott. alii: *impeditant numero.*—591 Dan. cum uno Behot. *conantibus*. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Dan. Put. Petav. Burin. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. *sed ipsa*; unus Behot. *sed ipse*; postrema tamen litera fuerat in litura recentur posita; *sed ipsæ* est ex ingenio Gronovii; *sed ipsas* conj. Nie. Heinsius ad Ovid. Met. xv. 625.—592 *In socios* Laur. Lang. Lip-

NOTE

583 *Tegmine noto*] Optimi codices, ait Gronovius, habent: *tegmina nota*; sicut et indutus veste et vestem dicimus. *Tegmina vero nota* sunt exuvie apri Calydonii, quas gerebat Tydeus.

584 *Hostili*] Theronis enim erat.

586 *Ogygidæ*] Thebani.

587 *Bistonium*] Thracium ense quem Mars dederat Cæneo patri Tydei.

591 *Sed ipsæ In socios errare manus, et corpora turba Involvi*] Sic legit Gronovius ex scriptis. Priores editiones habent: *sed ipsa In socios errare manus et corpora turba Involvit*.

Involvi prolapsa sua: manet ille cruentis
 Angustus telis, et inexpugnabilis obstat.
 Non aliter (Geticæ si fas est credere Phlegræ) 595
 Armatum immensus Briareus stetit æthera contra,
 Hinc Phœbi pharetras, hinc torvæ Palladis angues,
 Inde Pelethroniam præfixa cuspidè pinum
 Martis, at hinc lasso mutata Pyracmone temnens

mero implicantur. Manet ille angustus sanguineis telis, et resistit insuperabilis. Non scius (si fides adhibenda est Phlegræ Geticæ) immanis Briareus stetit adversus armatum cælum, spernens hinc sagittas Phœbi, hinc serpentes truci Minervæ, inde vero hastam Martis Pelethroniam, cui mucro præfigebatur, at hinc fulmina

sian. Buslid. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. et sic legit Heinsius l. l. *In socios* Dan. Put. Petav. Taur. Burm. Lindenbrog. Cruc. Gronov. Barth. Veen. et Delph. probante Burmanno.—593 *Involvunt* Taurin. *Involvit* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Behott. l. 2. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. *Involvi* Petrens. Exc. Cantab. Burm. et duo Gronovii, quod ille reposuit, eumque secuti sunt Barth. Veen. et Delph. Ita quoque legit Nic. Heinsius ad Ovidii locum modo citatum. Burm. *ille ruentum*; et ita duo codd. Gronovii, unde ille fecit: *ruentis*, vel *ruentes*.—595 Ita distinguitur in codd. Barthii, et sic edidit Gevartius: in eodd. vero vett. *Non aliter Geticæ (si fas est credere) Phlegræ*.—596 Unus Behot. *æra contra*.—597 *Hinc Phæbes faretras* in duobus Barthii codd.—599 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *lapso*; Taurin. et Burm. *laxo*; optimæ Barthii codd. alii ejusdem. uterque Behot. ceteri, cum eod. Venett. Rom. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *lasso*. Vide Broukh. ad Propert. iv. 4. 64.

NOTÆ

593 *Manet ille cruentis Angustus telis*] Scripti habent: *Manet ille ruentum*, vel *ruentis*. Legendum, ait Gronovius, *manet ille ruentes*. Id est, expectat et sustinet.

595 *Geticæ Phlegræ*] Locus ubi gigantes pugnaverunt cum Diis, vocatus fuit *Phlegra*, ἀπὸ τοῦ φλέγειν, quod urere Græcis significat. Gigantes enim victi, ibi fulminibus percussæ sunt. Ceterum non constat inter auctores, in qua regione locus iste situs erat. Papinius hic in Getica seu Thracia: alii in Italia prope Cumas: alii tandem in Thessalia prope Pallenum collocant.

596 *Briareus*] Briareus gigas, alio nomine Ægæon vocatus, centum bra-

chia manusque habuisse dicebatur, unde 'centimanus' vocatus.

597 *Phæbi pharetras*] Arcum et pharetram dant Poëtæ Apollini; unde proprio epitheto dictus 'Arcitennens.' *Palladis angues*] Intelligit ægidem, in cujus medio Gorgonis caput, quod erat cinctum anguibus, positum erat.

598 *Pelethroniam pinum*] Hastam Thessalicam, a Pelethronio Thessaliæ oppido.

599 *Pyracmone*] Pyracmon unus e ministris Vulcani, fulminum fabricatoribus. *Mutata*] Id est, resecta, renovata. Lucanus: 'Pallenzæ Jovi mutavit fulmina Cyclops.'

Fulmina, cum toto nequicquam obsessus Olympo 600
 Tot queritur cessare manus: non segnius ardet
 Huc illuc clypeum objectans, seque ipse recedens
 Circuit; interdum trepidis occurrit, et instat
 Spicula divellens, clypeo quæ plurima, toto
 Fixa tremunt, armantque virum, sæpe aspera passum 605
 Vulnera, sed nullum vitæ in secreta receptum,
 Nec mortem sperare valet: rotat ipse furem
 Deilochum, comitemque illi jubet ire sub umbras
 Phegea, sublata minitantem bella securi,
 Dircaumque Gyan, et Echionium Lycophontem. 610

sæpius resecta a fatigato Pyracmone, cum frustra circumventus a toto cælo dolet tot suas manus otiosi. Non minus Tydeus accenditur, obrertens scutum huc et illuc, coque se ipse retrogrediens tegit; interdum obviam it pavidis, et imminet, deripiens multa tela, quæ trepidant hærentia toto clypeo, et virum armant. Sæpe recipit graves plagas, sed nulla penetravit in recessus vitæ, nec potest sperare illi mortem inferre. Rotat ipse rabidum Deilochum, et cum eo demittit in Inferos Phegea, qui erecta securi ei mortem intentabat, et Gyan Dircaum, et Lycophontem Echionium. Jam

~~~~~

—600 *Burm. obseus Olympo*; unde Burmannus conj. *obseptus*. Vide Oudendorp. ad Lucan. vi. 292.—601 *Tot queritur cessasse Taurin. non segnior uterque Behot. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. et Burm.*—603 *Dan. Put. Petav. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Crue. occurrit*; Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Venett. Rom. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. occurrit.—605 *Unus Behot. Taurin. Burm. Lang. Laur. Lipsian. et Buslid. cum Venett. et Rom. aspera passus*; alter Behot. Dan. Put. Petav. Petrens. Exc. Cantab. Barthiani, Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *aspera passum*.—609 *Phlegea Taurin. Aldd. Colin. et Gryph. Plegea unus Behot.*—610 *Giam Taurin. Gygen*

NOTÆ

600 *Nequicquam*] Quia nihil contra illum valerent. Tamen victus fuit et fulmine percussus, ut alii.

601 *Cessure*] Quia plures habebat manus, quam hostes. *Non segnius ardet*] Supple, Tydeus.

603 *Occurrit*] Quidam codices: *occurrit*.

605 *Tremunt*] Motu clypei, vel ipsorum pondere. *Armantque virum*] Supra enim: 'Spicula divellit.' *Passum*] Alii *passus*.

608 *Jubet*] Facit. 'Jubere' enim significat et velle: ut Virgilius 'in-

fandum regina jubes,' et imperare, et facere, ut hoc loco.

609 *Mitantem bella securi*] Securibus et bipennibus usi veteres in præliis. Hoc armorum genere Pisander exceptit Agamemnouem cum gladio invadentem Il. N. In navali etiam pugna usurpatæ secures et bipennes Il. O. Gratinus in Cynegetico: 'Ceciditque suis Aneæus in armis: At prædexter erat, geminisque securibus ingens.' Utnatur et adhuc pleæque gentes.

610 *Dircaum*] Thebanum. *Echio-*

Jam trepidi sese quærun't, numerantque; nec idem
 Cædis amor; tantamque dolent rarefcere turbam.
 Ecce Chromis Tyrii demissus origine Cadmi,
 (Hunc utero quondam Dryope Phœnissa gravato
 Rapta repente choris, onerisque oblita, ferebat: 615
 Dumque trahit prensis taurum tibi cornibus Evan,
 Procidit impulsus nimis conatibus infans:)
 Tunc audax jaculis, et capti pelle leonis,
 Pinea nodosa quassabat robora clava,

*se pavidi quærun't, ac recensent; nec eadem est cupido cædis; et mærent tantam mi-
 nui multitudinem. Ecce Chromis, qui ducebat genus a Cadmo Tyrio, (hunc quon-
 dam Dryope Phænissa onerato ventre gestabat, cum illa, immemor sætus, subito rap-
 tu est ad Thyasos, et dum tibi, o Evan, raptat taurum arreptis cornibus, puer labi-
 tur ejectus nimio matris nisu:) tunc jaculis audax, et exuviis capti leonis, frange-
 bat pineos truncos nodosa clava, objurgans; Unusne, viri, tot necibus triumphans*

//////////

optimæ Barthii membranæ; et sic ejusdem Barthii omnes alii codd. *Lico-
 phantem* unus Behot. *Licophontem* alter Behot. *Licophrontem* Taurin.—613
Chronus Taurin. et ita in altero Behot. a manu sec. cum prius scriptum
 fuisset *Chromis*; Burm. *Cronus*.—616 *Dumque rapit* unus Behot. *taurum*
prensis uterque Behot. et Burm.—617 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *impulsis*;
 omnes codd. cum Venett. 3. 4. et Rom. *impulsus*.—618 Jortinus pro *capti*,
 quod agnoscunt Petrens. Exc. Cantab. Taurin. alique codd. omnes, *malit*
strati.—619 *Pinea nodosam quassabat robora clavam* Taurin. Venett. 3. 4. et
 Rom. *nodosæ quassabat robora clavæ* conj. Guyet. et Jotin. approbante V. D.
 in Obs. Misc. *nodosa q. r. clava* Petrens. Exc. Cantab. Burni. Dan. Put.

NOTÆ

nium] Thebanum.

611 *Numerantque*] Quia jam plures
 occisi, paucique superstites erant.

614 *Phænissa*] Vel, ex Phœnicia,
 quæ pars Syriæ adjacens Phœnicio
 mari: vel simpliciter Thebana, quia
 Thebani erant colonia Phœnicum.

615 *Oneris*] Infantis, quem in ute-
 ro ferebat. Infantes enim nondum
 nati 'onera matrum' dicuntur Nos-
 tro, et 'pondera,' Coma Earini.

616 *Dumque trahit prensis taurum*
tibi cornibus Evan] In orgiis, Bacchæ
 furore correptæ obvia quæque ani-
 malia dilacerabant, ut tanros, ursos,
 lupos, &c. discerptasque ferebant
 partes, quas 'spolia armentalia' vo-
 cat Noster Theb. iv. *Evan*] Cogno-

mentum Bacchi, ut diximus supra
 vs. 72.

617 *Nimis conatibus*] Dryopes ma-
 tris, quibus trahebat taurum.

618 *Tunc audax jaculis, et capti pelle*
leonis] Imitatio Virgiliana *Æn. v.*
 'Horridus in jaculis et pelle Libysti-
 dos ursæ.' Prisci Heroës *δερματο-
 πορεύ*, seu pelles animalium gestare
 soliti: ut constat ex hoc Virgilii loco
 et ex Theb. i. ubi Tydens et Poly-
 nices pellibus ferarum induti. Et
 ibidem Hercules pellem Leonis Ne-
 mæi gestasse dictus. Exempla pas-
 sim obvia apud Poëtas et scriptores.

619 *Nodosa clava*] An *nodosæ cla-
 væ?* ut sit sensus: Quatiebat sen-
 vibrabat molem pineam nodosæ cla-

Increpitans : Unusne, viri, tot cædibus unus 620
 Ibit ovans Argos? vix credet fama reverso.
 Heu socii, nullæne manus, nulla arma valebunt?
 Hæc regi promissa, Cydon, hæc, Lampe, dabamus?
 Dum clamat, subit ore cavo Theumesia cornus,
 Nec prohibent fauces : atque illi voce repleta 625
 Intercepta natat prorupto in sanguine lingua.
 Stabat adhuc, donec transmissa morte per artus
 Labitur, immorsaque cadens obmutuit hasta.
 Vos quoque, Thespiadæ, cur infitiatus honora
 Arcuerim fama? fratris moribunda levabat 630

Argos regredictur? Vix fama reverso fidem adhibebit. Heu comites, nullæne dextræ? nullane valebunt arma? hæc regi, Cydon, hæc, Lampe pollicebamur. Dum hæc jactat, sagitta Theumesia per os patens ejus intrat, nec guttur obstat, et illi voce adempta, fluitat intercepta lingua in cruore prorumpente: adhuc stabat, donec morte in membra transfusa corruit, et lapsus tacuit hastam mordens. Cur vos etiam, Thespiadæ, silentio meo privererim decora fama? Periphas attollebat e terra corpus

*****

Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—620 *Increpitansque minis, ne viri, &c.* in altero Behot. τὸ *que* fuerat primum omissum; deinde insertum, sed eodem calamo.—623 *Non regi Taurin.*—626 *Unus ex Leodensibus prorupta;* Dan. Put. Petav. uterque Behot. Burm. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *prorupto;* Taurin. Petrens. Exc. Cantab. omnes Barthiani. Venett. 3. 4. et Rom. *prorupto;* et sic etiam edidere Dan. Heins. Gronov. Barth. Veen. et Delph. firmant Dan. Heins. ad Claud. II. Cons. Stilic. 462. et Nic. Heins. ad Sil. Ital. III. 51.—627 In optimo Barthii codice et altero ejusdem: *morte peractus.* Cf. Theb. VI. 109. x. 259.—630 *Arcuerim* Burm. Buslid. Laur. Lang.

NOTÆ

væ. Et clava etiam in bello usi, ut Hercules, (quod omnibus notum est,) et Areithous cognomento κορυῆτης, qui non arcu, vel hasta pugnabat, sed clara ferrea. II. VII. Talis quoque Periphetes ille κορυῆτης etiam dictus, apud Plutarchum, clara armatus, quam referente Diodoro Sic. lib. IV. abstulit victor Theseus.

621 *I'ix credet fama reverso]* Quod unus tot acciderit.

621 *Theumesia]* Thebana, sed quam remiseraat Tydeus. Supra enim vidimus Tydeum e clypeo divellisse spicula, et in hostes retorsisse.

Cornus] Ex corno fiebant hastilia, sagittæ, venabula. Festus in Solertina, Plinius et Poëtæ passim.

625 *Nec prohibent fauces]* Supple, transitum hastæ.

628 *Immorsa hasta]* Quæ illi et vocem et vitam ademerat.

629 *Thespiadæ]* Duo fratres. Idem lib. III. dicuntur. 'Et nostris turribus æqui, Thespiadæ.' In pugnis solent exempla virtutum fictis personis inducere. Fratrum amorem laudaturus sub exemplo Thespiadarum, introducit etiam in morte constantiam. *Vetus Scholiastes.*

Membra solo Periphas, (nil indole clarins illa,
 Nec pietate fuit,) læva marcentia colla
 Sustentans, dextraque latus : singultibus arctum
 Exhaustit thoraca dolor : nec vincla coërcent
 Undantem fletu galeam, cum multa gementi
 Pone gravis curvas perfringit lancea costas.
 Exit et in fratrem, cognataque pectora telo
 Conserit : ille oculos etiamnum in luce natantes
 Sistit, et aspecta germani morte, resolvit.
 At cui vita recens, et adhuc in vulnere vires,
 Hos tibi complexus, hæc dent, ait, oscula nati.
 Procubuerunt pares fati, (miserabile votum

635

640

morientis fratris, (nihil præstantius fuit hac indole, et illo in fratrem amore,) sustinens sinistra languidum ejus caput, et dextra latus. Dolor succutiendo pectus singultibus comprimit thoracem, et nexus non retinent galeam plenam lacrymis. Cum multum plungeret, acerba lancea ei pone perforavit curvas costas, et hæc transit in fratrem, et eodem telo conjungit consanguinea pectora. Ille detinet apertos oculos, adhuc in lumine errantes, et clausit eos viso fratre moribundo : at Periphas, cui supererat vita, et cui plaga non ademerat totas vires : Hos, inquit, o Tydeu, nati tibi præbeant amplexus, et hæc oscula. Cecidere simili sorte, (votum mortis deploran-

~~~~~

Lipsian. Dan. Put. Petav. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *Arcuerim* conj. Bernartius ; hoc firmant Taurin. Petrens. Exc. Cantab. optimæ Barthii membranæ, et exhibent Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—633 *Sustentat* Burm. Vide ad vs. 510. 516. *Sustentat* Lipsian. *arctum* uterque Behot.—636 Taurin. *perstringit* ; Dan. Petav. unus Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. *perstringit* ; optimæ Barthii membranæ, Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Petrens. Burm. Exc. Cantab. alter Behot. Put. Venett. Rom. Amstel. Barth. Veen. et Delph. *perfringit* ; quod pluribus astruit Nic. Heinsius ad Ovid. Met. xii. 273. *costas p. l. curvas* unus Behot.—638 Put. *et adhuc in luce* ; Burm. *etiam nunc luce* ; Marklandus ad Sylv. iii. 5. 39. conj. *extrema luce natantes*.—640 Taurin. *adhuc in corpore*. Vide Nic. Heins. et P. Burm. ad Ovid. Met. v. 94.—642 Burm. *miserabile factum* ; sed correctum in margine.

NOTÆ

633 *Singultibus arctum Exhaustit thoraca dolor*] Quia singuliendo frequenter succutiebat pectus, hincque thorax arctior erat.

634 *Nec vincla coërcent*] Galeam sub collo annexam loro habebant, quod Homerus vocat ὄψα, Il. Γ.

637 *Exit et in fratrem*] Supple lancea. *Cognata pectora*] Quia fratres erant.

638 *Ille*] Qui prior vulneratus fuerat.

639 *Resolvit*] Laxavit, quos deficientes sustinuerat ut videret fratrem.

641 *Ait*] Periphas ; et supple, Tydeu.

642 *Miserabile votum Mortis*] Optaverant quidem simul mori, ne qui superstes esset, dolorem mortis alte-

Mortis,) et alterna clausurunt lumina dextra.
 Protinus idem ultro jaculo parmaque Menœtem
 Proterrebat agens, trepidis vestigia retro 645
 Passibus urgentem, donec defecit iniqua
 Lapsus humo, pariterque manus distractus in ambas
 Orat, et a jugulo nitentem sustinet hastam :
 Parce per has stellis interlabentibus umbras,
 Per Superos, noctemque tuam: sine tristia Thebis 650
 Nuntius acta feram, vulgique per ora paventis
 Contemto te rege canam: sic irrita nobis
 Tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
 Pectus, et optanti victor reveharis amico.
 Dixerat. Ille nihil vultum mutatus, Inanes 655

*dum,) et mutuis manibus sibi clausurunt oculos. Insuper mox ipse Tydeus conster-
 nabat jaculo et clypeo Menœtem, pellens eum accelerantem retro trepidos gradus,
 donec fallente vestigio per lubricum terram cecidit, et pariter extensis duabus ma-
 nibus precatur, arcens a gutture hastam imminentem. Ignosce per has tenebras,
 inter quas sidera labuntur, et per Deos, et noctem tuam. Patere, Thebis renuntiem
 mœstum expeditionis exitum, et tua facta cetebrem spreto rege, coram plebe attoni-
 ta. Sic cana jacula fluant e nostris manibus, et pectus tuum nullis sit armis per-
 vium et orans redeas ad amicum, te impatienter expectantem. Inquierat. Ille Ty-*

—644 *Menetum* Burm. et unus Behot.—645 *Proturbabat agens* conj. Jortin.
 Cf. Theb. III. 80. v. 661. Æn. IX. 440. x. 801. XII. 289. ‘Dixeris *Præter-*
rebat, ut alia talia, scripsisse Papinium; sed illud rem melius repræsentat,
 estque singulare hac potestate.’ Barth.—655 Unus Behot. *vultu mutatus*.

NOTÆ

ius sentiret: unice enim se invicem diligebant.

643 *Et alterna clausurunt lumina dextra*] Claudere oculos mortuorum, erat officium propinquorum et carorum.

644 *Ultro*] Antea se ægre defendebat Tydeus, tot circumstantibus hostibus; sed nunc, cum rariorem videt turbam, ipsos insequitur.

646 *Iniqua*] Quod illum cadere fecerat.

647 *Manus distractus in ambas*] *Distractus*, hic extensus, seu extensis duabus manibus, ut oraret.

648 *Nitentem*] Conantem inferre

mortem.

650 *Noctemque tuam*] Veteres olim dies illos quibus singulare quoddam gaudium receperant, aut memorabile quid gesserant, ‘suos’ appellabant. Idem de noctibus dicendum est. Unde hic *nox tua*, qua tam strenue te gessisti, totque egregia facinora edidisti, occidendo solus tot hostes armatos, ipse imparatus. Sic ‘*nox Dorica*’ apud Valerium Flacuum lib. II. qua tandem Dores seu Græci Trojam expugnaverunt.

651 *Amico*] Polynici.

655 *Ille nihil vultum mutatus*] Quod signum erat Tydeum in ira ac suo fu-

Perdis, ait, lacrymas, et tu (ni fallor) iniquo
 Pollicitus mea colla duci: nunc arma, diemque
 Projice: quid sequeris timidæ compendia vitæ?
 Bella manent. Simul hæc, et crassum sanguine telum
 Jam redit: ille super dictis infensus amaris 660
 Prosequitur victos: Non hæc Trieterica vobis
 Nox patrio de more venit: non Orgia Cadmi
 Cernitis, aut avidas Bacchum scelerare parentes.
 Nebridas et fragiles thyrsos portare putastis

deus non mutata facie dixit: Amittis vanas lacrymas, tu etiam (nisi fallor) promissisti caput meum nefario principi. Nunc relinque arma et diem. Quid sectaris lucrum anxie vitæ? Superest bellum. Hæc dixit, et eodem tempore telum cruore fœdatum jam revulsum est. Ille insuper iratus acerbis verbis insultat victis: Hæc nox non est, ut illa, quæ ad vos, tertio quoque anno, redit ex ritu patrio. Orgia Cadmi non videtis, aut matris furentes commaculare sceleribus sacra Bacchi. Credidistis ferre pelles damarum, et teneros thyrsos ad ignavum sonum, et conserere ad

—656 Omnes eodd. Barthiani, etiam optimus, cum Laur. Bernartii, *nil fallor*; Buslid. Lipsian. Lang. Taurin. alii eodd. cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. *ni fallor*.—658 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *quid sequeris timide compendia vitæ*. ‘Non concoquo hanc sententiam; sed a libris destitutus, nil ultra habeo quod dicam.’ Bern. *timide sequeris* uterque Behot. *timidæ sequeris* optimæ Barthii membranæ et Taurin. *timidæ quæris* Burmanni codex; unde ille suspicatus fuerat posse legi: *quid timidæ quæris compendia vitæ*.—660 Unus Behot. *dictis offensus amaris*.—661 *Trieterica* Taurin. et Burm.—662 *Orgia Bacchi* codex Burmanni.—664 *Petrens*. et Burm. *faciles thyrsos*. Taurin.

NOTE

rore perstare, et nolle ignoscere: qui enim ignoscentium mentem gerunt, nubilum suæ frontis, et vultus serenant.

656 *Iniquo duci*] Eteocli.

658 *Quid sequeris timidæ compendia vitæ? Bella manent*] Non est quod petas, et donari tibi velis usum timidæ et brevis vitæ, cum statim, bello jam exorto, illam in acie perditurus es.

659 *Simul hæc*] Supple, dixit. *Et crassum sanguine telum Jam redit*] Hoc modo loquendi celeritatem ictus denotavit. *Redit*] Ex corpore Menæta scilicet.

661 *Trieterica*] Orgia, sacra Bac-

chi triennalia, quia tertio quoque anno noctu celebrabantur, in memoriam triennalis expeditionis Bacchi in Indiam.

662 *Orgia*] Proprie sacra Bacchi: abusive etiam pro sacris cujusque Dei sumuntur. Virgilius *Æneid.* iv. ‘Ubi audito stimulant trieterica Baccho Orgia.’

663 *Aut avidas Bacchum scelerare parentes*] Id est, furore immisso in scelus impellere matres. Et tangit hic fabulam Agaves, quæ, furore a Baccho immisso percita, proprium filium discerpit.

664 *Nebridas*] Nebrides pelles linulorum, quibus Bacchæ induebantur.

Imbellem ad sonitum, maribusque incognita veris 665
 Fœda Celenæa committere prœlia buxo ?
 Hic aliæ cædes, alius furor : ite sub umbras
 O timidi, paucique ! Hæc intonat : ast tamen illi
 Membra negant, lassusque ferit præcordia sanguis.
 Jam sublata manus cassos defertur in ictus, 670
 Tardatique gradus : clypeum nec sustinet umbo
 Mutatum spoliis : gelidus cadit imber anhelō
 Pectore : tum crines, ardentiaque ora cruentis

tibiam Celenæam turpia certamina fortibus viris ignota? Hic aliæ cædes, hic alia rabies: descendite in Inferos o pavidī, et pauci! Hæc intonat: ast tamen artus illi deficiunt, et fatigatus sanguis pulsat cor: jam manus erecta decidit in vanos ictus, et gravati sunt pedes: brachium non amplius ferre potest scutum hostium telis corruptum: frigidus sudor fluit e pectore anhelō: tum capilli, et ira rubens vul-

cum altero Behot. portare putatis.—665 Put. manibusque incognita.—666 Taurin. et Burm. Celenæo committere prœlia bysso.—668 Sic intonat: ast tamen interque Behot. Hæc intonat: ut tamen Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. Hæc intonat: ast tamen Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—669 Burm. latusque.—670 Burm. differtur.—671 Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. non sustinet; Taurin. Burm. omnes Barthiani, Petrens. Dan. Exc. Cantab. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. alter Behot. Venett. Rom. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. nec sustinet.—672 Mutatur spoliis optimæ Barthii membranæ, in quibus interpungitur v. præcedenti post sustinet. Burm. conj. Nudatum spoliis.—673 Pectore tunc crines unus Behot.—674 Ro-

NOTÆ

tur, cum choreas agerent in sacris Bacchi. *Thyrsos*] Thyrsi erant lanceæ hederaceis pampinis involutæ, quas Bacchæ gestabant.

665 *Imbellem ad sonitum*] Cymbalorum ac tibiarum. *Maribus viris*] Hoc in contumeliam Thebanorum, quasi non essent veri homines, sed fœminæ, ignavia sua.

666 *Fœda prœlia*] Vel quia matres in orgiis filios occidebant, vel quia Bacchæ bellum faciebant bestiis ferisque, ac eas dilaniabant. *Celenæa buxo*] Id est, tibiis e buxo inventis a Marsya, cujus patria Celenæ, Phrygiæ oppidum.

667 *Aliæ cædes*] Quam in Orgiis, non tales quales Bacchæ faciunt, Delph. et Var. Clus.

cum cædunt vel filios, vel feras.

668 *Paucique*] Ad me.

669 *Negant*] Id est, ut Nostri verbis utar, Protreptico ad Crispinum: Non ultra 'promptæ ad fortia vires Sufficiunt animo, atque ingentia iussa sequuntur.'

671 *Clypeum nec sustinet umbo*] Umbo hic brachium vel manum significat. Vide superiori lib. vs. 377. An, *clypei nec sustinet orbem?*

672 *Mutatum spoliis*] Id est, tot receperat ictus clypens, ut facies ejus hinc mutata esset. Vel *mutatum* sanguine hostium, quo colorem suum perdididerat. Ut Lucanus: 'Perdiderat vultum rabies.'

673 *Cruentis Roribus*] Lucanus:

Stat.

3 C

Roribus, et tetra morientum aspergine manant.

Ut leo, qui campis longe custode fugato 675

Massylas depastus oves, ubi sanguine multo

Luxuriata fames, cervixque, et tabe gravatæ

Consedere jubæ, mediis in cædibus astat

Æger, hians, victusque cibus: nec jam amplius iræ

Crudescunt: tantum vacuis ferit aëra malis, 680

Molliaque ejecta delambit vellera lingua.

Ille etiam Thebas spoliis, et sanguine plenus

Isset, et attonitis sese, populoque, ducique

Ostentasset ovans, ni tu, Tritonia virgo,

Flagrantem, multaque operis caligine plenum, 685

Consilio dignata virum: Sate gente superbi

tus stillat imbrem sanguineum, et fædam occumbentium aspersionem. Ut leo, qui pastore longe a campis abacto devoravit Massylus oves, ubi fames pasta est multo cruore, et collum et jubæ oneratæ sanie detumuerunt, astat faucibus apertis in media strage, lassus, et satiat esca: nec jam amplius furor exardescit: tantum percutit aërem inani rictu, et lingit exerta lingua teneras lanas. Ille etiam Tydeus, onustus exuviis et cruore, Thebus petiisset, et triumphans sese spectandum prabisset regi, et consternatis civibus, nisi tu, virgo Tritonia, consilio juvisses virum ardentem, et factorum suorum magnitudine occæcatum: Oriunde genere tumidi Cenei, cui du-

//////////

ribus et terra Aldd. Colin. Gryph. et Basil. Roribus et tetra Venett. Rom. Plant. &c. cum omnibus fere codd. Roribus et crebra unus Behot.—675 Alter Behot. custode remoto.—681 Burmanni codex in margine, extracta; unde ille: Molli- que exserta, &c.—684 Exc. Cantab. Petrens. Taurin. Burm. Dan. Put. Petav. Lang. Lipsian. Barthiani, Behott. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Crnc. Amstel. Gronov. Barth. et Delph. ni tu; unus Leodensis codex, nisi tu; et sic legit Gronovius in Diatr. p. 277. Unus ille Veenhusius, nescio unde, edidit, ubi tu; ut nimirum fidem faceret Statium a se fuisse ‘accuratissime illustratum;’ sed hæc in titulo jactatio

NOTÆ

‘Sanguineis stillavit roribus arbor.’

676 *Massylas*] Massyli Stephano populi mediterranea Africæ incolentes, proximi Mauritanæ Cæsariensi.

678 *Consedere jubæ*] Sedato scilicet furore; nam leo furens erigit jubas.

680 *Vacuis*] Quia non amplius man- dit.

684 *Tritonia*] Pallas, seu Minerva, *Tritonia* dicta est, vel a palude Tri- tonide in Africa, ubi genita crede- batur, vel a Tritone Bæotiæ amne,

juxta quem colebatur, vel quod e Jo- vis capite nata sit: Athenienses enim caput *τρυῶνα* appellant.

685 *Multaque operis caligine plenum*] Prospera enim fortuna mentem ob- cæcare solet. ‘O quantum caliginis mentibus humanis objicit magna fe- licitas!’ Seneca lib. de Brevitate Vi- tæ. Et Demosthenes de Philippo, dicit *μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμέ- νων ἀριστήας*.

686 *Dignata*] Adde, esses.

Æneus, absentes cui dudum vincere Thebas
 Annuimus, jam pone modum, nimiumque secundis
 Parce Deis: huic una fides optanda labori.
 Fortuna satis usus abi. Restabat acerbis 690
 Funeribus, socioque gregi non sponte superstes
 Hemonides (ille hæc præviderat, omina doctus
 Aëros, et nulla deceptus ab alite) Mæon,
 Nec veritus prohibere ducem: sed fata monentem

dum concessimus superandas absentes Thebas, jam adhibe temperamentum, et parcius utere Diis nimium propitiis: una res desideranda huic operæ, recedus cum satis habueris prosperam fortunam. Hemonides Mæon supererat duris casibus, non libenter supervivens sociorum agmini. Ille hæc præscierat peritus auguriorum aëris, et nulla avis eum fefellerat; nec timuerat regem detertere: sed fata ademerunt

ad rem librarii faciebat.—689 Margo cod. Burm. *hinc pro huic*, cum glossa, 'ex hoc.'—692 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. 2. 3. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Crnc. et Amstel. *omnia*; Gronovius *omina* restituit ex suis codd. Hoc habent Taurin. Burm. Petrens. et Exc. Cantab.—693 *Aëris* Taurin. unus Behot. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Crnc. *Heros* alter Behot. et Burm. *Aëros* Dan. alter Behot. omnes Barthiani et Gronov. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et

NOTE

687 *Æneus*] Genitivus Græcus. *Absentes Thebas*] Quia in istis quinquaginta, quod lectissima essent corpora, et eximiæ fortitudinis præ ceteris Thebanis, Thebæ victæ fuerant, nec illud sciebant.

688 *Jam pone modum, nimiumque secundis Parce Deis*] Rationem affert Noster Theb. x. 'Secundis Pone modum: sunt et diris sua numina Thebis Forsitan, et nobis modo quæ favere recedunt.' Sed hoc difficillimum: 'Quippe,' ut ait Sallustius, 'secundæ res sapientum animos fatigant,' et ut inquit Cicero pro M. Marcello: 'Victoria natura insolens est et superba.'

689 *Huic una fides optanda labori. Fortuna satis usus abi*] Scilicet, utere moderate felicitate tua. Hoc loco vero Homerum imitatur, apud quem, tunc demum Diomedes castris Dolo-

nis excedit, cum a Minerva admonitus fuit.

691 *Non sponte*] Hæc enim dicit Hemonides Mæon lib. III. 'Noctis vaga lumina testor, Et socium manes, et te mala protinus ales Qua redeo: non hanc lacrymis meruisse nec astu Crndelem veniam, atque inhonoræ munera Incis.'

692 *Ille hæc præviderat, omina doctus Aëros*] Augur enim erat Mæon: de eodem enim Noster Theb. III. 'Augur amate Deis? non te celestia frustra Edocuit, lauroque sua dignatus Apollo est.'

694 *Sed fata monentem Privare fide*] Nihil verius, nihil certius, ut bene observat Bernartius ad hunc locum: obnubilat siquidem, inimo adimit, mentem hominibus, quos punire vult, supera illa mens, et cujuscunque, ut ait Velleius, 'Deus for-

Privavere fide: vita miserandus inerti 695
 Damnatur: trepido Tydeus immitia mandat:
 Quisquis es Aonidum, quem crastina munere nostro
 Manibus exentum mediis Aurora videbit,
 Hæc jubeo perferre duci: cinge aggere portas:
 Tela nova: fragiles ævo circumspice muros: 700
 Præcipue stipare viros, densasque memento
 Multiplicare acies: fumantem hunc aspice late
 Ense meo campum: tales in bella venimus.
 Hæc ait, et meritæ pulchrum tibi, Pallas, honorem
 Sanguinea de strage parat, prædamque jacentem 705
 Comportat gaudens, ingentiaque acta recenset.
 Quercus erat teneræ jam longum oblita juventæ

fidem ejus consiliis. Deplorandus addicitur inhonoræ vitæ. Tydeus acerba præcipit trementi. Quisquis es Thebanorum, quem crastinus dies cernet nostro beneficio creptum e media morte, hæc impero renuntiare tuo principi: muni vallo portas: arma restaura: circumlustres mœnia vetustate corrupta: maxime recordare, densare ordines militum, et geminare confertas alas. Cernit longe lateque campum exhalantem meo gladio. Nos hoc modo ruimus in prælia. Hæc inquit, et exstruit tibi bene meritæ, o Minerva, gloriosum tropæum de cruenta clade, et fert exultans prostratus exuvias, et sua magna facta recognoscit. Quercus erat in medio agri tu-

~~~~~

Delph.—695 ‘Planius et elegantius scribatur: *vitæ miserandus inerti.*’ Barth. Hoc non improbat Burmannus. Cf. Luer. vi. 1230. Ovid. Art. ii. 387. ProPERT. iv. 6. 21.—697 *Aonide* optimæ membranæ Barthii, quod ille probat. *vulnere nostro* unus Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *munere nostro* ex veteri membrano correxerit Bernartius; et hoc testantur Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. alter Behot. Dan. Put. Petav. et optimi Barthiani cum edd. Grasser. Gevart. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—698 *Manibus exceptum* optimæ Barthii membranæ, quod verum putat Barthius.—699 *Taurin. proferre.*—705 *Unus Behot. prædamque jacentem.*—707 *Uterque Behot. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. jamdudum;*

NOTÆ

tunam mutare constituit, ejus consilia corrumpit.’

696 *Damnatur*] Quasi supplicio; quia invitus servatus est.

697 *Aonidum*] Thebanorum.

702 *Fumantem*] Sanguine tuorum sociorum, quos occidi.

701 *Et meritæ pulchrum tibi Pallas honorem Sanguinea de strage parat*] Mos erat apud veteres erigere tropæa de victorum armis in honorem

numinum, quorum favore ac ope vicerant. Infra describit Poëta modum erigendi tropæi.

706 *Ingentiaque acta recenset*] Supple sua. Tot enim præclara sua facinora recensebat, quot occisorum hostium arma legebat ad erigendum tropæum.

707 *Quercus erat*] Testatur Diodorus lib. xiiii. veteres Græcos, non nisi διὰ τῶν τυχόντων ξύλων voluisse erigi

Aggere camporum medio, quam plurimus ambit
 Frondibus incurvis et crudo robore cortex :
 Huic leves galeas, perfossaque vulnere crebro 710
 Inserit arma ferens, huic truncos ictibus enses
 Subligat, et fractas membris spirantibus hastas.
 Corpora tunc atque arma simul cumulata superstans
 Incipit: oranti nox et juga longa resultant :
 Diva ferox, magni decus ingeniumque parentis, 715
 Bellipotens, cui torva genis horrore decoro
 Cassis, et asperso crudescit sanguine Gorgon,

mulo, jam multum inmemor primæ ætatis, quam multus cortex cingit vegeto adhuc trunco, et incurvis ramis. Huic imponit ferens leves cassides, et arma perforata frequentibus plagis: huic subnectit gladios ictibus laceros, et hastas ruptas vivis adhuc membris. Tunc stans supra corpora, et arma una aggesta, orditur: nox et cacumina longe respondent precanti: Fortis Dea, honor, et mens ingentis patris, belli præses, cui trux galea dat vultui speciosum terrorem, et Gorgon effuso cruore

Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Dan. Put. Petav. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. optimæ Barthii membranæ, alii ejusdem, cum edd. Lindenbrog. Crue. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *jam longum*; et ita legit Dan. Heinsius ad Claudian. Rapt. Proserp. III. 345. Burm. *jam longe*.—711 *Ingerit* pro *Inserit* in quibusdam scriptis.—712 *Subligat et tractas* Dan. Heinsius ad Claudian. l. l. ex manuscriptis; ita quoque Marklandus in Notis ad Sylvas; *tractas* pro 'extractas.' Lectionem nostram testantur Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. uterque Behot. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.—714 *Incipit oranti vox* Lang. Laur. Lipsian. Buslid. omnes Barthiani, etiam optimus, Burm. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Genev. et Grasser. *Incipit oranti nox* Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Dan. Put. Petav. Gevart. Lindenbrog. Crue. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. et ita restituit Zinzerlingius ad Val. Flac. III. 207. Codex Burm. glossam habet: 'vox, sua'; alii codd. 'vox, echo.' Has voces permutatas vidimus vs. 554. et nil mirum,

NOTÆ

tropæa, ne essent odia immortalia. Plutarchus quoque ait, parum apud Græcos probatum fuisse eorum factum, qui primo e lapide aut ære tropæum erexerunt. Vide et Pausaniam, ubi de Carano primo Macedoniæ rege loquitur.

710 *Leves galeas*] In hoc consecrando tropæo imitatus est Virgil. Æn. XI. 'Aptat rorantes sanguine cristas, Telaque trunca viri.'

713 *Corpora tunc atque arma super.*] Hostium scilicet.

715 *Ferox*] Quia bellis præsidet. *Ingeniumque parentis*] Quia Minerva e cerebro Jovis nata creditur.

716 *Cui torva genis horrore decoro Cassis*] Id est, ejus vultui torva cassis pulchrum horrorem afferebat, seu ejus vultui inerat speciosus terror, seu pulchritudo terribilis ex induta torva galea. *Horrore decoro*] Ipse quidem horror seu terror pulchritudine vultus temperatus erat.

717 *Gorgon*] Caput Medusæ in medio Ægidis Minervæ positum.

Nec magis ardentes Mavors, hastataque pugnae
 Impulerit Bellona tubas, huic annue sacro :
 Seu Pandionio nostras invisere cædes
 Monte venis, sive Aonia devertis Ithone
 Læta choris, seu tu Libyco Tritone repexas
 Lota comas, qua te bijugo temone frementem
 Intemeratarum volucer rapit axis equarum :

720

fit sævior ; non plus Mavors, et hastata Bellona excitant animos certantium, cum tubæ sonant ; huic fave sacro : seu venis a monte Pandionio, ut videas cædes quas fecimus, seu deflectis Ithone Aonia, garisa saltationibus, seu a palude Tritonia Africa, ablatis comitis crinibus, ubi te vehit rapidus currus virginum equarum, stre-

//////////

cum lit. n et r tam similes sint in codd. scriptis, ut vix distingui queant. Vide ad Catull. LXIV. 288. 354. et ad Tibull. II. 5. 76.—718 *Burm. ardescens Mavors*. Cf. Virg. *Æn.* VI. 165.—720 *Unns Behot. cædes invisere nostras*.—721 *Monte velis Taurin. Burm. et uterque Behot. Alii divertis pro devertis*. Vide Dan. Heinsium ad Claudian. p. 34.—724 *Intemeratarum v. r. a. equorum*

NOTÆ

718 *Mavors*] Mars, Dens belli præses. *Hastataque*] Bellonæ enim hastam tribuebant, ut et Minervæ.

719 *Bellona*] Dea bellorum, Martis soror, et auriga : Græcis vocata Enyo : veteribus Duellona dicta, quibus duellum etiam bellum vocatum.

720 *Pandionio Monte*] Intelligit per Pandionium montem Acropolin Atheniensium, in qua Minerva eximie colebatur. *Pandionium*] A Pandione Athenarum rege. *Invisere cædes Monte venis*] Eleganti Hellenismo. Idem Th. v. 'Cui gloria tanta Venimus innumeræ fatum debere catervæ.' Lib. VII. 'Vos etiam nostris, Heliconia turba, venitis Addere rebus opem.'

721 *Aonia Ithone*] Ithone urbs Bæotiae. *Aonia* dicitur, ut a Thessalica distinguatur, cui nomen Itonus Amphietyonis filius dedit, ut scribit Armenidas in Thebaicis, a qua et 'Itonia' Pallas vocatur. Illud vero non omittendum, quod Plutarchus in amatoriis narrationibus, et interpretes Apollonii, Itoniæ Palladis templum,

non, ut Statius, Ithone, sed in Coronea Bæotiae ponunt : nisi aut Ithone locus in Coronea, aut eadem urbs fuerit. Ithone etiam urbs in Epyro, Italia, et Lydia.

722 *Læta choris*] Hinc discimus choreas apud Ithonen in honorem Minervæ fieri solitas. *Seu tu Libyco Tritone repexas Lota comas*] Triton annis Africæ seu Libyæ influens in Paludem Tritonida : unde et Minervæ cognomen inditum est, inquit Mela, ut incolæ arbitrantur, ibi genitæ : faciuntque ei fabulæ aliquam fidem, quod, quem natalem ejus putant, ludicris virginum inter se decertantium celebrant. Erant etiam in Thessalia et Bæotia amnes duo ejusce nominis et Minervæ sacri. *Repexas lota comas*] Deos Deasve in fluviiis et fontibus abluere se passim faciunt Poëtæ. Noster Theb. I. 'Seu rore pudico Castaliæ flavos amor est tibi mergere crines.'

723 *Qua te bijugo temone frementem Intemeratarum volucer rapit axis equarum*] Locus fabulæ datus, quod Mi-

Nunc tibi fracta virum spolia, informesque dicamus 725
 Exuvias: at si patriis Parthaonis arvis
 Inferar, et reduci pateat mihi Martia Pleuron,
 Aurea tunc mediis urbis tibi templa dicabo
 Collibus, Ionias qua despectare procellas
 Dulce sit, et flavo tollens ubi vertice pontum 730
 Turbidus objectas Achelous Echinadas exit.

pentem temone bijugo: nunc tibi consecramus rupta spolia virorum, et cruentas exuvias: at si redeam ad sedes Parthaonias, et bellicosa Pleuron mihi revertenti pateat, tunc tibi consecrabo magnificas ædes in mediis collibus civitatis, ex quibus suave sit cernere infra tempestates maris Ionii, et ubi turbidus Achelous cæruleo ostio mare erigens, præterfluit oppositus Echinadas. Illic ego insculpam avorum præ-

Taurin. Burm. nonnulli Barthiani, et uterque Behot.—725 *Nunc tibi fracta* legit Dan. Heinsius ad Claudian. Rapt. Proserp. III. 345. At hoc tandem invenio in omnibus edd. et collatis manuscriptis. *Nunc ibi* error est typothetæ in editione Bipontina, ideoque mutandus.—730 ‘Puto restituendam

NOTE

nerva, ut discimus ex hymno in Venerem Homeri, et ex Harpocratiōe, prima currum effecerit, unde ἱππία seu *Equestris* cognominata est. Quod in Suidæ monumentis etiam legimus. Estque frequens Hippiæ Palladis mentio apud Pansaniam.

725 *Nunc tibi fracta virum spolia*] Moris erat veteribus, dicare munibus quæ bello præerant, spolia et arma hostium.

726 *Parthaonis arvis*] Ætoliæ, cuius Parthaon avus Tydei, rex fuerat. *Patriis*] Quia Ætolia patria Tydei.

727 *Pleuron*] Pleuron oppidum Ætoliæ. *Martia* dicitur, quia Mars ibi colebatur, ut ait Lactantius, seu quia Mars creditus pater Meleagri, a quo etiam hæc urbs ‘Meleagria Pleuron’ dicitur Papinio l. IV. In editis collibus erat sita, cum ex iis mare Ionium despiciebatur.

728 *Mediis urbis tibi templa dicabo Collibus*] Apud veteres templa Deorum erant loco editiore potissimum exstructa. Diis hoc convenire censebatur, quos superiorem locum inco-

lere putabant.

729 *Ionias procellas*] Quia Ionium Mare procellis obnoxium. De Mari Ionio, vide Theb. I. 14.

730 *Dulce sit*] Rationem affert Lucretius initio lib. II. ‘Suave mari magno turbantibus æquora ventis, E terra magnum alterius spectare laborem: Non quia vexari quenquam est jucunda voluptas, Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave est.’ *Et flavo tollens ubi vertice pontum*] Hoc loquendi modo designat rapiditatem, qua Achelous in mare evolvitur, si attollere illud valeat effundendo se. *Flavo vertice*] Ob juncos et ulvas, quibus fluvii replentur.

731 *Turbidus*] Rapido enim motu evolvitur in mare Achelous; tuncque *turbidus* apparet. Vel *turbidus*, cum incipit misceri ponto. *Achelous*] Amnis Ætoliæ, ipsam dividens ab Acarnania, a Pindo monte fluit. *Echinadas*] Echinades parvæ insulæ quinque, Acarnaniæ adjacentes, ex adverso ostii Acheloi amnis, natæ ex arena

Hic ego majorum pugnās, vultusque tremendos
 Magnanimum effingam regum, figamque superbis
 Arma tholis : quæque ipse meo quæsitā revexi
 Sanguine, quæque dabis captis, Tritonia, Thebis. 735
 Centum ibi virgineis votæ Calydonides aris
 Actæas tibi rite faces, et ab arbore casta
 Nectent purpureas niveo discrimine vittas :
 Pervigilemque focus ignem longæva sacerdos

lia, et veneranda ora fortium regum, et magnificis fornicibus arma affigam, et quæ ipse retuli parta meo cruore, et quæ concedes expugnatīs Thebis, o Tritonia. Centum ibi Calydoniæ, dicatæ tuis aris virgineis appendent, more Attico, pudicæ arbori in tuum honorem tædas et purpureas tæniās candidis filiis discriminatas : et

optimi et antiquissimi libri scripturam *vortice*. Barth.—734 Optimæ Barthii membranæ *revexo*. ‘Quæ scriptura omnino, et citra ullam exceptionem, est

NOTE

et limo impetu Acheloi convecto. Plinius lib. II. cap. 85. Et Strabo lib. X. Carminibus Ovidii celebratæ sunt hæ insulæ Metam. VIII.

732 *Hic ego majorum pugnās, vultus. que tremendos Magnanimum effingam regum, figamque superbis Arma tholis*] Moris erat apud veteres, templis insculpere certamina quæ majores dederant, et victorias quas retulerant, ac imagines eorum effingere, atque c tholis suspendere arma hostibus erepta. Vide Virgilium Æneid. VII. 170. et sequentibus, et IX. ‘Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia figi.’ Tholus autem est quasi centrum, ac umbilicus fastigiati fornicis in templo. Vel tholus proprie est veluti scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes cōcunt: ad quod dona suspendi consueverant.

734 *Revexi*] Legit ex veteribus membranīs Barthius, *revexo*.

735 *Tritonia*] Vide supra.

736 *Virgineis*] Quia Pallas virgo.

737 *Actæas*] Atticas; Attica enim Acte prius vocabatur. Innuīt vero Palladem eodem ritu Pleurone co-

lendam, quo Athenis. Et vel intelligit festum lampadum in honorem Palladis Athenis celebrari solitum, quod *λαμπαδοφορία* dicebatur, vel alludit ad morem quo arboribus vittæ et faces appendebantur in speciem cultus ac religionis. Utrunque morem indicat hic Papinius, et Prudentius in Symmachum: ‘Et quæ fumificas arbor vittata lucernas Servabat, cadit ultrici succisa bipenni.’ Quo loco ‘lucerna’ faces significat, ut et lampas, et vicissim faces interdum sunt lampades, seu lucernæ, ut hic, ut probat Cruceus in suo commentario ad hunc Papinii locum. *Arbore casta*] Olea, quia sacra virgini Deæ Palladi, cujus fructum nefas olim stringere nisi virginibus. Vel lauro, quam supra lib. I. vocat ‘pudicam frondem,’ ob Daphnen, quæ fugiendo concubitus Apollinis in laurum conversa est.

739 *Pervigilemque ignem*] Respexit Romanorum morem, apud quos pervigil ignis fovebatur in honorem Vestæ, in cujus templo Palladium servabatur.

Nutriet, arcanum nunquam inspectura pudorem. 740
 'Tu bellis, tu pace feres de more frequentes
 Primitias operum, non indignante Diana.
 Dixerat; et dulces iter instaurabat ad Argos.

anus antistita fovebit in focus æternum ignem, nunquam visura secretam imaginem. Tu recipies bello et pace crebras laborum primitias, non irata Diana. Dixerat et repetebat viam ad caros Argos.

//////////

Papinii.' Barth.—741 *Tu bello, tu pace* codex Burmanni.

NOTÆ

740 *Arcanum pudorem*] An etiam Athenis simulacrum Minervæ nulli fas, etiam mulieribus, aspicere? Certe nulli hominum apud Lucanum: 'Nul-
 lique aspecta virorum Pallas.' Et nota historia L. Metelli, qui ex fla-
 grante æde Vestæ Palladium rapuit, luminibus orbat. Quod Palladium ideo *arcanum* dixit.

741 *De more*] Mos enim erat pri-
 mitias omnium rerum numinibus of-
 ferre.

742 *Primitias operum*] Primitiæ ope-
 rum hic Cruceo sunt primi fructus
 agriculturæ: siquidem rusticis per-

petuus, et quasi proprius labor. Unde Hesiodus libros rei rusticæ Ἔργα in-
 scripsit. Gratum opus agricolis. Sed
 latius primitiæ operum intelligendæ
 sunt, ut puto, pro sacrificiis, aut do-
 nis, quibus gratias ageret Tydens
 Minervæ de se bene meritæ pro
 quolibet insigni opere tempore belli
 seu pacis a se edendo. *Non indig-
 nante Diana*] Occulte alludit ad fabu-
 lam, qua dicitur Diana infensa Cæneo,
 quod illam in sacrificio prætermise-
 rat, ceteris Diis invocatis, immi-
 sisse aprum, qui Calydoniam vasta-
 ret.

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER III.

ARGUMENTUM.

ETEOCLES, non redeuntibus iis, quibus Tydeum interficere jusserat, variis cogitationibus tota nocte exagitur. Illucescente die ingens terræ motus factus est. Matronæ Thebanæ reditum suorum ad urbis portas expectantes, ut Mæonem solum et incomitatum vident, in suspicionem cladis acceptæ veniunt, magnosque ejulatus edunt. Mæon regem convenit, et ei, quæ acciderant narratis, scelus exprobrat. Duobus ministris regiis ad injuriam ipsi faciendam se parantibus, ille stricto ense sibi pectus coram rege confodit. Eteocles ardens ira corpus projici jubet, et vetat cremari. Parentes et propinqui eorum, quos Tydeus occiderat, Thebis effunduntur, ut justa defunctorum corporibus solvant. Huic pietatis officio occupatos Alethes solatur exemplis calamitatum in quas Thebani a primordiis urbis conditæ inciderant, quas iræ numinum ascribit; præsentis vero cladis invidiam in solum regem confert, eumque pœnas daturum dicit. Interim Mars, a Jove accitus, jubetur Argivos excitare ad bellum Thebanis inferendum. Proceribus vero Argivis in concilium ab Adrasto convocatis, Tydeus inexpectatus advenit; et jam inde a foribus aulæ, in qua congregati erant, exclamat, Arma, Arma, factam sibi vim, structasque insidias, omnia jura in sua persona violata, insidiatores licet plurimos fusos a se obruncatosque, uno excepto, cui pepercerat: statim proficiscendum cum copiis, Thebanosque invadendos, dum fractis animis exequias celebrant. Moti omnes, tam injuria Tydeo facta, quam Polynicis querelis, proficisci petunt. Animos mitigat Adrastus: non tam promte bellum suscipiendum: numinibus sibi quæ hæc relinquunt reparanda. Igitur Deos in extis victimarum consulere placet. Quibus nihil læti significantibus, auspicia capere statuit. Amphiaræus augur peritissimus, comitatus Melampode Amythaonis filio, celeberrimo etiam vate, montem Apesantem superat, designatisque ex more cœli partibus, pejora omina et certissimum exitium agnoscit. Tristis et mole futuri obrutus, vitato regis civiumque

conspectu, per duodecim dies clausum se domi continet, et auspicia renuntiare abnuat. Tandem clamoribus populi, ac minis Capanei coactus, e latebris prodit. Refert Deos iratos bellum improbare: ituros tamen Argivos, et perituros. Capaneus clamans excipit, hæc fingere augurem, ut inglorius domi maneret, ac fortium virorum impetus retardaret: interea Tydea et Polynicem inultos fore. Nocte diremta jurgia. At Argia summo mane patrem adit, ejusque genibus advoluta dicit se questus mariti amplius ferre non posse: generi afflictis rebus succurrat: Thersandro nepoti aliquando pudori fore, si filius exulis haberetur: unicum remedium bellum esse. Adrastus filiam osculatus bonum animum habere jubet: moras salutare: bello consuli provida cunctatione: maritum consolaretur: omnia feliciter successura.

AT non Aoniæ moderator perfidus aulæ, Nocte sub ancipiti, quamvis humentibus astris

Verum perjurus regiae Thebanæ princeps non fruitur quiete somni in anxia nocte,

~~~~~

Sequens hujus libri Argumentum exhibent duo optimi codd. Barthiani, totidem Behott. Put. Lactant. alique Glossographi, cum edd. Venett. Rom. Lindembrog. Cruc. et Barth.

*Perfidus interea missorum sera virorum
Tempora dum queritur, dum spectat colla recisa
Tydeos invisi: tunc tanta ex cade relictus
Advenit Hermonides sociorum funera pandens.
Jupiter hinc Martem stimulis flammavit amaris
Spargeret ut Thebis, Argisque, incendia belli.
At Venus Harmonien memorat Thebasque tuetur.
Tunc duo gliscentes pugnae præsagia vates
Explorant Divos, cernuntque instare futuras
Crudeli populo strages, sed dicere mussant.
Hic ferus insistit Capaneus, bellumque lucessit
Vociferans, spernitque Deos, sociosque fatigat.*

Versu 2. optimæ Barthii membranæ: *dum epeat*; unde ille: *dum expectat*. Versu 4. ed. Barthii, *Hermonides*. Vs. 5. Codex Barthii *armavit amaris*. Vs. 7. Optimæ ejusdem membranæ, *Harmoniam*; unus Behot. *Hermionen*; alter, *Hermionam*; edd. vett. *Hermonien*. Vs. 8. *Tunc duo licentes* optimæ Barthii membranæ; *elicientes* alii codd. *gliscentis* unus Behot. *sciscentes* conj. Barthius. Vs. 10. *Crudelis* unus Behot. *Crudeles* alter ejusdem; *Crudelis belli strages* margo ed. Barth. ex manuscriptis.

1 Put. *perfidus ora*.—4 'Optimæ et antiquissimæ membranæ et hic nobis

NOTE

1 *Aoniæ*] Thebanæ. *Perfidus*] Vel ob negatum Polynici contra fidem regnum, vel ob paratas contra jus gentium legato insidias.

2 *Ancipiti*] Non nox anceps, sed Eteocles. *Humentibus*] Non ipsa astra humida sunt, sed nox, in qua apparent.

Longus ad Auroram superet labor, otia somni
 Accipit: invigilant animo, scelerisque parati
 Supplicium exercent curæ: tunc plurima versat 5
 Pessimus in dubiis augur timor: Hei mihi! clamat,
 Unde moræ? (nam prona ratus, facilemque tot armis
 Tydea, nec numero virtutem animumque rependit)
 Num regio diversa viæ? num missus ab Argis
 Subsidio globus? an sceleris data fama per urbes 10
 Finitimas? paucosne, pater Gradive, manuve
 Legimus indecores? at enim fortissimus illic
 Et Chromis, et Dorylas, et nostris turribus æqui
 Thespiadæ totos raperent mihi funditus Argos.
 Nec tamen ille meis, reor, impenetrabilis armis, 15
 Ære gerens solidoque datos adamante lacertos,

quanquam magna opera restet madidis sideribus usque ad lucem. Sollicitudines mentem ejus cruciant, nec sinunt dormire, et patrati criminis pœnas exigunt. Tunc metus, qui pessimus rates est in incertis, plura volvit. Heu me, vociferatur, unde cunctantur? (nam arbitratus erat Tydeum fucile a tot armatis occidi posse, nec æquiparat virtutem et animum multitudini,) an regio habet varia itinera? an cuneus Argis missus est ejus auxilio? an sparsus rumor insidiarum per vicinas civitates? Assumimusne, Mars pater, paucos, et fuctis inglorios? attamen in hoc agmine erant magnanimus Chromis, et Dorylas, ac Thespiadæ; æquales proceritate ac robore corporis nostris turribus, tollerent mihi totos Argos a fundamentis. Nec tamen ille, ut puto, impervius venerat meis telis, quamvis ferret brachia composita ex

*****

veritatem, multis sæculis oblitteratam, ostendunt. Clare enim scribunt: *scelerisque paratæ.* Barth. *scelerusque peracti* unus Behot. Postremæ literæ fuerant reconcinnae alio stylo; apparebat tamen ita primum fuisse exscriptum. *peructi* habet etiam Daum. in margine.—12 Alter Behot. *fortissimus illuc.*—16 ‘*Melius optimæ membranæ, solidore.*’ Barth. Nic. Heinsius in

NOTÆ

4 *Invigilant animo, scelerisque parati Supplicium exercent curæ]* Prima enim nostri sceleris pœna est cogitatio. Juvenalis Sat. xiii. initio: ‘Prima hæc est ultio quod se Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis Gratia fallacis prætoris vicerit urnam.’ *Invigilant]* Claudianus in Rufinum: ‘Neque enim patiuntur sæva quietem Crimina.’ *Scelerisque parati]* In legatum.

6 *Pessimus in dubiis augur timor]* In dubiis enim prona timori in pejus

est fides.

9 *Argis]* Vide Theb. i. 225.

10 *Sceleris]* Violatæ legationis.

11 *Gradive]* Martem sævientem, bellum ac cædes spirantem, vocabant ‘Gradivum’ Romani: eundem vero tranquillum et pacificum, ‘Quirinum,’ ut docet Sylvest. Aldobrandinus in Comm. lib. i. Instit. Justiniani Imperatoris. Unde vero *Gradivus* dicatur vide Festum.

¶ 16 *Ære gerens solidoque adamante]* Imitatur Homerum lib. γ. οὐδ’ εἰ

Venerat: heu segnes! quorum labor hæret in uno,
 Si conserta manus. Vario sic turbidus æstu
 Angitur, ac sese culpât super omnia, qui non
 Orantem in mediis legatum cœtibus ense 20
 Perculerit, fœdasque palam satiaverit iras.
 Jam pudet incepti, jam pœnitet: ac velut ille
 Fluctibus Ioniis Calabræ datus arbiter alno,
 Nec rudis undarum, portus sed linquere amicos
 Purior Olenii frustra gradus impulit astri; 25
 Cum fragor hyberni subitus Jovis, omnia mundi
 Clastra tonant, multusque polos inclinât Orion;

ære, aut ex duro adamante. Heu ignavi! quorum opera in uno occupatur, si ad manus ventum est. Sic torquetur, agitatus diversis motibus, et se in primis damnat, quod non gladio transfixerit legatum in medio conventu loquentem, et non expleverit coram omnibus turpem furorem. Jam pudet, jam pœnitet incepti. Ac, ut gubernator navis Calabræ interceptus in undis Ioniis, nec maris imperitus, sed cui serenus ortus signi Olenii persuasit nequicquam solvere e benigno portu; cum accidit repentinus stridor procellosi æëris, ac omnes cardines orbis strepunt, et plurimus

//////////

Advers. lib. I. cap. 6. p. 68. emendat: *solidoque sotos*.—18 *Si conserta* Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Si conserta* Dan. Put. Petav. optimæ Barthii membranæ, Petreus. Exc. Cantab. Taurin. Burm. uterque Behot. Venett. 3. 4. Rom. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Crnc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. et hanc veram lectionem putat Barthius; et sic conjectabat Bernartius.—20 *Unus* Behot. *legatum sedibus*.—24 *Nec rudis undarum portus, sed, &c.* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. Interpunctionem mutavit Bernartius.—25 *Alter* Behottianus: *impulit austri*.—27 *Clastra sonant* in quibusdam codd. *Claustra tonant* tamen exhibent Petreus. Exc. Cantab. Taurin. optimæ Barthii membranæ, Dan. Put.

NOTE

παγχάλκεος εὔχεται εἶναι. Neque si totus arcus esse gloriatur. Adamas autem gemmæ species, quæ maximum in rebus humanis pretium habet. *Solido*] Nihil enim durius est adamante. Virgilius *ἔτυμον* adamantis his versibus inclusit *Æn.* vi. ‘Solidoque adamante columnæ; Vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro Cœlicolæ valeant.’ Plinium vide lib. xxxvii. cap. 4.

23 *Ioniis*] Maris Ionii. *Calabræ*] Calabri populi Calabriae, quæ pars Italiae, olim magna Græcia dicta, proxima Siciliae, a qua exiguo fiato

dirimitur. Nunc, *Terra di Lavoro.* *Alno*] Alnus arboris species, ex qua naves conficiuntur; unde pro ipsa navi sumitur.

25 *Olenii astri*] Per Olenium astrum intelligit hædos, qui sunt duæ parvæ stellæ in sinistra Eriethonii: in ejus etiam sinistro humero insidet capra Amalthæa, quarum ortum pluvia sequuntur. *Olenii*] Quod capra Amalthæa apud Æguas, locum proximum Oleno Achaiae oppido, Jovem lacte nutrisse dicebatur.

27 *Orion*] Orion est sidus australe, triginta duobus stellis conspicuum,

Ipse quidem mallet terras, pugnatque reverti,
 Fert ingens a puppe Notus : tunc arte relicta
 Ingemit, et cæcas sequitur jam nescius undas : 30
 Talis Agenoreus ductor, cœloque morantem
 Luciferum, et seros mœrentibus increpat ortus.
 Ecce sub occiduas versæ jam noctis habenas,
 Astrorumque obitus, ubi primum maxima Tethys
 Impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto, 35
 Ima flagellatis, signum lugubre malorum,
 Ponderibus trepidavit humus, motusque Cithæron

Orion concutit cælum ; ipse quidem optaret terram, ac enititur redire, sed fortis ventus a puppe impellit : tunc suspirat artis immemor, et ignarus jam sese permittit incertis fluctibus : talis princeps Thebanus, et culpatur Luciferum cunctantem in cælo, et Auroram tardam sollicitis. Ecce sub tempus, quo currus jam inclinatæ noctis occidit, et obeunt astra, cum Tethys maxima incipit abigere solem morantem in Orientali muri, infima terræ pars tremuit concussa mole, triste indicium calum-

////////

Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant.—28 ‘Scribendum, cum fidelissimo exemplari, *malit* : peccant cum vulgo omnia cetera.’ Barth.—30 ‘In optimo illo libro legitur *necius* ; quomodo et in aliis libris scriptum inveni.’ Idem.—31 ‘Sic optimus etiam codex : et optime quidem : duo alii codices : *cælumque morantem* ; quod non probo.’ Idem. *cæloque morantem* testantur Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Petrens. Taurin. Burm. Exc. Cantab. et edd. vett.—33 ‘In optimo illo exemplari, quo melius certiusque nullum extare arbitror, diserte scriptum est : *occidua versus jam*.’ Barth.—35 *Impulit*

NOTÆ

et stellato ense fulgens, quod ortu suo et occasu tempestates maximas facit : unde quandoque tanta est tempestas, ut polos cæli concutere ac inclinare videatur.

29 *Tunc arte relicta Ingemit, et cæcas sequitur jam nescius undas*] Imitatus est Lucanum Poëta : ‘Et ut victus violento navita Coro Dat regimen ventis, ignavumque arte relicta Puppis onus trahitur.’

31 *Agenoreus*] Thebanus ; Eteocles enim ducebat genus ab Agenore. *Cæloque morantem Luciferum*] Quia, ut jam diximus, Lucifer serius omnibus stellis occultatur radiis solis.

33 *Noctis habenas*] Currum Poëtæ tribuunt nocti, ut jam diximus.

34 *Maxima Tethys*] Tethys uxor Neptuni, Fluviorum et Nympharum parens. Declinatur Tethys, Tethyos, ad differentiam Thetidis matris Achillis, cujus nomen declinatur Thetis, Thetidis, et diversimode etiam scribitur. *Maxima*] Propter amplitudinem maris, cujus regina esse traditur : sumitur et pro ipso mari.

35 *Hyperiona*] Hyperion, aliis Solis pater, aliis Sol ipse. Poëtæ pro ipso Sole usurpant. Fabulæ locum dedit, quod Hyperion, ut docet Dioscorus, cum esset cæli filius, Solis ac Lunæ cursus monstraverit, ideoque ex ejus filii nomine, fuisse solem ‘Helion,’ et Lunam, ex filiæ nomine, ‘Selenen’ vocatam.

Antiquas dedit ire nives. Tunc visa levari
 Culmina, septenæque jugo concurrere portæ.
 Et prope sunt causæ: gelido remeabat Eoo 40
 Iratus fati, et tristis, morte negata,
 Hemonides: nec dum ora patent, dubiusque notari
 Signa dabat magnæ longe manifesta ruinæ,
 Planctuque et gemitu: lacrymas nam protinus omnes
 Fuderat. Haud aliter saltu devertitur orbus 45
 Pastor ab agrestum nocturna strage luporum,
 Cujus herile pecus sylvis inopinus abegit
 Imber, et hybernæ ventosa cacumina Lunæ.
 Luce patent cædes: domino perferre recentes
 Ipse timet casus, haustaque informis arena 50

tatis, et agitatus Cithæron excussit veteres nives. Tunc tecta visa sunt assurgere, et septem portæ impingere ejus cacumini. Et causa prope est. Hemonides regrediebatur frigidi ortus tempore, infensus fortunæ, et mæstus ob sibi denegatum letum. Nondum vultus ejus adhuc cernitur, et vix agnosci potest; suspirando, et sibi tundendo pectus, dabat certissima indicia ingentis cladis: statim enim omnes fletus resperserat. Non secus pastor, amisso herili grege, egreditur e sylva, in quam repentina pluvia, et ventosa cornua procellosæ lunæ eum impulerant, post nocturnam stragem ferorum luporum. Clades die cernitur: ipse metuit hero nuntiare norum casum, et fœdus insperso pulvere implet campos mæstis clamoribus, et horret silen-

~~~~~

in medio cunctantem unus Behot.—42 Dan. dubiusque negari; Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. et optimæ Barthii membranæ, cum Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. &c. dubiusque notari.—44 'Scribendum est protinus, non protenus; 'statim' enim hoc, illud 'porro' designat: etsic notant Grammatici.' Barth. At omnes collati codd. et edd. vett. et recentt. habent protinus. Ubi Barthius illud protenus legerat, non inveni.—45 Unus Behot. saltu divertitur.—56 Uterque Behot. qualis bello;

NOTÆ

37 *Trepidavit humus]* Tremor terra semper inter pejora omnia numeratus est. *Cithæron]* Mons Bæotia.

38 *Antiquas]* Nunquam enim nivibus exiit Cithæron, unde antiquas dicit.

39 *Septenæque jugo concurrere portæ]* Septem enim portas habebant Thebæ. *Jugo]* Cithæronis.

40 *Eoo]* Lucifero, ut alibi diximus. *Gelido]* Quia matutinum tempus frigidissimum est.

41 *Morte negata]* Superiori libro de eodem Hemonide: 'Socioque gregi non sponte superstes Hemonides.'

42 *Hemonides]* Hic est, cui Tydens pepercerat. Vide superiori lib. *Dubiusque notari]* Ob crepusculum.

48 *Hybernæ]* Procellosæ. *Ventosa]* Quia nova luna ventos et procellos excitare solet.

50 *Haustaque informis arena]* Tangit morem veterum, quo, non solum Judæi, quod notum est ex Scriptura

Questibus implet agros, stabulique silentia magni
 Odit, et amissos longo ciet ordine tauros.
 Illum congestæ portarum ad limina matres
 Ut solum videre, (nefas!) nulla agmina circum,
 Magnanimosque duces, nihil ausæ quærere, tollunt 55
 Clamorem, bello qualis supremus apertis
 Urbibus, aut pelago jam descendente carina.
 Ut primum invisi cupido data copia regis :
 Hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
 Infelicem animam, sive hæc sententia Divum, 60
 Seu fortuna fuit : seu, quod pudet ire fateri,

tium spatiosæ caulæ, et longa serie vocat tauros deperditos. Cum matronæ confertæ ad portas aspexerunt Mæoncm solum, (res diræ!) et nullas circa eum cohortes, et neminem ex fortibus ducibus, nihil ausæ petere, talem edunt ejulatum, quilibet in bello ultimus fit expugnatis urbibus, aut nave jam prope in mare submergenda. Ut primum facultas conveniendi odiosum regem optanti concessa est: Hanc tibi, ait, de tanto numero fortis Tydeus dat infortunatam animam, sive hæc Deorum mens fuit, seu fortuna, sive, quod dicere erubesco, inexpugnabilis forti-

alterum ordinem servant Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. et recentt.—57 'Aliis editur: discedente carina; sed contra optimos libros.' Barth. Illud discedente nusquam inveni; lectionem nostram certe exhibent Aldd. 1. 2. Colin. Gryph. 1. 2. Basil. Plant. 1. 2. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. Amstel. et Gronov. eamque testantur Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Lipsian. et Buslid.—58 *Ut plurimum* Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Ut primum* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. omnes Barthiani, Venett. 3. 4. Rom. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—61 Petav. Behot. 2. in margine, Petrens. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. et Cruc. ore. 'Minime mutanda scriptura. In optimis membranis superest vera hæc lectio: in aliis ira, vel ora, clare scriptum legitur, pleonasmi elegantia libra-

NOTE

sacra, sed Græci ac Romani in lucin se pulvere conspergebant. Noster passim: lib. vi. 'Sedet ipse exutus honoro Vittarum nexu genitor, squalentiaque ora Sparsus et incultam ferali pulvere barbam.' Virgilius Æn. x. de Mezentio in morte Lausi: 'Agnovit longe gemitum præsaga mali mens: Canitiem multo deformat pulvere.' Seneca Tragicus Troade: 'Solvite crinem, per colla

fluant Mæsta capilli, tepido Trojæ Pulvere turpes, paret exertos Turba lacertos.

52 *Longo ordine*] Ut notet tantorum multitudinem.

55 *Nihil ausæ quærere*] Manifestam enim his signis agnoverant cladem.

61 *Pudet ire fateri*] Sic vetus Cantabrigiensis: bene. Ore, vel ira, habent quædam editiones. Infra: 'Vo-

Vis invicta viri : vix credo et nuntius, omnes,
 Procubuere omnes : noctis vaga lumina testor,
 Et socium manes, et te mala protinus ales
 Qua redeo, non hanc lacrymis meruisse, nec astu 65
 Crudelem veniam, atque inhonoræ munera lucis.
 Sed mihi jussa Deum, placitoque ignara moveri
 Atropos, atque olim non hæc data janua leti
 Eripuere necem : jamque ut mihi prodiga vitæ
 Pectora, et extremam nihil horrescentia mortem 70
 Aspicias ; bellum infandum ominibusque negatam

tudo Herois. Vix credo, qui refiro. Cuncti, cuncti ceciderunt. Juro per errantia noctis sidera, et umbras comitum, et te, læva aris, qua protinus revertor, me non obtinuisse fletibus, nec fraude, hanc sævam clementiam, et hoc donum ignominiosæ vitæ; sed decreta numinum, et inflexibilis Atropos, et hic exitus vitæ a fatis non destinatus hanc mortem mihi ademere.' Et jam cerne, ut mihi sit animus contemtor vitæ, et, ut non expaveat supremum letum, excitasti scelestum bellum,

//////////

riis non intellecta.' *Barth.* Omnes codd. Gronovii, Dan. Put. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et Petrens. in margine, *ira* ; unde amicus quidam Gronovii, *ire*. Hoc habent Exc. Cantab. etiam Petrens. in margine.—62 'Scitior obvenit lectio, quæ est in optimo manuscriptorum: *vix credo ego nuntius*. Mihi etiam ad nuntiandam rem superstitie relicto incredibilia narrare videor.' *Barth.*—67 'Inscite nonnulli codd. *placitosque*.' *Barth.* Non ita certe Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et utique Behot.—70 Marklandus ad Sylv. III. 5. 10. emendat: *extremam nihil horrescentia sortem*.—71 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. optimæ Barthii membranæ, Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. et Amstel. *cunctisque negatam* ; nonnulli codd. *omnibusque negatam* ; uterque Behot. *omnibusque negatam* ; et sic ex codd. suis restituit Gronovius : ita quoque Petrens. et Exc. Cantab. Marklandus ad Sylvas, loco modo laudato, emendat: *ominibusque negantem*.

NOTÆ

bis ventura atque onne quod ultra est, Pandere mæstus eo.' Potest et legi, *quod rubet ira fateri*.

63 *Vaga lumina*] Vel stellas inteligit absolute, vel Planetas.

64 *Et te mala ales*] Ales hic pro augurio sumitur. Augur enim erat Mæon. 'Ales' autem feminino genere significat malum augurium, ut Horatius Ep. x. 'Mala soluta navis exit alite.' Masculino vero bonum significat, ut Virgilius Æn. XII. 'Namque volans fulvus Jovis ales in æthra.'

67 *Placitoque ignara moveri Atropos*] Atropos, una e Parcis. Fatum enim ineluctabile.

60 *Prodiga vitæ*] Ut prodigus, qui dissipat patrimonium, sic prodigus vitæ, qui non terretur morte, sed vitam lato animo profundit.

71 *Ominibusque negatam*] Aliæ editiones habent *cunctisque*. Sic fecerunt, ait Gronovius, ex *omnibusque*, quod in vetustis etiam reperimus, cum debuissent legisse *ominibusque*, quod et habent optimi, et erat proclive conjicere, ex Virgillii Æn. VII.

Movisti, funeste, aciem, dum pellere leges,
 Et consanguineo gliscis regnare superbus
 Exule. Te series orbarum excisa domorum
 Planctibus assiduis, te diro horrore volantes 75
 Quinquaginta animæ circum noctesque diesque
 Assilient: neque enim ipse moror. Jam moverat iras
 Rex ferus, et tristes ignescunt sanguine vultus.
 Inde ultro Phlegyas et, non cunctator iniqui,
 Labdacus (hos regni ferrum penes) ire, manugue 80

abominande, et certamen auguriis vetitum, dum percupis jura violare, et superbus, germano extorre, dominari. Quinquaginta virorum umbræ, quorum morte series orbarum familiarum abrupta est, circum te volantes horrendo clangore, diu noctuque te impetent continuis querelis. Neque enim ipse illis superero. Barbarus princeps jam excitaverat furorem, et mæsta ejus facies rubore ardebat. Phlegyas et Labdacus, ad malum promptus, (hi præerant copiis regiis,) se movent ad eum ex aula vi re-

—73 Grævius Nicolao Heinsio Syllog. Epist. Tom. iv. p. 101. legendum putat: *gestis regnare*. Hoc citat etiam Lindenbrogius ex codice Put.—75 ‘In optimo libro minus bene legitur: *et diro horrore*, cum glossa: ‘*volantes*, circa tuos oculos.’ Barth.—79 *Inde ultor* unus Behot.—80 Veram horum verborum sententiam turbare veniunt nonnullæ membranæ, in quibus scriptum conspiciuntur: *ferri regnum penes*.’ Barth. Lectionem nostram servant Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Dan. Put. Petav. uterque Behot. et omnes cdd.—81

NOTÆ

‘Ilicet infandum cuncti contra omnia bellum.’ Decebat autem hoc dicere augurem, de quo præcedente lib. vs. 692. ‘Ille hæc præviderat omnia doctus Aëros.’ Ita enim restituit idem Gronovius e scriptis. Hoc lib. vs. 525. ‘Clara regione profundi Ætheros,’ ubi vulgo, ‘Ætheris.’ Sic alibi ‘Hesperos,’ ‘Tityos,’ et plura ejusmodi.

73 *Gliscis*] ‘Gliscere’ prima sua notione significat ‘crescere,’ sed et pro ‘vehementer desiderare’ sumitur, ut hic Statius, etiam alibi, usurpat pro ‘exultare.’ lib. viii. ‘Spectat atrox hostile caput, gliscitque tepentis Lumina torva videns.’

74 *Series excisa*] Ob spem posteritatis, quæ genus propagaret, sublata.

75 *Planctibus assiduis*, &c.] Veteres credebant umbras injuste occisorum redire, et nocturno tempore, vel homicidas, vel eos, qui causa suæ mortis fuerant, vexare, terrere, ac persequi. Inde Virgiliana Dido lib. iv. ‘Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.’ Horatius Ep. v. ‘Quin, ubi perire jussus expiravero, Nocturnus occurrat Furor, Petamque vultus umbra curvis unguibus, (Quæ vis Deorum est Manium,) Et inquietis assidens præcordiis Pavore somnos auferam.’

76 *Quinquaginta animæ*] Se in eo ponit numero Mæon, quia mori jam destinaverat.

78 *Et tristes ignescunt sanguine vultus*] Ut fit in ira.

Proturbare parant : sed jam nudaverat ensem
 Magnanimus vates ; et nunc trucidis ora tyranni,
 Nunc ferrum aspectans, Nunquam tibi sanguinis hujus
 Jus crit, aut magno feries imperdita Tydeo
 Pectora : vado equidem exultans, creptaque fata 85
 Insequor, et comites feror expectatus ad umbras.
 Te Superis, fratrique. Et jam media orsa loquentis
 Abstulerat plenum capulo latus : ille dolori
 Pugnat, et ingentem nixu duplicatus in ictum
 Corruit, extremisque animæ singultibus erraus 90
 Alternus nunc ore venit, nunc vulnere sanguis.
 Excussæ procerum mentes, turbataque mussant
 Concilia : ast illum conjux, fidique parentes

pellendum: sed fortis augur jam strinxerat gladium, et nunc respiciens vultum truculenti regis, nunc ensem: Nunquam, ait, tibi potestas erit in hanc vitam, nec percuties pectus serratum ab ingenti Tydeo. Eo quidem lætus, et curro ad denegatam mortem, et vado expectatus ad manes sociorum. Te superis et germano relinquo puniendum. Et jam in medio hoc sermone latus sibi ense transfixerat capulo tenus. Ille dolori resistit, et magna vi se currans in magnum ictum labitur, et cruor vagus supremis vitæ singultibus vicissim nunc ore, nunc plaga effunditur. Consternati sunt optimatum animi, et percussus conventus silet. Illum autem cari parentes,

Perturbare unus Behot.—83 ‘Scitius dictum, quam si aspiciens dixisset.’ Barth.—88 Abstulerat plenum codex Put.—89 ‘Aliis collati codd. nisu; eo modo et optimus; nec aliter scriptum Papinio; etsi utrumque constet exemplo Virgiliano.’ Barth. Uterque Behot. Put. Dan. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. 3. 4. et Rom. nisu; Petav. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Burm. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Crnc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. nixu.—91 Alternis unus Behot. In quibusdam scriptis: ore ruit. Voces vñt et ruit facillime commutentur.—92

NOTE

84 *Imperdita*] Hæc vox Virgilio prius usurpata /En. x. ‘Et vos, o Graiis imperdita corpora Tæncrum.’ Silio etiam lib. x.

85 *Erepta*] Bene *crepta*, quia mori cum sociis cupiverat.

87 *Te Superis, fratrique*] Ellipsis: deest enim ‘relinquo puniendum,’ quasi festinus in vulnere orationem absolvere non potuerit. *Loquentis*] Supple sui.

88 *Abstulerat*] Aliqui codices, *Ab-sciderat. Plenum capulo*] Tanta vi ensis adactus fuit, ut etiam capulus vulnus intraverit. *Dolori Pugnât*] Contra dolorem, ne putaretur sentire, cum moritur.

89 *Duplicatus in ictum*] Quod recipiendo ferro sese incurvaret, ac ensi occurreret.

92 *Mussant*] Bene. Nulla enim sub tyrannis loquendi libertas.

Servantem vultus, et torvum in morte peracta,
 Nec longum-reducem lætati, in tecta ferebant. 95
 Sed ducis infandi rabidæ non hactenus iræ
 Stare queunt: vetat igne rapi, pacemque sepulcri
 Impius ignaris nequicquam manibus arcet.
 Tu tamen egregius fati, mentisque, nec unquam
 Indignum passure situm, qui cominus ausus 100
 Vadere contemptum regis, quaque ampla veniret

et uxor, non diu garisi ejus reditu, domum portabant, ferociam quam habuerat in vultu retinentem, et adhuc morantem morte obita. Sed rabidus furor scelesti tyranni hactenus sisti non potest. Prohibet impius corpus cremari, et quietem tumuli frustra adimit umbris non eurantibus. Tu tamen eximia sorte et animo, et nunquam lature immeritam oblivionem, qui iram regis ausus es cominus contemnere, et

//////////

Concussæ pro v. l. in codice Barthiano.—94 ‘Voculam in non agnoscunt omnium præstantissimæ membranæ.’ *Barth.*—95 *Non longum* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. omnes Barthiani, Gronovii, Burm. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Nec longum* sola Bipontina, unde nescio.—96 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. nonnulli Barthiani, unus Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et Grasser. *rapidæ*; optimæ Barthii membranæ, alter Behot. Dan. Put. Petav. Venett. Rom. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *rabidæ*.—100 *Sic dignum* Dan. Put. Petav. Venett. Rom. Lindenbrog. et Cruc. inclusis parenthesi vocibus; *Si dignum* uterque Behot. sed in altero τδ i ductum erat per lituram; *Indignum* Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Burm. Taurin. Exc. Cantab. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. ‘Sic habent etiam optimæ membranæ, nec minus aliæ. Nulla mutatione opus est.’ *Barth. cominus* Aldd.—101 ‘In nonnimine librorum invenio regem; quomodo scribi voluit Joannes Barclaius; quod minime absurdum sonat. Nihil tamen temere mutaverim.’ *Barth.* Unus Behot. *regem*; alter Behot. *reges*; Dau. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Taurin. Petrens. Exc. Cantab. Burm. Venett. Rom. Aldd. Colin.

NOTÆ

91 *Servantem vultus, et torvum in morte peracta*] Sallustius de Catilina: ‘Ferociam, quam vivus habuerat, in vultu retinens.’ *Morte peracta*] Sic Plinius lib. III. Ep. 14. ‘Immobilis et extentus fidem peractæ mortis implevit.’ Id est, quod omnino mortuus esset.

95 *Nec longum reducem lætati*] Quia se statim occidit.

97 *Pacemque sepulcri*] Veteres credebant animas eorum qui ferro peri-

erant, et qui insepulti remanebant, vagari, et inquietas esse. ‘Centum errant annos.’ Vide Theb. II. 295.

98 *Ignaris nequicquam manibus*] Hoc secundum Epicureos, qui animam cum corpore perire sentiebant. ‘Facilis jactura sepulcri.’

100 *Indignum passure situm*] Imitatur Virgilium *Æn.* IX. ‘Si quid mea carmina possunt, Nulla dies unquam memori vos eximet ævo.’

Libertas sancire viam ; quo carmine dignam,
 Quo satis ore tuis famam virtutibus addam,
 Augur amate Deis ? non te cœlestia frustra
 Edocuit, lauroque sua dignatus Apollo est : 105
 Et nemorum Dodona parens, Cyrrhæaque virgo
 Audebit tacito populos suspendere Phœbo.
 Nunc quoque Tartarco multum divisus Averno
 Elysias, i, carpe plagas : ubi manibus axis
 Inuius Ogygiis, nec sontis iniqua Tyranni 110
 Jussa valent : durant habitus, et membra cruentis

monstrare, quo magna libertas progredi potest ; quibus versibus, et quibus satis disertis verbis, o vates dilecte numinibus, tuas virtutes donabo merita fama ? Non te Apollo incassum erudiit doctrina cœlestium, et ornauit sua lauro. Et Dodona sylvarum mater, et puella Cyrrhæa tenebit suspensas gentes, Phæbo, qui per te loquebatur, obnutescente. Nunc quoque longe separatus ab Averno Tartarco, i, capesse Elysias regiones, ubi est cælum inaccessum umbris Thebanis, et ubi nihil possunt perversa imperia nocentis regis. Vestes et artus manent illæsi a ferocibus

////////

Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grassér. Gronov. &c. regis. Pro quaque, (quod exhibent optimæ Barthii membranæ, Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Barm. uterque Behot. Pnt. Petav. Dan. Lindenbrog. Crnc. ~ Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.) editio Ald. 1. præfert, $\frac{9}{7}$, i. e. *quanquam*, ut in Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Ald. 2. Colin. Gryph. 1. 2. Basil. Plant. et Grassér. Vide Gulielmum Canterum in Nov. Lect. lib. II. cap. 8.—106 In optimis Barthii membranis : *Dodona potens* ; in omnibus vero aliis et edd. vet. *Dodona parens*.—107 *Gaudebit tacito* legendum docet Marklandus ad Sylv. I. 3. 57.—109 ‘Optimus liber : *Elysias tu carpe plagas* ; quod magis placeat ; opponit enim unum omnibus Thebanis, quare speciatim compellat.’ Barth.—111 ‘Melior omnino scriptura in memorabili illo libro est, qui infinitis locis hunc auctorem meliorem facit, et sibi restituit : *durant habitus*

NOTÆ

105 *Lauroque*] Vates enim, ut ministri Apollinis, gerebant lauream tanquam insigne suæ artis : quia lanus Apollini sacra erat.

106 *Et nemorum Dodona parens*] Intelligit Dodonæum oraculum vetustissimum omnium, a Pelasgis constructum. Primo quercum, deinde duas columbas, lebetes etiam oracula dedisse aiunt. De origine huiusce oraculi, ac Hammonis, vide Herodotum lib. I. Strabonem lib. VII. Homerum Odys. E. Plutarchum Pyrrho, Philostratum Dodone, et Pau-

saniam Achaicis, Phocicis, et Arcadicis. *Cyrrhæaque virgo*] Intelligit Apollinis oraculum apud Cyrrham in Phocide, cui virgo præsidebat. Mens : Otia habebant oracula te mortuo, hoc est propter tuum interitum conticescent.

108-*Tartarco Averno*] Avernus et Tartarus, loca apud Inferos, ubi puniuntur nocentes.

109 *Elysias plagas*] Intelligit Elysios campos, ubi pii debebant.

110 *Ogygiis*] Thebanis.

Inviolata feris, nudoque sub axe jacentem
 Et nemus, et tristis volucrum reverentia servat.
 At nuptæ exanimés, puérique, ægrique parentes
 Mœnibus effusi per plana, per invia, passim 115
 Quisque suas avidi ad lacrymas miserabile currunt
 Certamen: quos densa gradu comitantur euntes
 Millia solandi studio: pars visere flagrant
 Unius acta viri, et tantos in nocte labores.
 Fervet iter gemitu, et plangoribus arva reclamant. 120
 Ut vero infames scopulos, sylvamque nefandam
 Perventum, ceu nulla prius lamenta, nec atri
 Manassent imbres, sic ore miserrimus uno
 Exoritur fragor, aspectuque accensa cruento

belluis, et sylva et mœstarum avium reverentia custodit illum extensum sub aperto aère. Afflicte autem conjuges, et pueri, ac infirmi parentes, ex urbe erumpentes per montes et per campos deploranda æmulatione, passim currunt festini ad suos quisque fletus: quos multa millia sequebantur consolandi gratia. Pars videre ardet facta unius viri, et tantam operam in una nocte. Via æstuat suspiriis, et cumpi resonant planctibus. Ut vero perventum est ad funestas rupes, et iniquum nemus, ut si nulli prius fuissent ejulatus, nec amaræ lacrymæ fluxissent, sic clamor lamentabilis ore uno editur, et multitudo offerata sanguineo spectaculo in rabiem

... reverentia servet.' Idem.—113 'Incongruum adhuc, et meo animo non satisfacit quod nemus: quorsum enim hujus mentio, si sub aère nudo jaceat, et quomodo nemus enim servet? Nihil hic juvant membranæ, nec ulla varietas infuit illis etiam quas alii hætenus contulerunt. An scribendum: *Et pecus*, nimirum mansueta animata, cum de feris et avibus modo fuerit locutus? An scitius arbitretis: *Et metus*, horror nimirum quidam et religio? Sane nemoris mentio mihi suspectissima merito suo manet. In *metus* scriptionem consentire videtur nobis Lutatius. Omnino verum est *metus* scripsisse Papinium.' Idem. Unus Behot. inverso ordine: *volucrum tristis*.—115 Optimæ Barthii membranæ, Behot. 2. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Exc. Cantab. Venett. et Rom. *per avia*; Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrug. Cruc. Gevart. et Grasser. *per ardua*; Behot. 1. Dan. codex Rottendorphianus, Taurin. Burm. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *per invia*. 'Mihi tamen melius aliorum alii sapere videntur, qui legunt: *per plana, per aspera*; quæ oppositio recta est.' Barth. Vide Theb. i. 197. ii. 555. et iii. 262.—118 In uno codice Barthii: *pars visere certant*.—120 'Verissima lectio, sonum rei exprimens, membranæ etiam optimis tir-

NOTE

116 *Suas ad lacrymas*] Id est, quas de suis habituri sunt.

121 *Infames*] Vel propter Sphingem, quæ hic sedem habuisse dicitur, ut vidimus libro præcedente; vel propter tot cædes a Tydeo factas.

Ut Horatio i. Od. 3. 'Infames scopulos Acroceraunia,' naufragiis scilicet.

122 *Ceu nulla prius lamenta*] Tam triste enim spectaculum renovavit lacrymas.

Turba furit : stat sanguineo discissus amictu 125
 Luctus atrox, cæsoque invitat pectore matres.
 Scrutantur galeas frigentum, inventaque monstrant
 Corpora, prociduae super externosque, suosque.
 Hæ pressant in tabe comas, hæ lumina signant,
 Vulneraque alta replent lacrymis : pars spicula dextra 130
 Nequicquam parcente trahunt, pars molliter aptant
 Brachia trunca loco, et cervicibus ora reponunt.
 At vaga per dumos, vacuique in pulvere campi,
 Magna parens juvenum, gemini tunc funeris, Ide,
 Squalentem sublata comam, liventiaque ora 135
 Ungue premens, nec jam infelix miserandaque, verum

vertitur. Crudelis Luctus adest laceratis cruentis vestibus, et sibi pectus percutiendo matres provocat. Rimantur cassides rigentium, et ostendunt reperta cadavera, prostrata super suos, et alienos. Hæ premunt crines in sanie, hæ claudunt oculos, et replent fletibus profundas plagas. Pars spicula urellunt manu frustru indulgente : pars leviter restituunt locis suis amputatos lacertos, et collis capita rejuungunt. At Ide errans per vepres, et in arena spatiosi agri, nuper florens genitrix adolescentium, tunc duorum cadaverum, habens erectos sordidos capillos, et unguibus dilanians plumbeum vultum suum, et nec jam infornata, ac miseratione digna vide-

.....

mata. In aliis minus bene: arva resultant.' Barth.—129 Uterque codex Behot. Hæ pressant in tabe comas, hæ.—130 'In optimo codice est alto rigant; non tamen mutarim illud.' Barth. Put. habet etiam: alta rigant; in aliis vero codd. alta replent.—134 Unus Behot. gemini nunc funeris.—136

NOTÆ

125 *Stat sanguineo discissus amictu Luctus atrox*] Hoc totum Poëtice: introducitur enim Luctus scissis vestibus, et sibi tundens pectus, quia solebant veteres in luctu vestes discindere, ac sibi pectus percutere.

129 *Hæ pressant in tabe comas*] Ut sanguinem nimirum illum servant ad perpetuam luctus memoriam. Ita lib. xii. de Argia: 'Pressumque comis ac veste crnorem Servatura legit.' Sic apud Tacitum Ann. xvi. de Planti uxore: 'Cruentam ejus cervicem amplexa, servabat sanguinem et vestes respersas.' *Lumina signant*] Propinquiores et cariores hoc officio claudendi oculos functi.

131 *Nequicquam*] Quia mortuis nullus sensus est. *Pars molliter ap-*

tant Brachia trunca loco, &c.] Mos in funeribus observatus, ut membra in naturalem locum reponerentur, ac decentiori modo, quam fieri poterat, corpora componerentur.

134 *Juvenum*] Hos præcedente libro Thespiades vocat. *Ide*] Mater Thespiadarum.

135 *Liventiaque ora Ungue premens*] In luctu veteres sibi comas rumpebant, et vultum dilaniabant unguibus.

136 *Nec jam infelix miserandaque*] Supple, videtur. Contrarium in Nealce Hippomedontis uxore Theb. xii. 'Post aspera visu Ac deslenda tamen digno plangore Nealce Hippomedonta cicens.'

Terror inest lacrymis, per et arma et corpora passim
 Canitiem impexam dira tellure volutans,
 Quærit inops natos, omni que in corpore plangit.
 Thessalis haud aliter bello gavisæ recentis, 140
 Cui gentile nefas hominem revocare canendo,
 Multifida attollens antiqua lumina cedro,
 Nocte subit campos, versatque in sanguine functum
 Vulgus, et explorat manes, cui plurima busto
 Imperet ad Superos: animarum mœsta queruntur 145
 Concilia, et nigri pater indignatur Averni.
 Illi in secessu pariter sub rupe jacebant
 Felices, quos una dies, manus abstulit una,
 Pervia vulneribus media trabe pectora nexi.

tur; verum horror inest fletibus, et passim volvens incommatam canitiem in eruento solo, urba scrutatur per arma et per cadavera filios, et luget super omne corpus. Non secus saga Thessala læta praelio recentis, cui patrium est crimen suscitare mortuos carminibus, erigens multifidam facem super vetrem cedri rimum, noctu peragrat agros, volutatque in cruore exanimem populum, et inter mortuos quærit, quam umbram ad superos evocet, et cui jubeat multa dicere: tristes turbæ animarum dolent, et dominus atri Averni irascitur. Sternebantur una sub scopulo in remoto loco, fortunati, quos eadem dies, ac eadem manus rapuit, conjunctos medio

//////////

igne tremens pro v. l. profert Lindenbrogius, unde nescio.—137 Dan. Pnt. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. perque arma; codd. Barthiani, Burm. Tannin. Petrens. Exc. Cantab. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. per et arma.—141 Pnt. Laur. Lipsian. et nonnulli Barthiani, renovare; quod ille non probat.—148 'In optimo codice non abstulit, sed claris literis obstitit legitur.' Barth. Vide Nic. Heinsium ad

NOTÆ

139 *Natos*] Thespiadas. *Omnique in corpore plangit*] Contra Theb. XII. 'Ruunt planctu pendente, et ubique parato.'

140 *Thessalis*] Supple. saga. *Bello gavisæ recentis*] Ob copiam corporum.

141 *Gentile nefas*] Thessalæ enim mulieres magiam omnes exercere creditæ, hancque artem a majoribus accepisse; unde *gentile nefas*.

142 *Cedro*] Tæda ex cedro facta. *Multifida*] Id est, in modum spicarum incisa, quo facilius flammam concipiat. Veteres 'inspicare' di-

cebant. Virgilius Georg. I. 'Ferroque faces inspicat acuto.'

145 *Queruntur*] Subintellige, inquietari.

146 *Nigri pater Averni*] Pluto rex Inferorum.

147 *Illi*] Thespiadæ.

148 *Felices, quos una dies*] Simul enim mori cupiverant. Vide lib. præcedente vs. 642.

149 *Pervia vulneribus media trabe pectora nexi*] Libro præcedente vs. 637. 'Exit et in fratrem, cognataque pectora ferro Conserit.'

Ut vidit, lacrymisque oculi patuere profusis : 150
 Hosne ego complexus, genitrix, hæc oscula, nati,
 Vestra tuor? sic vos extremo in fine ligavit
 Ingenium crudele necis? quæ vulnera tractem,
 Quæ prius ora premam? vosne illa potentia matris,
 Vos uteri fortuna mei? qua tangere Divos 155
 Rebar, et Ogygias titulis anteire parentes.
 At quanto melius, dextraque in sorte jugatæ,
 Quis steriles thalami, nulloque ululata dolore
 Respexit Lucina domum! mihi quippe malorum
 Causa labor. Sed nec bellorum in luce patenti 160

telo per pectora plagis perforata. Ut vidit, postquam oculi ejus usum visus recuperare, respersis lacrymis: Egone mater hos amplexus, filii, hæc cerno vestra oscula? sic vos solertia sævæ mortis conjunxit in supremo exitu? Cujus plagas prius tangam, cujus cultum prius osculabor? Vosne illæ genitricis vires? vos felicitas ventris mei; qua putabam Superos æquare, et gloria antecedere matres Thebanas. At quanto felicius, et meliori fortuna junctæ, quibus fuerunt infæcundi tori, et quarum Lucina, in dolore invocata, non respexit domum! Mihi quippe partus origo culamitatum est. Quinctiam non spectati in claro certaminum lumine, et

//////////

Ovid. Amor. p. 228.—150 'In aliis libris est: *oculi maduere*, insulsissime; quod auctoritate etiam Lutatii nihili esse deprehenditur.' Barth.—151 'Majorem emphasim faciunt optimæ membranæ, quæ voculam sive syllabam *ne* omittunt: *Hos ego*; ut facile homo poëticiis auribus animadverterit.' Idem.—157 *Ah quanto* Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et Grasser. *Ha quanto* Lindenbrog. ex codd. suis Dan. Put. et Petav. *At quanto* uterque Behot. omnes Barthiani, Barth. Pe-

NOTE

150 *Lacrymisque oculi patuere profusis*] Replentur enim lacrymis oculi, qui, ubi sparsæ fuerint, patent, seu redit usus visus.

152 *Tuor*] Pro *tuor*. *In fine ligavit*] Supra: 'Media trabe pectora nexi.'

154 *Vosne illa potentia matris, Vos uteri fortuna mei*] Imitatio Virgilii Æneid. i. 'Nate meæ vires mea magna potentia.'

156 *Ogygias*] Thebanas. *Titulis*] Titulus est, quod rei alicui, ut libro, vel operi, vel statuæ superscribitur ad ejus cognitionem. Sumitur aliquando pro laude et dignitate, et pro

monumento. *Anteire parentes*] Niohen forte respicit.

158 *Ululata dolore*] Quia parturientes clamant vehementer vi doloris. Vel *ululata*, supple 'Lucina,' quia mulieres in partu invocabant Lucinam.

159 *Lucina*] Quia Lucina præerat partui.

160 *Labor*] Id est, partus. Peperi, ut infelix fierem. *Sed nec bellorum in luce patenti* Conspicui factis, æternaque gentibus ausi] Illud fortasse Homeri habuit ante oculos Statius: Μη μὲν ἀσπουδελ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἄλλὰ μέγα βέβας τι καὶ ἐσομένοισι πυνθίσθαι.

Conspicui factis, æternaque gentibus ausi,
 Quæsistis miseræ vulnus memorabile matri;
 Sed mortem obscuram, miserandaque funera passi.
 Heu quantus furto cruor, et sine lande jacetis!
 Quin ego non dextras miseris complexibus ausim 165
 Dividere, et tanti consortia rumpere leti:
 Ite diu fratres, indiscretique supremis
 Ignibus, et caros urna confundite manes.
 Nec minus interea digesta strage suorum

aggressi quæ celebrari debeant a populis, quæsistis plagam, quam infelix mater prædicaret; verum ignobile letum, et deplorandam necem pertulistis. Heu quantus sanguis clam effusus, et sine gloria peritis! Sed non auderem dirimere brachia ab infelicibus amplexibus, et solvere societatem tantæ mortis. Valete semper fratres, et indivisi ultimis flammis, et in urna permiscete dilectos cineres. Nec minus

trens. Exc. Cantab. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—163 Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Dan. Petrens. Exc. Cantab. et Gronoviani, *numerandaque funera*; et sic etiam legebat Lactantius: optimæ Barthii membranæ: *funera numerandaque passi*; Pnt. *miserosaque funera passi*; Petav. interque Behot. Burm. Taurin. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et recentt. *miserandaque funera*. Gruterus conjectabat: *mussandaque funera*; vir quidam doctus in Misc. Obs. Tom. 1. p. 241. *mærendaque funera*.—164 *Heu tantus* unus Behot.—166 'In manuscripto optimo codice vitiose iterum legitur *lecti*; etsi enim de communi busto poterat intelligi, non videntur ambages in claris verbis quærendæ. Agnoscitur tamen ibi et vulgaris scriptura 'vel *leti*;' quæ sane vera est.' Barth.—168 Ald. 1. *confundite*

NOTÆ

Ne vero sine studio et sine gloria percam, sed magnum quid cum fecero, quod vel a posteris audiat.

Bellorum in luce patenti] Publice, honesto interitu, quia nocte occubuerunt, nec luce pugnantes, ubi virtus potuisset videri. Alia querela, quod inglorii nocte perierunt. *Lactantius*.

162 *Miseræ memorabile matri]* Si enim pro patria periissetis, haberet misera mater, solod memorando orbitatem suam solaretur.

163 *Miserandaque]* Scribit Gronovius *numerandaque*. Nec legisse aliter Lactantium constat. Explicat enim: 'Qui inter paucos, nec in magno præ-

lio concidistis.' Conjicit Gruterus legendum *mussandaque*. Quippe ut violatores juris gentium cæsi erant. Sed servanda est vulgaris lectio. Quia viri strenui fortesque in meliori occasione perire debuerant; ideo miseratione digni.

164 *Furto cruor]* Quasi cruor ille gloriæ subtractus et surreptus fuisset.

166 *Tanti]* Tam pii.

167 *Diu fratres]* Quia uno eodemque momento, et simili morte extincti sunt, eundem rogam habituri sunt, cineresque eorum in eadem urna requiescere debent.

Hinc Chthonium conjux, hinc mater Penthea clamat 170
 Astyoche, puerique rudes tua, Phædime, proles
 Amissum didicere patrem, Marpissaque pactum
 Phyllea; sanguineumque lavant Acamanta sorores.
 Tunc ferro retegunt sylvas, collisque propinqui
 Annosum truncant apicem, qui conscius actis 175
 Noctis, et inspexit gemitus: ibi grandior ævo
 Ante rogos, dum quisque suo nequit igne revelli,
 Concilium infaustum dictis mulcebat Alethes:
 Sæpe quidem infelix, varioque exercita ludo

interea, ut quisque cadavera suorum composuit, hinc uxor lamentatur Chthonium, hinc genitrix Astyoche Pentheum, et parvi liberi, tua soboles, o Phædime, sciverunt extinctum patrem, et Marpissa sponsum Phylleum; et sorores abluerunt cruentatum Acamanta. Tunc ferro nemora nudant, et amputant vetustum verticem ricini collis, qui viderat ea, quæ nocte contigerant, et gemitus audierat. Ibi Alethes gravis annis, dum unusquisque suo busto non potest abstrahi, verbis solabatur ante pyras miserum cætum. Sæpe quidem infelix natio nostra, diverso fortunæ ludibrio

////////

manes: si ex codice manuscripto, subest aliquid.—170 Hinc Chronium Put. Petav. Dan. uterque Behot. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Crue. et Amstel. Hinc thonium omnes Gronovii membranæ; unde ille: Hinc Chthonium.—171 Astyoche Laud. Laur. Lang. Buslid. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. Grasser. Gevart. et Amstel. Gruterus conjectabat: *hinc mater Penthea clamat Astyoche; quod secutus est Gronovius; nam et bonæ notæ codex manuscriptus ejusdem Gronovii sic habebat. Hinc receptum in Barth. Veen. et Delph. 'Scribe cum optimo libro Astyoche.'* Barth. *Phedime* Ald. 1.—172 *Marpissaque Pactum* Dan.—173 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid, uterque Behot. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Crue. Grasser. Amstel. Gronov. Veen. et Delph. *Acamanta; Barthius tamen ex optimis suis membranis legi vult, Athamanta. Unus Behot. levant.—175 In optimo librorum non truncant, sed nudant legitur; et 'patefaciunt' exponitur.*

NOTE

170 *Chthonium*] Vide præcedente sorum.
 lib. vs. 538.

171 *Phædime*] Vide lib. præcedente, vs. 575.

173 *Lavant*] Lavabant enim apud veteres corpora mortuorum et unguebant: tum linteo involutum in lecto ferali deponebant.

174 *Retegunt ferro*] Ad construendos rogos cremandis corporibus occi-

175 *Qui conscius actis*] Conscientiam rerum rebus inanimis tribui, exempla passim obvia. Sic 'consciis ignis' Herus amorum lib. vi. 517. et 'conscia templa' lib. viii. 206. Papinio adhuc nostro.

177 *Suo igne*] Id est, rogo quo corpus sui propinqui comburebatur.

Fatorum gens nostra ruit, Sidonius ex quo
 Hospes in Aonios jecit sata ferrea sulcos :
 Unde novi foetus, et formidata colonis
 Arva suis : sed nec veteris cum regia Cadmi
 Fulmineum in cinerem monitis Junonis iniquæ
 Consedit, neque funerea cum laude potitus
 Infelix Athamas trepido de monte veniret,
 Semianimum heu læto referens clamore Learchum ;
 Hic gemitus Thebis : nec tempore clarius illo

180

185

vexata cecidit, ex quo Sidonius advena sevit ferrea semina in solo Thebano : unde orti insoliti partus, et jugera timenda suis cultoribus. Sed, cum aula prisci Cadmi coacta fuit fulmine in cineres, consiliis injustæ Junonis, et cum miser Athamas, funesta potitus laude, festinus de monte descendit, heu reportans hilari ululatu semivivum Learchum, talis planctus, qualis nunc, Thebis non fuit : nec Tyriæ ædes

—180 *Fatorum gens nostra fuit* codex Rottendorphianus ; ita etiam Taurin. et conjectabat Jortinus nostras in Misc. Obs.—182. 183 Idem Jortinus malit : et *formidata colono Arva suo* ; cui emendationi favet glossa in codice Burmanni : ‘Ipsi Cadmo, qui fuit tunc colonus.’ Sed vide Theb. iv. 438.—184 *Optimæ Barthii membranæ : monitu Junonis*, cum glossa : ‘Scilicet cum Juno decipit Semelen.’—185 Ald. 1. *funera cum laude*.—187 *Semianimum* unus Behot. leto Ald. 1.—188 *Hic gemitus* Taurin. *Hi gemitus* codex Rottendorphianus, ut conj. Jortinus ; hoc, diu notatum aliis, Peyraredus explicnit, ‘tales gemitus.’ *Hic gemitus* Laur. Lang. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Hic gemitus* Petrens. Birm. Exc. Cantab. Dan. Put. Petav. omnes Barthiani, uterque Behot. Lindenbrog. Crue. Ge-

NOTÆ

180 *Sidonius Hospes*] Cadmus a Sidone urbe Phœniciaë *Sidonius* dictus.

181 *Aonios*] Bœotios. *Sata ferrea*] Dentes serpentis, ex quibus proliit Armatorum seges. Vide Theb. i. vs. 7. et 8.

182 *Novi fœtus*] Milites armati. Vide ibidem. *Fœtus*] Proprie *fœtus*, quia fœtus terræ partus est. Ut Virgilius Georg. i. ‘Sic quoque mutatis requiescent fœtibus arva.’ Et *formidata colonis Arva suis*] Rationem hujusce rei affert Noster Theb. iv. 439. et sequentibus.

183 *Sed nec veteris cum regia Cadmi Fulmineum in cinerem monitis Junonis iniquæ Consedit*] Tangit fabulam Semeles, quæ monitis fallacis Junonis,

quæ sumserat vultum habitusque Be-roës ejus nutricis, petit a Jove, ut ad se veniret cum iisdem insignibus, id est, tonitru et fulmine, ac solebat ad Junonem. Sed vix Jupiter intraverat cubiculum Semeles, cum ipsa totaque regia Cadmi conflagravit. *Fulmineum in cinerem Consedit*] Virgilius Æneid. ii. ‘Omne mihi visum est considerare in ignes Ilion.’

185 *Funerea cum laude potitus*] Athamas enim in furore suo leonem occidere credebat, cum sagittis filium Learchum configeret : hincque gloriam consequi sperabat.

186 *Trepido de monte*] Ipse trepidus. Vide Theb. i. 13. *De monte*] In quo filium occiderat.

Phœnissæ sonuere domus, cum lassa furorem
 Vicit, et ad comitum lacrymas expavit Agave. 190
 Una dies similis fato specieque malorum
 Æqua fuit, qua magniloquos luit impia flatus
 Tantalus, innumeris cum circumfusa ruinis
 Corpora tot raperet terra, tot quæreretur ignes.
 Talis erat vulgi status, et sic urbe relicta 195
 Primævique senes, et longo examine matres
 Invidiam planxere Deis, miseroque tumultu

ejulare altius, cum Agave fatigata desiit furere, et ad sociarum fletus exhorruit. Sola dies sortem habuit parem, ac eandem imaginem calamitatis, qua impia Tantalus filia superbæ jactantiæ suæ penas dedit, cum, circumdata innumeris damnis, tot cadavera e terra tolleret, et tot exstrueret rogos: tales erant res plebis, et sic deserta civitate et longævi senes, et longa turba matronæ sibi pectus plangendo Dīs

~~~~~

var. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—189 'In optimo codice non *Phænissæ*, sed *Phœnices* clare hic comparet.' Barth.—191 *Una dies similis facto* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *similis fato* uterque Behot. Petreus. Taurin. Exe. Cantab. Burm. Dan. Pnt. Petav. Venett. Rom. Lindenbrog. Cruc. Gevar. Grasser. Amstel. Gronov. et recentt. 'Recte emendarunt, *fato*; et sic exemplaria nostra, cum enarratione in optimo: 'Singulari infortunio.' Barth.—192 Optimæ Barthii membranæ, *magnilocos*; Pnt. *magniloquus*. Unus Behot. *impia fastus*.—194 *Corpora quot raperet terra, tot*, &c. tentabat Marklandus ad Sylv. III. 3. 39.—196 'Sic nostri libri omnes ad unum. Cum tamen de omni ætate verosimilius sit locutum Papinium, quam de solis senibus et matribus, cum clades Niobæa præcipue juvenilium corporum fuerit, insuper habendos omnes omnino codices puto, et scribendum: *Primævique, senes-*

NOTE

189 *Phænissæ*] Thebanæ, quia Thebani Phœnicum coloni. *Vicit furorem*] Id est, furere cessavit.

190 *Ad comitum lacrymas expavit Agave*] Videns enim comitum lacrymas Agave rediit in se, et cognovit se Pentheum filium discerpisse. *Expavit*] Quia adhuc causam nesciebat.

191 *Una dies similis fato specieque malorum Æqua fuit*] Huic diei scilicet, quo tot cives amisimus.

192 *Qua magniloquos luit impia flatus Tantalus*] Niobe Tantalus filia ob numerosam et pulcherrimam sobolem eo superbiæ insolentiæque pro-

cessit, ut Latonæ præferre se non dubitaverit: unde Dea irata a Diana et Apolline occidendos ejus liberos curavit.

194 *Corpora tot raperet terra*] Niobe enim depingebatur gremium conferta tot natis, dum unumquemque amplecti manibus cupit. *Tot*] Quatuordecim enim habebat liberos, septem mares, septem fœminas. *Tot quæreretur ignes*] Ut combureret liberorum corpora. Vide Ovidium Met. VI.

197 *Invidiam planxere Deis*] Vete- res in ipso planctu incensabant Deos, et conviciis lacescebant, eosque ini-

Bina per ingentes stipabant funera portas.

Meque ipsum memini (nec dum apta doloribus ætas)

Flesse tamen, gemituque meos æquasse parentes. 200

Illa tamen Superi. Nec quod tibi, Delia, castos

Prolapsum ad fontes, specula temerante profana,

Heu dominum insani non agnovere Molossi,

Deflerim magis, aut verso quod sanguine fluxit

invidiam fecere, et comitabantur flebili strepitu per magnas portas bina exequias. Ego quoque recorder (etsi mea infantia nondum capax esset doloris) plorasse tamen, et æquasse luctu parentes meos. Hæc tamen Dii fecerunt. Nec id magis deploraverim, quod causa tua, o Delia, heu rabidi canes non agnoverunt herum delutum ad pudicum fontem, ut eum violaret ex impia specula: aut quod regina mu-

~~~~~

que, et longo, &c. Quæ utique vera est lectio.' Barth.—201. 202 Marklandus ad Sylv. II. 6. 80. legit: nec quod te, Delia, castos Prolapsum ad fontes specula temerare. Codd. Gronovii et Dan. etiam, temerare.—203 Put.

NOTÆ

quos, fataque injusta vocabant. *Invidiam* enim *planxit Deis*, qui eorum sævitiam plangendo in odium adduxit. Et in ejusmodi casibus, non solum iniqui Dii vocati, sed eorum templa lapidata, eversæ imagines, contritæ, in publicum abjectæ. Exempli passim obvia apud Poëtas et scriptores. *Invidiam planxere*] Lucanus lib. II. 'Nec defuit aris Invidiam factura parens.'

198 *Bina funera*] Hic Papinius sequitur opinionem eorum, qui quatuordecim liberos dant Niobe: bina enim funera per singulas Thebarum portas, quæ septem erant, efferri dicit. Sed Theb. VI. sequitur Homerum referentem Nioben duodecim habuisse liberos tantum: 'Quo geminis Niobe consumpta sagittis Squalida bisenas Sipylon deduxerat urnas.' Consule A. Gellium lib. XX. cap. 6.

199 *Meque ipsum memini (nec dum apta doloribus ætas) Flesse tamen*] Puerorum ea est simplicitas, ut publicum luctum non capiant, neque lugeant nisi imitatione.

201 *Illa tamen Superi*] Supple, fecerunt. Et ascribit iis calamitates gentis Thebanæ supra relatas, et his exemplis, quæ nota erant, miseros parentes ac cognatos solari nititur Alethes. *Delia*] Diana nata in insula Delo.

202 *Specula temerante profana, &c.*] Gronovius scribit *temerare*. Videtur, ait ille, dixisse *ad sacros fontes prolapsum temerare*, ut eos temeraret ac violaret, *specula profana*.

203 *Heu dominum insani non agnovere Molossi*] Tangit fabulam Actæonis, qui cum imprudenter deprehendisset Dianam in fonte Gargaphio lavantem, ab ipsa in cervum conversus est, moxque a canibus discerptus. *Molossi*] Quia Molossia, pars Epiri, præstantissimos canes educabat, qui et eodem nomine, quo gens ipsa, *Molossi* dicebantur. Vide Græti Cynegeticon vs. 181.

204 *Aut verso quod sanguine fluxit In subitos regina lacus*] Intelligit fabulam, qua Dirce regina Thebarum dicitur alligata fuisse caudæ tauri ab

In subitos regina lacus : sic dira sororum 205
 Pensa dabant, visumque Jovi. Nunc regis iniqui
 Ob noxam immeritos patriæ tot culmina cives
 Exuimus ; nec adhuc calcati foederis Argos
 Fama subit, et jam bellorum extrema dolemus.
 Quantus equis, quantusque viris in pulvere crasso 210
 Sudor ! io quanti crudele rubebitis amnes !
 Viderit hæc bello viridis manus : ast ego doner
 Dum licet igne meo, terraque insternar avita.
 Hæc senior : multumque nefas Eteoclis acerbat,
 Crudelem infandumque vocans, poenasque daturum. 215
 Unde ea libertas ? juxta illi finis et ætas

tato cruore effusa est repente in fontem. Sic volebant Parcarum stamina, et Jovi placuerat. Nunc ob culpam perversi principis amissimus innoxios cives, tot patriæ munimenta : nec adhuc rumor violati pacti Argos pervenit, et jam summus bellorum clades plangimus. Quantus equis, et quantus labor erit bellatoribus in denso pulvere ! io quam sæve fluvii rubebitis ! Hoc curæ erit juventuti armis maturæ : verum ego, dum licet, trahar meo rogo, et in patrio solo sepeliar. Hæc nit longærus, et multum exaggerat scelus Eteoclis, eum appellans særum, et scelestum, et supplicium soluturum. Unde tanta libertas ? Prope est illi vitæ terminus, et

~~~~~

nihil agnoscere.—205 Put. Petav. Dan. Taurin. Burm. Petrens. Exc. Cantab. uterque Behot. *dura* ; quod receperunt Lindenbrog. et Crne. *diri* testantur Lipsian. Lang. Laur. optimus Barthii, Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. —209 *Fama subit cum jam nonnulli* codd. Barthiani ; *et jam optimæ membranæ*, cum aliis omnibus et edd. vett.—211 *Sudor, io quantum* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. uterque Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Crne. et Amstel. *quanti* omnes fere codd. Gronovii ; quod ille recepit, cumque secuti sunt Barth. Veen. et Delph. ita quoque legendum censet Dan. Heinsius ad Claudian. Prob. et Olyb. Cons. t. Vide Nic. Heins. ad Ovid. Pont. 342.—214 *Eteoclis acerbat* Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. omnes Barthiani, etiam optimus ; et ita conjectabat Bernartius ; ceteri codd. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. uterque Behot. cum edd. Venett. Rom. Aldd. Colin.

NOTÆ

Amphione et Zetho, et conversa in fontem sui nominis in Bæotia.

205 *Sororum*] Parcarum.

206 *Nunc regis iniqui, &c.*] Superiores clades attribuit Superis, ut jam diximus : præsentem vero regis criminari.

210 *Quantus equis, quantusque viris in pulvere crasso* Sudor] Horatii imitatio l. Od. 15. 'Eheu quantus equis,

quantus adest viris Sudor !'

211 *Quanti*] Priores editiones habent *quantum*. Sed omnes fere Mss. ut observat Gronovius, habent *quanti*, sen quam exuberantes ac restagnantes. Duo in annibus signa cladium promittit : fore enim ut et crescant, et colore mutato sint.

214 *Acerbat*] Legunt alii, *accerrat*.

216 *Juxta illi finis et ætas* Tota retro]

Tota retro, seræque velit decus addere morti.
 Hæc sator astrorum jamdudum e vertice mundi
 Prospectans, primoque imbutas sanguine gentes,
 Gradivum acciri propere jubet. Ille furentes 220
 Bistonas, et Geticas populatus cædibus urbes,
 Turbidus æthereas currus urgebat ad arces,
 Fulmine cristatum galeæ jubar, armaque in auro
 Tristia, terrificis monstrorum animata figuris,
 Incutiens: tonat axe polus, clypei que cruenta 225
 Lux rubet, et solem longe ferit æmulus orbis.
 Hunc ubi Sarmaticos etiamnum efflare labores
 Jupiter, et tota perfusum pectora belli

omnes ejus anni exacti, et cupit tardo leto gloriam adjicere. Creator siderum hæc jamdudum cernens ex alto cælo, et populos hoc primo cruore infectus, imperat Martem ocyus accersi. Ille funeribus deprædatus rabidos Thraces, et oppida Getica, commotus currum accelerabat ad cælestes ædes. Fulgens ejus cassis fulmine cristata erat. Et quæciebat clypeum etiam in auro terribilem, et insculptum horrendis monstrorum imaginibus. Currus sub axe resonat. Scuti lumen sanguineum rutilat, et ejus orbis procul percutit solem, quem æmulatur. Hunc ut Jupiter aspexit adhuc anhelantem opera Sarmatica, et habentem pectus plenum toto belli tumultu: In hoc,

//////////

Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *acervat*.—218 Unus Behot. *jamdudum vertice*; alter *jamdudum in vertice*.—221 Unus Behot. *aut Geticas*.—226 Alter Behot. *eminus orbis*.—227 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *etiamnum af-*

NOTÆ

Seneca Hippolyto: 'Fortem facit vicina libertas senem.' Ubi 'libertas' significat finem vitæ.

217 *Seræque velit decus addere morti*] Ipsi serum videbatur naturæ lege mori, itaque volebat per virtutem ad mortem properare. Multi veterum sapientum summam gloriam ponebant in contemptu mortis.

219 *Primoque imbutas sanguine gentes*] Qui in hac pugna, Tydei cum Thebanis fusus fuerat.

221 *Bistonas*] Bistones, gens Thracia. *Geticas urbes*] Getæ populi Thraciæ. Et hoc dicit Poëta, quod Mars sedem elegerit in Thracia, et quod Thraces et Getæ sint nationes

feræ ac bellicosæ.

223 *Fulmine cristatum galeæ jubar*] Galea Martis loco cristarum habebat, fulmen inpositum. *Armaque in auro Tristia, terrificis monstrorum animata figuris*] Ut majorem terrorem incuterent.

225 *Tonat axe polus*] Incertum utrum poli axem, an currus dixerit; sed rectius pro axe currus sumitur.

226 *Æmulus*] Æquale habens lumen.

227 *Sarmaticos labores*] *Sarmaticos* a Sarmatis Europæ populis supra Thraces et Getas Septemtrionem versus sitis. Vocantur hodie *Poloni*, *Rutheni*, et *Tartari*.

Tempestate videt: Talis mihi, nate, per Argos,
 Talis abi: sic ense madens, ac nubilus ira. 230
 Exturbent resides frænos; et cuncta perosi
 Te cupiant, tibi præcipites animasque, manusque
 Devoveant: rape cunctantes, et fœdera turba,
 Quæ dedimus: tibi fas ipsos incendere bello
 Coelicolas, pacemque meam: jam semina pugnæ 235
 Ipse dedi: remeat portans immania Tydeus
 Ausa ducis, scelus et turpis primordia belli,
 Insidias, fraudesque, suis quas ultus in armis.
 Adde fidem. Vos o Superi, meus ordine sanguis,
 Ne pugnete odiis, neu me tentare precando 240
 Certetis: sic fata mihi, nigræque sororum

ait, statu, fili, in hoc statu per Argos incedas, sic madefacto gladio, et sic furore turbidus. Argivi excutiant pigra retinacula, et omnia aversati, te solum exoptent, tibi promptas addicant animas et manus; tardos tolle, et turba fœdera, quæ dedimus. Tibi licet inflammare ad bellam ipsos calites, et meam quietem. Jam ipse movi causas prælii. Tydeus redit ferens super corpus atrocia incepta regis, flagitium, et initia fœdi belli, insidias, et dolos, quos vindicavit ense suo. Fac ei credatur. Vos, o Dii, mea serie progenies, ne certate simultatibus, nec contendatis me flectere rogando. Sic fata, et atra Parcarum pensa mihi juravere. Hoc tempus præstitutum

flare; in ceteris omnibus, et scriptis et editis, efflare.—229 Unus Behot. agros, superscriptum Argos eodem stylo.—230 ‘Melius vetus codex: sic nubilus ira.’ Barth. Unus Behot. et nubilus ira. Marklandus ad Sylv. III. 4. 98. correxit: hac nubilus ira. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Dan. Put. Petav. alter Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Baith. Veen. et Delph. ac nubilus ira.—231 ‘Scitius optimæ membranæ: Et turbent resides frænos.’ Barth. Unus Behot. resides animos.—237 Uterque codex Behot. et turpes.—238 ‘In inferioris notæ libro scriptum: fraudesque sui; sed optimus codex optime, qui totum hunc versum non agnoscit: optime, inquam; est enim omnino a mala manu, qui superflua, minime cum ulla gratia aut inajestate sermonis Papiniani, nec bene Latine loquitur, et potest absentia sua splendidiorem facere, immo relinquere, sermonem omnem. Et quid enim concinnius, semoto hoc nebulone?’ Barth.—240 ‘Scitius et vere idem manu-

NOTÆ

231 *Resides frænos*] Id est, vincula, leges, fœdera, quibus tenentur in pace.

233 *Fœdera Quæ dedimus*] Quia fœdera non, nisi testibus Diis vocatis ac veluti præsentibus, cæsisque victimis, sanciebantur.

235 *Pacemque meam*] Summo enim

Delph. et Var. Clas.

omnium rerum arbitro pax et tranquillitas mentis maxime convenit.

239 *Adde fidem*] Effice, ut Tydeo credatur. *Meus ordine sanguis*] Quia omnes Dii ab ipso Jove, vel ejus libris originem trahebant.

241 *Sororum*] Parcarum.

Stat.

3 E

Juravere colus: manet hæc ab origine mundi
Fixa dies bello, populique in prælia nati.

Quid ni me veterum pœnas sancire malorum
Gentibus, et diros sinitis punire nepotes?

245

Arcem hanc æternam, mentis sacraria nostræ,
Testor, et Elysios etiam mihi numina fontes,
Ipse manu Thebas, correptaque mœnia fundo
Excutiam, versasque solo super Inacha tecta
Effundam turres, ac stagna in cœrula vertam

250

Imbre superjecto: licet ipsa in turbine rerum
Juno suos colles templumque amplexa laboret.

est bello, ab initio mundi, et illæ gentes ortæ sunt ad hæc certamina. Quod si non patiamini me constituere in populos supplicia priscis sceleribus debita, et plectere nefandos nepotes, juro per has æternas ædes, et per sacrum sedem mentis nostræ, utque etiam per Stygiam undam, quæ mihi loco numinis est, ipse exertam funditus propriis manibus Thebas, et injiciam muros ejus avulsos fundamentis, ac dirutas turres super Argivas domos, ac mutabo eas superfusus aquis in cœruleos lacus: quamvis ipsa Juno in hac rerum vertigine amplexa suos colles, et delubrum, nitatur ea defen-

scriptus: *Ne pugnare odiis.* Idem. Ita quoque uterque Behot.—244 *Quid nisi* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Crue. et Grasser. *Quid ni* Exc. Cantab. Petrens. Taurin. Burm. uterque Behot. omnes Barthiani, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—246 Dan. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. et Gevart. *mentisque sacraria*; Put. Petrens. omnes Barthiani, uterque Behot. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *mentis sacraria*, τῇ que omisso.—247 *Elyseos jam nobis unus* Behot.—250 *Petrens. Taurin. Burm. optimæ Barthii membranæ, uterque Behot. Dan. Put. Lang. et Buslid. aut stagna; quam scripturam agnoscit et Lutatius; probant Barth. et Bern. Marklandus ad Sylv. iii. 4. 87. legendum putat: ac*

NOTÆ

242 *Manet hæc ab origine mundi*
Fixa dies bello] Credebant veteres
nascente mundo statuta esse homi-
num fata.

243 *Populique in prælia nati*] Quasi
fatis decretum sit, ut populi hi bello
pereant.

246 *Arcem hanc æternam*] Cælum
intelligit. *Mentis sacraria nostræ*] In-
telligit suum caput, in quo mens ejus
residet; nam per caput suum ant
alterius jurare soliti veteres. Virg.

Æn. ix. 'Per caput hoc juro, per
quod pater ipse solebat.'

247 *Et Elysios etiam mihi numina*
fontes] Stygem intelligit: 'Cujus Dii
jurare timent et fallere numen.'

249 *Super Inacha tecta*] Argos.

252 *Juno suos colles, templumque am-*
plexa laboret] Quia Argos, quæ urbs
sacra erat Junoni, super colles sita
est, in eaque templum Junonis super-
bum.

Dixit; et attoniti jussis (mortalia credas
 Pectora) sic cuncti vocemque animosque tenebant.
 Non secus ac longa ventorum pace solutum 255
 Æquor, et imbelli recubant ubi littora somno,
 Sylvarumque comas, et abacto flumine nubes
 Mulcet iners æstas: tunc stagna, lacusque sonori
 Detumuere: tacent exhausti solibus amnes.
 Gaudet ovans jussis, et adhuc temone calenti 260
 Fervidus, in lævum torquet Gradivus habenas.
 Jamque iter extremum, coelique abrupta tenebat,
 Cum Venus ante ipsos nulla formidine gressum
 Figit equos: cessere retro, jam jamque rigentes
 Suppliciter posuere jubar: tunc pectora summo 265

dere. Inquit, et consternati Dii sunt his verbis, (existimares homines,) ita omnes comprimebant vocem et halitum. Ut cum mare tranquillum est ventis diu cessantibus, et ripæ jacent molli inertia, et languida æstas permulcet folia arborum, ac nubes, expulso flatu: tunc rivi, et murmurantes paludes subsidunt, et amnes æstu siccati silent. Mars lætus exultat his mandatis, et curru adhuc flagrante ardens, vertit frænos in sinistrum latus. Et jam tenebat viam ultinam, et præcipitia cæli, cum Venus nullo timore constitit ante ipsos equos. Hi retro abierunt, et jam jam summis inclinatorum erectis jubar. Tunc pectore incumbens summo jugo, et de-

////////

stagna in cæcula mergam.—253 Unus Behot. et attoniti dictis.—254 Unus codex Barthii: animosque premibat.—255 'Hic quoque omnibus et editis et scriptis codicibus melior noster veram lectionem solus omnium conservat, repræsentando: Non secus haud longo.' Barth.—257 Dan. Put. et Petav. et abactas; quod receperunt Lindenbrog. et Cruc. et abacto optimæ Barthii membranæ, Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burn. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. interque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. 'quæ antiquæ est genuina scriptura.' Barth.—259 Unus Behot. jacent; Put. tacent exusti.—261 Put. in lævum torsit.—261 Figit equos unus Behot. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. Figit equos alter Behot. Dan. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burn. omnes Barthiani,

NOTÆ

256 *Et imbelli recubant ubi littora somno*] Sic ad Somnum Noster: 'Et terris maria acclinata quiescent.'

259 *Solibus*] Longis diebus, et æstu solis.

260 *Gaudet*] Supple, Mars. Calenti] Mars enim supra dicitur currum ad ætherias ædes irrisisse.

262 *Iter extremum*] Parte, qua deficit cælum. *Cælique abrupta*] Quia cum cælum rotundum sit, semper prona a medio descendenti, et abrupta videtur via: contra ascendenti ardua.

263 *Nulla formidine*] Quia eam bene noverant.

Acclinata jugo, vultumque obliqua madentem,
 Incipit: (interea dominæ vestigia juxta
 Spumantem proni mandunt adamanta jugales)
 Bella etiam in Thebas, socer o pulcherrime, bella
 Ipse paras, ferroque tuos abolere nepotes? 270
 Nec genus Harmonies, nec te connubia cœlo
 Festa, nec hæ quicquam lacrymæ, furibunde, morantur?
 Criminis hæc merces? hoc fama, pudorque relictus?
 Hoc mihi Lemniacæ de te meruere catenæ?
 Perge libens: at non eadem Vulcania nobis 275

torquens faciem rigatam lacrymis, orditur: (interea proni cycni rodunt spumosos frænos adamantinos ad pedes heræ:) Ipse etiam bellum, o socer formosissime, bellum moliris adversus Thebas, et vis delere gladio tuos posteros? nec soboles Harmonies, nec celebratæ in cælo nuptiæ, nec hi fletus, furiose, te quicquam retinent? hoc sceleris præmium? hoc projecta fama, et extinctus pudor, hoc mihi vincula Lemnia de te meruere. Vade lubenti animo. At non eodem modo nobis Vulcanus in-

Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—266 In optimo Barthii codice *vultum obliquata*.—268 Edd. vett. *socero pulcherrima bella, Ipse paras*. Lectio nostra debetur Bernartio; eamque testantur Dan. Put. Petav. uterque Behott. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. et Burm.—271 *Hermionæ* Behot. 1. *Hermiones* Behot. 2.—272 *Facta* Behot. 1. *Pacta* Nic. Heinsius ad Ovid. Met. p. 189.—273 Dan. Put. Petav. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Crnc. *hæc fama*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Barthiani, Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *hoc fama*. ‘Sic legendum cum omnibus bonis libris.’ Barth.—274 *Lemniacæ trita meruere* unus Behot.—275 Alter

NOTE

266 *Acclinata jugo, vultumque obliqua madentem*] Venus super jugum currus Martis obliquum tenebat vultum, madentem lacrymis, ut hoc habitu Martem furem mansueface-ret.

268 *Adamanta*] Frænos adamantinos. *Jugales*] Poëtæ jungunt currui Veneris columbas, passeret, aut cyc-nos.

269 *Socer o pulcherrime*] Ironice, et objurgatorie. *Socer*] Ob Harmoniam filiam, quæ nupsit Cadmo.

270 *Nepotes*] Principes enim Thebani originem trahebant a Marte per Harmoniam filiam.

271 *Genus Harmonies*] Principes

Thebani. *Connubia cælo Festa*] Nuptiæ Cadmi et Harmonies celebratæ fuerunt in cælo, Dique omnes iis interfuert, ut jam diximus.

273 *Criminis*] Adulterii cum Marte. *Hoc fama, pudorque relictus*] Dido apud Virgilium Æn. iv. ‘Te propter eundem Extinctus pudor, et quo sola sidera adibam Fama prior.’

274 *Lemniacæ catenæ*] Quibus cum Marte in adulterio deprehensa, vinc-ta est a Vulcano. Vide præcedente lib. vs. 271.

275 *At non eadem Vulcania nobis Obsequia*] Non pari animo affectus in me Vulcanus, quam tu, cum læsus etiam a me, libens mihi inserviat.

Obsequia, et læsi servit tamen ira mariti.
 Illum ego perpetuis mihi desudare caminis
 Si jubeam, vigilesque operi transmittere noctes,
 Gaudeat, ornatusque novos, ipsique laboret
 Arma tibi: tu: sed scopulos et aëna precando 280
 Flectere corda paro: solum hoc tamen anxia, solum
 Obtestor, quid me Tyrio sociare marito
 Progeniem caram, infaustisque dabas Hymenæis?
 Dum fore præclaros armis, et vivida rebus
 Pectora vipereo Tyrios de sanguine jactas, 285
 Demissumque Jovis serie genus: ah mea quanto
 Sithonia mallet nupsisset virgo sub Arcto
 Trans Boream, Thracasque tuos: indigna parumne

servit, et offensi mariti ira tamen obsecundat. Si illi præciperem, mea gratia assidue furnicibus insudare, et insomnes noctes operi impendere, exultaret, et tibi ipsi novos cultus, et arma fabricaretur. Tu! Sed conor precibus movere rupem, et æreum pectus. Solum hoc tamen, solum precor sollicita. Cur mihi suadebas, ut infelici connubio jungerem dilectam filiam marito Tyrio, dum jactanter gloriaris Tyrios, qui nasci deberent ex anguineo semine, fore bello conspicuos, et mentes habituros rerum capaces, oriundamque ex iis ordine Jovis stirpem. Ah quanto maluissem, mea filia nupsisset in Septemtrione Sithonio, ultra Aquilonem, et Thraces tuos. Pa-

////////

Behot. ac non.—280 *Arma tibi, sed quid scopulus* Behot. 2.—285 *Tyrio unus* Behot. ‘Suspecta lectio vocis *Tyrios*; in optimo exemplari vox est nihili, *Tiros*.’ Barth. Jortinus conj. *vipereo T. de semine*.—286 *Alter* Behot. *at mea quanto*.—287 *Sithonia vellem optimæ membranæ Barthii, quod ille probat.*

NOTÆ

277 *Caminis*] Faber enim erat Deorum Vulcanus, ipsisque arma fabricabatur.

280 *Tu*] Aposiopesis. Ut Virgilius *Æneid.* 1. ‘Quos ego.’

282 *Tyrio marito*] Cadmo.

283 *Hymenæis*] Hymenæum sumi pro nuptiis jam diximus.

285 *Vipereo de sanguine*] Propter quinque illos, qui de draconis satis dentibus orti sunt, et reliquis occisis superfuisset dicuntur, quique in condendis Thebis Cadmum adjuverunt, et affinitatem cum eo junxerunt.

286 *Demissumque Jovis serie genus*] Cadmus enim a Jove originem trahe-

bat per Agenorem patrem, qui nepos Epaphi per matrem Libyam, qui Epaphus Jovis et Ius filius erat.

287 *Sithonia sub Arcto*] Sithonia pars Thraciæ, quæ ab Hæmo monte aversa vergit in pontum Euxinum. Herodotus vero Sithoniam regionem in ora Macedoniæ maritima collocat. Arcetos autem sumi pro Septemtrione jam diximus.

288 *Boream*] Boreas ventus, qui a Septemtrione flat. *Thracasque tuos*] Quia Mars apud Thracas sedem elegerat. Thraces vero populi Thraciæ, quæ regio Europæ est, Macedoniæ ad Occasum proxima, Nesto fluvio,

Pertulimus? divæ Veneris quod filia longum
 Reptat, et Illyricas ejectat virus in herbas? 290
 Nunc gentem immeritam. Lacrymas non pertulit ultra
 Bellipotens: hastam læva transumit, et alto
 (Haud mora) desiluit curru: clypeoque receptam
 Lædit in amplexu, dictisque ita mulcet amicis:
 O mihi, bellorum requies, et sacra voluptas, 295
 Unaque pax animo; soli cui tanta potestas
 Divorumque hominumque meis occurrere telis

rumne nobis fuit dedecori, quod nata Deæ Veneris serpit longis spiris et exomit venenum in Illyrica gramina? Quin ipse nunc vis perdere populum innoxium. Mars non ultra ejus fletus sustinuit. Hastam in sinistram transtulit, et haud cunctatus devolat ex celso curru, et illam in scuto receptam amplectendo lædit, et lenibus verbis ita solatur: O mihi, post pugnas levamentum, et sacræ deliciæ, ac unica menti meæ tranquillitas; quæ sola ex Diis et hominibus potes tuto obviam ire meis telis,

Lipsian. nata sub arcto; in ceteris omnibus, virgo.—290 *Reptat in Lyricas* Put.—293 Behot. 1. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *dissiluit*; alter Behot. optimi codd. Barthiani, Dan. Put. Petav. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *desiluit*.—294 *Lædit in amplexum* unus codex Barthii, Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Reddit in amplexum* optimæ membranæ Barthii, quod ille non improbat; *Lædit in amplexum* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Illigat amplexu* tentabat Barthius.—295 *O sacra Voluptas* optimæ Barthii membranæ.—296 Unus Behot. *pax animi*.—297 *Divorum hominumque* Put. Petav. Dan. Lipsian. Laur. Lang.

NOTÆ

ut vult Ptolemæus, aut, ut vult Plinius, Strymone amne ab eadem divisa. Finit Thraciam a Septemtrione Danubius, ab Ortu Pontus Euxinus et Propontis, a Meridie Ægæum Mare.

289 *Veneris quod filia longum Reptat, et Illyricas ejectat virus in herbas*] Alludit ad fabulam, qua Harmonia dicitur in Illyrico in serpentem conversa. Vide lib. præcedente vs. 289.

291 *Gentem immeritam*] Thebanam. Et supplendum est, vis perdere, aut quid simile.

294 *Lædit in amplexu*] Quia armatus erat tunc Mars. Et præ festinatione, nec cogitans se armatum, avi-

dus et aretius eam amplexus est. Sic Stellæ Epith. ‘Jacebat Amplexu duro Getici resoluta mariti.’ In optimo codice scriptum invenitur, *Reddit in amplexum*. Forsan, *Tollit in amplexum*: vel *Illigat amplexu*.

295 *O mihi, bellorum requies, et sacra voluptas, Unaque pax animo*] In sinu enim Veneris dicitur Mars a bellicis laboribus requiescere. Lucretius lib. 1. ‘Nam tu sola potes tranquilla pace juvare Mortales, quoniam belli fera mœnia Mavors Armipotens regit, in gremium qui sæpe tuum se Rejicit, æterno devinctus vulnere amoris.’

Impune, et media quamvis in cæde frementes
 Hos assistere equos, hunc ense avellere dextra:
 Nec mihi Sidonii genitalia fœdera Cadmi, 300
 Nec tua cara fides (ne falsa incessere gaude)
 Exciderunt: prius in patruī Dens infera mergar
 Stagna, et pallentes agar exarmatus ad umbras.
 Sed nunc Fatorum monitus, mentemque supremi
 Jussus obire patris, (neque enim Vulcania tali 305
 Imperio manus apta legi,) quo pectore contra
 Ire Jovem, dictasque parem contemnere leges?
 Cui modo, pro vires! terras, cœlumque, fretumque,
 Attremere oranti, tantosque ex ordine vidi

et detinere hos equos etiam furentes in media strage, et manu extrahere hunc gladium: nec mihi Cadmi Tyrii affinitas, nec tuus amor fidelis animo effluerunt: (ne tibi liceat haud vera exprobrare:) Deus potius mergar in lacus inferos patruī, et perdito armorum imperio, detrudat ad pallidos manes. Sed nunc, cum imperatum mihi sit exequi fatorum decreta, et consilia summi parentis, (non enim dextra Vulcani idonea est, quæ assumatur ad talia mandata,) quo animo possem Jovi resistere? et spernere præscriptas leges? ad cuius vocem, pro potestas! asperi modo terram, et cælum ac mare concuti, et tanta numina a primo ad ultimum quæsiisse latebras.

////////

Buslid, Aldd, Colin. Gryph. Basil. Plant. Lind. et Cruc. *Divorumque hominum que uterque Behot. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Vcen. et Delph.—299 Unus Behot. et ense. ‘Melius liber laudatissimus: excellere dextra.’ Barth. Nic. Heinsius voluit: hac ense avellere dextra.—300 Lipsian. genitalia, probante Barthio; genalia optimæ Barthii membranæ; genitalia Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et recentt.—301 Optimæ Barthii membranæ: ne falsa incessere gaude; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et Venett. ne falso incessere; unus Behot. nec falsa incessere.—302 Exciderint Dan. et unus Behot. Exciderant alter Behot. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Exciderunt optimæ Barthii membranæ, Gevart. Amstel. Gronov. et recentt. et sic voluit Fr. Modius Novantiq. Lect. Epist. 52. etiam Nic. Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. viii. 166. Deus in patruī prius infera optimæ Barthii membranæ.—309 ‘In uno codice vel totos scriptum offendi; quod non as-*

NOTÆ

300 Sidonii] Tyrīi. Genitalia fœdera] Eleganter Nuptias vocat genitalia fœdera, quia matrimonium contrahitur suscipiendorum liberorum causa. Forsan genalia; quia genalem lectum sternerant novæ nuptæ, et maritorum genium advocabant.

Arnobius lib. 11.

302 Patruī] Plutonīs.

303 Pallentes umbras] Inferos. Exarmatus] Divinitate privatus.

305 Vulcania, &c.] Retorquet in Venerem, quod de Vulcano dixerat.

Delituisse Deos. Sed ne mihi corde supremos 310
 Concipe, cara, metus; quando hæc mutare potestas
 Nulla datur: cum jam Tyriis sub mœnibus ambæ
 Bellabunt gentes, adero, et socia arma juvabo.
 Tunc me sanguineo late defertere campo
 Res super Argolicas haud sic dejecta videbis: 315
 Hoc mihi jus, nec Fata vetant. Sic orsus aperto
 Flagrantes immisit equos: non ocyus alti
 In terras cadit ira Jovis, si quando nivalem
 Othryn, et Arctoæ gelidum caput institit Ossæ,
 Armavitque in nube manum: volat ignea moles 320
 Sæva Dei mandata ferens, cœlumque trisulca

Sed, o dilecta, ne capias animo summos timores, cum nulla sit hæc avertendi facultas. Ubi jam ambo populi certabunt sub muris Thebanis, adveniam, et succurram amicis partibus. Tunc, non sic afflicta cernes me late furere contra Argicam aciem in cruento campo: hoc mihi licet, nec Parcæ prohibent. Sic locutus, impulit ardentes equos in putentem aërem. Fulmen summi Jovis non ruit velocius in terram, si quando gravat nivosum Othryn, et frigidum verticem Septentrionalis Ossæ, et in nube manum armavit: volat flammea massa portans crudelia jussa Dei, et

//////////

pernor.' *Barth.*—310. 311 Etiam hic ordinem mutarunt, si fides optimo libro, in quo diserte legitur: *se ne mihi cara supremos Concipe corde mctus.*' Idem.—313 *Bella dabunt gentes* optimæ Barthii membranæ; *Bellabunt gentes* uterque Behot. Put. et Dan.—314 *Tum me natus* Behot.—316 *Hoc mihi jus* codd. Bernartii et Venett. quod defendit Fr. Modius Epist. 52. *Hos mihi jus* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *nec fatu retent* optimæ Barthii membranæ. *sic jussus aperto* unus Behot.—319 Optimæ Barthii membranæ: *gelidum capud* incidit.

NOTÆ

311 *Mutare*] Dii enim non poterant fata mutare, sed tantum fati moram aliquam afferre, ac quædam circa ea mutare.

312 *Tyriis sub mœnibus*] Thebanis. Bellum enim Thebanum gestum est in campo, 'qui proximus urbi Damnatus bellis patet, expectatque furores.' *Ambæ*] Argivæ et Thebanæ.

316 *Aperto*] Supple, cælo.

319 *Othryn*] Othrys mons Thessaliæ nivibus tectus. *Arctoæ Ossæ*] Ossa mons Thessaliæ. *Arctoæ*] Quia ad Arcton seu Septemtrionem spectat. Fulmen autem sæpius editos montes percudit.

320 *In nube*] Quia fulmen in nubibus procreatur. Lactantius *nubem* interpretatur fulmen, et adducit hunc Virgilii versum: 'Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem.' *Ignea moles*] Fulmen.

321 *Sæva Dei mandata ferens, cœlumque trisulca* Territat omne comu] Fulmen dicitur trisulcum propter ignes trium superiorum siderum ad terram deciduos, quorum, ut ait Farnabius ad Herculeum (Ætæum vs. 1993. summus ex nimio Saturni humore infuscat, ἀργής; inus ex ardore Martis cremat, dissipatque, ψολβείς; medius e clara Jovis subtilitate penetrat

Territat omne coma, jamdudum aut ditibus agris
 Signa dare, aut ponto miseros involvere nautas.
 Jamque remensus iter fesso Danaëia Tydeus
 Arva gradu, viridisque legit devexa Prosymnæ 325
 Terribilis visu: stant fulti pulvere crines:
 Squalidus ex humeris cadit alta in vulnera sudor;
 Insomnesque oculos rubor excitat, oraque retro
 Sorbet anhela sitis: mens altum spirat honorem
 Conscia factorum. Sic nota in pascua taurus 330

trisulco crine consternat totum cælum, ut jamdudum signa det iræ suæ arvis fertilibus, aut submergat in mare infelices nautas. Et jam Tydeus, repetita via, præterit fatigato gressu campos Dunai, et colles viridis Prosymnæ: horrendus erat aspectu: comæ ejus eriguntur plenæ pulvere: sordidus sudor fluit ex humeris in profundas plagas: et rubor accendit pervigiles oculos, et sitis, quæ illum anhelare facit, ora ejus retrahit. Animus conscius factorum suorum spirat ingentem gloriam. Sic

—322 Unus Behot. *dudum vel ditibus agris*; alter Behot. *jamdudum aut ditibus arvis*.—324 *Jamque emensus iter Taurin. uterque Behot. Pnt. et Dan. Vide ad Theb. II. 375. Danaia Behot. 1. Danaiaque Behot. 2.*—325 Pnt. *diversa Prosymnæ*.—326 Nonnulli codd. *fulvi pulvere crines*. Vide ad Theb. I. 144.—327 *Sordidus ex humeris* unus Behot.—329 *Sorbet hancla optimus Barthii codex; Solcit anhela s. m. a. s. odorem* unus Behot.—330 ‘*Inepte quidam libri fatorum, quod contra mentem est.*’ Barth. Unus Behot. etiam *fatorum*.—332

NOTÆ

etiam illæsis vestimentis, *καταβάρης*. Jovi rursus tres datæ manubiæ sunt: minores quæ moneant; majores quæ, 12. Deorum concilio missæ, discutiant; maximæ, quas Jupiter eorundem nutu jaculatus, accendit, disperdit, imis summa commutat. *Coma*] Cum enim materia fulminis longe lateque accenditur, hoc refert veluti comam.

322 *Aut ditibus agris Signa dare, aut ponto miseros involvere nautas*] Id est, ut signum det, aut perituras esse fruges, aut navigantibus naufragia imminere.

324 *Jamque, &c.*] Transiit nunc Poëta ad Tydeum. *Danaëia*] Argiva, a Danao Argorum rege.

325 *Devexa Prosymnæ*] Prosymna urbs Argolidis in loco declivi sita. *Viridis*] Propter sylvas, aut prata.

Vide lib. I. 383. et Pausaniam in Corinthiacis.

326 *Stant fulti pulvere crines*] Id est, pleni sunt, ait Bernartius ad hunc locum. Sisennius IX. ‘*Cælum caligine stat.*’ Lucilius: ‘*Interea stat sentibus fundus.*’ Pro eo quod diceret, cælum plenum est caligine, fundus plenus est sentibus. Sed vult Poëta crines Tydei tanto pulvere repletos esse, ut hoc quasi *fulvi* erigantur.

328 *Insomnesque oculos rubor excitat*] Id est, vigiliis rubor oculorum contrahitur, vel, vigiliæ ruborem excitant. *Ora retro Sorbet anhela sitis*] Hoc fit frequenti respiratione, quo retrahitur os. Posset et legi: *Sorbet anhela situ*, hoc est, squalore, illuvie. Idem de Baccho sitiente lib. IV.

Bellator redit, adverso cui colla, suoque
 Sanguine, proscissisque natant palearibus armi.
 Tunc quoque lassa tumet virtus, multumque superbit
 Pectore despecto: vacua jacet hostis arena
 Turpe gemens, crudosque vetat sentire dolores. 335
 Talis erat. Medias etiam non destitit urbes,
 Quicquid et Asopon veteresque interjacet Argos,
 Inflammare odiis; multumque et ubique retexens
 Legatum sese Graia de gente petendis
 Isse super regnis profugi Polynicis, at inde 340
 Vim, noctem, scelus, arma, dolos, ea fœdera passum
 Regis Echionii; fratri sua jura negari.

victor taurus, cujus cervix et humeri confossis palearibus fluitant in suo et hostili cruore, revertitur in assucta pratu; tunc quoque fatigata fortitudo superbit, et multum tumet cernens pectus suum: rivalis sternitur in vacuo pulvere, fœde dolens, et prohibet sentire sævas plagas. Talis Tydeus erat. Non etiam desinit odiis accendere civitates, per quas transit, et loca sita inter Asopon, et antiquos Argos, multum et ubique repetens, se oratorem ex Græca natione profectum fuisse ad reposcendum regnum exulis Polynicis, at inde pertulisse violentiam, nocturnas insidias, flagitium, arma, fraudes; hanc fidem esse regis Thebani: fratri regnum denegari. Promte

//////////

Dan. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et Behot. 2. cum edd. vett. *proscissisque*, vel *procissisque*; Pnt. et nonnulli Barthiani *proscissisque*.—333 *Tum quoque* uterque Behot.—340 *Esse super regnis* Dan.—341 Behot. 1. *ca vulnera passim*.—342 *Frutris Echionii, fratri, &c.* optimæ Barthii membranæ, quod

NOTÆ

331 *Adverso cui colla*] Locus recte habet: τὸ *adverso* interpretare, adversarii, supple sanguine.

333 *Tumet virtus*] Ingentia enim facinora superbiam plerumque in animis generant.

334 *Pectore despecto*] Id est, ut despicit pectus confossum glorioso vulnere. *Vacua*] Quod in ea solus jaceat.

335 *Crudosque vetat sentire dolores*] Id est, laus victoriæ et victi gemitus eum vetant sentire vulnera sua, seu consolantur enim.

337 *Asopon*] Asopus fluvius Bœotiæ, Thebas, Plateas, et Tanagras præterfluens: habet ortus suos in

Phliasiorum finibus, atque inde per Sicyonium agrum lapsus in mare juxta Corinthum influit. Pausanias Corinthiacis refert Mæandrum a Celenis per Phrygiam et Cariam delapsum, in mare ad Miletum erumpere, inde in Peloponnesum subterfluere, atque illic Asopon fieri. *Veteres Argos*] Quia Argi ab Inacho conditi.

339 *Graia*] Quod magis mirum: Græci enim juris gentium observantissimi.

341 *Vim, &c.*] Hoc vidimus libro superiori.

342 *Echionii*] Thebani. *Fratri*] Polynici.

Prona fides populis. Deus omnia credere suadet
 Armipotens, geminatque acceptos fama pavores.
 Utque introgressus portas (et forte verendos 345
 Concilio pater ipse duces cogebat Adrastus)
 Improvisus adest, jam illinc a postibus aulæ,
 Vociferans: Arma, arma viri, tuque optime Lernæ
 Ductor, magnanimum si quis tibi sanguis avorum,
 Arma para. Nusquam pietas, non gentibus æquum 350
 Fas, aut cura Jovis: melius legatus adissem
 Sauromatas avidos, servatoremque cruentum
 Bebrycii nemoris. Nec jussa incuso, pigetve

gentes credunt. Mars incitat ad omnia credenda, et fama auget conceptos timores. Utque portas introgressus (et forte ipse rex Adrastus in concionem vocaverat venerandos proceres) inexpectatus advenit, jam inde ab aulæ foribus exclamans, Arma, arma viri, et tu Lernæ gubernator æquissime, si quis rigor in te est fortium majorum, arma expedi. Nusquam pietas, non justitiam apud populos, fas, aut Jovis leges. Tutius ivissem orator ad inhumanos Sauromatas, et sanguincum custodem sylvæ Bebryciæ. Nec queror de mandatis, tædetve muneris; lætor adiisse, lætor, et in

~~~~~

illi non displicet. sua regna negari Lipsian.—344 Omnipotens in quibusdam. Pro pavores Jortinus nostras conj. furores.—345 Put. verendus.—347 Optimæ Barthii membranæ: *junque hinc*. Nic. Heinsius ad Ovid. Met. xi. 377. ita hunc locum citat: *Improvisus adest Theseus, et postibus aulæ Vociferans, &c.*—349 Auctor pro Ductor in uno Behot.—350 Put. non gentibus æquam.—351 Fas, aut cura Jovis uterque Behot. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. jura vetus

NOTÆ

343 *Prona fides populis. Deus omnia credere suadet Armipotens*] Supra: 'Adde fidem.' *Deus Armipotens*] Mars.

344 *Geminatque*] Ut fieri consuevit in similibus casibus.

345 *Et forte verendos Concilio, &c.*] (Economia Poëtæ opportuna, ut reddenti Tydeo statim senatus detur.

348 *Lernæ*] Lerna oppidum Argolidis.

350 *Nusquam pietas, non gentibus æquum Fas, aut jura Jovis*] Omnia enim jura in facto Eteoclis erant violata: pietas, cum jus suum denegat Eteocles fratri: jus gentium, cum legatus iusidiis pæne extinctus est:

hospitalitas demum violata, cui Jupiter præest. Virg. 'Jupiter, hospitibus nam te dare jura loquuntur.'

352 *Sauromatas avidos*] De Sauromatis vide supra. *Avidos*] Vel sanguinis, vel alieni. *Servatoremque cruentum Bebrycii nemoris*] Intelligit Amycum regem Bebrycum, gentis partem Asiæ Minoris incolentis ad Pontum Euxinum, quæ postea Bithynia cognominata est. Amycus ille habebat hunc morem, ut transeuntes per nemus Bebrycium cogeret secum cæstibus pugnare, insidiisque circumventos ibi occideret. Sed ipse postea a Polluce eodem genere certaminis occisus est.

Officii : juvat isse, juvat, Thebasque nocentes
 Explorasse manu. Bello me, credite, bello, 355
 Ceu turrim validam, aut arctam compagibus urbem,
 Delecti insidiis instructique omnibus armis
 Nocte doloque viri nudum ignarumque locorum
 Nequicquam clausere : jacent in sanguine mixti
 Ante urbem vacuam. Nunc o, nunc tempus in hostes, 360
 Dum trepidi, exsanguisque metu, dum funera portant :
 Dum capulo nondum manus excidit. Ipse ego fessus
 Quinquaginta illis heroum immanibus umbris,
 Vulneraque ista ferens putri insiccata cruore,
 Protinus ire peto. Trepidati de sedibus astant 365
 Inachidæ : cunctisque prior Cadmeius heros
 Accurrit vultum dejectus, et, En ego Divis

me expertum esse scelus Thebarum. Viri delecti, in insidiis collocati, et muniti omni genere armorum, noctu et fraude, credite, inermem me, et imprudentem locorum, frustra cinxere, ut in bello turrim robustissimam, aut urbem firmatam propugnaculis. Sternuntur in promiscuo sanguine ante desolatam civitatem. Nunc o, nunc occasio eundi in hostes, dum tremunt, ac pavore pallent, dum cadavera efferrunt, et dum manus eorum nondum dimisit feretra. Ego ipse lassus dimissis in orcum illis ingentibus Manibus quinquaginta heroum, et gerens istas plagas corrupto cruore concretas, confestim proficisci postulo. Tremantes Argivi surgunt e sedibus, et primus omnium advolat heros Cadmeius Polynices demisso ore ; et, En

codex Fabri quod primi receperunt Lindenbrog. et Crnc.—355 *Explorare manu Petrens. credere pro credite Barthii membranæ.*—356 *Ceu turrim unns Behot.*—357 *Electi insidiis optimæ Barthii membranæ.*—358 *Nocte locoque viri alter Behot.*—360 *Put. in hostem.*—365 *‘Commodius puto, ire paro ; quod est in optimis veteribus libris.’ Barth.*—367 *Put. Petav. Dan. et o ego ; quod*

NOTÆ

354 *Thebasque nocentes]* Insidiis structis in legatum.

356 *Ceu turrim validam]* Comparatio tanto bellatore digna.

358 *Nocte doloque viri, nudum ignarumque locorum]* Id quod auget crimen Eteoclis et insidiatorum, auget etiam virtutem et fortitudinem Tydei.

360 *Vacuam]* Defensoribus : fortiores enim ceciderant.

362 *Dum capulo nondum manus excidit]* Ambiguitas hujusce vocis, *capulo*, potest facere duplicem sensum.

Nam capulus significat id, per quod tenetur ensis, et sic posset innuere Tydens, invadendos statim hostes, dum tenet ipse adhuc capulum ensis. Et *capulum* significat feretrum, et sandapilam : et sic posset intelligi hostes invadendos esse, dum habent adhuc manus admotas feretris occisorum. Qui sensus videtur esse hujus loci ; nam superiori versu dicitur, ‘dum funera portant.’

366 *Inachidæ]* Argivi. *Cadmeius heros]* Polynices, a Cadmo proavo.

Invisus, vitæque nocens, hæc vulnera cerno
 Integer? hosne mihi redivus, germane, parabas?
 In me hæc tela dabas? Pro vitæ foeda cupido! 370
 Infelix, facinus fratri tam grande negavi.
 Et nunc vestra quidem maneat in pacæ serena
 Mœnia; nec vobis tanti sim causa tumultus
 Hospes adhuc: scio, nec me adeo res dextra levavit,
 Quam durum natis, thalamo quam triste revelli, 375
 Quam patria: non me ullius domus anxia culpet,
 Respectentque truces obliquo lumine matres.

ego Superis ait odiosus, et sontis vitæ, aspicio has plagas incolumis? huncne frater regressum mihi parabas? in me hæc arma tradebas? Pro turpis amor vitæ! infortunatus, negavi tam insigne facinus fratri. Et nunc quidem muri vestri fruuntur tranquilla pace, nec sim vobis auctor tanti motus, adhuc advena. Scio, nec me prospera fortuna adeo extulit, quam acerbum sit, quam grave eripi a liberis, ab uxoribus, a patria. Non me damnet ullius sollicita familia, et iratæ parentes torvis

repperunt Lindenbrog. et Cruc.—368 Behot. 1. *multumque nocens*; in quibusdam codd. et edd. vett. *vitæque nocens*; Put. unus Barthii, Lang. Laur. et Buslid. *vitæque nocens*; sic quoque Gronov. Barth. Veen. et Delph.—370 'Tollenda est notula interrogationis post verba: *In me hæc tela dabas.*' Barth. Put. exhibet: *hæc tela mei.*—371 *Infelix fratri facinus* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc.—373 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *ne vobis.* 'Melius optimæ membræ: *nec vobis.*' Barth. Ita etiam uterque Behot.—375 *Quam durum* Dan. Put. uterque Behot. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *Quam durum* omnes codd. Barthii, Petrens. Petav. Taurin. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—376 'Melior sonus carminis extat in optimo codice: *non me domus ullius anxia.*' Barth. *nec me ullius domus* unus Behot.—377 *Respectent* unus Behot. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. omnes Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *Respectentque* Petrens.

NOTÆ

368 *Vitæque nocens*] Quidam codices habent, *vitæque*. Sic 'fortunate animi' Theb. i. Et 'ah miseri morum' Theb. iv.

370 *In me hæc tela dabas*] Insidiatoribus scilicet.

371 *Facinus tam grande*] Nempe occidere fratrem, quod majus esset, quam occidere legatum.

372 *Et nunc vestra quidem, &c.*] Hoc Polynices mire anticipat, ne videatur ipse auxilium petere, et culpetur, si eventus belli votis non respondeat: alioquin nullus magis de-

siderat bellum, quippe agitur de suo imperio.

373 *Nec vobis tanti sim causa tumultus*] Virgilius: 'Ne matri miseræ tanti sim causa tumultus.'

374 *Res dextra*] Conjugii repentina felicitas.

376 *Non me ullius domus anxia culpet*] Maledictis enim lacerantur auctores bellorum.

377 *Respectentque truces obliquo lumine matres*] Filiorum desiderio mihi infestæ. Ut Horatius i. Od. i. 'Bellæque matribus Detestanda.' Vale-

Ibo libens certusque mori : licet optima conjux
 Auditusque iterum revocet socer : hunc ego Thebis,
 Hunc, germane, tibi jugulum, et tibi, maxime Tydeu, 380
 Debeo. Sic variis prætentat pectora dictis,
 Obliquatque preces : commotæ questibus iræ
 Et mixtus lacrymis caluit dolor : omnibus ultro
 Non juvenum modo, sed gelidis et inertibus ævo
 Pectoribus mens una subit, viduare penates, 385
 Finitimas adhibere manus : jamque ire. Sed altus

oculis intueantur. Vadam volens, et certus perire; quamvis optima uxor, et socer, cui jam parci, iterum me retineat. Hanc vitam Thebis, hunc frater tibi debeo, et tibi magnanime Tydeu. Sic explorat mentes diversis verbis, et jaetat hinc et hinc preces. Concitæ iræ his querelis, et dolor mixtus fletibus effervuit. Idem animus ultro invadit omnium corda, non tantum juvenum, sed etiam effætorum senum, deserendi domos, et assumendi vicinus copias, ac jam proficiscendi. Sed pater pru-

////////

Exc. Cantab. alter Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—378 Petrens. et Venett. *obvia conjux*; et sic etiam Exc. Cantab. pro v. l.—379 ‘Versum in morbo cubare, ego de via medicus pronuntio; sed destitutus a libris, Æsculapiis curandum relinquo.’ Bern.—380 Unus Behot. *hem tibi maxime*.—381 ‘In manuscripto optimo est, *perreptat*, illi alteri (*pertentat*) subscriptum. Melius alii *prætentat*.’ Barth. *pertentat* habent Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. uterque Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *prætentat* ceteri codd. cum edd. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—383 *Commixtus lacrymis* optimæ Barthii membranæ. Idem Barthius pro *caluit* conjecta-

NOTÆ

rius Flaccus lib. 1. ‘Nec jam merito tibi, Tiphys, quietum Ulla parens volet Elysium, manesque piorum.’

378 *Optima conjux*] Quidam codices : *obvia*.

379 *Auditusque iterum revocet socer*] Hinc discimus Polynicem Thebas ire voluisse, sed prohibitum a socero fuisse.

382 *Obliquatque preces*] Id est, precibus prætentabat eos, qui ad latera ejus astabant. Quidam explicant: *Obliquare preces*, est per ambages aliquid rogare, ut solent qui rem inhoneſtam, vel factu difficilem impetrare volunt. *Commotæ*] Omnibus scilicet audientibus. *Questibus*] Ejus, seu Polynicis scilicet.

383 *Et mixtus lacrymis caluit dolor*] Dolor injuriæ Polynici factæ lacrymas omnibus movebat, simulque ultionis ardore accensi sunt omnes. *Omnibus ultro*, &c.] Ita Polynices, dum astute simulat nolle auxilia, id egit, ut mereretur.

386 *Altus Consiliis*] Id est βαθὺς, vel βαθυγνώμων. Ex eo dicta ‘profundæ mentis consilia’ Quintiliano Declam. 18. Græci Ποῖτæ βυσσοδομεῖν. Translatum dicendi genus a cultu arborum declarant Æschyli de Amphiarao versiculi, ut observat Casaubonus : Βαθεῖαν ἄλοκα τῆς φρενὸς καρπούμενος, Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα. *Hubens profundum sulcum mentis, ex quo præclara consilia florent.*

Consiliis pater, imperiique haud flectere molem
 Inscius : Ista quidem Superis curæque medenda
 Linquite quæso meæ : nec te germanus inulto
 Sceptra geret : neque vos avidi promittere bellum. 390
 At nunc egregium tantoque in sanguine ovanter
 Excipite CEniden, animosque et pectora laxet
 Sera quies : nobis dolor haud rationis egebit.
 Turbati extemplo comites, et pallida conjux,
 Tydea circum omnes fessum bellicque viæque 395
 Stipantur. Lætus mediis in sedibus aulæ
 Constitit, ingentique exceptus terga columna,

dentissimus, et non ignarus regendi regni, inquit: Hæc quidem, precor, Diis et meæ curæ reparanda committite (nec frater geret sceptrum, te non vindicato:) neque vos tam prompti sitis ad spondendum bellum. At nunc excipite insignem Tydeum, ac triumphantem in tanto cruore, et tarda quies sedet animum ejus et cor. Dolor a nobis nihil nisi rationi consentaneum exiget. Confestim socii attoniti ac pallida uxor circumsistunt Tydeum pugna et itinere fatigatum. Ille exultans constitit in mediis aulæ sedibus, applicito dorso ad altam columnam, dum Idmon Epi-

//////////

bat valuit. Lactantius et edd. antiq. ultra.—387 Consilii pater unus Behot. Optimæ Barthii membranæ: imperii deflectere molem Conscius.—389 Dan. Put. Petav. inulta; quod receperunt Lindenbrog. et Crue. sed Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. omnes Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. et recentt. inulto.—390 Unus Behot. committere bellum; in ceteris aliis: promittere bellum: alterum tamen non damnat Barthius. promittite bellum conj. Bernartius.—392 Petrens. Exc. Cantab. uterque Behot. Burm. Taurin. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. et Gevart. animosque pectora laxet; Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. animosque et pectora, unde nescio.—397 'Totum hunc versum non agnoscunt vetustissimæ mem-

NOTÆ

387 Imperiique aut flectere molem Inscius] Traductum ab arte seu equestri, seu nautica.

388 Superis, curæque medenda Linquite quæso meæ] In omnibus rebus primo recurrendum ad Deum: deinde tentandæ vires nostræ.

390 Neque vos avidi promittere bellum] Bernartius legit, promittite.

Avidi promittere] Id est, tam prompti ad promittendum vel decernendum bellum.

391 Tantoque in sanguine] In san-

guine tot hominum.

392 CEniden] Tydeum.

393 Sera] Id est, quæ tarde venit. Nobis dolor haud rationis egebit] Id est, dolor, quem ex injuria facta Tydeo et injustitia Polyneici recipimus, nihil extorquebit a nobis, quod non sit consentaneum rationi.

394 Conjux] Deipyle.

395 Fessum bellicque viæque] Pro, bello, viaque. Modus loquendi familiaris Nostro.

397 Exceptus terga] Hellenismus.

Vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon,
 Nunc velox ferro, nunc ille potentibus herbis
 Mitior; ipse alta seductus mente renarrat 400
 Principia irarum, quæque orsus uterque vicissim,
 Quis locus insidiis, tacito quæ tempora bello,
 Qui contra, quantique duces, ubi maximus illi
 Sudor, et indicio servatum Mæona tristi,

daurius aquis abluit plagas ejus; nunc ille utitur celeri novacula; nunc herbis efficacibus earum dolorem mitigat. Ipse Tydeus serocatus in magno animo, exponit initia irarum, et quæ sibi invicem locuti fuerint, quæ sedes insidiarum, quod tempus noctis suntum ad mutum bellum: refert qui contra, et quanti duces, ubi sibi plus laboris fuit, et Mæonem reservatum lugubri nuntio. Quo narrante, amici et opti-

////////

branæ nostræ. Et abesse potest, et conservari; hoc mihi magis placet.' Barth.—399 Behot. 1. et Put. *tepentibus herbis*; sed Behot. pro v. l. habet *potentibus*; sic quoque alii codd. cum edd. omnibus.—402 Codd. Barthiani:

NOTÆ

398 *Epidaurius Idmon*] Commendat artem Idmonis a patria: in Epidau- ro enim Æsculapius Deus medicinæ religiose colebatur. Ceterum tres sunt in Enropa urbes hujusce nominis, quarum una in Dalmatia, quæ Europæis *Ragusi* appellatur, alteræ duæ in Peloponneso sitæ sunt; una in Argolide ad sinum Saronicum delubro Æsculapii nobilis: extra urbem tamen fuisse hoc delubrum tradit Pansanias Corinthiacis. Et oriendus ex illa Idmon noster; illa hodie Sophiano vocatur *Cherronisi*, Nigro *Pigliada*; altera est in eadem Peloponneso ad sinum Argolicum in Laonia, 'Epidauria' Straboni, qui eandem prius Limeram cognominatam dicit ob portus commoditatem: posterioribus Græcis, ut Plethori, Gregoræ, et Cedreno, 'Monobasia,' vel 'Monembasia' appellatur: hodie autem vocatur *Malvasia*.

399 *Velox ferro*] Horatius II. Sat. 3. 'Hunc medicens multum celer.' *Nunc ille potentibus herbis*] Tunc temporis sola medicina consistebat in cu-

ratione vulnerum, ut testatur Cornelius Celsus lib. 1. loquens de Podalirio et Machaone, qui secuti fuerant bello Trojano ducem Agamemnonem: 'Quos tamen Homerus,' ait, 'non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro et medicamentis mederi solitos esse, proposuit.' Medicamenta autem erant succi herbarum, quæ vulneribus inspergebantur. Vide Soteriis Gallici vs. 100.

400 *Alta seductus mente*] Hic commendat Poëta fortitudinem et constantiam animi Tydei, qui licet secaretur ab Idmone, succique herbarum suis vulneribus inspergerentur, quod fieri non poterat sine gravissimo dolore, tamen quasi in magno animo seductus a sensu doloris fuisset, narrabat quieto animo quicquid a se gestum fuerat.

401 *Uterque*] Tydeus ipse et Eteocles.

404 *Indicio servatum Mæona*] Vide vs. 690. et seq. libri præcedentis.

Exponit: cui fida manus, proceresque, socerque 405
 Astupet oranti, Tyriusque incenditur exul.
 Solverat Hesperii devexo margine ponti
 Flagrantes Sol pronus equos, rutilamque lavabat
 Oceani sub fonte comam: cui turba profundi
 Nereos, et rapidis accurrunt passibus Horæ; 410
 Frænæque, et auratæ textum sublime coronæ
 Deripiunt: laxant roseis humentia loris
 Pectora: pars meritos vertunt ad molle jugales

mates, ac socer mirantur, et Tyrius profugus inflammatur. Sol occidens disjunxerat arduentes equos in declivi ora maris Hesperii, et flavos crines ablucbat in aquis Oceani; ad quem caterva profundi Nereos, et Horæ advolunt præcipiti gradu, et detrahunt habenas, et auratæ coronæ excelsum textile: exciunt purpurea lora ab humidis pectoribus: pars ducit emeritos equos ad tenerum sænum, et sublato temone cur-

*****

et quæ et tempora.—405 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *cui fida manu*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burn. ceteri, cum edd. Venett. Rom. Plant. Lindenbrog. Grasser. Gevart. et recentt. *cui fida manus*.—406 *Tyriusque accenditur unus* Behot.—407 *Codex unus Barthii: devexo in margine*.—409 *Océani de fonte* unus Behot.—410 In eodem codice: *accurrunt passibus*.—412 *Optimæ Barthii membranæ*, Put. Petav. Laud. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. *laxant calidis*; quod probat Barthius: Lang. Laur. Dan. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. alii Barthiani, Venett. Rom. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *laxant roseis*; sic quoque ex codd. suis manuscriptis

NOTE

406 *Tyrius exul*] Polynices. *Inceditur*] Ardore vindictæ et ultionis.

407 *Solverat, &c.*] Currum quatuor equis junctum tribuunt Soli Poëtæ, fuguntque solem mergere se in Oceanum, et equos e curru solvere, ut requiescant.

409 *Oceani sub fonte comam*] Ut dextergeret sudorem. Sic Achilleid. i. de Achille et Castore: 'Fumantesque genas evinemque novatur Fontibus; Enrotæ qualis vada Castor anhelò Intrat equo, fessumque sui iubar excitat astri.' *Turba profundi Nereos*] Nereus Deus maris, Oceani et Tethyos filius, Nereidum pater ex Doride. Sumitur et pro mari. *Turba Nereos*] Nereides.

Delph. et Vor. Clas.

410 *Et rapidis accurrunt passibus Horæ*] Horæ ministræ Solis, janitricæ cæli. *Rapidis passibus*] Ovidius Met. ii. 'Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.' Et bene horas dat Soli comites, cum Sol motu suo tempus constituat, cujus partes breviores sunt horæ. Nam tempus dividitur in sæcula, annos, menses, dies, horas. *Rapidis passibus*] Quia nihil citius fluit horis.

411 *Textum sublime coronæ*] Coronam radiatam dant Soli Poëtæ.

412 *Laxant roseis humentia loris Pectora*] Silius lib. i. de Aurora: 'Roseasque movebat habenas.'

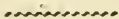
413 *Jugales*] Equi solis, quorum nomina Pyroëcis, Eous, Æthon, et Phlegon.

Stat.

3 F

Gramen, et erecto currum temone supinant.
 Nox subiit, curasque hominum, motusque ferarum 415
 Composuit, nigroque polos involvit amictu.
 Illa quidem cunctis, sed non tibi mitis, Adraste,
 Labdacioque duci: nam Tydea largus habebat
 Perfusum magna virtutis imagine somnus.
 Et jam noctivagas inter Deus armiger umbras 420
 Desuper Arcadiæ fines, Nemeæaque rura,
 Tænariumque cacumen, Apollineasque Therapnas
 Armorum tonitru ferit, et trepidantia corda

rum inuertunt. Nox venit, et pacavit solitudines hominum, et motus animalium, et atro velo amplexa est cælum. Illa quidem placida omnibus, sed non tibi, Adraste, ac principi Thebano. Nam profundus sopor occupabat Tydeum plenum ingenti specie suæ fortitudinis. Et jam Deus belli inter noctis tenebras percutit crepitu armorum limites Arcadiæ, et agros Nemeæos, ac verticem Tænari, et Therapnas Apol-

legit Dan. Heinsius ad Claudian. p. 3.—415 *Nox subiit, curasque hominum* Put. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Burm. et urtherque Behot. probante Lindenbrogio; hæc receperunt Dan. Heinsius in Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Nox subit, et curas hominum* Lang. Laur. Lipsian. Dan. Petav. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. 'In libris optimo aliisque alia vox est, ut censeas ex magis peregrina fuisse deturpatum: *soltusque ferarum*: nihil mutandum.' Barth. Unus Behot. *curasque ferarum*.—419 Lipsian. et Venett. *magnæ virtutis*.—420 'Rectius scripti *armifer*; nam illud satellitibus vocabulum attributum. Lib. iv. 'armiferi Getæ.' Gronov.—421 'In tertia voce dicas portentum aliquid delitescere. Scriptum enim in libro eximio est: *Desuper Arcadie Sine*.' Barth.—423 *Armorum tonitru fremit* in optimis Barthii membranis, cum nota, alios legere

NOTÆ

415 *Motusque ferarum*] Scite: quod enim in homine *curæ*, *motus* sunt in brutis. *Barthius*.

416 *Nigro amictu*] Ob tenebras.

418 *Labdacioque duci*] Polynici a Labdaco proavo. *Largus habebat somnus*] Virgilius: 'Animalia somnus habebat.' Ovidius Met. viii. 'Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis Pectora somnus habet.'

419 *Perfusum magna virtutis imagine*] Occupatam enim habebat mentem imagine magnarum rerum, quas fecerat: unde gratissimus somnus post victoriam.

420 *Deus armiger*] Mars. Scripti,

armifer. Rectius. Nam *armiger* vocabulum Satellitibus attributum. Theb. iv. 'Armiferi Getæ.'

421 *Arcadiæ*] Arcadia pars Peloponnesi mediterranea. *Nemeæaque rura*] Nemeæ regio sylvaque in Arcadia.

422 *Tænariumque cacumen*] Promontorium Laconia, cujus descriptio habetur initio libri secundi Theb. *Apollineasque Therapnas*] Urbs Laconia Therapnæ, Apollini sacra.

423 *Armorum tonitru ferit*] Silius lib. xiii. 'Armorum tonitru concussa est Daunia tellus.' Ceterum in optimo codice legitur: *Armorum*

Implet amore sui. Comunt Furor Iraque cristas,
 Fræna ministrat equis Pavor armiger: at vigil omni 425
 Fama sono varios rerum succincta tumultus
 Ante volat currum, flatuque impulsa gementum
 Alipedum, trepidas denso cum murmure plumas
 Excutit: urget enim stimulis auriga cruentis
 Facta, infecta loqui, curruque infestus ab alto 430
 Terga comasque Deæ Scythica pater increpat hasta.
 Qualis ubi Æolio dimissos carcere ventos

lini sacras, et timidiores animos implet sui cupidine. Furor et Ira adornant cristas ejus: Pavor armiger frænat equos. At fama experrecta ad omnem sonum, et circumdata diverso rerum strepitu, volat ante ejus currum, et acta flatu anhelantium equorum movet multo cum clangore festinas alas: auriga enim sanguineis aculeis cogit dicere facta, et infecta, et molestus pater ab excelso curru ferit hasta Scythica tergum, et crines Deæ. Ut cum rex Neptunus pellit ante se ventos laxatos e claus-

////////

furit. Put. habet etiam fremit.—426 Idem codex: varios rerum. Vide Cerd. ad Virg. Æn. iv. 174. p. 404.—429 Excitat, urget nam stimulis unus Behot. Excitat, urget enim optimæ Barthii membranæ, quod ille probat.—431 Unus Behot. comamque Deæ.—432 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. demissos; Petrens. Exc. Cantab. Taurin. alii, cum edd.

NOTÆ

tonitru fremit, cum nota alios legere, las.

furit.
 424 *Furor Iraque*] Fingit ministros Martis, Furorem et Iram.

425 *Pavor armiger*] Theb. vii. 'Inde unum dira comitum de plebe Pavorem.' Ut quicquid sonisset populi esset horrendum. Omnes terrores circa currum Martis fuisse Poëta scribit, imitatus Virgilium: 'Iræque, Insidiæque, Dei comitatus, aguntur.'

426 *Fama*] Hujus descriptionem vide apud Virgilium Æn. iv. *Varios rerum succincta*] Succincta, ut expeditior esset ad volandum. *Tumultus*] Tumultus dat pro veste famæ. *Varios*] Quia famæ incertus auctor, et quia res non eodem modo referuntur, sed pluribus et diversis.

428 *Plumas*] Fama enim habet a-

las.
 429 *Stimulis auriga cruentis*] Bello-na. Nam lib. vii. 'Regit atra jugales Sanguinea Bellona manu, longaque fatigat Cuspide.'

430 *Facta, infecta loqui*] Virgilius de eadem Æneid. iv. 'Et pariter facta atque infecta canebat.'

431 *Deæ*] Famæ. *Scythica hasta*] Quia Scythiæ bellicosi populi. *Pater*] Mars.

432 *Æolio carcere*] Æolius carcer antrum apud insulas Æolias, in quo fingunt Poëtæ ventos includi ac coërceri, nec eo exire, nisi imperio Æoli, quem Jupiter his regendis imposuit: hinc Æolius carcer. De Æoliis insulis vide Theb. i. 218. Vide et Virgilium Æneid. i. in quo describit sedem ventorum.

Dux præ se Neptunus agit, magnoque volantes
 Injicit Ægæo: tristis comitatus eunti
 Circum lora fremunt, nimbique hyemesque profundæ, 435
 Nubilaque et vulso terrarum sordida fundo
 Tempestas: dubiæ motis radicibus obstant
 Cyclades: ipsa tua Mycono, Gyaroque revelli,
 Dele, times, magnique fidem testaris alumni.

tro Æoli, et eos præcipites immittit in ingens mare Ægæum: nubes, et profundæ tempestates, et nubila, ac procella squalida excusso terrarum fundo, quæ mæste stipant euntem, strepunt circa ejus curram. Incertæ Cyclades resistunt concussis fundamentis. Ipsa, Dele, metuis ne abscondaris a tua Mycono, et Gyaro, et exigis

~~~~~

Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. dimissos.—433 *Trux præ se Neptunus agit* correxit Nic. Heinsius, et pro *volantes* ex optimis codd. legit *volentes*; quem vide ad Ovid. Met. II. 128. *volentes* habent quoque Petrens. Exc. Cantab. et Put.—434 ‘*Distinctio læsa in omnibus quæ apud nos sunt, et magnificos etiam correctores habuerunt, editionibus. Scribe: Injicit Ægæo. Tristis comitatus eunti; Circum lora fremunt, &c.*’ Barth.—436 ‘*Placet hæc lectio, (et vulso,) neque admittimus corrigentes libros evulso; licet sic ante aliquot jam sæcula citaverit etiam Joannes Boccatinus de Genial. Deor. lib. x. cap. 1.*’ Barth.—438 *Mycone* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. omnes Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. Gevart. et Grasser. *Mycono* uterque Behot. codd. manuscripti Gronov. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. et veterrima Heinsii exemplaria;

NOTÆ

433 *Neptunus*] Saturni filius, cui in divisione orbis terrarum inter Jovem, Neptunum, et Plutonem, Saturni filios, facta, maris imperium sortito obtigit. *Volantes*] Alii codices, *volentes*.

434 *Ægæo*] Supple, mari. *Tristis*] Ob naufragia quæ inde sequuntur. *Eunti*] Neptuno subintellige.

436 *Sordida*] Ob lutum hinc evulsum.

438 *Cyclades*] Insulæ maris Ægæi in orbem circa Delum sitæ, unde et nomen acceperunt. Quidam dicunt vocari Cycladas, non quod in orbem sitæ sint, sed quod longo ordine oporteat eas circumire propter promontoria. Sunt autem numero quinquaginta tres. Castaldo vocantur *Isole del Archipelago*. *Mycono*] *Myconos* una e Cycladibus. *Mycono*

bene: nam Græcis *Μύκονος*. Noster Achilleid. I. ‘*Cyclades hinc spretæ, Myconos humilisque Scriphos.*’ Plinio etiam, Petronio in fragmentis, Stephano, Straboni, ac ceteris Geographis ‘*Myconos*’ dicitur. Apud Virgilium tamen Æn. III. et Ovidio Met. VII. ‘*Mycone*’ vocatur, nisi ‘*Myconos*’ utrique restituenda. *Gyaro*] *Gyaros* etiam una e Cycladibus. *Revelli, Dele, times*] Bene *revelli*: Apollo enim Delum dicitur alligasse iis insulis, cum prius fluctuaret, et stabilem reddidisse. De Delo vide Theb. I. 702.

439 *Magnique fidem testaris alumni*] Qua promiserat Apollo te stabilem et immotam fore, cum prius errares, et fluctuares, ut jam diximus. *Alumni*] Apollinis, qui in Delo natus et educatus est.

Septima jam nitidum terris Aurora Deisque 440
 Purpureo vehit ore diem, Perseus heros
 Cum primum arcana senior sese extulit aula,
 Multa super bello generisque tumentibus amens,
 Incertusque animi, daret armis jura, ferosque
 Gentibus incuteret stimulos, an fræna teneret 445
 Irarum, et motos capulis astringeret enses.
 Hinc pacis tranquilla movent, atque inde pudori
 Fœda quies, flectique nova dulcedine pugnæ

promissa ingentis alunni. Jam septies Aurora cum rubicundo vultu refert fulgentem diem Superis et terræ, cum primum longævus heros Perseus se proripit e secreto cubiculo, multum se crucians de bello et generorum flagrantibus animis, et animi dubius, an arma approbaret, et admoveret populis feros aculeos, an iras retineret, et capulis alligaret gladios pæne eductos. Hinc pacis dulcedo eum tangit, hinc turpe otium dedecori est, et arduum videtur avertere populos a recenti

////////

quem vide ad Ovid. Heroid. Epist. xx. 81.—440 ‘Valde suspecta mihi hæc scriptio; non quia peccet sententia, sed quia sic insolens loqui Poëtarum natio, reverentior Deorum supernorum plerumque, quam ut ita nude rerum usum communicet cælo et terræ. Auget suspicionem liber magnorum meritorum, in quo absurde ob sequentia, scriptum tamen ideo *diesque* videtur, ut iudicium sit dubiam et jam tum inquinatam fuisse vocem istam.’ *Barth.*—443 *Put. generisque timentibus.* ‘In optimo codice glossa est: ‘*amens*, cogitans.’ Sed cum eas membranas attentius inspicio, video primitus scriptum fuisse *ærens*; quod expositum antiquitus fuit. Sane τὸ *amens*, craso altero, quod *hærens* fuit, a recentiore manu superinductum est.’ *Barth.* Vide Var. Not.—444 *Petrens. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. novosque*; alter *Behot. optimique codd. Gronovii, cum edd. recentt. ferosque.*—446 *Barthii membranæ: motos scapulis.*—447 In eodem codice legitur: *ast inde pudori.*—448 *Put. flectique novæ.*

NOTÆ

440 *Septima Aurora*] Ex quo scilicet Tydens reversus erat.

441 *Perseus heros*] Adrastus a Perseo, qui Argis imperavit, sic dictus. Observandum esse autem Papinium hunc morem habere, ut frequenter denotet easdem personas, nondum cognitis prænominibus, ut nunc Adrastum designat per ‘Perseium heros.’

443 *Generis tumentibus*] Id est, vehementer iratis. Alter enim, ut Tydens, flagrabat cupiditate vindictæ: Polynices vero ardore recuperandi

imperii. *Amens*] Liber optimus apud Gronovium: *anjeus.* An fuit *angens*? et dixit intellecto τῶ se, cum et ‘angor animi’ dicamus?

444 *Daret armis jura*] Solius enim est regis dare jura armis, seu arma approbare, nullusque in ejus regno arma potest capere sine illius permissu, absque perduellione. *Ferosque*] Meliores habent *ferosque*, non *novosque*, ut habent priores editiones.

447 *Pudori*] Post tot receptas ab Eteocle injurias.

Difficiles populi: dubio sententia tandem
 Sera placet, vatum mentes, ac provida veri 450
 Sacra movere Deum. Solers tibi cura futuri,
 Amphiaræ, datur, juxtaque Amythaone cretus,
 Jam senior, sed mente virens Phæboque, Melampus
 Associat passus: dubium cui dexter Apollo,
 Oraque Cyrrhæa satiarit largius unda. 455
 Principio fibris pecudumque in sanguine Divos

pugnandi voluptate. Tandem ei ancipiti ultimum arridet consilium tentandi animos augurum, et consulendi Deos sacris, quæ verum prænuntiant. Ingeniosa cura venturi tibi committitur, Amphiaræ, et Melampus Amythaone oriundus, jam ævo grandis, sed animo vegetus, et Phæbo plenus, illum comitatur. Ambiguum est, cui Apollo magis fuerit, aut cujus ora abundantius exsaturaverit aqua Cyrrhæa. Initio consulunt numina in extis, et cruore pecudum. Jam tum ovium corda ma-

—452 Unus Behot. *juxtaque Amythaone cretus.* ‘In manuscripto uno minorum gentium legitur: *Aminthore cretus*: inepte.’ Barth.—454 Optimæ Barthii membrana: *Associat passum.* Unus Behot. *pronus Apollo.*—455 *Omniaque cyrrhæa sociaret* in altero Behot. porro τὸ quæ expunctum fuerat.—457

NOTE

448 *Flectique nova dulcedine pugnæ Difficiles populi*] Nam supra ‘trepidantia corda’ impleverat ‘amore sui Mars.’

451 *Sacra movere Deum*] Veteres religiosi nihil, domi seu foris, militia seu pace, suscipiebant, quod esset alicujus momenti, nisi prius Deos consulerent, aut oraculis, auspiciis, ac extis victimarum, aut alio demum modo, quo mentem suam hominibus patefacere credebant. Hinc oracula, auspicia, et exta victimarum. *Provida veri*] Quia his veritatem rerum futurarum detegere veteres putabant. Homerus: ‘*Ἀλλὰ πρῶτα θεῶν εἰρώμεθα βόλῃας.*’ Sed prius consulamus mentem Deorum.

452 *Amphiaræ*] Amphiaræus celeberrimus vates Thebanus, de quo jam sæpius diximus, et dicemus postea.

453 *Melampus*] Nobilis augur, Amythaonis et Idothææ filius, claruit augurio, et arte medica. Ille fuit, qui Præti Argorum regis furentes filias

purgavit atque curavit: et in mercedem, tertiam regni Argivi partem sibi, fratrique Bianti alterum tantum agri obtinuit. Ipsi templa erecta, festaque solennia, et sacrificia instituta fuisse refert Pansanias lib. 1. Herodotus scribit eum intulisse in Græciam cultum et orgia Liberi Patris. Vide etiam Strabonem lib. 1x. Hunc subito vatem factum narrat Apollodorus lib. 1. Bibliothecæ, quem vide.

455 *Cyrrhæa unda*] Per *Cyrrhæam undam* intelligit forsan fontem Castallium, cujus aquæ fatidicæ erant, et vocat *Cyrrhæam undam*, quia Cyrrhæa, ubi erat etiam oraculum Apollinis, non procul hoc fonte sita erat.

456 *Fibris*] *Fibræ* hic proprie sumuntur pro extremis jecoris, cordis, et cujusque visceris partibus, quibus inspectis haruspices futura divinabant. Haruspicinam invenisse Delphum scribit Plinius lib. vii. cap. 56. Etruscis vero haruspicinæ prin-

Explorant: jam tum pavidis maculosa bidentum
 Corda negant, diraque nefas minitanti vena.
 Ire tamen, vacuoque sedet petere omina cœlo.
 Mons erat audaci seductus in æthera dorso, 460
 (Nomine Lernæi memorant Aphesanta coloni,
 Gentibus Argolicis olim sacer: inde ferebant
 Nubila suspenso celerem temerasse volatu
 Persea, cum raptos pueri perterrita mater
 Prospexit de rupe gradus, ac pæne secuta est. 465

culosa nihil læti promittunt attonitis, et portendunt fibris atrocibus calamitates. Placet tamen pergere, et capere auguria in libero aëre. Mons erat longe extensus in cælum superbo cacumine, (cui Lernæ incolæ nomen dixerunt Aphesanta,) sacer olim populis Argivis: inde prodebant velocem Perseum aërem violasse librato volatu, cum attonita parens vidit præcipientes filii saltus de scopulo, et pæne eum se-

*****

Behot. 2. animosa; suprascriptum vero, maculosa: optimæ Barthii membranæ: jam cum pavidis maculosa.—458 In eodem codice: Corda nefus, diraque

NOTÆ

cipia Tagetem tradidisse refert Cicero de Divinatione lib. II. Vide et Protrepticum ad Crispinum Sylv. II. de Tagete.

457 *Maculosa*] Si exta *maculosa* erant, vel pallida, vel tristia, vel non integra, portendebant Deos iratos esse. Si vero læta, vigentia et integra, significabant Deos esse placatos: hocque vocabant veteres καλλιερειν.

459 *Omina*] Hic abusive pro auguria. Ut Ovidio Amor. III. Eleg. 12. 'Tristia...omina...concinuistis aves.' *Vacuo carlo*] Excelsa enim loca petebant augures, ne quid aspectum prohiberet: unde *vacuum cælum*.

460 *Audaci*] Bene audaci, quod propius cælo ausus esset insurgere: quo summam hujusce montis altitudinem designat. Virgilius: 'Geminique minantur In cælum scopuli.'

461 *Lernæi*] Argivi, a Lerne oppido Argolidis. *Aphesanta*] Mons ille Apesas, seu Apesantus Plinio, idem

est probabiliter, ac ille, quem Pausanias secundo Corinthiacorum collocat supra Nemeum, in quo Perseum primum Jovi Apesantio rem divinam fecisse tradunt: unde infra Noster vocat 'Perseium montem.' Nam quod Lactantius Papinii interpres hunc ponit in Cilicia, et ex quo dixit Perseum se librasse, cum Libyam peteret ad extinguendam Gorgonem, ridiculum est: ex hoc loco enim fuisse in Argolide convincimur.

463 *Temerasse*] Id est, violasse. Quia sibi vindicabat Persens, quod homini natura non concedit, nimirum volare.

464 *Pueri*] Persei. Nam admodum juvenis erat, cum expeditionem adversus Gorgonas suscepit. *Mater*] Danaë.

465 *Ac pæne secuta est*] Mire temperavit sensum, et solitudinem caræ matris expressit.

Huc gemini vates sanctam canentis olivæ
 Fronde comam, et niveis ornati tempora vittis
 Evadunt pariter: madidos ubi lucidus agros
 Ortus et argentes laxavit sole pruinas.

Ac prior Œclides solita prece numen amicat:

470

Jupiter omnipotens: nam te pernicibus alis
 Addere consilium, volucresque implere futuri,

cuta est. Ambo augures habentes sacros capillos ornatos ramo glaucæ olivæ, et tempora redimita albis infulis, simul illuc subeunt, ubi fulgidus sol ortu suo resoluit humidus agros, et gelidas pruinas. Ac Œclei filius prior numen conciliat solitis precebus. Omnipotens Jupiter, scimus equidem te dare mentem præpetibus pennis,

.....

negant minitanti vena.—468 ‘Sic scribendum (ubi *lividus*) cum omnibus nostris codicibus: et suadet glossa: ‘*lividus*, nondum flavus, albior adhuc luce.’ ‘Non erat librariorum talia posse affingere auctoribus. Alia ‘lux maligna’ apud Virgilium, quæ verbo tamen isti Papiniana: nonnihil consentiat.’ *Barth.*—469 *Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. laxavit sole; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Barthiani, Petrens. Taurin. Burm. Exc. Cantab. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. laxavit sole.*—470 *Œclides solitum prece Put. Œclides solita prece Dan. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. Œclides Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Ἀμφιάραος Ὀϊκλέως Apollodor. lib. III. Vide Hygin.*

NOTÆ

466 *Gemini vates*] *Amphiaraus et Melampus.* Hic notandum altiora loca augures ascendere solitos auguriis captandis. Et Romæ in Capitolio erat auguratorium, de quo *Pub. Victor*, vel auguraculum Festo. Vide *Livium Decadis primi lib. I.* ubi agit de *Numa rege creando.* *Sanctam canentis olivæ Fronde comam et niveis ornati tempora vittis*] Sic lib. II. vs. 98. ‘*Glaucæque innexus olivæ Vittarum provenit honos.*’ Et *Theb. IV.* de eodem *Amphiaraio* in aciem eunti: ‘*Frondenti crinitur cassis oliva, Albaque puniceas interplicat infula cristas.*’ Augures enim et vates candidas infulas ramo olivæ innexas gerebant.

468 *Madidos ubi lucidus agros Ortus, &c.*] Hinc discimus prima luce auguria capi solita. Ut et narrat *Valerius Maximus* de *T. Graccho*, qui cum

ad res novas pararetur, auspicia prima luce petiit: quæ illi perquam tristia responderunt.

469 *Et argentes laxavit sole pruinas*] *Ovidius:* ‘*Solque pruinosas radiis siccaverat herbas.*’

470 *Œclides*] *Amphiaraus, Œclei filius.*

471 *Nam te pernicibus alis, &c.*] Eadem præne similibus verbis exprimit *Ammianus Marcellinus* lib. XXI. ‘*Auguria et auspicia non volucrum arbitrio futura nescientium colliguntur, (nec enim hoc insipiens quisquam dicet,) sed volatus avium dirigit Deus, ut rostrum sonans, aut prætervolans pinna turbido meatu, vel leni, futura demonstret. Amat enim benignitas muninis, seu quod merentur homines, seu quod tangitur eorum affectione, his quoque artibus prodere, quæ impendent.*’

Ominaque, et causas cœlo deferre latentes
 Accipimus: non Cyrrha Deum promiserit antro
 Certius, aut frondes lucis quas fama Molossis
 Chaonias sonuisse tibi: licet aridus Hammon
 Invideat, Lyciæque parent contendere sortes,
 Niliacumque pecus, patrioque æqualis honori

475

et aves erudire venturo, et de cœlo ostendere præsagia, ac occultas causas: non verius Cyrrha responsa Dei e specu sponderit, aut arbores Chaoniæ, quas referunt per te oracula edidisse in sylvis Molossis: quamvis siticulosus Hammon liveat, aut sortes Lyciæ conentur disputare, ac bestia Niliaca, et Branchus æquatus pa-

cap. 70. et 128.—473 ‘In uno alteroque codice male legitur: *casusque latentes.*’ Barth. Barthius ipse in Notis habet: *caveas latentes*, unde nescio.—

NOTE

474 *Non Cyrrha Deum promiserit antro Certius*] In Cyrrha enim, ut jam diximus, erat celebre oraculum Apollinis. *Certius*] Supple, quam auguria.

475 *Aut frondes lucis quas fama Molossis, Chaonias sonuisse tibi*] Innuit Oraculum Dodonæum Jovis antiquissimum in Epiro, quæ et Molossia et Chaonia vocata fuit. Vide supra. *Frondes*] Quercus, in quibus columbæ oracula reddebant. Virgilius: ‘Atque habitæ Graiis oracula quercus.’ *Tibi*] Quia hoc oraculum Jovis erat.

476 *Aridus Hammon*] Intelligit oraculum Jovis Hammonis in Africa. Vide Q. Curtium et Herodotum de hoc oraculo. Dicitur *aridus*, quia situm erat hoc oraculum in aridis et sitientiosis locis.

477 *Lyciæque parent contendere sortes*] Respicit ad oraculum Apollinis, quod erat apud Pataram urbem Lyciæ. *Sortes*] Quia oracula etiam per sortes dabantur. Duo enim erant oraculorum genera, ut ex Ciceronis de Divinatione lib. II. colligimus; unum, quod a furentibus profundebatur, ut Pythia numine Apollinis correpta: alterum, quod æquatis et paribus sortibus e sitella vel urna ducebatur.

Habebant enim sortes certis quibusdam sententiis, obscuris tamen, notatas: quarum quædam felicitatem, quædam calamitatem denuntiabant, aut alia ejusdem generis. Nobiles Prænestinæ sortes, Tiburtinæ, et Antiatinæ, ac Patavinæ. Sortes et captabantur tesseris, talisque jactatis, et ex tesserarum superficie de eventu judicabant. Hinc ad Buram, Achaia oppidum, oraculum Herculis fuit, ex talis abacoque constitutum. Talos enim in consultationibus oraculorum adhiberi solitos probat ἀσπραγαλομένων appellatio. Ceterum ex Servio discimus Apollinem annuatim continuos sex menses apud Lydios, totidemque in Delo percontantibus oracula reddere solitum.

478 *Niliacumque pecus*] Intelligit bovem Apim Ægyptiis cultum. De ejus oraculo hæc Plinius lib. VIII. cap. 46. ‘Bos in Ægypto etiam numinis vice colitur, Apim vocant: insigne ei in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ crescere incipientis: nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas enim certos vitæ excedere annos, mersumque in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium, quem substitu-

Branchus, et undosæ qui rusticus accola Pisæ
Pana Lycaonia nocturnum exaudit in umbra.

480

ternæ gloriæ, atque agrestis colonus aquosæ Pisæ, qui noctu audit Pana in sylvis

////////

479 ' Nostri codices : undosæ Pisæ; nec audiendi qui malunt umbrosæ, licet et ipsi bona ratione nisi.' Barth. Vide Andreæ Schotti Obs. lib. II. cap.

NOTÆ

ant: et donec invenerint, mærent, derasis etiam capitibus: nec tamen unquam diu quæritur: inventus deducitur Memphim a Sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos, auguria populorum: alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responsa privatis dat, e manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum aversatus est, haud multo post extincti. Cetero secretus, cum se proripuit in cœtus, incedit summotu lictorum, grexque puerorum comitatur carmen honori ejus canentium: intelligere videtur, et adorari velle. Hi greges repente lymphati futura præcinnunt.' Hactenus Plinius. Eadem Ammianus Marcellinus tradit: 'Cumque,' ait, 'initiante antistitum numero centum, inductus in thalamum esse cœperit sacer, conjecturis apertis signarum futurarum dicitur demonstrare: et advenientes quosdam indiciis averti videtur obliquis, ut offerentem cibum aliquando Germanicum Cæsarem, sicut lectum est, aversatus, portenderat post eventura.' Vide et Diogenem Lærtium in Eudoxo, et Pausaniam in Achaïcis. *Niliacum*] Quia in Ægypto, cujus Nilus fluvius est notissimus, Apis colebatur bos. *Patrioque æqualis honori Branchus*] Scribendum *Patrioque æquatus honori Branchus*, ex Lact. ad Theb. VIII. qui, ubi Poëta, 'Et intonsi cludet penetralia Branchi,' hæc ait: 'Branchus Apollinis est filius, et ipse futurorum peritissimus Deus. Ut ipse alibi:

Patrioque æquatus honori Branchus.' Sic Noster lacrymis Etrusci: 'Celsenatorum æquavit honori.' Intelligit autem oraculum Branchi quod erat apud Posideum oppidum Ionæ, 'oraculum Branchidarum' appellatum, nunc 'Didymæi Apollinis,' ut ait Plinius lib. V. cap. 29. Lactantius hic scribit Branchum fuisse puerum Thessalum dilectum Apollini, ut Hyacinthum, quem acriter interfectum dolens templo et sepulcro consecravit. Et Strabo lib. XIV. hunc Branchum etiam non fuisse filium, sed amorem Apollinis scribit, posterosque ejus 'Branchidas' vocatos, traditis Xerxi hujus templi thesauris, ipsum, incenso templo ab eodem, redentem in Persidem secutos fuisse, ne pœnas darent sacrilegii. Milesios vero postea templum omnium maximum construxisse, ornatumque templum donariis antiquarum gentium fuisse, 'Didymæique Apollinis' vocatum. Meminit et Branchi Terentianus de Metris: 'Hymnum Branchiadæ Phœbo cantasse Jovique Pastorem Branchum, cum captus amore pudico Fatidicas sortes docuit depromere Pæan.'

479 *Et undosæ qui rusticus accola Pisæ Pana Lycaoniæ nocturnum exaudit in umbra*] Lactantius hic: 'Pan apud Pisas rusticos numine suo replere solet, datque oracula, qui repletur Deo.' Locus hic singularis, quod rustici Arcadiæ replentur Panis numine, ac futura prædicant. Nam neque Pausanias in Arcadicis,

Ditior ille animi, cui tu, Dictæe, secundas
 Impuleris manifestus aves: mirum unde, sed olim
 Hic honor alitibus: superæ seu conditor aulæ
 Sic dedit, effusum Chaos in nova semina texens;
 Seu quia mutatæ, nostraque ab origine versis 485
 Corporibus subiere Notos: seu purior axis,
 Amotumque nefas, et rarum insistere terris

Lycuoniis. Opulentior mente ille est, ad quem, Dictæe, te patefaciens, miseris faustas volucres. Mirum unde et hæc gloria prædicendi futuri est avibus, sed a multo tempore illis contigit: seu fabricator cælestis regiæ hoc illis concessit, figurans ubique sparsum Chaos in novas res: sive quod mutatis a nostra stirpe corporibus, et in aves conversæ altum petiere: seu serenior plaga, et longe dissitum cri-

~~~~~

9.—482 Unus Behot. sic olim.—483 Codex idem: Sic honor alitibus.—484 Optimæ Barthii membranæ in margine exhibent: 'effossum vel effusum.'—

NOTÆ

nullusque alius scriptor id tradit. Pausanias dicit quidem loco laudato, Arcades prædicare montem Mænaliū tam proprium esse Panis, ut fistula canentem Deum accolæ affirmare non dubitent. Tradit etiam, Arcades referre priscis temporibus Pana reddere solitum oraculorum responsa, ejusque interpretem Erato Nympham fuisse, quæ nupsit Arcadi filio Calistus. Ceterum hic mentio fit Lycaoniæ, quia olim magna pars Arcadiæ, seu, ut alii volunt, tota Arcadia vocabatur Lycaonia. *Pisæ*] Quia, ut jam diximus, Diagon fluvius in Alpheum influens contra Erymanthum montem, Pisæum agrum ab Arcadio disternit. Unde lux huic loco.

481 *Ditior ille animi*] Id est, ille plenius veritatem discit. *Dictæe*] Jupiter dictus fuit Dictæus, a Dictæ monte, et antro Cretæ, in quo altus esse dicitur. Virgilius Georg. iv. 'Dictæo regem cæli pavere sub antro.'

482 *Mirum unde*] Supple, est, seu contigit.

484 *Chaos*] Sic antiqui vocabant rudem et inconditam in se rerum omnium confusionem, quam semper fuisse credebant, et undequaque dispersam, Deumque omnia digessisse, ac in ordinem, quem habere debebant, disposuisse, elementa singula suo loco collocasse, ac viribus dotibusque propriis donasse. *In nova semina*] Id est, in novas formas, seu res.

485 *Seu quia mutatæ, nostraque ab origine, &c.*] Primam causam honoris, quem habebant aves prædicendi futura, attribuit auctori formæ mundi, qui cum ex Chao omnia digereret, hunc honorem voluit dare avibus. Secundam hic causam hujusce honoris avibus tributi adducit Poëta, nimirum, quod quondam homines fuerint, qui in aves mutati.

486 *Seu purior axis. Amotumque nefas, rarumque insistere terris*] Tertiam demum causam honoris hujus avibus concessi assignat, quod aves vivant in puriori aëre, et raro insistant terris, quæ nefastæ sunt, et scelcribus hominum contaminatæ.

Vera docent: tibi summa, sator terræque Deunque,
 Scire licet: nos Argolicæ primordia pugnae,
 Venturumque sinas cœlo prænosse laborem. 490
 Si datur, et duris sedet hæc sententia Parcís
 Solvere Echionias Lernæa cuspide portas,
 Signa feras, lævusque tones: tunc omnis in astris
 Consonet arcana volucris bona murmura lingua.
 Si prohibes, hic nocte moras: dextrisque profundum 495
 Alitibus prætexe diem. Sic fatus, et alto

men, et raro terris insistere veritatem monstrant. Tibi, paler Deorum et hominum, sublimia cognoscere datum est. Permittas nos e cœlo præscire initia et exitum belli Argivi. Si hoc concedatur, et hoc consilium placeat inflexibilibus Parcís, aperire Argivo mucrone portas Thebanas, signa mittas, et ad lævum tones. Tunc cuncta aris mystica lingua concinat in aëre faustos garritus. Si vetas, hic nos retine, et immensum aërem obscura dextris avibus. Sic locutus est, et componit

~~~~~

492 *Solvere E. L. c. Thebas* in eodem codice. 'Ita sane scripsisse Papinium credimus.' Barth.—494 *Put. volucrum*.—496 'Scribe cum libro principe:

NOTE

492 *Echionias*] Thebanas. *Lernæa*] Argolica.

493 *Lævusque tones*] Id est, ad lævam. Quod prosperum erat signum: Romanis enim fulmina tonitruaque a læva venientia in bonum omen accipiebantur. Sic Virgilius *Æneid.* II. loquens de ostento prospero, quod a Jove datum est Anchisi, ait: 'Intonuit lævum.' Cicero etiam de *Divinatione* lib. II. citat ad hoc propositum hunc Ennii versum: 'Cum tonuit lævum bene tempestate serena.' Quod et Plinius confirmat lib. II. cap. 51. 'Læva prospera existimantur, quoniam læva parte mundi ortus est.' Et hoc, quia augures auguria capientes vultus ad Meridiem convertabant, sicque ad sinistram habebant Orientem. *Tunc omnis in astris Consonet arcana volucris bona murmura lingua*] In capiendis auguriis non solum observabatur avium volatus, sed etiam garritus seu κληδονισμός, et hæc aves quæ ore canentes auguria faciebant,

oscines vocabantur anctore Festo. Augurium enim dictum ab avium garritu.

495 *Dextrisque profundum Alitibus prætexe diem*] Videtur hic Papinius innuere velle signa a dextra venientia dira ac infausta esse. Hoc tamen generaliter verum non est, ut patet ex Cicerone de *Divinatione* lib. II. ubi clare dicit: 'Cur aliis a dextra, aliis læva datum est avibus, ut ratum auspiciū facere possint.' Et lib. I. 'Cur a dextra corvus, a sinistra cornix ratum faciat.' Quæ ultima Ciceronis verba confirmantur ab hoc loco *Plantæ Asinaria*: 'Picus et cornix est ab læva; corvus; parra a dextra Consuadent.' Et apud Suetonium legimus in *Vitellio* volatum Aquilæ a dextra fuisse boni ominis: 'Præmisso,' ait, 'agmini lætum evenit auspiciū, si quidem a parte dextra repente aquila advolavit.'

496 *Et alto Membra locat scopulo*] Id est, sedet. Augures enim seden-

Membra locat scopulo : tunc plura ignotaque jungit
Numina, et immensi fruitur caligine mundi.

Postquam rite diu partiti sidera, cunctas

Perlegere animis, oculisque sequacibus auras, 500

Tunc Amythaonius longo post tempore vates,

Nonne sub excelso spirantis limite cœli,

Amphiaræ, vides, cursus ut nulla serenos

Ales agat? liquidoque polum complexa meatu

artus in excelso saxo. Tunc invocat multos Deos et ignotos, et penetravit caliginem immensi mundi. Postquam diu calum ex more diviserunt, lustraverunt animo et sequacibus oculis omnes auras. Tunc augur filius Amythaonis, longo post tempore ait: Nonne cernis, Amphiaræ, ut sub alto cœli cardine, unde flat ventus, nulla avis capiat faustos cursus, et libero volatu sublime petens suspendatur? aut celeriter

sic fatur, et alto. Barth. Ita quoque ex manuscriptis legit Dan. Heinsius ad Claudian. Rufin. II. 362.—497 *Membra levat* unus Behot. ut ex codd. snis legit Dan. Heinsius ad Claudian. l. l. 'In minus integro libro scribitur: *ignotaque fundit*, cum glossa, 'recitat.' Barth.—499 Unus Behot. *cunctis*; alter Behot. *cuncta*.—502 *Magna sub excelso* unus Behot.—504 In nonnullis

NOTÆ

tes auguria capiebant. Vide Livium lib. I. in Numa.

497 *Tunc plura ignotaque jungit Numina*] Achilleid. I. 'Ubi ignotis horrenda piacula divis, Dona que.' An vero per *ignota numina*, seu ignotos Deos intelligit Papinius Deos patrios Indigetes? Nam ut veri Dei nomen ineffabile dicitur, et illud proferre grande piaculum semper Judæis habitum, ita et Indigetes Dei apud Gentiles habiti, quorum nomina indigere non liceret, quasi per ἀντίφρασις ita vocati. Festus: 'Indigetes Dii, quorum nomina vulgari non liceret.' Eadem Apollonius Rhodius lib. I. Indigetes ita sunt, quorum nomina non dicata, et ignota sunt. Hinc etiam ἀγνώστους θεούς dixisse patrios et indigetes videntur Athenienses, non autem peregrinos et ignotos prorsus, ut plerique credunt.

498 *Et immensi fruitur caligine mundi*] Quia, quicquid hominibus non patet, solus videbat.

499 *Postquam rite diu partiti sidera, &c.*] Augures solebant dividere sen partiri cœlum in quatuor præcipuas partes, et has designabant lituo (qui erat baculus sine nodo adnexus), et eis dabant hæc nomina, ut prima pars versus quam conversi erant diceretur antica, posterior postica: item dextra et sinistra, auctore Varone lib. VI. de Lingua Latina, et Servio ad Eclogam IX. Virgilii. Vide et Plinium lib. II. cap. 54.

501 *Amythaonius vates*] Melampus.

502 *Spirantis limite cœli*] Id est, limite cœli a quo flat ventus. Plutarchus tamen in Quæstionibus Rom. dicit captatum anguriis tempus quo venti non flarent.

503 *Cursus ut nulla serenos Ales agat*] Avium, quæ volatu auguria faciebant, aliæ vocabantur 'præpetes,' Homero τανυπτέρυγες, quæ altius volabant; aliæ 'inferæ,' quæ humiliter.

Pendeat? aut fugiens placabile planxerit omen? 505

Non comes obscurus tripodum, non fulminis ardens

Vector adest, flavæque sonans avis unca Minervæ,

means det motis alis faustum præsagium. Non apparet niger socius tripodum, non avis fœvida, quæ portat fulmen, nec strepens unca ules flavæ Minervæ. Nullum

*****

complexa volatu.—505 Dan. uterque Behot. Petrens. omnes Gronoviani, Taurin. Exc. Cantab. Burn. optimæ Barthii membranæ, Venett. et Rom. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *planxerit omen*; Pnt. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. *plauscit omen*. Utrumque bonum putat Marklandus ad Sylv. p. 191.—507 *Victor adest* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Vector adest* omnes codd. cum Venett. Rom. et edd. recentt. *Vector ades* Plant. Lindembrog.

NOTÆ

505 *Planxerit omen*] Priores editiones habent *plauscit*. Sed Gronovius affirmat omnes codices Mss. habere *planxerit*, et dicit ‘plangere’ esse verbum medium, nec semper spretum in lætarum rerum descriptione. Catullus in Argonauticis, ubi Bacchi comitatum describit: ‘Plangebant alii proceris tympana palmis.’

506 *Non comes obscurus tripodum*] Corvus sacer Apollini, ejus tripodes sunt. Et lætum auspiciū erat, si corvus a parte dextra advolaret, ut discimus supra ex Cicerone et Plauto. Immo si quoquo modo apparet, ut ex Livii lib. x. colligimus: ‘Ante consulem hæc dicentem corvus clara voce occinnit.’ *Obscurus*] Quia niger. *Non fulminis ardens Vector*] Aquila. Noster lib. ix. ‘Utque feri vectorem fulminis albus Cum supra respexit olor.’ Quo tempore Jupiter natus est, eodem natam esse Aquilam tradunt fabularum scriptores, et ad id prælium quod contra Gigantes commissum est advolasse, quasi victoriæ Deorum nuntium. Igitur in avium divisione inter Deos facta, Jupiter Aquilam sibi attribuit, ac fulmen ferre ei dedit: eaque sinistra et nuntia uti solet ad eos, qui-

bus læti aliquid significare, quosque illustres et claros reddere in mente habet. Propterea hæc avis visa semper lætum auspiciū ferebat. Unde Priamus Iliad. 2. Jovem orat, ut aquilam mittat, ejus volatū in bonam spem erectus, auspicioque secundo confusus, ad naves Græcorum sese conferat. Sic Tanaquil accepisse id augurium læta dicitur, cum in itinere Romam commigrando cum marito, Aquila suspensis demissa leniter alis pileum mariti abstulerit, moxque capiti apte reposuerit, et sublimis abierit. Unde etiam Romanis inter signa militaria recepta et sacrata. ‘Nogant,’ ait Plinius lib. x. cap. 3. ‘unquam solam hanc alitem fulmine fuisse exanimatam: ideo armigeram Jovis consuetudo judicavit.’

507 *Flavæque sonans avis unca Minervæ*] Noctua Minervæ sacra. Quia hujus avis tanquam consultiſsimæ volatus auspiciatus esse dicitur, et boni ominis, atque in signum victoriæ acceptus. Aiunt enim ante pugnam illam Marathoniam visam noctuam, quæ Atheniensium exercitum pervolaret. *Unca*] Ob uncas ungues.

Non venit auguriis melior: quin vultur, et altis
Desuper accipitres exultavere rapinis.

est favorabilius augurium quam vulturis, et ubi accipitres lætantur desuper sublimi

Cruc. et Gevart.—508 Dan. Pnt. Petav. uterque Behot. omnes Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. et Cruc. *melior quam vultur*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Petrens. et edd. recentt. *melior*; *quin vultur*. ‘Non opus est emendatione viri doctissimi Thomæ Demsteri, legere cupientis: *melior*; *sed vultur*. Res enim et sic clara

NOTÆ

508 *Non venit auguriis melior: quin* [*quam*] *vultur*] Male hunc locum intellexit et distinxit Bernartius, cum ponit punctum post τὸ *melior* et legit *quin*, et dicit esse sensum: Aquila Jovi, Corvus Apollini, et Noctua Minervæ, sacræ aves, secundi augurii indices, nusquam apparent; sed vultures et accipitres passim debacchantur: unde excludit ab avibus boni ominis vultures et accipitres, cum tamen duodecim vulturum auspicio fundata dicitur Roma, ut videmus apud Livium, et Plutarchum in Romulo, qui etiam scribit ex Herodoto Pontico Herculem magni fecisse vulturem, et inmaxime lætatum, cum sibi in procinctu alicujus expeditionis aliquis appareret. Dicunt etiam Cæsari Octaviano in primo consulatu duodecim vultures sese ostendisse; unde ille spem concepit, se quandoque imperio totius orbis potiturum. Quantum ad accipitres, videntur etiam fuisse boni ominis, præsertim apud Græcos, de quibus hic agitur, quia erant etiam consecrati Apollini. Quodque confirmatur ex Homero Odyss. O. qui scribit Telemacho in patriam naviganti accipitrem velocem Apollinis nuntium apparuisse, quod augurium accepit Theoclymenus ut lætum, faustumque, nec sine Deo venire dextram affirmavit alitem, omniaque ei prospere

eventura vaticinatus est. Quod Homerus sumsit ab Ægyptiis, quibus accipiter, ut Apollini consecratus, cultus est, tradente Æliano Historiæ Animalium lib. x. cap. 14. Apud Romanos vero Accipiter mali ominis habitus est, ut patet ex hoc Ovidii versiculo: ‘Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis.’ Plinius tamen Circon ex accipitrum genere claudum altero pede prosperrimi augurii nuptialibus negotiis et pecuaria rei esse tradit lib. x. c. 8. etiam Triorchem, cui principatum in auguriis Phæmonoë dedit: ‘buteonem’ hunc appellant Romani; familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio in ducis navi sedisset. Sed ut verum dicatur, hæc scientia augurum magnis involuta erat difficultatibus, nihilque certi de iis rebus definiri potest, cum variantes scriptorum et Poëtarum auctoritates conciliare pæne impossibile sit. Et hoc præcipue apud Romanos. Græci enim magis secum invicem conveniunt, affirmantes auguria a parte dextra (quæ ipsis ea est, quæ Ortum spectat, ut et sinistra quæ Occasum) venientia semper læta ac prospera fuisse, e contra a sinistra, dira et infausta. De generibus vero auspiciorum, et quibus ea verbis fierent, consule Brissonium lib. i. p. 122. et 124.

Monstra volant, diræ strident in nube volucres, 510
 Nocturnæque gemunt striges, et feralia bubo
 Damna canens : quæ prima Deum portenta sequemur ?
 Hisne dari, Thymbræe, polum ? simul ora recurvo
 Ungue secant rabidæ, planctumque imitantibus alis
 Exagitant Zephyros, et plumea pectora cædunt. 515
 Ille sub hæc : Equidem varii, pater, omina Phœbi

præda. Volant monstra: horrendæ aves clangunt in aëre, et nocturnæ striges plangunt, et bubo prænuntians funebres cludes. Quæ prima numinum ostenta obserrabimus? O Thymbræe, hisne avibus aër conceditur? Furiosæ sibi invicem ora dilaniant uncis unguibus, et motu alarum, quæ planctum æmulantur, ventos molestant, et feriunt sibi plumea pectora. Ille ad hæc: Equidem, pater, multoties

//////////

est. Nostri nihil mutant, neque nos.' *Barth.*—510 'Optimæ optime membranæ Scholiasticum istum versum explodunt, nec loco dignantur. Quibus merito volentesque assentimur.' *Idem.* *diras strident* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc.—511 'Sunt duo apud nos libri qui voculam *et* in hoc versu non agnoscunt.' *Barth.*—512 Dan. et Put. *portenta sequamur.*—515 Unus Behot. *et pectora plumea cædunt.*—516 In scripto optimo codice est: *Ille*

NOTÆ

511 *Striges*] Strix avis quædam nocturna, et importuna, a stridendo sic dicta. Lucanus lib. vi. 'Quod trepidus bubo, quod strix nocturna querentur.' Tibullus lib. i. Eleg. 5. 'Hanc volitent animæ circum sua fata querentes Semper et e tectis strix violenta canat.' Plinius lib. ii. cap. 39. quæ sit avium constare non arbitratur: 'Fabulosum,' ait, 'arbitror de strigibus, ubera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis jam antiquis strigem convenit: sed quæ sit avium, constare non arbitror.' Sic et striges Ovidius describit Fast. vi. 'Sunt avidæ volucres, non quæ Phineia mensis Gutturæ fraudabant, sed genus inde trahunt. Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ, Canities pennis, unguibus hamis inest. Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes, Et vitiant cunis corpora rapta suis. Carpere dicuntur lactentia viscera rostris: Et plenum poto sanguine guttur habent. Est illis strigibus nomen: sed nominis huius Causa, quod

horrenda stridere nocte solent.' *Et feralia bubo damna canens*] Plinius lib. x. cap. 22. 'Bubo,' ait, 'funeris, et maxime abominatus, publicis præcipue auspiciis, deserta incolit: nec tantum desolata, sed etiam dira et inaccessa: noctis monstrum, nec cantu aliquo vocalis, sed gemitu. Itaque in urbibus, aut in luce visus, dirum ostentum est: privatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem. Volat nunquam quo libuit, sed transversus aufertur. Capitolii cellam ipsam intravit Sex. Papellio Istro, L. Pedanio Coss. propter quod urbs novis Martiis lustrata est eo anno.'

Thymbræe] Nescio cur hic Thymbræisen Apollinis mentionem faciat, cum supra Jovis auguria dixerat. *Simul ora recurvo Ungue secant*] Hoc facere solent illæ aves, cum famelicæ et impastæ sunt.

515 *Zephyros*] Zephyri hic pro quibuslibet ventis.

516 *Varii*] Ob ambiguitatem oraculorum.

Sæpe tuli ; jam tunc prima cum pube virentem
 Semideos inter pinus me Thessala reges
 Duceret ; hic casus terræque marisque canentem
 Obstupuere duces ; nec me ventura locuto 520
 Sæpius in dubiis auditus Iasone Mopsus :
 Sed similes non ante metus, aut astra notavi
 Prodigiosa magis ; quanquam majora parantur.
 Huc adverte animum : clara regione profundi
 Ætheros innumeri statuerunt agmina cycni : 525
 Sive hos Strymonia Boreas ejecit ab Arcto,

cepi auguria ambigui Phæbi, jam tunc temporis, cum navis Thessala me veheret in flore adolescentiæ inter Semideos principes. Ibi me reges mirati sunt, cum dicerem quæ ipsis terra marique erant eventura; nec me futura prænuntiante Mopsus in incipitibus ab Iasone sæpius creditus est. Verum non vidi antea majorem timendi occasionem, aut infaustiora sidera: quanquam et parantur graviora. Huc mentem appelle. Innumeri olores sua disposerunt agmina in serena parte immensi cæli, sive Aquilo hos fugavit a Septemtrione Thracio, seu fertilis benignitas mitis Nili

subit. Librarios fefellisse existimo ultimæ syllabæ proportionem.' Barth. 'Inscite, omina Phæbi. Vera scriptio præstantissimi libri: ominu cæli.' Idem.—518 In quibusdam scriptis: puppis me Thessala. Cf. Achill. i. 156. et Theb. v. 337.—519 Unus Behot. hi casus.—521 'Scribendum cum illis præclaris membranis, Jasoni.' Barth.—523 Unus Behot. majora sequantur.—525 Ætheris codd. et edd. omnes ante Gronovium; quem vide ad vs. 71. Alter

NOTE

518 *Semideos reges*] Designat Argonantas, quorum plerique filii Deorum, ceteri vero originem a Diis trahentes. *Reges*] Non quia omnes regiam dignitatem haberent, sed quia eos regibus ardens æquabat virtus. *Pinus Thessala*] Navis Argo fabricata in Thessalia, quo vecti Argonautæ duce Iasone. *Pinus*] Quia naves plerumque ex pinu conficiuntur. Etiam 'pinus Thessala' Nostro Achil- leid. i. et Senecæ Medea: 'Bene dissepti fœdera mundi Traxit in unum Thessala pinus.'

521 *Iasone*] Jason Æsonis, regis Thessaliæ, filius, dux Argonautarum. Hunc, cum Pelias, qui fratri Æsoni in regnum Thessaliæ successerat, suspectum ob virtutem haberet, laudis- que avidum cerneret, ad expeditio-
Delph. et Var. Clus. Stat.

nem Colchicam incitavit: quo com-
 perto omnis flos juventutis Græcæ
 ad Jasonem confluit, operamque ei
 pollicetur. Fabricata igitur navi,
 quæ ab architecto Argo vocata est
 Argo, mari se commiserunt, appul-
 sique Colchos, vellus aureum, quod
 erat scopus suæ navigationis, retule-
 runt. *Mopsus*] Vates celeberrimus,
 Ampici et Chloridis filius, unus ex
 Argonautis. Mopsnestiam et Mop-
 socrenen urbes in Cilicia fertur con-
 didisse.

523 *Quanquam majora parantur*] Id
 est, majora video, quam timemus.
 Lucanus: 'Sed venient majora me-
 tu.'

526 *Strymonia*] A Strymone fluvio
 Thraciæ. *Ejecit*] Nam Cycni inter
 aves abeuntes numerantur, ut græves,
 3 G

Seu foecunda refert placidi clementia Nili.

Fixerunt cursus : hac rere in imagine Thebas.

Nam sese immoti gyro, atque in pace silentes,

Ceu muris valloque, tenent : sed fortior ecce

530

Adventat per inane cohors : septem ordine fulvo

Armigeros summi Jovis exultante caterva

Intuor : Inachii sunt hi tibi (concipe) reges.

hos revocat. Volatum stiterunt. Finge Thebas in hac specie ; nam immoti, et taciti, ac quieti se tutantur in orbem, ut intra mœnia, et vallum. Sed validius agmen accedit per aërem. Aspicio septem ordine exultantes fulvos summi Jovis armigeros. Tibi finge, hi sunt septem duces Argivorum. Adorti sunt turbam

*****

Behot. cum nonnullis Barth. *sociarunt agmina.*—527 Put. *clementia cœli.*—530 Joannes Carnotensis, sive Salisburiensis, quem vocant, Nug. Curial. lib. i. cap. 13. producit : *sed fortior esse.*—531 ‘Libri nonnulli (inter quos etiam Behot. l.) pro *septem* inferre laborant *namque*; quod furellis rejiciendum.’ Barth. ‘*ordine lævo* est in duobus libris; quod non admittimus. Non consentit liber princeps.’ *Idem.*—532 Idem Barthius ex eodem optimo codice profert : *exultante corona.*—533 *Inachii sint hi tibi* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lin-

NOTÆ

ciconiæ, hirundines, coturnices. Plinius lib. x. cap. 23. ‘Simili,’ ait, ‘anseris quoque et olores ratione commeant : sed horum volatus cernitur : liburnicarum more rostrato impetu feruntur, facilius ita findentes aëra, quam si recta fronte impellerent : a tergo sensim dilatante se cunco porrigitur agmen, largeque impellenti præbetur auræ : colla imponunt præcedentibus : fessos duces ad terga recipiunt.’

527 *Fœcunda clementia*] Bene *clementia*, ob calidam Ægyptii aëris temperiem. *Fœcunda*] Irrigat enim Nilus, ut omnes sciunt, Ægyptum, fœcundusque innatat terræ, ‘adeo efficacibus aquis ad generandum alendumque,’ ut ait Mela lib. i. cap. 9. ‘ut, præter id quod scatet piscibus, glebis etiam infundat animas, ex ipsaque humo vitalia effingat. Hoc eo manifestum est, quod ubi sedavit diluvia, ac se sibi reddidit, per lu-

mentis campos quædam nondum perfecta animalia, sed cum prium accipientia spiritum, et ex parte jam formata, ex parte adhuc terrea visuntur.’ *Refert*] In Ægyptum supple, ob clementiam aëris. *Placidi Nili*] Nilus celeberrimus ille fluvius Ægypti. *Placidi*] Quia ubi ruit e Catadupis, tunc lenis et confractis aquis, domitaque violentia, aliquid et spatium fessus Ægyptum interfluit, donec septem faucibus in Ægyptium mare se evomat.

528 *Fixerunt cursus*] Supple Cycni. *Hac rere in imagine Thebas*] Finge hos Cycnos repræsentare Thebanos. Et causam reddit, cur pro Thebis accipi debeant Cycni, quia ut Thebani muris, sic gyro illi se vallabant.

531 *Ordine fulvo*] Aquilæ enim fulvæ sunt.

532 *Armigeros summi Jovis*] Aquilas. Aquilæ enim fulmen Jovis ferre dicuntur. Vide supra vs. 506.

Invasere globum nivei gregis, unæque pandunt
 Cædibus ora novis, et strictis unguibus instant. 535
 Cernis inexperto rorantes sanguine ventos,
 Et plumis stillare diem? quam sæva repente
 Victores agitat leto Jovis ira sinistri!
 Hic excelsa petens subita face Solis inarsit,
 Summisitque animos: illum vestigia adortum 540
 Majorum volucrum teneræ deponitis alæ.
 Hic hosti implicitus pariter ruit, hunc fuga retro
 Volvit agens sociæ linquentem fata catervæ.
 Hic nimbo glomeratus obit: hic præpete viva

candidi gregis, et aperiunt curva rostra ad novam stragem, et imminent eductis unguibus. Aspicias ventos manantes insolito cruore, et aërem rorantem plumis? Quam subito crudelis ira contrarii Jovis interficit victores. Hic altum subiens combustus est repentino solis igne, et depressit spiritus. Molles pennæ hunc destituit insistentem vestigiis majorum avium. Hic inimico consertus una cadit. Hic terga vertit, deserens pereuntes comites. Hic moritur procella involutus. Hic oc-

~~~~~

denbrog. Cruc. Grasser. et Gevart. sunt hi tibi uterque Behot. omnes Barthiani, Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—536 'Mihî verior obvenit optimi libri lectio, confirmata etiam Behotianorum alicui, *inexpleto*.' Barth. Hoc pro v. l. in margine exhibet Behot. 1. et probat Gronovius.—538 *Jovis ora* alter Behot.—539 *Hic excelsa potens* in eodem codice.—540 *Summisitque animas* Dan. Pro *vestigia* Barthius

NOTÆ

533 *Inachii reges*] Argivi duces, seu duces Argivi exercitus: erant enim septem.

534 *Invasere*] Armigeri Jovis scilicet. *Nivei gregis*] Cynorum, qui candidi sunt.

536 *Inexperto*] Alii 'novo,' alii 'in-discreto,' 'incerto' Codices inter versus interpretantur; sed Gronovius accedit nonnullis, qui habent *inexpleto*, id est, plurimo, abundanti. Ut Theb. viii. 'Ille ego inexplētis solus qui cædibus hausi Quinquaginta animas.'

537 *Et plumis stillare diem*] Quia vulsæ in congressu plumæ, mixtæ sanguine ex aëre cadunt.

538 *Victores*] Aquilas.

539 *Hic excelsa petens subita face*

solis inursit, Summisitque animos] Hæc de Capaneo intelligenda sunt, qui, consensu muris Thebarum, fulmine percussus periit.

540 *Illum vestigia adortum Majorum volucrum teneræ deponitis alæ*] Designat Parthenopæum, qui puer ad hanc expeditionem Thebanam profectus est, et primis militiæ rudimentis extinctus.

542 *Hic hosti implicitus pariter ruit*] Intelligit Polynicem, qui singulari certamine pugnans cum fratre, una periit, et cecidit. *Hunc fuga Volvit, &c.*] Adrastum innuit, qui solus e du-cibus Argivis fuga sibi consuluit.

544 *Hic nimbo glomeratus obit*] Designat Hippomedontem, qui obrutus Ismeni aquis extinctus est. *Hic præ-*

Pascitur immoriens : spargit cava nubila sanguis. 545
 Quid furtim lacrymas ? illum, venerande Melampu,
 Qui cadit, agnosco. Trepidus sic mole futuri,
 Cunctaque jam rerum certa sub imagine passos,
 Terror habet vates : piget irrupisse volantum
 Concilia, et cœlo mentem insertasse vetanti. 550
 Auditique odere Deos : unde iste per orbem
 Primus venturi miseris animantibus æger
 Crevit amor ? Divumne feras hoc munus ; an ipsi
 Gens avida, et parto non unquam stare quieti ?
 Eruimus quæ prima dies, ubi terminus ævi, 555

cumbens vira voluci rescitur. Cruor inficit tenues nubes. Quid clam plorus ? Melampu rerere, agnosco illum, qui labitur. Sic puror intadit augures trementes sub pondere venturi, et jam passos omnes eventus in vera specie. Dolent penetrasse in cœtus avium, et animo cœlestia investigasse, mortalibus prohibita, et exauditi Deos aversantur. Unde hæc anxia cupido futuri cognoscendi per orbem primum invasit miseros homines ? Anne hoc donum Divis attribuas. An nos ipsi, gens curiosa, nec his, quæ habemus, acquiescimus ? Elicimus quis sit genitalis dies,

////////

malit fastigia.—545 *Pascitur hic moriens* unus Behot.—546 *Melampe* in eodem codice.—547 *Dan.* et unus Behot. *more futuri* ; Venett. *morte futura* ; alii codd. Barthiani : *morte futura* ; sic quoque Lipsian.—549 ‘ In optimo libro legitur irripuisse, errore puto librarii.’ Barth.—550 Lipsian. Lang. Laur. Buslid. et ed. Plant. *incertasse*, ut voluit Joannes Barclaius ; *insertasse* Dan. Put. Petav. uterque Behot. omnes Barthiani, Taurin. Petrens. Exc. Cantab. Venett. Rom. Aldd. Collin. Gryph. Basil. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et recentt.—551 Put. *unde iste*.—554 Lipsian. *et parto* ; unde Bernartius libenter fecerit :

NOTÆ

pete vira Pascitur immoriens] Tydeus moriens mandit caput Menalippi, qui illum letaliter vulneraverat. Hæc omnia sequentibus libris fuscæ describentur.

546 *Quid furtim lacrymas*] Amphiaræus furtim lacrymantem Melampum animadvertit : agnoverat enim Melampus casu cyeni, portendi etiam exitium Amphiaræo, qui unus erat e septem ducibus Argivis. Igitur dicit ei Amphiaræus, se proprium etiam exitium cadente cyeno agnovisse : Amphiaræus enim in hoc bello terra delibescendo absorptus fuit.

549 *Terror habet vates*] Id est, eodem terrore correpti sunt vates, ac

sic perpassi fuissent, quæ viderant. *Piget, &c.*] Id evenit iis, qui summa cupidine cognoscendi res futuras tenentur, quique, ubi sibi infansta portendi atque impendere agnoverint, tunc tristitia corripiuntur, suamque curiositatem incusant.

551 *Auditique odere Deos*] Anguria petierant a Diis, sed quia ex his sibi mala imminere cognoscunt, Deos male aversantur, cum potius deberent se ipsos culpare, quod tam curiosi fuissent. *Unde iste per orbem, &c.*] Invehitur Poëta in has curiosas artes, et cupiditatem cognoscendi res futuras.

555 *Eruimus quæ prima dies*] Per

Quid bonus ille Deum genitor, quid ferrea Clotho
 Cogitet : hinc fibræ, et volucrum per nubila sermo
 Astrorumque vices, numerataque semita Lunæ,
 Thessalicumque nefas. At non prior aureus ille
 Sanguis avum, scopulisque satæ vel robore gentes 560

quis finis vitæ, quid bonus ille pater Deorum, quid rigida Clotho neverit : hinc proveniunt extorum inspectio, et garritus avium in nubibus, et conversiones siderum, et lunæ circuitus ascripti numeris, et flagitium Thessalicum. At nec majores nostri, qui aureo sæculo vixerunt, aut populi orti ex lapidibus et arboribus, hoc

//////////

et porlu.—556 Deum statuat quid unus Behot. quod e gloss. irrepsisse putat Behottius.—558 Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lindenbrog. et Cruc. semina lunæ ; Laur. Lang. Lipsian. Buslid. optimæ Barthii membranæ, Petrens. Exc. Cantab. Taurin. alii, cum edd. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—559 Ac non Aldd. Colin. Gryph. et Basil. At non ex suis membranis restituit Bernartius ; hoc habent Dan. Put. Petav. uterque Behot. omnes Bar-

NOTÆ

primam diem Lactantius intelligit natalem mundi. *Ubi terminus ævi*] Et per *terminum ævi*, ejusdem finem. Ego vero credo per *primum diem* intelligendum primum diem nostræ vitæ, ex quo totius vitæ nostræ series dependet. Plurimum enim interest sub qua dispositione cæli nascamur : hinc miserrimam aliis, hinc felicissimam vitam, hinc calamitates, hinc honores, moresque ejusque nostrum præsignificari, ut volunt vani astrologi. Et per *terminum ævi*, ejusdem nostræ vitæ finem. Cum enim valde vitam amamus, summo desiderio tenemur cognoscendi, an longa aut brevis sit futura. Nam scire natalem diem mundi, ejusque finem, nihil ad nos, aut parum, attinet.

556 *Genitor*] Jupiter. *Ferrea Clotho*] Clotho una ex Parcis. *Ferrea*] Quia dura et inexorabilis.

557 *Hinc fibræ, &c.*] Hinc, inquit, procedunt disciplinæ illæ vanissimæ, aruspicina, auguralis scientia, astrologia, et magia, quæ singulis et propriis notis designantur. *Fibræ*] Aruspicina, ἡπατοσκοπία Græcis. Vo-

lucrum per nubila sermo] Anguria designat, quia garritu et volatu avium auguria capiebantur, ut jam diximus.

558 *Astrorumque vices, numerataque semita Lunæ*] Astrologiam intelligit, cujus est observare motus cælestes, ac certis numeris alligare, seu astringere cursus astrorum, et planetarum, quo facilius supputentur, ac inveniantur.

559 *Thessalicumque nefas*] Magiam intelligit infamem. Nam duplex ; altera infamis, et quæ non exercetur nisi ope dæmonum ; altera, quæ nihil aliud est, quam perfectissima omnium rerum quæ sunt in natura, virtutumque earum ac facultatum cognitio, cujus ope, applicando activa passivis, mira opera efficiuntur. *Thessalicum*] Quia Thessalæ mulieres multum scelestæ illæ magiæ deditæ erant. Sic supra magiam 'gentile nefas Thessaliæ' vocat. *Aureus ille Sanguis avum*] Id est, majores, qui sæculo aureo vivebant.

560 *Scopulisque satæ vel robore gentes*] Veteres credebant, extinctis di-

Mentibus hoc ausæ. Sylvas amor unus, humumque
 Edomuisse manu : quid crastina volveret ætas
 Scire nefas homini. Nos pravum ac debile vulgus
 Scrutati penitus Superos : hinc pallor et iræ,
 Hinc scelus, insidiæque, et nulla modestia voti. 565
 Ergo manu vittas, damnataque vertice sarta
 Deripit, abjectaque inhonorus fronde sacerdos

ausi sunt animis agitare. Erat illis cura unica colendi nemora, et terram. Non licebat homini cognoscere, quid esset cras futurum. Nos, perversum ac fluxum vulgus, penitus in Deorum secreta inquirimus. Hinc pallor iræque : hinc flagitia et fraudes, et nullus pudor votorum. Antistes igitur manu avulsit vittas e capite, et invisas coronas, abjectoque ramo indecorus, descendit de monte odioso. Jam

~~~~~

thiani, Taurin. Exc. Cantab. Petrens. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—561 *Mentibus his usæ* Put. *hæc ausæ* Venett. Lipsian. Lang. Laur. et Buslid.—563 *Dan. et flebile* ; optimæ Barthii membranæ, et omnes Gronov. *ac flebile* ; unus Behot. *et debile*.—564 *Scrutamur* Dan. Petav. Lang. Laur. Buslid. uterque Behot. omnes Barthiani. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser, et Gevart. *Scrutati* omnes eodd. Gronovii, Exc. Cantab. Petrens. et Taurin. cum eodd. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Ita quoque ex eodd. suis legit Dan. Heinsius ad Claudian. iv. Cons. Honor. 170. *Scrutari* in aliis.—567 ‘*Deripit* scribendum cum optimo libro ; monuitque pridem in Indice Lucretiano Gifanius.’ Barth. Ita quoque Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Diripit* habent Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. uterque Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser. et Gevart. *fronte sacerdos* Lang. Laur. Buslid. Aldd. Colin. et Gryph. *fronde sacerdos* Lipsian. Dan. Put. Petav. uterque Behot. ceteri,

NOTÆ

Invio hominibus, reparatum postea humanum genus, lapidibus ac arboribus in homines mutatis. Vide et Theb. iv. 276. et sequentibus. Virg. ‘Gensque virum truncis et duro robore nata.’

562 *Quid crastina volveret ætas Scire nefas homini*] Horatius i. Od. 9. ‘Quid sit futurum cras, fuge quærere.’ Cruceo *nefas* hic pro ‘impossibili,’ ut apud Horatium, qui apposite ad mentem Statii cavit, i. Od. 2. ‘Tu ne quæsieris (scire nefas) quem mihi quem tibi Finem Dii dederint.’ Et lib. iv. ‘Durum, sed levius fit pa-

tientia, Quicquid corrigere est nefas.’ Velleins lib. 11. de Pompeio : ‘Nefas hunc vincere.’

563 *Ac debile*] Gronovius legit *flebile*.

564 *Scrutati*] Habent priores editiones *scrutamur*. Gronovius vero se ubique invenisse ait : *flebile vulgus, Scrutati penitus Superos : hinc pallor, &c.*] Recenset Poëta mala, quæ ex iis vanis artibus proveniunt.

565 *Et nulla modestia voti*] Quia semper optamus illicita.

566 *Vittas*] Vide supra.

567 *Sacerdos*] Amphiaræus.

Inviso de monte redit. Jam bella tubæque
 Cominus, absentesque fremunt sub pectore Thebæ.
 Ille nec aspectum vulgi, nec fida tyranni 570
 Colloquia, aut cœtus procerum perferre, sed atra
 Sede tegi, et Superum clausus negat acta fateri.
 Te pudor et curæ retinent per rura, Melampu.
 Bissenno premit ora die, populumque ducesque
 Extrahit incertis. Et jam suprema Tonantis 575
 Jussa fremunt, agrosque viris, annosaque vastant
 Oppida: bellipotens præ se Deus agmina passim
 Mille rapit: liquere domos, dilecta que læti
 Connubia, et primo plorantes limine natos.
 Tantis in attonitos cecidit Deus: arma paternis 580

prælia ante oculos, jam in auribus buccinæ, et absentes Thebæ tumultuantur in ejus animo. Ille Amphiaræus non potuit sustinere conspectum plebis, nec amicos regis sermones, aut optimatium conventus; sed clausus et tectus in obscura domo, recusat Deorum arcana detegere. Melampu, verecundia et ars medica rure te morantur. Amphiaræus obmutuit per duodecim dies, et populum ac duces suspensos tenet. Et jam summa Jovis mandata tumultuantur, et exhauriunt incolis campos, et antiquas urbes. Deus belli agit passim ante se mille copias. Cum gaudio deserunt ades et caræ uxores, et liberos flentes in primis foribus: tanta vi numen

~~~~~

cum edd. Venett. et recentt.—502 *Sedet egræ* Dan.—574 *Bissenos premit ora* dies Petrens. Taurin. Barth. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Exc. Cantab. omnes Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser. et Gevart. *Lectio nostra* debetur, puto, Dan. Heinsio in Amstel. hinc recepta in Gronov. Barth. Veen. et Delph.—575 Gevart. et marg. ed. Barth. *sed jam suprema*; unde nescio.—577 *Oppida sed belli præ se* unus Behot. *per se optimæ* Barthii membranæ.—579 *Alter Behot. plorantes in limine*.—580 *Tantis in attonitis* omnes

NOTÆ

568 *Inviso*] Ut in quo tot mala Argivis ducibus sibi impendere auguriis cognoverat.

569 *Absentesque fremunt sub pectore Thebæ*] Amphiaræus, ut vates, jam ut præsentia sensit, quæ futura erant; vel, timore obrutus, Thebas jam sibi bellum facere arbitratur.

570 *Tyranni*] Adrast. 'Tyrannus' antiquitus in bonam partem sumebatur.

573 *Curæ*] Ars medica: medicus enim erat etiam Melampus.

577 *Bellipotens Deus*] Mars. Vide supra.

579 *Connubia*] Pro conjugibus; sic præsidia, pro militibus præsidiariis, spectacula pro spectatoribus, et similia passim apud auctores.

580 *Deus*] Mars. *Arma paternis Postibus*] Veteres enim arma postibus affigebant.

Postibus, et fixos Superum ad penetralia currus
 Vellere amor: tunc fessa putri rubigine tela,
 Horrentesque situ gladios in sæva recurvant
 Vulnera, et attrito cogunt juvenescere saxo.
 Ili teretes galeas, magnorumque ærea suta
 Thoracum, et tunicas chalybum squalore crepantes
 Pectoribus tentare, alii Gortynia lentant

585

invasit consternatos. Jurat deripere arma e paternis postibus, et currus fixos ad adyta Deorum. Tunc tela poliant semesa facta rubigine, et enses squalore hærentes reflectunt in sævas plagas, et faciunt in aciem ardescere attrita cote. Hi explorant lercs cassides, et aptant pectoribus ingentes loricas æreis filis textas, et crepantes ferreas tunicas, illuvie corruptas: alii flectunt Cretenses arcus. Jam falces, et

.....

codd. Barthiani; *Tantus inattonitos* in uno manuscripto.—582 In optimo Barthii cod. *fissa putri*, quod ille probat. Wakef. in Sylv. Crit. P. v. p. 162. scribit: ‘Olim conjeceram *esa*; sed male; nec Barthius felicior est.’ Ita vero longe antea conjectabat Jortinus in Obs. Misc. Tom. 1.—583 *Hærentesque* Exc. Cantab. et optimi codd. Gronovii; *Horrentesque* Petrens. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et edd. omnes. Pro *recurvant* Jortinus nostras malit, *recidunt*; Barthius vero ex optimis membranis scribi jubet, *repurgant*.—584 In iisdem membranis: *et a trito*.—586 Pro *squalore* eadem membranæ exhibent, *scalore*.—587 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *aliis Cortynia lentant*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. unus Behot. Put.

NOTÆ

581 *Fixos Superum ad penetralia currus*] Currus hostium scilicet, quos in templis Deorum affigere mos erat, ut et arma hostibus crepta suspendebant e tholis.

583 *Horrentesque situ*] Legit Gronovius *Hærentes* ex optimis et plurimis Mss. Nec dubitandum, quin verum sit. Intelligit enim, præ rubigine non posse e vaginis educi. *Gladios in sæva recurvant Vulnera*] ‘Scimitarras’ vocant hos gladios.

585 *Ærea suta Thoracum*] Quia æreis filis ferreisque thoraces texebantur. Vide Lipsium in Polybium.

586 *Et tunicas chalybum*] Chalybis genus ferri durissimi et perfectioris: Gallice *acier*. Nomen habet a Chalybe fluvio Hispaniæ, cujus temperamento ferrum acrius redditur, ut haec et Justinus lib. XLIV. Tradit Plutarchus lib. de Garrulitate, ferrum a

Cantabris terræ infodi, ut fiat chalybs. Verbum hoc chalybs significat metallum, fluvium, et populos. Nam sunt Chalybes Hispaniæ populi, nomen sortiti a fluvio illo, quorum mentionem facit Justinus loco laudato. Sunt et alii populi etiam Chalybes dicti Ponti aceolæ juxta Thermodontem, qui primi ferrum e terra eruisse ac elaborasse dicuntur. Valerius Flaccus Argonaut. l. v. ‘Pervigil auditur Chalybum labor, arma fatigant Ruricolæ, Gradive, tui, sonat illa creatrix Prima manus belli terras crudelis in omnes. Nam prius ignoti quam dura cubilia ferri Eruerint, ensesque darent, odia ægra sine armis Errabant, iræque inopes, et segnis Erinny’s.’

587 *Gortynia*] Cretensia, a Gortyna urbe Cretæ insulæ, quam præterlabitur amnis Lenæus, in qua fiebant

Cornua : jam falces avidis et aratra caminis,
 Rastraque, et incurvi sævum rubuere ligones.
 Cædere nec validas sanctis e stirpibus hastas, 590
 Nec pudor emerito clypeum vestisse juvenco.
 Irrupere Argos, moestique ad limina regis
 Bella animis, bella ore fremunt: it clamor ad auras,
 Quantus Tyrrheni gemitus salis, aut ubi tentat
 Enceladus mutare latus: procul igneus antris 595

aratra, rostraque, ac adunci ligones crudeliter rubuerunt in ardentibus fornacibus. Nec erubescunt amputare fortes hastas e sacris lucis, et tegere scutum corio emeriti bovis. Accurrerunt Argos, et ad fores tristis regis bellum animis, et voce intonant. Tantus clamor fertur in aërem, quantus est strepitus maris Tyrrheni, aut cum Enceladus nititur latus vertere. Flammeus mons innugit longe in cavernis:

////////

Petav. alii, cum Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser. et Gevart. alii *Cortynia* *lentant*; alter Behot. alii *Cortynia* *tentant*; Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. alii *Cortynia* *lentant*.—588 *Spicula* pro *Cornua* in uno Barth.—595 *Optimæ Barthii membranæ: versare latus*; in nonnullis scriptis Heinsii: *mutare latus*; omnes vero Behot. et Bernartii, Dan. Put. Petav. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *mutare latus*. ‘Sane ‘mutare latus’ bene dicitur; et docuit satis illud Heins. cum aliis. Ad Callim. Hymn. in Del. 143. frustra provocant; nam eis ἐτέρην Βριαρῆος ἐπαυίδα κινυμένοιο potest esse et *molat* (mover se) et

NOTÆ

optimi arcus. Quin et Cretenses sagittandi peritissimi.

589 *Rubuere*] Ferrum enim ardens rubescit.

590 *Sacris e stirpibus*] Id est, e sacris lucis. Luci autem erant sylvæ consecratæ Diis, aut heroibus. Hos ferro violare nefas erat: quemadmodum et cetera loca omnia Diis sacra, substructionibus, aut alio usu profano polluere, grande piaculum erat.

591 *Nec pudor emerito clypeum vestisse juvenco*] Rationem affert Plinius lib. viii. cap. 45. ‘Socium,’ ait, ‘enim laboris agrique culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, ut sit inter exempla damnatus a populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderat bovem, actusque in exilium, tanquam colono suo

interemto.’ Vel ut quos occidere non liceret, nisi ad placandos Deos. Hinc ‘victimæ optimæ,’ ait idem ibidem, et ‘lautissima Deorum placatio.’

592 *Regis*] Adrasti.

594 *Tyrrheni salis*] Intelligit mare Tuscum, et Inferum, ad discrimen Superi, seu Adriatici. *Tyrrheni*] Quia Tyrrheni, qui et Tusci, hanc Italiæ oram olim insederunt, eamque Tyrrheniam, seu Tusciam de suo nomine nuncupaverunt. *Salis*] Mare ‘sal’ dicitur, quia salsum est, et ex ejus aqua sal elicitur.

595 *Enceladus mutare latus*] Enceladus gigas ferocissimus a Jove fulmine percussus, cui Siciliam insulam, montemque Ætnam impositum fabulantur Poëtæ, et tunc hanc insulam concuti, cum latus mutare vult. Virg.

Mons tonat: exundant apices, fluctusque Pelorus
Contrahit, et sperat tellus abrupta reverti.

erumpunt ignes et Pelorus coarctat undas, et Sicilia sperat rursus jungi Italiæ,

//////////

mutat. Sed *motat* pro *moret* agnoscit codicum pars, etiam apud Pierium, et defendit Servius, cum viris doctis; videantur Cerda, et ante eum Guellius; possitque id tanquam exquisitius præferri, nisi perpetua et temeraria harum vocum in libris occurreret permutatio. Apud Statium III. Theb. 595. nulla varietas occurrit, nisi quod unus *versare* legit. Ita scribit Heynius ad Virg.

NOTÆ

Æn. III. 'Fama est Enceladi semustum fulmine corpus Urgeri mole hac; ingentemque insuper Ætnam Impositam ruptis flammaram expirare caminis; Et fessum quoties mutat latus, intremere omnem Murmure Trinacriam, et cælum subtexere fumo.' *Igneus antris Mons tonat*] Mons igneus, Ætna. *Tonat*] Ob internos fremitus et strepitus ingentes qui exaudiuntur, antequam mons cructet, et emittat flammam et ignes. Solinus cap. 5. 'In Ætnæ vertice hiatus duo sunt, crateres nominati, per quos eructatus erumpit vapor, præmisso prius fremitu, qui per æstuentes cavernarum latebras longo mugitu intra terræ viscera diu volvitur, nec ante flammaram globos attollit, quam interni strepitus antecedant. Mirum hoc est, nec illud minus, quod in illa ferventis pervicacia naturæ mixtas ignibus nives præfert, et licet vastis exudet incendiis, apicis canitie perpetua brumalem detinet faciem. Itaque in utroque violentia, nec calor frigore minuitur, nec frigus calore dissolvitur.' Et Virgilius *Æn.* III. 'Horrificis juxta tonat Ætna ruinis: Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem, Turbine fumantem picco, et candente favilla: Attollitque globos flammaram, et sidera lambit: Interdum scopulos, avulsaque viscera montis Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras Cum gemitu gloinerat, fun-

doque exæstuat imo.' Ad quem locum Servius: 'Sunt terræ,' ait, 'desudantes sulfur, ut pæne totus tractus Campaniæ, ubi est Vesuvius et Gaurus montes: quod indicat odor aquarum calentium. Item novimus ex aquæ motu creari ventum. Esse etiam concavas terras constat: et ab ea parte, qua Eurus vel Africus flant, habere speluncas et plenas sulfuris, et usque ad mare deductas. Hæ speluncæ, recipientes in se fluctus, ventum creant: qui agitated ignem gignit ex sulfure.' Elegantissimam autem habes hujus montis descriptionem apud Petrum Bembum. Vide et Justinum initio lib. IV. Cluverii Siciliam lib. I. cap. 8. Plinium lib. III. cap. 12.

596 *Pelorus*] Promontorium Siciliæ ad Septemtrionem spectans, et ab Italia mille quingentis passibus distans. Et Sicilia Græcis ideo Trinacria dicitur, quod tria promontoria, quæ Græci *ἄκρα* vocant, in mare videtur extendere, Pachynum quod in Peloponnesum vertit, Lilybæum, quod Africam spectat, Pelorus, quod in Tyrrhenum mare protenditur.

597 *Contrahit*] Ob motum scilicet et agitationem insulæ. *Tellus abrupta*] Sicilia, quam Italiæ quondam adhæsisse persuasum habebant veteres, ab eaque velut a corpore, majore impetu Superi maris, quod tota undarum mole illuc fertur, fuisse divisam, atque abruptam. Siciliam eti-

Atque hic ingenti Capaneus Mavortis amore
 Excitus, et longam pridem indignantia pacem
 Corda tumens (huic ampla quidem de sanguine prisco 600
 Nobilitas: sed enim ipse manu prægressus avorum
 Facta, diu tuto Superum contemtor, et æqui

a qua abscissa fuerat. Atque hic Capaneus flagrans immani belli cupidine, et inflatus corde dudum aversante longum otium (huic sane erant splendidi natales de genere antiquo, sed ipse quoque factis superaverat gesta majorum, impune diu Deo-

////////

Æn. III. 581.—601 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Dan. Put. Petav. Venett. 3. 4. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. Amstel. Gronov. Veen. et Delph. *progressus*. 'Ita habent optimæ etiam membranæ; cum glossa insuper: '*progressus*] Antecedens.' Insolentior et rarior est usus verbi. Nec tamen loco isto movendus, cum exempla non desint prorsus. Claudian. 1. Eutröp. 419. 'Militia Eunuchi nunquam progressa cubile.' Sic enim constanter ibi optimi codd. nec mutandum quicquam,' Barth. Dan. Heinsius vero ex codd. Medic. Vat. et Palat. locum Claudiani legit ita: 'nunquam transgressa cubile.' Petrens. Taurin. et Burm. cum edd. Gevart. et Barth. *prægressa*; sic quoque conjectabat Bernartius, et in Erratis correxit Gronovius.—602 *Facta diu unus Behot.*

NOTÆ

am a continenti fuisse direptam testatur Virgilius his versibus Æn. III. 'Hæc loca vi quondam, et vasta convulsa ruina, Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas! Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus Una foret; venit medio vi pontus, et undis Hesperium Siculo latus abscidit, arvaque et urbes Littore diductas angusto interluit æstu.' Eadem scribunt inter Poëtas Silius Italicus lib. XIV. Ovidius Met. XV. Valerius Flaccus Argon. I. Claudianus de Raptu Proserpinæ lib. I. inter Scriptores Pomponius Mela lib. II. cap. 27. Plinius lib. II. cap. 8. Solinus cap. 8. Eustathius ad Dionysium, Strabo lib. II. Diodorus Siculus lib. IV. et novissime in sua Sicilia descriptione Fazellus. Verum tradit Diodorus Hesiodum Poëtam contrarium statuisse, et Chuverius loco citato hoc nullo modo verisimile esse affirmat, cum tot per orbem terra-

rum magnæ juxta atque parvæ conspiciantur Peninsulæ, quarum Isthmi, licet sint angustissimi, tamen neque allatrantis utrimque maris, neque terræ aliquo motu, neque diluvii aquis unquam in insulam converti poterunt.

598 *Capaneus*] Unus e ducibus Argivis.

600 *Huic ampla quidem de sanguine prisco Nobilitas*] Capaneus enim originem trahebat a regibus Argivis, et Sthenelus ejus filius Argorum regnum tenuit.

602 *Diu tuto Superum contemtor*] Nam 'ansis,' ut habet Noster lib. V. 'Sera quidem manet ira tamen.' Et alibi: 'Movet et cœlestia quondam Corda dolor, lentoque irrepunt agmine pœnæ.' Et etiam ibidem: 'Nec ratis illa solo, sed Divum sera per æquor Justitia, et pœnæ sceleurum adventare videntur.'

Impatiens, largusque animæ, modo suaserit ira),
 Unus ut e sylvis Pholoës habitator opacæ,
 Inter et Ætnæos æquus consurgere fratres, 605
 Ante fores, ubi turba ducum, vulgique frementis,
 Amphiaræ, tuas, Quæ tanta ignavia, clamat,
 Inachidæ? vosque o socio de sanguine Achivi
 Unius (heu pudeat) plebeia ad limina civis,
 Tot ferro accinctæ gentes, animisque paratæ, 610
 Pendemus? non si ipse cavo sub vertice Cyrrhæ,
 Quisquis is est timidus, famæque ita visus, Apollo
 Mugiat, insano penitus seclusus in antro,

*rum spreto, et intolerans æqui, et vitæ prodigus si ira impulerit,) poterat censi
 uni ex incolis nemorum obscuræ Pholoës, et æquari fratribus Ætnæis. Voci-
 feratur ante portam tuam, Amphiaræ, ubi agmen erat optatum, et tumultuantis
 plebis: Quæ tanta animi abjectio, Inachidæ? Vosque, Achivi, quibus nobiscum
 idem genus, hæremus ad plebeium ostium unius civis, tot populi (heu pudeat) ferro
 armati, et animis parati? Licet ipse Apollo (quoquomodo eum meticulosi conside-
 rent, et fama jactet) fremeret sub cavo Cyrrhæ cacumine, penitus seclusus in*

*Dirum contemtor alter Behot.—605 ‘Melior ordo in lectione libri optimi :
 Æquus et Ætnæos inter consurgere fratres.’ Barth.—606 Behot. 1. vulgique
 tremantis.—608 In eodem codice: vos o socii.—609 Phæbeia ad limina op-
 timæ Barthii membranæ, Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil.
 Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser. et Gevart. plebeia ad limina unus codex
 Barthii, Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petrens. Taurin. Burm. uterque Behot.
 Venett. Rom. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—612 In optimis
 Barthii membranis: famæque ita dirus Apollo; quod ille probat.—613 ‘In*

NOTE

603 *Largusque animæ si suaserit ira*] Ira enim fortibus est quasi sti-
 mulus additus ingenitæ fortitudini,
 quo promptius ruunt in pericula. Pe-
 ripatetici iracundiam cotem fortitu-
 dinis esse dicebant. Quam senten-
 tiam refellit Cicero Tusc. Quæst.
 lib. iv.

604 *Unus ut e sylvis Pholoës habita-
 tor opacæ Inter et Ætnæos æquus con-
 surgere fratres*] Mens: Capaneus ea
 erat corporis statura, ac proceritate,
 ut posset censi unus ex habitatori-
 bus opacæ Pholoës, id est, e Centauris,
 qui habitabant Pholoën montem Ar-
 cadicæ, et æqualis erat Ætnæis fratri-
 bus, id est, Cyclopiis, qui sedes in

Ætna habuisse dicuntur: unde Æt-
 næi vocantur. *Fratres*] Quia erant
 Neptuni et Amphitrites filii. Virgi-
 lius Æneid. iii. ‘Ætnæos fratres
 cælo capita alta ferentes.’

608 *Inachidæ*] Argivi. *Achivi*]
 Vide lib. præcedente vs. 169.

609 *Plebeia*] Et optime ad geni-
 um Capaneï. *Phæbeia* habent prio-
 res editiones.

611 *Cavo sub vertice Cyrrhæ*] Par-
 nasso, ad cujus radices sita Cyrrha,
 oraculo Apollinis celebris. *Cavo*]
 Parnassus enim habebat Delphis hi-
 atum, ex quo vis fatidica veniebat,
 et implebat Pythiam.

613 *Antro*] Seu hiatu Delphico.

Expectare queam, dum pallida virgo tremendas
 Nuntiet ambages. Virtus mihi numen, et ensis, 615
 Quem teneo : jamque huc timida cum fraude sacerdos
 Exeat, aut hodie volucrum quæ tanta potestas
 Experiar. Lætum fremit, assensuque furem
 Implet Achæa manus : tandem prorumpere adactus
 Œclides, alio curarum agitante tumultu : 620
 Non equidem effræno juvenis clamore profani,
 Dictorumque metu, licet hic insana minetur,
 Elicior tenebris : alio mihi debita fato
 Summa dies, vetitumque dari mortalibus armis.

amenti spelunca, non possem opperiri, dum pallens virgo referret formidanda ænigmata. Fortitudo divinitas meum est, et ensis quem gero. Et jam antistes huc prodeat cum paridis dolis, aut hodie explorabo, quæ tanta sit potestas avium. Spirat cædem, et Achiva turba ejus furori applaudit. Tandem Œclei filius prodit coactus, alio æstu sollicitudinum eum morente. Non sane e tenebris extrahor immoderatis vocibus impii juvenis, et timore verborum ejus, licet stulte hic nobis mortem intenet. Suprema lux est mihi destinata alia sorte, et prohibitum est me occumbere

alio, non optimo illo, codice stupida lectio extat: *gemitus seclussit in antro ; quam nihil moramur.* Barth.—616 Unus Behot. *jamque hic* ; optimæ Barthii membranæ : *jamque hac*.—619 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrög. Cruc. Gevart. et Grasser. *prorumpit adactus* ; optimæ Barth. membranæ, uterque Behot. et omnes Gronovii codd. *prorumpere adactus* ; quod ille reposuit, eumque secuti sunt recentt.—622 In optimo Barthii codice: *Dictorumque metu*.—629 Quo miseri

NOTE

614 *Pallida virgo*] Diodorus Siculus lib. xvi. refert Delphis vaticinandi manus virgini primo delegatum, quam et *προφῆτιν* et *Πυθίαν* vocabant: deinde quinquagenariam fœminam sacerdotem constitutam. *Pallida*] Quia cum numine implebatur, incipiebat valde agitari, qua violenta agitatione debilitabantur vires Pythiæ, sanguine e vultu et extremis partibus ad cor se recipiente ad illud corroborandum contra vim et impetum Dei ingruentis et urgentis : unde pallor in vultu.

615 *Virtus mihi numen et ensis quem teneo*] Alludit ad Gigantum immunatatem, quorum nonnulli, ut constat ex Homero et Poëtis, per hastam tanquam numen jurabant, eamque

obnoxii, et hospitibus adorandam obtrudebant. Idem de Scythiis refert Herodotus eos acinacem adorasse. Æque impii sunt Mezentius et Turnus Virgiliani, Polynices Euripidis, Ajax Sophoclis.

616 *Fraude*] Alii codices : *Fronde*.

619 *Achæa manus*] Supra : 'Vosque o socio de sanguine Achivi.'

620 *Œclides*] Amphiaræus, Œclei filius.

621 *Juvenis*] Capanei.

622 *Licet hic insana minetur*] Videtur Capaneus mortem Amphiaræo intentasse, nisi exiret domo, ac proferret auguria.

623 *Alio mihi debita fato, vetitumque dari mortalibus armis*] Præviderat enim Amphiaræus, se non manu ho-

Sed me vester amor, nimiusque arcana profari 625
 Phœbus agit: vobis ventura, atque omne, quod ultra est,
 Pandere mœstus eo: nam te, vesane, moneri
 Ante nefas, unique silet tibi noster Apollo.
 Quo miseri, Fatis Superisque obstantibus, arma,
 Quo rapitis? quæ vos Furiarum verbera cæcos 630
 Exagitant? adeone animarum tædet? et Argos
 Exosi? nil dulce domi? nulla omina curæ?
 Quid me Persei secreta ad culmina montis
 Ire gradu trepido superosque irrumpere cœtus
 Egistis? potui pariter nescire, quis armis 635
 Casus, et atra dies, quæ fati exordia cunctis,
 Quæ mihi: consulti testor penetralia mundi,

humano ferro. Sed mea erga vos caritas, et Apollo, quo repleor, adigit me occulta detegere. Tristis dicturus sum, quæ vobis post hoc tempus sunt eventura. Nam, o stulte, non licet te tuam sortem ante tempus doceri, et Apollo noster tibi soli obmutescit. Quo infortunati, quo arma capitis, Diis Fatisque repugnantibus? Quæ vos excæcatos Eumenidum flagella exstimulant? tantumne fastidium vitæ? et Argorum odium? nihil carum domi? præsagia non vos sollicitudine afficiunt? Quid me compulstis superare pavido gressu arcanum verticem montis Persei, et ingredi in concilium Deorum? potui similiter ignorare, quis foret eventus belli, et quæ dies funesta, quid fata decernerent vobis omnibus, quid mihi. Juro per adytâ

////////

Superum fati obstantibus in iisdem membranis; in aliis Barthianis: fati superis obstantibus; sed ille vulgatam lectionem magis probat.—631 Idem liber optimus: Superumque irrumpere cœtus.—635 In eodem: potui pariter potui nescire.—636 Unus Behot. quæ fati discordia; optimæ Barthii membranæ: quæ prima exordiu futis; Lang. Laur. et Lipsian. quæ prima exordia cunctis; unde Bernartius conj. quæ priva exordia cunctis; Dan. Put. Petav. Buslid.

NOTÆ

minum, ferrove, sed hiatu terræ periturum.

626 *Omne quod ultra est]* Omne scilicet futurum, quod ultra est hoc præsens tempus.

629 *Superis obstantibus]* Per exta victimarum, et anguria.

633 *Persei montis]* Apesantis supra, quem Perseium vocat ob rationem a nobis hoc loco allatam, vel quia Perseus ex hoc monte se libavit ad expeditionem Gorgonis.

634 *Trepido]* Jam enim illis 'maculosa bidentum Extâ' negarant, iramque Deorum portenderant. *Trepido* igitur, quia nihil boni sperabant ex auguriis. *Superosque irrumpere cœtus]* Supra: 'Piget irrumpisse volantum Concilia, et cœlo mentem insertasse vetanti.'

636 *Atra dies]* Id est, ultima.

637 *Consulti testor penetralia mundi]* Supra: 'Et immensi fruitur caligine mundi.'

Et volucrum affatus, et te, Thymbræe, vocanti
 Non alias tam sæve mihi, quæ signa futuri
 Pertulerim. Vidi ingentis portenta ruinæ : 640
 Vidi hominum, Divumque nefas, hilaremque Megæram,
 Et Lachesim putri vacuantem sæcula penso.
 Projicite arma manu. Deus ecce furentibus obstat :
 Ecce Deus : miseri quid pulchrum sanguine victo
 Aoniam et diri saturare novalia Cadmi ? 645
 Sed quid vana cano ? quid fixos arceo casus ?
 Ibimus : hic presso gemuit simul ore sacerdos.
 Illum iterum Capaneus : Tuus o furor, augur, et uni

consulti orbis, per sermones arium, et per te, Thymbræe, qui non alias tam acerbis fuisti mihi invocanti, quod non atrociora signa futuri acceperim. Vidi ostenta immanis cladis. Vidi hominum et Deorum scelus, et lætam Megæram, ac Lachesim exhaustientem mundum fragili stamine. Dimittite ferrum manu. Ecce Deus, ecce Deus repugnat amentibus. Infelices, quid juvat saturare cæsorum cruore Aoniam, et agros atrocis Cadmi? Sed quid inutilia dico? Quid aërto decretos eventus? Proficiscemur. Hic antistes suspiravit, et simul tacuit. Capaneus rursus illum aggreditur. Tui gratia, o rates, hic furor et hæc a te ficta sunt, ut mancas

//////////

Exc. Cantab. Petrens. Taurin. et edd. omnes ut in textu.—638 *Et volucrum affatus* Put.—639 *Non alias tam sæva* codd. Barthiani, Lang. Lanr. Behot. Lipsian. unus Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *tam sæve* Dan. Put. Petav. alter Behot. et edd. recentt. et sic olim conjecerat Bernartins.—641 In uno codice Barthi. pro v. l. *divumque metus*; et sic clare scribitur in Petrens.—644 'In optimo codice: *sanguine restro*; quod melius arbitror.' Burth. Nic. Heinsius in Advers. lib. i. cap. 16. hunc locum ita constituit: *Deus ecce furentibus obstat, Ecce Deus, miseri: quid pulchrum sanguine juncto Aoniam, et diri saturare novalia Cadmi?*—647 In optimo Barthii libro, et utroque Behot. *semel ore*.—648 'Optimus liber: *Jamque iterum Capaneus*; quod facit ut magis placeat et hoc, et quod modo indidem produximus. Similia his Capanei dictis contra Amphiaræum Tydeo tribuit

NOTE

638 *Thymbræe*] Apollo, ut jam sæpius diximus.

641 *Vidi hominum, Divumque nefas*] Scelera enim veteres partim ascribebant hominibus, partim Fatis, Diisque: unde dicit: *Vidi hominum, Divumque nefas*. Sic Polynices Theb. xi. 'Nec enim omnis culpa malorum Me penes; et Superi mecum, Parææque nocentes.' *Hilaremque Megæram*] Megæra, una ex Furiis. *Hilarem*] Ob futuras in bello Thebano cædes.

642 *Lachesim*] Lachesis una e

Parcis. *Putri*] Quod facile rumpatur.

645 *Aoniam*] Bœotiam. *Diri saturare novalia Cadmi*] Id est, agros quos Cadmus sevit dentibus draconis.

647 *Ibimus*] 'Quæ fato manent,' inquit Tacitus, 'quamvis significata sint, non mutantur.'

648 *Tuus o furor*] Non a Diis immissus, ut qui non curant res humanas, ex sententia Capanei. Vide infra.

Ista tibi, ut serves vacuos inglorius Argos :
 Et tua non unquam Tyrrhenus tempora circum 650
 Clangor eat : quid vota virum meliora moraris ?
 Scilicet ut vanis avibus, natoque, domoque,
 Et thalamis potiare jacens, sileamus inulti
 Tydeos egregii perfossum pectus ? et arma
 Fœderis abrupti ? quod si bella effera Graios 655
 Ferre vetas, i Sidonias legatus ad urbes.
 Hæc pacem tibiserta dabunt. Tua prorsus inani
 Verba polo causas, abstrusaque semina rerum
 Eliciunt ? miseret Superum, si carmina curæ,

sine honore in desertis Argis, et nunquam sonns tubæ Tyrrhenæ feriat tuas aures. Quid retardas spem meliorem bellatorum ? Scilicet, ut deses fruvaris inanibus volucris, uxore, domoque, ac filio, inulti taceamus confixum pectus eximii Tydei ? et insidius, quibus violatum est fœdus ? Quod si prohibes Argivos dirum bellum inferre, vade orator ad civitates Thebanas. Hæc laurus tibi pacem obtinebunt. Tua dicta prorsus extrahunt e vano cælo causas, et latentia rerum arcana ? Miseret

*****

Æschylus in Sept. c. Theb.' Barth.—649 *Instet uti sertes* in uno codice Barthii.—650 *Et tua nonnunquam* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. Bernartius ex codd. suis correxit : *Et tua non unquam* : ita quoque in aliis scriptis cum Venett. Rom. et edd. recentt.—653 *Et thalamis potiare* tuis unus codex Barthii.—655 Unus Behot. *bella aspera*.—656 'Libri nostri omnes nil penitus mutant ; at Lactantius legit : *I Sidonios legatus ad hostes. Non male.*' Barth.—658 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. omnes Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenhrog. Cruc. et Gevart. *obstrusaque* ; quæ scriptura neutiquam mutanda, ait Barthius.

NOTÆ

649 *Ista tibi*] Supple, contingent, vel potius a te ficta sunt, ut nos de terreas. Supra enim dicit Capaneus : 'Jamque huc timida cum fraude sacerdos Exeat.'

650 *Tyrrhenus clangor*] Id est, sonitus tubarum : Tyrrheni enim primi tubas æneas invenerunt.

654 *Et arma Fœderis abrupti*] Non solum enim in Tydei persona jus gentium violatum, sed etiam fœdus quod erat inter Argivos et Thebanos ruptum ac fractum est.

655 *Graios*] Græcos, quos semper opponit Sidoniis, Tyriisve, seu Thebanis.

656 *Sidonias*] Thebanas.

657 *Serta*] Serta seu coronæ, quas Amphiaræus, ut vates, capite gerchat. Intelligit laurum et olivam intextas infulæ. *Tua prorsus Verba polo causas, &c.*] Hæc ironice proferenda sunt. Deridet enim Capaneus, ut impius et contemtor Deorum, Amphiaræum, qui nimium artem suam venditabat, quasi fata arbitrio suo disponderet, et hac posset intelligere rerum causas.

659 *Miseret Superum, si carmina curæ, Humanæque preces*] Hoc secundum Epicuræos dicit Poëta : dicit enim Lucretius lib. 1. 'Omnis enim

Humanæque preces : quid inertia pectora terres ? 660
 Primus in orbe Deos fecit timor : et tibi tuto
 Nunc eat iste furor : sed prima ad classica cum jam
 Hostilem Ismenon galeis Dircenque bibemus,
 Ne mihi tunc, moneo, lituos atque arma volenti,
 Obvius ire pares, ventisque aut alite visa 665
 Bellorum proferre diem : procul hæc tibi mollis
 Infula, terrificique aberit dementia Phœbi.
 Illic augur ego et mecum quicumque parati

Deorum, si curant versus, et humanas obsecrationes. Quid consternas imperitos ? Metus est qui primus in mundo finxit Deos ? Tuus furor maneat nunc impunitus : at cum primum clangent tubæ, cum jam hauriemus cassidibus inimicum Ismenon, et Dircen, tibi suadeo, ne tunc audeas mihi occurrere optanti tubas et ferrum, aut retardare diem pugnæ, prætextu venti, aut aspectæ avis. Ista iners tua infula, et insunia Phæbi terrorem incutientis, tibi non proderit. Illic ego vates, et quicum-

~~~~~

Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *abstrusuque*.—660 Optimæ Barthii membranæ : quid martia pectora terres ? quod ille approbat.—663 *Dircenque bibamus* Dan. Heinsius ad Claudian. III. Cons. Honor. 48.—664 *Nec mihi tunc unus Behot. Ne mihi te moneo conj. Bernartins.*—665 ‘Optimus liber veritatem denuo asserit : *venisque aut alite visu.*’ Barth. Ita Heinsius, et Meursius in *Miscellaneous Criticis* ex conjectura. Vide Syllog. Epist. Tom. IV. p. 640.—667 Uterque Behot. *clementia Phæbi* ; et sic Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *dementia Phæbi* Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Dan. Pnt. Petav. omnes Barthiani, alii cum edd. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Gevart. Amstel.

NOTÆ

per se Divnm natura, necesse est, Immortali ævo summa cum pace fruatur, Semota a nostris, rebus se junctaque longe, . . . Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.’

661 *Primus in orbe Deos fecit timor*] Summis ex Petronio Noster. Et Lucanus : ‘Quæ finxere timent.’ Sic apud Lactantium Mintanor musicus : ‘Deum doloris, quem prima compunctio humani finxit generis.’

Et tibi tuto Nunc eat iste furor] Supra : ‘Tuus o furor angur.’

663 *Ismenon*] Ismenus fluvius Bœotix. *Galeis*] Galea enim militis poculum. *Dircenque*] Dircæ fons Bœotix, ut jam diximus.

665 *Ventisque*] Ex ventis etiam divinabant.

Delph. et Var. Clas.

666 *Procul hæc tibi mollis Infula, terrificique aberit dementia Phæbi*] Subintelligendum, ut te protegere possit, sen non tibi proderit. Sumtum ex Homero II. A. Μη νό τοι οὐ χρῆσθαι σκήπτρον καὶ στέμμα θεοῖο. Non utique tibi proderit sceptrum et corona Dei. Ovidius Met. IV. Atlas ad Perseum : ‘Huic quoque, Vade procul, ne longe gloria rerum Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter absit.’ Et Turnus Æneid. XII. ‘Longe illi Dea mater erit.’ De infula vide lib. II. 99.

668 *Illic augur ego et mecum quicumque parati Insanire manu*] Sic Hectori εἰς οὐρανὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς, unum optimum auspiciū pugnare pro patria. Et Q. Fabius Maximus apud Tullium lib. de Senectute :

Stut.

3 H

Insanire manu. Rursus fragor intonat ingens
 Hortantum, et vasto subter volat astra tumultu. 670
 Ut rapidus torrens, animos cui verna ministrant
 Flumina, et exuti concreto frigore colles,
 Cum vagus in campos frustra prohibentibus exit
 Objicibus, resonant permixto turbine tecta,
 Arva, armenta, viri, donec stetit improbus alto 675
 Colle minor, magnoque invenit in aggere ripas.
 Hæc alterna ducum nox interfusa diremit.
 At gemitus Argia viri non amplius æquo
 Corde ferens, sociumque animo miserata dolorem,
 Sicut erat pridem laceris turbata capillis, 680

que mecum parati sunt ad furendum manu. Immensus clamor assentientium iterum personat, et subiit sidera ingenti strepitu. Ut præceps rivus, cui verni fluvii, et liquefactæ nives e collibus suppeditant incrementa, cum errans ruit in agros, obstaculis nequicquam impredientibus: ædes, campi, greges, homines strepunt confuso impetu, donec rapidus sistitur inferior excelso colle, et litus reperit in ingenti crepidine. Nox superveniens interruptit hanc procerum altercationem. Sed Argia non passa ulterius æquo animo querelas mariti, ac miserata in corde dolorem ejus, sicut erat dudum cfferata laniatis crinibus, et habens genas notatas lacrymis, vadebat ad

////////

Gronov. Barth. Veen. et Delph. et sic olim F. Modins.—669 Unus Behot. *rursus fragor*.—671 ‘Stolida omnino locutio, quam nollem meam: nec poterat bono animo excensare quispiam. Melius quod alibi ‘torrentem,’ sive ‘amnem respirare’ dixit.’ Barth.—672 ‘In optimo codice est *Flamina*, quæ utique vera scriptura est, agnoscente etiam Lutatius et Scholiis priscis.’ *Idem*.—677 *Dicta alterna ducum conj.* Barthius.—679 Unus Behot. *animo solata dolorem*.—680 *Sic erat laceris pridem* Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Bnslid. Lipsian. uterque Behot. nonnulli Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Crue. et Gevart. *Sic erat pridem laceris* optimæ Barthii membranæ, Petrens. Taurin. Amstel. Gronov. Barth. Veen.

NOTÆ

‘Is enim augur esset, dicere ausus est optimis auspiciis ea geri, quæ pro reipublicæ salute fierent: quæ contra Remp. ferrentur, contra auspicia fieri.’

671 *Verna Flumina* [*Flamina*] Favonii: nam flatu Favonii solutæ nives augent fluvios. Quidam codices *Flumina* habent.

672 *Concreto frigore*] Glacie, nive, quæ nihil aliud sunt quam concretum frigus.

674 *Resonant permixto turbine tecta, Arva, armenta, viri*] Noster Theb. 1. ‘Passimque insano turbine raptas Pastorum pecorumque domos.’

676 *Magnoque in aggere*] Collis scilicet.

678 *Argia*] Uxor Polynicis.

679 *Sociumque dolorem*] Æquum est enim mulierem affectu proprio carere, ac consortem et sciam esse viro jocorum, seniorum, sollicitudinis ac gaudii.

Et fletu signata genas, ad celsa verendi
 Ibat tecta patris, parvumque sub ubere caro
 Thessandrum portabat avo jam nocte suprema
 Ante novos ortus, ubi sola superstite plaustro
 Arctos ad Oceanum fugientibus invidet astris. 685
 Utque fores iniit, magnoque affusa parenti est :
 Cur tua cum lacrymis mœsto sine conjuge supplex
 Limina nocte petam, cessem licet ipsa profari,
 Scis genitor : sed jura Deum genitalia testor,
 Teque pater, non ille jubet ; sed pervigil angor, 690
 Ex quo primus Hymen, movitque infausta sinistram

sublime palatium venerandi patris, et ferebat avo sub blandis mammis parvulum Thessandrum, jam sub finem noctis, et ante recentem auroram, cum sola ursa plaustro remanente invidet sideribus occidentibus in Oceanum. Utque introgressa est limen, et adroluta est genibus magni patris: Compertum habes, pater, ail, cur supplex nocte adeam cum fletibus fores tuas sine tristi marito, quamvis ipsa tardarem eloqui. Sed juro per conjugates Deorum leges, et per te, genitor, non ille imperat: sed mœror non me sinit dormire, ex quo primus hymenæus, et læva Juno

*****

et Delph.—681 In optimo Barthii libro : *Et fletu*; unde ille conj. *Et flectu*.—686 Petrens. *magnoque effusa*.—687 In eodem codice Barthii *mæsta et sine conjuge*, probante Barthio.—689 Barthius, qui lectionem nostram damnat, ex iisdem membranis affert: *genitalia testor*.—691 In uno codice pro v. l. *movit-*

NOTÆ

683 *Thessandrum*] Filium Polynicis, snumque.

684 *Ubi sola superstite plaustro Arctos ad Oceanum fugientibus invidet astris*] Quia nunquam occidit Arctos sive ursa, respectu scilicet nostri: Arctous enim circulus, in quo cardo convertitur, infra Horizontem non descendit. Reliqua vero signa omni nocte in Oceanum dicuntur mergi. Vide Theb. i. 371. et 693.

689 *Sed jura Deum genitalia testor*] Jurabant enim per ea, quæ sanctiora sibi erant: nulla autem jura mulieri sanctiora esse debent, quam conjugalia. *Deum*] Multi Dei nuptiis præsidebant et in iis invocabantur, sed quinque præcipue: Jupiter, quem vocabant τέλειον, quasi nuptialem, τέλος enim priscis Græcis nuptias significat,

ut discimus ex Pollucis Onomastico, Juno etiam τέλεια cognominata, Venus, Πείθω, et Diana. Quæ erat præcipua causa, cur quinque faces in nuptiis accenderentur. Jungebantur et alia numina, ut Pilumnus et Picumnus, ut scribit Varro lib. ii. de Vita Populi Romani.

690 *Teque pater*] Jurabant etiam per res sibi carissimas.

691 *Hymen*] Hymen seu Hymenæus Deus nuptiarum, quem alii filium Bacchi et Veneris faciunt, ut Seneca Tragicus: alii, ut Asclepiades, Apollinis et Uraniæ: alii Magnetis. Repræsentabatur juvenis marcidus, diffluens voluptate, ebrius, cinctus caput rosis, ut scribit Seneca, vel amaraeo, ut Catullus: dextra faeces, sinistra flammeum gestans, in pedi-

Juno facem, semper lacrymis gemituque propinquo
 Exturbata quies : non si mihi tigridis horror,
 Æquoreæque super rigeant præcordia cautes,
 Ferre queam : tu solus opem, tu summa medendi 695
 Jura tenes : da bella, pater, generique jacentis
 Aspice res humiles, atque hanc, pater, aspice prolem
 Exulis : huic olim generis pudor, obvia prima

concussit inauspicatam tædam, et semper somnus interruptus est fletibus illius prope me cubantis. Non possem pati, etiamsi mihi feritas esset tigridis, aut cor durius marinis scopulis. Tu solus auxilium dare potes, tu solus habes summam potestatem curandi. Concede bellum pater, et considera abjectum statum jacentis generi, et cerne hanc extorris sobolem. Huic quondam origo dedecori erit. O ubi prima

//////////

que infesta sinistram.—692 Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. *gemituque profundo* ; Dan. uterque Behot. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. meliores et satis multi Gronoviani, cum edd. recentt. *gemituque propinquo*.—694 *Æquoreasque super optimæ Barthii membranæ*.—696 Petrens. Burm. unuz Behot. et optimi Gronov. *generisque tacentis*.—698 *Vox obvia de-*

NOTÆ

hns soccos luteos habens apud Catul-
 lum in Epithal. Juliæ et Manlii. Sunt
 qui dicant Hymenæum certas nuptias
 instituisse : alii fuisse juvenem Athe-
 niensem, qui, filias Atheniensium a
 prædonibus raptas liberavit, ac in
 patriam reduxit : quam ob causam
 nubentes ejus nomen invocabant,
 tanquam liberatoris virginittatis. Hinc
 etiam Thalassio apud Romanos invo-
 cabatur : cum enim in raptu Sabina-
 rum plebeius quidam nobilissimam
 ac pulcherrimam puellam abduceret,
 Thalassionis eam ducis nobilis esse
 finxit, ne sibi auferretur ab aliis ; cu-
 jus nomine tuta fuit puellæ virgi-
 nitas.

692 *Juno*] Juno enim, ut supra
 diximus, nuptiis præsidebat. *Facem*]
 Faces etiam ante nubentes fereban-
 tur, ut diximus supra. Vide et lib.
 præced. vs. 259. *Propinquo*] Id est,
 mariti juxta me cubantis. Quædam
 editiones : *profundo*.

693 *Non si mihi tigridis, &c.*] Ex Vir-
 gilio adumbratum lib. iv. Dido enim

ut Æneæ exprobraret cordis duri-
 tiam, ait : ‘ Sed duris genuit te cau-
 tibus horrens Caucasus.’

696 *Generique jacentis*] Potiores,
 ait Gronovius, habent, *tacentis*. Et
 interpretatur, etiam non te interpel-
 lantis, aut eo miserioris, quod ne lo-
 qui quidem rem suam audet. Ut de
 Sequanis Cæsar : ‘ Eorum hoc esse
 miseriorem gravioremque fortunam
 quam reliquorum, quod soli nec in
 occulto quidem queri, nec auxilium
 implorare auderent.’ Non debes ex-
 pectare, donec ille te appellet : res
 ipsius humiles et exilium, et injuria
 satis pro tacente loquuntur. Sed *τδ*
jacentis optimum est : confirmat enim
 magis *τδ res humiles* versus sequentis.
 Cum Argia maxime cupiat movere
 patrem, ad danda genero auxilia, mi-
 serum ejus statum oratione, quantum
 potest, exaggerat ; nec contenta est
 dicere *res humiles* : addit et *generi*
jacentis, id est, egeni, pauperis, rebus
 omnibus destituti, ut patris animo
 magis inculcet, eum auxilio indigere.

Hospitia, et junctæ testato numine dextræ.
 Hic certe est, quem Fata dabant, quem dixit Apollo. 700
 Non egomet tacitos Veneris furata calores,
 Culpatamve facem, tua jussa verenda, tuosque
 Dilexi monitus : nunc qua feritate dolentis
 Despiciam questus ? nescis, pater optime, nescis,
 Quantus amor causæ misero nupsisse marito. 705
 Et nunc mœsta quidem grave et illætabile munus
 Ut timeam, doleamque, rogo : sed cum oscula rumpet
 Mœsta dies, cum rauca dabunt abeuntibus armis

hospitia, et implicitæ dextræ juratis Diis ! Hic vere est, quem fata destinabant, quem cecinit Apollo. Non ego surripui clandestinos amores, et reprehensam tædam, amari tua sancta imperia, et tuos hortatus. Nunc qua sævitia contemnam dolentis gemitus ? Ignoras, pater optime, quanta sit materia amoris, nupsisse infelici marito. Et sane nunc tristis peto donum acerbum et invisum, ut metuum, et plangam. Sed cum acerba dies oscula dirimet, cum tubæ rauco sonitu dabunt copiis signum profi-

leta erat in altero Behot. et tum hæ suppositæ : o ubi ; ita quoque Gruterus et Gronovius. Hunc et sequentem versum ex optimo codice sic profert Barthius : *huic olim generis pudor : obvia prima Hospitia. At junctæ testato numine dextræ.* Pro testato unus Behot. habet, *funesto.*—702 Alter Behot. et optimus Barthianus : *tua jussa tuosque verendos.*—705 ‘Procul omni dubio vera est lectio, quam integram servavit optimus maximus codex, et conjectura voluit reductam Joannes Bernartius : *Quantus amor castæ.* Vetus error scripturæ esse indicat alius liber, in quo interpretamentum hoc adjectum est : ‘Id est : Quanta causa amoris.’ *Barth.* Put. habet

NOTÆ

698 *Huic olim generis pudor, obvia* [*pudor. Obvia*] *prima Hospitia*] Corruptus locus : quem felici conjectura emendavit Gruterus, et invenit in Mss. postea Behottius. Scribendum itaque : *Huic olim generis pudor. Hæc proles tui generi, si perpetuo patrem habet exulem, pudorem habebit sui ortus. Deinde : o ubi prima Hospitia.* Recordare illius noctis, cum primum hospitem recepisti maritum meum, et dextra dignatus es, et generum destinasti. Gronovius.

701 *Non egomet tacitos Veneris furata calores*] Non furtivo et culpando amore Polynicem cepi maritum, sed

monitis parni, cum mihi hunc conjugem dedisti.

705 *Quantus amor causæ*] Hypallage, pro quanta causa amoris, &c. Lucanus : ‘Non legum jura nec arma, Unica materia est conjux miser.’ Nam maritum commendat affectio : si sit miser, auget misericordia caritatem. Ceterum pro causæ legit Bernartius *castæ.*

707 *Ut timeam, doleamve*] Expressit affectum mulieris mihi amantis conjugem : profecto enim ad bellum marito, necesse est, ut illa in perpetuo timore vivat, doleatve sollicita de marito.

Signa tubæ, sævoque genas fulgebitis auro,
 Hei mihi care parens, iterum fortasse rogabo. 710
 Illius humenti carpens pater oscula vultu,
 Non equidem has unquam culparim, nata, querelas :
 Pone metus : laudanda rogas, nec digna negari.
 Sed mihi multa Dei, (nec tu sperare, quod urges,
 Desine,) multa metus, regnique volubile pondus 715
 Subjiciunt animo : veniet, qui debitus istis,
 Nata, modus : nec te incassum flevisse quereris.
 Tu solare virum : neu sint dispendia justæ
 Dura moræ : magnos cunctamur, nata, paratus.
 Proficitur bello. Dicentem talia nascens 720
 Lux movet, ingentesque jubent assurgere curæ.

ciscendi, et habebitis vultum fulgentem diris armis aureis, heu me, pater dilecte, alias preces tibi fortasse adhibebo. Pater osculatus madefactum hujus vultum: nunquam, inquit, sune filia hos questus reprehenderim, timorem abjice: postulas probanda, et quæ denegari non debeant. Sed multa mihi Superi, (nec tamen cesses sperare quod petis,) multa timor, multa varia moles imperii menti suggerunt. Filia, veniet istis rebus idoneus finis, nec quereris te frustra plorasse; tu maritum solare, nec utiles moras damno ducas. Moramur, filia, in præparandis rebus necessariis: consulitur bello. Cum hæc loqueretur, lux oriens eum excitat, et magnæ sollicitudines cogunt surgere.

//////////

etiam, castæ pro causæ.—710 ‘Omnes nostri libri: *care pater*; quod Papini-
 annum puto, et ob non intellectam cæsuram, quam vocant, a librariis perdi-
 tum. Vide ad Theb. II. 147.’ *Barth.* Ita quoque legitur in Dan.—721 *Lux*
monet Petrens, et optimæ Barthii membranæ; quod probat Jortinus nostras
 in Misc. Obs. Tom. I. *Lux movet* Buslid. Lang. Laur. Lipsian. Dan. Pnt.
 Petav. Exc. Cantab. Taurin. Burm. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph.
 asil. Plant. et recentt.

NOTÆ

710 *Iterum fortasse rogabo*] Iterum
 ad te improvisa veniam, scilicet for-
 san contrarium rogatura, cum jam vi-
 deam ire Polynicem in bellum. Ele-
 ganter autem exprimit Argiæ anxie-
 tatem. Petit impensissime a patre,
 ut copiis et opibus juvet generum,
 quibus restituatur in regnum, sed
 cum reputat animo discessum mariti,
 vicesque bellorum, statim illius ardor
 refrigescit.

716 *Veniet, qui debitus istis, Nata,*

modus] Solatur filiam pater, dicendo
 venturum quandoque diem, quo eunc-
 ta prosperum habebunt eventum.

718 *Neu sint dispendia justæ Dura*
moræ] Non putes damnum utiles mo-
 ras; cum summa rerum consistat in
 captanda temporum opportunitate.
 Et Lucanus: ‘Sæpe mora melior.’

720 *Proficitur bello*] Prospicitur,
 consulitur. *Peyraredus.*

721 *Movet*] Alii, *monet.*

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

ADRASTUS impulsus fati bellum tandem approbat. Multa sacrificia fiunt Jovi et Marti. Aruspices, extis nihil læti prosperique portendentibus, spem vultu simulant. Exercitus proficiscitur fiduciæ et animi plenus. Argivos, Sicyonios, Achæos, et Corinthios Adrastus ducit: Polynices copias Arenes, Ægii, et Træzenes: Tydens Ætolos: sub Hippomedonte merent Dryopes, Epidaurii, Dymenses, et Pylî: sub Capaneo Messenii: Amphiarao Lacones Elique parere jussi. Parthenopæus, licet admodum juvenis, gloriæ cupiditate inflammatus, ad ea arma volat, suosque Arcades secum rapit; quem mater frustra retinere nititur. Alia ex parte Thebani ad se regemque Eteoclem defendendum se præparant. Bœotia, Eubœa, Locris, et Phocis stant cum eis. Varia ostenta Eteocli referuntur; quibus territus Tiresiam vatem de belli eventu consulit. Tiresias sacris quibusdam manes tam veterum principum Argivorum quam Thebanorum ex Inferis evocat, ratus hac potissimum ratione Deos mentem suam patefacturos. Apparentibus mæsto vultu Argivis ac lacrymas fundentibus, anguratur hinc Thebanis felicem armorum successum: sed, ut certior fieret, Laium interrogat. Laius clare respondet certam fore Thebanis victoriam; obscuris vero verbis innuit, Eteoclem ac Polynicem secum invicem dimicatuuros ac perituros. Interea Argivi magnis itineribus Thebas contendunt. Bacchus, cujus patriæ parabatur exitium, festinantes in medio curso, cum jam Nemæos agros pertransirent, sistit, ardentissimo calore excitato. Fontes rivique arescunt, ac amnes siccantur. Argivi intoleranda siti corripuntur. Quærentes huc et illuc aquas, obviam habent Hypsipylem, mulierem eximia regiaque forma, parvulo Archemoro, Lycurgi Nemææ reguli filio, quem in sinu gestabat, mammam præbentem. Adrastus ad nitorem et majestatem vultus, ut Deam veneratur, oratque sibi aquas ostendat, ac siti pereuntibus succurrat. Hypsipyle respondet se mortalem esse, omnium foeminarum miserrimam, divino tamen natam genere: fontem nosse, nomine

Langiam, qui per calidiores etiam Caniculæ dies semper fluere soleat, et perennes aquas conservet, seque illos ad hunc ducturam. Et statim, ut facilins iret, parvulum in gramine deponit. Argivi ducem mulierem secuti ad fontem deveniunt. Sedata siti, unus e ducibus fontis numini gratias agit, eique aras ac sacra promittit.

TERTIUS horrentem Zephyris laxaverat annum Phœbus, et angustum cogebat limite verno

Anno tertio Sol Favoniis hyemem resolverat, et verna tempestate augebat breves

Libri hujus quarti Argumentum quod sequitur servant duo optimi codd. Barthiani, uterque Behot. Put. Lactant. Venett. 3. 4. Rom. Lindenbrog. Cruc. et Barth.

*Mox septem Bellona viros in prælia cogit
Primus init bellum mastus longævus Adrastus
Itque gener fulgens patriis Dirceus in armis.
Inde ferox animi Tydeus jam sævit in hostes
Herculeam Hippomedon pubem movet inclutus armis,
Et Capaneus atrox Thebas excedere quarit
Amphiaraum prodit conjux, jam perfida ratem.
Parthenopeus init trepida genitrice maniplos.
At contra Eteocles Thebanos instruit omnes.
Nec non Tyresias infernas consulit umbras.
Argivisque sitim Bacehus molitur, et æstus.
Hypsipyle monstrat lymphas Longia perennes.*

Versu 3. pro in armis, unus Behot. et codex Barth. habent ab armis. Vs. 7. Amphiarum unus Barthianus. Vs. 8. Parthenopeus unus Behot. Vs. 9. Eteocles idem codex. instruit ut Rex optimæ Barthii membranæ. Vs. 10. Tyresias unus Behot. Tyresias alter Behot. Vs. 11. 12. 'Hic contaminatæ res. Scribe eum manuscripto: Argivisque sitim Bacehus molitur; ad æstum Hypsipylæ monstrat lymphas Langia perennes.' Barth. Behot. 1. Argivisque. In eodem, Hypsipyle. Behot. 2. Hysiphile m. l. l. perennis; Behot. 1. etiam perennis.

2 Put. limite vernum.—4 Dan. miserandi copia; uterque Behot. miseri data

NOTÆ

1 Zephyris] Zephyri Græcis, Favonii Latinis, vere incunte flare incipiunt. Laxaverat] Seu quod eo tempore tum nives, tum glacies solvantur, et 'argentes laxentur sole pruinæ.' Quin etiam ut Virgilius, ait: 'Zephyro putris se gleba resolvit.' Horrentem annum] Hyemem.

2 Phœbus] Id est, annus, quod Sol motu suo per Zodiacum annum describat. Tertius autem annus inci-

piebat, ex quo Polynices Thebis discesserat. Primus, quo regnavit Eteocles, et Polynices Adraști filiam uxorem duxit: secundus, quo Tydeus Thebas ivit legatus, ut repeteret regnum pro Polynice, et quo reversus est Argos: tertius denique hic, quo Argivi arma sumunt ad recuperandum regnum pro Polynice. Motum etiam tertio a fuga Polynicis anno in Thebanos bellum, testatur Tragicus

Longius ire diem, cum fracta impulsaque fatis
 Consilia, et tandem miseris data copia belli.
 Prima manu rutilam de vertice Larissæo
 Ostendit Bellona facem, dextraque trabalem
 Hastam intorsit agens: liquido quæ stridula cœlo

5

dies, cum mens Adrasti expugnata est et acta fatis, et tandem permissa infelicibus bellandi facultas. Prior Bellona manu monstravit de fastigio arcis Larissæ ardentem tædam, et dextra impellens jaculata est ingentem hastam: quæ volat sonan-

////////

copia belli; ceteri codd. scripti et edd. omnes: miseris data copia belli.—

NOTE

in Thebaide, apud quem Jocasta: ‘Bruma ter posuit nives, Et tertia jam falce decubuit Ceres, Ex quo exul errat natus, et patria caret, Profugusque regum auxilia Græcorum invocat.’

3 *Longius ire diem*] Verno enim tempore cum Sol redit ad nos, dies magis ac magis crescent. *Fracta impulsaque fatis Consilia*] Adrasti scilicet. Nam initio Adrastus bellum volebat, sed quia id volebant fata, tandem ejus animus expugnatus fuit, et impulsus.

4 *Copia belli*] Valde enim illud efflagitabant, optabantque, ut videtur superiore libro.

5 *Vertice Larissæo*] Arce Argorum, ut jam diximus.

6 *Bellona facem*] Quia Dea Bellona sæpius repræsentabatur ferens facem ardentem dextra; quandoque etiam flagellum, et tuba sonans: et hæc omnia ad excitandas copias in acie. Et forsitan mos hinc receptus, sic illam depingendi, quod veteres, referente Lycophrone, ante inventas tubas facibus utebantur pro signo committendi prælii: præmittebantur enim aliqui ex utraque parte, facies ardentes manibus præferentes, moxque, ubi sibi invicem injecerant facies, congregiebantur exercitus. Sacerdotes autem utriusque sexus hu-

jusce Deæ Bellonarii vocabantur. Hi sibi dissecabant lacertos, pectusque, ac latus, et utraque manu exerentes gladios, non alieno, sed proprio cruore numen illius placabant. Tib. lib. 1. Eleg. 6. ‘Hæc ubi Bellonæ motu est agitata, nec acrem Flammam, non amens verbera torta timet. Ipsa bipenne suo cædit violenta lacertos, Sanguineque effuso spargit inulta Deam. Statque latus præfixa veru, stat saucia pectus, Et canit eventus, quos Dea magna monet.’ Lucanus lib. 1. Pharsaliæ: ‘Tum quos sectis Bellona lacertis Sæva movet, cecinere Deos.’ Vide Lactantium Institution. Christian. lib. 1. Lampridium Commodi. Tertullianus Apologetico addit et femora: ‘Bellonæ sacratus sanguis de femore proscisso in palmulam exceptus.’ Hæc missio sanguinis fiebat nono Kalend. Aprilis, qui dicebatur ‘dies sanguinis,’ ut indicat Trebellius Pollio in Claudio. *Dextraque trabalem Hastam intorsit agens*] Hic Bellona supplet vices patris patrati. Ex more enim Romano pater patratus mittebatur cum facialibus in fines hostium, ubi præfatus quædam solennia, clara voce se dicebat bellum indicare propter certas causas; quo peracto, hastam in eorum fines emittebat. Huuc ritum prolixè expli-

Fugit, et adversæ celso stetit aggere Dirces.
 Mox et castra subit, ferroque, auroque coruscis
 Mixta viris, turmale fremit: dat euntibus enses: 10
 Plaudit equos: vocat ad portas: hortamina fortes
 Præveniunt, timidisque etiam brevis addita virtus.
 Dicta dies aderat: cadit ingens rite Tonanti
 Gradivoque pecus: nullisque secundus in extis
 Pallet, et armatis simulat sperare sacerdos. 15
 Jamque suos circum pueri, innuptæque, patresque,

do per fluidum ærem, et infixæ est in alto aggere Dirces oppositæ. Deinde castra ingreditur, et inserens se viris, qui auro et armis fulgebant, tumultuatur more exercitus: tradit gladios proficiscentibus: equos plausibus excitat: vocat ad portas. Ejus exhortationes magnanimos præoccupant, et paululum fortitudinis ignavis etiam datum est. Præstituta dies venerat. Multæ victimæ immolantur ex more Jovi, et Marti, et aruspex nullis litans in extis pallet, simulat tamen bellatoribus, sperare. Jam virgines, puerique, ac patres promiscue suos circumstant, seque illis

////////

8 *Fugit et Aonio celso* optimæ Barthii membranæ, Put. et Glossographi.—15 *Pallet et armatos* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *armatis* Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Petrens. Taurin. et Exe. Cantab. cum edd. Veneti. Plant. Lindenbrog. Crnc. Gevart. Grasser. et recent.—16 Petrens. Put. et optimæ Barthii membranæ: *pueri nuptæque*; sic quo-

NOTÆ

cant Livius lib. i. in Anco Martio, et Servius ad hunc Virgilii versum *Æneid.* ix. ‘Et jaculum intorquens emittit in auras, Principium pugnæ.’ Erat et Romæ ante fanum Bellonæ parva columna marmorea quæ ‘bellica’ vocabatur, supra quam hastam jaciebant, cum bellum indicebatur. Vel respexit ad morem ducum Romanorum, de quo Varro in Caleno ita ait: ‘Duces, cum primum hostilem agrum introirent, ominis causa prius hastam in eum agrum mittebant, ut castris locum caperent.’ Vel certe respexit ad morem Græcorum, quo dux, hasta missa, signum dabat proficiscendi. Noster Theb. xii. ‘Dixit, et emissa præceps iter inchoat hasta.’

8 *Dirces*] Fontis Bæotia.

10 *Turmale*] More turmarum. Sic

‘mortale sonans’ infra, id est, more mortalium.

13 *Cadit ingens rite Tonanti Gradivoque pecus*] Et hoc ex more. Ituri enim in bellum solebant Diis, præsertim Jovi ac Marti, sacrificia facere, ac multas victimas immolare, ut eos sibi propitios redderent. Hinc hostiæ dictæ, ait Servius; victimæ vero, sacrificia, quæ post victoriam fiunt. Sed hæc usus confudit. *Tonanti*] Tonans perpetuum epithetum Jovis, ut jam diximus. *Gradivo*] Marti.

14 *Nullisque secundus in extis*] Id est, nulla exta habens secunda.

15 *Simulat sperare*] Sacerdos futuri mali metu pallebat ipse, propitios tamen Deos simulabat, ne militum animi frangerentur.

Funduntur mixti, summisque a postibus obstant.
 Nec modus est lacrymis: rorant clypeiue, jubæque
 Triste salutantum, et cunctis dependet ab armis
 Suspiranda domus: galeis juvat oscula clausis 20
 Inserere, amplexuque truces deducere conos.
 Illi, quis ferrum modo, quis mors ipsa placebat,
 Dant gemitus, fractæque labant singultibus iræ.
 Sic ubi forte viris longum super æquor ituris,
 Cum jam ad vela Noti, et scisso redit ancora fundo, 25
 Hæret amica manus: certant innectere collo
 Brachia, manantesque oculos: hinc oscula turbant
 Hinc magni caligo maris: tandemque relict

opponunt a summis postibus: nec temperatum est fletibus. Clypei et jubæ maste valedicentium manant, et gemenda familia ab omnibus armis suspenditur: juvat injicere oscula clausis cassidibus, et inclinare amplexu horrendos galearum apices. Illi, quibus ferrum et ipsum letum modo gratum erat, suspirant, et nutant iræ singultibus contusæ. Sic cum forte turba amicorum eos comitatur, qui mare conscendunt in longam navigationem: cum jam venti inflant vela, et anchora revellitur ex effosso fundo, contendunt lacertis illigare cervices: hinc oscula, hinc vapores vasti pelagi turbant humidos oculos: et tandem dimissi, stant tamen in scopulo:

~~~~~

que conj. Fea. Vide Theb. III. 114. *pueri innuptæque nterque* Behot. Lang. Laur. Lipsian. Dan. Petav. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.—20 Unus Behot. *oscula clusis*.—22 *Optimæ Barthii membranæ: mors illa placebat*; cum glossa: '*illa, nam jam velut mutatam intelligit.*'—23 Put. *fractæque labant singultibus ira*.—24 '*Sic ubi inepta est lectio, nec habet istud ubi cui cohæreat. Optimus liber noster denuo veritatem veram reducit, legendo: Sic uti. Sic plana res.*' Barth.—25 Unus Behot. *et fisso redit*.—26 Benteius ad Horat. Epod. XVII. 72. *correxit: certatim nectere collo*.—27 Put. *hinc oscula turpant*. De confusione verborum '*turpare*' et '*turbare*,' vide Handium ad hunc locum, si ejus editio unquam in lucem prodierit.—28 Hic locus ita legitur in Behot. 2. *Hinc magni caligo maris tandemque relict, Stant tamen, et nota puppim de rupe salutant. Dulce sequi patriosque dolent crebrescere ventos.* At in Behot. 1. versus 28. et

NOTÆ

19 *Triste*] Pro tristiter. *Et cunctis dependet ab armis Suspiranda domus*] Exprimit eleganter, quod fieri solet in iis casibus. Alii enim osculaturi dependunt a balteo, alii a clypeo, alii ab aliis armis. Quidam hunc locum sic interpretantur: Omnes armati dulcedine suæ domus tangebantur.

21 *Conos*] Apices galearum, qui-

bus cristæ imponuntur.

25 *Noti*] Hic pro quibuslibet ventis. *Redit anchora*] Anchoræ enim tolluntur, cum navis vela facere debet.

28 *Hinc magni caligo maris*] Quia vapores, qui elevantur ex aqua efficiunt nubes circa terram, quæ visum turbant.

Stant in rupe tamen: fugientia carbasa visu
 Dulce sequi, patriosque dolent crebrescere ventos: 30
 Stant tamen, et notam puppem de rupe salutant.
 Nunc mihi, fama prior, mundique arcana vetustas,
 Cui meminisse ducum, vitasque extendere curæ,
 Pande viros: tuque o nemoris regina sonori,
 Calliope, quas ille manus, quæ moverit arma 35
 Gradivus, quantas populis solaverit urbes,
 Sublata molire lyra: nec enim altior ulli
 Mens hausto de fonte venit. Rex tristis, et æger

jucundum est insequi oculis vela abeuntia, et mærent patrios ventos invalescere: stant tamen, et de scopulo salutant amicam navim. Prisca fama, et veneranda orbis antiquitas, ejus munus est, heroum memoriam conservare, et nomina producere, mihi nunc viros memora. Et tu, o Calliope, vocalis sylvæ domina, cane sublimi cithara, quas ille Mars excierit cohortes, quæ arma; et quas civitates incolis exhauserit: nulli enim celsior animus venit de potio fonte. Rex Adrastus mæstus,

~~~~~

31. sunt in margine scripti, vario stylo, quos præfixa nota rejicit post versum: *Brachia, &c.* tum sequuntur: *Stant in rupe tamen f. c. v. Dulce s. p. d. c. v. Hii magno calacre mari tendantque relinqu;* qui proximus versus, inducta linea, recenti manu deletus est. Versus 29. 30. desunt in quibusdam codd. Lindenbrogii. 'Nos eos ut in omnibus nostris codd. extantes minime sede tam vetusta sua turbamus, cum præterea prorsus Statianum et spiritum et loquendi morem teneant. Potius est ut illum tollamus, qui hos duos sequens, Scholiastico aliquo rem pro captu suo graviter gerente, in Epitomen redigere voluit, et verba eorum quæ necessaria arbitrari potuit, conservavit, Nihil certius, et sic censemus. Optimus liber habet quidem eum versum, sed ideo velut notare enim videtur, quod nihil ejus interpretatione aut glossa aliqua dignatur.' Barth.—34 *O nemoris regina sorori* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. Bernartius ex edd. Venett. 3. 4. et manuscriptis suis correxit *sonori*; quod alii codd. et edd. exhibent.—36 *Petrens. Exc. Cantab. Dan. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. spoliaverit urbes*; Pnt. Burm. et libri quibus usus Justus Zinzerlingius, cum Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *solaverit urbes*.—37 *Petrens. Exc. Cantab. et codd. Handii: neque enim*; quod ille restituendum censet; et sic alibi. Vide ad Sylv. 1. 2.

NOTÆ

30 *Dolent crebrescere*] Quia iis visum dilectæ navis cito erepturi sunt.

31 *De rupe salutant*] Est ergo 'salutare' etiam abeuntibus valedicere.

34 *Nemoris sonori*] *Nemus sonorum*, est nemus Heliconium natale Musarum, quod personat cantu Musarum. Vel *sonorum* hic sumitur, pro celebri.

35 *Calliope*] Una ex Musis, carumque præcipua, mater Orphæi, quæ carmini heroico præesse creditur.

37 *Sublata lyra*] Id est, sublimi et heroico stylo. Sic Tiburtino Manlii: 'Sive chelyn tollas heroæ ad robora.'

38 *Fonte*] Pyrenes seu Aganippes, aut alio quovis Musis consecrato, quibus potis Poëtas fieri dicebant. In-

Pondere curarum, propiorque abeuntibus annis,
 Inter adhortantes vix sponte incedit Adrastus, 40
 Contentus ferro cingi latus: arma manipuli
 Pone ferunt: volucres portis auriga sub ipsis
 Comit equos, et jam inde jugo luctatur Arion.
 Huic armat Larissa viros, huic celsa Prosymne,
 Aptior armentis Midea, pecorosaque Phyllos, 45
 Quæque pavet longa spumantem valle Charadron

et anxius mole solitudinum, et fini vitæ proximus, vix ultro graditur inter excitantes, contentus latus gladio accingi: manipuli pone gerunt ejus arma: auriga pectit sub ipsis portis celeres equos, et Arion jam inde jugo indignatur. Larissa huic dat milites, huic alta Prosymna, et Midea armentis abundans, et Phyllos pecorosa, et Neris, quæ reformidat Charadrum spumantem in longa valle, atque

//////////

69.—40 'Inepte in aliquo uno libro scriptum offendimus adorantes.' Barth.—41 Marklandus ad Sylv. v. 2. 154. legendum putat: arma ministri.—42 'Lædunt vulgo distinctionem nam τὸ volucres ad equos Adraſti, non satellites pertinent.' Barth. Pone ferunt volucres: portis, &c. Aldd. Colin. Gryph. et Basil.—44 Unus Behot. hinc celsa Proſimna; alter Behot. hinc celsu proligna; Put. huic celsa Proſymna.—45 Mide Behot. 1. 2. Mediæ Pnt. Media Dan. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. optimæ Barthii membranæ, et edd. vett. pecorosaque Philoſ omnes codd. Barthiani.—46 Quique paret unus Behot.—47

NOTÆ

fra Noster: 'Cenchreæque manus, vatum qua conscius annis Gorgoneo percussus equo.'

40 Vix sponte] Vel quod senectutis tardaretur incommodo, vel quod invitus in aciem ire cogeretur.

43 Arion] Arion, equus Adraſti, de quo Noster Theb. vi. prolixè agit. Vide et Pausaniam in Arcadicis.

44 Larissa] Argos intelligit. Proſymne] Urbs Argolidis. Vide Theb. i. vs. 383. Celsa dicitur ob templum Junonis. Hic, cum omnis Peloponnesus arma sumserit pro Polyuice, et Poëta fecerit mentionem præcipuarum gentium ac urbium hujusce peninsulae, observandum est hanc distribui in sex partes, seu provincias, quarum quinque mari adjacent, quæ sunt Argolis, Laconia, Messenia, Elis, et Achaia. Sexta Arcadia om-

nino mediterranea est.

45 Midea] Argolidis urbs ex hoc loco et Pausania in Corinthi. et Eliacorum poster. Tandem excisa fuit ab Argivis, civesque Argos translata. Erat et altera Midea in Bæotia, quæ post Lebadia dicta. Paus. in Bæoticis. Phyllos] Oppidum Argolidis, ut ex hoc loco patet. Lactantius tamen vult Phyllen esse in Arcadia et vocari Phylalam; sed credo ipsum falli: Arcades enim merebant sub Parthenopæo, ut videbimus infra, nisi quædam pars Arcadiæ contribueretur Argolidi, et sic pareret Adraſto.

46 Charadron] Charadrus torrens prope Argos ad viam, quæ ducit Mantineam. Nostra infra: 'Advolvensque natantia saxa Charadrus.' Est et flavius Phocidis influens in Cephissum: alter est etiam in Achaia.

Neris, et ingenti turritæ mole Cleonæ,
 Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.
 Junguntur memores transmissi ab origine regis;
 Qui Drepani scopulos, et oliviferæ Sicyonis
 Culta serunt, quos pigra vado Langia tacenti

50

Cleonæ insignes turrium mole et multitudine, et Thyre, quæ legere debebat inscriptionem tropæi factam sanguine Lacedæmonio. Qui recordabantur regem a solio avito transmissum fuisse Argos, addunt ei se socios, hi, qui colunt rupes Drepani, et arva Sicyonis olivarum fertilis, hi, quos lenta Langia stringit tacito

~~~~~

Alter Behot. *Clione*.—49 Omnes edd. et codd. manuscripti *reges*, præter optimas Barthii membranas et Behot. 1. in quibus est *regis*, ut ex conjectura legit Gronovius. Vide Syllog. Epist. Tom. II. p. 565.—51 Pnt. *trangilla tacenti*; unus Behot. *stugilla tacenti*; unus Barthianus: *turgilla tacenti*; duo

NOTÆ

47 *Neris*] Neris vicus Argolidis secundum Pausaniam. Stephanus tamen collocat Nerin in Messenia. *Cleonæ*] Urbs Argolidis. *Turritæ*] A multitudine turrium. Erat et urbs ejusdem nominis in Achaia Peloponnesi, quæ nunc *Sanvasili* dicitur, et alia super montem Athon.

48 *Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem*] Hujus loci sensus pendet a cognitione historiæ. Orta inter Argivos et Spartanos controversia de agro Thyreatico, decreverunt Amphictyones, incertis indiciis, quorum esset ille ager, hanc armis dirimendam esse, agrumque victorum fore. Missis igitur ex utraque parte trecentis armatis, tam acriter utrimque pugnatum est, ut omnes ceciderint, præter duos Argivos, qui celeriter Argos contenderunt, victoriam nuntiaturi: sed surgens Othryades Spartanus, spoliatis pluribus hostium, ex eorum armis tropæum erexit, cui inscripsit proprio sanguine 'Lacedæmonii de Argivis,' quo peracto, obiit. Nec solum ab hac re lumen Papinii verbis, sed etiam Flori lib. II. cap. 2. de Calpurnio tribuno: 'Hoc illustrior noster,' ait Florus, 'quod tantæ ex-

peditioni superfuit, et supervixit, licet nihil scripserit sanguine.' Hoc tamen factum Florus attribuit Leonidæ, non Othryadi. Ceterum Thyre, de qua agebatur, erat oppidulum, seu potius pagus in finibus Argivorum. Hoc bellum gestum est Theopompo Nicandri filio, regnante Spartæ. Vide Pausaniam Laconicis et Phocicis, Plutarchum in Parallelis, Valerium Max. et Stobæum.

49 *Regis*] Bene, non *reges*, ut habent priores editiones. *Regis*, nimirum Adrasti, ut optime observat Gronovius. Nam ex Theb. II. discimus Adrastum evocatum fuisse Argos Sicyone avito regno: 'Quis te solio Sicyonis avitæ Excitum effrænos componere legibus Argos, Nesciat.'

50 *Drepani*] Drepanum hoc promontorium Achaia Peloponnesi, notatum Pausaniæ. Ille Saturnus falcem projecisse dicitur, qua patrem Cælum exsecuerat; unde ratio nominis; *δρεπανον* enim Græcis *fulcem* significat. Est et Promontorium et urbs ejusdem nominis in Sicilia, et in Cyrenaica, et Phæacia. *Sicyonis*] Vide Theb. II. 179.

51 *Langia*] Fons in Nemea sylva,

Lambit, et anfractu riparum incurvus Elissos.
 Sævus honos fluvio: Stygias lustrare severis
 Eumenidas perhibetur aquis: huc mergere suetæ
 Ora, et anhelantes tuto Phlegethonte cerastas:
 Seu Thracum vertere domos, seu tecta Mycenis
 Impia, Cadmeumve larem: fugit ipse natantes
 Annis, et innumeris livescunt stagna venenis.

55

alveo, et Elissos flexu littorum sinuosus. Acerbum decus est flumini: dicitur expiare austeris undis Inferas Furias; solent in hunc mergere caput suum, et siti-bundos serpentes, tuto Phlegethonte; seu diruerunt ædes Thracum, seu profana tecta Mycenarum, ac Cadmi penates. Ipse unnis fugit eas se abluentes, et undæ livescunt

////////

alii Barth. *trungilla tacenti*; codd. Lutatii: *strigilla tacenti*.—52 *Ambit* Petrens.—54 *Eumenides* Behott. *huic mergere* Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Petav. et edd. vett. *huc mergere* Pnt. Dan. et Behott. cum edd. recentt.—55 Pnt. *anhelantes poto*. Nic. Heinsius ad Claud. III. Rapt. Proserp. 386. legit etiam *poto*; et ita Guyetus alios legere notavit: simile quid occurrit apud eundem Claud. II. Rapt. Proserp. 333. et seq. Jortinus conjectabat: *unhelantes potum*, vel *totum, Phlegethonta*; hoc ultimum habet optimus Barthianus pro v. l. sed in *textu toto Phlegethonte*; quod ille probat.—56 Idem codex Barth. *tecta Mycenæ*; Gronovius conj. *Mycenes*. Vide Syllog. Epist. Tom. II.

NOTÆ

de qua pluribus agit sub finem hujus-
 ce libri Papinius.

52 *Elissos*] Fluvius Sicyoniae in Achaia Peloponnesi. Est in Arcadia fluvius Helisson dictus, qui influit in Alpheum.

55 *Tuto Phlegethonte*] Phlegethon fluvius infernalis. *Tuto*] Quia in hoc fluvio soliti bibere serpentes Eumenidum, nisi prius in Elisso biberint. Pro *tuto* autem, *poto* habent veteres membranae.

56 *Seu Thracum vertere domos*] Hinc Æschylus furias vocat *ἀλειτουργούς*, id est, quæ evertunt domos. Tangit autem hic fabulam Procnæ, quæ tanto exarsit furore in maritum The-rea, ob stupratam Philomelam sororem, ut ipsi proprium filium comedendum apposuerit. Hoc autem in Thracia gestum est. *Seu tecta Mycenis*] Respexit et fabulam Atrei, qui et fratri Thyesti proprium filium epulandum obtulit.

57 *Cadmeumque larem*] Intelligit vel antiquas fabulas Penthei discerpti ab Agave matre, et omnia crimina stirpis Cadmi: vel eadem Laii perpetrata a filio Œdipo, ejusque incestas nuptias cum matre: quæ omnia scelera furiis ascribuntur. Totum autem hunc locum imitatus est Claudianus de Raptu Proserpinæ lib. II. 386. et seq. 'Qualis pestiferas animare ad crimina taxos Torva Megæra ruit; Cadmi seu mœnia poscat, Sive Thyestæis properet sævire Mycenis.'

58 *Et innumeris livescunt stagna venenis*] Forte Poëta occasionem arripit dicendi Furias abluere se in Elisso fluvio, quod habeat noxias et insalubres aquas, vel quod serpentibus scateat, vel denique quod non procul ab hoc fluvio Eumenides seu Furie templum habuerint. Vide Pausaniam Corinthiacis.

It comes Inoas Ephyre solata querelas,
 Cenchrææque manus, vatū qua conscius amnis 60
 Gorgoneo percussus equo, quaque objacet alto
 Isthmos, et a terris maria inclinata repellit.
 Hæc manus Adrastum numero ter mille secuti
 Exultant: pars gesa manu, pars robora flammis
 Indurata diu, (non unus namque manipulis 65
 Mos, neque sanguis inest,) teretes pars vertere fundas

innumeris venenis. Comitantur hunc Ephyre, quæ placavit luctus Inus, et phalanges Cenchrææ, qua fons faciens Poëtus eductus fuit ungula equi Gorgonci, et qua Isthmos opponitur pelago, et summoret a tellure imminentia maria. Hæc cætera, tria millia numero, Adrastum secuta, gaudio prosilit. Pars gerit gesa manu, pars stipites igne diu induratos, (non enim eadem est consuetudo, nec idem genus est cohortibus,) pars soliti rotare leves fundas, et circumscribere aërem inani

////////

p. 565.—59 *Ionias* Dan. et unus Behot. *Inonias* alter Behot.—65 *Indurata* ferunt Petrens. et sic codd. Handii quem vide ad Sylv. Tom. i. p. 161.—66 *Mox* Lindenbrog. *Mos* Behott. 1. 2. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et edd.

NOTE

59 *Ephyre*] Corinthus, antiquitus *Ephyre* vocata. Erant et urbes ejusdem nominis in Ætolia, Arcadia, Macedonia, Elide, et in Italia. *Inoas solata querelas*] Institutione certaminum in honorem Palæmonis filii Inus.

60 *Cenchrææque manus*] Cenchrææ oppidum prope Corinthum in ipso Isthmo, immo portus ipsius Corinthi. Plinius lib. iv. 'Lecheæ hinc, Cenchrææ illinc angustiarum termini.'

Vatum qui conscius amnis Gorgoneo percussus equo] Designat fontem Pirenen, Straboni et Suidæ situm ad radicem Acrocorinthi, Musis sacrum, quem Poëtæ fabulantur ortum esse ictu ungulæ Pegasi equi, qui ideo *Gorgoncus* dicitur, quod vexerit Persen euntem ad expeditionem Gorgonum. Fons autem iste dicitur *consciū vatū*, seu Poëtarum: qui enim hoc 'fonte labra proluerit,' Poëta fit. Pegasus ex hoc fonte eum biberet a Bellerophonte deprehensus est: unde etiam fons iste Persio 'Caballi-

nus' vocatus. Alii in Helicone posuerunt.

61 *Quaque objacet*] Bene scribit Papinius objacere alto sive mari Isthmum: objacet enim certe, et tanquam erectus umbo concurrere Ionium et Ægeum mare non patitur, sed inclinata ac declivia maria ab altioribus terris repellit ac rejicit.

62 *Isthmos*] Isthmos, fauces quibus Peloponnesus adhæret Helladi seu Græciæ, ut jam diximus. *Maria inclinata repellit*] Hinc et inde enim Isthmos et mari Ægeo et mari Ionio urgetur, et impedit, quo minus hæc duo maria jungantur, ut jam diximus. Vide Theb. i. 120.

64 *Gesa*] Tela Gallica. *Robora flammis Indurata diu*] Sudes. Talibus armis usos veteres in præliis testantur Lucretius, Virgilius, Propertius, Sallustius in Catilina.

66 *Teretes pars vertere fundas, &c.*] Funditores intelligit.

Assueti, vacuôque diem præcingere gyro.
 Ipse annis sceptrisque subit venerabilis æque :
 Ut possessa diu taurus meat arduus inter
 Pascua, jam laxa cervice, et inanibus armis, 70
 Dux tamen: haud illum bello attentare juvencis
 Sunt animi, nam trunca vident de vulnere multo
 Cornua, et ingentes plagarum in pectore nodos.
 Proxima longævo profert Dircaeus Adrasto
 Signa gener, cui bella favent: cui commodat iras 75
 Cuncta cohors: huic et patria de sede volentes
 Advenere viri; seu quos movet exul, et hæsit
 Tristibus aucta fides, seu quis mutare potentes
 Præcipuum: multi, melior quos causa querenti
 Conciliat: dederat nec non socer ipse regendas 80
 Ægion, Arenenque, et quas Theseia Trœzen

orbe. Ipse Adrastus incedit pariter sceptro et ætate venerandus. Ut ingens taurus transit per prata, in quibus diu dominatus est, jam pendenti collo, et inertibus humeris, rector tamen: iuveni non audent illum pugna aggredi; cernunt enim cornua crebris ictibus mutilata, et in pectore magnus vulnere cicatrices. Gener Dircaus, pro quo agitur bellum, et cui omnis exercitus iras mutuatur, sua promittit vexilla post seniore Adrastum. Huic bellatores libentes advenere de patrio soto, seu qui ejus exilio moti sunt, et quibus remansit fides aucta ejus calamitate, seu quibus mutatio dominorum præcipue placet; multi quos justior causa devinxerat querenti. Quinetiam ipse socer vi ducenda præbuerat agmina Ægii, et Arenes,

omnes. sanguis habet Put. *vertice* pro *vertere* in eodem cod.—70 Edd. vett. *lassa*; codd. vero Behott. 1. 2. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. omnes Barthiani, Put. Petav. Dan. et Petrens.—71 *Dux tamen aut unus* Behot. *bello tentare* alter Behot.—78 ‘Minime sollicito hanc lectionem (*aucta*); in optimo tamen exemplari alia scriptio, alius sensus, alia interpretatio una litera mutata: *Tristibus arcta fides*, id est, rara. Videat lector.’ Barth. Behot. 1. *acta*.—81 *Arenenque* Dan. Put. Petav. et edd. vett. *Arcnenque* Lang. Laur. Buslid. Lip-

NOTÆ

67 *Vacuôque diem præcingere gyro*] Quod nimirum illam aëris partem, quam funda in orbem ducta circum-eant funditores, gyro illo cingere quodammodo, et circumcludere videantur. *Vacuô*] Quia nullum in aëre vestigium relinquit. Noster Achilleidos II. ‘Et flexæ Balearicus actor habentæ Quo suspensa trahens libaret vulnere tortu, Inclusum quoties distringeret aëra gyro.’

Delph. et Var. Clas.

68 *Ipse*] Adrastus.

70 *Laxa*] Id est, non pingui, sed macie et pendente pelle deformi. Alii *lassa* legunt.

71 *Dircaus*] Thebanus.

78 *Seu quis mutare potentes Præcipuum*] Mobilis ingenii viros notat, et quibus is tantum princeps, qui necdum princeps est. Ita lib. I. ‘Et, qui mos populis, venturus amatur.’

81 *Ægion*] Oppidum Achaiæ. Arc-

Stat.

Addit opes, ne rara movens inglorius iret
 Agmina, neu raptos patriæ sentiret honores.
 Idem habitus, eadem arma viro, quæ debitus hospes
 Hiberna sub nocte tulit. Theumesius implet 85
 Terga leo: gemino lucent hastilia ferro:
 Aspera vulnifico subter latus ense riget Sphinx.
 Jam regnum, matrisque sinus, fidasque sorores
 Spe votisque tenet: tamen et de turre suprema
 Attonitam, totoque extantem corpore longe 90
 Respicit Argian: hæc mentem oculosque reducit
 Conjugis, et dulces avertit pectore Thebas.

et vires, quas Træzen, celebris alumno Theseo, adjicit, ne agens paucas copias indecorus proficisceretur, et ne animadverteret ablatos honores patriæ. Idem vestitus, et eadem arma huic crant, quæ gerebat, cum fatis promissus advenit in procellosa nocte: exuvie leonis Theumesii ambiunt ejus tergum, et spicula fulgent duplici ferro: dira Sphinx horret subter latus in gladio acuto. Jam spe et votis principatum occupat, et pectus genitricis, et dilectus sorores: cernit tamen Argiam in celsa turre consternatam, et longe prominentem toto corpore. Hæc revocat animum, et oculos mariti, et expellit animo carus Thebas. Ecce ardens Tydeus movet inter

sian. uterque Behot. et Petrens. cum edd. Plant. Amstel. Gronov. et recentt. Træse Behot. 1.—85 Optimus codex Barthii: *de nocte*.—86 *Terga leo et gemino* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. et non agnoscunt Petrens. Behott. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—90 Put. *instantem corpore*.—91 Unus Behot. *mentemque oculosque*.—92 Idem co-

NOTÆ

ne] Urbs Messeniæ. *Theseia Træzen*] Træzen urbs regionis Argolicæ: *Theseia* dicitur, quia in ea urbe The-sens natus et educatus fuit.

83 *Neu raptos patriæ, &c.*] Id est, ne sentiret exilium suum.

84 *Debitus*] Fatis scilicet.

85 *Theumesius implet Terga leo*] Theb. 1. 'Tergo videt hujus inanem Impexis utrimque jubis horrere leonem, Illius in speciem, quem per Theumesia Tempe Amphitryoniades fractum juvenilibus armis Ante Cleonæi vestitur prælia monstri.'

87 *Sphinx*] Portabat hanc Polynices ad capulum ensis, in memoriam illius monstri occisi ab Œdipo patre.

Moris enim erat apud veteres, ut aliquas majorum victorias, aut triumphos ensis capulo effingerent. Seneca in Hippolyto: 'Regale parvis asperum signis ebur Capulo refulget gentis Actææ decus.'

88 *Fidasque sorores*] Duæ enim sorores erant Polynici, Antigone et Ismene, ut videbimus sequentibus libris.

90 *Totoque extantem corpore longe*] Affectum amantis conjugis mire exprimit Poëta.

92 *Et dulces avertit pectore Thebas*] Argia enim hoc visu totum ad se revocaverat Polynicem.

Ecce inter medios patriæ ciet agmina gentis
 Fulmineus Tydeus : jam lætus, et integer artus,
 Ut primum strepuere tubæ : ceu lubricus alta 95
 Anguis humo verni blanda ad spiramina solis
 Erigitur liber senio, et squalentibus annis
 Exutus, lætisque minax interviret herbis :
 Ah miser, agrestum si quis per gramen hianti
 Obvius, et primo siccaverit ora veneno. 100
 Huic quoque præstantes Ætolis urbibus affert
 Belli fama viros : sensit scopulosa Pylene,
 Fletaque cognatis avibus Meleagria Pleuron,
 Et præceps Calydon, et quæ Jove provocat Iden

medios patrias copias: jam exultans, et membris sanus, ut primum classicum sonuit. Velut serpens lubrica assurgit e profunda terra ad dulces radios verni solis, exsoluta senio, et deposita squalenti pelle, et minax viret inter amœna gramina: ah infelix, si quis rusticorum incidat in eam hiantem inter herbas, et exhausserit fauces ejus primo reneno. Huic etiam rumor belli adducit insignes viros ex oppidis Ætoliae. Scopulosa Pylene animadvertit diminutos incolas, et Pleuron Meleagria, in qua sorores fratrem Meleagrum ploraverunt, et in ares mutatae sunt, et prærupta Calydon, et, Olenos quæ contendit cum Ide de Jovis ortu, et Chalcis, quæ

dex, et dulcis,—97 Put. squallentibus arvis.—100 In eodem codice: frandaverit ora.—101 Habet etiam idem codex præsentēs pro præstantes.—102 Phylene Behot. 1. Pilene Behot. 2. et edd. vett.—103 Fataque cognatis Put.—104 Idem Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. Iden Petrens. Dan. Put.

NOTÆ

97 *Liber senio, et squalentibus annis Exutus*] Quotannis enim veterem pellem serpentes exuere dicuntur, unaque senectutem deponere, ac renovari in juventutem. Unde querela Tibulli: 'Angnibus exuitur tenui cum pelle vetustas: Cur nos angusta conditione sumus?'

98 *Interviret*] Serpentes maxima ex parte virides sunt.

101 *Ætolis*] Ætolia Græciæ regio, Epiro, Acarnaniæ, et Locridi vicina.

102 *Pylene*] Urbs Ætoliae, *Proschia* Straboni.

103 *Meleagria Pleuron*] Plenron ejusdem Ætoliae oppidum. Cognominatur *Metagria* a celebri illo Me-

leagro qui aprum Calydonium peregimerat: dicitur plorata fraternis avibus: fabulantur enim Poëtæ sorores Meleagri in aves Meleagrides conversas fuisse misericordia Deorum, quod mortem Meleagri immoderatus lugerent.

104 *Calydon*] Urbs Ætoliae. *Quæ Jove provocat Iden Olenos*] Olenos urbs Ætoliae. Erat et ejusdem nominis oppidum in Achaia Peloponnesi, ex qua fuit capra Amalthea, quæ Jovem uberibus nutritivisse dicitur: hincque Olenia Arato, aliisque scriptoribus vocata. Qua nominum similitudine deceptus Papinius ascripsit Oleno Ætoliae, quod tantum convenit

Olenos, Ioniis et fluctibus hospita portu
 Chalcis, et Herculea turpatus gymnade vultus
 Annis: adhuc imis vix truncam attollere frontem
 Ausus aquis, glaucoque caput summersus in antro
 Mœret: anhelantes ægrescunt pulvere ripæ.

105

præbet hospitalē portum navigantibus in Ionio Mari, et fluvius ore deformatus, luctando cum Hercule. Vix ausus est adhuc lerare mutilatam frontem e profundis undis, et dolet capite occultato in cœruleo specu, et alveo siccato arida littora squa-

~~~~~

Petav. nterque Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—105 *Olenon* Behot. 2.—106 *Ineptissime libri viliores turbatus*. Barth.—107 *Aldd.* Colin. Gryph. et Basil. *adhuc imos*; Lang. Laur. Dan. Lipsian. Buslid. Petrens. Put. Petav. uterque Behot. Plant. Lindenbrog. Gevart. Grasser.

NOTÆ

Oleno Achaia; nimirum contendere posse cum Ida de solo natali ac educatione Jovis: Ida enim est mons Cretæ, in quo Jupiter etiam altus dicitur. Non conveniunt enim auctores de patria et loco educationis Jovis.

105 *Ioniis et fluctibus hospita portu Chalcis*] Chalcis urbs Ætolia ad Acheloum amnem sita, portumque præbens navibus Ionium mare navigantibus: Ætolia enim ora Mari Ionio aluitur.

106 *Et Herculea turpatus gymnade vultus Annis*] Acheloum intelligit, qui congressus cum Hercule ob Dejaniram, victusque, amisit unum cornu in hoc certamine. Fluvius enim cornua osque taurinum dant Poëtæ. Locus fabulæ datus, quod Hercules unum ex duobus ostiis Acheloi amnis, quo crebris inundationibus regionem infestabat, diductum in plures rivos exsiccaverit. Lucanus: 'Et scisso gurgite rivus Dat pœnas majoris aquæ.' Quod cum perfecisset Hercules, Dejaniram obtinuit uxorem. Strabo vero tradit hæc ideo ficta, quod Acheloo linum ducente, et frequentibus inundationibus limites confundente, bella crebro inter

Acarnanes et Ætolos orirentur: unde cum iudices nulli essent, qui controversias eorum dirimere possent, ad arma veniebant, mutuisque se claudibus afficiebant. Hercules itaque, cum aggeribus et fossis fluvium damnose erumpentem intra alveum coërcuisset, tanquam debellasset Acheloum, Dejaniram præmium industriæ ac solertiæ retulit. Ceterum observanda hic vox 'gymnas,' pro lucta et ludis gymniciis Papinio usurpata, qua etiam utitur Achilleid. 1. 'Neve exercere protervas Gymnadas.' Et in Sylvis, Villa Surrentina: 'Ad Ambracias conversa gymnade frondes.'

107 *Adhuc imis vix truncam attollere frontem Ausus aquis*] Ovid. Met. ix. 'Vultus Achelous agrestes Et lacernum cornu mediis caput abdidit undis.'

108 *Glaucoque caput summersus in antro*] Fluviorum Diis antra attribuant Poëtæ, in quibus recubant. *Glauco*] Ob juncos et ulvas.

109 *Mœret*] Ob amissam Dejaniram, et quod victus fuerit. *Anhelantes ægrescunt pulvere ripæ*] Siccato scilicet uno ex ostiis. Vide Ovidium Met. ix. ubi describitur certamen Herculis et Acheloi.

Omnibus æratæ propugnant pectora crates, 110
 Pilaque sæva manu, patrius stat casside Mavors.
 Undique magnavimum pubes delecta coronant
 Œniden, hilarem bello, notisque decorum
 Vulneribus: non ille minis Polynicis, et ira
 Inferior, dubiumque adeo, cui bella gerantur. 115
 Major at inde novis it Doricus ordo sub armis,
 Qui ripas, Lyræie, tuas, tua littora multo
 Vomere suspendunt, fluviorum ductor Achivum,
 Inache: (Persea neque enim violentior exit
 Amnis humo, cum Taurum, aut Pliadas hausit aquosas 120

lent pulvere. Crates ære obductæ defendunt cunctis pectora: gerunt manu crudelia pila: patrius Mars prominet supra galeam. Delecta juvenus circumdat undique fortem Tydeum, lætum bello, et conspicuum honestis plagis: non ille cedit minis, aut furore Polynici, et ambiguum est, cujus gratia bellum agatur. At inde Dorum copię procedunt numerosiores sub recentibus armis, hi, qui moliuntur multo aratro tua littora, o Lyræie, et tuas ripas, o Inache, princeps amnium Achaïæ: non enim fluvius rapidius ruit per regionem Argolicam, cum spumosos absorbit

//////////

Cruc. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. adhuc imis.—110 Put. *pectore crates*; Behot. 2. *tempora crates*.—112 Uterque Behot. *delecta coronat*.—113 Jortinus conjectabat: *noctisque decorum Vulneribus*: ita quoque invenit Barthius in duobus codd.—116 Behot. 1. *antris*, et pro v. l. *armis*.—117 *Lirææ* Behot. 2. *Lyrææ* Dan. Put. Petav. *Lichie*, aut *Litie*, aut *Lyræie* codd. Grono-

NOTÆ

110 *Æratæ crates*] Loricæ seu thoraces in modum cratis contexti.

111 *Pila*] Proprie tela Romanorum. *Patrius stat casside Mavors*] Quia Ætolorum pater Ætolus Martis filius. Vel quia uxor Œnei a Marte adamata. Sic Theb. 1. 'Et Marti non degenerasse paterno Aspicies.'

113 *Œniden*] Tydeum.

116 *Major at inde*] Transitus ad Hippomedontem. Magna arte, ac varietate sermonis, primo copię, deinde dux describitur. *Doricus*] Cognominatus a Doriensibus, qui ducibus Heraclidis majorem partem Peloponnesi postea occuparunt, ut diximus Theb. II. 182. nimirum Argolidem, Laconiam, et Messeniam, expulsis prioribus incolis.

117 *Lyræie*] Non *Lyncæ*, ut habent priores editiones. Scripti enim, observante hic Gronovio, habent *Lichie*, aut *Litie* aut *Lyræie*. Strabo enim lib. VIII. scribit Inachum habere ortum ex Lyræio fonte Arcadiæ sub Cinuria monte. Ovidius Met. I. de Io: 'Jam pascua Lernæ Consitaque arboribus Lyræia reliquerat arva.' Inde haud dubie et huic fluvio nomen. Meminit ejusdem et infra in vicinitate Inachii: 'Aret Lyræius et ingens Inachus.'

119 *Inache*] Inachus fluvius Argolidis. Vide Theb. I. 357. *Persea*] Id est, Argiva, quia Perseus Argolidi imperavit.

120 *Taurum*] Taurus, unum e signis Zodiaci, cujus ortus pluvias exci-

Spumeus, et genero tumuit Jove:) quos celer ambit
 Asterion, Dryopumque trahens Erasinus aristas:
 Et qui rura domant Epidauria: dexter Iaccho
 Collis, at Ennææ Cereri negat: avia Dyme

Taurum, aut humidus Pleiadas, et inflatus est genero Jove: et ii, quos velox Asterion cingit, et quos Erasinus extirpans Dryopum sata: et qui arant area Epidaurii: hujus collis fertilis vitium est, at non admittit Siculam Cererem. Re-

//////////

viani; Lynceæ, vel Lyucæ edd. vett. correxit Gronovius.—124 *Ætnææ Cereri* Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Petrens. Exc. Cantab. omnes Barthiani et edd. vett. *Ennææ* Gronov. in Diatr. et Toll. ad

NOTÆ

tat. *Pliadas*] Pleiades sex vel potius septem stellæ, quæ in dorso tauri conspiciuntur: dicuntur ‘aquosæ,’ quia eorum ortus gravissimas facit tempestates, et multas fundit pluvias.

121 *Spumeus*] Superioribus verbis subtiliter more suo Poëta defectum Inachi fluminis notat, qui media æstate una cum Cephisso et Asterione annibus solet arescere, nec undis unquam abundat, nisi ab imbribus adjuvetur. *Et genero tumuit Jove*] *Eleganter tumuit*; ‘tumere’ enim dicitur et de mari seu fluviis inflatis, et de superbiente: quasi Inachus aquas inflare cœperit, ex quo Jovis gener fuit. Et hoc dicit, quod Io Inachi filia adamata fuerit a Jove.

122 *Asterion*] Asterion fluvius Argolidis placide fluens, ut habet Noster infra: ‘Et fluctibus æquus Asterion.’ Hic fluvius distat Mycenis quindecim stadiis auctore Pausania, et in specum demersus absconditur. *Dryopum trahens Erasinus aristas*] Erasinus fluvius Argolidis, ut jam diximus. Vide Theb. 1.

357 *Dryopum*] Id est, incolarum Asioes urbis Argolidis; Dryopes enim, quondam incolæ Parnassi montis, victi expulsique patria ab Hercule, conscensis navibus in Peloponnesum

transvecti, ad Euristheum confugerunt, qui eis Asinem urbem in Argolide, prope Hermionem, incolendam dedit: unde ab Argivis fugati Messeniæ partem a Lacedæmoniiis acceptam habitaverunt, aliamque urbem Asinen etiam dictam condiderunt, Asinæique vocati, retento etiam veteri *Dryopum* vocabulo, ut scribit Pausanias in Messeniis. Sunt etiam Dryopes populi Epiri Straboni, et Plinio. *Trahens aristas*] Erasinus enim frequenter exundat, ut habet infra Noster: ‘Et nunquam in ripis audax Erasinus.’

123 *Et qui rura domant Epidauria*] Epidaurus hæc est in Argolide ad Sinum Sarronicum, delubro Æsculapii celebris, ut libro præcedente diximus vs. 398. *Dexter Iaccho Collis*] Hinc etiam Homero hæc Epidaurus dicitur ἀμπελῆεις, id est, vitifera. Homeri autem catalogum navium operæ pretium est cum iis conferre. *Iaccho*] Baccho, seu vino.

124 *At Ennææ Cereri negat*] Vult dicere Epidaurum esse vitiferam, agros vero ejus Cereris, id est, frumentorum non esse fertiles: ‘Ceres’ enim hic pro frumento, quia Ceres inventrix frugum, ut jam diximus. Hunc autem loquendi modum Papinii imitatus est Paulinus scribens ad

Mittit opes, densasque Pylos Neleia turmas,
 Nondum nota Pylos, juvenisque ætate secunda
 Nestor, et ire tamen peritura in castra negavit.
 Hos agitat, pulchræque docet virtutis amorem
 Arduus Hippomedon: capiti tremit ærea cassis,

125

ducta Dyme suppetias mittit, et Pylos, regnum Nelei, equitum alas. Nondum celebris erat Pylos, et Nestor adhuc juvenis secundum ævum agebat, et tamen noluit ire in periturum exercitum. Procerus Hippomedon hos ducit, et iis inspirat cupidinem pulchræ virtutis. Ærea galea nutat in ejus capite, triplici juba candida

~~~~~

Anson. p. 579. hinc receptum in edd. recentt.—125 *Mittit opem* Lips. Dan. Put. Petav. unus Behot. Lind. et Cruc. *Mittit opes* Petrens. alter Behot. Exc. Cantab. Lang. Laur. omnes Barthiani, Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—127 *Nestor at ire* Lipsian. Buslid. Lang. Laur. et edd. vett. *et ire* Dan. Put. Petav. uterque Behot. omnes Barthiani, Amstel. Gronov. et recentt.—129 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *ærea classis;* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Petrens. Exc. Cantab. alii cum edd. Venett. Rom. Plan. Lin.

NOTÆ

Ausonium: 'Negant Camænis, nec patent Apollini Dicata Christo pectora.' *Ennææ*] Id est, Siculæ, ab Enna urbe Siciliæ, in qua Ceres eximie colebatur: tota enim Sicilia erat Cereri et Liberæ consecrata. In quibusdam editionibus legitur, *Ætnææ*, ab Ætna ejusdem Siciliæ monte. *Dyme*] Dyme urbs Achaïæ ad Caucanem fluvium sita, auctore Stephano, antiquitus 'Palæa' cognominata, ut refert Pausanias. *Avia*] Quia in locis aviis, et fere inaccessis sita.

125 *Pylos Neleia*] Pylos oppidum Messeniæ, Nestoris regia: dicitur *Neleia*, a Neleo Nestoris patre. Strabo tamen collocat Pylon Nestoris in Arcadia. Erant et duæ urbes ejusdem nominis in Peloponneso.

126 *Juvenisque ætate secunda Nestor*] Nestor est ille Homero celeberrimus heros ob prudentiam et eloquentiam: ex ejus enim ore melle dulcior dicebatur fluere oratio. Filius fuit Nelei et Chloridis: multa adolescens gessit bella, ac interfuit illi decantatæ pugnæ Lapitharum et

Centaurosum: tandem senex una cum reliquis Græciæ principibus ad expeditionem Trojanam profectus est. Ceterum scriptores varie hanc vocem *ætas* seu Græcis *γενεά* acceperunt, cum de Nestoris annis agitur. Latini sumserunt pro sæculo: et sic Nestor jam centum annos vixerat, et secundum sæculum incipiebat: vixisse enim per tres *γενεάς* dicitur: unde veteri Poëtæ Nævio dictus est 'trisecli senex,' et Ovid. Met. xii. 'Vixi Annos bis centum, nunc tertia vivitur ætas.' Græci vero non tam late usurparunt hanc vocem *γενεά*. Quidam *γενεά* triginta annorum, aut triginta trium numero definierunt. Certe apud S. Mathæum Evang. xxiv. 31. et S. Lucam xxi. 32. Erasmus, Beza, aliique *γενεά* 40. circiter annis metiuntur. Bene ergo *ætate secunda* Nestor, quia postmodum militavit.

127 *Peritura*] Quia fere totus exercitus Argivorum in hoc bello Thebano periit.

129 *Hippomedon*] Hippomedon n-

Ter nivea scandente juba : latus omne sub armis 130
 Ferrea suta terunt : humeros ac pectora lato
 Flammens orbis habet, perfectaque vivit in auro
 Nox Danaï : sontes Furiarum lampade nigra
 Quinquaginta ardent thalami : pater ipse cruentis
 In foribus laudatque nefas atque inspicit enses. 135
 Illum Palladia sonipes Nemeæus ab arce
 Devehit arma pavens, umbraque immane volanti
 Implet agros, longoque attollit pulvere campum.

supra eminente: omne latus sub armis: ferreæ lorice præmunt humeros ejus, et fulgens clypeus late pectus tegit. Nox Danaï perfecte in auro exprimitur. Quinquaginta nocentes thalami illuminantur ab atra Eumenidum face: ipse genitor in cruentis liminibus et probat scelus et gladios intuetur. Equus Nemeæus, nondum assuetus bello, devehit illum ab arce Palladis, et implet agros umbra horride vo-

//////////

denbrog. Cruc. Gevart. et recentt. *arca cassis*: ita quoque ex codd. suis legit Dan. Heinsius ad Claudian. Paneg. in Prob. et Olyb. Cous. 120.—130 *Ter nivea candente unus Behot. Ter niveum scandente* Dan. Put. Petav. Petrens. Exc. Cantab. et codd. Heinsiani, quem vide ad Claudian. l. l.—131 *Ferreæ suta tegunt* Taurin. et Burm. ut conj. Bernartius, et edidere Lindenbrog. et Cruc. *Ferreæ suta præmunt* Exc. Cantab. et Venett. *Ferreæ suta tenent* Petrens. *terunt* Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et recentt. *et pectora* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *ac pectora uterque* Behott. l. 2. Amstel. Gronov. et recentt. *ac pectora lato* conjectabat Jortinus.—137 'Non bene hunc locum iniquationis suspectum habet Joannes Barclaius. Etiam generosus equus arma paret, assuetus antea curculis solis, aut exercitationibus pacificis.' Barth.—138 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *longeque attollit*; uterque Behot. optimæ Barthii mem-

NOTE

nus e septem ducibus Argivorum. *Arduus*] Ob proceritatem corporis.

130 *Ter nivea scandente juba*] Triplici juba, una super alteram, *à trois étages*.

133 *Nox*] Non nox, sed ea, quæ per noctem a Danao gesta sunt. Et tangit Poëta fabulam, qua filiæ Danaï, consilio patris, prima nuptiarum nocte sponso suos Ægypti filios interfecerunt, excepta Hypermnestra quæ Lynceum servavit. *Lampade nigra*] Quia faces nuptiis adhibitæ. *Nigra*] Id est, infausta, quia hinc mors tot juvenum accidit.

131 *Quinquaginta thalami*] Totidem

enim erant Danaï filiæ, et totidem sponsi filii Ægypti, quorum mortem manu filiarum procurabat Danaus: oraculum enim acceperat se a quodam filio fratris occisum iri.

135 *Aspicit enses*] An satis acuti sint.

136 *Illum*] Hippomedontem. *Palladia ab arce*] Larissa scilicet, arce Argorum, quæ erat in tutela Minervæ, ut vidimus Theb. 11.

137 *Arma pavens*] Ut præliis nondum assuetus. *Umbraque immane volanti*] Ob proceritatem Hippomedontis.

138 *Attollit pulvere campum*] Quasi

Non aliter sylvas humeris et utroque refringens
 Pectore, montano duplex Hyleus ab antro 140
 Præcipitat: pavet Ossa vias, pecudesque, feræque
 Procubuere metu: non ipsis fratribus horror
 Abfuit, ingenti donec Pencia saltu
 Stagna subit, magnumque objectus detinet amnem.
 Quis numerum ferri, gentesque, et robora dicto 145
 Æquarit mortale sonans? suus excit in arma
 Antiquam Tiryntha Deus: non fortibus illa

lanti, et erigit campum longo pulvere. Non secus geminus Hyleus rapide devolvitur e spelunca montana, disrumpens arbores suis humeris, et utroque pectore: mons Ossa ejus velocitatem horret: feræ et pecora cudent timore: pavor etiam invadit ipsos fratres, donec intrat magno saltu in Peneum fluxum, et oppositus sistit ingentem amnem. Quis mortalium verbis celebret numerum armorum, et nationes et duces. Suum Numen excitat ad bellum veterem Tiryntha. Non illa infertilis est

~~~~~

branæ, et edd. vett. et recentt. *longoque attollit.*—142 In uno Behot. *ipsis frigidus*; sed in gloss. supra τὸ ἰσὶς scriptum est, *fratribus*. ‘Vera lectio, (*non ipsis fratribus, &c.*) nec convellenda; sed quid libris tam optimo illi quam ceteris item omnibus facias, qui claris literis præferunt: inde *ipsis fratribus horror Abfuit*. Si horum rationem habendum putes, sit scribendum: *Adfuit*. Sed nulla mutatione opus est.’ *Barth.*—145 ‘Vox ferri minime sana est. An scripserit? *Quis numerum versu, &c.*’ *Barth.* Unus Behot. *et robora dictu.*—

NOTÆ

ipse campus pulvere assurgat. Sic Theb. vii. ‘Falso Nemeæum pulvere campus Erigit.’

139 *Utroque*] Quia Centauri duplex habent pectus, hominis et equi.

140 *Duplex Hyleus*] Hyleus nomen Centauri ferocissimi, qui *duplex* dicitur, ob duplicem naturam hominis et equi.

141 *Ossa*] Mons Thessaliæ, in quo erant sedes Centaurorum.

142 *Fratribus*] Centauris aliis.

143 *Pencia stagna*] Intelligit Peneum, fluvium Thessaliæ, qui ortum habet juxta Gomphos: interque Ossaam et Olympum nemorosa convalle defluit, quingentis stadiis dimidio ejus spatio navigabilis. In eo cursu Tempe vocantur quinque mill. passuum longitudine, et ferme sesquijugeri latitudine, ultra viam hominis

attollentibus se dextra lævaque leniter convexis jugis: intus vero Inco viridante allabitur Penens, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Accipit amnem Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatantem, ut dictum est Homero, brevi spatio portatum abdicat: pœnales aquas, dirisque genitas, argenteis suis misceri recusans: in Thermaicum sinum evolvitur. Hæc ex Plinio lib. iv. cap. 8.

146 *Mortale sonans*] Id est, ut homines sonare solent.

147 *Antiquam Tiryntha*] Tiryns urbs Argolidis, in qua Hercules educatus fuit, unde ‘Tirynthius’ vocatus. *Antiquam*] Quia Cyclopes hanc urbem condidisse dicuntur. Destructa fuit ab Argivis, civibus in suam civitatem receptis. Pausanias

Infœcunda viris, famaue immanis alumni
 Degenerat: sed lapsa situ fortuna, neque addunt
 Robur opes: rarus vacuis habitator in arvis 150
 Monstrat Cyclopum ductas sudoribus arces.
 Dat tamen hæc juvenum tercentum pectora, vulgus
 Innumerus bello, quibus laud amenta, nec enses
 Triste micant: flavent capiti tergoque leonum
 Exuviæ, gentilis honos, et pineus armat 155
 Stipes, inexhaustis arctantur tela pharetris.
 Herculeum Pæana canunt, vastataque monstris

magnanimorum virorum, nec degenerat celebritate ingentis alumni; sed fortuna civitatis ævo cecidit, neque divitiæ ei vires dant: rarus incolæ in desertis agris ostendit arces constructas Cyclopum laboribus. Hæc tamen præbet trecentos juvenes, turbam quæ in bello æquat ingentem multitudinem; quibus non amenta, nec gladii horride splendent: leonum pelles, decus gentile, flavent supra caput et dorsum, et pinea clava eos armat, et sagittæ comprimuntur in pharetris, quæ evacuari non possunt. Cantant hymnum in honorem Herculis, et totum orbem monstris

////////

148 Nic. Heinsius ad Ovid. Pont. III. 1. legit, *famamque*; unde Marklandus ad Sylv. III. 1. 160. correxit, *famamve*.—149 Put. *sed elapsa situ*. Vide Nic. Heins. ad Ovid. Pont. p. 388.—154 Put. *flava capiti*.—155 Unus Behot. *arma pro armat*.—156 Uterque Behot. *artantur tela*; Buslid. et Venett. *aptantur*

NOTÆ

Corinthiacis. *Deus*] Hercules.

148 *Famaue immanis alumni Degenerat*] Nicolaus Heinsius notis in Epistolas ex Ponto Ovidii legendum censet: *famamque immanis alumni Degenerat*. Statius enim III. Sylv. de Hercule Surrentino: 'Nam capit, et tantum non degenerabit honorem.' Columella lib. VII. cap. 12. 'Venus si teneris conceditur, carpit et corpus et vires, animosque degenerat.' 'Degenerare nomen,' Capitolinus in Opilio Macrino.

149 *Neque addunt Robur opes*] Scribit Barclaius sibi magis e mente Papinii videri, *neque addit Robur opes*; ut sensus sit, longo squalore, et temporis tractu evanuit Tirynthiorum fortuna, neque illis robur ad comparandas opes et divitias quicquam prodest.

151 *Cyclopum ductas sudoribus arces*] Virgilius Æneid. III. 'Pars ducere muros.' Id est, ædificare. Et tangit id quod supra diximus, Cyclopes condidisse Tiryntha.

153 *Innumerus bello*] Id est, quod instar esset multitudinis in bello, ob fortitudinem et virtutem.

154 *Triste*] Quia ad usum belli cædisque constantur enses.

156 *Stipes*] Clava. *Inexhaustis pharetris*] Id est, ita erat pharetra referta sagittis, ut exauriri non posset. Tirynthiis autem bene dat Poëta eodem habitus armaque ac Herculi; nempe pelles leonis, clavas et pharetras. Unde Tertulliano Hercules 'Scythalosagittipelliger' dictus.

157 *Pæana*] Pæan, hymnus proprie in honorem Apollinis, abusive vero ceteris Diis Pæan tribuitur.

Omnia : frondosa longum Deus audit ab Æta.

Dat Nemeæ comites, et quas in prælia vires

Sacra Cleonæi cogunt vineta Molorchî.

160

Gloria nota casæ, foribus simulata salignis

Hospitis arma Dei, parvoque ostenditur arvo,

Robur ubi et laxis qua reclinaverit arcus

liberatum ; Numen audit procul a frondosa Æta. Nemea præbet socios, et sacra vineta Molorchî Cleonæi congregant ad pugnam copias quas habent. Honos parvæ domus cognitus est : arma Dei hospitis efficta sunt in portis salignis, et monstratur in modico agro, ubi clava ejus erat posita, et ad quam illicem applicuerit solutum

tela.—158 Jortinus conjectabat : lætum Deus audit.—161 Unus Behot. signata salignis, et pro v. l. simulata salignis ; alter Behot. simulata salinnis ; in nonnullis aliis : similata.—162 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Pnt. Petav. optimæ Barthii membranæ, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Liödenbrog. Gevart. et Cruc. parvoque ostenditur auro.—163 Optimæ Barthii membranæ : et laxis q. r. artus ; et sic etiam Lang. Laur. Buslid. Lip-

NOTÆ

Quod adeo obtinuit, ut Aristoteles periculum capitis adierit, Demophilo illum accensante Athenis impietatis, ac contendente Hymnum illum pulcherrimum, quem in laudem Hermiæ Atarni tyranni composuerat, et qui legitur apud Athenæum, et Diogenem Laërtium, Pæanem esse. Et nisi Aristoteles multis rationibus probavisset, ac maxime defectu illarum vocum *ἑ παίων*, quæ erat nota indubitata quo Pæanes distinguebantur a ceteris laudationum generibus, Hymnum illum non esse Pæanem, actum erat de vita summi illius Philosophi. Sed ipsi Athenienses, qui hanc in Aristotelem accusationem admiserant, non tam postea religiosi hujusce moris observatores fuere : primi enim hocce laudationis genus a Diis ad Heroës transulerunt, mox ad ipsos reges, cum Pæanem in honorem Demetrii Antigoni filii, et Ptolemæi Ægypti regis, cani curarunt.

158 *Æta*] Mons in finibus Thessaliæ, morte et sepulcro Herculis cele-

bris, quoniam in Æta crematus est Hercules.

159 *Nemeæ*] Regio et sylva Argolidis inter Cleonas et Phliintem. Vide Theb. i. 355.

160 *Cleonæi Molorchî*] Molorchus senex pastor agri Cleonæi, qui Herculem enntem ad debellandum leonem Nemæum, seu Cleonæum, hospitio suscepit. Huic seni sacra postea instituta ‘Molorchæa’ appellata.

162 *Hospitis Dei*] Herculis, quem hospitio receperat Molorchus. *Arvo*] Alii codices, *auro*. Egregia antithesis : in parvo agello Molorchî, ait Poëta, locus ostenditur, ubi jacuit quondam magnus ac robustus Hercules, adeo ut vestigia recumbentis in cubitum conspiciantur. Dissimile est quod de Polyphemo tradit Virgilius *Æn.* iii. ‘Jacuitque per antrum Immensum.’ Ex quo magnitudo Cyclopis tacite significatur.

163 *Laxis*] Pro *laxis* alii legunt *lassos*, et pro *arcus*, *artus*.

Illice, qua cubiti sedcant vestigia terra.

At pedes, et toto despectans vertice bellum,

165

Quatuor indomitis Capaneus erepta juvencis

Terga, superque rigens injectu molis aënae

Versat onus: squallet triplici ramosa corona

Hydra recens obitu: pars anguibus aspera vivis

Argento caelata micat: pars arte reperta

170

arcum, et quo solo restent notæ cubiti ejus. At Capaneus pedes, et cernens infra omnes bellatores, versat clypeum confectum ex coriis avulsis a quatuor effrænis tauris, et horrendum desuper injectu aëneæ massæ. In hoc clypeo hydra multorum capitum, velut recens occisa, protuberat faciens triplicem orbem: pars capitum

//////////

sian. et edd. vett. Alii codd. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. et *laxos q. r. arcus*.—166 Behott. 1. 2. et optimus Barth. *erecta juven- cis*; alii, *direpta juvencis*. Gronov. in Syllog. Epist. Tom. II. p. 565. conj. *derepta juvencis*.—167 Heinsius ad Ovid. Met. III. 52. legit: *injectum molis ahenæ*.—170 In optimo Barthii: *arte reptata*; unde ille: *arte repressa*, vel *torre*

NOTÆ

165 *Bellum*] Pro bellatoribus.

166 *Capaneus*] Unus e ducibus Ar- givis. Vide Theb. I. 45. et libro præcedente. *Erepta juvencis*] Virg. Æn. 'Cui pellis latos humeros erep- ta juvenco Bellatori operit.' Clypei fere pellibus tecti, ut et scuta. Ta- lis fuit famosus ille Ajacis Telamonii clypeus.

167 *Superque rigens injectu molis aënae Versat onus*] Innuit multis tau- rorum coriis, laminis etiam ferreis obductum Capanei clypeum fuisse. *Versat*] Ad demonstrandum robur Capanei, quo clypeum tam gravem multa cum facilitate versaret.

168 *Squallet*] Tò *squallet* operis aspe- ritatem notat, id est, præminet seu extat. Virgilius: 'Tunicam squalen- tem auro.' *Triplici ramosa corona*] An quod Hydra per clypei ambitum tres orbes faceret, vel quod triplicem co- ronam in uno quoque capite haberet? *Ramosa*] Tò *ramosa* capitum multitu- dinem denotat.

169 *Hydra*] Serpens quæ plura ca- pita habebat, quam Hercules ad Ler- nam Argolidis lacum ægre confecit. *Recens obitu*] An morte sua crescens: abscisso enim uno capite, statim duo repullulabant. Vel *recens obitu*, quod caelatura tam bene veritatem expri- meret, ut pæne recenti obitu hydra cum suis serpentibus interiret. *Vi- ris*] Id est, tanta arte expressis, ut in argento vivere etiam crederentur.

170 *Pars arte reperta Conditur*] Id est, pars serpentium, quæ deberet repullulare, nisi ignis admotus fuis- set, reprimitur seu non repullulat, ubi artem reperit, qua enasci amplius non possent capita ex detruncatæ Hydræ cervicibus. Et tangit factum Herenlis, qui cum videret, secto uno capite hydræ, duo alia in locum secti succrescere, admovit tandem ignem, ubi unum caput secuerat, sicque im- pedivit, quominus repullarent: quod hic 'artem repertam' vocat Poëta.

Conditur, et fulvo moriens ignescit in auro.
 Circum amnis torpens, et ferro cœrula Lerne.
 At laterum tractus, spatiosaque pectora servat
 Nexilis innumero chalybum subtemine thorax,
 Horrendum, non matris opus, galeæque corusca 175
 Prominet arce gigas, atque uni missilis illi

scabra serpentibus vivis ductis fulget argento inculpta: pars occultatur invento artificio, et ardet moriens in fulvo auro. Circum effingitur pigrum stagnum, et Lerna facta ferro cœrulea. At lorica contexta innumero subtemine filorum ferreorum, opus horrendum, non confectum a matre, tegit spatia luterum ejus, et amplum pectus. Gigas extat supra fulgentem arcem cassidis, atque cupressus libranda

repressa.—171 In duobus codd. ejusdem: *pallescit in auro.*—172 Behott. 1. 2. Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Crnc. *Lerna.*—174 Dan. Pnt. Petav. Behott. 1. 2. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. Gevart. et Grasser. *sub tegmine*; Venett. et Rom. *subtemine*; hoc habent etiam Petrens. et edd. recentt.—175 Optimæ Barthii membranæ *PMarotis opus*; unde ille tentabat: *Pyragmonis opus.*—176 Gronov. conj. *galeæque corusco P. a. gigas.* Vide Syllog. Epist. Tom. II. p. 565. Idem pro

NOTÆ

171 *Ignescit*] Ob admotum abscissis capitibus ignem. Quidam codices, *nigrescit.*

172 *Amnis torpens*] Palus Lerneæ. *Et ferro cœrula*] Erumpente enim ex amputatis capitibus hydræ sanguine, palus cœrula seu livida fiebat.

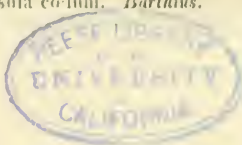
173 *Laterum tractus, spatiosaque pectora*] Hoc dicit ad exprimendam magnam corporis molem ac proceritatem Capanei; Capanens enim pæne gigas. Sic 'laterum passus.' Noster Equo Domitiani: 'At laterum passus.'

174 *Nexilis innumero chalybum subtemine*] Id est, annulis ferreis contextus.

175 *Horrendum, non matris opus*] Observa morem antiquum, quo matres texerent tunicam militarem filiorum. Noster etiam Theb. VIII. 'Triphœi velaverat auro Crescentes etiam humeros, et lævia mater Pectora.' Et Theb. IX. 'Lucentesque auro tunicas, hoc neverat unum Ma-

ter opus.' Et Virgilius: 'Et tunicam mater molli quam neverat auro.' *Horrendum* aptius, si mater texnisset, quia matres texentes ejusmodi tunicas, cogitantesque iis filios usuros in bello, horrore quodam perfundebantur. *Galeæque corusca Prominet arce gigas*] Vix a tumoris crimine excusari potest Statius, si arcem galeæ dixerit. Non incommode possis alioqui: *Galeæque corusco Prominet are gigas.* Supra: 'Capiti tremit ærea cassis.' Et bene gigas ad mores Capanei, qui dicitur 'contemptor Deorum.' Gronovius.

176 *Uni missilis*] Heroibus tela dantur tanti ponderis, ut ab alio nemine torqueri possint, ad indicandas eorum incredibiles vires. Sic insula finguntur jaculabiles gigantibus. Sîdon. Epithal. Polemii: 'Hic Lemnum pro fratre gigas contra Ægida torquet, Impulsumque quatit jaculabilis insula eorum.' Barthius.

Cuspide præfixa stat frondibus orba cupressus.
 Huic parere dati, quos fertilis Amphigenia,
 Planaque Messene, montanaque nutrit Ithome,
 Quos Thrion, et summis ingestum montibus Æpy, 180
 Quos Helos, et Pteleon, Getico quos flebile vati

illi soli, exuta ramis, horret ferro præfixo. Huic Capaneo jussi sunt obedire hi quos ferax Amphigenia, et Messana in planitie sita, et montana Ithome alit, quos Thrion, et Æpy conditum in summo monte, quos Helos, atque Pteleon, et quos

////////

arce conj. etiam, arc.—177 Nonnulli codd. orba cypressus; uterque Behot. orba cupressus; Paschalius de Coronis lib. iv. cap. 17. legit: alta cupressus.—178 Huic parere duci unus codex Barthianus.—179 Planaque Messena Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. Massane unus Behot. Messene Petrens. alter Behot. alii, cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. montosaque Put. Ithome Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Grasser. Gevart. et Cruc. Ithome Gronov. et recentt.—180 Quos Thiron Behot. 1. Et Thrion Priscianus principio lib. vi. et vii.—181 'In antiquissimo libro est, Quos Elon; sed

NOTÆ

177 *Cupressus*] Hyperbolice, hasta ex cupressu.

178 *Amphigenia*] Amphigenia oppidum Messeniæ, ex Homero et Strabone.

179 *Planaque Messene*] Messene urbs primaria Messeniæ. Strabo lib. i. tradit nullam fuisse in Peloponneso urbem, quæ Messene Heroicis bellique Trojani temporibus vocaretur. Idem tradit Pausanias in Messeniæ. Sic igitur rem narrant illi: Messenios a Lacedæmoniis victos, domo penatibusque relictis, Italiam petisse, illincque in Siciliam transvectos, Messanam condidisse. Fractis vero Leuctrica clade Spartæ urbis opibus, Thebanos victores Messeniis persuasisse, ut in patriam redirent: hos antiquas sedes repetisse, Messenen tum primum urbem ædificasse ac mœnibus cinxisse. Verum Papinio astipulantur auctores utroque et Strabone et Pausania vetustiores: Isocrates enim, in Panathenaiico et Archidamo, Messenen urbem

Herculis, Heroicisque illis sæculis extitisse testatur. Plato de Legibus, lib. iii. loquens de Cresphonte et Temeno, filiis Aristomachi, dicit eos divisisse copias, ac tres urbes Messenam, Argos, et Spartam occupavisse. Theocritus Idyll. xxvi. et Ovidius Met. vi. Messenam et Argos inter urbes Achæas numerant. His adde Justinum et Diodorum. Erat et urbs ejusdem nominis in Sicilia cognominata 'Mamertia.' *Montanaque nutrit Ithome*] Ithome oppidum ejusdem Messeniæ, dissimile Messenæ; nam ut urbs illa in planitie sita erat, ita et hæc in monte ejusdem nominis, Jovi consecrato, collocata erat. Hoc oppidum post decem annorum obsidionem a Lacedæmoniis expugnatum ac in deditiorem receptum. Vide Pausaniam Messeniæ.

180 *Thrion, Æpy*] Oppida ejusdem Messeniæ.

181 *Helos*] Messeniæ oppidum, quod a Spartanis dirutum est, et ex

Dorion: hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas, mutos Thamyris damnatus in annos

Dorion lamentabile Thracio Poëtæ. Illic Thamyris confisus se cantu antecedere doctas Musas, ita punitus fuit, ut in reliquum vitæ tempus (quis spernat Deos ubi-

Helos cum aspiratione scribendum ex Homero.' Barth. Quos Helos et Pheleon Behot. 1. Quos Helos et Theleon Behot. 2.—182 'Fatui nonnulli libri habent: animare canendo; nisi aliud remotius latius. Optimus codex nihil mutat.' Barth.—183 Aonidas multos Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lips. omnes

NOTÆ

quo publici extiterunt Lacedæmoniorum servi, 'Helotæ' ab hoc loco dicti. Obtinuit etiam usus, ut ceteri, qui in servitiorum numero recenserentur, quamvis Messenii non essent, ut illi priores, et ipsi tamen 'Helotæ' appellarentur. *Pteleon*] Oppidum Messeniæ. *Getico* quos *flebile rati Dorion*, &c.] Dorion ejusdem Messeniæ oppidum, sed dirutum ætate Pausaniæ. Et imitatur Noster Lucanum lib. vi. 'Et Dorion ira Flebile Pieridum.' Dicitur *flebile rati Getico*, quod in hac urbe Thamyris Thrax oculis fuerit orbatus a Musis, quas cantu se superaturum frustra fuerat gloriatus. Pausanias vero scribit hinc locum datum scriptoribus tale quid prodendi de Thamyride, quod captus luminibus huic infortunio succubuit, ac desiit prorsus carmina componere: quod Homerus non fecit, quamvis in eandem calamitatem incidisset; sed perfecit ea quæ instituerat. Ceterum hic locus totius adumbratus est ex Homero Iliad. B. ubi hæc de Thamyride scribit: Καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μοῦσαι Ἀντόμεναι Θάμοριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς, Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλίης. Στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐτὰς Μοῦσαι ἀεῖδοιεν, κοῦραι Διὸς Αἰγιόχοιο· Αἱ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν· αὐτὰρ ἀοιδὴν Θεσπεσίην ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέαθον καθαρίσιν. Et Dorion, ubi Musæ accurrentes Thamyrim Thracem spoliarunt

cantu ex Æchalia venientem ab Euryto Æchaliensi; affirmabat enim gloriabundus se relaturum victoriam, etiamsi ipsæ Musæ canerent, filia Jovis Ægiochi: illæ autem iratæ cæcum fecerunt, et ei cantum divinum ademerunt, et oblivisci fecerunt eum artem pulsandi citharam. Sunt tamen, qui dicant Thamyrim non fuisse excæcatum, sed ira Musarum carnisse fama vocis citharæque, ut vult hic Papinius his verbis: *Ore simul citharaque conticuit*: in qua etiam opinione est Homeri Interpretes ad hunc citatum supra Iliados B. locum, in quo de pœna Thamyridis mentio fit, explicatque hæc verba πηρὸν θέσαν, quibus utitur Homerus: Τῆς τέχνης ἔπαυσαν, καὶ ἐκφρονα αὐτὸν ἐποίησαν, ἣ περὶ τὴν φωνὴν ἔβλαψαν· πηρὸς γὰρ καλεῖται ὁ κατὰ τὸ μέρος τοῦ σώματος βεβλαμμένος. Eripuerunt illi artem, et insipientem illum reddiderunt, aut læscrunt in voce: πηρὸς enim vocatur læsus in aliqua corporis parte. Hinc apposite Gronovius legit *mutos* pro multis, ut aliæ editiones, seu ita fuit punitus Thamyris, ut in reliquum viveret privatus divino cantu, et qui dediscret artem pulsandi citharam. 'Muti anni,' quibus canere desiit, nesciitque. Ceterum Thamyris dicitur *Geticus* rates, quod in Thracia natus esset: Getæ enim gens Thracia, ut patet ex Geographis. *Aonidas*] Musas, quia Bœotiam incolunt, prius Aoniam dictam. Addendum

Ore simul citharaque (quis obvia numina temnat?)
 Conticuit præceps, qui non certamina Phœbi 185
 Nosset, et illusires Satyro pendente Celænas.
 Jamque et fatidici mens expugnata fatiscit
 Auguris: ille quidem casus, et dira videbat
 Signa, sed ipsa manu cunctanti iniecerat arma
 Atropos, obrueratque Deum: nec conjugis absunt 190
 Insidiæ, vetitoque domus jam fulgurat auro.
 Hoc aurum vati fata exitiale monebant
 Argolico: scit et ipse nefas, sed perfida conjux

que præsentēs?) voce et arte fidibus canendi privaretur temerarius, qui ignorabat prælia Apollinis, et Celænas celebres suspensio Satyro. Verum animus præscii vatis labefactatus jam cedit; ille quidem prævidebat eventus, et ominosa indicia, sed hæsitanti ipsa Atropos arma propriis manibus imposuerat, et Apollinem oppresserat: nec desunt fraudes uxoris, et domus jam coruscat prohibito auro. Fata portendebant hoc aurum exitiosum fore auguri Argivo, et ipse malum noscit; sed infidelis

~~~~~

Barthiani, uterque Behot. alii, cum edd. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. Gevart. Grasser. et Amstel. *mutos* est ex conj. Gronovii. Vide Syllog. Epist. Tom. II. p. 565. *Tamyrus* uterque Behot. *Thamiris* in quibusdam aliis.—185 Behot. 1. 2. Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. et Gevart. *quis non*; Gronov. Barth. Veen. et Delph. *qui non*.—186 *Celænas* conjectabat Damm. in marg. ed. Barth.—187 'In vetustissimo libro est: *Et jam fatidici: id magis placet.*' Barth.—193 Unus Behot. *scit et ipsa nefas*.

NOTÆ

etiam in melioribus codicibus legi *præceps* qui: placetque sublata interrogationis nota: homo, inquit, stolidus, et temerarius, qui non recordatus sit Marsyæ casum.

186 *Et illustres Satyro pendente Celænas*] Imitatur Lucanum lib. III. 'Lugent damnatæ Phæbo victore Celænae.' Celænae urbs caput quondam Phrygiæ fuit: migratum inde haud procul veteribus Celænis, novæque urbi Apameæ nomen inditum ab Apamea sorore Seleuci regis. In hac urbe fabulantur Poëtæ Marsyam, ausum provocare Apollinem ad certamen cantus, victum fuisse, excomiatumque, et pellem ejus Apollinem suspendisse in monumentum

victoriæ. Vide Herodotum in *Polymnia*.

188 *Auguris*] *Amphiarai. Ille quidem casus, et dira videbat Signa*] Hoc vidimus lib. III.

190 *Obrueratque Deum*] Id est, Apollinem, seu divinos monitus: fata enim obruerant præsentionem animi, anguriaque. *Conjugis absunt Insidiæ*] *Eriphyle* enim latitantem maritum prodiderat *Polynici*, spe potiundi *Hermiones* monilis.

191 *Vetito auro*] *Monili Hermiones*. Quod erat vetitum seu omni-nosum.

193 *Perfida*] Prodidit enim maritum.

Dona viro mutare velit, spoliisque potentis
 Imminet Argiæ, raptoque excellere cultu. 195
 Illa libens (nam regum animos, et pondera belli
 Hac nutare videt, pariter ni providus heros
 Militet) ipsa sacros gremio Polynicis amati
 Deposuit nexus haud mœsta, atque insuper addit:
 Non hæc apta mihi nitidis ornatibus, inquit, 200
 Tempora, nec miseræ placeant insignia formæ
 Te sine: sat dubium cœtu solante timorem
 Fallere, et incultos aris adverrere crines.

*uxor optaret munere maritum permutare, et inhiat monili reginæ Argiæ, et emi-
 nere ablato ornatu. Argiæ quidem libenti animo (animadvertit enim mentes ducum,
 ac molem belli hac fluctuare, nisi Heros fatidicus simul arma induat) ipsa haud
 tristis deposuit execrandum monile in sinum dilecti Polynicis, atque hæc adjecit:
 Hi pulchri cultus non conveniunt præsentī meæ fortunæ, et, te absente, pulchritu-
 dinis ornamenta mihi infelici placere non possunt: sufficit, decipere ancipitem me-
 tum solantibus colloquiis, et converrere altaria incomitis capillis. Nempe (heu Dii)*

—195 In eodem codice: *excedere cultu*.—197 *Hac mutare videt* Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lind. et Cruc. *Hac mutare videt* Petrens, omnes Barthiani, Lang. Laur. Buslid. Lips. Venett. Aldd. Coliu. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. et recentt. probante Barth. *si providus* Dan. Put. Petav. *nisi providus* Lang. Laur. Buslid. et edd. vett.—199 *Exuerat cultus* uterque Behot. et Put.—202 Bernartius cum aliis VV. DD. legendum putat: *stat dubium calatho solante*. Vide Lips. Elect. lib. II. cap. 6. et Gebhard. Cur. Juvenil. lib. III. cap. 27.

NOTE

194 *Dona viro mutare velit*] Ita velit pacisci, ut malit monile habere, quam maritum. *Spoliisque potentis Imminet Argiæ*] Polynices enim monile, quod fuerat Hermiones, dono dederat Argiæ uxori, ut vidimus Theb. II. ‘Tum donis Argia nitet, vilesque sororis Ornatus sacro præculta supervenit auro.’

197 *Nutare*] Quidam codices habent, *mutare*. *Providus heros*] Amphiaræus.

198 *Sacros*] Abominandos, execrandos. Sic Virgilio Æn. III. ‘Auri sacra fames.’

201 *Nec miseræ placeant insignia formæ Te sine*] Ovidius Epist. Heroïdum xv. ‘Cui colar infelix, aut cui placuisse laborein? Ille mei cultus

unicus auctor abest.’

202 *Sat*] Alii codices *stat*. *Cætu solante*] Bernartius pro *cætu* corrigit *calatho*, aitque non decorum pudicæ matronæ cætus frequentare, aut tali solatio uti absente marito Argiam hand decere. Conjecturam ejus confirmare videtur mos veterum, quo receptum, ut etiam regum filiæ et uxores lanificio manus assuescerent; ut jam diximus Theb. II. sed se ipsum interpretatur Papinius Theb. v. ‘Solantia miscent Colloquia,’ ubi loquitur de Lemniadibus, quorum mariti in Thraciam trajecerant, bellum Thracibus illaturi, quique jam in hoc bello multum temporis consumserant.

203 *Adverrere crines*] Tangit mo-

Scilicet (heu Superi) cum tu cludere minaci
 Casside, ferratusque sones, ego divitis aurum 205
 Harmoniæ dotale geram? dabit aptior ista
 Fors Deus, Argolicasque habitu præstabo maritas,
 Cum regis conjux, cum te mihi sospite, templa
 Votivis implenda choris: nunc induat illa,
 Quæ petit, et bellante potest gaudere marito. 210
 Sic Eriphylæos aurum fatale penates
 Irrupit, scelerumque ingentia semina movit,
 Et grave Tisiphone risit gavisâ futuris.

cum tu tegaris terribili galea, et cinctus armis crepites, ego feram dotales ornatus potentis Harmonies? Fors Deus secundior reddet ista, et cultu anteibo matronas Argicas, cum uxor regis implebo templa promissis choris, te mihi reverso incolumi: nunc illa vestiat, quæ poscit, et potest lætari dum vir militat. Sic funestum aurum irruit in domum Eriphyles, et causa fuit atrocium facinorum, et Tisiphone læta

////////

Behot. 1. *solante tumultum*; et pro v. l. *timorem*.—203 Codd. et edd. vett. *advertere crines*. Lipsius l. l. correxit. Vide Modium Epist. 52. Dan. Heinsium ad Sil. Ital. viii. Gebhardum ad Tibull. i. 2. Heraldum ad Arnob. lib. i. et Brissonium de Formulis lib. ii.—204 *Scilicet, (infandum!) c. t. c. minanti* Put. *claudere minaci* uterque Behot. *claudere minaci* optimæ Barthii membranæ.—205 In iisdem membranæ: *ego ditior aurum*.—206 *Hermione* Behot. 1. *Hermiones* Behot. 2. *aptior isto* Put.—207 *Forte dies Graiasque habitu* unus Barthii codex. *Argolidasque* Heins. ad Ovid. Epist. p. 45.—210 Vetusissimus Barthianus: *gaudere potest bellante marito, quod Barthio magis arridet*.—211 *Sic Euriphyleos* unus Behot.—212 *Optimæ Barthii membranæ: Irrepsit*;

NOTÆ

rem tritum, quo mulieres in magnis casibus non solum per templa supplices ibant, sed etiam crinibus passis templorum pavimenta et aras verrebant. Polybins lib. ix. Αἱ δὲ γυναῖκες περιπορεύμεναι τοὺς ναοὺς ἰκέτευσον τοὺς θεοὺς, πλύνουσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἑδάφη. *Mulieres vero per templa ibant, et crinibus pavimenta verrebant.*

205 *Divitis aurum Harmoniæ dotale geram*] Intelligit monile Harmonies. Vide Theb. ii.

207 *Fors Deus*] Conjungit hic, separavit vero Theb. ii. 'Audienti Deus et Fortuna recessit.' *Præstabo maritas*] Sequitur Virgilium Papinius: 'Vel magnum præstet Achillem.' Ita etiam Cornelius Nepos, Valerius Maximus,

aliique sæpe. Sallustius dixit 'præstare ceteris animantibus.' *Maritas*] Horatius: 'Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta baccis ambulet.'

211 *Eriphylæos*] Eriphyles uxoris Amphiarai. *Fatale*] Omnibus scilicet mulieribus, quæ illud monile habuerunt.

212 *Scelerumque ingentia semina movit*] Nam primo Eriphyle prodidit maritum, Amphiaras jussit filio matrem occidere, ac Alcmaeon matrem jussu patris occidit. Horatius Od. iii. 16. 'Concidit auguris Argivi domus ob lucrum Demersa excidio.'

213 *Grave Tisiphone risit gavisâ futuris*] Decet enim Furiam ridere et lætari criminibus ac flagitiis,

Tænareis hic celsus equis, quam dispare cœtu
 Cyllarus ignaro generarat Castore prolem, 215
 Quassat humum: vatem cultu Parnassia monstrant
 Vellera, frondenti crinitur cassis oliva,
 Albaque puniceas interplicat infula cristas.
 Arma simul, prensasque jugo moderatur habenas.
 Hinc atque inde moræ jaculis, et ferrea curru 220

venturis acerbe risit. Hic Amphiarus vectus alto curru equis Tænariis juncto, quam sobolem Cyllarus inscio Castore procreavit ex ignobiliore grege, pulsat terram. Lanæ Apollinæ designant hoc ornatu augurem: gulea ramo olivæ nectitur, et candida infula intexit purpureas cristas. Ille tenet simul clypeum et regit fræna equorum in curru appensa: hinc atque hinc thecæ sunt plenæ jaculis, et ferreum

////////

quod ille probat.—219 In iisdem membranis: *pressasque jugo*; Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *pensasque jugo*; Behott. 1. 2. Petrens. Exc. Cantab. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *pensasque jugo*. Marklandus ad Sylv. 1. 2. 13. ita scribit: 'Locus, ut mihi videtur, depravatissimus. Elige enim quamvis verborum constructionem; sive hanc, moderatur habenas *pensas jugo*, i. e. secundum Gronovium 'junctas,' falsum continet: quippe habenæ non junguntur *jugo*: sive illam, *jugo moderatur pensas habenas*, absurda est; jugum enim non potest moderari habenas. Nihil igitur hinc probari potest, nisi locum esse corruptissimum. Lege: *Arma simul prensis jugum moderatur habenis*. Dicit Amphiarum armatum pugnare e curru: sinistra manu *arma*, i. e. clypeum moderatur, dextra *prensis habenis*, tenens habenas, regit et moderatur equos seu currum.'

NOTÆ

quæ futura prævidebat. *Grave*] Pro, 'graviter.'

214 *Hic*] *Amphiarus*. *Dispare*] Bene *dispare*; nobilis enim genere equus non equam tam præstantem invenire potuit.

215 *Cyllarus*] Nomen equi Castoris. *Castor*] Filius Jovis ex Leda, frater Pollucis, equitandi peritissimus.

216 *Parnassia Vellera*] Sunt vittæ lanæ ab infula, sacerdotum insigni, hinc et inde dependentes. *Parnassia*] Phœbæ, seu Apollinæ, quia Parnassus Apollini sacer.

217 *Frondenti crinitur cassis oliva*] Fronde enim olivæ vittæ et infule augurum ornabantur, ut supra vidimus lib. II. 99.

218 *Albaque puniceas interplicat infula cristas*] Infula augurum alba erat.

219 *Arma*] *Arma* Latinis, ut Græcis ἄπλα, scutum est aut clypens. Inde 'arma ancilia,' unde 'armilustrium,' scuta. *Jugo*] Curru. Parte pro toto.

220 *Hinc atque inde moræ*] *Hic moræ* accipi possunt pro ordinibus militariibus Laconum, quia Lacones in hoc bello stipendia faciebant sub Amphiarao: *Mora* enim apud Lacedæmonios erat ordo militaris, seu τάγμα, ut videre est apud Xenophontem et Demosthenem: quam vocem etiam Cornelius Nepos usurpavit, dicendo Iphicratem fudisse 'moram Lacedæmoniorum.' Explicatio enim,

Sylva tremit: procul ipse gravi metuendus in hasta
 Eminet, et clypeo victum Pythona coruscat.
 Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ,
 Quos Pylos, et dubiis Malea vitata carinis,
 Plaudentique habiles Caryæ resonare Dianæ,

225

nemus in curru trepidat: procul ipse formidabilis ponderosa hasta conspicitur, et facit fulgere in clypeo debellatum Pythone. Amyclæ Apollini sacræ sequuntur ejus currum, et hi quos Pylos mittit, et Malea declinata ab anxiiis navibus, et Cariæ aptæ ad resonandum saltantibus puellis in honorem Dianæ, et hi quos Pharis, et

//////////

—222 *Eminet et victum clypeo* unus Behot. *Phitona* uterque Behot.—227

NOTÆ

quæ datur hinc loco non satisfacit, nimirum impeditas et occupatas fuisse Amphiarai manus. Qui *moræ* significatus si admittatur, ponenda erit virgula post τὸ *moræ*, et vox *jaculis* conjungenda cum sequentibus verbis, et sensus optimus erit. *Moræ* autem Peyraredo pharetræ, vel potius thecæ jaculorum. *Moræ* vero Gratio in Cynegetico in his versibus: ‘Ille etiam valido primus venabula dente Induit, et proni moderatus vulneris iram Omne moris excepit onus,’ sunt extantes utrimque alæ, seu furculæ, quæ circa medium fere cuspidis utrimque prominent. Κνώδοντας vocavit Xenophon. *Jaculis, et ferrea curru Sylva tremit*] Innuit currum Amphiarai undique cingi agminibus, quorum milites jacula ferebant, si prior explicati ovocis *moræ* admittatur, vel thecis, in quibus jacula.

222 *Clypeo victum Pythona coruscat*] Tangit morem, quo veteres insigne aliquod in scuto gestare solebant. Et sane decebat vatem Apollinis insculpi eurare clypeo gloriosum facinus primumque Apollinis sui, nimirum victoriam relatam de Pythone serpente, quod facinus vocat Papinius initio Theb. vi. ‘Apollineæ bellum puerile pharetræ.’ *Coruscat*] Pro co-

ruscare facit. Sic Virgilio lib. x. et xii. ‘Strictumque coruscat Mucronem’ et ‘hastamque coruscat.’ Et postea, ‘telumque coruscat.’ Valerius Flaccus lib. ii. ‘Ferrumque super Bellona coruscat.’ *Coruscat* vero, quia armorum splendor valde ab Heroibus affectatus; non tam ad decus, quam ad metum hostibus incutiendum, uti Il. N. ὅσσ’ ἐμπεδὲν Ἀργὴ χαλκῆ. *Splendor aris oculos obcecauit.*

223 *Amyclæ*] Amyclæ oppidum Laconicæ, regia Tyndari, et patria Polincis et Castoris, ubi templum erat Apollinis, inter cetera ejusce regionis templa opere divitiisque celeberrimum. Strabo lib. viii. Thucydides lib. v. Erant et aliæ urbes ejusdem nominis, una in Eubœa insula, et altera in Italia, quæ auctore Plinio a serpentibus deleta est.

224 *Pylos*] Supra de Pylo. *Malea*] Promontorium Laconicæ Theb. i. 101. *Vitata carinis*] Crebra enim naufragia fiebant prope promontorium: unde vitabatur a nautis.

225 *Plaudentique habiles Caryæ resonare Dianæ*] Caryæ oppidum Laconicæ, Caryum Polybio, Dianæ et Nymphis sacrum, et in eo lucus Dianæ etiam sacer. Eo in loco Lacedæ-

Quos Pharis, volucrumque parens Cythereia Messe,
Taygetique phalanx, et oliviferi Eurotæ

Messe abundans avibus Cythereis, et Taygeti manipulus, et fortis cohors Eurotæ

~~~~~

Turgeique phalanx Dan. et *oloriferi* Gronovii membranæ, Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *oliviferique* Behot. 2. et *oliviferi* Petrens. optimæ Barthii membranæ, Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Gronov. Amstel. Barth. Veen. et

NOTÆ

monia virgines quotannis festum obibant, patrioque ritu saltationem in honorem Dianæ celebrabant, ut refert Pausanias in Laconicis. Contendebant et inter se Citharædi. Hinc Luciano *καρνατίζειν*, in Dialogo de Saltatione, est genus saltationis exercere, in Caryis Laconiaë usitatum, quod a Polluce et Castore refert Lacedæmonios didicisse. Scribit et Polemon in 11. 'Excectides citharædus Pythia vicit,' et Caryorum 'certamen in Laconia vicit.' Diomedes etiam Grammaticus ejusce saltationis mentionem facit; ait enim, Xerxe in Græciam adventante, omnes deserta Laconia metu barbarorum perterritos, in diversas partes fugisse, ac virgines timore latuisse; ex hoc evenisse, ut eo die, quo solitus erat chorus virginum Dianæ Caryatidi hymnum canere, nemo ad solenne sacrum inveniretur: tunc itaque Pastores in urbem convenisse, et ne ritus sacrorum interrumpere, pastoralis carmine composito Deæ honorem celebrasse. Et Plutarchus refert in Artaxerxe, Clearchum Ctesiaë in signum amicitiaë annulum dedisse, in quo insculptæ Caryatides saltantes. Unde dicit Poëta *Caryas habiles* ad resonandum saltationibus, quæ fiebant in honorem Dianæ a puellis Lacedæmonia. Et Caryatidis Dianæ signum sub dio erat. Hinc lux huic loco. Ceterum cum incolæ ejusce urbis stetissent a partibus Persarum contra Græcos, victores Græci, con-

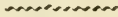
versis in eos armis, oppidum diruerunt interfectis omnibus maribus, reservatisque in ludibrium victoriaë mulieribus: non enim passi sunt stolas, neque ornatus matronales deponere, uti non uno triumpho ducerentur sed æterno servitutis exemplo gravi contumelia pressæ pœnas pendere viderentur pro civitate: ideo qui tunc Architecti fuerunt, ædificiis publicis designarunt earum imagines oneri ferundo collocatas, ut etiam posteris nota pœna Caryatium memoria traderetur, eæque imagines 'Caryatides' dicuntur. Vitruvius lib. 1. Caryatidum etiam, id est, statuarum muliebrum in columnis, meminit Plinius lib. xxxvi. cap. 5.

226 *Pharis*] Pharis seu Pharæ oppidum Laconiaë: unde Theb. 11. 'Pharæi duces.' *Volucrumque parens Cythereia Messe*] Messe urbs Laconiaë, quam Homerus vocat etiam *πολυτρήρωνα*, id est, *columbis abundantem*, quæ sacræ sunt Veneri; ideo Messe cognominata *Cythereia*.

227 *Taygetique*] Taygetus seu Taygeta, mons Laconiaë prope fluvium Eurotam, et Amyclas. *Et oliviferi Eurotæ*] Eurotas fluvius Laconiaë. *Oliviferi*] Reperitur in membranæ bonæ notæ, ut observat Gronovius, *oloriferi*, quod in Parisiensi receptum. Hic est enim, qui in Theb. x. 'Falso gurgès laudatur olore:' nec aliunde in Epithal. Stellæ: 'Amyclæos ad fræna citavit olores.'

Dura manus. Deus ipse viros in pulvere crudo
 Arcas alit, nudæque modos virtutis, et iras
 Ingenerat: vigor inde animis, et mortis honoræ 230
 Dulce sacrum: gaudent natorum fata parentes,
 Hortanturque mori: desilet jamque omnis ephæbum
 Turba, coronato contenta est funere mater.

olivas ferentis. Dens ipse Arcas educat viros in cruda arena, et inspirat modos, et furores nudæ fortitudinis: inde vis animis, et jucundum sacrum gloriosi leti: parentes latantur in liberorum obitu, et ad mortem eos excitant: omnis turba jam plorat adolescentem, ut genitrix se solatur coronatis filii exequiis. Tenent habenas,

Delph.—230 Dan. *inde viris et mortis honoræ*.—231 Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. Gevart. et Grasser, *natorum in fata*; Taurin. Petrens. Exc. Cantab. optimæ Barthii membranæ, uterque Behot. Dan. Put. Petav. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *natorum fata*.—233 In optimis Bartb. membranis:

NOTÆ

228 *Deus Arcas*] Mercurius inventor palæstræ, quam hic Poëta vocat ‘nudam virtutem’: nudi enim luebantur. ‘Nudam virtutem’ alio sensu accepit Gratinus in Cynegético his versibus: ‘Prius omnis in armis Spes fuit, et nuda sylvas virtute movebant Inconsulti homines.’ Violenter enim omnia agere, viribus fidere primi venatores solebant, nullisque instrumentis aut canibus utebantur.

230 *Et mortis honoræ Dulce sacrum*] Nota omnibus διαμαστίγωσις sen flagellatio puerorum Spartanorum ante aram Orthiæ Dianæ, et qua constantia ac animi firmitudine plagas tolerabant. Plutarchus: Οἱ παῖδες παρ’ αὐτοῖς, Λακεδαιμόσιον, ξαινόμενοι μάστιγι, δι’ ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ Ὁρθίας Ἀρτέμιδος, μέχρι θανάτου πολλάκις διακαρπεροῦσι, ἱλαροὶ καὶ γαῦροι. Pueri apud Lacedæmonios verberibus lacerati per totum diem supra aram Orthiæ Dianæ sæpe perseverant usque ad mortem, læti et gestientes. καλεῖται, ait etiam, δὲ ἡ ἄμλλα, διαμαστίγωσις. Vocatur autem hæc probatio, flagellatio. Hinc dulce sacrum: nam et hæc solennitas

maxima, et quæ fit in honorem Dianæ. Vide et quæ dicemus Theb. viii. 438.

231 *Gaudent natorum fata parentes, Hortanturque mori*] De fortitudine mulierum Spartanarum legendi Plutarchus aliique Scriptores. Unicum exemplum sufficiet adducere. Matres, euntibus in bellum filiis clypeos tradentes, dicebant: Aut cum hoc, aut supra hunc. Quod significat, vel victores debere reverti cum clypeo, aut saltem referri supra hunc; flagitium enim erat clypeum amittere: ‘relicta non bene parvula,’ ut ait Horatius.

233 *Coronato contenta est funere mater*] Qui enim majori cum constantia ac animi fortitudine in illa διαμαστίγώσει usque ad mortem perseveraverat, tanquam victor rei difficillimæ, nimirum doloris, coronabatur. Et tantus erat Spartanis matronis animi vigor, ut cum cædendum juvenem omnis turba desileat, satis ipsi matri sit, si aut mortem aut verbera forti ac generoso animo ferat.

Fræna tenent, duplexque inserto missile nodo,
 Exerti ingentes humeros: chlamys horrida pendet, 235
 Et cono Ledæus apex: non hi tibi solum,
 Amphiaræ, merent: auget resupina maniplos
 Elis: depressæ populus subit incola Pisæ,
 Qui te, flave, natant terris, Alphee, Sicanis
 Advena, tam longo non unquam infecte profundo. 240
 Curribus innumeris late putria arva lacesunt,

duo jaacula portant simul ligata, nudati amplis humeris: chlamys aspera dorso dependet: olorinæ pennæ prominent in cono guleæ. Non hi soli sub te militant, o Amphiaræ. Elis sita in vallibus addit copiis istis cuneum. Cives humilis Pisæ veniunt, et hi qui se in tuis aquis abluunt, flave Alpheæ, petens Siculas regiones, et qui nunquam permisceris tam longo mari. Late terunt innumeris curribus putres

contenta est funere.—231 'Nobis difficultas occurrit in hoc nodo: itaque probamus lectionem veterum librorum veterimi: *duplicique insertum missile nodo.*' Barth.—237 Dan. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. Gevart. Grasser. et Amstel. *maniplo*; Put. uterque Behot. omnes Gronovii, Petrens. aliique, cum edd. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *maniplos.*—238 Put. *depressæ populus.*—239 *Qui te, flave, notant* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *natant* Dan. Put. Petav. uterque Buslid. alii codd. cum edd. Gronov. Barth. Veen. et Delph. —240 Dan. *infecte profundo.*—241 Dan. Put. Petav. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. *patria arva*; Lang. Laur. Lipsian. Buslid. omnes Barthiani, alii, cum Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *putria*

NOTE

231 *Inserto nodo*] Habendarum scilicet. Supra Amphiaræus: 'Arma simul, prensasque jugo moderatur habenas.'

235 *Pendet*] Dorso scilicet.

236 *Et cono Ledæus apex*] Olorinæ pennæ, dictæ 'Ledææ,' quod Jupiter in olorem mutatus concubuit cum Leda.

237 *Merent*] 'Merere,' verbum militare, unde 'emeritus,' qui non amplius militat.

238 *Elis*] Elis, regio et urbs Peloponnesi, *resupina* dicitur, quia in colle ædificata. *Depressæ Pisæ*] Pisa urbs Elidis, regia quondam (Enomai. *Depressa*] Quia vallibus undique cingitur, et Crotonio monte premitur, ut ait Lactantius.

239 *Qui te, flave, natant terris, Al-*

phæe, Sicanis Advena, tam longo non unquam infecte profundo] Creditur enim Alpheus fluvius Elidis, ut jam diximus, ex Elide influere per medium mare in Siciliam, purasque ac impermixtas mari, per quod meat, aquas conservare. Et Pisæos intelligit, qui sudore et pulvere e palæstra contracto Alpheum suum natabant, ut Spartani Eurotan. Aliqui codices habent *notant*. Sed hoc male. Si describeret Siculos, ferendum esset forte, quippe penes quos ille se impermixtum mari spectandum præbere credebatur. *Flave*] Fluvii flavi dicuntur ob juncos ulvasque, quibus abundant. *Advena*] Quia ab Elide in Siciliam fluit.

241 *Curribus innumeris, &c.*] Intelligit ludos celebrari solitos apud

Et bellis armenta domant: ea gloria genti
 Infando de more, et fractis durat ab usque
 Axibus Œnomai: strident spumantia morsu
 Vincula, et effossas nivens rigat imber arenas. 245
 Tu quoque Parrhasias ignara matre catervas
 Ah rudis annorum, (tantum nova gloria suadet,)
 Parthenopæe, rapis: tum saltus forte remotos
 Torva parens (neque enim hæc juveni foret ire potestas)
 Pacabat cornu, gelidique aversa Lycei. 250

campos, et equos ad bellum subigunt. Id decus huic nationi venit a nefaria consuetudine, et durat ab usque ruptis axibus Œnomai. Sonant lupata morsibus equorum, et candida spuma madefacit excavatas arenas. Tu etiam, Parthenopæe, ah ætate imperite, agis Parrhasias copias insciu parente; tantum te novus honor tangit. Tam forte truculenta mater cornu tranquillabat dissitas sylvas, et loca frigidi Lycei. Non enim data fuisset facultas juveni ad arma proficiscendi. Nulli profecturo ad

*****

arva.—242 Aut bellis glossographus, ea gloria gentis unus Bebot.—243 Infundo de more venit, duravit ab usque optimæ Barthii membranæ.—245 Frænæque et effossas in iisdem membranæ, quod verum putat Barthius.—247 Ha rudis omnes Barthiani, Dan. Put. et Petav. armorum Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Crue. et Gevart. annorum uterque Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Porro hic versus cum sequenti ita in Behot. 1. leguntur: Parthenopæe rapis [tantum nova gloria suadet] Ha rudis annorum [saltus cum forte remotos]; sed quæ uncinulis inclusa vides, scripta erant in litura.—249 Vox enim deest in Put. et particula hæc in uno Barth. Pro foret, quod habent uterque Behot. Lang. Laur. Petrens. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. forte exhibent Dan. Put. Petav. Venett. Lindembrog. et Crue.—250 Placabat cornu unus Behot. et Petrens. adversa Lycei Behot. 1. et nonnulli Barthiani.

NOTÆ

Olympiam prope Pisas.

242 *Et bellis armenta domant*] His enim ludis et exercitationibus equos ad bellum aptiores reddebant. *Armenta*] Equos.

243 *Infundo de more*] Quia Œnomaus, qui primus instituit hos ludos, procos filiæ, quos cursu vincebat, occidebat. *Fractis ab usque Axibus*] Notat fabulam qua Œnomaum tandem Pelops vicit, corrupto Myrtilo Œnomai auriga, qui axi vectem non objecit: ea ratione Œnomaus curru delapsus collum fregit.

246 *Parrhasias*] Arcadiæ, a Par-

rhasiis populis, et urbe Arcadiæ. *Matre*] Atalanta.

247 *Annorum*] Quidam codices habent *armorum*, et utrumque Parthenopæo convenit: admodum enim juvenis erat, et nondum militaverat.

248 *Parthenopæe*] Parthenopæus unus e dueibus Argivis, juvenis admodum ad bellum Thebanum profectus, ut jam diximus.

249 *Torva parens*] Atalanta, ob exercitationes viriles, venationem nempe. *Juveni*] Parthenopæo.

250 *Pacabat cornu*] Venando scilicet. Pacata reddebat ferarum cæde.

Pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro
 Vultus, et egregiæ tanta indulgentia formæ:
 Nec desunt animi, veniat modo fortior ætas.
 Quos non ille duces nemorum, fluviisque dicata
 Numina, quas magno non impulit igne Napæas? 255
 Ipsam, Mænalia puerum cum vidit in umbra,
 Dianam, tenero signantem gramina passu,
 Ignovisse ferunt comiti, Dictæaque tela
 Ipsam, et Amyclæas humeris aptasse pharetras.

mæstum periculum formosior fuit vultus, nec tantæ dotes eximiæ speciei. Nec deest animus, modo robustior ætas accedat. Quas sylvarum præsides, et Deas assignatas omnibus, quas Napæas ingenti amore non ille accendit? Dicunt Dianum ipsam matri ejus quondam suæ sociæ pepercisse, quod nupserit, cum spectavit puerum in Mænalia umbra notantem herbas molli vestigio, et ipsam accommodasse pueri humeris sagittas Dictæas, ac pharetras Amyclæas. Volat percitus temerario

//////////

—254 *Quas non ille duces* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Petrens. Exc. Cantab. omnes Barthiani, uterque Behot. Taurin. Burm. Venet. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Grasser. Gevart. Cruc. et Delph. *Quas non ille Deas* conjectabat Jortin. improbaute Burmanno. *Quos non ille duces* Gronov. Barth. et Veen. Vide Notam infra.—255 *Dan. abstulit igne*: et ita quoque ex codd. scriptis legit Nic. Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. xv. 139.—259 *Ipsa et Amyclæas* Dan.—260 *Prosilit audacis* uterque

NOTÆ

Ut Virgilius *Æn. vi.* ‘Ant Erymanthi Pacarit nemora, et Lernam tremefecerit arcu.’ Sic idem Hercules ‘Nemææ pacator’ Silio dictus lib. II. ‘Quam tali alloquitur Nemææ pacator honore.’ Ut habet præstantissimus codex. *Aversa*] Id est, loca soli non exposita. *Lycei*] Lycæus mons Arcadiæ. *Gelidi*] Ob sylvas quibus cingitur Lyceus.

254 *Quos [Quas] non ille duces nemorum*] Quidam codices habent *Quos*, et sic legendo *duces nemorum* sunt Satyri, Sylvani, Panes, et cetera ejusmodi nemorum numina. Sed absque dubio scripsit Papinius *Quas*, quod honestius est, et per *duces nemorum* intellexit Dryades, Hamadryades, ac Deas nemorum. *Fluviisque dicata Numina*] Nymphas, aquarum numina.

255 *Napæas*] Herbarum, pratorum, ac florum Deas.

256 *Mænalia in umbra*] Id est, in sylva Mænalia supra Mænalon montem Arcadiæ. *Umbra*] Quia sylvæ umbram efficiunt.

257 *Tenero signantem gramina passu*] Eleganter infantis gressum non calcantem, sed signantem ostendit, ut Horat. ‘Reddere qui voces jam scit puer, et pede certo Signat humum.’

258 *Comiti*] Atalantæ, cui erat Diana irata, quod nupserat: Atalanta enim totam se cultui Dianæ ac venationi addixerat. *Dictæaque tela*] Id est, Cretensia, a Diete monte Cretæ. Dicit autem tela Cretensia: quia Cretenses sagittandi peritissimi.

259 *Amyclæas*] Ab Amyclis oppido

Prosilit audaci Martis percussus amore, 260
 Arma, tubas audire calens, et pulvere belli
 Flaventem sordere comam, captoque referri
 Hostis equo: tædet nemorum, titulumque nocentem
 Sanguinis humani pudor est nescire sagittas.
 Igneus ante omnes auro micat, igneus ostro, 265
 Undantemque sinum nodis irrugat Iberis,
 Imbelli parma pictus Calydonia matris
 Prælia: trux læva sonat arcus, et aspera plumis
 Terga, Cydonæa corytos arundine pulsat,
 Electro pallens, et iaspide clarus Eoa. 270

belli ardore, flagrans tubas audire, et strepitus armorum, et flavos crines sædari certaminum pulvere, et revchi capto equo inimici. Fastidit nemora, et erubescit sua tela ignorare scelestum honorem effusi cruoris humani. Auro flammeus, et purpura, præ aliis fulget, et contrahit in rugas nodo Hispanico sinuosam chlamydem, ferens inbellem clypeum, in quo depicta erant Calydonia parentis certamina. Terribilis arcus ad lævam crepitat, et pharetra ex electro pallens, et fulgens iaspide orientali ferit Creticis sagittis tergum ejus, tectum lorica squamis aspera. Excelsus

*****

Behot. et Dan. *percussus amore optimi libri Barthiani et Dan.*—264 Marklandus ad Sylv. iii. 2. 83. correxit: *pudor, et nescire.*—268 Behot. 1. *læva tonat, et pro v. 1. sonat.*—269 *Cidonia* Behot. 2.—270 Hic versus aberat a

NOTE

Laconiæ, in quo optimæ pharetræ fiebant.

263 *Titulumque nocentem Sanguinis humani pudor est nescire sagittas*] Mens: Erubescibat Parthenopæus, quod tantum sagittæ suæ occidendis feris inservierant, et quod nondum cruore humano infectæ fuerant, quodque hac crudelitate nondum fuerat honoris titulum adeptus.

265 *Igneus*] An belli ardore calens, an id igneus referendum ad vestes, quæ lucent auro et purpura?

266 *Iberis*] Duplex Iberia, Europæa una, quam nunc Hispaniam vocamus, sic dicta ab Ibero fluvio, hodie *Elbro*; Asiatica altera, prope Pontum Euxinum Colchosque, quæ nunc etiam *Iteria* vocatur.

267 *Imbelli parma*] Quia nondum bello interfuerat Parthenopæus, nul-

lumque gloriosum facinus ediderat, quo insigniret clypeum, ut mos erat. *Calydonia matris Prælia*] Atalanta enim prima feriit aprum Calydonium. Vide Ovidium Met. viii.

268 *Aspera plumis*] Id est, squamis seu laminis in modum plumarum dispositis. Virgilius Æn. ii. 'Quem pellis ænis In plumam squamis auro conserta tegebat.'

269 *Terga, Cydonæa corytos arundine pulsat*] Paucis: Pharetra ex humero pendens latera diverberat. *Cydonæa*] Id est, Cretensi, a Cydone Cretæ urbe. *Corytos*] Corytus proprie theca arcus. Sumitur et pro pharetra.

270 *Electro*] Electrum, gemma nigri coloris, quæ vulgo 'ambra' dicitur, quanquam et album et croceum inveniatur. Est etiam genus metalli

Cornipedem trepidos suetum prævertere cervos
 Velatum geminæ dejectu lyncis, et arma
 Mirantem gravioris heri sublimis agebat,
 Dulce rubens, viridique genas spectabilis ævo.
 Arcades huic veteres, astris Lunaque priores, 275
 Agmina fida datis: nemorum vos stirpe rigenti
 Fama satos, cum prima pedum vestigia tellus
 Admirata tulit: nondum arva, domusque, nec urbes,
 Connubiisque modus: quercus, laurique ferebant
 Cruda puerperia, ac populos umbrosa creavit 280

regebat equum solitum cursu anteire timidos cervos, coopertum pellibus duarum lyncum, et stupentem arma ponderosioris domini, blando rubore vultum perfusus, et conspicuus flore ætatis. Arcades antiqui, et vetustiores sideribus et Luna, præbetis huic fideles copias. Ferunt vos ortos esse ex duro trunco arborum, cum stupefacta terra portavit primas notas vestrorum pedum. Agri nondum erant culti; domus nec urbes erant, non jura conjugalia. Quercus et lauri factus informatos gestabant,

recentiore cod. Behot. in altero erat deletus recenti litura.—272 Gebhardus Cur. Juvenil. lib. III. cap. 24. malit: *geminæ delectu lyncis*, improbante Barthio.—276 Pro vos unus Behot. habet quos, prima litera, quanquam veteri, diversa tamen manu. quos habent etiam Lang. Laur. Buslid. et Lipsian.—279 Connubiisque modus optimus codex Barthii et Put. Connubiisque unus

NOTÆ

mixtum, nempe quoties in anro quinta portio argenti commixta est; hoc vero modo naturale est, modo cura sit; quod si quintam partem non excedat, incudibus non resistit. Plinius lib. XXXIII. cap. 4. Et lib. XXXVII. cap. 2. *Iaspide*] Iaspis lapidis pretiosi genus. Vide Plinium lib. XXXVII. cap. 8. *Eoa*] Dicitur quia hi lapides solum inveniuntur in Oriente.

273 *Gravioris heri*] Parthenopæi, *gravioris* scilicet sumtis et indutis armis.

274 *Dulce rubens*] Idem Statius Theb. III. 'Quanti crudele rubebitis amies!' Achill. I. 'Mulcet, lætumque rubet.' Et Claudianus consulu Olybrii et Probini: 'Blandius elato rubeant temone jugales.'

275 *Arcades*] Mediterranea Pelo-

pounei incolentes populi hoc nomen sortiti sunt ab Arcade Jovis et Calistus filio. *Astris Lunaque priores*] Arcades prædicabant se omnium populorum vetustissimos esse, et natos antequam astra et luna forent: hinc προσέληνοι, antelunares, vocantur Stephanano et Lycophroni. Quidam dicunt huic fabulæ locum datum, quod Endymion Arcas primus lunæ cursum invenerit ac observaverit.

276 *Stirpe rigenti*] Veteres credebant Arcades primos hominum ortos fuisse ex arboribus. Noster infra: 'Quercus laurique ferebant Cruda puerperia,' &c.

277 *Pedum*] Humanorum scilicet.

278 *Arva*] Adde, divisa erant inter homines, seu culta.

280 *Cruda*] Alii codices *Dura*, quod in idem recidit.

Fraxinus, et foeta viridis puer excidit orno.
 Hi lucis stupuisse vices, noctisque feruntur
 Nubila, et occiduum longe Titana secuti
 Desperasse diem. Rarescunt alta colonis
 Mænala: Parthenium fugitur nemus: agmina bello 285
 Rhipeque, et Stratie, ventosaque donat Enispe.
 Non Tegea, non ipsa Deo vacat alite felix
 Cyllene, templumque Aleæ nemorale Minervæ,
 Et rapidus Cliton, et qui tibi, Pythie, Ladon
 Pæne socer, candensque jugis Lampia nivosus, 290

et densa fraxinus gentes peperit, et infans viridis effluit ex enixa orno. Dicuntur hi admirati fuisse mutationem luminis, et obscuritatem venientis noctis, et solem occidentem longe oculis insecuti, diei reditum desperasse. Excelsa Mænala cultoribus exhauriuntur: Parthenia sylva deseritur: Rhipe, et Stratie, ac Enispe ventis exposita præbent copias ad bellum. Non Tegee, non ipsu Cyllene beata Deo alato immunis est, nec ædes nemorosa Minervæ Aleæ, præcepsque Cliton, ac Ladon, qui tibi, Apollo, pæne socer fuit, et Lampia albicans nivoso cacumine, Phe-

*****

Behot.—281 Unus Behot. *viridi*; optimus vero Barth. *fatu nudus puer*.—284 *Despensare diem* in eodem codice.—285 *Parthemium* Behot. 2.—286 *Ripheque et Strati* Behot. 1. *Ripheque stratia* Behot. 2. postremis literis reconcinatis; *Ripæque et Stratie* Pnt. *Enipse* clare in utroque Behot.—287 *Non Tegee* in iisdem codd.—288 Behott. 1. 2. cum edd. antiq. *altæ n. Minervæ. Aleæ* Aldd. et recentt. cum aliis codd.—289 *Clitor* optimus Barthii, quod ille probat. *Pycie* unus Behot.—290 *Lampria* optimæ Barthii membra-

NOTÆ

282 *Hi*] Arcades.

283 *Secuti*] Oculis, vel etiam cursu.

284 *Desperasse diem*] Supple rediturum.

285 *Mænala*] Mons Arcadiæ. *Parthenium*] Nemus in Arcadia. Est et mons ejusdem nominis.

286 *Rhipeque, et Stratie, ventosaque Enispe*] Oppida Arcadiæ. Homerus: *Ῥίπην τε Στρατήν τε καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην*.

287 *Tegea*] Urbs Arcadiæ. *Deo alite felix Cyllene*] Cyllene mons Arcadiæ, ubi Mercurius natus dicitur: hinc *Deo alite felix*.

288 *Aleæ Minervæ*] Alea oppidum Arcadiæ, in qua erant templa Dianæ Ephesiæ et Minervæ Aleæ. Vide

Pausaniam Arcadicis.

289 *Cliton*] Cliton seu Clitor fluvius Arcadiæ influit in Aroanium haud plus septem stadia procul ab oppido Clitorum. *Ladon*] Fluvius Arcadiæ e paludibus Phenei ortus, in Alpheum influit. Pausanias dicit Ladonem aquæ pulchritudine omnibus Græciæ fluminibus antecellere: celebrari vero maxime Daphnes filiae causa, et ob ea quæ de illa Poëtæ commemorant, nimirum adamatam fuisse ab Apolline, et pæne compressam, nisi mutata fuisset in laurum: hinc dicit Noster: *qui tibi, Pythie, Pæne socer*. Nota fabula.

290 *Lampia*] Mons Arcadiæ Paniacer. In hoc monte Erymanthus suos fontes habere dicitur.

Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.
 Venit et Idæis ululatibus æmulus Azan,
 Parrhasiique duces, et quæ risistis, Amores,
 Grata pharetrato Nonacria rura Tonanti,
 Dives et Orchomenos pecorum, et Cynosura ferarum. 295
 Æphitios idem ardor agros, et Psophida celsam
 Vastat, et Herculeo vulgatos robore montes,
 Monstriferumque Erymanthon, et ærisonum Stymphalon.

neusque lacus, qui putatur subministrare Styga atro Plutoni. Venit et Azan imitator Idæorum ululatum, et primores Parrhasii, et vos incolæ agri Nonacrii, grati pharetrato Jovi, cujus amores risistis, et Orchomenos pecoribus abundans, et feris Cynosura. Idem fervor desolul agros Æphitios, atque altum Psophida, et Erymantum monstriferum et ærisonum Stymphalon, montes celebres Herculis

//////////

næ; Lampius in aliis codd. et edd. omnibus.—291 Unus Behot, credita mittere Diti.—292 Azon in eodem codice.—295 Archemonos Behot. 1. Orchemenos scribi jussit Lindenbrogins.—296 Ægyptios idem ardor agros Psophidaque cel-

NOTE

291 *Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti]* Phenens lacus Arcadiæ in Alphenum defluens, cujus aqua nocturno tempore perniciofa, diurno salutaris est. Hinc Ovidius Met. xv. Fab. 5. 'Est lacus Arcadiæ, Phenæum dixere priores, Ambiguus suspectus aquis; quas nocte timeto; Nocte nocent potæ; sine noxa luce bibuntur.' Hinc fortasse locus fabulæ, qua Pheneos Stygi aquas subministrare dicitur. Vide quæ Pausanias in Arcadicis refert, de aqua stillatim defluente ex monte Nonacri, quam Stygis aquam vocant Græci. Vide et Herodotum in Erato, et Plutarchum in Alexandro.

292 *Idæis ululatibus æmulus Azan]* Azan mons Arcadiæ sacer Cybele Deorum matri. Constat autem ex Scriptoribus sacra ejusce Deæ ingenti strepitu cymbalorum ac tympanorum, acutisque ululatibus, fuisse celebrata in Phrygia, præcipue in Ida monte. Unde *Idæis ululatibus æmulus Azan.*

293 *Parrhasiique]* Parrhasii populi Arcadiæ. *Amores]* Jovis scilicet cum Calistone.

294 *Grata pharetrato Nonacria rura Tonanti]* Nonacris oppidum et mons Arcadiæ, cujus agri dicuntur grati pharetrato Jovi ob concubitum cum Calistone. *Pharetrato]* Quia Jupiter in Dianam conversus deceperat Calistonem, et sub Dianæ forma pharetram et arcum gerebat.

295 *Orchomenos]* Urbs Arcadiæ. Erat et ejusdem nominis urbs in Bæotia. *Cynosura]* Urbs Arcadiæ, in qua sepultum Æsculapium scribit Clemens Alexandrinus.

296 *Æphitios]* Æphitii populi Æphitidis regionis Arcadiæ. *Psophida]* Psophis urbs Arcadiæ.

297 *Et Herculeo vulgatos robore montes, Monstriferumque Erymanthon, et ærisonum Stymphalon]* Erymanthus mons Arcadiæ, in quo Hercules proditur occidisse aprum insignem magnitudine et robore, ob quem vocat Poëta monstriferum Erymanthum.

Arcades hi: gens una viris, sed dissona cultu
 Scinditur: hi Paphias myrtos a stirpe recurvant 300
 Et pastorali meditantur praelia trunco:
 His arcus, his tela sudes: hic casside crines
 Integit: Arcadii morem tenet ille galeri:
 Ille Lycaoniae rictu caput asperat ursæ.
 Hos belli cœtus, jurataque pectora Marti, 305
 Milite vicinæ nullo juvere Mycenæ.
 Funerææ tum namque dapes, mediique recursus

fortitudine. Hi omnes Arcades: eadem est natio, sed distinguitur dispari habitu. Hi reflectunt a radice Paphias myrtos, et pugnam incunt cum pastorali pedo: his sudes sunt vice arcum ac sagittarum: hic capillos cooperit galea: hic servat morem pilci Arcadici: ille efferat suum caput rictu ursæ Lycaoniæ. Finitimæ Mycenæ nullo auxilio juverunt has copias bellicas, et hæc corda devota Marti: feræles enim tum epulæ, et earum horrore sol in medio cursu regrediebatur, et illic alii

////////

sam Put. agros Sophidaque celsam uterque Behot.—300 Hic versus deest in optimo Barthii.—302 Unus Behot. et Put. his cassida crines.—304 Lycaoniæ rictu Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Lycaoniæ rictu omnes codd. cum edd. Lindenbrog. Gevart. Grasser. et recentt.—307 Funerææ tunc unus Be-

NOTÆ

Est et fluvius ejusdem nominis in Arcadia, qui in Alpheum defluit. *Ærisonum Stymphalon*] Stymphalus mons et lacus in Arcadia, qui dicitur 'ærisonus,' quod Hercules, ut produnt Pysander Camyrensis alique scriptores, referente Pausania, crepitaculorum sonitu fugavit et expulit Arcadia aves Stymphalidas dictas, quæ hunc lacum obsidebant, ac humana carne vescebantur. Ovidius tamen, et Seneca Tragicus, alique sagittis ab eodem Hercule interemptas tradunt. Vide Pansaniam Arcadicis, Strabonem lib. viii. Diodorum lib. v. hinc montes hos *vulgatos robore Herculco* dicit Poëta.

300 *Paphias myrtos*] Myrti dictæ 'Paphiæ,' quia erant sacræ Veneri, cujus summus apud Paphon cultus erat. *Recurvant*] Ut ex iis facerent peda.

301 *Pastorali trunco*] Id est, pedo, quod armorum genus vocat Homerus *βόπλον*. Ut Virgilinus: 'Sternentes agmina clava.'

304 *Lycaoniæ*] Arcadiæ. Arcadia enim Lycaonia prius vocata. *Rictu caput asperat ursæ*] Veteribus enim alicujus feræ pellem capiti imponere usitatum: certe galeis inducere. Silius lib. iii. 'Ore ferarum Et rictu horrificans galeas.' Noster lib. vii. 'Tela rudes trunci, galeæ vacua ora leonum.'

305 *Jurataque*] Devota, consecrata. 'Jurare' proprium militiæ verbum ad sacra translatum.

306 *Mycenæ*] Urbs Argolidis Arcadiæ vicina.

307 *Funerææ dapes*] Alludit ad fabulam, qua Atreus Thyesti fratri filios comedendos apposuit: quo viso dicitur sol refugisse.

Solis, et hic alii miscebant prælia fratres.
 Jamque Atalantæas implebat nuntius aures
 Ire ducem bello, totamque impellere natum 310
 Arcadium : tremuere gradus, elapsaque juxta
 Tela : fugit sylvas perniciosior alite vento
 Saxa per et plenis obstantia flumina ripis,
 Qualis erat, correpta sinus, et vertice flavum
 Crinem sparsa noto : raptis velut aspera natis 315
 Prædatoris equi sequitur vestigia tigris.
 Ut stetit, adversisque impegit pectora frænis :

fratres pugnam conserebant. Et jam rumor pervaserat uires Atalantæ, filium proficisci ducem ad bellum, et rapere totam Arcadium. Trepidarunt pedes ejus, et sagittæ juxta ceciderunt. Illa volat ocyor volucris vento per nemora, et rupes, et fluvios, qui plenis littoribus obstare nitebantur, sicut erat succinctis vestibus, et flavis capillis a vertice vento effusis; ut tigris catulis ablatis efferata sequitur vestigia prædonis equitis. Ut stetit, et offendit pectus ad oppositas habenas (ille

//////////

hot.—309 *Jamque Atalante* as vetustissimus Barthii codex; unde ille: *Jamque Atalanta tuas*.—313 Unus Behot. *obstacia flumina*.—314 *Talis erat* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *Qualis erat* Dan. Pnt. Petav. uterque Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—315 *Crinem pursa noto* unus Behot. *raptis velut aspera tigris* antiquissimus codex Barth.—316 In eodem codice Barthii: *sequitur vestigia natis*.—317 Unus Behot. *inversisque impegit*.—319

NOTÆ

308 *Frutres*] Atreus et Thyestes.

313 *Plenis*] Aquis scilicet.

314 *Qualis erat*] Id est, sicut erat.
Correpta sinus] Guyetus explicat, *correpta* a vento, seu ventilata veste. Sed hic *correpta sinus*, pro succincta sinus, ut expeditius curreret in venatione.

315 *Raptis velut aspera natis Prædatoris equi*, &c.] Claudianus lib. III. de Raptu Proserpinæ: 'Ardius Hyrcana quatitur sic matre Niphates, Cujus Achæmenio regi ludibria natos Avexit tremebundus eques: fremit illa marito Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram Dispergit maculis, jamjamque haustura profundo Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ.' Tigris animal tremendæ ve-

locitatis, et maxime cognitæ dum capitur ejus, fœtus. Totus enim, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quam maxime perniciosi, atque in recentem subinde transferitur: at ubi vacuum cubile reperit fœta, (maribus enim cura non est sobolis,) fertur præceps odore vestigans: raptor, appropinquante fremitu, abjicit unum e catulis: tollit illa morsu, et pondere etiam ocyor acta remeat, iterumque consequitur, ac subinde: donec in navem regresso irrita feritas sævit in littore. Plinius lib. VIII. cap. 8. Vide et Pomponium Melam lib. III. cap. 5. Solinum cap. 21. Teixeram lib. I. Relat. de Regibus Persarum cap. 29. *Equi*] Id est, equitis.

(Ille ad humum pallens) Unde hæc furibunda cupido,
 Nate, tibi? teneroque unde improba pectore virtus?
 Tu bellis aptare viros? tu pondera ferre 320
 Martis, et ensiferas inter potes ire catervas?
 Quanquam utinam vires! nuper te pallida vidi,
 Dum premis obnixo venabula cominus apro,
 Poplite succiduo resupinum ac pæne ruentem:
 Et ni curvato torsissem spicula cornu, 325
 Nunc ubi bella tibi? nil te mea tela juvabunt,
 Nec teretes arcus, maculis nec discolor atris
 Hic, cui fidis, equus. Magnis conatibus instas,
 Vix Dryadum thalamis, Erymanthiadumque furori

ad pedes pallens desilit): Unde hic tibi rabidus ardor, o fili? unde immatura fortitudo in molli corde? tu instruere copias ad bellum? tu portare Martis onus, et potes incedere inter phalanges ferro accinctas? quamvis utinam tibi robur esset! Nuper, dum propius impellebas venabulum in resistantem aprum, te pallida aspexi fere dejectum in tergum, et cadentem labante genu: et nisi flexo arcu sagittas emissem, nunc ubi bellum esset tibi? nihil tibi meæ sagittæ proderunt, nec levis arcus, nec hic equus variegatus nigris maculis, quo fretus es. Majora tentas puer, vix mature conjugio Dryadum, ac amoris Nympharum Erymanthiadum. Certu

////////

Nata tibi in eodem codice. Duo codd. Gronovii: tenero unde, quod ille verum putat.—320 Tu bellis aptare virum margo ed. Barth. ex codice manuscripto.—323 Dum premis obnixus unus Behot.—325 Et nisi curvato unus Be-

NOTÆ

318 (*Ille ad humum pallens*) Supple, desilit. Hæc verba in parenthesis posita violentiam matris, pudoremque ac stuporem filii egregie exhibent. Simul abrupta oratio indicat affectum loquendi præcipitem in matre, tardum in filio, velut in facinore inexcensabili deprehenso. Mirus talium artifex Papinius. *Barthius.*

319 *Teneroque unde*] In duobus optimis reperi; *tenero unde*, quod prorsus verum iudico, et *rd que* adjectum ab iis, qui jus Poëtarum in talibus ignorabant. Virgilius *Æn.* vi. 'Nomen et arva locum servant: te amice nequivi Conspicere.' *Gronovius.*

323 *Premis*] Est verbum venatorium. Ovidius in *Phædra*: 'In ne-

mus ire libet, pressisque in retia cervis Hortari celeres per juga celsa canes.' Virgilius: 'Ingenti clamore premes ad retia cervum.' *Obnixo apro*] Vide *Theb.* ii. 475.

324 *Poplite succiduo*] Nam valido nisu firmoque gradu venatori opus est. Unde recte Claudianus: 'Nixusque genu venabula condit.'

326 *Nil te mea tela juvabunt*] In hello scilicet.

327 *Maculis nec discolor atris*] Maro in *Turni* equo colorem tantum macularum mutat: 'Maculis quem Thracius albis Portat equus.'

329 *Dryadum*] Dryades, Dæ sylvestres, sic dictæ, quod quercus incolabant, *δρῦς* enim Græce *quercum*

Nympharum mature puer : sunt omina vera. 330
 Mirabar cur templa mihi tremuisse Dianæ
 Nuper, et inferior vultu Dea visa, sacrisque
 Exuviae cecidere tholis : hinc segnior arcus,
 Difficilesque manus, et nullo in vulnere certæ.
 Expecta, dum major honos, dum firmitus ævum, 335
 Dum roseis venit umbra genis, vultusque recedunt
 Ore mei : tunc bella tibi, ferrumque, quod ardes,
 Ipsa dabo, et nullo matris revocare fletu.
 Nunc refer arma domum : vos autem hunc ire sinetis,
 Arcades ? o saxis nimirum, et robore nati ! 340

sunt præsagia: stupebam, cur ædes Dianæ mihi nuper concussæ sunt, et cur Dea visa tristiori vultu, et spolia delapsa sunt e sacris tholis: hinc arcus pigrior, et manus invalidiores, et certæ in nulla plaga. Præstolare, dum majus robur, dum ætus maturior veniat, dum lanugo obumbret purpureas malas, dum imago mea migret e tuo vultu: tunc bellabis, et ipsa tibi tradam ferrum, quod tunc optere efflagitas, et nullis matris lacrymis retineberis. Nunc arma domum reportu. Vos autem, Arcades, hunc proficisci permittetis? O nempe orti ex arboribus et lapidibus. Plura

*****

hot. et optimus Barthianus.—330 Unus Behot. *omina veri*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *omnia vera*.—331 Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *tremuere*; Dan. Put. Petav. uterque Behot. alii et edd. recent. *tremuisse*; et sic Nic. Heins. in Advers. p. 701.—332 Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *sacrique*.—333 Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Borm. uterque Behot. Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. et Lipsian. *hoc segnior*; libri vero impressi: *hinc segnior*.—235 Dan. et *firmius*.—337 Behott. 1. 2. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *tunc tela tibi*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *tunc bella tibi*.—338 Optimæ Barthii membranæ: *revocare luctu*.—339 In iisdem: *vos, et,*

NOTÆ

significat. Veteres enim credebant singulis arboribus numina quædam inesse, quæ Dryadas et Hamadryadas vocabant. *Erymanthiadum*] Incolentium Erymanthum.

330 *Nympharum*] Nymphæ Deæ aquarum præsides. De aquis et de fontibus idem sentiebant veteres, quod de arboribus.

331 *Tremuisse, &c.*] Hoc signum, et sequentia ominosa semper et infausta veteribus habita, et visa insignem calamitatem portendere.

332 *Inferior*] Aut humilis, aut non Delph. et Var. Clas.

læta.

333 *Exuviae cecidere tholis*] Hoc etiam in malum omen acceptum. *Hinc segnior arcus, &c.*] Venatrix enim erat.

336 *Vultusque recedunt Ore mei*] Pulcherrimus Parthenopæus, utpote pulcherrimæ matri simillimus.

340 *O saxis nimirum, et robore nati*] Supra: ‘Nemorum vos stirpe rigenti Fama sator.’ Origini animus respondet: materno enim non moventur affectu.

Stat.

3 L

Plura cupit: fusi circum natusque, ducesque
 Solantur, minuuntque metus, et jam horrida clangunt
 Signa tubæ: nequit illa pio dimittere natum
 Complexu, multumque duci commendat Adrasto.
 At parte ex alia Cadmi Mavortia plebes,
 Mœsta ducis furiis, nec belli territa fama,
 (Quando his vulgatum descendere viribus Argos,)
 Tardius illa quidem, regis, causæque pudore,
 Verum bella movet: nulli dstringere ferrum
 Impetus, aut humeros clypeo clausisse paterno
 Dulce, nec alipedum juga comere, qualia belli
 Gaudia: dejecti trepidas sine mente, sine ira,
 Promisere manus: hic ægra in sorte parentem

345

350

vellet dicere, sed filius, et duces circumstantes illam mulecent, et timorem adimunt, et jam buccinæ sonant terribile classicum. Illa non potest dimittere filium a pio amplexu, et plurimum illum commendat duci Adrasto. At alia ex parte Martius Cadmi populus, tristis regis scelere, nec consternatus rumore belli, (quando percubuit Argiros venire cum his copiis,) ille serius quidem, pudore regis et causæ, sed tamen arma sumit. Nulli amor est stringendi ferri, aut juvat tegere humeros paterno scuto, nec jubar equorum pectere, quæ est militis lætitia: dimisso vultu, non libenter, nec irati, trementes manus porrexere. Ille dolet carum patrem infirmum

.....

hunc ire; ita quoque duo alii codd.—342 Behott. 1. 2. etiam horrida.—345 Mavortia proles Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Mavortia plebes omnes codd. cum ceteris edd.—349 Demum bella movet duo codd. Barthiani.—350 Optimæ Barth. membranæ: clausisse marito.—351 Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. qualia vulgi; omnes vero codd. cum edd. recentt. qualia belli, quod probat Barthius.—

NOTÆ

341 *Plura cupit*] Supple dicere.

344 *Adrasto*] Hic Adrastus dux Arcas, alius ab Adrasto Argivorum rege, de quo superioribus libris.

345 *Cadmi Mavortia plebes*] Thebani, quorum conditor Cadmus. *Mavortia*] Vel quia Hermione Martis filia nupsit Cadmo, vel propter illos quinque Spartos e dentibus serpentis Marti sacræ natos, qui Cadmum in condendis Thebis adjuverunt, vel quia Thebani bellicosi.

346 *Nec belli*] Alii codices *mollis*.

348 *Causæque pudore*] Injustum enim erat bellum, quo fiebat, ut Eteo-

cles regnum sibi indebitum conservaret.

351 *Belli*] Alii codices *vulgi*; *belli* magis placet, seu militum.

353 *Promisere manus*] An polliciti sunt operam suam ad bellum? An porrexere manus? Metaphora sumta a certantibus in ludis gymniceis, in quibus porrectio manuum erat indicium animi prompti, et parati ad capeendum certamen. E contrario remissio manuum, seu dimissio, cessio fuit, laborisque ac certaminis detrectatio.

Unanimum, hic dulces primævæ conjugis annos
 Ingemit, et gremio miseros accrescere natos. 355
 Bellator nulli caluit Deus: ipsa vetusto
 Mœnia lassa situ, magnæque Amphionis arces,
 Jam fessum senio nudant latus, et fide sacra
 Æquatos cœlo, surdum, atque ignobile, muros
 Firmat opus. Tamen et Bœotis urbibus ultrix 360
 Aspirat ferri rabies, nec regis iniqui
 Subsidio, quantum socia pro gente moventur.
 Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
 Pectora tabenti sanie gravis, hirtaque setis.

relinquere, hic blandam juventutem teneræ conjugis, et infelices liberos crescentes in ejus sinu. Deus armorum nullum inflamat. Ipsi muri vetustate labant, et ingentes arces Amphionis jam detegunt latus senio corruptum, et labor mutus ac vilis reparat mœnia ad cælum usque sublata divinis chordis. Et tamen vindex furor armorum afflat oppida Bœotiæ, nec tam excitantur ad auxilium ferendum nefario regi, quam misericordia confederatæ nationis. Hic, sicut lupus populator pinguis gregis, habens pectus oneratum livido tabo, et patulas fauces, setis hispidas, fœdatas

354 *Unanimem* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Pnt. Petav. et edd. vet. *Unanimum* uterque Behot. optimæ Barthii membranæ, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—357 *Mœnia lapsa situ* unus Behot. ut conj. Grævius in Syllog. Epist. Tom. iv. p. 101. Ita conjectabat etiam Wakef. in Sylv. Crit. P. v. p. 162. ubi aliam lectionem proposuit: *Mœnia læsa situ*. Vide Heinsium Grævio in Syllog. Epist. Tom. iv. p. 103.—362 Optimus Barthii codex et

NOTÆ

356 *Bellator nulli caluit Deus*] Inde Gallicum, chaloir, et non eale Italicum, Gnyeto. *Nulli caluit*] Pro in nullius pectore ardebat amor armorum.

357 *Magnæque Amphionis arces*] Amphion enim muros arcesque Thebarum condidisse fertur.

358 *Fide sacra*] Amphion enim condidit muros Thebanos ad cantum citharæ, quam a Mercurio seu Apolline acceperat. Hinc *fide sacra*.

359 *Surdum, atque ignobile*] Opponit elegantior illud *surdum atque ignobile* illi canoro, et illustri operi, quo constructæ arces murique Thebani ab Amphione. Et *surdum*, quia manu, non carmine firmabantur.

360 *Bœotis urbibus*] Bœotia regio in finibus Græciæ in longum ad Atticam protensa, duo respicit maria, Ægæum et Ionium, objecta insulæ Eubææ, ab Attica Cithærone monte divisa: ita dicta, uti volunt, a bove, cujus dnetu Cadmus pervenit ad eum locum, ubi postea Thebas Bœotias condidit. Alii afferunt ejusce nominis rationes alias, quas citat Stephanus: olim etiam vocata fuit Aonia, Ogygia, Hyantis, Messapia, et Cadmeis Thueydidi aliisque.

361 *Nec regis iniqui Subsidio, quantum socia pro gente moventur*] Mens: Bœotos non moveri causa regis, sed miseratione erga confederatam gentem. *Regis iniqui*] Eteoclis.

- Ora cruentata deformis hiantia lana, 365
 Decedit stabulis, huc, illuc turbida versans
 Lumina, si duri comperta clade sequantur
 Pastores, magnique fugit non inscius ausi.
 Accumulat crebros turbatrix fama pavores.
 Hic jam dispersos errare Asopide ripa 370
 Lernaos equites: hic te, bacchate Cithæron,
 Ille rapi Theumeson, ait, noctisque per umbras
 Nuntiat excubiis vigiles arsisse Plateas.
 Nam Tyrios sudasse lares, et sanguine Dircen
 Irriguam, foetusque novos, iterumque locutam 375

sanguinolento vellere, egreditur caulis, jactans huc illuc turbidos oculos, si asperi pastores strage cognita insequantur se, et fugit sibi conscius audacis facti. Terrificus rumor ingeminat frequentes timores. Hic inquit, jam Lernaos equites palantes vagari in Asopi littore; hic te capi, Cithæron personans orgiis Bacchi; ille Theumeson, et per tenebras noctis Plateas insomnes luxisse ignibus hostilium stationum. Nam sudasse penates Thebanos, et cruore Dircen infectam, et monstrosos

unus Beliot. *moretur.*—366 Veen. *huc, istuc;* Petrens. Burm. Taurin. Exc. Cantab. alii codd. cum edd. omnibus: *huc illuc.*—374 *Jam Tyrios* Behott. 1. 2. Dan. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Gevart. et Amstel. *Nam Tyrios* Put. et codd. Gronovii, quod ille recepit; alique Editores eum sunt

NOTE

365 *Ora deformis*] Pro ora deformia habens.

369 *Accumulat crebros turbatrix fama pavores*] Lucanus pulchre in eandem sententiam lib. 1. 'Sic quisque pavendo Dat vires famæ; nulloque auctore malorum, Quæ finxere timent.'

370 *Asopide ripa*] Asopus fluvius Bæotiæ. Vide Theb. iii. 337.

371 *Lernaos*] Argivos. *Cithæron*] Mons Bæotiæ. *Bacchate*] Quia in hoc monte orgia Bacchi celebrari solita.

372 *Theumeson*] Theumesus mons Bæotiæ, ut jam diximus.

373 *Excubiis vigiles Plateas*] Plateæ oppidum Bæotiæ celeberrimum victoria, quam Græci de Mardonio Persisque in agro Plataico reporta-

runt. *Excubiis vigiles*] Tangit militum morem, quo ignes accenduntur.

374 *Tyrios*] Thebanos. *Sudasse lares, &c.*] Hoc signum et sequentia prodigia semper præcedebant magnas calamitates ac publicas futuras, eorumque veteres observantissimi fuerunt, diversaque sacra instituerunt ad ea procuranda, ut videre est apud Scriptorēs. *Et sanguine Dircen Irriguam*] Dirce fons Bæotiæ. Virgilius Georg. 1. 'Æraque sudant, Nec puteis manasse cruor cessavit.'

375 *Fetusque novos*] Id est, monstrosos. Lucanus lib. 1. 'Monstrosos hominum partus numeroque modoque Membrorum, matremque suis conterruit infans.' Et solent ad omen publicum portenta gigni.

Sphinga petris, cui non et seire licentia passim,
 Et vidisse fuit? novus his super anxia turbat
 Corda metus: sparsis subito correpta canistris
 Sylvestris regina chori decurrit in æquum
 Vertice ab Ogygio, trifidamque huc tristis, et illuc, 380
 Lumine sanguineo pinum dejectat, et ardens
 Erectam attonitis implet clamoribus urbem:
 Omnipotens Nisæe pater, cui gentis avitæ

partus, et Sphingem rursus effutam in saxis, is, qui non et potuit scire, vidisse sibi visus est: præterea recens pavor percellit sollicitos animos. Dux nemorosi chori mota repentino furore jactis canistris rapide descendit in campum e cacumine Ogygio, et mæsta versat huc et illuc cruentis oculis trifidam facem pineam, et furens implet turbidis ululatibus attentam civitatem: Omnipotens pater Nisæe, cui

////////

secuti.—376 Dan. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. et Gevart. *est scire*; alii codd. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *et scire*.—378 Omnes codd. Barthiani: *correpta capillis*.—379 Optimus Barthii codex exhibet: *in æquor*.

NOTÆ

376 *Cui non et scire licentia passim, Et vidisse fuit*] Tacitus: ‘Vagus primum et incertus rumor; mox, ut in magnis mendaciis, interfuisse se quidam et vidisse affirmant; credula fama inter gaudentes et incuriosos.’ Idem: ‘Visa, sen metu credita.’

378 *Sparsis canistris*] Canistra enim ferebant Bacchantes in sacris Bacchi. Unde τὰ κανῆ festum Athenis, quo virgines in templum Bacchi canistra ferebant. Barthius vero pro *canistris* legit *capillis*, et affirmat lectionem *canistris* vel nullum suorum codicum agnoscere, in quibus consensu est *capillis*. Non enim hic Cereris res agi, nec ad Bacchi pompam canistrorum usus pertinere. Et addit, *capillis sparsis* ingruere afflatos homines, omnes historias ac fabulas docere. Certe matronæ Amatam secentæ apud Virgilium, ‘Ventis dant colla comasque.’ Et ipsa Amata eas sic hortatur: ‘Solvite crinales vittas.’ *Subito correpta*] Adde, furore.

379 *Sylvestris regina chori*] Antistitam Liberi patris intelligit, ducemque Baccharum, quæ orgia Bacchi in sylvis celebrare solebant: unde dicitur *regina sylvestris chori*.

380 *Vertice ab Ogygio*] Intelligit Cithæronem montem, Ogygini verticem dictum Papinio, quod Ogyges Bæotiæ olim imperavit; nam in hoc monte orgia Bacchi celebrabant. *Trifidamque huc tristis, et illuc, Lumine sanguineo pinum dejectat*] Totus hic locus ex Virgilii Æn. vii. adumbratus, ubi de Amata loquitur: ‘Ipsa inter medias flagrantem fervida pinum Sustinet, . . . Sanguineam torquens aciem.’ *Pinum*] Facem pineam. *Sanguineo*] Oculis furore inflammatis.

382 *Urbem*] Thebas.

383 *Nisæe*] Nisæus cognomentum Bacchi a Nysa, urbe sen Arabiæ, in qua educatus fuit, sive Indiæ, quam condidit, vel ab aliis urbibus ejusdem nominis Baccho sacris. Erat enim et Nysa etiam Bæotiæ, et Thraciæ, ali-

Pridem lapsus amor, tu nunc horrente sub arcto
 Bellica ferrato rapidus quatis Ismara thyrsos, 385
 Pampineumque jubes nemus irreptare Lycurgo,
 Aut tumidum Gangem, aut claustra novissima rubræ
 Tethyos, Eoasque domos flagrante triumpho
 Perfuris, aut Hermi de fontibus aureus exis.
 At tua progenies, positis gentilibus armis 390

dudum caritas ariti populi excidit, tu nunc sub rigente septentrione tremefacis ferrato thyrsos Martia Ismara, et imperas pampineam sylvam increscere invito Lycurgo, aut ardente triumpho furens ageris per inflatum Gangem, aut ultimos terminos maris rubri, ac plagas Orientales, aut aureus egrederis ex aquis Hermi. At tua soboles, dimissis patriis armis, quæ sumebat in celebratione tuorum sacro-

~~~~~

—386 Uterque Behot. *irreptare Lycurgo.*—391 *Quæ tibi festa litant Behot. 2.*

NOTÆ

æque plures. *Gentis aritæ*] Ob Se-
 nuclem matrem Thebanam.

385 *Ismara*] Ismarus, vel Ismara in
 plurali, mons Thraciæ Baccho sacer,
 asper et incultus ex una parte, ex al-
 tera vero fertilis vitis et olivæ, quem
 Orpheus incoluisse dicitur, hincque
 Ismarius vocatus.

386 *Lycurgo*] Lycurgus rex Thra-
 ciæ, cum videret subditos ebrietati
 deditos, omnes vites in toto regno
 excidi jussit. Hinc nata fabula Ly-
 curgum infestissimo odio Bacchum
 persecutum fuisse, ac e Thracia eje-
 cisse; ideoque justa Bacchi vindicta,
 ipsum furore correptum, cum vites
 quoque ipse excidere tentaret, ne
 Baccho in posterum libaretur, sibi-
 crus succidisse. Vide et Apollodo-
 rum Bibliothecas lib. III. et Hyginum
 Fab. 132.

387 *Gangem*] Ganges, Indiæ flu-
 vius, per quem Indos significat, quos
 Bacchus, aliasque orientales gentes
 domuisse fertur, primusque trium-
 phasse de subactis populis, vectus
 elephanto Indico. *Rubræ Tethyos*] In-
 telligit Rubrum Mare: Tethyn enim
 pro mari sumi omnibus notum est.
 Mare vero Rubrum Latinis, Græcis

Erythræum, est portio Oceani Ara-
 biam a Meridie alluentis, ad Occi-
 dentem Arabico, ad Ortum Persico
 sinu terminati. Græci ab Erythra
 rege sic vocatum scribunt. Hebræi
jam souf, seu mare algæ, vocarunt:
 Arabes mare Colzumæ, ab oppido
 Alcholzum in littore Ægypti opposito
 Elane, seu promontorio Pharan. Urbs
 inde dicta, quod prope summersus
 credatur Pharaos. *Kalzem* enim est
 deglutire, absorbere. Unde Turcis
 Mare Rubrum dicitur, Pharaonis
 mare. Hodie pro Colzuma est *Sues*.

389 *Perfuris*] Id est, furore con-
 cutis: aut vertis in furorem Indos et
 Orientales gentes. *Hermi*] Hermus
 fluvius aureas arenas volvens. Ori-
 tur juxta Dorylaum Phrygiæ civita-
 tem, in monte Dorylo, interfluensque
 Smyrnæum agrum, Phrygiamque a
 Caria dividens, tandem Lydiani al-
 luens in mare influit. *Aureus*] Quia
 Hermus arenas anreas trahere dicitur.
 Est item Achaïæ fluvius.

390 *Tua progenies*] Thebani. *Posi-
 tis gentilibus armis*] An thyrsis positis,
 quos ex patrio ritu gestabant in Or-
 giis Bacchi?

Quæ tibi festa litat, bellum, lacrymasque, metumque,
 Cognatumque nefas, injusti munera regni,
 Pendimus : æternis potius me, Bacche, pruinis
 Trans et Amazoniis ululatum Caucasum armis
 Siste ferens, quam monstra ducum stirpemque profanam 395
 Eloquar : en urges : alium tibi, Bacche, furorem
 Juravi : similes video concurrere tauros :
 Idem ambobus honos, unusque ab origine sanguis :
 Ardua collatis obnixa cornua miscent
 Frontibus, alternaque truces moriuntur in ira. 400

rum, pro sacrificio pendimus bellum, lacrymas, pavorem, et consanguineum scelus, dona iniquæ dominationis. O Bacche potius me feras ad æterna frigora et trans Caucasum armis Amazonum strepentem, et ibi me detineas, quam dicam scelus regum, et impium genus. En premis : o Bacche alium tibi furorem vovi. Cerno pares tauros depræliantes. Eadem ambobus gloria, eademque est origo, ac idem genus. Obluctantes implicant alta cornua prope admotis frontibus, et feroces pereunt

~~~~~

—392 In eodem codice : *munera regis*, et pro v. l. *regni*.—394 *Amosoniis* in quibusdam scriptis cum edd. Lindenbrog. et Cruc. *Amasoniis* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Plant. et Gevart. *Amazoniis* uterque Behot. Aldd. Colin. et Gryph.—395 Optimus Barthii liber : *stirpemque nefandam*.—396 ‘ *Melius puto quod in eodem codice : anne urges? inest enim indignatio : minime*

NOTÆ

391 *Quæ tibi festa litat*] Si hic versus adulterinus non est, ait Gnyetus, legendus est, cum interrogatione, *Quæ tibi festa litat?*

392 *Cognatumque nefas*] Ob regnum injuste negatum Polynici ab Eteocle fratre. *Injusti*] Injuste re-tenti.

393 *Pendimus*] Invidiose, quasi pro sacrificiis, ‘ bellum, lacrymasque tibi pendimus : ’ tuis enim sacris solum vacare volentes, cogimur nunc bellum sustinere.

394 *Amazoniis ululatum Caucasum armis*] Caucasus pars Tauri montis inter pontum Euxinum et mare Caspium. *Graucasmus* vocari a Scythiis, id est, nive candidum, auctor est Plinius : Haithoni et Geographis Neo-

tericis *Cochius* dictus est. *Amazoniis ululatum armis*] Amazones enim, cum per Caucasum iter faciebant, bellum Scythiis illaturæ, hæc loca horrendis ululatibus replebant. De Amazonibus vide Achilleid. i. 353.

395 *Monstra ducum stirpemque profanam*] Obscure innuit impietatem et flagitia Eteoclis et Polynicis.

396 *Alium tibi, Bacche, furorem Juravi*] Furore enim Bacchico correptæ Bacchæ non divinabant, ut tunc facit hæc sacerdos Bacchi. *Juravi*] Vovi. Sacramento promisi.

397 *Similes tauros*] Obscure verbis innuit Eteoclem et Polynicem, eorumque certamen ac mutuam cædem.

Tu peior, tu cede nocens, qui solus avita
 Gramina, communemque petis defendere montem.
 Ah miseri morum! bellatis sanguine tanto,
 Et saltus dux alter habet. Sic fata gelatis
 Vultibus, et Baccho jam demigrante quievit. 405
 At trepidus monstro, et variis terroribus impar,
 Longævi rex vatis opem tenebrasque sagaces
 Tiresiæ (qui mos incerta paventibus) æger
 Consulit. Ille Deos non larga cæde juvenum,

in mutuo furore. Tu scelestior, tu desine perverse, qui cupis solus possidere avitas herbas, et communem montem. Ah infortunati iis moribus! pugnatis tanto cruore, et alter ductor sylvas occupat. Sic locuta est pallida facie, et quievit Baccho jam recedente. At rex hoc ostento turbatus, nec valens sustinere diversos pavores, et anxius, requirit auxilium senioris auguris Tiresiæ, ac consulit eruditam ejus cæcitatem, ut solent facere qui timent incerta. Ille renuntiât, mentem Deorum non

//////////

talís tamen, qualem expectaveris.' Barth.—401 *Tuque prior, tu cede nocens* Dan. Heins. ad Claudian. de Bell. Get. 410.—402 *Lang. Laur. Lips. Buslid. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. defendere campum; Dan. Put. Petav. alter Behot. Petrens. et Exc. Cantab. cum edd. Lindenbrog. Cruc. et recentt. defendere montem; et sic legit Dan. Heins. ad Claudian. loco citato. In Petav. additum est: montem, i. e. Hæmum montem.*—403 *Ha miseri* Dan. Put. Petav. et nonnulli Barthiani, ut edidit Lindenbrogius.—404 *Et saltum optimus codex Barthii.*—409 *Idem codex exhibet: longa*

NOTÆ

401 *Tu peior]* Eteoclem indicat. *Avita Gramina]* Persistit in comparatione. *Avita]* A majoribus accepta.

403 *Miseri morum]* Modus loquendi familiaris Papinio, ut lib. I. 'Fortunate animi.' Theb. III. 'Vitæque nocens.'

404 *Dux alter]* Creontem designat, qui Eteocli successit. *Gelatis]* Pallore: nam jam deposuerat Bacchi furorem.

407 *Longævi vatis]* Tiresiæ. *Rex]* Eteocles. *Tenebrasque sagaces]* Id est, doctam cæcitatē. Tiresias enim cæcus erat, ut diximus lib. II. sed in locum oculorum artem divinandi a Jove seu Minerva acceperat.

409 *Ille Deos non larga cæde, &c.]* Sensus: Tiresias vates non largæ cæde juvenum, nec, tripode, nec numero-

rum ratione, nec fumo volitante supra altaria thurea, mentem Deorum tam penitus refert patuisse seu innotescere, quam si elicerentur Manes, qui eam declararent; ratus scilicet cæci mentem suam non patefacturos Eteocli, ob ejus scelera ac perfidiam. Hic recenset Poëta communiora et honestiora divinandi genera apud veteres; divinabant enim vel immolatione victimarum, vel observatione avium, vel inspectione extorum, vel consultis oraculis, vel astrorum speculatione, vel ex divisione ipsius fummi in aris, quæ ars vocabatur *πυρομαντεία*, seu *καπνομαντεία*, et simplici *νεκρομαντεία*, qua utitur hic Tiresias, omisis ceteris. Ceterum totus hic locus adumbratus est ex Lucani lib. VI. 'Non tripodas Deli, non Pythia

Non alacri penna, aut verum spirantibus extis, 410
 Nec tripode implicito, numerisque sequentibus astra,
 Thurea nec supra volitante altaria fumo,
 Tam penitus, duræ quam mortis limite manes
 Elicitos patuisse, refert, Lethæaque sacra,
 Et mersum Ismeni subter confinia ponto 415

tam penitus cognosci posse multa pecudum immolatione, aut hilari volatu, sive extis verum declarantibus, et ambiguo tripode, numerisque cursus siderum metientibus, ac fumo elato supra thuriferas aras, quam si manes ex locis sævæ mortis evocarentur, et inferna sacra præparat ante regem, qui stabat ad ostium Ismeni influentis

cæde juvencum.—410 Pnt. habet: *salientibus extis*; quod magis placet Lindenbrogio.—413 ‘Sane nebulosa et caliginosa oratio. Sensus tamen est perspicuus. Distinctio vitiosa est, quam si post voculam *Tam* hoc versu conjicias, illustrabis sententiam et verba.’ Barth. ‘Sunt apud me duo vetustissima Prisciani exemplaria, in quorum recentiore legitur: *Tam penitus duræ qui mortis, &c.* In altero decrepito codice clare scripta est vulgata lectio.’ Idem. Vide Priscian. lib. x. post initium.—415 *Se mersum Ismeni*

NOTÆ

consulit antra, Nec quæsisse libet, primis quid frugibus altrix Ore Jovis Dodoua sonet, quis noscere fibra Fata queat, quid prodat aves, quis fulgura cœli Servet, et Assyria scrutetur sidera cura, Aut si quid tacitum, sed fas erat.’ Vide etiam Senecam Tragicum in Œdipo. *Non larga cæde juvencum*[*bidentum*] Observabant enim, si victimæ ictum intrepide reciperent, vel admotæ aris non fugerent: quæ si signa erant prospera, e contra adversa.

410 *Alacri penna*] Intelligit auspicia per aves oscines, et præpetes. *Aut verum spirantibus extis*] Innuit extorum inspectionem, de qua Theb. III. Hinc Tibullus lib. i. Eleg. 9. ‘fibram’ vocat ‘Deorum consciam,’ et Eleg. 2. ‘Deorum nuntiam.’

411 *Tripode implicito*] Intelligit oraculum Delphicum: tripodi enim insidens Pythia oracula reddebat. *Implicito*] Quia oracula obscura sunt et explicatione indigent: unde λογίας dictus Apollo. *Numerisque sequacibus astra*] Designat Astrologiam. Astro-

logi autem certis numeris motus cœlorum, ac planetarum astrinxerunt, ut citius per eos res futuras cognoscerent.

412 *Volitante fumo*] Ex fumo aræ, ejusque divisione, ac colore verum etiam prædicere posse arbitrabantur. Ars καπνομαντεία dicta. Vide Theb. x.

413 *Tam penitus, duræ quam mortis limite manes Elicitos patuisse, refert*] Legit Guyetus: *Tum penitus diræ quæ, &c.* Quidam explicant: Tam interius patere Inferos, quam sint mortis duræ spatia demersa.

414 *Lethæa sacra*] Inferna. Sic vocat νεκρομαντεία: in hac enim animæ mortuorum evocabantur. Et hic intelligit licitam, qua solæ animæ evocabantur sacris quibusdam, quibus exorati Dii eas remittere consulenti-bus credebantur. Illicitam infra intelligit iis versibus: ‘Si non attollere bustis Corpora,’ &c. Et solum fieri ope inagorum credebant.

415 *Et mersum Ismeni subter confinia ponto Misen-tis, parat ante ducem*] Mens: Parat ante Eteoclem positum

Miscentis, parat ante ducem, circumque bidentum
 Visceribus laceris, et odori sulfuris aura,
 Graminibusque novis, et longo murmure purgat.
 Sylva capax ævi, validaque incurva senecta,
 Æternum intonsæ frondis, stat pervia nullis 420
 Solibus: haud illam brumæ minuere, Notusve

in mare, et illum lustrat undique excisis pecudum extis, et suffitu odoriferi sulfuris, recensque decerptis herbis, et longo susurro. Nemo antiquum, et vegeto senio incurvum, cujusque rami nunquam abscissi fuerant, stat impenetrabile solis radiis. Hyemes non illud extenuarunt, nec Notus, et Aquilo impactus a Septentrione Ge-

correxuit Joannes Barclains. 'Sed id non est facilius; neque opus est correctione.' Barth.—417 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *et odoris sulfuris*; Bernartius ex codd. suis correxit: *et odori sulphuris*, quod habent etiam Dan. Put. Petav. uterque Behot. Petrens. aliique cum edd. recent.—420 Unus Behot. *intonsæ frondes*.—421 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *aut illum*; Dan. Put. Petav. aliique cum edd. Ge-

NOTÆ

ad confinia, quibus Ismenus in mare se miscet. Ismenus fluvius Bœotiæ, ut jam diximus. Et supplendum 'se miscentis.' Regibus tamen non licuisse sacris Inferorum, quibus manes evocabantur, interesse testatur Seneca Tragicus in Œdipo: 'Nam te, penes quem summa regnorum est, nefas Invisere umbras.'

416 *Bidentum*] De bidentibus vide A. Gellium et Macrobius. In lustrationibus adhibebatur ovis, cujus corpus vivo sulfure adurebatur, quod hic innuere Papinium existimo. Ovid. Fast. iv. 'Cærulei fiant puro de sulfure funi, Tectaque fumanti sulfure balet ovis.' Barthius.

417 *Et odori sulfuris aura*] Usus sulfuris in sacris antiquissimus. Mos enim erat suffiendi sulfure loca, victimasque ac vasa destinata ad sacrificia, quod arbitrabantur veteres illud maguas facultates viresque habere ad expiandas domos suffitu, fugandumque noxium aërem, ac dæmonia. Plinius lib. xxxv. cap. 15. 'Habet,' ait, 'et sulfur in religionibus locum

ad expiandas suffitu domos.' Et Ovid. lib. ii. de Arte Amandi: 'Et veniat quæ lustret anus lectumque locumque: Præferat et tremula sulfur et ova manu.' Homerus Iliad. Π. Τό βα τότ' ἐκ χηλοῦ λαβὼν ἐκάθηρε θεέῳ Πρωτόν, ἔπειτα δὲ νίψ' ὕδατος καλῆσι ῥοῇσι. *Illam* [pateram] *ex arca cupiens lustravit sulfure primum, mox abluit pulchris fluentis aquæ.* Theocritus Herculisco: Καὶ καθάρῃ πυρώσατε δῶμα θεέῳ. *Et expiate domum puro sulfure.* Unde Græcis sulfur θεῖον, id est, *divinum*, dictum; quod vocabulum refert Plutarchus Sympos. vii. Quæst. 2. ad convenientiam quam habet sulfuris odor cum odore fulminis.

418 *Graminibusque novis*] Id est, recens decerptis: et intelligit verbenam, aliasque herbas ad sacra adhibitas, quæ vim purgandi ac lustrandi habebant. *Murmure*] Id est, verbis, quæ etiam vi expiandi pollebant.

420 *Nullis solibus*] Nullis radiis solis.

421 *Notus*] Notus ventus meridionalis, ut jam diximus.

Jus habet, aut Getica Boreas impactus ab Ursa.
 Subter opaca quies, vacuusque silentia servat
 Horror, et exclusæ pallet mala lucis imago.
 Nec caret umbra Deo: nemori Latonia cultrix 425
 Additur: hanc piceæ, cedrique, et robore in omni
 Effictam, sanctis occultat sylva tenebris.
 Hujus inaspectæ luco stridere sagittæ,
 Nocturnique canum gemitus, ubi limina patruī
 Effugit, inque novæ melior redit ora Dianæ. 430
 Ast ubi fessa jugis, dulcesque altissima somnos

tico, in id potestatem habet. Subter est umbrosa tranquillitas, et inanis horror silentium servat, et pallet languida species exclusi luminis. Nec umbra caret numine; dicatur Diana huic sylvæ habitandæ. Hanc piceæ et cedri, et nemus abscondit in sacris umbris insculptam in omni arbore. Tela hujus invisæ audiuntur resonare in saltu, et nocturni canum latratus, ubi se proripit ex ostio patruī, et melior resumit vultum novæ Dianæ. At cum fatigata est venando per montium

*****

var. Grasser. Lindenbrog. Cruc. et recentt. *haud illam*.—423 *Subter operta quies* uterque Behot. *opaca* alii codd. cum libris impressis.—426 *Dicitur hanc piceæ* in quibusdam Barthianis.—431 *Ast ubi* Behot. 1. *Et ubi* Behot. 2. *Ast ubi* alii codd. et edd. *dulcisque* unus Behot. *aptissima* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et Venett. *altissima* Dan. Put. Petav. ceteri, cum edd. Aldd. Colin.

NOTÆ

422 *Getica Ursa*] Septemtrionem Ursa designari omnibus notum est. *Getica*] Quia Getæ ad Septemtrionem spectant. *Boreas*] Boreas ventus Septemtrionalis.

423 *Vacuusque silentia servat Horror*] Quia in magno silentio horror quasi nascitur. Plinius de Sylvis lib. XII. cap. 1. 'Lucos et in iis silentia ipsa adoramus.'

424 *Pallet*] Eleganter pallet.

425 *Nec caret umbra Deo*] Nemora enim lucique alicui Deo consecrati erant, præsertim Dianæ. *Latonia*] Diana Latonæ filia.

426 *Robore in omni Effictam*] Quasi in omnibus arboribus imago Dianæ esset inæculpta.

428 *Hujus inaspectæ, &c.*] Tale quid accidere dicunt in sylva Fontisbella-

censi, andirique noctu, etiamque diu strepitus venantium, latratusque canum, ut refertur in historia Henrici Magni apud Serranum.

429 *Patruī*] Plutonis. Diana enim eadem dicitur ac Proserpina, et Luna, quæ pro ratione officiorum diversa sortitur nomina. Erat Luna in cælis, in terris Diana, apud Inferos Proserpina, ut notat Servius in Georg. 1.

430 *Inque novæ melior redit ora Dianæ*] Quando deserit Inferos, ubi se vero tristisque vultu est. Lucanus: 'Ad quos alio procedere vultu Ficta soles Hecate.' Hecaten enim et Dianam eandem esse Deam existimabant plerique.

431 *Altissima Lux*] Meridies.

Lux movet, hic late jaculis circum undique fixis,
 Effusam pharetra cervicem excepta quiescit.
 Extra immane patent, tellus Mavortia, campi,
 Fœtus ager Cadmo, durus qui vomere primo 435
 Post consanguineas acies, sulcosque nocentes,
 Ausus humum versare, et putria sanguine prata
 Eruit: ingentes infelix terra tumultus
 Lucis adhuc medio, solaque in nocte per umbras
 Expirat, nigri cum vana in prœlia surgunt 440
 Terrigenæ: fugit incepto tremebundus ab arvo
 Agricola, insanique domum rediere juvençi.
 Hic senior vates (Stygiis accommoda quippe

cacumina, et meridianum lumen blandum somnum provocat, dormit in hoc nemore, late fixis circum undique jaculis, habens caput innixum pharetræ. Extra late extenduntur campi, terra Martia, arum quod Cadmus gravidum reddidit. Ferreus ille qui post fraterna prœlia, et soutes sulcos, ausus est primo aratro terram moliri, et aravit arva sanie corrupta: infortunata tellus adhuc exhalat immanes strepitus usque in medium diem, et per solam noctem in tenebris, cum atri terrigenæ assurgunt ad inania certamina. Cultor trepidus fugit ab inchoato agro, et boves metu exanimati revertuntur in stabulum. Hic longævus augur (tellus quippe idonea

//////////

Gryph. Basil. Plant. &c.—432 *Lux movet* optimi codd. Barthiani, unus Bernartii, Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Lux monet* in aliis codd. et libris impressis. In uno cod. Barthii: *circum undique fuis*.—431 Dan. *immane patet*; uterque Behot. Put. Petav. Lindenbrog. Gevart. Cruc. et Vennett. *immane patens*; Laud. Lang. Lipsian. Buslid. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. alii, cum edd. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *immane patent*.—435 Barthius interpungit: *Cadmo. Durus, &c.*—437 In optimo Barthii codice: *et putrida sanguine*; Dan. Put. et Petav. *et mollia sanguine*; alii codd. cum edd. omnibus: *et putria sanguine*.—439 *Lucis adhuc media* Dan.—441 Optimus Barthii codex: *ab agro*.—442 In uno vetere libro est: *domum properatere*; an dicendum Papinium scripsisse, *properare*? Nihil mutamus. In alio: *insani tandem domum rediere juvençi*.

NOTÆ

434 *Extra*] Supple *nemus*, vel *lucum*. *Tellus Mavortia*] Mavortia, ob dentes serpentis Marti sacræ in ea satas.

435 *Fœtus ager Cadmo*] Quia ex eo seges armatorum orta est Cadmo serpente dentes serpentis, ut sæpius diximus.

436 *Consanguineas acies*] Communem enim originem habebant: unde etiam 'fraternas' vocat Theb. 1. *Sul-*

cosque nocentes] Quia hi armati, qui e terra prodierant, se invicem mutuis vulneribus coniderunt.

437 *Sanguine*] Humano scilicet.

438 *Tumultus*] Quasi adhuc contra se invicem præliarentur terrigenæ.

440 *Nigri*] Simulacra enim mortuorum nigra videntur. *Vana in prælia*] Non enim tunc se lædere possunt.

441 *Terrigenæ*] Armati e terra orti.

Terra sacris, multoque placent sola pingua tabo)
 Velleris obscuri pecudes armentaque sisti 445
 Atra monet. Quæcumque gregum pulcherrima cervix
 Ducitur: ingemuit Dirce, mæstusque Cithæron,
 Et nova clamosæ stupuere silentia valles.
 Tum fera cœruleis intexit cornua sertis
 Ipse manu tractans, notæque in limine sylvæ 450
 Principio largos novies tellure cavata
 Inclinat Bacchi latices, et munera verni
 Lactis, et Actæos imbres, suadumque cruorem

visa est inferis sacris, et loca saturata multa sanie arriident) jubet adduci oves fuscæ lanæ, et nigros tauros. Quodcumque in grege est formosioris capitis ducitur. Dirce et tristis Cithæron doluerunt, et resonantes valles miratæ sunt novum silentium. Mox innectit cœruleis coronis aspera cornua, ipse palrans manu, et terra novies excavata in aditu noti nemoris, infudit initio liquores Bacchi, lac donum veris et rorem Atticum, et sanguinem, qui persuadeat umbris venire: accumulatur, quantum

Ausos aliquid dicas corruptores.' Barth.—444 Put. nireoque placet. Unus

NOTÆ

445 *Velleris obscuri pecudes*] Furvæ enim hostiæ Diis inferis immolabantur. Virgilius *Æneid.* vi. 'Huc casta Sibylla Nigrarum pecudum multo te sanguine ducet.' *Armentaque sisti* *Atra*] Juvencos, seu tauros. Virgilius ibidem: 'Quatuor hic primum migrantes terga juvencons Constituit.'

446 *Quæcumque gregum pulcherrima cervix*] Pulcherrimæ etiam et integerrimæ victimæ eligebantur, et unius coloris, cum diversi omnino rejicerentur.

447 *Ingemuit Dirce, mæstusque Cithæron*] Dirce fons, Cithæron mons Bæotiæ. *Ingemuit*] Quod se gregibus destitutos viderent.

448 *Nova silentia*] Mactatis scilicet gregibus, qui mugitibus ac balatu eas replebant.

449 *Tum fera cœruleis intexit cornua sertis*] Per fera cornua intelligit tauros, tangitque morem ornandi coronis, et sertis cornua taurorum, ac

omnium victimarum, quæ mactari debebant.

450 *Ipse manu tractans*] Cæcus enim erat Tiresias.

451 *Principio largos novies tellure cavata, &c.*] Discimus ex F. Pompeio antiquos Diis superis in ædificiis, seu aris a terra exaltatis, Diis terrestribus in terra, Diis inferis in effossa terra, sacra fecisse. Una scrobe igitur facta, aut pluribus semper impari, ut plurimum, numero factis, ut hic, infundebant mel, vinum, lac, et sanguinem victimarum, ejus avidissimi erant manes. Videtur tamen Lucianus in sua *κεκρομαυτεία* innuere, quod scrobes aspergebantur quidem sanguine, non tamen totus infundebatur. Vide Apoll. Argon. iii. Homerum *Odyss.* A. et Ovid. *Met.* vii.

452 *Bacchi latices*] Vina.

453 *Actæos imbres*] Mel Atticum. Attica enim prius 'Acte' vocata. *Imbres*] Quia mel liquidum. Vide

Manibus : aggeritur, quantum bibit arida tellus.
 Trunca dehinc nemora advolvitur, mœstusque sacerdos 455
 Tres Hecataë, totidemque satis Acheronte nefasto
 Virginibus jubet esse focos : tibi, rector Averni,
 Quanquam infossus humo, superat tamen agger in auras
 Pineus : hunc juxta cumulo minor ara profundæ
 Erigitur Cereri : frondes, atque omne cupressus 460

potat sicca terra. Tum rotat cœsas arbores, et tristis antistes imperat tres pyras
 statui Hecate, et totidem puellis ortis a diro Acheronte. Tibi autem, arbiter In-
 ferorum, rogos ex pinis, quanquam terra infossus, eminet tamen in aërem. Hunc
 prope, altare mole inferius attollitur inferæ Cereri. Funebri cupressus cingit

////////

Behot. putria tabo.—454 In edd. vett. interpungitur : *sundumque cruorem Ma-*
nibus aggeritur, &c. Primus correxit Gevartius. *quicquid bibit legit Barthius.*
 —455 Uterque Behot. et omnes Gronovii *nemora advolvunt*. Vide Not. Var.
 Optimus Barthii codex : *nemora advolvat*.—456 *Tris hostias* in Comment. Lac-
 tantii ; *Tris hecataë t. s. A. nefastos* unus Behot.—460 Behot. I. *fontes* pro

NOTÆ

Plinium lib. II. cap. 12. *Suadumque cruorem*] Victimarum scilicet, quod eo invitentur et persuadeantur manes, tanquam gratissimo libamine, ut ad sacrificantis vatis preces in medium prodeant. Unde Noster paulo post de Laii umbra : ‘Non ille ad sanguinis haustus, Cetera cœu plebes, aliumve accedit ad imbrem.’

455 *Advolvitur*] Qui potest Tiresias? immo *advolvunt*, ut in scriptis, scilicet ministri sacrorum, et qui aderant.

456 *Tres Hecate*] Hecaten alii Persei et Asteries faciunt filiam : unde ab Ovidio Met. VII. et Seneca Medea, et ipso Papinio infra vocatur ‘Perseis.’ alii Cereris et Jovis, ut Scholiastes Theocriti Idyl. II. alii Noctis, ut Bæcchylides. Plerumque tamen confunditur cum Proserpina, Diana, ac Luna : non eandem tamen semper Græci habebant, quos, ut in multis, hic Papinius sequitur. Eadem Trivia vocabatur, quia in triviis illi vota suscipiebant. Tres autem pyras strui vult Poëta Hecate, quia dicebatur *τρίμορφος, τρικέφαλος, τριπρόσ-*

ωπος : repræsentabatur enim cum tribus capitibus, equino, humano, et canino : dicta fuit Hecate ab *ἐκατόν*, quod innumeras haberet vires, ut testatur Hesiodus in Theogonia ; vel ab *ἐκάς*, ut sic dicatur, quod in longe dissita operetur. Consule Vossium de Idol. lib. II. cap. 29. *Totidemque satis Acheronte nefasto Virginibus*] Id est, Enmenidibus, sen Furiis, natis ex Acheronte et Nocte, unicuique suam pyram ; tres enim erant, et semper virgines.

459 *Profundæ Cereri*] Proserpinæ filix Cereris, Inferorum reginæ, unde *profundæ*. Claudianus de Raptu Pros. lib. I. ‘Caligantesque profundæ Junonis thalamos.’ Hic autem observandum aras tres Hecate, totidem Furiis, Plutoni et Proserpinæ singulas statui, ut octo omnino sint : id autem genus numerus sacris accommodatus est, et quem adeo veteres observabant, ut propter dies pares Februarium Inferis, Januarium propter impares Superis attribuerint.

Intexit plorata latus : jamque ardua ferro
 Signati capita et frugum libamine puro
 In vulnus cecidere greges : tunc innuba Manto

frontes et omne latus. Et jam victimæ cultro notatæ in celso capite et insperso frugum illibato libamine in cultros suppositos recubere. Tunc innupta Manto

NOTE

460 *Frondes* [*frontes*] Pyrarum sci-
 licet. Quidam legunt *frondes*. *Cu-
 pressus plorata*] Cupressus hic adhibe-
 tur, quia erat Diti sacra, et ideo, ait
 Plinius lib. xvi. cap. 33. 'Funebri
 signo ad domos posita,' ne quis ne-
 scius ingressu pollueretur; et quia
 excisa non repullulat, sicut mortui non
 reviviscunt. *Plorata*] Quia rogis et fu-
 neribus, in quibus ploratur, adhibetur.

462 *Signati capita*] Obliquum enim
 cultrum a fronte usque ad caudam
 ante immolationem ducere consue-
 verant. Virgilius *Æneid.* xii. 'Dant
 fruges manibus salsas et tempora
 ferro Summa notant pecudum.' Ob-
 servabantur et alia in hac probatione,
 ut notat hic Lactantius. *Et frugum
 libamine puro*] Quando victimis mola
 salsa inspergebatur, tunc demum di-
 cebantur immolari, auctore Servio in
Æneid. iv. et x. Cum vero dicit
Poëta libamine puro, id intelligere
 credo secundum consuetudinem Græ-
 cam: Græcis enim in more positum
 erat, ut scribit Turnebus *Advers.* lib.
 vii. cap. 13. hostiis fruges integras,
 non tritas, nec molitas inspergere: et
 argumento esse, quod eorum molæ
 vocentur οὐλαί, seu οὐλοχύται, quæ
 erant hordei integræ fruges cum sale
 admixto: usos autem Græcos, ut The-
 ophrastus prodidit, in sacris hordeo
 non molito, in prisæ vitæ memori-
 am, quando homines solidis, non coti-
 suis, aut fractis frugibus vescaban-
 tur. Hinc Dionysius Halicarn. dixit
 victimæ capitibus inspergi *Δημητρὸς
 καρπὸν*, fructus Cereis. Vide Suidam
 in voce οὐλοθυτεῖν.

463 *In vulnus cecidere greges*] Bene
 in vulnus. Quia Inferorum victimæ
 capite terram versus inclinato a sa-
 cerdote statuebantur: contrarium
 ejus quod in Superiorum victimis fie-
 bat, quarum resupinarum jugulum
 cælum versus vertebatur: quod So-
 phocies dicit *ἄνω σφάζοντα τρέπειν*, et
 Homerus *ἀνερθεῖν*, ut refert Cleon Ar-
 gon. lib. i. et Myrtilus his verbis a
 Natali Comite citatis: *Εἰώθασιν οἱ
 ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγίζο-
 μενοι ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλὰς·
 οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις· τοῖς
 δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφουσι τῶν ἱερῶν
 τὸν τράχηλον.* Solent Sacerdotes cum
 sacra faciunt Diis Inferis victimarum
 capitu in terra amputare; sic enim sa-
 crificant subterrancis: cœlestibus vero
 immolantes sursum vertunt jugulum vic-
 timarum. Itaque in Deorum Manium
 sacris ex parte inferiori, in Supero-
 rum sive cœlestium sacris ex parte
 superiori, securi aut malleo victimæ
 feriebantur. In utroque genere sa-
 crificiî dabant operam victimarii, ut
 victima in cultros suppositos sive sub-
 jectos capite incumbens, speciem
 præberet sponte ad interitum sese
 offerentis. Lege Servium in illud
 Virgilli *Georg.* iii. 'Ac vix suppositi
 tanguntur sanguine cultri.' Hic Lac-
 tantius interpret Papiuii hos, qui mal-
 leo victimam feriunt, ait nominari
 'Agones:' qui autem subjiiciunt sive
 supponunt victimarum jugulis cultros,
 id est, ita cultros tenent, ut in aciem
 victima jugulo incidere possit, hos
 dici 'victimatores.' *Manto*] Tiresiæ
 filia.

Exceptum pateris prælibat sanguinem, et omnes
 Ter circum acta pyras, sancti de more parentis, 465
 Semineces fibras et adhuc spirantia reddit
 Viscera: nec rapidas cunctatur frondibus atris
 Subjectare faces: atque ipse sonantia flammis
 Virgulta et tristes crepuisse ut sensit acervos
 Tiresias (illi nam plurimus ardor anhelat 470
 Ante genas, impletque cavos vapor igneus orbes)
 Exclamat: (tremuere rogi, et vox impulit ignem:)
 Tartaræ sedes, et formidabile regnum
 Mortis inexpletæ, tuque, o sævissime fratrum,

fundit aliquid cruoris, excipitque pateris, et lustrans ter omnes rogos ex rilu venerandi patris, renuntiat ei semivivas fibras, quales erant, et exta adhuc palpitantia. Nec tardat supponere tadas voraces nigris ramis. Et ipse Tiresias, ut audit ramos crepitantes in igne, et mæstas pyras sonantes, (multus, enim calor illi afflat genas, et igneus fumus implet cavos oculorum sinus,) vociferatur: (pyræ concussæ sunt, et vox ejus ignem amplius excitavit:) Domicilia Inferorum, et terribile imperium insatiabilis lcti, et tu, o fratrum crudelissime, cui umbræ et sempiternæ no-

////////

frondes; Behot. 2. frontes. In iisdem codd. omne cypressus.—464 Optimæ Barthii membranæ, unus item codex Lindenbrogii sanguen et omnes.—467 Barthius legere malit: nec raptas.—472 ‘Satiis puto quod in optimo codice

NOTÆ

464 *Exceptum pateris]* Postquam enim vecte stantem victimam percusserant ad tempora, tunc in ejus jugulum immittebant cultros, et excipiebant sanguinem in pateris, quæ Græce σφαγέα dicebantur. *Prælibat]* An degustat, ut in quibusdam sacris fieri consueverat, vel fundit aliquid sanguinis, priusquam exta reddat? *Sanguinem et omnes]* Non inepta hic elisio. Nam optimis etiam Poëtis elisiones frequentes. Virg. *Æneid.* 1. ‘Omnium egenos.’ In libro tamen optimo clare est *sanguen*, (ut ait Barthius,) ut et in potiore illorum quos contulit Lindenbrogius.

465 *Ter]* Numero semper impari, quod in omnibus sacris observabatur. Virgilius *Ecl.* VIII. ‘Numero Deus impare gaudet.’

466 *Semineces fibras, &c.]* Palpitantia enim et spirantia exta raptim avellebantur victimis, et offerebantur sacrificulo, ut possent inspicere. Sed quia Tiresias cæcus erat, dicitur Manto reddidisse exta, id est, vel aris imposuisse, ut mos erat: ‘reddi’ enim exta dicebantur, cum probata, et elixa aræ superimponebantur: vel narrasse Tiresiæ patri, qualia erant. Ceterum omne sacrificium his quatuor peragebatur, libatione, qua vinum capiti victimæ infundebatur, immolatione, cum mola salsa aspersæ feriebantur, redditione vero, cum exta aris imponebantur, litatione demum cum signis certis cognoscebant sacrificium Diis acceptum fuisse.

474 *Inexpletæ]* Quia mors non satiatur.

Cui servire dati Manes, æternaque sontum 475
 Supplicia, atque imi famulatur regia mundi,
 Solvite pulsanti loca muta, et inane severæ
 Persephones, vulgusque cava sub nocte repostum
 Elicite, et plena redeat Styga portitor alno.
 Ferte simul gressus: nec simplex Manibus esto 480
 In lucem remeare modus: tu separe cœtu
 Elysios, Persei, pios, virgaque potenti

centium pænæ famulari dicatæ sunt, cuique aula infimi orbis obsequitur, aperite percutienti mihi tacitas sedes, et vacuum rigidæ Proserpinæ, et evocate plebem reconditum sub profundis tenebris, et nauta remcet ad Stygem referta cymba. Una venite. Nec eadem ratio sit umbris ad lumen redeundi. Tu, filia Persei, et ater Mercurius, discreto agmine, ducat valido caduceo pios, qui sunt in Elysiis campis.

~~~~~

legitur: et vox expulit ignem.' Barth.—482 *Elysios Persea pios* optimæ Barthii membranæ, Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et Grasser. *Elysios Persæ pios* Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lindenbrog. et Cruc. *Elysios Persei pios* Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. quod non displicet Barthio. Sed hæc est conjectura

NOTE

475 *Cui servire dati Manes*] In divisione orbis facta inter tres fratres, Saturni filios, Jovem, Neptunum, et Plutonium, Inferi obvenierunt Plutoni. Datus huic fabulæ locus, quod Plutonium funerum, sepulturæ, ac parentationis ritus ostendisse ferunt, cum prius nulla eorum cura tangerentur homines: quapropter dictum potestatem ei esse mortuorum: ac antiquitus ei principatus et cura mortuorum attributa.

476 *Imi mundi*] Inferi, ad discrimen superi mundi.

477 *Inane*] Virgilius *Æncid.* vi. 'Domos Ditis vœuas et inania regna.' In quibus scilicet, neque corpora, nec animæ, sed idola tantum, umbræ, et simulacra rerum. *Severæ Persephones*] Proserpinæ, quæ Græcis Περσεφόνη dicitur. *Severæ*] Proprium epithetum Proserpinæ.

479 *Portitor*] Charon Erebi ac Noctis filius, quem Ποῦτæ fingunt

defunctorum animas futile cymba per Stygiam paludem tranare. Vide hujus descriptionem *Æncid.* vi.

481 *Separe*] 'Separ,' ut dispar. Qua voce utuntur Valerius Flaccus et Solinus.

482 *Elysios*] Elysii incolæ. Elysii campi apud Inferos, ubi Piorum animæ habitant. *Persei*] Hecate filia Persei et Asteris apud Hesiodum in Theogonia. Hinc Ovid. *Met.* vii. 'Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras, Quas nemus umbrosum, secretaque sylva tegebat.' *Virgaque potenti Nubilis Arcas*] Plures erant Mercurii. Primus Jovis et Maïæ filius, secundus Cæli et Dii, tertius Liberi patris et Proserpinæ, de quo hic agitur, et nubilis dicitur, quia in Inferis degit: quartus tandem Jovis et Cylenes filius. *Arcas*] Quia primus Mercurius in Arcadia natus erat. *Virga potenti*] Vide Theb. i. 306.

Nubilus Arcas agat: contra per crimina functis,
 Qui plures Erebo, pluresque e sanguine Cadmi,
 Angue ter excusso, et flagranti prævia taxo, 485
 Tisiphone, dux pande diem, nec lucis egentes
 Cerberus occursum capitum retorqueat umbras.
 Dixerat: et pariter senior Phœbeaque virgo
 Erexere animos: illi formidine nulla,
 (Quippe in corde Deus,) solum tremor obruit ingens 490
 Œdipodioniden, vatisque horrenda canentis
 Nunc humeros, nunc ille manus, et vellera pressat
 Anxius, inceptisque velit desistere sacris.
 Qualis Gætulæ stabulantem ad confraga sylvæ

Contra tu, Tisiphone, dux, et antecedens ardenti taxea tæda, et serpente ter moto diem aperi his, qui extincti sunt ob scelera, qui plures sunt in Inferis, et plures de Cadmi genere, nec Cerberus redire cogat obruiis capitibus manes lumine privatos. Sic ait, et longævus et virgo Phæbea æqualiter mentem intenderunt. Illi nullo pavore, (quippe Deus in corde est,) magnus horror solum invadit Œdipi filium, et turbatus nunc prehendit humeros, nunc manus, nunc vittas auguris loquentis dira, et rellet deserere inchoata sacra. Talis venator opperitur leonem recubantem

////////

Jani Parrhasii ad Cland. Rapt. Pros. 1.—483 Barthius aliique nonnulli: *Arcas agit*.—484 'Probabilior optimi aliorumque librorum scriptura: *e semine Cadmi*.' Barth. Ita etiam Lipsian. et edd. antiquissimæ.—487 Barthius aliique: *deterorqueat umbras*; unus codex, *deterreat*.—485 *Angue ter incusso* in optimis Barthii membranæ, quod ille recipiendum putat.—488 In eodem codice: *senior pariter*. Edd. vett. cum multis codd. *Phæbeaque virgo*; unus Behot. *Phæbeaque virgo*; et sic edd. recentt.—490 Optimæ Barthii membranæ, *timor pro tremor*.—492 Bernartius malit: *et vellera prensat*.—500 Optimus

NOTÆ

484 *Erebo*] Inferis, Tartaro. Vide Theb. 1. 298.

485 *Angue ter excusso*] Serpentem enim manu gestare jam vidimus Tisiphonem Theb. 1. 'Hæc vivo manus aëra verberat hydro.' *Et flagranti prævia taxo*] Id est, tæda taxea: taxus autem dira arbor, ut cujus umbra succusque letalia sunt. Facem etiam Furias gestare supra vidimus.

486 *Tisiphone dux pande viam*] Mens: Hecate et Mercurius pias ducant animas, tu, Tisiphone, duc nocentes.

487 *Cerberus*] Orci janitor. *Capi-*

tum] Tria enim capita habebat Cerberus.

488 *Senior*] Tiresias. *Phæbeaque virgo*] Mantho, quæ erat etiam Phæbi antistita.

489 *Illi formidine nulla*] Tiresias et Mantho scilicet.

491 *Œdipodioniden*] Eteoclem Œdipi filium.

492 *Pressat*] Alii codices *prensat*.

494 *Gætulæ*] Gætulia interior Africæ regio hodie *Biledulgerid* vocatur: leonibus abundat.

Venator longo motum clamore leonem	495
Expectat, firmans animum, et sudantia nisu	
Tela premens: gelat ora pavor, gressusque tremiscunt	
Quis veniat, quantusque: sed horrida signa frementis	
Accipit, et cæca metitur murmura cura.	
Atque hic Tiresias nondum adventantibus umbris:	500
Testor, ait, Divæ, quibus hunc saturavimus ignem,	
Lævaque convulsæ dedimus carchesia terræ,	
Jam nequeo tolerare moram: cassusne sacerdos	
Audior? an rabido jubeat si Thessala cantu	
Ibitis? et Scythicis quoties armata venenis	505

in asperis locis nemoris Gætuli, excitum longo ululatu, corroborans animum, et stringens tela manu, quæ sudat conatu. Metus gelat ejus vultum; genua trepidant, cum sit incertus, qualis subeat, et quantus: capit vero terribilia signa ex fremitu, et cæco studio expendit ejus rugitum. At hic Tiresias, nondum umbris accedentibus: Juro, inquit, Divæ, quibus hunc ignem satiavimus, et effudimus sinistra manu pocula effossæ terræ, jam non possum pati dilationem. Vanusne audior antistes? an venietis, si Thessala imperet furioso carmine? aut quoties Colchis venenis Scy-

~~~~~

liber Barthii: *nondum advenientibus*; duo alii ejusdem codices: *nondum venientibus*.—501 ‘Omnino melius quod in nostris codd. manus interpolatorum effugit: *Testor, ait, Divi.*’ Barth. Laur. Lips. Lang. Buslid. Dan. Put. Petav. Exc. Cantab. Burm. alii, cum edd. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. *Testor, ait, Diros*; Petrens. unus Behot. aliique codd. cum Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Testor, ait, Divæ*; sed Behot. in margine habet, *Divæ*. Unus Taurin. *Testor, ait, manes*. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. uterque Behot. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *saturavimus ignem*; Lipsian. Amstel. Gronov. et recentt. *saturavimus ignem*.—504 Unus Behot. *an rapido*.—505 Multi codd. et edd. vett. *an Scythicis*. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *medicata venenis*; alii codd. et edd. *armata re-*

NOTÆ

496 *Sudantia nisu*] Nimius enim nisus sudorem provocat.

498 *Quis veniat, &c.*] Hic versus æquensque inutiles et supposititii videntur Gnyeto.

499 *Cæca*] Ob summum scilicet metum, quo percellitur venator.

501 *Saturavimus*] Quædam editiones habent, *sacravimus*.

502 *Lævaque carchesia, &c.*] In sacris enim inferis conversa in sinistra partem manu ita fundebant, ut patera converteretur: hoc proprie

vergere, et invergere dicitur. Vel sinistra manu inferis pocula libabantur.

501 *Thessala*] Saga. Thessalæ enim mulieres magiam exercebant, ut sæpius diximus.

505 *Scythicis armata venenis Colchis*] Intelligit Circen Ætææ Colchorum regis sororem, quæ, sublato veneno conjuge Scytharum rege, profugit in Italiam ad Circæum montem, quem incoluit. Hinc discimus Scythiam venenis feracissimam. Potest et in-

Colchis aget, trepido pallebunt Tartara motu?
 Nostri cura minor, si non attollere bustis
 Corpora, nec plenas antiquis ossibus urnas
 Egerere, et mixtos cœlique Erebiq[ue] sub unum
 Funestare Deos libet? aut exsanguia ferro 510
 Ora sequi, aut ægras functorum carpere fibras?
 Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ,
 Spernite ne, moneo, et nobis sævire facultas.
 Scimus enim et quicquid dici, noscique timetis,
 Et turbare Hecaten, ni te, Thymbræe, vererer: 515
 Et triplicis mundi summum, quem scire nefastum est:

thicis instructa vos evocabit, Inferi tremant, et pallebunt? Nostri minor erit reverentia, si non placet erigere cadavera e sepulcris, nec urnas exhaustire refertas veteribus ossibus, nec funestare omnes omnino Deos cœli et Erebi? aut secure exanimis vultus, aut lacerare mœrentes mortuorum fibras? Moneo, ne contemptis caducam aetatem, et hanc caliginem umbræ frontis, et potestas nobis est sævirendi. Noscimus enim quicquid pavetis vulgari, ac cognosci, et vexare Hecaten, nisi te, Thymbræe, venerer, et summum Deum triplicis mundi, quem non licet noscere:

nenis.—511 Unus Behot. et agras. Margo ed. Barth. sanctorum carpere fibras.—512 ‘In aliis membranis est: tenues virtus; sed illud longe Poëta dignius.’ Barth.—513 ‘In optimo codice legitur: io moneo; quod minime librariorum est.’ Idem.—515 Buecatus hunc versum citans legit: in te Thymbræe timerem.—516 Optimæ Barthii membranæ: quem scire nefandum est.—517

NOTÆ

telligi Medea Æctæ filia: utraque enim arte magica et veneficiis celeberrima.

507 *Si non attollere bustis, &c.]* Ea omnia, quæ hoc versu et sequentibus referuntur, sunt effectus Magiæ selestissimæ. Vide Apuleium Met. 11. ‘Sed et bustis et rogis reliquiæ quædam et cadaverum præsemina ad exitiales viventium fortunas petuntur.’ Tacitus Ann. 11. ‘Reperiebantur solo ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ,’ &c.

512 *Nubemque hanc frontis opacæ]* Id est, cæcitatem.

514 *Scimus enim, &c.]* Dicit se optime callere magicam artem, et posse omnia facere, quæ Magi faciunt, ac etiam posse cogere mortuos, totaque

Tartara, ut sibi morem gerant: sed reverentiam quam præstat Apollini, summoque illi Deo triplicis mundi domino, obstande.

515 *Ni te, Thymbræe, vererer]* Thymbræus, Apollo. Dicit Apollinis reverentia se nolle contumeliam facere ejus sorori. Ipsa enim Hecate ‘Diana’ dicitur.

516 *Triplicis mundi]* Cœlorum scilicet, terræ, et Inferorum. *Quem scire nefastum est: Illum sed taceo]* Id est, ejus nomen proferre non licet θεὸς δὲ πάντων δεσπότης, οὗ τοῦνομα φοβερὸν, οὐδ’ ἐν ὀνομάσαιμι ἐγώ. *Deus omnium dominus, ejus nomen formidabile est, neque hunc nominavero.* Idque ingenua omnibus reverentia divini nominis; quod præ ceteris gentibus reli-

Illum sed taceo : prohibet tranquilla senectus.

Jamque ego vos. Avide subicit Phœbeia Manto :

Audiris, genitor, valgusque exsangue propinquat.

Panditur Elysium Chaos, et telluris opertæ 520

Dissilit umbra capax, sylvæque, et nigra patescunt

Flumina, liventes Acheron ejectat arenas.

Fumidus atra vadis Phlegethon incendia volvit,

Et Styx discretis interflua Manibus obstat.

Ipsum pallentem solio, circumque ministras 525

sed illum sileo. Placida senectus vctat. Jamque ego vos? Phœbas Mantho promte occurrit: Pater auscultaris, atque exanimis plebs accedit. Chaos Elysium reseratur, et densa caligo reconditæ terræ evanescit: nemora et atrii fluvii patent: Acheron cymonit lividas arenas, et fumosus Phlegethon versat in vadis fluctus nigrarum flammarum, et Styx, quæ interfuit separatos manes, apparet. Video ipsum Plu-

Illud si taceo unus codex Lindenbrogii.—518 In libris nonnullis est avido; sed illud præfero.—521 Dissilit umbo cupax Marklandus ad Sylv. II. 3. 45. et III. 1. 110. quod probat Jortin. in Misc. Obs.—522 Tartara liventes Acheron nonnulli codd. cum edd. vett. Flumina liventes Acheron Dan. Put. Petav. nterque Behot. optimus Barthianus, Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Gevart. Grasser. Gronov. Amstel. Barth. Veen. et Delph. liventis unus Behot. liventesque Acheron Marklandus ad Sylv. II. 3. 45.—525 'lucpta lectio: quid enim 'pallor' ad 'solium,' aut 'solium' ad 'pallorem?' In optimo libro nihil opis; et, tamen certum nobis scripsisse Papinium: pollentem solio.' Barth.—

NOTÆ

giose observarunt Hebræi, Chaldæi, ac Arabes, qui nomen Dei non tantum mystice scribebant; sed et illud aperte scribere, ac temere quoque pronuntiare sub gravissima pœna prohibebant. Unde Rabbi Joanan filius Beroæ in Pirque Avot dicit: *Col hammekallel chem Chanaim beseter, nifrahin mimmemou begalui ekad cho-gueg ekad merid bekilloul hachem.* 'Quicumque profanaverit nomen Dei in secreto, iste palam puniatur, idem sive quis errore, sive de industria profanaverit nomen: ac proinde summa cura magnum illud nomen Dei τετραγράμματος, quatuor literarum, quod hammeforach appellant, tegebant. Quinetiam, sicut ob summam

divini numinis reverentiam id humano ore pronuntiando profanari nolent, ita nec legi.

518 *Jamque ego vos*] Supple, cogam, aut in ordinem redigam.

520 *Elysium Chaos*] Chaos ob tenebras quibus Inferi replentur.

521 *Umbra capax*] Id est, quæ replet totos Inferos.

522 *Acheron*] Fluvius Infernus.

523 *Phlegethon*] Fluvius Inferorum. Vide Theb. III. 6.

524 *Et Styx discretis interflua Manibus obstat*] Ad utramque enim Stygis ripam sedes erant manium, inter quas fluit.

525 *Ipsum*] Plutonem.

Funestorum operum Eumenides, Stygiæque severos
 Junonis thalamos, et mœsta cubilia cerno.
 In speculis Mors atra sedet, dominisque silentes
 Annumerat populos : major supereminet ordo.
 Arbiter hos dura versat Gortynius urna,
 Vera minis poscens, adigitque expromere vitas

530

tonem pallentem in solio, et circum Furios ministras dirorum operum, et austera cubicula, ac tristes lectos infernæ Junonis. Nigra mors sedet in alto loco, et recenset subditos taciti heri : major turba numerandorum restat. Quæsitur Minos hos movet in rigida urna, extorquens terrore veritatem, et cogit detegere, quæ se-

526 *Eumenidas* in uno Behot.—528 Servius ad *Æneid.* xi. citat: *In scopulis Mors sava sedet*; Nic. Heinsius in *Advers.* lib. i. cap. 11. p. 113. legit: *In foribus Mors atra sedet*. Optimæ Barthii membranæ: *dominoque silentes*, cum v. l. *nocentes*: Membranæ Collegii Magdalenensis Oxonii habent etiam: *dominoque silentes*. Dan. Put. Petav. et unus Behot. *dominique silentes*; et sic etiam scripti codd. Dan. Heinsii ad Claudian. Rufin. i. 124. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. alter Behot. Venet. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. *dominique silentis*. Dan. Heinsius ad Claudian. l. l. et Nic. Heinsius in *Advers.* p. 113. correxerunt: *dominisque silentes*: et ita est in edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—529 Optimus liber Barthii, unus Behot. unus item Lindenbrogii: *super imminet*, vel *superimminet ordo*.—530 *Cortynius* in quibusdam scriptis. Vide Dan. Heinsium ad Claudian. p. 10.—531 ‘Stultissima lectio, (*Vera nimis*) quæ omnes tamen libros hactenus collatos manuscriptos editosque insedit, extra quidem

NOTÆ

526 *Stygiæque Junonis*] Proserpina. Ut Virgilius: ‘Junoni infernæ sacer dictus.’

528 *Dominisque silentes* [*silentis*] *Annumerat populos*] Libri optimi, *silentes*. Sed præterea collegii Magdalenensis Oxonii membrana, *dominoque*: Plutoni videlicet. Verum tamen cum in omnibus aliis sit *dominique*, libenter applaudo ingenio Danielis Heinsii scribentis: *dominisque silentes* *Annumerat populos*: ad Claudianum. *Gronovius*.

529 *Major supereminet ordo*] Meliores codices: *major super imminet ordo*. Non *supereminet*. Quasi diceret hoc quoque illic esse miraculi, ut semper plures numerandi restent, quam numerati sunt. *Idem*.

530 *Arbiter Gortynius*] Minos Jovis et Europæ filius, rex Cretensium, dictus *Gortynius* a Gortyno urbe

Cretæ. Hic tam juste regnasse et judicasse fertur vivus, ut mortuus habitus sit iudex Inferorum, datique putantur ipsi assessores Æacus et Rhadamanthus, quod et ipsi severe judicaverint. *Versat urna*] Ex more Romano, Græcove. Iudex enim movebat urnam, ut cujus litigatoris nomen primum exiret urna, hujus et causa primum expediretur. Vide Servium *Æn.* vi. ubi exponit illud Virgilii: ‘Quæsitur Minos urnam movet.’ Nec solum in judiciis, et actionibus, et quæstionibus sortes et urna locum habebant, sed pleraque sortibus decernebant, ut videre est apud Scriptores tam Græcos quam Latinos.

531 *Adigitque expromere vitas*] Theb. viii. ‘Dux Erebi populos poscebat crimina vitæ.’

Usque retro, et tandem pœnarum lucra fateri.
 Quid tibi monstra Erebi, Scyllas, et inane furentes
 Centauros, solidoque intorta adamante gigantum
 Vincula, et angustam centeni Ægæonis umbram? 535
 Immo, ait, o nostræ regimen viresque senectæ,
 Ne vulgato mihi: quis enim remeabile saxum,
 Fallentesque lacus, Tytïonque alimenta volucrum,

cerunt in vita a primis usque annis, et tandem confiteri ea, quibus puniri meruerunt. Quid tibi referam portenta Inferorum, Scyllas, et Centauros vane frementes, et Gigantum catenas nexas duro adamante, ac extenuatum simulacrum centeni Ægæonis? Immo, inquit Tiresias, o dux et robur senectutis nostræ, ne mihi narres. Quis enim ignoret revolutibilem lapidem, et fallaces aquas, et Tytïon avium pabulum, ac

~~~~~

unicum illum, omnibus longo intervallo meliorem, nostrum, in quo clare scriptum: *Vera minis.* Barth. Lectionem nostram primus restituit Dan. Heinsius in Amstel. et hinc recepta est in Gronov. Barth. Vecn. et Delph. —533 Dan. *inane furentis*; Put. *inane furenti*. —535 Nonnulli codd. *angustam*; alii: *angustam*. Jortinus mallet legere: *ambustam*. —536 Optimus Barthianus: *o nostræ vires regimenque senectæ*. —537 *Ne vulgata mihi* Petrens. *quid*

NOTÆ

532 *Usque retro*] Id est, a primo rationis usu. *Pœnarum lucra*] Id est, scelera, quibus meruerunt et lucrati sunt pœnas.

533 *Scyllas, et inane furentes Centauros*] Horum etiam monstrorum simulacra in Inferis erant. Vide descriptionem Inferorum apud Virgilium Æneid. vi. *Scyllæ* autem finguntur monstra quædam parte superiori mulieres, a pube vero deorsum canibus et lupis succinctæ, sic dictæ a Scylla Phorci filia, quæ furore correpta se in fretum Siculum præcipitem egit, ac in ejusmodi monstrum a Circe conversa est. De Centauris vide Theb. i.

534 *Gigantum*] Gigantes Telluris filii immanis staturæ, ac pedibus anguinæis. Ili bellum Diis inferre ausi in Phlegræis campis, alii partim fulmine Jovis perculsi, partim sagittis Apollinis et Dianæ perierunt, alii sub Ætna monte, alii sub Mycono et Lipara insulis obruti: nonnulli

etiam in Tartara detrusi sunt, ubi æternis et adamantinis catenis vincuntur.

535 *Et angustam centeni Ægæonis umbram*] Ægæon seu Briareus, 'centennis' a centum brachiis quæ habebat dictus, detrusus fuit in Inferos. *Angustam*] Quia cum umbræ in visum vix cadant, parvæ apparent. Ut de Amphiarao Inferos subeunti dicitur lib. viii. 'Jam tenuis visu, jam vanescentibus armis.'

536 *O nostræ regimen viresque senectæ*] Seneca initio Theb. 'Cæci parentis regimen, ac fessi unicum Patris levamen.'

537 *Remeabile saxum*] Supple, Sisyphi. Sisyphus enim hac pœna punitur in Inferis, ut ingentem lapidem in verticem ejusdam montis cogatur provolvere: cum ad summum pæne multo cum labore ac molestia subvexerit, ille repente deorsum relabitur.

538 *Fallentesque lacus*] Supple, Tan-

Et caligantem longis Ixiona gyris
 Nesciat? ipse etiam, melior cum sanguis, opertas 540
 Inspexi sedes, Hecate ducente, priusquam
 Obruit ora Deus, totamque in pectora lucem
 Detulit. Argolicas magis huc appelle precando,
 Thebanasque animas: alias avertere gressus
 Lacte quater sparsas, mœstoque excedere luco, 545
 Nata, jube, tunc quis vultus, habitusque, quis ardor
 Sanguinis affusi, gens ultra superbior adsit,
 Dic agedum, nostramque move per singula noctem.
 Jussa facit, carmenque serit, quo dissipet umbras,
 Quo regat et sparsas: qualis, si crimina demas, 550

Ixionem vertigine laborantem ob crebros orbes? Ipse etiam, cum mihi atas vividior erat, invisi abditas regiones duce Hecate, antequam Deus me excæcaret, et totum lumen in pectus immitteret. Huc potius rogando clicius manes Argivos et Thebanos; filia, impera alios pedem referre, lacte quater perfusus, et emigrare tristi sylva. Tum expone mihi, qualis facies, qualis gestus, quanta sitis respersi cruoris, ut populus audacius accedat, et per unamquamque rem duc cæcitatem nostram. Imperata Mantho exequitur, et carmen dixit, quibus manes disgregat, et quibus cogit dispersos. Talis erat qualis Colchis, si scelera excipias, et Cîrce, quæ homines in

-----

enim unus Behot.—540 ‘In libris nostris clare scriptum, opacas; utrumque de Inferorum rebus poëtis usitatum.’ Barth.—544 Thebanasque alias animas in uno Behot.—545 Lacte quater sparso in eodem codice.—546 Dan. quis vultus; Behott. l. 2. et optimæ Barthii membranæ: qui vultus; ceteri omnes et scripti et impressi: quis vultus.—547 Sanguinis effusi unus Behot. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. affusi alter Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. superbior assit uterque Behot.—548 Petrens. et Exc. Cantab. mone per singula; sic alii codd. et edd. vett.—549 Optimus Barthii, dissipet; unus Behot. Lang. Laur. Buslid. et edd. vett. dissipet; Lipsian. alter Behot. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. Amstel. Gronov. et recentt. dissipat.—550 Lipsian. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc.

NOTÆ

tali, qui eo supplicio damnatus est in Inferis, ut perpetua fame sitique torqueatur, aquis fluvii, quibus mento tenus immersus est, et pomis, quæ capiti ejus imminet, fugientibus, sive libere sive capere velit. *Ty-tion]* Vide Theb. l. 710.

539 *Et caligantem longis Ixiona gyris]* Ixion in Inferis alligatus est rotæ, quæ perpetuo convertitur: hinc vertigine laborans dicitur ‘caligare.’

541 *Hecate]* Vide supra.

542 *Obruit ora Deus, totamque in pectora lucem Detulit]* Excæcatus enim fuerat Tiresias, et in locum oculorum arte vaticinandi donatus: ita ut lux ab oculis ablata videretur, et in animo ac pectore collocata.

544 *Alias avertere gressus Lacte quater sparso]* Tibullus: ‘Jam ciet infernas magico stridore catervas: Jam jubet aspersas lacte referre pedem.’

548 *Nostram noctem]* Cæcitatem.

550 *Qualis si crimina demas]* Id

Colchis, et Ææo simulatrix littore Circe.

Tunc his sacrificum dictis affata parentem :

Primus sanguineo summittit inertia Cadmus

Ora lacu, juxtaque virum Cythereia proles.

Effluit amborum geminus de vertice serpens. 555

Terrigenæ comites illos, gens Martia, cingunt.

His ævi mensura dies : manus omnis in armis,

Omnis et in capulo : prohibent, obstantque, ruuntque

Spirantum rabie : nec tristi incumbere sulco

Cura, sed alternum cuperent haurire cruorem. 560

animalia convertibat in Ææo littore. Tunc alloquitur his verbis sacerdotem patrem. Primus Cadmus inclinat cassum os in cruentam fossam, et prope filia Veneris Cythereæ maritum insequitur. Duplex anguis exoritur de summo utriusque capite. Terrigenæ socii, Martius populus, illos stipant. Una dies eorum vitæ fuit mensura. Omnes tenent clypeos: omnes manum capulo admovent; eodem furore, quo si viverent, aggrediuntur, resistunt, et irrumpunt; nec cupido illis est caput in mæstam scrobem mergendi, sed optarent suum invicem sanguinem exsugere. Pro-

*****

regit. Unus codex Barthii: Congreget et sparsus; unde ille: Quo greget et sparsus. Alii codd. et edd. Quo regat. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. demat; ceteri omnes, demas.—551 Colchis Elnæo Put.—552 Tunc sic sacrificum optimus Barthianus.—555 Insequitur geminusque bibit de vertice edidit Fr. Lindenbrogius ex codd. Dan. Put. et Petav. ut videtur: alii tamen codd. uterque Behot. omnes Barthiani, Lipsian. Lang. Laur. Bnslid. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. et edd. omnes exhibent ut in textu: solus Barthii optimus: gemino.—558 Dan. Put. Petav. alii et edd. vett. prohibentque obstantque.—559 Put. fosso pro sulco; unus Behot. fossa.—560 'Optimus librorum, cupiunt;

NOTÆ

est, Manto erat eodem habitu vultuque ac Circe seu Medea, cum magicam artem exerceret, quæ scelestæ est: Medea autem et Circe erant arte magica famosæ.

551 *Et Ææo simulatrix littore Circe]* De Circe vide supra. Dicitur *simulatrix*, quod præstigiis suis eos, quos casus ad se deferebat, apparere faciebat alia forma quam qua erant: aliis enim porcorum, aliis leonum, aliis aliorum animalium formam dabat. Virgilius: 'Potentibus herbis Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.' *Ææo in littore]* Apud Colchos, cui Æetes imperabat: unde expulsa profugit in Italiam, ut jam

diximus, et in Circæo monte sedem sibi deligit. Vide *Odysseam*.

551 *Cythereia proles]* Hermione filia Veneris, et uxor Cadmi.

555 *De vertice serpens]* Quia uterque Cadmus et Hermione in serpente mutati sunt.

556 *Terrigenæ]* Orti terra e dentibus satis serpentis. *Gens Martia]* Quia erant orti e dentibus serpentis Marti sacræ.

557 *His ævi mensura dies]* Eodem enim die, quo nati, sunt extincti. *Manus omnis in armis, &c.]* Ut innuat furorem, quo se invicem occiderunt.

Proxima natarum manus est, fletique nepotes.
 Hic orbam Autonoën, et anhelam cernimus Ino
 Respectantem arcus, et ad ubera dulce prementem
 Pignus, et oppositis Semelen a ventre lacertis.
 Penthea jam fractis genitrix Cadmeia thyrsis, 565
 Jam dimissa Deo, pectusque adapertha cruentum,
 Insequitur planctu: fugit ille per avia Lethes,
 Et Stygios, superesque lacus, ubi mitior illum
 Flet pater, et lacerum componit corpus Echion.

pinquior cohors filiarum est, et nepotes plorati. Hic videmus orbam Autonoën, et anhelam Ino arcum respicientem, et ad munus constringentem carum filium, ac Semelem objectis brachiis ante uterum. Jam mater, Cadmi filia, ruptis thyrsis, jam a Deo liberata, et nudatum habens sanguinolentum pectus, insequitur lugens Penthea: hic fugit per calles Inferorum, et Stygias et superas paludes, ubi pater Echion lenior plorat illum, et colligit mutilatum ejus cadaver. Agnosco mæstum

optime.' Barth. ita quoque Behot. 1.—561 In eodem codice Barthii: *domus est.*—562 *Autoneen* unus Behot.—566 *Jamque remissa* Put.—568 *Et Stygio super*

NOTÆ

561 *Fletique nepotes*] Pentheus et Actæon, Learchus ac Palæmon.

562 *Orbam Autonoën*] Autonoë prima filiarum Cadmi et Hermiones. Dicitur 'orba,' ob amissum Actæonem filium a canibus discerptum. *Ino*] Filia Cadmi, et uxor Athamantis Corinthiorum regis.

563 *Respectantem arcus*] Mariti Athamantis, qui furore correptus communem filium Learchum sagittis confixerat. *Ad ubera dulce prementem Pignus*] Mire exprimit maternum affectum. *Dulce Pignus*] Palæmonem alterum filium.

564 *Et oppositis Semelen a ventre lacertis*] Semele mater Bacchi, cujus nota fabula ex ante dictis. *A ventre*] Ante ventrem, et exprimit eleganter maternum affectum. Non immemor enim Semele pignoris, manus ventri opposuit, ne perimeretur, quasi filio, non sibi, fulmen timeret. Sic Iasus ille Arabum celeberrimus

Physiognomus certo conjecit puellam gravidam esse, quod, navi in qua erant, gravissima tempestate jactata, ipsa manum ad ventrem tulerit, quasi fœtum defensura. Sic supra 'a postibus,' ante postes.

565 *Genitrix Cadmeia*] Agave, quæ furore a Baccho immisso in frusta discerpsit filium Pentheum in Orgiis Bacchi. Hæ omnes fabulæ ex præmissis notæ sunt. *Fractis thyrsis*] Quos in Orgiis gesserat, ut mos erat Baccharum.

566 *Deo*] Baccho. *Pectusque adapertha cruentum*] Ex more, quo mulieres lacerabant in luctu vestes, pectusque denudabant, ac percutiebant.

568 *Ubi*] Hæc præterita tanquam præsentia narrat Manto.

569 *Lacerum corpus*] Pentheus enim in frusta discerptus fuerat a matre Agave, ac Bacchantibus. *Echion*] Unus e Sparti, pater Penthei.

Tristem nosco Lycum, dextramque in terga reflexum 570
 Æoliden, humero jactantem funus onusto.
 Nec dum ille aut habitus, aut versæ crimina formæ
 Mutat Aristæo genitus: frons aspera cornu,
 Tela manu, rejicitque canes in vulnus hiantes.
 Ecce autem magna subit invidiosa caterva 575
 Tantalís, et tumido percenset funera luctu,
 Nil dejecta malis: juvat effugisse Deorum

Lycum, et Æoli filium, dextra in dorsum retorta, portantem cæsum filium gravato humero. Et nondum ille Aristæo ortus mutut aut habitus, aut formam, quæ ob scelus versu est: frons scabra est cornu: tenet adhuc in manu jacula, et repellit canes ruentes ore aperto ad eum discerpendum. Ecce autem culpanda Tantali filia venit cum magna turba, et numerat superbo planctu sua damna, nihil summissa calamitatibus: illi dulce est, nihil habere, quo Deorum potestatem timeat, et plus

~~~~~

ipse Put. unde Lindenbrogius et Barth. conj. super usque.—573 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. cornu est; in ceteris codd. et edd.

NOTÆ

570 *Lycum*] Lyeus ille, vel est Lycus rex Thebanorum, maritus Antiope Nictæ filia, qui occisus fuit ab Amphione et Zetho ejusdem Antiope, quam expulerat, et Jovis filiis. Vel Lyeus ille est, qui occupato Thebano regno, vim inferre voluit Megaræ uxori Herculis, sed subito illius reditu oppressus, ac cum suis omnibus ab Hercule interfectus est. *Dextramque in terga reflexum Æoliden, humero jactantem funus onusto*] Designat Athamantem Æoli filium, qui repræsentabatur ferens supra humerum, et dextra in tergum reflexa cadaver Learchi filii, quem telis confixerat. Theb. III. 'Neque funerea cum laude potius Infelix Athamas trepido de monte veniret, Semianimen heu læto referens clamore Learchum.'

572 *Aut versæ crimina formæ*] Propter crimina, quia in Dianam nudam incidierat.

573 *Aristæo genitus*] Actæon filius

Aristæi et Autonoës filia Cadmi. *Frons asperu cornu*] Actæon enim in Inferis eandem formam retinuerat, quam habuerat cum discerptus fuit a canibus suis, id est, habens cornua.

574 *Vulnus*] Quidam codices habent *vultus*.

575 *Invidiosa*] Hic quæ invidentiæ morbo laborat; invidebat enim Niobe, de qua hic agitur, et obtrectabat Latonæ, quod hæc divinis honoribus coleretur, ipsa vero neglectui esset, licet numerosiore sobole haberet, quam Latona. Verbum 'invidiosus' significat etiam, cui invidetur, et odiosum, et invisum. *Magna caterva*] Supple liberorum.

576 *Tantalís*] Niobe Tantali filia. *Tumido*] Superbiam enim etiam in calamitate retinuit, nec deposuit Niobe.

577 *Juvat effugisse Deorum Numina*] Quia jam mortua nihil gravius timet.

Numina, et insanæ plus jam permittere linguæ.
 Talia dum patri canit intemerata sacerdos,
 Illius elatis tremefacta assurgere vittis 580
 Canities, tenuique impelli sanguine vultus.
 Nec jam firmanti baculo, nec virgine fida
 Nititur: erectusque solo, Desiste canendo,
 Nata, ait, externæ satis est mihi lucis, inertes
 Discedunt nebulæ, et vultum niger exuit aër. 585
 Umbrisne, an supero me missus Apolline complet
 Spiritus? en video quæcumque audita. Sed ecce
 Mœrent Argolici dejecto lumine manes.
 Torvus Abas, Prætusque nocens, mitisque Phoroneus,
 Truncatusque Pelops, et sævo pulvere sordens 590

jam amenti linguæ indulgere. Dum innupta anlistita hæc patri refert, ejus tremefacta canities erigitur elatis vittis, et facies modico rubore suffunditur: nec jam fulcitur scipione, quo prius sustentabatur, nec fideli puella; et elatus e terra, inquit, Filia loqui desine, satis habeo luminis externi. Migrat segnis caligo, et fuscus aër reliquit vultum meum. Spiritus, qui me replet, immissus ne est ab umbris, an a supero Apolline? En cerno quæcumque vulgata sunt. Sed ecce dolent Argivæ umbræ demissis oculis. Trux Abas, sonsque Prætus, ac lenis Phoroneus, mutilatusque Pelops, et Ænomaus crudeli sanguine squalidus, rigant vultus copiosis lacrymis.

//////////

recentt. non habetur τὸ est.—581 Unus Behot. *tenuisque impelli*; alter Behot. *tenui impelli*; Venett. Rom. et unus codex Bernartii: *impleti sanguine*.—582 'Libri nihil mutant, et tamen suspectum hæc quædam tinniant. Dicit procubuisse. Forte scripsit Papinius: *Nec jam firmat iter baculo*.' Barth.—584 Optimus Barthii codex: *æternæ satis est*.—585 *Descendunt nebulæ* Put. et unus Behot.—586 Pnt. *supero dimissus*.—591 Lang. Laur. Buslid. Lipsian.

NOTÆ

578 *Permittere*] Licentius loqui extinctis liberis, quos non potest amplius amittere. Vide Theb. III. 180. usque ad 203. ubi hæc fusius explicantur.

579 *Patri*] Tiresiæ.

580 *Illius*] Tiresiæ. *Vittis*] Quia sacerdos erat.

581 *Tenuique impelli sanguine vultus*] Id est, levi rubore tingi, suffundi. Guyetus legit *impleri*, et explicat, commoveri afflatu divino.

584 *Externæ*] Id est, humanæ. *Inertes nebulæ*] Cæcitas.

585 *Niger aër*] Cæcitas.

587 *Audita*] De Inferis nempe.

588 *Dejecto lumine*] Quod signum est tristitiæ, et pudoris.

589 *Torvus Abas*] Abas rex Argivorum. *Torvus*] Quia ferox et bellicosus. *Prætusque nocens*] Prætus Abantis filius rex Argorum. *Nocens*] Quia innocentem Bellerophontem occidere voluit. *Mitisque Phoroneus*] Phoroneus rex Argorum. Vide Theb. I. 257. *Mitis*] Quia dispersos antea vagosque homines in unius civitatis jus compulit, ac ad mitiores mores traduxit.

590 *Truncatusque Pelops*] Cum Tan-

Œnomaus, largis humectant imbris ora.
 Auguror hinc Thebis belli meliora: quid autem
 Hi grege condense (quantum arma et vulnera monstrant,
 Pugnaces animæ) nobis in sanguine multo
 Oraque, pectoraque, et falso clamore levatas 595
 Intendunt sine pace manus? rex, fallor, an hi sunt
 Quinquaginta illi? cernis Chthoniumque Chrominique,
 Phægeaque, et nostra præsignem Mæona lauro.
 Ne sævite, duces: nihil hic mortalibus ausum
 Credite consiliis: hos ferrea neverat annos 600

Hinc conjicio Thebis fore felicem belli eventum. Quid autem hi turba conferta (quantum arma et plagæ testantur, sunt bellutrices animæ) nobis advertunt minaciter vultus, et cruenta pectora, et sublatas manus cum inveni voce? Rex, fallor, utrum hi sunt illi quinquaginta? Vides Chthonium, et Chromin, ac Phægea, atque Mæonem conspicuum nostra lauro. Ne succenseatis, duces. Nihil hic attentatum est humanis consiliis (fidem adhibete). Dura Atropos hos annos neverat. Exasis-

et edd. vett. *largisque humectant*; alii codd. *τὸ* que non agnoscent.—592 *Auguror hinc Thebis bellum* legit Cledonius Grammaticus. *majora pro meliora* unus Behot.—593 *Hic grege* nonnulli codd. et sic ex manuscriptis suis correxit Bernartius: Aldd. vero et Colin. Gryph. Basil. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Hi grege*. Vide Not. Var.—595 'In optimo codice non *levatas*, sed *levantes* diserte exaratum est.' Barth.—597 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *cernas*; uterque Behott. *cernis*. Pro *Chthoniumque*, quod restituit Gronovius, codd. nonnulli et edd. vett. exhibent *Chromiumque*; alii *Ctoniumque*, vel *Thoniumque*.—598 Venett. enim nonnullis scriptis: *et nostra præsagum*; quod probat Bernartius.—600 Unus Behot. *neverat*

NOTÆ

talus Pelopem filium Diis epulandum apposuit, Ceres imprudens humerum ejus sinistrum comedit. Errore igitur cognito Dii Tantalum in Tartarum detruserunt; Pelopem vero in vitam restituerunt, et pro humero carneo eburneum substituerunt. Unde *truncatus Pelops*. Virgilius Georg. III. 'Humeroque Pelops insignis eburno.' *Sævo pulvere sordens (Œnomaus)* Vide supra pluribus in locis. *Sævo pulvere sordens* Quia currendo in stadio pulverem excitabat, quo conspergebatur. *Sævo* Quod victos curuli certamine occidebat.

595 *Falso clamore*] Æneid. VI. 'Inceps clamor frustratur hiantes.'

596 *Intendunt*] ΔΕΙΚΤΙΚΩΣ.

597 *Quinquaginta illi*] Scilicet, quos occidit Tydeus. *Chthoniumque, &c.*] Vide sub finem lib. II.

598 *Mæona*] Est ille, cui Tydeus pepereerat, quique se coram rege interfecerat. *Lauro*] Mæon enim erat vates. Vide Theb. II. 691.

599 *Nihil hic mortalibus ausum Credite consiliis*] Virgilius Æneid. II. 'Non hæc humanis opibus, nec arte magistra Proveniunt.' Unde mitigari debebant: Exitium enim eorum fato

Atropos: ex istis casus: bella horrida nobis,
 Atque iterum Tydeus. Dixit, vittaque ligatis
 Frondibus instantes abigit, monstratque cruorem.
 Stabat inops comitum Cocyti in littore mœsto
 Laius, inniti quem jam Deus ales Averno 605
 Reddiderat, dirumque tuens obliqua nepotem,
 (Noscit enim vultu) non ille aut sanguinis haustus,
 Cetera ceu plebes, aliumve accedit ad imbrem,
 Immortale odium spirans: sed prolicit ultro
 Aonius vates: Tyriæ dux inclyte Thebes, 610
 Cujus ab interitu non ulla Amphionis arces
 Vidit amica dies: o jam satis ulte cruentum

tis casus. Bella aspera restant nobis, et iterum Tydeus. Dixit, et illos urgentes repulit ramis tania connexis, et ostendit sanguinem. Laius autem erat incomitatus, in tristi ripa Cocyti, quem Deus alutus jam inclementi Averno restituerat, et torvo vultu aspiciens perversum nepotem (noscit enim ejus faciem) non ille appropinquat ad sorbendum cruorem, aut alium liquorem, ut reliquum vulgus, infinito odio flagrans. Sed augur Thebanus illum ultro compellat: O clarissime rex Thebes Tyriæ, a cujus obitu nulla lux propitia respexit animum Amphionis: o qui jam satis

~~~~~

annos.—602 Atque iterum Deus hæc dixit Put. *dicit, non dixit, in optimo Barthii et utroque Behot. vittasque* Put.—603 *Idem codex pro abigit habet abicit.—607 Unus Behot. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et edd. vett. vultum; alter Behot. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. alii, cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. vultu.—609 Dan. Put. et Petav. proligit; uterque Behot. Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et edd. ante Gronovium, prosilit; omnes vero Gronoviani codd. prolicit, quod primus ille restituit.—612 Optimus Barthianus: olim satis ulte, quod ille probat, et veram*

NOTÆ

ascribendum, non virtuti Tydei.

601 *Atropos*] Una e Parcis. *Existis*] Evasistis. Quo sensu et Virgilius *Æn. v.* dixit: 'Atque oculis vigilantibus exit.' *Bella horrida nobis*] Supple, supersunt, vel imminet.

602 *Atque iterum Tydeus*] Supplendum, remanet.

604 *Cocyti*] Cocytus fluvius Inferorum.

605 *Deus ales*] Mercurius ob plantaria.

606 *Obliqua*] Hellenismus, pro oblique. *Nepotem*] Eteoclem.

607 *Ille*] Laius. Vide init. Theb. II.

608 *Aliumve ad imbrem*] Non tantum enim sanguis infusus, sed vinum, mel, lac etiam infusa. Vide supra.

610 *Aonius vates*] Tiresias vates Thebanus. *Tyriæ Thebes*] Servius ad *Æneid. VIII.* 'Urbe Mycene,' Græce dixit: unde singularem numerum posuit. Mycene autem, sicut Thebe Juvenalis: 'Atque vetus Thebe centum jacet ohruta portis.' *Tyriæ*] Quia Thebani a Tyriis oriundi, ut jam diximus.

611 *Amphionis arces*] Thebas, quia Amphion Thebas mœnibus ciuxit, arcibusque munivit.

Exitium, et multum placata minoribus umbra,
 Quos, miserande, fugis? jacet ille in funere longo
 Quem premis, et junctæ sentit confinia mortis, 615
 Obsitus exhaustos pedore et sanguine vultus,
 Ejectusque die: sors leto durior omni,
 Crede mihi: quænam immeritum vitare nepotem
 Causa tibi? confer vultum, et satiare litanti
 Sanguine, venturasque vices, et funera belli 620
 Pande vel infensus, vel res miserate tuorum.
 Tunc ego te optata vetitam transmittere Lethen
 Puppe dabo, placidumque pia tellure reponam,

vindicasti cædem tuam, et cujus manes multo minoribus calamitatibus mitigari debuissent, quos fugis, deplorande? ille, quem insequeris, jacet in longo supplicio, et sentit fines proximi leti, habens macram faciem oblitum illuvie et cruore, et humine orbatum. Status in quo est, fidem mihi adhibe, gravior est qualibet morte. Quænam tibi causa est fugiendi innoxium nepotem? faciem adverte, et saturare cruore sacrificato, et vel iratus, vel miseratus sortem tuorum, narra futuros casus, et clades belli. Tunc ego efficiam, ut trajicias desiderata nave interdictam tibi Lethen, et

~~~~~

Papinii manum putat.—613 *Exilium* Put.—614 *Quo miserande* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *Quos miserande* optimæ Barthii membranæ, Petrens. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—615 *Quem fremis* Put. et sic ex codd. legit Heins. ad Ovid. Met. 1. 199. *Quem premis* Petrens. Exc. Cantab. alii. *et junctæ sensit* uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. et edd. vett. *et junctæ sentit* Lipsian. Dan. Put. Petav. Petrens. optimæ Barthii membranæ, Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—616 Dan. Put. et Petav. *exhaustus*; alii *exhaustos*, vel *exhausto*.—618 *Crede mihi, quæ jam optimus* Barthianus.—619 Nonnulli codd. Barthiani, et Lipsian. Bernartii *et satiare litato*.—622 Voena *te exulat* ab optimo Barthii codice. Unus Lindenbrogii habet:

NOTÆ

613 *Exitium*] Supple, tuum, per pœnas quas a se ipso exegit infelix Œdipus. *Et multum placata minoribus umbra*] Quidam interpretantur minoribus, posteris. Ego existimo splendendum, pœnis, seu calamitatibus, quas patitur Œdipus.

614 *Ille*] Œdipus.

615 *Premis*] Cæsar de Bello Gallico lib. III. 'Si nemo premeret.' *Junctæ*] Per cæcitatem scilicet, quam Theb. XI. Noster vocat, 'Mortem imperfectam.'

617 *Ejectusque die*] Per cæcitatem. *Sors leto durior omni*] Misero enim quanto longior vita, tanto plus supplicii est.

619 *Litanti*] Pro, litato.

621 *Pande vel infensus vel res miserate tuorum*] Si iratus est, narra quod doleant, si placatus es, narra quod caveant posterii.

622 *Te optata*, &c.] Nondum enim Iaius Lethen trajecerat ob rationem allatam Theb. 1. 298.

Et Stygiis mandabo Deis. Muleetur honoris
 Muneribus, tingitque genas, dehinc talia reddit : 625
 Cur tibi versanti manes, æquæve sacerdos,
 Lectus ego augurio ? tantisque potissimus umbris
 Qui ventura loquar ? satis est meminisse priorum.
 Nostrane præclari (pudeat) consulta nepotes
 Poscitis ? illum illum sacris adhibere nefastis, 630
 Qui læto fodit ense patrem, qui semet in ortus
 Vertit, et indignæ regerit sua pignora matri.
 Et nunc ille Deos, furiarumque atra fatigat

te condam quietum in religiosa terra, et commendabo Numinibus inferis. Laius placatur præmiis sepulcri, et os immersit in scrobem, et deinde hæc respondit. Coætance antistes, cur ego assumtus sum a te considerante umbras, ut per me divinaretur ? et sum tibi visus aptior e tot manibus, qui futura dicam ? satis est priorum recordari. Nostrane egregii nepotes (pudeat) responsa requiritis ? Illum, illum admorete horrendis sacris, qui ulacri gladio patrem transfixit, et qui rediit in locum ortus sui, et ex innoxia matre suos filios genuit. Et hic nunc Deos lussat, et

~~~~~

et optata.—625 ‘In optimo libro *tingitque* scriptum est ; et *fatur*, non *reddit*: quod Maroniana imitatione placeat magis ; sæpius enim ille sic.’ *Barth.*—628 ‘Non sollicitarem hanc scripturam, si citra optimum codicem esset, qui et hoc loco veritatem nobis conservavit, referendo : *sat sit meminisse priorum.*’ *Idem.*—631 *Qui læto dedit* Dan. Put. Petav. unus Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Crnc. Grasser. *Qui læto fodit* alter Behot. unus Lindenbrog. *Qui læto fodit* optimus Barthianus ; et sic edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen.

NOTÆ

624 *Honoris*] Sepulturæ.

627 *Tantis*] Pro tot. *Potissimus*] Supplendum, ‘lectus’ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, vel ‘visus.’

628 *Satis est meminisse priorum. Nostrane, &c.*] Id est, quid me futura dicere cogitis, cum priora et præsentia, id est, cædes mea et incestæ (Edipi nuptiæ vos satis instruere debuerunt, seu ex iis facile conjectura augurari potuistis, nihil boni in hoc bello sperandum vobis ac expectandum esse.

630 *Illum illum*] Œdipum designat. *Sacris adhibere nefastis*] Œdipus parricida, et qui incesto flagitio propriam matrem polluit, potior erit va-

tes quam ego : ergo illum sacris hæc adhibete. *Sacris nefastis*] Necromantiam vocat ‘scelesta sacra.’

631 *Semet in ortus Vertit, &c.*] Invidiose in Œdipum, quia matrem uxorem duxerat. Theb. 1. ‘Et immerite gremium incestare parentis Appetiit, proprios monstro revolutus in ortus.’

632 *Sua pignora*] Id est, qui genuit filios ex propria matre. Seneca Œdipo, act. III. sc. 1. ‘Egit qui in ortus semet, et matri impios Fœtus regessit.’

633 *Et nunc ille Deos, &c.*] Hoc vidimus lib. 1.

Concilia, et nostros rogat hæc in prælia manes.
 Quod si adeo placui deflenda in tempora vates, 635
 Dicam equidem, quo me Lachesis, quo torva Megæra
 Usque sinunt: bellum innumero venit undique bellum
 Agmine, Lernæosque trahit fatalis alumnos
 Gradivus stimulis: hos terræ monstra, Deumque
 Tela manent, pulchrique obitus, et ab igne supremo 640
 Sontes lege moræ: certa est victoria Thebis,
 Ne trepida, nec regna ferox germanus habebit.
 Sed furia, geminumque nefas, miserosque per enses
 (Hei mihi) crudelis vincet pater. Hæc ubi fatus,
 Labitur, et flexa dubios ambage relinquit. 645

nigros cætus furiarum, et precatur umbras nostras in hæc certamina. Quod si tantopere cupias, me vaticinari deploranda tempora, referam equidem, quousque Lachesis et horrenda Megæra me permittunt dicere. Bellum, bellum undique venit innumeris copiis, et Mars fatalis trahit exstimulando Lernæ incolas. Hos terræ portenta, et jacula Deorum, ac gloriosæ mortes expectant, et ultimi rogi differuntur nocentibus edictis. Victoria est Thebis indubitata, ne treme, nec dirus frater regnum obtinebit. Sed furia, et duplex scelus, et per infelices gladios (heu me) sævus pater votorum compos erit. Hæc ubi locutus est, disparuit, et relinquit in-

//////////

et Delph.—634 'In optimo libro est: *regat hæc*; sed error est. Potius puto *roget hæc*, si liceat nempe.' Barth.—637 *Usque sinunt* in eodem codice.—641 'Non valde absentio Joanni Bernartio, qui suspecta hæc habet, licet libri multi non variant. Sane nec nostrorum quisquam a vulgata scriptura abit.' Barth.—644 Unus Behot. *vincit pater*.—645 Optimæ Barthii membranæ:

NOTE

636 *Lachesis*] Una ex Parcis. *Megæra*] Una ex Furiis.

638 *Lernæos*] Argivos.

639 *Hos terræ monstra, Deumque Tela manent*] Obscure innuit, quo modo Amphiaræus et Capaneus morituri erant: hunc enim Jupiter fulmine percussit; illum vero terra dehiscens absorbit.

640 *Pulchrique obitus*] Alii enim duces Argivorum gloriosa morte, multisque rebus præclare gestis perierunt, ut Tydeus, Hippomedon, et Parthenopæus. *Et ab igne supremo Sontes lege moræ*] Sepultura mortuorum apud veteres summe commenda-

batur, ideoque piaculum erat illam differre: quod fecit Creon, qui sub gravi pœna edictis suis vetuit, ne duces Argivi, qui in hoc bello ceciderant, sepultura afficerentur: ideo 'sontes' vocat 'moras.' *Igni supremo*] Rogo.

643 *Sed furia, geminumque nefas*] Glossa interlinearis codicis Puteani habet, *vos agunt. Miserosque per enses (Hei mihi) crudelis vincet pater*] Innuit Œdipodem imprecationibus ac diris suis tandem impetraturum a Diis, quod tantopere efflagitaverat, nimirum ut filii singulari certamine et cum scelere perirent.

Delph. et Var. Clus.

Stat.

3 N

Interea gelidam Nemeen, et conscia laudis
 Herculeæ dumeta, vaga legione tenebant
 Inachidæ: jam Sidonias avertere prædas,
 Sternere, ferre domos ardent, instantque. Quis iras
 Flexerit, unde moræ, medius quis euntibus error, 650
 Phœbe, doce: nos rara manent exordia famæ.
 Marcidus edomito bellum referebat ab Hæmo
 Liber; ibi armiferos geminæ jam sidere brumæ
 Orgia ferre Getas, canumque virescere dorso
 Othryn, et Icaria Rhodopen assueverat umbra, 655
 Et jam pampineos materna ad mœnia currus

certos ambiguo responso. Interea Argivi dispersis copiis occupabant frigidam Nemeen, et repres testes famæ Herculis. Flagrant agere prædas ex Sidoniis, evertere ac populari ædes, et urgent. Quis represserit furorem eorum, unde cunctatio, quis error euntibus intervenit, expone Phæbe: non pauca restant famæ monumenta. Liber ebrius arma reportabat a subacto Hæmo; ibi assuefecerat bellicosos Getas Orgia agere per duas hyemes, et nivolum Othryn et Rhodopen supra dorsum virescere Icaria vite. Et jam convertit currus ornatos racemis maternos muros ver-

////////

et fluxa. Behott. 1. 2. relinquit.—646 'In uno codice glossa interlinearis est: 'valde gelidam:' unde suspiceris primitus scriptum: egelidam.' Barth.—647 In optimo Barthii codice: vaga statione legebat; quod ille non improbat.—648 In eodem codice: avertere prædas.—649 'Vetus Scholiastes: 'Et audent et perficiunt omnia hostilia.' Puto legisse: audentque. Sed nihil mutandum.' Barth.—651 Unus Behot. horror pro error.—651 Optimus liber Barthii et unus Lindenbrogii: rara movent.—652 Marcidus Edono b. r. ab Æmo legit Marklandus ad Sylv. iv. 1. 45.—653 Put. gelidæ pro geminæ.—654 Op-

NOTÆ

646 *Nemeen et conscia laudis Herculeæ dumeta*] In Nemea enim sylva Heracles leonem Nemæum occidit.

648 *Inachidæ*] Argivi. *Sidonias*] Thebanas.

651 *Nos* [non] Quidam codices: nos.

652 *Marcidus*] Bæchus pæne languens et enervis. Ita Ovid. Met. iii. 'Ille mero somnoque gravis titubare videtur, Vixque sequi.' *Hæmo*] Hæmus mons Thraciæ.

653 *Geminæ brumæ*] Brumas pro annis posuit, eleganter sane, quia apud Getas 'semper hyemæ, semper spirantes frigore venti.' Virgil. Georg. iii.

654 *Orgia*] Sacra Bacchi. *Getas*] Getæ, gens Thracia bellicosa, et ad mortem paralissima, ut tradit Mela lib. ii. cap. 2.

655 *Othryn*] Othrys notissimus mons Thessaliæ, Lapitharum sedes. Sed hic videtur esse mons Thraciæ, quia cum Hæmo et Rhodope montibus Thraciæ conjungitur. 'Cannus' dicitur, ob nives quibus tegitur. *Icaria umbra*] Vite, quam 'Icariam umbram' vocat ab Icaro Bæchi comite. *Rhodopen*] Rhodope mons Thraciæ. *Assueverat*] Supple, virescere.

656 *Pampineos*] Pampinis cinctos. *Materna ad mœnia*] Thebas. Semele enim, mater Bacchi, Thebana erat.

Promovet : effrænæ dextra lævaque sequuntur
Lynces, et uda mero lambunt retinacula tigres.

Post exultantes spolia armentalia portant

Seminecesque lupos, scissasque Mimallones ursas. 660

Nec comitatus iners : sunt illic Ira, Furorque,
Et Metus, et Virtus, et nunquam sobrius Ardor,

Succiduique gradus, et castra simillima regi.

Isque ubi pulvereâ Nemeen effervere nube

Conspicit, et solem radiis ignescere ferri, 665

sus. Indomitæ lynces ad dextram et sinistram comitantur, et tigres lingunt lora vino madida. Post gestientes Mimallones ferunt prædam captam ex armentis, et semimortuos lupos, et discerptas ursas. Nec segnis cohors ; illic sunt Iracundia, et Furor, Timor, et Fortitudo, atque Ardor nunquam abstemius, et titubantes gressus, atque excreitus duci suo simillimus. Ille, cum cernit Nemeen repleti pulvereâ caligine, et solem accendi armorum fulgore, et Thebas nondum paratas ad bellica

~~~~~

timæ Barthii membranæ : canum vitescere dorso.—659 Unus Behot. spolia armentaria.—662 In eodem codice : sed nunquam.—664 Is ubi error est typographæ in ed. Gronov. hinc receptus in Barth. et Delph. quamvis correxerit Gronovius in Erratis. Nemeen effervescere Put. unde Lindenbrogius conj.

NOTÆ

658 *Lynces*] Poëtæ passim Tigres et Lynces jungunt Bacchi curru. Quidam Pantheras etiam jungunt, quia hoc animal vino mitigatur. Lynx autem animal ex Cervariorum genere, vario colore, tergore maculoso, et acutissimo visu præditum. Sunt Lynces in tutela Bacchi ; hinc Virgilius Georg. III. ‘ Variæ Lynces Bacchi.’ ‘ Harum urinas,’ ait Solinus, ‘ coire in duritiem pretiosi calenli fatentur, qui naturas lapidum exquisitis persecuti sunt. Istud etiam ipsas Lynces persequi hoc documento probatur, quod egestum liquorem illico arenas cumulis, quantum valent contingunt, invidia scilicet, ne talis egeries transeat in nostrum usum, ut Theophrastus perhibet. Lapidum isti succini color est, pariter spiritu attrahit propinquantia, dolores renum sedat, in medetur regio morbo, λυγκόβριον Græce dicitur.’ Vide et Plinium lib. VIII. cap. 38. *Tigres*] Junctæ enim tigres

currum Bacchi trahere dicebantur, ut supra diximus.

659 *Spolia armentalia*] ‘ Spolia armentalia ’ vocat Poëta laceras partes majorum animalium, quæ furore percitæ Bacchæ occiderant, easque partes ferebant, ut illustria monumenta suæ fortitudinis.

660 *Mimallones*] Bacchæ, Macedonica lingua, ‘ Mimallones ’ vocabantur.

661 *Ira Furorque, &c.*] Pessimæ matris Ebrietatis pessimam sobolem indicat.

662 *Virtus*] Hic ‘ virtus ’ non pro vera virtute sumitur, sed pro umbra virtutis : licet enim ebrii pericula adeant intrepide, cum tamen hoc ratione privati faciant, non possunt dici vere ‘ fortes.’

663 *Regi*] Supple. suo, id est, Baccho.

665 *Ferri*] Id est, armorum ferreorum.

Necdum compositas belli in certamina Thebas ;
 Concussus visis, quanquam ore et pectore marcet,
 Æraque, tympanaque, et biforem reticere tumultum
 Imperat, attonitas qui circum plurimus aures.
 Atque ita : Me manus ista, meamque excindere gentem 670
 Apparat : et longe recalet furor : hoc mihi sævum
 Argos et indomitæ bellum ciet ira novercæ.
 Usque adeone parum cineri data mater iniquo ?
 Natalesque rogi ? quæque ipse micantia sensi
 Fulgura ? reliquias etiam, fusæque sepulcrum 675
 Pellicis, et residem ferro petit improba Theben.

certamina ; commotus hoc spectaculo, quanquam ore et pectore langueat, jubet silere cymbala, et tympana, et strepitum dissonarum tibiæ, qui multum obtundebat stupefactus aures, atque ita loquitur. Iste exercitus meditatur delere me, et meum populum, et rabies ex longo recrudesceat : crudele Argos, et simultas implacabilis novercæ moeret mihi hoc bellum. Anne parum est, quod parens mea fuit coacta in malignos cineres? quodque natus sum inter ignes, et fulgura fulgentia, quæ ipse sensi. Iniqua armis aggreditur etiam reliquias, et tumultum crematæ concubinæ,

//////////

Nemeam efferverescere.—670 In eodem codice : *globus iste meamque.*—671 Gronovius ex quibusdam codd. malit : *ex longo recalet.*—675 Jortin. conj. *reliquias etiam ambustæque sepulcrum.*—677 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Bnsld. Lipsian. unus Behot. nonnulli Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Cruc. et Amstel. *resides f. p. i. Thebus ;* alter Behot. unus Lindenbrogii, et optimæ Barthii membranæ : *residem f. p. i. Theben ;* ita quoque ex suis codd. restituit Gronovius, eumque secuti sunt Barthi. Veen. et Delph. *Thebem in*

NOTÆ

668 *Æraque, tympanaque*] Hæc Baccharum instrumenta in sacris Cybeles usitata etiam erant, ut apud Virg. *Æn. ix.* Per æra expone cymbala vel tintinnabula. Usus autem tympani in plerisque sacris, ut docet Aristophanes in *Lysistrata*. *Biforem tumultum*] Dissimilem, dissonum : tibiæ enim non pari modulatione compositæ. Usus etiam tibiæ in sacris Bacchi.

671 *Et longe recalet furor*] Junonis scilicet novercæ in mihi semper infestæ. Gronovius in nonnullis codicibus reperit : *ex longo*. Quod fortasse non improbandum. Vetus illa

simultas atque odium novercæ erga me recrudesceat. *Sævum Argos*] Argos in singulari neutrius est generis. Ut etiam Horatius : 'Aptum dicet equis Argos.'

672 *Indomitæ novercæ*] Id est, Junonis, quæ nothis Jovis semper implacabilis erat.

673 *Usque adeone parum cineri data mater iniquo*] Tangit fabulam Semeles, quæ fulmine percussa est.

674 *Natalesque rogi*] In mediis enim flammis, quibus ardebat Semele, Bacchus extractus est utero materno : unde *natales rogi*.

676 *Pellicis*] Semeles.

Nectam fraude moras : illum, illum tendite campum,
Tendite, io, comites. Hyrcanæ ad signa jugales
Intumuere jubas, dicto prius astitit arvis.

Tempus erat, medii cum solem in culmina mundi 680

Tollit anhela dies, ubi tardus hiantibus arvis
Stat vapor, atque omnes admittunt æthera luci.

Undarum vocat ille Deas, mediusque silentum

Incipit: Agrestes fluviorum numina Nymphæ,
Et nostri pars magna gregis, perferte laborem, 685

Quem damus. Argolicos paulum mihi fontibus amnes,
Stagnaue, et errantes obducite pulvere rivos.

Præcipuus Nemees, qua nostra in moenia bellis

et pacificas Thebas. Dilationem astu afferam. Ite in illum agrum, ite, io socii. Hyrcanæ tigrides ad hoc signum inflarunt jubas, dicto citius infertur in campum. Erat tempus, cum dies æstuosa subrehit solem ad fastigium medii cæli, ubi piger vapor insidet terræ dehiscenti, et omnes sylvæ recipiunt radios solis. Ille appellat numina aquarum, et sic orditur in medio tacentium: Nymphæ rusticæ, Deæ fluminum, et pars dignior nostræ turbæ, sustinete laborem, quem vobis imponimus. Obstruite mihi paulum pulvere fluvios Argivos in suo ortu, et paludes, et vagos rivos. Præcipue aqua Nemees, qua nunc eunt hostes ad nostros muros, ex alveo

//////////

quibusdam.—681 In optimo Barthii codice et duobus aliis: *hiantibus artus*; Barthius conj. *hiantibus auris*.—682 In libris Barthianis: *admittunt sidera*.—686 Optimus Barthii codex, conspirante altero uno: *Arolicosque parum*.—687 In iisdem codd. Barth. *et arentes*.—688 *Præcipue* omnes Barthiani, Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. *Præcipuum* Put. *Præcipuus* Dan. alter Behot. et omnes Gronovii codd. quod

NOTE

677 *Nectam fraude moras*] Veteres credebant Deos ipsos impedire non posse, quæ fati decreta erant, sed tantum iis quasdam solum moras afferre posse. *Illum, illum*] Supple, 'in,' in illum.

678 *Hyrcanæ jugales*] Tigres, quia abundant in Hyrcania, quæ provincia Persidis ad mare Caspium; unde et *Hyrcanum* etiam dictum fuit.

680 *Tempus erat, medii, &c.*] Descriptio meridiei, sole existente in circulo meridiano.

681 *Anhela*] Quia reddit animalia anhela, calore scilicet. *Tardus*] Quia

tardos seu pigros homines hoc tempore efficit ob calorem.

682 *Æthera*] Solis radios.

683 *Undarum Deas*] Nymphas.

685 *Et nostri pars magna gregis*] Apposite Nymphæ dantur comites Baccho, quia cum Bacchus vinum significet, Nymphæ, per quas aqua designatur, convenienter Bacchum sequuntur.

688 *Præcipuus Nemees*] *Præcipuus* passim reperiit Gronovius. Nihil frequentius Poëtis, quam adjectivo uti pro adverbio. Ante legebatur *Præcipue*.

Nunc iter, ex alto fugiat liquor: adjuvat ipse
 Phœbus ad hoc summo (cesset ni vestra voluntas) 690
 Limite: vim cœptis indulgent astra, meæque
 Æstifer Erigones spumat canis: ite volentes,
 Ite in operta soli: post vos ego gurgite pleno
 Eliciam, et quæ dona meis amplissima sacris
 Vester habebit honos: nocturnaue furta licentum 695
 Cornipedum, et cupidas Faunorum arcebo rapinas.
 Dixerat: ast illis tenuior percurrere visus

recedat. Præterea facit ipse Sol in medio culmine, (nisi vobis voluntas desit,) astra nostros conatus adjuvant, et ardens canis Erigones meæ rabie corripitur. Ite libenti animo, recondite vos in terræ viscera; ego vos postea revocabo pleno alreo, et mecum colent vos mortales, et in partem venietis munerum, quæ plurima sunt in meis sacris: repellam nocturna furta lascivorum Satyrorum, et rapinas petulantium Faunorum. Dixit, et levis squalor visus est ællum illarum perfundere, et virides

////////

ille restituit, enimque secuti sunt Barth. Veen. et Delph. *Nemecæ* unus Behot. optimus Barthianus, alique nonnulli. Pro *bellis* idem codex optimus habet *bello*.—690 *Phæbus ad hoc* Dan. Pat. Petav. Lindenbrog. et Crue. *ad hæc* Buslid. Laur. Lang. unus Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et Grasser. *ad hoc* alter Behot. omnes Barthiani, Lipsian. Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *ni cessat* uterque Behot.—694 *Eliciam quæ dona* unus Behot.—697 Dan. unus Behot. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Crue. Grasser. et Amstel. *ast illi*; omnes Gronoviani, optimus Barthianus, alter Behot. Gronov. Barth. Veen. et

NOTÆ

Nemecæ] Fluvii vel fontis. *Nostra in mœnia*] Thebas, quia Bacchus Thebanus.

689 *Ex alto*] Ex superficie terræ. *Guyetus*.

690 *Ad hoc*] Pro, præterea. Terentius Adelphis: 'Satis adhuc tua nos frustrata est fides.' Tacitus Histor. i. 'Multi adhuc numeri.' Et Sallustius passim. Alii codices *adhuc*, vel *adhuc*.

691 *Meæque Æstifer Erigones spumat canis*] Intelligit caniculam, quam tingunt Poëtæ fuisse Erigones, ac contabuisse dolore, quod Icarum herum a pastoribus occisum, Erigonemque ejus filiam vitam laqueo finisse vidisset: ob quam pietatem Jupiter

eam una cum Erigone et Icaro in celum transtulit. Ab hæc stella 'dies caniculares' dicti sunt, et ipsa cum sole conjuncta calorem duplicat. *Meæ*] Quia Erigone filia erat Icaricomitis Bacchi. *Spumat*] Rabie scilicet per æstum correptus.

695 *Licentum Cornipedum*] Panes, Sylvani, Fauni, Satyri, Dii agrestes pedes caprearum habere dicebantur: salaces multum, et lascivi crediti.

697 *Ast illis tenuior [tenuis]* Bini omnium optimi, *tenuior*. Qui possim spernere? memor illius Theb. v. 607. 'Tennia ossa patent,' ubi etiam mutarant. Theb. vi. 'Obnubit tenuia ora comis.' Theb. x. 'Instantem

Ora situs, viridisque comis exhorruit humor.
 Protinus Inachios haurit sitis ignea campos.
 Diffugere undæ: squalent fontesque, lacusque, 700
 Et cava ferventi durescunt flumina limo.
 Ægra solo macies, tenerique in origine culmi
 Inclinata seges: deceptum margine ripæ
 Stat pecus, atque amnes quærunt armenta natatos.
 Sic ubi se magnis refluus suppressit in antris 705

pampini supra crines contremuerunt. Extemplo sitis ardens consumit agros Argivos. Aquæ recesserunt: fontes et paludes arescunt, et profundi fluvii siccantur, flagrantæ cæno. Mæsta terræ ariditas, et stipula invalidi tritici a stirpe deprimitur. Delusi greges stant in ora littorum, et armenta scrutantur fluvios, quos nando trajecerant. Sic cum reciprocus Nilus se recondit in ingentibus cavernis, et in gurgite

Delphi. *ast illis; ast illic* Put. *tenuior* hini optimi Gronoviani; suos etiam *tenuior* repræsentasse, notat Justus Zinzerlingius in Promuls. cap. 36. idque probat aliis Statii locis. Hoc exhibent edd. Gronov. Barth. et Veen. ceteri codd. et impressi libri, *tenuis*.—698 *Vox sitis suspecta* erat Barthio. Venett. *evanuit humor*.—699 Dan. Put. Petav. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *sitis arida*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. omnes Barthiani, alique, cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *sitis ignea*.—702. 703 Hæc verba, *tenerique in origine culmi Inclinata seges*, desunt in Behott. 1. 2. Dan. et Put. margini tamen Behot. 1. ascripta fuerunt recenti manu: *ab origine* Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *in origine* Behot. 1. in margine, optimæ Barthii membranæ, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Pro *seges* unus et alter codex habet *Ceres*: pro *marginem* omnes Barthiani: *in margine*.—704 Behott. 1. 2. *amnis quærunt armentum natatus*; Put. *amnes quærunt armenta natatus*.

NOTÆ

cornu tenuiore videbat Luna diem.' Soteriis pro Gallico: 'Sperne coli tenuiore lyra.' Sed inquis, sufficiebat *tenuis*. Sane: sed et sufficiebat *senex*, ubi toties dicunt 'senior,' et 'juvenes,' ubi toties 'juniores.' Illi legit Lactantius. Scripti tamen omnes, *illis*, et appingunt interpretationem, 'Nymphis' vel 'aquis.' Gronovius.

698 *Exhorruit*] Alii codices *exuruit*. *Humor*] Uvæ et pampini.

699 *Inachios*] Argivos. *Ignæa*] Quiddam codices, *arida*.

702 *Tenerique in origine culmi*] Hoc

Hemistichium, et sequens, absunt a veteribus Mss. Danielis et Puteani. *Guyetus*.

703 *Inclinata seges*] Duo libri, *Ceres*.

704 *Natatos*] Quos nando trajecerant.

705 *Refluus*] Nilus enim fluit et refluit instar maris; sed solum semel in anno: augetur enim æstivo tempore, et cum tota æstate obrutam oppletamque tenuit Ægyptum, tum recedit, mollitosque et oblimatos agros ad serendum relinquit.

Nilus, et Eoæ liquentia pabula brumæ
 Ore premit, fumant desertæ gurgite valles,
 Et patris undosi sonitus expectat hiulca
 Ægyptos, donec Phariis alimenta rogatus
 Donet agris, magnumque inducat messibus annum. 710

retinet humida alimenta orientalis hyemis, alveus aquis destitutus fumat, et Ægyptus calore deliscens præstolatur murmur aquosi patris, donec exoratus largiatur pabula campis Phariis, et afferat messibus abundantem annonam. Siccaturs sons

—706 Optimus Barthianus: *sepressit in antris.*—707 *Ore tenet legit Gronovius in Obs. iv. 5. et interpretatur, 'comprimit.'*—708 Unus Behot. *hiulcæ.*
 —709 Ægyptus Dan. et unus Behot. ceteri omnes cum libris impressis:

NOTE

706 Nilus] Fluvius Ægypti notissimus. *Et Eoæ liquentia pabula brumæ*] Imbres, quibus per hyemem alitur Nilus. *Eoæ*] Quia apud Orientales populos imbres continui tenent locum hyemis.

707 Desertæ valles] Id est, alveus Nili aquis destitutus. Et imitatus est Poëta Ovidium Met. i. 'Sic ubi deseruit madidos septemfluvius agros Nilus, et antiquo sua flumina reddidit alveo, Æthereoque recens exarsit sidere limus.'

708 Patris] Bene patris, quia exundans Nilus agros Ægypti fœcundat: hinc 'altor' dicitur Ægypti, et 'pater,' ut videbimus mox ex Heliodoro.

709 Ægyptos] Regio totius Africae nobilissima ac fertilissima, introrsus ad Meridiem recedens, donec a tergo prætendantur Æthiopes. Veteres Geographi illam Asiæ attribuerunt, hæc parte Asiæ fines constituentes: sed Mari Rubro limite Africae constituto, Ægyptus fecit partem Africae. Habet ad ortum Mare Rubrum, et Arabiam Petræam, a Septentrione Mari Mediterraneo alluitur: ab Occidente Marmarica et Libycis montibus terminatur. Phariis] Id est, Ægyptiis, a Pharo olim insula prope Alexandriam, nunc terræ juncta. *Rogatus*] Ægyptiis enim Nilus Deus ha-

bitus, ideoque rogatus, ut suis aquis agros eorum fœcundet. Θεοπλαστοῦσι γὰρ τὸν Νεῖλον οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ κρεῖττόνων τὸν μέγιστον ἔδουσι, ἀντίμιμον οὐρανοῦ τὸν ποταμὸν σεμνηγοροῦντες. Deum esse fingunt Ægyptii Nilum et ex numinibus maximum ducunt, æmulum esse cæli fluvium prædicantes. Heliodorus lib. ix. Deinde addit: eundem Nilum Ægyptii Ὁρὸν τε καὶ τὸν ζείδωρον ἀποκαλοῦντες, Αἰγύπτου τε ὕλης, τῆς μὲν ἄνω σωτήρα, τῆς κάτω δὲ καὶ πατέρα καὶ δημιουργόν. Horum, seu solem, et fertilitatis auctorem appellantes, et Ægypti totius, superioris quidem servatorem, inferioris vero patrem et opificem. Unde et festa in honorem ejus celebrata Νεῖλῳα vocata. Quin etiam Nilus Jupiter Ægyptius dictus. Parmeno Byzantius Poëta apud Athenæum Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, Ægyptie Jupiter Nile. Et bene 'æmulus cæli,' quia scilicet certis anni temporibus, superfusus ripis, imbrum cælestium more magnam agris uber- tatem et fertilitatem inducit. Unde et illud proverbium mysticum Æthiopibus usitatum: 'Nilus cælestis est, qui derivatus super terram tuam, replebit eam, et pascereis divitiis ejus, et desiderium tuum adimplebitur.'

710 Annum] Id est, annonam, uber-

Aret Lerna nocens, aret Lyrcius, et ingens
 Inachus, adverrensque natantia saxa Charadrus,
 Et nunquam in ripis audax Erasinus, et æquus
 Fluctibus Asterion: ille alta per avia notus
 Audiri, et longe pastorum rumpere somnos.
 Una tamen tacitas (sed jussu numinis) undas,

715

Lerna, siccatur Lyrcius, et magnus Inachus, et Charadrus rotans fluitantes lapides, et audax Erasinus, qui nunquam continetur intra sua littora, et Asterion aquis innoxius: ille Erasinus solitus audiri per profundos tramites, et procul turbare somnos pastorum. Sola tamen Langia, (sed Dei imperio,) servat aquas silentes in se-

Ægyptos.—712 Optimus Barthii codex: *advertensque*; unde ille effinxit: *avertensque*; Put. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *advolvensque*; Dan. *adverrensque*, quod receptum est in Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *saxa Carandrus* Put. *saxa Cara dux* uterque Behot.—714 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. *avia suetus*; Dan. Put. Petav. uterque Behot. omnes Barthiani, Petrens. Exc. Cantab. alii, cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *avia notus*.—715 ‘In optimo librorum elegantior lectio: *pastorum irrunpere somnos*. Nihil tamen mutandum, cum gravior sit

NOTÆ

tatem. Lucanus: ‘Effusis magnum Libyæ tulit imbribus annum.’ Et Valerius Flaccus: ‘Arsinoë illi, tepidæque requirunt Otia læta Phari, pinguemque sine imbribus annum.’

711 *Lerna*] Palus Argolidis: dicitur *nocens* ob hydram. *Lyrcius*] Fluvius Argolidis. Supra vs. 117.

712 *Inachus*] Fluvius Argolidis. Vide supra vs. 119. *Adverrensque natantia*] Bene: meliores enim et vetustiores codices exhibent: *adverrensque natantia saxa Charadrus*. Scholion optimi: trahens rapiditate sua. Recte, non *advolvens*, ut alii legunt: provolvens et agens secum, ut solent scopis purgamenta, qui verrunt. Supra vs. 45. ‘Longa spumantem valle Charadrum.’

713 *Et nunquam in ripis audax Erasinus*] Erasinus fluvius Argolidis, de quo supra. *Audax*] Quia ripis suis se contineri non patitur, ut bene explicat Lactantius. In quo fallitur

Gronovius, et temere reprehendit Lactantium, attribuitque Asterioni, quod tantum intelligit Poëta de Erasino: supra enim loquens Poëta de Erasino hæc scribit: ‘Dryopumque trahens Erasinus Aristas.’ Quod optime dicitur de fluvio, qui ripis suis se contineri non patitur. *Et æquus Fluctibus Asterion*] Asterion fluvius Argolidis. Vide supra vs. 122. *Æquus Fluctibus*] Id est, cujus undæ nemini nocent. Legunt aliqui *Fructibus*. At Gronovio Asterion æquus *fluctibus*, est tanto rumore ac sonitu labundus, ut mare possit videri. In quo fallitur, ut lector facile judicare potest.

714 *Ille*] Erasinus. *Alta per avia notus Audiri*] Bene *notus*: sic enim magno consensu scripti, non *suctus*. Gronovius.

716 *Jussu numinis*] Non de Bacco, ut fecit Lactantius, sed de Jove intelligendum esse censet Guyetus:

Hæc quoque secreta, nutrit Langia, sub umbra.
 Nondum illi raptus dederat lacrymabile nomen
 Archemorus, nec fama Deæ; tamen avia servat
 Et nemus, et fluvium: manet ingens gloria nympham, 720
 Cum tristem Hypsipylen ducibus sudatus Achæis
 Ludus, et atra sacrum recolit trieteris Ophelten.
 Ergo, nec ardentes clypeos vectare, nec arctos
 Thoracum nexus (tantum sitis horrida torquet)

creta sylvæ. Nondum extinctus Archemorus illi lugubre nomen præbuerat, nec erat illustris Dea; semota tamen possidet sylvam et flumen: magnum decus Nympham expectat, cum ludicrum exantlatum a principibus Achivis renovat memoriam mæstæ Hypsipyles, et pullata trieteris recolit Deum Ophelten. Ergo non possunt amplius portare scuta flammantia, nec stricta loricarum vincula, tantum ingens sitis

//////////

vulgata scriptura.' Barth.—720 Uterque Behot. et fluvii manet.—721 Dum tristem ed. Barth. in margine. Hypsiphilen Behot. 1. ysiphilen Behot. 2.—722 Barthius ex veteri codice legit, recolet.—723 Lang. Laur. Lipsian. Buslid. et Venett. clypeos portare; Dan. Put. Petav. omnes Barthiani, Aldd. Colim. Gryph. Basil. Plant. &c. clypeos vectare. Behot. 1. nec arctos.—724

NOTÆ

tamen videtur infra. Sic 'Evius ipse parabat.' Et bene. Si enim defecisset hic fons, Argivi siti periissent, nec fuisset bellum, quod fati decretum erat.

717 *Langia*] Fons in Nemea sylvæ, dictus postea 'Archemorus' a casu Archemori filii Lyeurgi, hujusce tractus reguli, ac Jovis sacerdotis; quem, Archemorum, in gramine relictum ab Hypsipyle nutrice, serpens occidit, dum illa siti confectos Argivos, ad expeditionem Thebanam euntes, ad hunc fontem ducit.

718 *Nondum illi raptus, &c.*] Hoc dicit, quia ob casum Archemori fons iste postea 'Archemorus' nominatus fuit. *Raptus*] 'Rapi' dicuntur a Poetis, qui violenta morte, et ante diem ant ordinem occidunt. *Lacrymabile*] Quia nomen hoc 'Archemorus' significat malorum principium.

719 *Deæ*] Fontes enim habebant sua nomina, ut et fluvii: vocabantur Nymphæ et Naiades.

721 *Hypsipylen*] Hypsipyle filia Thoantis regis Lemni, ejus historia ex Theb. v. petenda est. Matrem habuit Myrinam, a qua Myrina urbs Lemni nomen accepit. *Sudatus*] Quia in his ludis magno sudore et labore decertabant athletæ. *Achæis*] Græcis.

722 *Ludus*] Supple, Nemæus: vel potius ludi Nemæi. *Atra*] Quia ad sepulcrum Archemori, et in memoriam mortis ejus, hi ludi fiebant: vel, quia horum ludorum præsides atris seu nigris vestibus induti. *Trieteris*] Trieteris est spatium trium annorum; quia ludi Nemæi tertio quoque anno fiebant. *Ophelten*] Opheltæ, idem qui Archemorus. Ratio mutati nominis infra videbitur. Ceterum hi duo versus præcedentes suspecti sunt Guyeto.

723 *Vectare*] [*Portare*] nec arctos Thoracum nexus] Quia areti et angusti efficiebantur ob crebriorem anhelitum, quo pectus concutiebatur.

Sufficiunt. Non ora modo, angustisque perusti
 Faucibus, interior sed vis quatit: aspera pulsu
 Corda: gelant venæ, et siccis cruor æger adhæret
 Visceribus. Tunc sole putris, tunc pulvere tellus
 Exhalat calidam nubem. Non spumeus imber
 Manat equum: siccis illidunt ora lupatis, 730
 Ora catenatas procul exertantia linguas;
 Nec legem dominosve pati, sed perfurit arvis
 Flammatum pecus. Huc illuc impellit Adrastus
 Exploratores, si stagna Lycimnia restent,
 Si quis Amymones superet liquor: omnia cæcis 735
 Ignibus hausta sedent; nec spes humentis Olympi:
 Ceu flavam Libyen desertaque pulveris Afri

excruciat eos. Non solum in ore torrentur, et in arctis gutturibus, sed vis interior agit: corda agra sunt vehementiore motu: venæ frigent, et languidus sanguis affigitur aridis visceribus. Terra tunc sole accensa, et coacta in pulverem, expirat ferevidum vaporem. Spuma equis non fluit; impingunt aridis lupatis ora, quæ longe extrahunt frænatas linguas: nec ferunt imperium et sessores, sed ardens animal furit per campos. Adrastus mittit huc et illuc exploratores, si lacus Lycimnii supersint, si quis humor Amymones restet. Cuncta siccato latentibus caloribus deprimentur. Nec spes est in pluvioso aëre; ceu peragrent flavam Libyen,

//////////

Put. horrida torret.—725 Unus Behot. ore per lituram recentem; in eodem angustique; sed correctum alio stylo.—727 Alter Behot. *ager inhæret.*—730 Optimus Barthii: *non spumeus imber Manat, equi siccis illidunt ora;* in duobus aliis eodd. ejusdem Barthii: *siccis illidunt torva lupatis Ora.*—732 Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *dominumre*; uterque Behot. omnes Barthiani, Petrens. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *dominosve.*—733 Unus Behot. *huc illucque impellit.*—734 *Lycinia*, vel *Licina* edd. vett. posterius habent Lang. Laur. Lipsian. et Buslid. *Lycimnia* Dan. Put. Petav. alii, eum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *restant pro restent* unus Behot.—735 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *superest*; alter Behot. optimi Barthiani, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *superet.*—736 *Ignibus alta sedent* unus Behot. sed ab alia

NOTÆ

725 *Non ora modo, &c.*] Hic versus tresque sequentes inculcati videntur Guyeto ac Papinio indigni.

732 *Pati*] Patiebantur.

733 *Pecus*] Pecus etiam de equis dicitur.

734 *Lycimnia*] Stagnum Lycimnium Argolidis.

735 *Amymones*] Amymone fons Argolidis ab Amymone Danaï filia sic dictus. *Cæcis*] Latentibus, quia eorum causa latebat.

737 *Flavam Libyen*] Libya Africa Latinis dicitur. *Flavam*] Ob arenas, vel messes. *Desertaque pulveris Afri*] Pleraque enim loca Africae aut are-

Collustrent, nullaue umbratam nube Syenen.
 Tandem inter sylvas (sic Evius ipse parabat)
 Errantes subitam pulchro in mœrore tuentur 740
 Hypsipylen: illi quamvis et ab ubere Opheltes
 Non suus, Inachii proles infausta Lycurgi
 Dependet, neglecta comam, nec dives amictu;
 Regales tamen ore notæ, nec mersus acerbis
 Extat honos. Tunc hæc adeo stupefactus Adrastus: 745
 Diva potens nemorum, (nam te vultusque pudorque

aut deserta arenarum Africæ, et Syenen nulla nube opacatam. Tandem palantes inter nemora (sic ipse Bacchus volebat) vident inopinam Hypsipylen in tristitia, quæ formam ejus non corrumpibat. Et quamvis Opheltes non suus filius, sed infelix soboles Lycurgi Inachii, illi pendeat a mamma, et illa habeat incomtos capillos, et vilem vestitum; signa tamen regicæ originis elucet in ejus vultu, et decus eminet non extinctum culamitatibus. Tunc Adrastus ad hæc multum mirabundus: Dea florens sylvarum, ait, (nam forma et modestia demonstrant te mortalem non

manu correctum.—739 Put. *ipse pararat*.—740 Unus Behot. et nonnulli Barthiani: *subito pulchram*.—741 *Hypsipilen* Behot. 1. *ysiphilen* Behot. 2. *Ophettes* in eodem codice.—743 Codd. Barthiani, unus Behot. et Dan. pro v. 1. *nec lecta comam*; Dan. et alter Behot. *nec læta comam*; in aliis codd. et

NOTÆ

nis obdueta sunt, aut ariditate terræ deserta sunt.

738 *Nullaque umbratam nube Syenen*] Syene urbs in confinio Ægypti et Æthiopiæ, sub tropico Cancræ directe sita: unde sole existente in Cancro, medio Solstitii die supra verticem civitatis, nullam ibi prorsus umbram corpora jaciunt, sed circum undique illustrantur; puteusque ejus experimenti gratia factus, totus illuminatur. Ut est auctor Plinius lib. II. cap. 73. et cum ibi nunquam pluit, ideo nulla nube umbratam dicit Plinius.

739 *Evius*] Evius cognomentum Bacchi. Vide Theb. II. 72.

740 *Pulchro in mœrore*] Id est, qui formam ejus non exstinguebat. Isidorus Pelusiota: Τὸ σωματικὸν κάλλος οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐκπλήξεων ἀλλοιοῦται· σώζει δ' αὐτὸ, καὶ ἐν τοῖς θακρύοις ὑπάρχει.

Corporis pulchritudo non mutatur in stupore animi: servat illud etiamsi sit in lacrymis. Curtius de Darii conjuge jam captiva: 'Formæ pulchritudine ne illa quidem sorte corrupta.' Manilius de Andromeda: 'Servatur tamen in pœna vultusque decorque; Supplicia ipsa placent.'

741 *Opheltes*] Archemorus postea dictus.

742 *Inachii*] Argivi seu Nemæi ad distinctionem Thracis Lycurgi Bacchi inimici. *Infausta*] Quia peritura. *Lycurgi*] Vide supra vs. 717.

743 *Neglecta comam*] Quidam codices: *nec lecta*.

744 *Nec mersus acerbis Extat honos*] Seneca Hercule Cætæo: 'Per ipsas fulget ærumnas decor.'

745 *Hæc*] Id est, pulchritudinem Hypsipyles, regiamque dignitatem in vultu ejus fulgentem.

Mortali de stirpe negant,) quæ læta sub isto
 Igne poli non quæris aquas, succurre propinquis
 Gentibus: arcitenens seu te Latonia casto
 De grege transmisit thalamis, seu lapsus ab astris 750
 Non humilis fœcundat amor, (neque enim ipse Deorum
 Arbiter Argolidum thalamis novus,) aspice mœsta
 Agmina. Nos ferro meritas exscindere Thebas
 Mens tulit: imbelli sed nunc sitis anxia fato
 Summittitque animos et inertia robora carpit. 755
 Da fessis in rebus opem, seu turbidus amnis,
 Seu tibi fœda palus: nihil hac in sorte pudendum,
 Nil humile est: tu nunc ventis, pluvioque rogaris
 Pro Jove: tu refugas vires, et pectora bello
 Exanimata reple: sic hoc tibi sidere dextro 760

esse,) quæ hilaris aquas non scrutaris in hoc cœli ardore, fer opem finitimis populis: seu Diana arcitenens te de pudico comitatu in matrimonium collocavit, seu demissus cœlo non ignobilis amator gravidam fecit, (ipse enim rector Deorum non indignatus est Argivos thalamos,) cerne tristem exercitum. Nos animus impellit ad evertendas nocentes Thebas: sed ægra sitis imbelli fato spiritus deprimit, et consumit languidas vires. Succurre aspera in fortuna, seu tibi est turbidus fluvius, seu cœnosum stagnum. Nihil fœdum in hoc statu, nihil vile. Tu nunc oraris in locum ventorum et pluviosi aëris. Tu restaura ad bellum fugitivum robur, et exsanguia pectora.

~~~~~

libris impressis: neglecta comam.—747 *Mortalem de stirpe* unus Barthii. Verba, *quæ læta sub isto Igne poli non quæris aquas*, desiderantur in Put. et in optimo Barthii minutis punctis subter notata sunt.—752 *Argolicum* in omnibus Barthii codd. *Argolidum* ceteri codd. et edd. vett. Ita quoque legit Nic. Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. vi. 81. *fluminis pro thalamis* Barth.—754 Unus Behot. *sitis asperu*.—755 Behott. 1. 2. Lipsian. Dan. Put. Petav. alii: *inertia robora*, improbante Barthio.—759 Put. *et pectora bellis*; Bar-

NOTE

747 *Quæ læta, &c.*] Si enim mortalis fuisset, siti confecta fuisset, ut ipsi Argivi.

749 *Arcitenens Latonia*] Diana filia Latonæ. *Arcitenens*] Quia gerit arcum et pharetram, ut venatrix.

750 *Transmisit thalamis*] Hoc ideo, quia videt illam infantem gestare.

751 *Amor*] Amans seu amator. *Deorum Arbiter*] Jupiter.

752 *Argolidum thalamis novus*] Ob Io et Danaën, matronas Argivas.

753 *Meritas*] Ob perfidiam Eteoclis.

758 *Pluvio*] Erat enim hoc unum ex cognomentis Jovis. Refert Pausanias in Hymetto Atticæ monte fuisse aras ‘Pluvii Jovis et Præsagi.’ Tibullus in Genethliaco Messabe: ‘Arida nec Pluvio supplicat herba Jovi.’ Jupiter enim pro pluvia sumi solet. Maro Georg. ii. ‘Et jam metuentis Jupiter arvis.’

Crescat onus: tantum reduces det flectere gressus
 Jupiter, o quanta belli donabere præda!
 Dircaeos tibi, Diva, greges, numerumque rependam
 Plebis, et hic magna lucus signabitur ara.
 Dixit, et orantis media inter anhelitus ardens 764
 Verba rapit, cursuque animæ labat arida lingua.
 Idem omnes pallorque viros, flatusque soluti
 Oris habet: reddit demisso Lemnia vultu:
 Diva quidem vobis, etsi cœlestis origo est,
 Unde ego? mortales utinam haud transgressa fuisset 770
 Luctibus! altricem mandati cernitis orbam
 Pignoris: at nostris an quis sinus, uberaque ulla,

Sic felici astro hoc pondus tibi adolescat. Solum Jupiter concedat victoribus in patriam redire, o quantis belli spoliis donaberis! Dea tibi immolabo victimas Thebanas, et tot, quot erimus a te servati, et hic nemo insignietur ingenti altari. Inquit, et flagrans anhelitus interceptum medium loquentis sermonem, et deficiente spiritu sicca lingua titubabat. Idem pallor, et idem halitus aperti oris occupat milites. Lemnia respondit dejecta facie: Unde ego Dea vobis videor, etsi genus cœleste est? Utinam non superassem mortales calamitatibus! Aspiciatis orbam nutricem comamissi alumni: rerum Deus noscit, an nostris aliquod sit gremium, atque ullæ manum sint. Et regnum

~~~~~

thius ex optimo codice malit: tu pectora bello.—762 Jupiter heu quanta Petrens.—764 Sanguinis hic magna Put. sanabitur ara optimus Barthii codex; unde ille: sacrabitur ara.—765 Dixit et ora viri in eodem codice Barthii.—

NOTÆ

761 Onus] Archemorus, quem in ulnis gestabat.

762 O quanta belli donabere præda] Tangit morem veterum consecrandi Diis, quorum favore vicerant, hostium spolia.

763 Dircaeos tibi, Diva, greges, &c.] Adrastus, Hypsipylem Deam esse ratus, promittit se illi immolaturum victimas, e præda ab hostibus Thebanis abacta, (76 Dircaeos enim Thebanos innuit,) pro numero exercitus servati, erecturumque aram, ut monumentum accepti ab ea beneficii. Veteres enim, ut pietatem testarentur erga Deos, a quibus beneficia acceperant, aras in honorem eorum

erigere solebant, quibus sua nomina inscribebant, collatamque sibi a Diis gratiam.

767 Flatusque soluti Oris] Gallice, Courte haleine.

768 Lemnia] Hypsipyle. Erat enim Lemnos ejus patria.

769 Etsi cœlestis origo] Thoas enim, ejus pater, erat filius Bacchi.

771 Orbam] Quia incertum erat, an filii, quos ex Jasone susceperat, adhuc viverent.

772 At nostris] Pignoribus seu liberis. Profugerat enim e Lemno, ut lib. v. videbitur, relictis duobus liberis Thoante et Euneo, adhuc infantibus.

Scit Deus : et nobis regnum tamen, et pater ingens.
 Sed quid ego hæc ? fessosque optatis demoror undis ?
 Mecum age nunc : si forte vado Langia perennes 775
 Servat aquas : solet et rapidi sub limite cancri
 Semper, et Icarii quamvis juba fulgeret astri,
 Ire tamen : simul hærentem, ne tarda Pelasgis
 Dux foret, ah miserum vicino cespite alumnum
 (Sic Parcæ voluere) locat, ponitque negantem 780
 Floribus aggestis, et amico murmure dulces
 Solatur lacrymas : qualis Berecynthia mater,
 Dum circa parvum jubet exultare Tonantem

nobis tamen est, et pater illustris. Sed quid hæc ego? et retardando fatigatos privo aquis quas petunt? nunc veni mecum, si Langia forte conservaverit in suo alveo perpetuas undas: solet tamen semper fluere, quamvis sol emetiatur calidum cancrum, et juba sideris Icarii tonitrua excitet. Tunc, ut expeditior duceret Pelasgos, ah collocat in proximo cespite infortunatum alumnum quem tenebat in sinu, (sic Parcæ placuit,) et cum poni recusaret, dulces permulcet illius fletus blanda voce, et floribus aggestis. Ut genitrix Berecynthia, dum imperat tremantes Curetas sal-

////////

768 *Cordis habet* in eodem, quod verum putat Barthius.—774 *Ecquid ego* in quibusdam codicibus. Pro *optatis* Pint. habet *optatos*; optimus Barthii, *ob-tatis*.—776 Unus Behot. *rabidi sub limite*; alter Behot. *rapidi sub lumine*; optimus Barthii : *rapidi sub fulmine*.—777 Unus Behot. unus item Lindembrogii, *fulgurat*.—780 Gronovius, *ponitque negantis*; Barthius et Delph. *ponique negantem*.—783 *Dum parvum circa* vetustissimus codex Barthii et unus Behot.

NOTÆ

773 *Regnum*] Regina erat Lemni insulæ, ut videbitur lib. sequenti. *Et pater ingens*] Ob Bacchum, ut supra diximus.

774 *Sed quid ego hæc*] Supple, memoro.

775 *Langia*] Fons, de quo supra.

776 *Rapidi sub limite cancri Semper, et Icarii quamvis juba fulgeret* [fulget] astri] Mens : quando sol emensus est jam fere totum signum cancri, et ingreditur primam partem leonis, quo tempore exoritur canicula, quam vocat 'Icarium astrum' ob rationem supra vs. 691. allatam; quo etiam tempore maximus calor esse solet. *Juba* enim non dicitur de cane, sed de leone. Ideo 'jubam' leonis junxit cum 'Ica-

rio astro' seu canicula, quia prima pars leonis et canicula simul exoritur. *Fulget*] Ob frequentia tunc temporis fulgura et tonitrua. *Sub limite*] In aliis libris *limine*. In præstantissimo codice scriptum est, *sub fulmine*, quod non ausim damnare. Pariter enim mox 'fulget,' de Sireii vehementia, dixit. Barthius.

778 *Pelasgis*] Argivis.

779 *Alumnum*] Archemorum.

780 *Ponitque negantem*] Quia infantes nolunt a nutricibus separari.

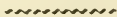
782 *Berecynthia mater*] Cybele, sic dicta a Berecynthio monte Phrygiæ, ubi eximie colebatur : vocata et 'Rhea' et 'Mater Deorum.'

783 *Dum circa parvum, &c.*] Tan-

Curetas trepidos : illi certantia plaudunt
 Orgia, sed magnis resonat vagitibus Ide. 785
 At puer in gremio vernæ telluris, et alto
 Gramine, nunc faciles sternit procursibus herbas
 In vultum nitens ; caram modo lactis egeno
 Nutricem clangore ciens, iterumque renidens,
 Et teneris meditans verba illuctantia labris, 790
 Miratur nemorum strepitus, aut obvia carpit,
 Aut patulo trahit ore diem : nemorisque malorum

tare circa infantem Jovem : illi certatim percutiunt tympana, sed Ide perstrepat magnis pueri vagitibus. Infans autem in sinu virentis terræ, et in celsa herba, nunc reptans pronus deprimit procursu tenerum gramen ; nunc vocans dilectam nutricem clamore lactis indigo, et rursus lætabundus, et nitens formare verba decertantia cum rudibus labris, stupet murmur sylvæarum, aut legit obvia, aut ducit ærem

—785 *Ida* in quibusdam scriptis.—789 *Behot*, 1. pro *clangore* habet *clamore* a recenti manu, deleta veteri scriptura.—791 ‘*Scripserit Papinius noster : Miratur volucrum strepitus ;* vel : *Miratur æ avium strepitus ;* vel si concinnius quid cuipiam obvenierit.’ *Barth.*—792 *Unus Behot. terit ore diem.*—794 *In*

NOTÆ

git fabulam, quæ Curetes jussu Cybeles tympana pulsabant circa puerum Jovem, ne vagitus ejus audiretur a Saturno, qui illum voraturus erat.

784 *Curetas trepidos*] Sacerdotes Cybeles vocabantur ‘Curetes’ et ‘Corybantes’ et ‘Galli.’ *Trepidus*] Metu, ne Saturnus audiret Jovis vagitum, eumque voraret, vel jam agnoscences majestatem Jovis. *Certantia plaudunt Orgia*] Id est, certatim percutiunt tympana, et quia hinc mos pulsandi tympana in orgiis seu sacris Cybeles forsân originem sumpsit, ideo tympana vocat ‘orgia.’ Vel plausu tympanorum orgia celebrant.

785 *Magnis vagitibus*] Jovis scilicet. Quod jam magnum ac divinum quid in Jove significat : quamvis enim certatim Curetes tympana sua percuterent, ac strepitum ingentem ederent, tamen vagitibus pueri resonabat Ide. *Ide*] Ide mons Cretæ,

in quo Jupiter altus et educatus fuit.

786 *Puer*] *Archemorus. Vernæ telluris*] *Commentarium* Ms. vult vere hæc gesta esse, maxime cum terra effloresceret. Mirum autem, ait Barthius, calorem illum et extremam siccitatem nec puerum Archemorum, nec nutricem ejus sensisse. Responderi posset, hoc totum sic Bacchum, sive Jovem, disposuisse.

790 *Teneris verba illuctantia labris*] Quia infanti quasi quoddam est inter verba et labra certamen : nam dum conatur verba proferre, impeditur ab infirmioribus adhuc labris. Id eleganter expressit Minutius Felix in suo Octavio : ‘Et quod est,’ ait, ‘in liberis amabilius, adhuc annis innocentibus, et adhuc dimidiata verba tentantibus, loquelam ipso offensantis linguæ fragmine dulciorem.’

Inscius, et vitæ multum securus inerrat.
 Sic tener Odrysia Mavors nive, sic puer ales
 Vertice Mænaliō, talis per littora reptans 795
 Improbus Ortygiæ latus inclinabat Apollo.
 Illi per dumos et opaca virentibus umbris
 Devia pars cingunt, pars arcta plebe sequuntur,
 Præcelerantque ducem. Medium subit illa per agmen
 Non humili festina modo : jamque amne propinquo 800
 Rauca sonat vallis, saxosumque impulit aures
 Murmur. Ibi exultans conclamat ab agmine primo,
 Sicut erat, levibus tollens vexilla maniplis
 Argus, Aquæ : longusque virum super ora cucurrit
 Clamor, Aquæ. Sic Ambracii per littora ponti 805

aperto ore ; et vagatur ignarus sylvæ casuum, et nihil timens vitæ suæ. Sic erat parvus Mars in niviis Odrysiis, sic infans alatus in cacumine montis Mænali, talis gravis Apollo, serpens per ripas, deprimebat suo pondere latus Ortygiæ. Illi per sentes, et devios tramites umbris virentibus obscuros, pars circumdant, pars sequuntur arctis cuneis, pars præcedunt ducem. Illa progreditur per mediam catervam, properans non ignavo modo. Et jam rauca vallis perstrepat vicino flumine, et susurrus lapideus aures ferit. Ibi Argus gestiens latitium vociferatur a primo ordine, ut erut signifer levium cohortium, Aquæ, et extensus clamor it per ora militum, Aquæ. Sic ad oram maris Ambracii exoritur sonus nauticus remigantium, guber-

////////

eodem codice puer recenter suppositum ; adeo ut per lituram legere esset tener.—795 In nonnullis codicibus Barthii *tentans* pro *reptans* ; optimus vero non variat.—797 Unus Behot. *virentibus herbis*.—801 *Rauca sonant* alter Behot. *saxorumque* in plerisque Barthianis.—802 Dan. Put. Petav. Lindembrog. et Cruc. *primus pro primo*.—801 *Arcas* pro *Argus* in Put.—806 *Nauticus* in re-

NOTÆ

794 *Odrysia*] Thracia; ab Odrysis Thraciæ populis. In Thracia enim Mars educatus dicitur. *Nive*] Quia Thracia frigidissima est. *Puer ales*] Mercurius.

795 *Vertice Mænaliō*] Cyllenes potius, quia Mercurius in Cyllene monte Arcadiæ natus est. Mænalus etiam mons Arcadiæ.

796 *Improbus*] Hic nimium gravis. *Ortygiæ*] Deli insulæ, quæ prius Ortygia vocabatur, in qua natum Apollinem veteres credebant. *Inclinabat*] Suo pondere acilicet, quia fluctuabat,

Delph. et Var. Clas.

neque fixa tunc erat Delos.

797 *Virentibus umbris*] Id est, virentibus sylvis umbras efficientibus, seu obscuris.

799 *Ducem*] Hypsipylum.

801 *Saxosum*] Quia saxis, seu lapidibus ab aqua rotatis editur.

801 *Aquæ*] Ut Virgilius Æn. iii. 'Italiæ, Italiæ primus conclamat Achates ; Italiæ læto socii clamore salutant.'

805 *Ambracii ponti*] Ambracium sinum intelligit, nunc golfo de Larta, qui pars maris Adriatici Epiro ad-

Stat.

3 O

Nauticus in remis juvenum monstrante magistro
 Fit sonus, inque vicem contra percussa reclamat
 Terra, salutatus cum Leucada pandit Apollo.
 Incubere vadis passim discrimine nullo
 Turba simul, priniq̃ue : nequit secernere mixtos 810
 Æqua sitis : frænata suis in curribus intrant
 Armenta, et pleni dominis, armisque feruntur
 Quadrupedes. Hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
 Saxa : nec implicitos fluvio reverentia reges
 Proterere, aut mersisse vado clamantis amici 815
 Ora. Fremunt undæ, longusque a fontibus amnis
 Diripitur, modo lene virens, et gurgite puro
 Perspicuus, nunc sordet aquis egestus ab imo
 Alveus : inde toros riparum, et proruta turbant

nature terram ostendente, et icta tellus invicem contra resonat, cum adoratus Apollo detegit Leucada. Vulgus et duces confuse et nulla differentia irruerunt in aquas ; par sitis nequit distinguere promiscuos. Frænata jumenta cum suis curribus subeunt, et equi onusti armis et dominis inferunt se. Hos præceps torrens, hos volubiles silices fallunt, nec pudor est proculcare duces fluvio involutos, nec degravare in fundum caput amici vociferantis. Undæ strepunt, longus fluvius hauritur ab ipso ortu. Flumen modo placide virens, et pellucidum limpido fluente, nunc a profundo extractum habet turbidas aquas. Inde conterunt cespites riparum, et stratas herbas. Jam

//////////

mos unus Behot.—811 Alter Behot. in cursibus.—813 Uterque Behot, hos turba rapax.—815 Præterere in optimis Barthlii membranis.—816 Behot. 1.

NOTÆ

jacentis, in ejus ore Actium, colonia Augusti cum templo Apollinis nobili.

808 *Salutatus cum Leucada pandit Apollo*] Leucas oppidum Leucadiæ peninsulæ prope Epirum. 'Egressos sinu Ambracio,' ait Plinius lib. iv. cap. 1. 'in Ionium, excipit Leucadium littus, promontorium Leucates: dein sinus, ac Leucadia ipsa peninsula, Neritis quondam appellata, opere accolarum abscissa a continenti, ac reddita ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium, qui locus vocatur Dioryctos. Oppidum in eo Leucas, quondam Neritos dictum.' In hac igitur Pliniana locorum posi-

tione, non capiebant navigantes portum Leucadis, nisi prius prætervec-to, seu Actio, in quo erat templum Apollinis, seu Leucate promontorio, in quo erat etiam templum Apollinis, referente Strabone, ac sic salutabant præternavigantes Apollinem. Apud veteres enim hic mos servatus, ut non sine summa veneratione templa præterirent. Unde est illud apud Apuleium in Apol. 1. 'Si fannum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admovere.'

819 *Toros riparum*] Tori sunt cespites crassiores, nec tamen cum fundamenti solidis, sed ad ripas suc-

Gramina : jam crassus cœnoque et pulvere torrens, 820
 Quanquam expleta sitis, bibitur tamen. Agmina bello
 Decertare putes, justumque in gurgite Martem
 Perfurere, et captam tolli victoribus urbem.
 Atque aliquis regum medio circumfluus anni :
 Sylvarum, Nemeæ, longe regina virentum, 825
 Lecta Jovi sedes, quam nunc, non Herculis actis
 Dura magis, rabidi cum colla minantia monstri
 Angeret, et tumidos animam angustaret in artus :
 Hac sævisse tenus populorum incepta tuorum

amnis luto turbidus et pulvere, potatur tamen, quanquam sitis restincta sit. Existimares configere acie exercitus, et serium prælium perfurere in alveo, aut expugnatam urbem diripi a victoribus. Atque unus e regibus circumfusus medio fluvio ait : Nemea longe domina viridum nemorum, locus a Jove electus, non magis contraria laboribus Herculis, quam nunc nobis, eo tempore quo stringeret minacem cer vicem furiosi monstri, et arctaret spiritum ejus intra turgentia membra : satis sit

*****

e fontibus.—822 Marklandus ad Sylv. i. 2. 158. legit : *justumve in gurgite* : ita quoque Handius ibidem.—823 *Perfurere et captam* Petreus. Burm. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Vide ad Theb. ii. 420. ubi eadem varietas. Marklandus ad Sylv. i. 1. legit : *Perfurere aut captam.*—826 Unus Behot. *quantum non Herculis.*—827 *Clara magis* Marklandus ad Sylv. ii. 7. 46. *colla comantia* Put. unus Behot. Lipsian. et Venett. *colla immanitia* optimus Barthianus ; unde ille : *colla immania.*—828 Pro *tumidos* Behot. 1. exhibet *timidos.*—

NOTÆ

crescentes, et ripas facientes atque attollentes, quos avulsos tumultu concurrentium militum dicit. *Vetus Scholiastes.* Virg. Æn. vi. ‘Riparumque toros et prata recentia rivis.’

826 *Lecta Jovi sedes*] Quia ibi Jovis Nemæi templum insigne. Vide Pausaniam Corinthiacis. *Quam nunc, non Herculis actis Dura magis*] Non magis dura Herculis actis ; non magis molesta ac adversa Herculi, eo tempore quo leonem Nemæum interfecit, quam nunc nobis, cum siti pæne perimus. *Herculis actis*] In hac enim sylva Hercules leonem ‘Nemæum’ dictum occidit. Ceterum hunc versum sexque sequentes rejicit Guyetus, ut ineptiarum plenos et Papinio

indignos, dicitque etiam non agnosci a Lactantio.

828 *Angeret*] Bene. Nam et sic proprie interfecit leonem ἀπρωτον. Apollodorus Bibl. lib. ii. Καὶ περιθὲς τὴν χεῖρα τῷ τραχήλῳ κατέσχευ ἄγχων, ἕως ἐπνίξε. Et compositis collo manibus, eo usque astrictum tenuit, donec eum præfocavit. Seneca Hercule Œtæo : ‘Hisne ego lacertis colla Nemæi mali Elisa pressi?’ Qualem videmus Hercule in Græcorum Numismatibus, et C. Publicii Denariis.

829 *Hac sævisse tenus populorum incepta tuorum*] Supplendum ‘in,’ in incepta, seu incepta tuorum populorum impedisse.

Sufficiat : tuque o cunctis insuete domari 830
 Solibus, æternæ largitor corniger undæ,
 Lætus eas ; quacumque domo gelida ora resolvīs
 Immortale tumens : neque enim tibi cana repostas
 Bruma nives, raptasque alio de fonte refundit
 Arcus aquas ; gravidive indulgent nubila Cori : 835
 Sed tuus, et nulli ruis expugnabilis astro.
 Te nec Apollineus Ladon, nec Xanthus uterque,

tibi hactenus impediisse exorsa tuarum gentium. Et tu, quem nulli calores solis subigere solent, cornute perennis aquæ dator, fluas hilaris. Sub quocumque signo evolvis frigidum os, semper es inexhaustus. Non enim albens hyems tibi refert diu serratas nives, nec cælestis arcus aquas remittit extractas ex alio flumine, et fæti Cori præbent nubila: sed ex te ipso semper plenus es, et effunderis, a nullo superabilis sidere. Non Ladon Phæbeus, nec uterque Xanthus, et superbus Sperchius,

////////

832 Unns Behot. *Leris eas*.—833 Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. omnes Barthiani, unus Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Gevart. et Amstel. *reportat* ; Gro-novius vero ex suis optimis membranīs edidit *repostas* ; ita quoque Petrens. et alter Behot.—834 *Bruma nivem* optimæ Barthii membranæ. Pro *raptasque* Lipsian. habet, *portasque* ; unde Bernartius fecit, *potasque* ; quod probat Barthius. Omnes alii codd. et edd. *raptasque*.—835 *Iris aquas* in quibusdam codd. ex glossa ; *Arquus aquas* in aliis. *gravidique* unus Behot.—836 *Sed ruis, at nulli* Exc. Cantab. *expugnabilis Austro* unus Barthianus.—837 *Saxtus*

NOTÆ

830 *Tuque*] Langiam fontem alloquitur. *O cunctis insuete domari Solibus*] Refer ad hoc, quod supra dixit : ‘ Si forte vado Langia perennes Servat aquas,’ &c.

831 *Corniger*] Tauriformes enim depicti fluvii, et innixi urnis aquam emittentibus.

835 *Arcus*] Supple cælestis. *Cori*] Cori venti spirantes ab occasu solstitiali, et pluvias facientes.

836 *Tuus*] Id est, propriis, non alienis aquis scatens.

837 *Apollineus Ladon*] Ladon fluvius Arcadiæ. *Apollineus*] Quia Apollo Daphnen Ladonis filiam adamavit. Supra vs. 289. *Xanthus uterque*] Duo enim erant fluvii ejusce nominis : alter in Lycia duobus fontibus e monte Cadmo ortus, et non

procul ab oppido sui nominis, in mare Lycium effusus : alter vero in Troade, ‘ Seamander ’ etiam dictus. Homerus Iliad. X. assignat huic fluvio duos fontes, unum calidum, alterum frigidum. Sed Strabo lib. I. et XIII. docet fontem Scamandri non esse, ubi Poëta eum collocat, sed in monte Ida, atque unum esse fontem, non duos ; probabileque esse dicit exarnisse calidas aquas : frigidas vero, quæ e Scamandro per alveum subterraneum effluentes illic emergant, aut etiam, quia vicinæ sunt Scamandro, ejus fontes dici potuisse. Additque ex Democrito Scep-sio esse collem quendam montis Idæ, ‘ Cotylum ’ vocatum, distantem 120. stadiis ab urbe Scepsi, ex eoque scaterere Scamandrum, Granicum, et Æ-

Sperchiusque minax, centaureusque Lycormas
 Præstiterint: tu pace mihi, tu nube sub ipsa
 Armorum, festasque super celebrabere mensas. 840
 Ab Jove primus honos: bellis modo lætus ovantes
 Accipias, fessisque libens iterum hospita pandas
 Flumina, defensasque velis agnoscere turmas.

ac Centaureus Lycormas te dignitate antecesserint. Tu pacis tempore, tu sub ipso pulvere certaminum, mihi sacer eris, et memoraberis super festas mensas. Invocaberis primus post Jovem. Excipias modo, grato animo, reduces ex bello victores, et libenter rursus aperias fatigatis hospitales aquas, et agnoscere velis copias quas servasti.

uterque unus Behot.—841 A Jove uterque Behot.—843 In iisdem codd. de-fessaque velis.

NOTE

sepum; duos ultimos quidem ex plurimis fontibus confluentes Septemtrionem versus tendere, et in Propon-tidem effundi; Scamandrum vero ortum unico fonte Occidentem versus. Idem auctor scribit Scamandrum jungi Simoënti, eosque facere juxta mare paludem 'Stomalin-nem' vocatam; et sic demum influere in mare. Discimus etiam ex Æschine in quadam Epistola ad Senatum et populum Atheniensem, moris fuisse in Troade, ut virgines, quæ nubarent, ad Scamandrum accedentes abluerent se, et hoc quasi quoddam carmen accinerent, *λάβε μου, Σκάμανδρε, τὴν παρθενίαν*, Accipe, Scamander, virginitatem meam; refertque Cimonem quendam captata occasione hujusce consuetudinis occultasse se sub Scamandri arbustis, ac caput cinxisse arundinibus, raptaque Cal-lirhoë virgine, quæ secundum con-

suetudinem ad hunc fluvium accesserat, protuleratque hæc verba solennia, disparuisse, tanquam si Scamander esset.

838 *Sperchiusque minax*] Sperchius Thessaliæ fluvius, qui monte Pelio effusus rapidissimo cursu, unde *minax*, in sinum Maliacum evolvitur. *Centaureusque Lycormas*] Lycormas, postea 'Evenus' dictus, fluvius Ætoliæ, ortus in monte Callidromo, et juxta Calydonem in mare Ionium effunditur; dicitur *Centaureus* a Nesso Centauro, qui hunc custodiebat, vel quod in eo fluvio Herculis sagittis Centaurus Nessus sit peremptus.

840 *Festasque super celebrabere mensas*] Tangit morem, quo super mensam Dii invocabantur, iisque fiebat libatio.

841 *Ab Jove primus honos*] Id est, post Jovem secundus invocabere,

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER V.

ARGUMENTUM.

EXTINCTA siti, dum exercitus Argivus viæ se committit, Adrastus Hypsipylem rogat nomen, patriam, fortunam, ac genus. Illa mœsto vultu et sua vulnera refricare ægre habens, paucis et obscuris verbis loquitur de Lemno, et de promiscua omnium marium cæde a Lemniadibus facta; se Hypsipylem esse, quæ patrem Thoantem hujus insulæ regem ab hac immani cæde servaverit: et tunc apud Lycurgum servitutem servire. Adrastus alique duces, tanta virtute et fortunæ mutatione commoti, majore studio illam orant, ut hos casus ipsis enarret. Tandem horum victa precibus exponit totam istiuscæ crudelissimæ stragis et suarum calamitatum seriem; quæ est ejusmodi: Venus Lemniis graviter infensa, quod nullas ei aras, nullaque templa consecravissent, locum vindictæ quærens, tantum viris contemptum in uxores inspirat, ut per tres annos, quibus patriam reliquerant, bellum Thracibus illaturi, nullum ad eas nuntium mittere dignati sint. Unaquaque earum hoc perquam iniquo animo ferente, Polyxo anus Lemnia, subito furore a Venere immisso percita, domo erumpit, pulsatisque ædium foribus concilium mulierum convocat. In templum Minervæ conveniunt. Ibi Polyxo, stricto ense, atrocissimis verbis exaggerat injuriam, quam a maritis recipiebant, illasque exhortatur, ut eos reversos, omnesque omnino mares, cujuscumque forent ætatis, jugularent. Cum hæc intonat, ecce vela in mari apparent. Classis erat Lemniorum domum redeuntium. Exclamat Polyxo, capiendam occasionem, superos cæptis faventes, maritos in ipsarum manus tradere, Venerem sibi apparuisse, ensẽ, quem tenebat, dedisse, ac pollicitam fuisse se pro his, quos e medio tollerent, meliores alios ac gratiores daturam. Et ut illas magis incenderet, addit maritos alias uxores in Thracia duxisse, quas secum forsã adveherent. His verbis in rabiẽ versæ Lemniades, jurant supra immolatum puerum, quem una ex iis mactandum obtulerat, se tam immane facinus patraturas. Lemnii specie bene accipiuntur; verum, nocte jam provecta,

mulieres hos incautos vinoque ac somno gravatos cum omnibus maribus occidunt. Hypsipyle hæc videns ad cubiculum patris Thoantis currit, re breviter narrata eum surgere cogit, ductumque ad littus maris ac naviculæ impositum numinibus maris commendat. Et ut fidem faceret se illum occidisse, ingentem pyram, quasi cremando ejus corpori, struit. Hac arte conciliatis Lemniadum animis, regina proclamatur. Aliquo post tempore, Argonautæ, duce Jasone, Colchos ad vellus aureum in Græciam reportandum contententes, gravissima tempestate, dum Lemnum præternavigant, excipiuntur. Ejus vitandæ gratia portum Lemni petunt; sed Lemniades Thracum aggressionem esse ratæ, eos telis ac sagittis repellunt. Jasone autem, olivæ ramo ostenso, pacem poscente, Argonautæ non solum in urbem, sed in lectos Lemniadum, procurantibus ac conciliantibus Junone et Venere, admittuntur. Sic Hypsipyle Jasoni nubit, ex quo geminos Thoantem et Enneon suscipit. Profectis tandem Argonautis, famaue Lemnum perlata, regem Thoantem vivere, ac Chio regnare, Lemniades adversus Hypsipylen fremunt, eamque morti deposcunt. Hæc, fuga clam arrepta, littus petit, ut mari se committeret. Piratæ illuc impulsæ eam ibi repertam rapiunt, vectamque in Græciam Lycurgo Nemeæ regulo vendunt, qui eam nutriendo filio Opheltæ seu Archemoro præponit. Dum hæc Argivis narrat Hypsipyle, serpens Archemorum infantem in gramine depositum extrema cauda ferit et occidit. Morientis vagitus ad aures Hypsipyles perveniunt. Currit citatissimo gradu, cernitque infantem mortuum, et serpentem juxta jacentem. Horrendos ululatus edit. Advolant Argivi. Hippomedon ingens saxum in serpentem projicit irritò ictu: at Capaneus illi caput hasta transfigit. Serpens, avulsa hasta, in templum Jovis Inachii fugit, et ibi moritur. Interim Lycurgus, audita filii morte, accurrit, ut Hypsipylen occideret; sed a Tydeo, Parthenopæo, Hippomedonte, ac Capaneo retinetur: coëuntibusque in ultionem principis incolis, atrox pugna commissâ fuisset, nisi Amphiarans omnia prudentia sua pacificasset. Alia ex parte, equites Argivi, qui præcedebant, sparso rumore ad supplicium rapi Hypsipylen, parabant se ad faces injiciendas arcibus Lycurgi, et omnia diruere minitabantur, nisi Adrastus arreptam in currum Hypsipylen, per medias turmas, illam salvam et incolumem furentibus ostentasset. Thoas autem et Enneos filii Hypsipyles, qui in Græciam matris perquirendæ causa transvecti fuerant, et a Lycurgo hospitio recepti, quique enim fuerant secuti, cum primum, audito filii casu, ex ædibus eruperat, ut nomina Lemni et Thoantis audiunt, irruunt per medias catervas, ac matrem repertam amplectuntur. Illa hæret immobilis, et tandem cognitis filiis, suæ lacrymæ in alias conversæ sunt. Dum hæc omnes mirantur, cymbala et tympana in aëre audita sunt. Tunc Amphiarans Apollinis monitu declarat omnes hos casus consilio Deorum contigisse: et solatus Archemori parentes, dicit illum desleri non debere, qui Deus esset, sed potius honores divinos ei deferendos, vitamque illius tam brevem Nestoris et Tithoni longæ senectutis esse præferendam.

PULSA sitis fluvio, populataque gurgitis alveum
 Agmina linquebant ripas, amnemque minorem :
 Acrior et campum sonipes rapit, et pedes arva
 Implet ovans : rediere viris animique, minæque,
 Votaque, sanguineis mixtum ceu fontibus ignem

5

Sitis amne sedata est, et copiæ, direpto fluminis alveo, deserebant littora, ac fluvium diminutum. Et equus ardentior repetit campum, et exultans pedes agros implet. Reversi militibus animi et minæ, ac spes, ut si bibissent ardorem belli infu-

//////////

Behott. 1. 2. duo Barthiani, Put. Lactant. Venett. 3. 4. Rom. Lindenbrog. Cruc. et Barth. hoc habent Argumentum :

*Postquam pulsa sitis, relevataque membra fluentis,
 Inachides juvenes, ante omnes mitis Adrastus,
 Hypsipyles cælum, gentem, patriamque requirit.
 Ingemit illa quidem, et tandem vix mæsta profatur ;
 Lenno erat patria, princeps mihi sanguinis Evun,
 Hic Veneris rabie ætas cuncta peremta virorum est.
 Ast ego sola meum earum miserata parentem
 Committo incolumem ventis : mox ipsa per undas
 Excessi geminam linquens de Jasone prolem.
 Hæc fata, Archemorum sacro serpente peremptum
 Conspicit Eurydice, genitris miseranda querelis
 Intonat, et placat Graiorum turba Lycurgum.*

Versu 1. *membraque levata fluentis* Behott. 1. 2. et duo alii codd. Barthii, quam genuinam scripturam ille putat. Vs. 2. *Inachidæ* Behott. 1. 2. et vetus codex Barthii. Vs. 3. *Ipsiphiles* Behot. 1. *Isiphiles* Behot. 2. Vs. 4. *at tandem* vetus Barthii; quod ille probat. Vs. 5. 'In alio libro, qui fuit Theodori Pulmanni, inserta est vocula: *patria est*; quam non admittimus.' Barth. Behot. 1. *patriæ*. Vs. 6. *Hic Veneris rabiem sat est peremta virorum est* codex Barthii; unde ille: *Hic Veneris rabie vis tota, &c.* Unus Behot. *peremta*. Vs. 7. *At ego unus* Behot. *mecum ali earum* unus Barthianus. Vs. 8. 'In codd. *Incolumem misi ventis*. Puto auctorem non omnino improbum scripsisse: *inmisi ventis*. 'Committendi' tamen et 'commendandi' verbis utitur Papinius vs. 283. et 287.' Barth. Vs. 9. *Excelsi geminam liqui* membranæ Barthii. Uterque Behot. *linquens yasone*. Vs. 10. *serpente peremtum* unus Behot. Vs. 11. *Elidicen* Behot. 1. *Erudicen* Behot. 2. Vs. 12. *Licurgum* in utroque Behot.

In Inscriptione hujus quinti libri quædam Barthii membranæ Papinio ponunt Titulum: *Statii Aquilini*.—1 Dan. Put. Petav. uterque Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *alvum*; optimæ Barthii membranæ, Petrens. Exc. Cantab. Aldd. Colin. Gryph. Gevart. Grasser. et recentt. *alveum*.—2 Optimæ Barthii membranæ *rippas*.—5 Exc. Cantab. Petrens. Burni. Lang. Laur. Buslid. unus Behot. optimi Barthiani, Venett. Rom.

NOTÆ

1 *Alveum*] Hic duæ syllabæ in unam coeunt metri gratia.

2 *Amnemque minorem*] Potu scilicet exercitus.

4 *Rediere, &c.*] Siti enim gravissima omnis ardor animorum extinctus fuerat.

Hausissent belli, magnasque in prælia mentes.
 Dispositi in turmas rursus, legemque severi
 Ordinis, ut cuique ante locus, ductorque, monentur
 Instaurare vias. Tellus jam pulvere primo
 Crescit, et armorum transmittunt fulgura sylvæ. 10
 Qualia trans Pontum Phariis defensa serenis
 Rauca Parætōnio decedunt agmina Nilo,
 Cum fera ponit hyems : illæ clangore fugaci

sum cruentis aquis, et ingentes spiritus ad certamina. Ordinati denuo in agmina, ex more rigidæ militiæ, ut cuique locus et dux ante erat, jubentur viæ se committere. Jam terra primo pulvere attollitur, et nemora transferunt fulgorem armorum. Sic raucæ gruum catervæ, quæ trans mare servatæ sunt amænitate aëris Ægyptii, migrant e Nilo Parætōnio, cum aspera hyems desinit. Hæ volant præcipiti clan-

//////////

Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. *sanguinei*, probantibus Barthio et Burmanno; et ita conjectabat Jortinus; *sanguineis* exhibent alter Behot. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. seu *fontibus* Lang. Laur. Buslid. Dan. Put. Petav. Plant. Lindenbrog. et Cruc. 'Pueri sciunt *cœu* scribendum.' Barth. Et ita edd. vett.—7 *Dispositum in turmas duo Barthiani*.—8 *Optimus, aliq̃ue Barthiani, cum uno Behot. monetur: ita quoque Lutatius*.—11 *Pro defensa Put. et nonnulli Barthiani: deprensa*.—13 *Unus Behot. et nonnulli Barthiani: clangore*

NOTÆ

7 *Legemque sereri Ordinis*] Severissima enim militaris disciplina apud Græcos et Romanos. Et respicit ad morem Romanorum, qui militem, etiam cum absente hoste nihil timeretur, summa diligentia in ordinibus continebant.

9 *Tellus jam pulvere primo Crescit*] Quia dum erigitur pulvis, terra crescit in altitudinem. Supra lib. præcedente: 'Longoque attollit pulvere campum.'

10 *Fulgura*] Splendor enim armorum micans, qua laxant rami nemus, refert speciem fulguris.

11 *Phariis*] Ægyptiis, ut jam diximus sæpius. *Defensa*] A rigore hyemis. *Serenis*] *Serenis* hic pro serenitatibus. Ita Virgilius Georg. 1. 'Nec minus ex iubri soles et aperta serena Prospicere.' In Ægypto enim per-

petua aëris serenitas ac temperies per hyemem.

12 *Rauca agmina*] Grues, quæ in Septentrionalem regionem æstate convolare solent. Vide Solinum cap. 16. et Plinium lib. x. cap. 23. et Ciceronem de Natura Deorum lib. 11. de expeditionibus gruum. *Rauca*] Quia grues maxime vocales. *Parætōnio Nilo*] Nilus dicitur 'Parætōnius,' a Parætōnio oppido, quod situm est in finibus Ægypti et Libyæ Marmariæ, stadiis ferme nongentis distans a Catabathmo, portumque habens ingentem. Forte legendum *Parætōnio*, a Parætōnio urbe prope Alexandriam, quæ Stephano vocatur 'Ammonia.'

13 *Illæ*] Referendo ad Grues, de quibus loquitur Poëta, non ad 'rauca agmina.'

Umbra fretis arvisque volant: sonat avius æther.
 Jam Boream imbresque pati, jam nare solutis 15
 Annibus, et nudo juvat æstivare sub Hæmo.
 Hic rursus simili procerum vallante corona
 Dux Talaionides, antiqua ut forte sub orno
 Stabat, et admoti nixus Polynicis in hastam:
 At tamen, o quæcumque es, ait, cui gloria tanta 20
 Venimus innumeræ fatum debere cohortes,
 Quem non ipse Deum sator aspernetur honorem,
 Dic age (quando tuis alacres assistimus undis)
 Quæ domus, aut tellus, animam quibus hauseris astris?
 Dic quis et ille pater? neque enim tibi numina longe, 25
 Transierit fortuna licet: majorque per ora
 Sanguis, et afflicto spirat reverentia vultu.

gore, inumbrantes campos et maria; strepit inaccessus æer: jam illis gratum est ferre Aquilonem et pluvias, jam nature in fluvii liquefactis, et agere æstatem sub Hæmo nivibus exuto. Hic iterum rex, Talao genitus, eodem choro optimatum stipante, ut forte stabat sub veteri orno, fultus in hastam proximi Polynicis: Verum, inquit, o quæcumque es, cui tantus honos contigit, ut innumeræ copiae, quæ huc accessimus, tibi salutem deberemus, quam gloriam non ipse Deorum pater dedignaretur, eloquere age (quoniam adsumus recreati tuis equis) quod genus tibi sit, quæ patria, et a quibus sideribus spiritum duxeris? et dic quis sit ille pater, de quo locuta es? Non enim Dii longe a te absunt, quamvis fortuna discesserit, generosior tamen sanguis paret supra vultum tuum, et dignitas elucet in mæsto ore. Lemnius suspi-

*****

sagaci: ita quoque Dan. Heinsius ad Claudian. Bell. Gild. 475.—14 Umbram fretis arvisque volant Heinsius ibidem: arvisque volans Aldd. Colin. Gryph. et Basil.—18 Talaionides Behott. 1. 2. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Vide Gronov. ad Theb. 11. 141.—20 Optimæ Barthii membrana, quicumque.—21 In iisdem membranis vitam pro fatum, probante

NOTÆ

14 *Umbra fretis arvisque volant*] Hyperbole; ut denotet multitudinem grum, dicit illas inumbrasse arva fretaque. *-Arius*] Homini scilicet, animalibusque ceteris, exceptis avibus.

16 *Nudo*] Non hic sine honore sylvarum, ut interpretatur Lactantius, sed detecto nivibus. *Hæmo*] Hæmus mons Thraciæ altissimus.

18 *Talaionides*] Adrastus Talai filius.

21 *Venimus*] Supple, huc, ut debe-

remus vitam.

23 *Quando*] Pro, 'quoniam.' Virgil. 'Quando hæc te cura remordet.'

24 *Animam quibus hauseris astris*] Respicit ad Stoicorum opinionem, qui animam ex astris deducunt. Vide Theb. 11. 62. 'Præreptaque noscit Sidera, principiumque sui.'

25 *Dic quis et ille pater*] Præcedente enim libro dixerat Hypsipyle: 'Et nobis regnum tamen, et pater ingens.'

26 *Fortuna*] Felicitas.

Ingemit, et paulum fletu cunctata modesto
 Lemnias orsa refert : Immania vulnera, rector,
 Integrare jubes, furias, et Lemnon, et arctis
 Arma inserta toris, debellatosque pudendo
 Ense mares : redit ecce nefas, et frigida cordi

30

rat, et paulum morata modestis lacrymis hæc respondet : Ræx, cogis reficere atroces plagas, narrando furores, et Lemnum, ac ferrum illatum angustis lectis, et cæsos mares ignominioso gladio. Ecce crimen in mentem revertitur, et frigida Furia.

~~~~~

Barthio : hoc etiam agnoscit Lutatius.—30 Behot. 1. *et Lenon* ; Behot. 2. *et Lepnon*. Optimus codex Barthii *altis* pro *arctis*.—31 ‘In optimo libro longe venustior scriptura legitur *debellandosque* ; atrocitatem enim rei tantam facit, tantum horret narrationem ejus, ut velut adhuc patrandas cædes sibi diris

NOTÆ

28 *Fletu cunctata*] Colligens animum, et recordatione malorum suorum fletum solitum repetens. *Modesto*] Non indecenti, non nimio, qui formam deturparet, dignitatem ejus vilefaceret.

29 *Lemnias*] Hypsipyle, a Lemno insula. *Immania vulnera, rector, Integrare jubes*] Virgilius *Æneid.* II. ‘Infandum, regina, jubes renovare dolorem.’

30 *Furias*] Quibus correptæ Lemniades maritos maresque omnes occiderunt. *Lemnon*] Lemnos insula Maris *Ægæi*. Abest hæc ab *Atho* 87. millia passuum : circuitu patet 22500. passuum. Lemnii Vulcanum colebant eximie, ab eoque primaria urbs Lemni ‘*Hephæstia*’ vocata. Est et oppidum Myrina, in cujus forum mons *Athos* e Macedonia *Solstitio* ejaenlatur umbram. Poëtæ autem ideo fabulati sunt Vulcanum cecidisse in Lemnum, quod illa ignibus et flammis scateret, ut *Ætna* *Siciliæ*, et *Vulcaniæ* insulæ. Unde *Seneca* in *Hercule* *Etæo* : ‘Quæ tanta nubes flamma *Sicanias* vomit, Quæ *Lemnos* ardens?’ *Ignis* autem *Lemni* maxime erumpebat e monte *Mosychlo*, de quo

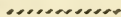
Hesychius, et *Nicander* in *Theriacis*, ad quem *Scholias* citat ex *Antimacho* : ‘*Ἡφαίστου πυρὶ εἵκελον ἦν βατιτύσκει Δαίμων ἀκροτάταις ὄρεος κορυφαῖσι Μοσύχλου*. Quales in summa rupe *Mosychli* *Mulciber accensis fornacibus excitat ignes*. Vide *Bochartum* de *Colon. Phœnic.* lib. I. cap. 12. Ex hac insula affertur nobilis illa terra, quam ‘*sigillatam*’ vocant, de qua multa *Thevetus* *Cosmographiæ* lib. VIII. et meminerat *Myrtilus* olim *Lesbicum* lib. I. teste *Natali Mythol.* lib. II. cap. 6. *Lemnos* hodie vocatur *Stalimene*.

31 *Debellatosque pudendo Ense mares*] Lemniades, cum decimam frugum Diis omnibus singulis annis offerrent, Venerem consulto prætermiserunt : unde *Dea*, graviter irata, odorem hircinum Lemniadibus immisit, quem cum mariti ferre non possent, conscensis navibus *Thraciam* petiverunt, *Thracum* filias sibi matrimonio juncturi : quo a Lemniadibus comperto, conspiratione facta redemptes maritos interemerunt cum omnibus maribus ; *Hypsipyle* sola patrem *Thoantem* servavit. Hæc omnia latius infra describuntur.

Eumenis : o miseræ, quibus hic furor additus ! o nox !
 O pater ! illa ego sum, (pudeat ne forte benignæ
 Hospitis,) illa, duces, raptum quæ sola parentem 35
 Occului : quid longa malis exordia necto ?
 Et vos arma vocant, magnique in corde paratus.
 Hoc memorasse sat est ; claro generata Thoante,
 Servitium Hypsipyle vestri fero capta Lycurgi.
 Advertere animos, majorque, et honora videri 40
 Parque operi tanto : cunctis tunc noscere casus
 Ortus amor : pater ante alios hortatur Adrastus.
 Immo age, dum primi longe damus agmina vulgi,
 Nec facilis Nemee latas evolvere vires,
 Quippe obtenta comis, et ineluctabilis umbra, 45

*O infortunatæ, quibus hæc rabies fuit immissa ! o nox ! o pater ! Ego sum illa, principes, (ne forte erubescatis officiosa hospita,) illa sum, quæ sola abdidi subtrac-
 tum patrem. Quid multis verbis utor in narrandis calamitatibus meis ? et bellum
 et magna incepta, quæ in mente agitatæ, vos cient. Hoc sufficere dixisse ; Hyp-
 sipyle a celebri Thoante orta, captiva servitutem servio apud vestrum Lycurgum.
 Applicuerunt mentes, et visa est illis angustior, et venerabilior, ac capax tum præ-
 clari facinoris. Tunc cupido omnibus innata est sciendi ejus fortunam. Præ aliis
 senior Adrastus rogat. Immo age, dum longe præmittimus ordines primorum ag-
 minum, nec facile est expedire e Nemæe numerosas copias, quippe umbrosa sylva
 hinc et inde ramis obducta est et insuperabilis, narra scelus Lemniadum, et laudes*

imaginibus præfingat.' Barth.—34 Manuscripti codd. Lindenbrogii: *illa ego nam*.—35 *Hospites*: *illa, Duces, raptum*, &c. legit Barthius.—38 *Hæc meminisse* Lipsian.—39 *Hypsipyle* Behot. 1. *Isiphile* Behot. 2. *capta* habet Exc. Cantab. sed pro v. l. *rapta*. Vide Theb. II. 328.—43 *Imo agedum* margo ed. Barth.—44 *Nemææ* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. 'Error in omnibus retro editis, quem non debebat interpretatione fovere Barclaius,

NOTÆ

33 *Furor additus*] Bene *additus*. Zelotypiæ scilicet, non enim maritos maresve occidissent, nisi ad id a Furis impulsæ fuissent. *O nox*] Noc- tum enim maritos cum omnibus mari- bus occiderunt.

34 *Benignæ*] Cum audietis e Lem- no me esse, ne me includatis reliqua- rum ejus insulæ mulierum numero, nec vobis pudori sit mecum colloqui.

35 *Quæ sola parentem Occului*] Om- nes scriptores Hypsipyle dant lau-

dem servati patris : sed non conve- niunt de modo quo id fecit, ut infra referemus.

39 *Servitium Hypsipyle vestri fero capta Lycurgi*] Hypsipyle enim, ut infra videbitur, a piratis capta, et in Græciam advecta, vendita fuerat Ly- curgo, de quo superiori libro.

44 *Facilis evolvere*] Id est, ex qua non facile est evolvere.

45 *Comis*] Comæ arborum, folia, frondes,

Pande nefas, laudesque tuas, gemitusque tuorum,

Unde hos advenias regno dejecta labores.

Dulce loqui miseris, veteresque reducere questus.

Incipit: Ægæo premitur circumflua Nereo

Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Ætna 50

Mulciber: ingenti tellurem proximus umbra

Vestit Athos, nemorumque obscurat imagine pontum.

Thraces arant contra: Thracum fatalia nobis

tuas, et tuorum planctus: qua de causa imperio deturbata incideris in hanc calamitatem. Gratum est infelicibus loqui, et revocare in memoriam antiquos luctus. Orditur Hypsipyle: Lemnos arclatur Mari Ægæo circumdata, ubi fatigatus Vulcanus conquiescit a laboribus Ætnæ flammis vomentis. Vicinus Athos tegit insulam magna umbra, et opacat mare specie sylvarum suarum. Thraces cohunt terram

////////

omnia ad vocem umbræ trahendo.' Barth.—47. 48 In optimo codice Barthii duo versus trajecti leguntur. 'Magis placet vulgata, aliorumque manuscriptorum lectio.' Barth.—51 Behott. 1. 2. *mulcifer*. 'Juvet Papinium inserendo voculam, ut *proximus*; sed vulgatam lectionem omnibus libris constantem non sollicitamus.' Barth.—53 *Thraces erant contra* in nonnullis codd.

NOTE

46 *Laudesque tuas*] Quia sola servavit patrem.

48 *Dulce loqui miseris*] Enrip. Æneo: τῷ δυστυχούντι πως Τερπνὸν τὸ λέγειν, καποκλαύσασθαι πάλιν. *Infelici enim calamitates narrare, rursusque flere dulce est. Quo respiciunt quoque hæc Isidori Pelus. lib. iv. Ep. 110. Οἱ μὲν γὰρ βοῶντες καὶ πρὸς τοὺς πέλας τὸ πάθος ἐκφέροντες, οὐ μικρὰν λαμβάνουσι τοῦ πάθους παραμυθίαν, κουφίζεται γὰρ τρόπον τινὰ τῇ διηγῆσει τὰ πάθη. Queruli enim, et in sinum propinquorum dolorem deponentes, non minimam consolationem accipiunt: quodammodo enim dolor narrando pacatur. Seneca Medea: 'Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.'*

49 *Nereo*] Nereus Deus marinus. Sumitur et Poëtis pro mari, ut hoc loco.

50 *Ætna*] Ætna mons Siciliæ flammam vomens; unde dicitur *ignifera*. *Respirat*] Officinam enim Vulcanus habuisse dicitur in monte Ætna.

51 *Mulciber*] Vuleannus. *Ingenti tellurem proximus umbra Vestit Athos*] Athos mons Thraciæ Homero et Melæ, Macedoniæ vero Plinio, seu potius inter utramque situs, tantæ altitudinis, ut Solstitio umbram in forum urbis Myrinæ Lemni extendat, ut supra jam diximus, et cineres in aris, quas in vertice sustinet, non abluuntur, sed quo relictæ fuerint aggere manent. Ceterum, ut ait Mela, non Promontorio, ut alii, verum totus est, totoque longo dorso procedit in pelagus; qua continenti adhæret, a Xerxe in Græcos tendente perfossus, transnavigatusque, et factus freto navigabili pervius. Ex hoc monte Stasirates nobilis architectus Alexandri facturum se effigiem pollicebatur, cuius manu levia designaverat civitatis amplissimæ mœnia, dextra pateram, quæ exciperet omnium fluminum, quæ sunt in eo monte, aquam, ut inde in mare profunderetur. Hodie Athos vocatur Ἁγιον ὄρος seu *Monte Sancto*.

Littora, et inde nefas. Florebat dives alumnis
 Terra, nec illa Samo fama, Delove sonanti 55
 Pejor, et innumeris quas spumifer assilit Ægon.
 Dis visum turbare domos : nec pectora culpa
 Nostra vacant : nullos Veneri sacravimus ignes :
 Nulla Deæ sedes : movet et cœlestia quondam
 Corda dolor, lentoque irrepunt agmine pœnæ. 60

oppositam. Ripæ Thracum nobis funestæ sunt, et inde scelus. Clarebat insula abundans populis, nec illa nomine inferior Samo, et Delo oraculis celebri, et aliis innumeris insulis, quas spumoso Mare Ægæum fluctibus percutit. Diis placuit affligere domos. Nec nostri animi carent noxia. Nullas flammis dedicavimus Veneri, nullum apud nos erat Deæ sanum. Dolor interdum tangit Deorum pec-

////////

scriptis.—54 In optimis Barthii membranis: *divis florebat alumnis*, probante Barthio.—59 *Indignata Dea est Dan.* pro quo omnes alii codd. et edd. ha-

NOTÆ

53 *Thraces arant contra*] Thraces incolæ Thraciæ, quæ regio Europæ, est Macedoniæ ad Occasum proxima, Nesto fluvio, ut vult Ptolemæus, Strymone vero, ut mavult Plinius, ab eadem divisa : finit eam a Septemtrione Danubius, ab ortu Pontus et Propontis, a Meridie Ægæum Mare. Lemnos insula ipsi est opposita.

54 *Et inde nefas*] Quia Lemnii ex hac regione uxores petere decreverant : unde iratæ Lemniæ eos interfecerunt. Vel *inde nefas* seu exemplum sceleris. Polyxo enim, ut stimulet Lemniades contra maritos, hæc ait : ‘Quod si propioribus actis Est opus, ecce animos doceat Rhodopeia conjux Ulta manu thalamos, pariterque epulata marito.’

55 *Samo*] Samos ; hæc insula Ioniæ adjacet : erat in tutela Junonis. *Deloque*] Delos una e Cycladibus, ut jam diximus sæpius. *Sonanti*] Oraculis scilicet.

56 *Ægon*] Ægæum Mare. Sic etiam vocatur a Valerio Flacco.

58 *Nullos Veneri sacravimus ignes : Nulla Deæ sedes*] Valerius Flaccus

Argonauticorum lib. II. dicit, stare quidem frigidam aram Veneris, non tamen nullam esse : ‘Contra Veneris stat frigida semper Ara loco, meritas postquam Dea conjugis iras Horruit, et tacitæ Martem tenuere catenæ.’ Apollodorus dicit Venerem iratam fuisse Lemniadibus, quod illam nullo honore prosequerentur ; cui suffragatur Suidas explicando proverbium *Λήμνιον κακόν*, malum Lemnium. Dicit etiam Scholiastes Heeubæ Euripidis, morem fuisse apud Lemnum celebrandi quotannis festum in honorem Veneris ; sed Lemniades illud prætermisisse : quod et confirmat Hyginus cap. 15. ‘In insula,’ inquit, ‘Lemno mulieres Veneri sacra aliquot annos non fecerant.’ Ratio autem, quia Lemniades adulterium Veneris in honorem Vulcani damnaverant.

60 *Lentoque irrepunt agmine pœnæ*] Noster eod. libro : ‘Sed videt hoc, videt ille Deum regnator, et ausis Sera quidem, manet ira tamen.’ Horat. III. Od. 2. ‘Raro antecessentem scelestum Deseruit pede pœna

Illa Paphon veterem centumque altaria linquens,
 Nec vultu, nec crine prior, solvisse jugalem
 Ceston, et Idalias procul ablegasse volucres
 Fertur: erant certe, media quæ noctis in umbra
 Divam, alios ignes majoraque tela gerentem,
 Tartareas inter thalamis volitasse sorores

65

tora, et veniunt supplicia tarido pede. Illa descrens antiquam Paphon, et centum aras, nec eadem facie, nec crine, quo prius, dicitur laxasse nuptialem Ceston, et longe abegisse Idalias aves. Erant sane mulieres, quæ publicarent Deam, gerentem alias flammas, et grandiora jacula, per mediæ noctis tenebras inter Tartarcas so-

NOTÆ

clando.' Pœnam, quam omnes improbi Deo debent, interdum omittit Deus, sed non remittit; ampliat quosdam in suo justo iudicio, sed non absolvit; debitum statim non exigit, sed eum fœnore solvendum differt.

Bernartius.

61 *Paphon*] Paphos, urbs Cypri insulæ, in qua Venus religiose colebatur, et centum habebat aras, ut tradunt hic Papinins, et Virgilius *Æneid.* 1. 'Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revisit Ipsa suas: ubi templum illi, centumque Sabæo Thure calent aræ, sertisque recentibus halant.'

62 *Jugalem Ceston*] Cestos, cingulum Veneris, cujus descriptio videnda apud Homerum *Iliad.* O. quo Venus cingitur, omnibus illecebris nuptiarumque cupiditatibus elaboratum, quo matrimonia dicitur alligare.

93 *Idalias volucres*] Idaliæ volucres sunt columbæ, vel cygni, vel passeres, quos curru suo jungit Venus. *Idaliæ*] Quia Idaliæ oppidum nemusque in Cypro insula erat Veneri sacrum.

65 *Alios ignes*] 'Habet enim,' ait Lactantius, 'Venus ignes nunc cupiditatis, nunc odii, secundum fidem sacrorum, vel precationum Veneris Verticordiæ præcipue, quæ rogatur, ut amores injiciat, rursum ut auferat.

Si enim potestas est dandi, nihilominus jus est tollendi, et, amore sublato, aut naturaliter odium residet, aut immittitur.' Ut Virgilius: 'Quæ mihi reddat eum, vel eo me solvat amantem.' Non solum autem creditum est, Venerem amorem ac odium inducere posse, sed etiam mentes virginum mulierumque a libidine ad pudicitiam convertere. Unde Romæ erectum fuit illi templum extra portam Collinam via Salaria sub titulo Veneris Verticordiæ; cum, auctore Julio Obsequente, tres uno tempore virgines Vestales nobilissimæ cum nonnullis equitibus Romanis incesti pœnam subire. Et refert Valerius Maximus Sulpitiam Q. Fulvii Flacci uxorem cunctis castitate prælatam esse, cum Senatus libris Sibyllinis per Decemviros inspectis censuisset, ut Veneris Verticordiæ simulacrum consecraretur, quo facilius virginum mulierumque mens a libidine ad pudicitiam converteretur, et ex omnibus matronis, ex centum autem decem sorte ductæ, de sanctissima femina iudicium facerent. Similis vocabuli Venus apud Thebanos fuit. Nam Harmonie Veneris ἀποστροφῆς simulacrum consecravit, quod ab exlege cupiditate et incestis stupris genus hominum averteret. Pausanias in *Bœoticis.* *Majoraque tela*] Telis amoris supple.

Vulgarent : utque implicitis arcana domorum
 Anguibus, et sæva formidine cuncta replevit
 Limina, nec fidi populum miserata mariti ;
 Protinus a Lemno teneri fugistis Amores : 70
 Motus Hymen, versæque faces, et frigida justi
 Cura tori : nullæ redeunt in gaudia noctes,
 Nullus in amplexu sopor est : odia aspera ubique,
 Et Furor, et medio recubat Discordia lecto.
 Cura viris tumidos adversa Thracas in ora 75
 Eruere, et sævam bellando frangere gentem.
 Cumque domus contra, stantesque in littore nati,
 Dulcius Edonas hyemes, Arctonque frementem

rores volasse in thalamis. Ut vero secretiores ædium partes replevit involutis serpentibus, et omnes fores crudeli pavore ; nec miserata est subditos fidelis conjugis ; statim, molles Cupidines, migravistis e Lemno ; fuit expulsus Hymen, et tællæ extinctæ, et amor legitimi thalami elanguit ; nullæ noctes revertuntur in voluptatem, nullus somnus est in amplexu, aeres ubique simultates, et Rabies, ac Discordia jacet in medio cubili. Unicum viris Lemniis studium erat prostigandi superbos Thraces in opposita plaga, ac domandi armis barbaram nationem. Et cum domicilia eorum essent in conspectu, et nati ipsos expectarent supra ripam, gratius tamen erat illis

*****

bent : Nulla Deæ sedes.—67 *Tractarent* ex quibusdam codd. notavit Lindembrogius ; *Vulgarent* tamen exhibent Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Petrens. Exc. Cantab. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. &c.—68 Put. *nuptu repletset*.—70 Optimus codex Barthii : *e Lemno*.—71 ‘*Inepta scriptura ; quam tamen omnes libri retinent. Quis neget Papinium scripsisse potius ? fugistis Amores, Mutus Hymen, versaque Faces. It frigida justi Cura tori.* Vulgata Papinii lectio etiam in optimo libro nostro comparet, sed supra scripta intra lineas vocula *vel*, quæ varietas lectionis alioquin indicatur ; quæ isto loco, negligente librario, omissa est. Nobis tamen veritatis inveniendæ occasionem præbuit.’ Barth.—75 ‘*Lectio suspecta, cum tertius supra versus eadem voce inceperit. Nullos tamen libros video quiequam mutare volentes.*’ *Idem*.—78 *Ædonias* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin.

NOTÆ

66 *Tartareas sorores*] Furias.

67 *Implicitis Anguibus*] Furia enim angues habent, qui sibi invicem implicantur.

69 *Fidi populum mariti*] Id est, Lemniacum. Lemnos enim erat in tutela Vulcani, qui erat maritus Veneris. *Fidi*] Quia Vulcanus pepercerat uxori adulteræ ; et ut ipsa loquitur Theb. iii. ‘*Et læsi servit tamen ira mariti.*’

71 *Hymen*] Deus nuptiarum. *Versæque faces*] Id est, extinctæ, quia faces invertuntur, ut extinguantur. Faces vero nuptiis adhiberi jam observavimus.

75 *Viris*] Lemniis. *Adversa in ora*] Thracia enim Lemno insulæ opposita.

78 *Dulcius*] Supple, his, seu Lemniis, erat. *Edonas*] Id est, Thracias, quia Edoni Thraciæ populi. *Arcton-*

Excipere, aut tandem tacita post prælia nocte
 Fractorum subitas torrentum audire ruinas. 80
 Illæ autem tristes (nam me tunc libera curis
 Virginitas, annique tegunt) sub nocte dieque
 Assiduis ægræ lacrymis, solantia miscent
 Colloquia, aut sævam spectant trans æquora Thracen.
 Sol operum medius summo librabat Olympo 85
 Lucentes, ceu staret, equos : quater axe sereno
 Intonuit, quater antra Dei fumantis anhelos
 Exeruerè apices : ventisque absentibus Ægon

excipere hyemes Thracias, et ventos Septemtrionis, aut tandem post certamina audire per silentium noctis repentinas strages erumpentium torrentium. Illæ autem Lemniæ mæstæ (nam virginitas vacua solitudine, ac atas tunc me curis liberabant), et anxietatis perpetuis fletibus leniebant diu ac noctu dolorem suum colloquiis, aut respiciunt trans mare crudelem Thraciam. Sol medio laboris sui penso librabit in summo cælo luminosos equos, ut si non moveretur; tonuit quater claro aëre: quater cavernæ fumosi numinis emiserunt globos flammarum, et Mare

~~~~~

Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. et Gevart. *Ædonas* in aliis; *Idonias* vett. Lindenbrogii; *edomitus* codex Nic. Fabri. *Arctonque prementem* Put. —81 Behot. 1. *tum libera*.—82 Lutatius in Comment. *animisque tegunt*.—83 *Assiduis ægre in lacrymis* unus Behot.—84 *Alloquia* pro *Colloquia* correxit

NOTÆ

que frementem] Ventis scilicet. Arcton autem sumi pro Septemtrione omnibus notum est.

82 *Tegunt*] Sive defendunt, seu separant a tali concilio, sive a curis defendunt.

83 *Solantia miscent Colloquia*] Sic lib. sup. de Argia: 'Sat dubium cætu solante timorem Fallere.'

84 *Sævam*] Quia retinebat maritos: vel quia mariti inde uxores adducturi erant. *Thracen*] Thraciam.

85 *Sol operum medius, &c.*] Descriptio solis, cum est in meridiano circulo. Nam summum cæli tenet, et medius est inter ortum et occasum, et sui operis: tantumdem enim ipsi absolvendum est, quantum fecit.

86 *Ceu staret*] Quia in meridie sol stare, seu non moveri videtur. *Quater axe sereno*] Sicut apud veteres

impar numerus faustus habebatur, ut ex illo Virgiliano patet Ecl. ix. 'Numero Deus impare gaudet.' Sic e contra par funestum quid portendebat, ut ex hocce Papinii loco apparet, et ex illo Virgilii Æneid. ii. 'Quater ipso in limine portæ Substitit, atque ntero sonitum quater arma dedere.' Nam ibi Virgilius ex numero sonitum innuit imminentem ruinam Trojæ.

88 *Exeruerè apices*] Dicuntur enim fuisse spiramina ignis in insula Lemno, præsertim in monte Mosychlo, ut supra diximus. Inde etiam fabulæ locus, Vulcanum ibi habere officinam. *Ventisque absentibus Ægon*] Hoc enim in malum omen accipiebatur. *Ægon*] Æganum Mare. Vide supra. Sic Valerius Flacc. lib. i. 'Quanto fremitu se sustulit Ægon.'

Motus, et ingenti percussit littora ponto :
 Cum subito horrendas ævi matura Polyxo 90
 Tollitur in furias, thalamisque insueta relictis
 Evolat: insano veluti Theumesia Thyas
 Rapta Deo, cum sacra vocant, Idæaque suadet
 Buxus, et a summis auditus montibus Evan :
 Sic erecta genas, aciemque effusa, trementi 95
 Sanguine, desertam rabidis clamoribus urbem
 Exagitat, clausasque domos, et limina pulsans,
 Concilium vocat: infelix comitatus eunti
 Hærebant nati: atque illæ non segnius omnes

Ægæum agitatam fuit, ventis non flantibus, et magnis fluctibus ripas pulsavit: cum repente anus Polyxo corripitur horribili rabie, et erumpit præter suum morem e deserto cubiculo, ut Baccha Thebana mota amenti Deo, cum cient Orgia, et tibia Idæa, et Bacchus auditus a montium cacumine vocat. Sic elato vultu, trementibusque oculis et cruore suffusis, perculit furiosos ululatibus vacuum civitatem, et percutiens obseratas domos et fores, concionem vocat. Filii infortunati illius comites stipabant

Marklandus ad Sylv. i. 2. 49. et v. 1. 18.—89 ‘In optimo librorum scriptum est: *præcessit littora ponto*; quod puto verum esse, ut exundationem designet.’ Barth.—90 *Polipxo* in uno Behot.—92 *Tcumesia* sine aspiratione legi jussit Barthius, ut ap. Steph. de Urbibus.—95 *Sic arecta genas* vetus codex Barthii. Optimus codex: *aciemque offusa trementi Sanguine*; rectissime, judicio Barthii.—96 Omnes codd. Barthii, *dejectam pro desertam*. Put. cum uno Behot. *rapidis clamoribus*.—98 ‘Duo nostri libri expressissime ha-

NOTE

90 *Ævi matura*] Sic Virgili: ‘Ævi maturus Accestes.’ *Polyxo*] Anus, quæ persuasit Lemniadibus, ut maritos maresque omnes tollerent,

92 *Theumesia*] Thebana, a Theumeso monte Bæotiæ. *Thyas*] Baccha: Bacchæ enim seu ministræ Bacchi diversa habebant nomina, et Thyades vocabantur ἀνδ τοῦ θύειν, a sacrificando, sicut et Mænades, et Mimallo-nes.

93 *Deo*] Baccho.

94 *Buxus*] Tibia ex buxo, cujus arbor abundat in Ida Phrygiæ monte, confecta: unde *Idæa*. *Auditus*] Vocem andiebant, seu fugebant audire, et sic in turba solet fieri, ut fingantur auditæ Deorum voces. E-

ran] Nomen Bacchi, in orgiis clamari solitum. Ceterum totus hic locus videtur adumbratus ex illo Virgilii *Æneid. iv.* ‘Qualis commotis excita sacris Thyas, ubi audito stimulant trieterica Baccho Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithæron.’

95 *Aciemque effusa*] An *refusa trementi Sanguine*? Id est, oculos sanguine, seu sanguinis guttis suffusos habens, et *trementes*, id est, incertos, non fixos, quales furentium sunt.

96 *Desertum*] A viris.

98 *Infelix comitatus*] Liberi, quos erat occisura.

99 *Hærebant*] Hoc verbum frequenter legitur de comitantibus. Fabius Declam. 330. ‘Hærebo miseræ co-

Erumpunt tectis, summasque ad Pallados arces	100
Impetus: huc propere stipamur, et ordine nullo	
Congestæ: stricto mox ense silentia jussit	
Hortatrix scelerum, et medio sic ausa profari est:	
Rem summam instinctu Superum, meritique doloris,	
O viduæ (firmate animos et pellite sexum)	105
Lemniades, sancire paro: si tædet inanes	
Æternum servare domos, turpemque juventæ	
Flore situm, et longis steriles in luctibus annos:	
Inveni, promitto viam (nec numina desunt)	
Qua renovanda Venus: modo par insumite robur	110

radentem. Atque illæ cunctæ non impigrius domibus evolant, et concurritur ad excel-
sam ædem Minervæ. Illuc festinanter coarctamur, et sine ullo ordine congregamur.
Deinde, evaginato gladio, silentium imperat hortatrix criminum, et sic ausa est loqui
in medio cætu: Viduæ Lemniæ, mihi mens est, Divis inspirantibus, decernere rem
maximi momenti, et quæ nobis justum dolorem affert. Corroborate mentes et
sexum excludite; si piget semper custodire vacuas domos, et juventutem marcessere
in primo flore, et agere infæcundam ætatem in perpetuo luctu, reperi, pollicor, mo-
dum, (et Dii favent), quo alios viros inveniamus. Sumite modo vires dolori æquales:

//////////

bent euntem; quod nescio an defendam.' *Barth.*—100 Optimæ Barthii mem-
 branæ: *summas ad Palladis arces*; quod ille probat.—102 'Non possum
 damnare optimi codicis lectionem, *Conjectæ.* Juvat alius in quo scriptum,
Conjestæ; eo enim verbo numinis impulsionem denotat.' *Barth.*—103 Opti-
 mus Barthii: *e medio.* Vox est non habetur in Exe. Cantab. Petrens. Burm.
 Taurin. ntroque Behot. et optimo Barth.—105 Unus Barthii: *firmate animos,*
expellite sexum; in altero libro ejusdem Barthii: *impellite sexum*: in alio
 vero codice: *nec prodite sexum.*—108 *Ferre sitim* Taurin. Burm. Lipsian.
 inter lineas, et Venett. *Flere sitim* conj. Bernartius, et ejus conjectura co-
 dice Petrens. confirmata est, ubi *Flore* eadem manu mutatum in *Flere.* Pro
longis Put. habet *longos*; Behot. 1. *longe.*—109 Dan. Heinsius ad Claudian.

NOTE

mes quotidiano labori,' et Declam.
 332. 'Assiduum me hæsisse lateri
 sciebat.' Plinius VII. Ep. 27. 'Te-
 nuis adhuc et obscurus Africam ob-
 tinenti comes hæserat.'

100 *Ad Pallados arces*] Opportune
 in templo virginis Deæ in maritorum
 cædem mulieres conjurant: hæc
 enim Dea videtur nuptias damnasse,
 amplexata virginitatem.

104 *Instinctu Superum*] Nilil tam
 efficaciter excitat nos ad suscipienda
 quæcumque, quam si Deorum inspi-

ratione, lisve approbantibus, decerni
 dicantur. *Meritique doloris*] Id est,
 quem merito habemus in viros.

105 *O viduæ*] Invidiose, ut earum
 hoc nomine furorem magis excitet in
 viros. *Pellite sexum*] Id est, pulsa
 fœminea imbecillitate viriles ad fa-
 cinus sumite animos.

106 *Inanes*] Virorum absentia.

108 *Flore*] Subaudienda præposi-
 tio, in *flore.* Aliqui legunt *Flere*: alii
Ferre.

110 *Qua renovanda Venus*] *Venus*

Luctibus: atque adeo primum hoc mihi noscere detur:
 Tertia canet hyems, cui connubialia vincla,
 Aut thalami secretus honos? quod conjugæ pectus
 Intepuit? cujus vidit Lucina labores?
 Dicite, vel justos cujus pulsantia menses 115
 Vota tument? qua pace feras volucresque jugari
 Mos datus: heu segnes! potuitne ultricia Graiis
 Virginibus dare tela pater, lætusque dolorum,
 Sanguine securos juvenum perfundere somnos?
 At nos vulgus iners: quod si propioribus actis 120

atque hoc primum mihi scire liceat: tertia hyems albescit nivibus, cui fuere nuptiales amplexus, aut thalami honor secretus? cui sinus marito incaluit? cujus Lucina vidit partus? loquimini, vel cujus uterus turget accelerans legitimos menses? quo fœdere inducta consuetudo, bestias et aves copulari. Heu ignaræ! Potuitne pater tradere vindices enses puellis Graiis, et, gaudens malis, cruore respergere improvidum adolescentium soporem? At nos turba segnis. Quod si opus est pro-

Rapt. Proserp. II. 287. correxit: *nec numina deerunt*.—110 Optimæ Barthii membranæ: *par mihi sumite robur*.—111 Unus Beliot. *usque adeo*.—112 *Ter modo cauet hyems* duo codd. Barthiani.—113 Codd. omnes Barthiani, et Put. *cui conjugæ*; Dan. *quæ conjugæ*. Posterius placet Gronovio.—117 Codex Bar-

NOTÆ

hic pro maritis posita, id est, quæ alios maritos inveniamus.

112 *Canet*] Ob nives scilicet. *Cui connubialia*] Interrogative.

113 *Aut thalami secretus honos*] Id est, legitimus concubitus, qui fit in secreto thalamo. Sed forte, ait Guyetus, sic legi debent hi duo versus: 'Tertia canet hyems: qua connubialia vincla, Et thalami secretus honos.' Id est, tertius hic annus est, ex quo sublata sunt matrimonii jura, et honos thalami, id est, legitimus concubitus. *Quod conjugæ pectus Intepuit*] Placet Gronovio quod in quibusdam scriptis: *quæ conjugæ pectus intepuit*. Ut Theb. IV. 'Genas fulgebitis auro.'

114 *Lucina*] Dea quæ præest partui.

116 *Vota*] Id est, ventres, seu partus, propter quos vota suscipiuntur.

Sic Hos. IX. 16. *Makamade vitnam*, id est, 'desideria uteri' ipsorum, id est, 'liberos desideratissimos.'

117 *Potuitne ultricia Graiis Virginibus dare tela pater*] Intelligit Danaum, cujus filia, quas hic Graias virgines vocat, consilio patris sponso prima nuptiarum nocte interfecerunt. Nota fabula. *Ultricia*] Quia hoc modo ulcisci credebatur mortem suam, quam sibi ab uno e generis impendere oraculo acceperat. Vel quia hoc modo ulcisceretur injurias quas a fratre Ægypto receperat: quod expulsus ex Ægypto a fratre fuerat.

120 *Propioribus actis*] Exemplum filiarum Danaï vetustius erat; idcirco recentius adducit Procnes. Et *propioribus* forsitan, quia Thracia, in qua hæc omnia, quæ dicuntur de Tereo et Procne, gesta sunt, vicina erat insulæ Lemno.

Est opus, ecce animos doceat Rhodopeia conjux,
 Ulta manu thalamos, pariterque epulata marito.
 Nec vos immunis scelerum, securave cogo.
 Plena mihi domus, atque ingens, en cernite, sudor.
 Quatuor hos una, decus et solatia patris, 125
 In gremio (licet amplexu lacrymisque morentur)
 Transadigam ferro, saniemque et vulnera fratrum
 Miscebo, patremque super spirantibus addam.
 Ecqua tot in cædes animum promittit? Agebat
 Pluribus: adverso nituerunt vela profundo. 130

pioribus exemplis, excitet ad audendum uxor Thracia ferro vindicans læsum torum, et una cum marito pasta proprio filia. Nec vos hortor exors culpæ, et nihil habens, quod possim perdere. En videte, ut mea domus referta sit, et quanta sudoris causa, si tot interficiendi sint. Hos quatuor, honorem ac solatium patris, simul ense transfodiam in sinu meo, (licet retineant me amplexu ac fletibus,) et simul confundam labum et fratrum plagas, et patrem adjiciam palpitantibus. Ecqua pollicetur animum in tot neces? Instabat pluribus. Vela apparuerunt in opposito mari. Classis

//////////

thii: *ha segnes*.—124 *Plena mihi domus en, atque ingens cernite* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Venet. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *domus, atque ingens, en cernite* uterque Behot. Petrens. optimus Barthianus, alii, cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—125 *Quatuor hos uno cum optimis membranis legit* Barthius. —127 *Idem codex: et viscera fratrum*; alter Barthianus etiam *viscera* pro v. l. *fratri* Put.—129 *Atque tot in cædes nonnulli Barthiani*; *Hæc qua tot in cædes* Behot. l. *Ecce tot in cædes* Behot. et pro v. l. *Ec qua tot*.—130 *Unus Barthia-*

NOTÆ

121 *Rhodopeia conjux*] Procne uxor Terei Thracum regis, quæ marito filium epulandum apposuit. Nota fabula. A Rhodope monte Thraciæ dicta *Rhodopeia*.

122 *Thalamos*] Ulta est enim adulterium Terei mariti cum Philomela sorore commissum. *Pariterque epulata marito*] Non hoc ex fabula; non enim Procne comedit filium suum cum Tereo: sed Polyxo id addit, ut hoc atrocissimo exemplo Lemniadibus persuadeat, injuriam violatæ fidei conjugalis tantam esse debere apud mulieres, ut etiam eam majoribus ac crudelioribus sceleribus ulciscantur.

123 *Securave*] Quasi non habeat,

quod amittere possit.

124 *Sudor*] Sudoris causa, si interficiendi sunt. Vel sudoris causa finire, cum tot peperit.

126 *Lacrymisque*] Ut ostenderet grandi necessitate ad tale compelli facinus, quo crudelior fiat, sentire se dicit affectum.

127 *Vulnera fratrum*] Optimus liber majore energia refert: *et viscera fratrum*; codex alter, in quo est: *vel viscera*. Nihil autem truculentius dicere poterat truculentissima bellua. *Barthius*.

128 *Patremque super spirantibus addam*] Ut Virgilius *Æncid.* iv. 'Patremque natumque Cum genere extinguam.'

Lemnia classis erat: rapuit gavis Polyxo
 Fortunam, atque iterat: Superisne vocantibus ultro
 Desumus? ecce rates, Deus hos, Deus ultor in iras
 Apportat, cœptisque favet: nec imago quietis
 Vana meæ: nudo stabat Venus ense, videri 135
 Clara mihi, somnosque super. Quid perditis ævum?
 Inquit: age aversis thalamos purgate maritis.
 Ipsa faces alias, melioraque fœdera jungam.
 Dixit: et hoc ferrum stratis, hoc (credite) ferrum
 Imposuit: quin o miseræ, dum tempus agit rem, 140
 Consulite: en validis spumant eversa lacertis
 Æquora: Bistonides veniunt fortasse maritæ.
 Hinc stimuli ingentes, magnusque advolvitur astris

erat redeuntium domum Lemniorum. Læta Polyxo occasionem capit, et repetit: Diisne sponte vocantibus non accedimus? Ecce nares; Deus hos, Deus vindex advehit, ut nostrum furorem satiemus, et consiliis aspirat. Nec fallax fuit species somni mei. Venus stabat nudato gladio, et manifeste mihi apparuit inter dormiendum. Quid ætatem frustra consumitis? ait, age mundate thalamos infestis conjugibus. Ipsa accendam alias tædas, et nectam gratiores affinitates, inquit, et iniecit lecto meo hunc gladium, hunc, fidem mihi adhibete. Deliberate igitur, o infelices, dum sese offert opportunitas. Ecce mare proscissum fortibus brachiis spumis albescit. Uxores Thraciæ forsitan veniunt. Hinc immanes aculei, et ingens ululatus fertur

////////

nus: viderunt vela.—132 Optimæ Barthii membranæ: rapuit gavis Polyxo Fortunam. Hinc iterat, &c.—133 Deus hos Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venet. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Crnc. et Gevart. Deus heus Dan. Put. Petav. Deus hos uterque Belot. Petrens. optimus Barthianus, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—137 Codd. Barthiani: adversis thalamos purgare.—139 Unus Barthianus, cernite, altero suprascripto.—140 Dan. Heinsius ad Claudian. Rapt. Proserp. i. 219. corrigendum ait: dum tempus agi rem: idem videtur Jortino.—142 Vox fortasse suspecta est

NOTÆ

131 *Lemnia classis erat*] Erat classis Lemniorum domum redeuntium.

132 *Fortunam*] Opportunitatem temporis. Virgilius: 'Si fortuna permittitis uti.'

133 *Hos*] Maritos.

135 *Videri*] Videbatur.

136 *Somnosque super*] Super somnum, ut super cœnam apud Suetonium; id est, inter dormiendum, inter cœnandum.

138 *Ipsa faces alias*] Id est, alias nuptias, quas per faces designare solent Poëtæ.

140 *Dum tempus agit rem*] Ex Virgilio: 'Dum tempus agit rem,' id est, dum opportunitas se offert. Nicolaus Heinsius notis ad Claudianum in his Virgilio et Statii locis corrigendum censet *tempus agi rem*.

142 *Bistonides*] Thraciæ, ad augendum furorem ex Zclotyia.

Clamor: Amazonio Scythiam fervere tumultu,
 Lunatumque putes agmen descendere, ubi arma 145
 Indulget pater, et sævi movet ostia belli.
 Nec varius fremor, aut studia in contraria rapti
 Dissensus, ut plebe solet: furor omnibus idem,
 Idem animus solare domos: juvenumque, senumque
 Præcipitare colos, plenisque affrangere parvos 150
 Uberibus, ferroque omnes exire per annos.

ad sidera. Crederes Scythiam exardere strepitu Amazonum, et peltatam aciem descendere, cum pater arma concedit, et recludit portas crudelis belli. Nec diversus fuit fremitus, nec in varias partes distractus dissensus, ut fit in vulgo. Eadem rabies fuit cunctis, eadem mens domos vastandi, et accelerandi stamina juvenum et senum, et allidendi infantes ad turgentes mummas, et gladio grassandi per

Barthio.—148 Nonnulli codd. *ceu plebe solent*; Fabr. habet etiam: *plebe solent*.—149 Behot. 1. *scelerare*, suprascriptum *solare* æquæva mauu; nihil tamen erat expunctum.—150 Lang. Laur. Bnslid. Lipsian. uterque Behot.

NOTE

144 *Amazonio*] Vide superiori libro vs. 394. *Scythiam*] Scythia regio Septemtrionalis latissima, divisa in duas partes, Europæam et Asiaticam: Europæa a Tanais ripis per Mæotidos et Ponti littora ad Istri seu Danubii ostia extenditur: Asiatica a limitibus oppositorum littorum in Orientem procurrit. Finitur Glaciali Oceano a Septentrione, a Meridie Ponto Euxino, Caucaso, ac Mari Caspio. Utriusque varii populi, de quorum origine ac nominibus consulendi Geographi ac Scriptores.

145 *Lunatum*] Id est, Peltatum. Amazones enim brevia senta, quæ 'peltæ' vocabantur, in modum lunæ in cornua curvatæ gestabant.

146 *Pater*] Mars, qui Amazonum habetur pater, ob earum ferociam, et bellandi studium. *Sævi movet ostia belli*] Alludit ad morem, quo bello denunciato alicui populo templum Jani aperiebatur. Homerus Iliade τ. Πρὶν πολέμου στόμα δῦμεναι αἱματόεν-

τος. Antequam aperiantur ostia cruenti belli. Ennius, et ex eo Horatius: 'Belli ferratos postes portasque refregit.' Mos notissimus.

149 *Juvenumque, senumque Præcipitare colos*] Id est, indiscrete omnes occidere.

150 *Plenisque affrangere parvos Uberibus*] Alii legunt *affringere*. Et quidam dicunt hoc non convenienter scribere Poëtam, cum tanto tempore dixerit maritos earum abfuisse: unde Lemniadibus lactantibus filii. Potest dici etiam trimos infantes lactare posse. Potest et etiam non tot annos elapsos fuisse, ex quo Lemnii in Thraciam profecti erant, sed Polyxo de industria tempus auxisse, quo majorem iis invidiam conflaret.

151 *Ferroque omnes exire per annos*] Id est, nullam in necando ætatem excipere, seu per omnem ætatem grassari. Ut Lucanus: 'Crimine quo eadem parvi potuere mereri? Sed satis est jam posse.'

Tunc viridis late lucus, juga celsa Minervæ
 Propter, opacat humum niger ipse, sed insuper ingens
 Mons premit, et gemina pereunt caligine soles :
 Hic sanxere fidem : tu Martia testis Enyo, 155
 Atque inferna Ceres, Stygiæque Acheronte recluso
 Ante preces venere Deæ : sed fallit ubique
 Mixta Venus : Venus arma tenet : Venus admovet iras.
 Nec de more cruor : natum Caropeia conjux

omnem ætatem. Erat tunc lacus late virens juxta altum templum Minervæ, qui inumbrabat terram opacus ipse, sed præterea mons magnus imminet, et sol moritur duplici obscuritate. Illic fidem firmavere. Tu testis fuisti Enyo Martis soror, et tu Ceres inferna, ac Stygiæ sorores, aperto Acheronte, accessere, etiam non rogatæ. Venus vero ubique inserta latet : Venus ferrum tenet : Venus furorem instigulat. Nec fuit sacrificium ex ritu. Uxor Charopis tradidit mactandum filium. Sese

//////////

Aldd. Colin. Gryph. et Plant. *adfringere*, sive *affringere*.—152 *Irruitur lucus : late juga celsa Minervæ* optimæ Barthii membranæ.—158 *Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindembrog. Cruc. Amstel. Gronov. Barth. et Delph. admovet iras ; Veen. errore typographico admonet*, quod retinet etiam Bipontina. ‘Mens tamen codex male *admonet* ; sed continuus error in libris ex similitudine ductuum literarum *n* et *v*.’ Burm.

NOTÆ

152 *Tunc viridis late lucus*] Corruptum locum censet Barthius. Quid mirum, ait, lucum viridem esse aut virere? quid istud *tunc*? Additque : In optimo codice clare legi : *Irruitur lucus : late juga celsa Minervæ. Juga celsa*] Templâ. Supra : ‘Palados arces.’

153 *Niger ipse*] Id est, obscurus per se et per montem, quo sol subducitur.

154 *Gemina*] Montis et nemoris.

155 *Enyo*] Enyo Græcis, Bellona Latinis, soror et auriga Martis, unde *Martia Poëtæ*.

156 *Inferna Ceres*] Proserpina. *Stygiæ Deæ*] Furiæ.

157 *Ante preces*] Id est, etiam non rogatæ, antequam rogarentur. *Fallit ubique*] Adest quidem ubique Venus, et permiscetur Furiis ; sed non agnoscitur. Epithalamio Stellæ : ‘Et medias fallit permixta sorores.’

159 *Nec de more cruor*] Non enim, ut bene observat hic Lactantius, animalium sanguine, sed humano, juratur a matronis in scelus, et futuri parricidii crudelitas sancitur. Salustius ait Catilinam plenum humani sanguinis poculum circumtulisse, et hinc omnes contra salutem patriæ degustasse. Cæsum enim puerum memorat Dio, superque ejus viscera fœdus conceptum. Quædam etiam erant sacrificia, ut hic observat etiam Lactantius, in quibus sanguis victimarum bibebatur, ut in sacris Liberi patris sanguis capri immolati degustabatur. Apud Scythas fœdus sanciebatur quidem degustato sanguine humano, sed non eodem modo. Mela lib. II. cap. I. ‘Ne fœdera quidem incruenta sunt, sanciant se qui paciscuntur, exentiumque sanguinem, ubi permiscuere, degustant. Id putant mansuræ fidei pignus cer-

Obtulit: accingunt sese, et mirantia ferro	160
Pectora, congestisque avidæ simul undique dextris,	
Perfringunt, ac dulce nefas in sanguine vivo	
Conjurant, matremque recens circumvolat umbra.	
Talia cernenti mihi quantus in ossibus horror?	
Quisve per ora color? qualis cum cerva cruentis	165
Circumventa lupis, nullum cui pectore molli	
Robur, et in volucris tenuis fiducia cursu,	
Præcipitat suspensa fugam: jam jamque teneri	
Credit, et elusos audit concurrere morsus.	
Illi aderant: primis jamque offendere carinæ	170

præparant, et ardent, collatis una undique manibus, dilaniant ferro pectus admiratione dignum ac conspirant in gratum scelus, super cruorem adhuc tepidum, et anima pueri recens egressa matrem circumvolat. Ut hæc aspexit, quantus horror mihi cucurrit per ossa? et quis color fuit in vultu? Talis eram qualis cerva, circumdata sanguineis lupis, cui nullæ sunt vires in tenero pectore, cuique spes exigua est in celeritate pedum, cum sollicita fugam accelerat; et jamjam putat prehendi, et audit deceptos morsus se invicem elidere. Appulerant illi, et naves jam impeerant

~~~~~

Vide ad Theb. II. 584. Optimus Barthianus: *admovent ignes*.—162 Fabr. et Behot. 1. *perstringunt*.—163 *Cōspirant* in uno codice. Vide Porson. ad Orest. 667.—169 *Credit et elisos* unus Behot.—170 Optimæ Barthii membranæ pro

NOTÆ

tissimum.' Vide et Lucianum in Dialogo de Amicitia. Eadem de Medis tradunt Solinus cap. 20. et Herodotus lib. 1. et Tacitus in Nerone.

160 *Obtulit*] Ut immoletur. *Mirantia*] Id est, admiratione digna. Et quæ nisia talibus matribus violari ferro nullus videret. *Lactantius*.

161 *Congestisque*] Illud que delet Guyetus.

162 *Dulce nefas*] Crimina enim cum perpetrantur dulcia sunt. Vel *dulce* ob vindictam: Nam vindicta nemo magis gaudet quam femina. *Viro*] Tepido: quo magis designaret furor-em matronarum, in semivivi sanguine conjurasse eos dicit.

163 *Recens umbra*] Anima pueri recens avulsa a corpore.

165 *Qualis*] Supple talis, qualis.

168 *Suspensa*] Hic sollicita. Ut apud Virgilium: 'Sonus excitat omnis Suspensum.' *Suspensa*, alia notione, incursu pendens, ceu tanta celeritate fertur, ut non currere, sed volare, non campo vehi, sed supra pendere videatur. Phædrus in descriptione Occasionis: 'Cursu vulneri pendens.' Virgilius: 'Mare per medium fluctu suspensa trementi Ferret iter.' Et Claudianus Paneg. in IV. Cons. Honorii: 'Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur Agmina.'

169 *Et elisos audit concurrere morsus*] Virgilius: 'Increpuit malis, morsuque elusus inani.'

170 *Illi*] Lemnii. *Offendere*] Impegere, infausto præsagio. Ut narratur de Tib. Graccho, qui janua

Littoribus: certant saltu contingere terram
 Præcipites: miseri, quos non aut horrida virtus
 Marte sub Odrysio, aut medii inclementia ponti
 Hauserit! alta etiam Superum delubra vaporant,
 Promissasque trahunt pecudes: niger omnibus aris 175
 Ignis, et in nullis spirat Deus integer extis.
 Tardius humenti noctem dejecit Olympo
 Jupiter, et versum miti reor æthera cura
 Sustinuit, dum fata vetant: nec longius unquam
 Cessavere novæ perfecto sole tenebræ. 180
 Sera tamen mundo venerunt astra, sed illis
 Et Paros, et nemorosa Thasos, crebræque relucet

primis ripis. Contendunt rapido saltu terram contingere. Infelices quos ardens virtus non extinxerit in bello Thracio, aut sævitia intermediis maris non absorpserit! Suffiunt quoque Deorum excelsa templa, et trahunt votas pecudes. Atræ flammæ videntur in omnibus altaribus, et Deus integer in nullis extis apparet. Jupiter immisit serius noctem humido cælo, et quantum fata permisere, ut puto, retinuit misericordia jam inclinatum cælum. Et primæ umbræ nunquam magis tardaverunt condito jam sole. Attamen tarda sidera orbi apparuerunt: verum Paros, et Thasos sylvestra, et numerosæ Cyclades his illuminantur. Sola Lemnos ob-

v. l. carinas.—173 *Marte sub Othrisio* unus Behot. *inconstantia ponti* unus Barthianus.—182 *Et Paphos* optimæ Barthii membranæ, Dan. Put. Petav. Lipsian. uterque Behot. Lindenbrog. et Cruc. *Et Paros* Lang. Laur. Buslid. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasscr. Amstel.

NOTE

egressus, ut ait Valerius Max. ut novas res pararet, ita pedem offendit, ut digitus ei decuteretur: eodemque die a Scipione Nasica pontifice Max. decussus Capitolio, fragmento subsellii ictus procubuit.

172 *Miseri, &c.*] Similis locus apud Valerium Flaccum lib. 11. 'Immanes quos sternere Bessi, Nec Geticæ potuere manus, aut æquoris iræ.'

173 *Odrysio*] Thracio, ab Odrysio Thraciæ populis.

175 *Niger omnibus aris ignis*] Et hoc infausto etiam præsagio: color enim hic convenit morituris.

176 *Deus integer*] Lactantius: 'Est quoddam signum in extis, quod Deus

appellatur, quod si integrum apparuit, propitium numen ostendit: sin vero dimidium, iratum significat numen, aut non præsens.'

179 *Dum fata vetant*] Res fati decretas retardari quidem posse a Diis, sed non impediri prorsus posse, veteres credebant.

180 *Perfecto sole*] Perfecto solis cursu.

182 *Paros*] Paros insula, una ex Cycladibus, notissima candido marmore, quod ad simulacra Deorum maxime expetebatur. Habebat et urbem ejusdem nominis. *Thasos*] Insula maris Ægæi proxima Thraciæ, contra Nesti fluminis ostia, urbem

Cyclades: una gravi penitus latet obruta cœlo
 Lemnos, in hanc tristes nebulæ, et plaga cæca superne
 Texitur, una vagis Lemnos non agnita nautis. 185
 Jam domibus fusi et nemorum per opaca sacrorum
 Ditibus indulgent epulis, vacuantque profundo
 Aurum immane mero: dum quæ per Strymona pugnæ,
 Quis Rhodope, gelidove labor sudatus in Hæmo,
 Enumerare vacat: nec non, manus impia, nuptæ 190
 Serta inter, festasque dapes, quo maxima cultu

sita denso aëre prorsus occultatur. Mæsta nubila, et opacum velum super eam formantur; sola Lemnos non conspicitur ab errabundis nautis. Et jam per ædes strati, et in umbrosis locis sanctorum lucorum, vacant lautis convivii, et profundo vino exhauriunt amplos crateres aureos; dum licet referre quæ bella gesserint per Strymonem, aut quod opus exantlatum ipsis fuerit in Rhodope, aut in frigido Hæmo. Turba etiam impia uxorum discumbit inter coronas, et lætas epulas, eo ornatu quo quæque formosior est. Venus reddiderat

~~~~~

Gronov. Barth. Veen. et Delph.—184 *Lemnon* Pnt.—185 Unus Barthianns: non cognita.—186 Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *fusi nemorum*, omisso τῶ et, quod tamen agnoscunt uterque Behot. optimus Barthianns, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—187 Optimus Barthii codex: *vacuantque profonde*.—

NOTÆ

habens ejusdem nominis, quam Herodotus lib. II. refert Phœnicibus conditam: insula notissima generosis vitibus, et insigni marmoris genere.

183 *Cyclades*] Insulæ Archipelagi. Vide Theb. III. 438.

184 *Et plaga cæca texitur*] Ne scilicet hoc crudelitatis spectaculo Deorum oculi funestarentur. Idem ferre refert Tacitus Ann. lib. XIII. cum Artaxata deleta, et solo æquata sunt: 'Adjicitur miraculum velut numine oblatum. Nam cuncta extra tectis tenns sole illustriora fuere; quoil mœnibus cingebatur, ita repente atra nube coopertum, fulguribusque discretum est, ut quasi infensantibus Diis exitio tradi crederetur.' Sic lib. XI. Eteocle et Polydice fratribus ruentibus in singulare certamen, Jupiter hortatur Deos, ut

oculos avertant: 'Auferte oculos, absentibus ausint Ista Deis, lateantque Jovem: mala nubila tellus Accipe, secedantque poli: stat parcere mundo, Cœlitibusque meis.'

188 *Aurum immane*] Ingentes pateras aureas. Ut Virgilius: 'Gravem gemmis auroque poposcit.' *Strymona*] Strymon fluvius Thraciæ, dividens Thraciam a Macedonia secundum Plinium: Ptolemæus enim eas Nesto fluvio disterninat. Fontes habet in monte Hæmo, septemque efficit lacus, quibus deinde in unum alveum collectis, prope Amphipolim effunditur in maris Ægæi sinum, qui ab ipso 'Strymonius' appellatur.

189 *Rhodope....Hæmo*] Rhodope et Hæmus montes Thraciæ.

190 *Enumerare vacat*] Moro militum.

191 *Serta inter*] Coronis enim re-

Quæque jacent: dederat mites Cytheræa suprema
 Nocte viros, longoque brevem post tempore pacem
 Nequicquam, et miseros perituro afflaverat igni.
 Conticuere chori: dapibus, ludoque licenti
 Fit modus, et primæ decrescunt murmura noctis,
 Cum consanguinei mixtus caligine leti,
 Rore madens Stygio, morituram amplectitur urbem
 Somnus, et implacido fundit gravia otia cornu:
 Secernitque viros: vigilant nuptæque, nurusque
 In scelus, atque hilares acuunt fera tela sorores.

195

200

placidos maritos in hac ultima nocte, et longo post tempore dederat frustra breves amores, et infelicibus inspiraverat flammæ non duraturas. Siluerunt saltationes: et datur finis epulis, et licentiæ ludorum, ac tumultus primi noctis temporis minuuntur, cum somnus plenus caligine cognatæ mortis, et humore Stygio perfusus, involvit periturum civitatem, et ex immitti cornu spargit acerbam quietem, et homines segregat. Uxores, et virgines in crimen vigilant, et lætæ sorores sævos enses acuunt.

—————

194 Unns Behot. *afflaverat igne*.—195 In uno codice Barthii: *Concubuerat chori*.—199 Lipsian. Behot. 1. et Venett. *et implicito*; in altero Behot. deleta antiqua scriptura repositum in *placido*, quod habent etiam Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Crue. *implacido* exhibent Petrens. Exc. Cantab. Behot. 1. pro v. l. Lang. Laur. Buslid. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser.

NOTÆ

dimiti in conviviis potare solebant. *Festasque dapes*] Quia dapes quibus vescebantur erant ex victimis, quas Diis immolaverant pro reditu. Vel *festas*, id est, lætas.

192 *Dederat mites Cytheræa suprema Nocte viros*] Immiserat enim Venus antea maritis Lemniis odium erga uxores suas. Supra: 'Aversis thalamos purgate maritis.' *Cytheræa*] Venus sic dicta a Cythera insula prope Cretam secundum Strabonem, quinque millibus a Malea distant, in quam Venus dicitur primum appulisse vecta marina concha.

194 *Ignæ*] Amore. *Perituro*] Non longo tempore duraturo.

197 *Consanguinei*] Pausanias Laco- nicis: 'Prope Pausaniæ statuas est Amblogeræ Veneris simulacrum ex

oraculo dictum: sua etiam sunt somno et morti; esse vero fratres ex Homeri versibus, qui in Iliade sunt, creditur.' Et Eliacorum 1. refert instar fœminæ duos pueros dormientes, album dextra, nigrum sinistra sustinentis: et indicare titulos, alterum Somnum, alterum Mortem esse, mulierem Noctem, utriusque nutricem.

198 *Stygio*] Id est, Stygis fluvii Inferorum.

199 *Cornu*] Somnus repræsentabatur soporem super terram cornu fundens.

200 *Secernitque viros*] Separavit, ut eos letifero sopore obrueret. *Nurus*] Hic virgines.

201 *In scelus*] Ut scelus cogitatum perpetret. *Sorores*] Furiæ.

Invasere nefas, cuncto sua regnat Erinny's
 Pectore: non aliter Scythicos armenta per agros
 Hyrcanæ clausere lææ, quas exigit ortu
 Prima fames, avidique implorant ubera nati. 205
 Quos tibi (nam dubito) scelerum de mille figuris
 Expediam casus? Helimum temeraria Gorge
 Evinctum ramis, altaque in mole tapetum
 Efflantem somno crescentia vina, superstans
 Vulnura disjecta rimatur veste, sed illum 210
 Infelix sopor admota sub morte refugit.
 Turbidus, incertumque oculis vigilantibus hostem
 Occupat amplexu, nec segnius illa tenentis
 Pone adigit costas, donec sua pectora ferro

Flagitium aggressæ sunt. Sua Furia dominatur in uniuscujusque corde. Sic læanæ Hyrcanæ, quas prima fames expulit orto sole, et cum famelici catuli poscunt ubera, circumveniunt greges in campis Scythicis. Quos tibi, nam ambigo, referam casus de mille criminum modis? Audax Gorge incumbens super Helimum redimittum frondibus, et exulantem crapulam dormiendo supra sublimem stragulorum acervum, scrutatur locum letalem remotis tegumentis; infaustus vero somnus illum reliquit, cum ei letum illatum est. Percussus dubiusque, oculis expectectis, arripit amplexu inimicam. Nec illa impigrius pone transfodit costas se amplectentis, donec

////////

Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—203 ‘Suspecta lectio. Quomodo Hyrcanæ lææ in Scythia? nusquam factum, aut læas in Scythia alibi legi. Lipsian. liber, scitios: rescribam: *siccis armenta per agros*. De hoc ita pronuntio, ut tamen legis Valeriæ beneficium non tollam.’ Bern.—205 Optimus Barthianus: *vacuique implorant ubera nati*.—210 ‘In libris nostris *dejecta* legitur; *detecta* puto scripsisse Papinium.’ Barth.—212 Lang. Laur. Basilid. Lipsian. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *incertusque*; unus codex Lindenbrogii, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *incertumque*: ita quoque legit Nic. Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. x. 9.—213 Behot. 1. *tucentis pro tenentis*.—214 *Pone adiit* Lip.

NOTÆ

203 *Scythicos*] Mendum hic subest. Quomodo enim Hyrcanæ lææ in Scythia. Leo enim non gignitur nisi in calidioribus regionibus.

204 *Hyrcanæ*] Ab Hyrcania provincia Asiæ majoris prope mare Caspium.

208 *Evinctum ramis*] Supra, sorta inter, &c.

209 *Crescentia vina*] Dum enim incipit fieri coctio, vapores vini emit-

ti incipiunt etiam, unde *crescentia* dixit *vina*.

210 *Vulnura*] Locum vulneri.

212 *Incertumque oculis vigilantibus*] Statius videtur imitari illud Ovidij Heroid. x. Epist. 9. ‘*Incertum vigilans ac somno languida*.’ ‘*Incertum vigilans*,’ *dubie vigilantis*. *Hostem*] Gorgen uxorem, quæ perimebat illum.

214 *Donec sua pectora ferro Tange-*

Tangeret: is demum sceleri modus: ora supinat 215
 Blandus adhuc, oculisque tremens et murmure Gorgem
 Quærit, et indigno non solvit brachia collo.
 Non ego nunc vulgi, quanquam crudelia, pandam
 Funera, sed propria luctus de stirpe recordor.
 Quod te, flave Cydon, quod te per colla refusus 220
 Intactum, Crenæe, comis, (quibus ubera mecum
 Obliquumque a patre genus,) fortemque, timebam
 Quem desponsa, Gyan, vidi lapsare cruentæ
 Vulnere Mirmydonis: quodque inter sarta chorosque

ipsa acie ferri suum pectus tangeret. Hoc demum modo crimen peractum est. Resupinat vultum adhuc blandus, et errantibus oculis ac susurro quærit Gorgen, et non solvit tactos ab immerita cervice. Non ego nunc narrabo cædes vulgi, etsi sint atroces, sed memorabo funera meæ familiæ. Dicam, quod te, o flave Cydon, et te, Crenæe, cujus crines intonsi in cervicem spargebantur (quibus eadem mammæ erant mecum et eadem origo a patre, sed non legitima,) et audacem Gyan, cui promissa fueram in matrimonium, et quem metuebam, vidi cadere plagâ sanguineâ

sian. et Venett.—216 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et Venett. per murmura.—217 Lang. Laur. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. solvit sua brachia; Dan. Put. Petav. Buslid. uterque Behot. optimus Barth. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. non solvit brachia; in alio codice Barthii: ab indigno non solvens brachia.—220 Quid te, flave Cydon? quid te Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. Quid te, flave Cydon, vel quid per colla optimæ Barthii membranæ; flava Gyan codex Laetantii; et sic ille legit in Comment. Lectio nostra est a Gronovio, quem secuti sunt Daum. Veen. et Delph.—221 Intactum Lindenbrog. et Cruc. Crenæe Behot. 1. Cronæe Behot. 2.—224 Mirmyones optimus Barthianus. quamquam inter unus Behot. quæque inter unus Barthii; unde ille quemque inter legendum putat. Pro chorosque Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Put. uterque

NOTÆ

ret] Tunc enim putavit se interemis-
 se, si tamdiu transfugeret dormien-
 tem, donec adactum ferrum ipsa sen-
 tiret.

216 *Tremens et]* Aliis tremens per
 murmura. *Gorgem quærit]* Id est,
 nomen proferre nititur, vel voce aux-
 ilium ejus requirit.

217 *Indigno non solvit]* Alii codi-
 ces: indigno solvit sua brachia collo.

Indigno] Non collo, sed indignæ
 uxoris.

220 *Quod te, flave Cydon]* Quod.

Bene, ut notat Gronovius, et bis pro
quid, quod habent priores editiones,
 lege, *Quod*: et tollenda interrogatio:
 est enim simplex narratio: et con-
 jungendum: *Quod vidi*. Sic omnes
 scripti.

222 *Obliquumque a patre genus]*
 Quia ex pellice nati. Ut Lucanus:
 ‘Obliquo maculat qui sanguine reg-
 num.’

224 *Quodque]* Mavult Gronovius:
quemque. *Choros]* Alii codices, *tho-
 ros*.

Barbara ludentem fodiebat Opopea mater. 225
 Flet super æquævum soror exarmata Lycaste
 Cydimon: heu similes perituro in corpore vultus
 Aspiciens, floremque genæ, et quas finxerat auro
 Ipsa comas: tum sæva parens jam conjuge fuso
 Astitit, impellitque minis, atque inserit ensem. 230
 Ut fera, quæ placido rabiem desueta magistro
 Tardius arma movet, stimulisque, et verbere crebro
 In mores negat ire suos: sic illa jacenti
 Incidit, undantemque sinu collapsa cruorem
 Excipit, et laceros premit in nova vulnera crines. 235
 Ut vero Alcimeden etiamnum in murmure truncos
 Ferre patris vultus, et egentem sanguinis ensem

Mirmydonis, et quod parens sæva feriebat Opopea lascivientem inter coronas et choros. Soror Lycaste destituta ferro plorat super coætaneum Cydimon, heu cernens similem faciem in morituro corpore, et genarum venustatem, et crines quos ipsa auro composuerat: tum crudelis mulier advenit, jam cæso marito, atque cogit minis, et ei gladium tradit. Ut fera, quæ deposuerat furorem sub leni magistro, serius unguis exerit, et recusat aculeis ac crebris ictibus redire in suum ingenium: sic illa in dormientem incidit, et corruens excipit in sinu erumpentem sanguinem, et laniatos capillos adigit in novas plagas. Ut vero vidi Alcimeden gestantem caput truncatum patris, ejus os adhuc murmurabat, et ensem non respersum cruore, ste-

Behot. et Venett. habent: *thorosque*.—225 *Opopea* Dan. Put. Petav. Lindembrog. et Cruc. *Opopea* nunc Behot. *Opopea* ceteri et scripti et impressi.—226 *Licasse* Behot. 1.—227 *Vocula heu abest* nonnullis codd. Barthii, ejus optimus pro *perituro* habet *morituro*.—228 Put. *quas fixerat*; alii nonnulli: *quas tinxerat*.—229 *Petrens. Taurin. Put. et Behot. 2. cum sæva*; edd. Venett. *cum sæva parens et conjuge*. Vox *cum*, vel *tum*, deest in Burm.—231 Behot. 1. *rabie placido*.—232 In optimo codice Barthii: *verbere sævo*.—236 *Alcimedon* nunc Behot. *Alciden* Put. *etiamnum* *murmure trunco* unus Barthii; optimus vero: *etiam nunc*

NOTÆ

228 *Et quas finxerat auro Ipsa comas*] Virgilius *Æneid.* iv. 'Mollique fluentem Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro.' Ovidius *Med. Faciei*: 'Ruræ sedent, finguntque comas.' *Arte Am.* i. 'Quid toties positas fingis inepta comas?'

233 *Ille*] *Lycaste*.

235 *Premat*] Infodit premendo. Sic Virgilius *Georg.* ii. 'Quod anperest,

quæcumque premes virgulta per agros Sparge fimo pingui, et multa memor occule terra.'

236 *Etiamnum in murmure*] *Murmurantis. Silius*: 'Abscisso durabant murmura collo.'

237 *Et egentem sanguinis ensem*] *Quia senem occiderat: senes vero non abundant sanguine.*

Conspexi, riguere comæ, atque in viscera sævus
 Horror iit: meus ille Thoas, mea dira videri
 Dextra mihi: extemplo thalamis turbata paternis 240
 Inferor: ille quidem dudum (quis magna tuenti
 Somnus?) agit versans secum, (etsi lata recessit
 Urbe domus,) quinam strepitus? quæ murmura noctis,
 Cur fremebunda quies? Trepido scelus ordine pando,
 Quis dolor, unde animi: vis nulla arcere furentes: 245
 Hac sequere, o miserande: premunt, aderuntque moranti,
 Et mecum fortasse cades: his motus, et artus
 Erexit stratis: ferimur per devia vastæ
 Urbis, ubi ingentem nocturnæ cædis acervum

*terunt mihi crines, et crudelis horror cucurrit in præcordia. Thoas ille meus in animum mihi redit, mea dextra mihi inhumana visa est. Statim commota irrumpo in cubiculum patris. At hic (quis sopor est magna volenti?) reputabat, et secum ex-
 pendebat, (etsi amplum palatium ab urbe distaret,) quinam tumultus? qui clamores noctis? cur quies turbulenta? Totum crimen narro trementi. Undæ iræ, unde audacia, nullam esse facultatem repellendi rabidas. Hac veni, o deplorande. Urgent et advenient cunctanti, et mecum forsitan peribis. Turbatur his, et proripuit se e lecto. Imus per devios rivos ingentis urbis, ubi abditi densa caligine vidimus im-*

murmure truneos.—238 Unus Behot. Conspexit.—241 Optimus codex Barthii: qui magna tuenti.—242 Idem liber cum alio ejusdem: secum versans; optimus vero licet pro etsi.—243 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. et edd. vett. quisnam.—247 Behott. 1. 2. et unus Barthianus: his motus; ceteri:

NOTÆ

238 *Riguere comæ, atque in viscera sævus Horror iit: meus ille Thoas*] Imitatur autem hic Poëta Virgilium *Æn.* II. qui ubi scribit *Æneam* vidisse cædem Priami, tunc ipsi dicit venisse in mentem patrem Anchisem, ac de illo servando cogitasse: 'At me tum primum sævus circumstetit horror; Obstupui: subiit cari genitoris imago, Ut regem æquævum crudeli vulnere vidi Vitam exhalantem,' &c. Sic Hypsipyle, ut vidit Alcimedem ferentem caput truncatum patris, recordata est sui patris Thoantis, et ad illius auxilium statim volavit. Et mira est ubique Poëtæ in describendis affectibus ars: nihil enim vehementius, nihil omni affectuum ge-

nere plenius hac Hypsipyles oratione, nihilque, quod magis pietatem suam in patrem testetur.

241 *Quis magna tuenti Somnus*] Juxta illud Homericum *Il. B.* Οὐ χρὴ παννύχιον εὖδειν βουλευφόρον ἄνδρα, ὅτι λαοὶ τ' ἐπιτετράφασται, καὶ τόσσα μέμλε. *Non oportet per totam dormire noctem consiliarium virum, cui populi commissi sunt, et curæ sunt.* Sic Theb. I. 146. vocat 'somnos regum impacatos.'

245 *Vis nulla*] Supple, potest.

247 *Et mecum fortasse cades*] Bene de periculo suo cogitavit: perimi enim debebat, ut proditrix conjurationis. Mallet Gronovius, quod et melius etiam: *Et tecum fortasse cadam.*

Passim, ut quosque sacris crudelis vespera lucis 250
 Straverat, occulta speculamur nube latentes.
 Hic impressa toris ora, extantesque reclusis
 Pectoribus capulos, magnarum et fragmina trunca
 Hastarum, et ferro laceras per corpora vestes,
 Crateras pronos, epulasque in cæde natantes 255
 Cernere erat, jugulisque modo torrentis apertis
 Sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.
 Hic juvenum manus, et nullis violabilis armis
 Turba senes: positique patrum super ora gementum
 Semineces pueri trepidas in limine vitæ 260
 Singultant animas: gelida non sævius Ossa
 Luxuriant Lapitharum epulæ, si quando profundo
 Nubigenæ caluere mero: vix primus ab ira

manem cumulum stragis nocturnæ passim, ut quosque sæva vespera fuderat in venerandis sylvis. Ibi erat aspicere vultus ad lectos applicitos, et prominentes capulos apertis pectoribus, ac fragmenta ruptarum ingentium hastarum, et vestes laniatas adacto ferro per corpora, pocula inversa, ac cibos in sanguine fluitantes, et perfosis gutturibus, vinum refluens instar torrentis, una cum cruore in crateras. Hic turba juvenum, et senes, manus nullo ferro violabilis, ac infantes semivivi, conjecti super vultus palpitantium patrum, emittunt cum singultu animas trementes in foribus vitæ. Convivia Lapitharum non plus sæviunt in frigida Ossa, si quando nubigenæ Centauri vino largius hausto inculuerunt: vix primus pallor nascitur ab iracundia,

*****

hic motus.—249 Urbis et ingentem unus Behot. et Put.—250 Passim ut quemque optimus Barthii codex; sed quosque testantur Petrens, Exc. Cantab. Taurin. Burm. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant.—257 Sanguine permixto in quibusdam codd.—260 Alii tepidasque in limine vitæ.—261 Petrens. non segnius. Mark-

NOTÆ

250 *Crudelis vespera*] Eò quod nox veniens eos somno prostreverat.

251 *Occulta nube*] Qua eos tegebat Bacchus.

252 *Hic*] Pro ibi.

257 *Bacchum*] Vinum, cujus inventor Bacchus.

261 *Singultant*] Cum singultu emittunt. *Ossa*] Thessaliæ mons.

262 *Luxuriant Lapitharum epulæ*] Tangit illam celeberrimam pugnam Lapitharum et Centaurorum in nuptiis Pirithoi, de qua videndus Ovidi-

Delph. et Var. Clas.

us Met. xii. Lapithæ autem erant populi Thessaliæ, Pindum et Othryn montem incolentes, Pirithoi imperio olim subditi. Hi primi omnium decemur invenisse fræna et strata equestrum. Virgilius Georgic. iii. 'Fræna Pelethronii Lapithæ gyrosque dedere Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis Insultare solo, et gressus glomerare superbos.'

263 *Nubigenæ*] Centauri, quos Pœtæ fabulantur genitos ex Ixione et

Stat.

3 Q

Pallor, et impulsis surgunt ad prælia mensis.
 Tunc primum sese trepidis sub nocte Thyoneus 265
 Detexit, nato portans extrema Thoanti
 Subsidia, et multa subitus cum luce refulsit.
 Agnovi: non ille quidem turgentia sertis
 Tempora, nec flava crinem distinxerat uva,
 Nubilus, indignumque oculis liquentibus imbrem 270
 Alloquitur: Dum fata dabant tibi, nate, potentem
 Lemnon, et externis etiam servare timendam
 Gentibus, haud unquam justo mea cura labori
 Destitit: absciderunt tristes crudelia Parcæ
 Stamina, nec dictis, supplex quæ plurima fudi 275

et surgunt dejectis mensis ad certamina. Tunc primum Thyoneus nobis trementibus in nocte apparuit, afferens supremum auxilium filio Thoanti, et subito re-luxit multo cum lumine. Agnovi illum. Non ille sane habebat tempora hederis inflata, nec flava uva crines discriminaverat. Tristis et oculis indecoras lacry-mas fundentibus nos affatur: Fili, dum fata tibi concedebant possidere floren-tem Lemnon, formidabilem etiam aliis nationibus, nunquam defuit mea solici-tudo operæ, quam ex me expectare debebas. Severæ Parcæ secuerunt inimi-tiu pensa, nec mihi accidit, posse detorquere hunc casum ullis fletibus aut ver-

//////////

landus ad Sylv. II. 6. 82. correxit: *non secius*.—267 Codex Barthii: *cum luce refluxit*.—269 'Hic consentiunt duo meliores ex nostris libris invertendo voculas *crinem flava*: si nihil aliud boni habet, Rhythmus tamen tollit hæc lectio.' Barth. Dan. Put. Petav. *distinxerat ura*; Bernartius correxit: *disjuxerat ura*.—272 *Lemnon externis* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Lemnon et externis* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. uterque Behot. Petrens. Exc. Cantab. et edd. vett. *timendum* Dan.—274 Lang. Laur. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *absciderant*; Buslid. et Venett. 3. 4. *absciderint*; codd. Barthiani, Petrens. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *absciderunt*.—275. 276 Hunc

NOTÆ

Nephele, seu nube Ixioni supposita a Jove loco Junonis. Vide Theb. I. *Vix primus ab ira Pallor*] Ira est formidabilior, cum pallescit iratus, quam cum rubescit.

265 *Thyoneus*] Cognomentum Bacchi, vel ἀπὸ τοῦ θύειν, quod Baccho adhuc viventi sacrificatum fuerit, vel a Thyone, quam eandem faciunt ac Semelen.

266 *Nato Thoanti*] Thoas enim erat filius Bacchi ex Ariadne.

267 *Multa cum luce refulsit*] Non

enim Dii se hominibus ostendebant, nisi perfusi multo lumine. Exempla apud Poëtas obvia.

268 *Non ille quidem turgentia sertis, &c.*] Bacchus enim repræsentabatur redimitus hederis et uvis.

270 *Indignum imbrem*] Non enim decet Deos flere.

271 *Potentem*] Alludit ad Thracensem Lemniorum victoriam. Et nunc Lemnos, etsi non admodum spatiosa, præter urbes veteribus notas, licet altera earum deleta sit, sep-

Ante Jovem frustra, lacrymisque avertere luctus
 Contigit: infandum natæ concessit honorem.
 Accelerate fugam: tuque o mea digna propago
 Hac rege, virgo, patrem, gemini qua brachia muri
 Littus eunt, illa, qua rara silentia, porta 280
 Stat funesta Venus, ferroque accincta furentes
 Adjuvat: (unde manus? unde hæc Mavortia Divæ
 Pectora?) tu lato patrem committe profundo.
 Succedam curis. Ita fatus in aëra rursus
 Solvitur: et nostrum, visus arcentibus umbris, 285
 Mitis iter longæ claravit limite flammæ.

bis, quæ supplex multa nequiequam feci ante Jovem. Indulsit filiæ hanc scelestam gloriam. Fugam maturate. Et tu, o puella, mea digna progenies, hac duc patrem, qua muri duplici brachio ripam attingunt. Ad hanc portam, qua major est tumultus, adest infesta Venus, et gladio armata furiosis opitulatur. Unde manus? unde hic martius animus Deæ? Tu crede patrem lato mari. Mea cura tui vicem supplebo. Sic locutus, erant denuo in aërem, et tenebris impeditibus, ne videre quid possemus, propitius designavit nobis, longi ignis ductu, qua eundum

locom ita constituit Barthius: *Nec dictis, (supplex q. p. f. A. J. frustra,) lacrymisre avertere luctum Contigit. Pro avertere unus Behot. habet advertere.—277 'In altero bono codice non natæ sed Veneri clare scriptum est.' Barth. 278 'In alio libro: me digna' illud dignius, et sapit Maronem.' Idem.—285 Solcitur et nostros unus Behot. improbante Gronovio.—286 Mitis iter longo*

NOTÆ

tuaginta quinque pagis habitatur, ut refert Bellonius.

277 *Infandum natæ concessit honorem]* *Natæ*, Veneri: nihil enim sine Jovis permissu, quicquam numinibus facere conceditur, non quidem proprias injurias ulcisci. Ut Virgilius: 'Concessit in iram Ipse Deum antiquam genitor Calydonæ Dianæ.'

282 *Unde manus? unde hæc Mavortia Divæ Pectora]* *Divæ*, Veneri. Exclamatio Liberi patris cum admiratione; nam mirandum, unde Veneri, quæ spirat solos amores, tam repentina crudelitas.

283 *Tu lato patrem committe profundo]* Valerius Flaccus Argon. II. dicit Hypsipylum occultasse patrem hac nocte in templo Bacchi; die vero insequente, illum indutum ornatu

Bacchi traduxisse per mediam urbem curru vectum, quasi expiaturam Deum fœdatum recenti cæde: mox occuluisse in sylvis, ac tandem impositum navi commendasse Dianæ: illud vero delatum fuisse in Tauricam, ac præfectum sacris illis crudelibus, quibus advenæ Dianæ immolabantur. Scholiastes Pindari in argumento Nemæorum refert Hypsipylum abdidisse patrem in area, eumque multo tempore servasse ibi: post discessum vero Argonautarum rem rescisse Lemniades, arreptamque arcam, in qua latebat Thoas, in mare projecisse.

285 *Et nostrum, visus arcentibus umbris, Mitis iter longæ claravit limite flammæ]* Male, ait Gronovius, libri Bernartiani *nostros*. Non enim refer-

Qua data signa sequor : dein curvo robore clausum
 Dis pelagi, ventisque, et Cycladas Ægæoni
 Amplexo, commendo patrem : nec fletibus unquam
 Sit modus alternis : ni jam dimittat Eoo
 Lucifer astra polo : tum demum littore rauco
 Multa metu reputans, et vix confisa Lyæo
 Dividor, ipsa gradu nitens, sed et anxia retro

290

esset. Eo, quo signum mihi factum est. Deinde commendo patrem abdilum in curra nave numinibus pelagi, ventisque, ac mari Ægæo Cycladas ambienti. Nec unquam finem fecissemus flendi, nisi jam Lucifer fugavisset sidera a cælo orientali. Tum demum avellor a strepenti ripa, multa volvens timore, et vix Baccho confisa; ipsa præcipitans gressus: verum et meus animus erat sollicitus de patre, quem retro

//////////

legi jussit Barthius.—290 *Fit modus alternis, ni* Lang. Lanr. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. uterque Beliot. Venett. Rom. Aldd. Coliin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. ‘Omnino scribendum ut habent dño libri: *Sit modus*; et hanc lectionem librariis exprimere poterat usus vocalæ nisi.’ Barth. Lectionem nostram primus edidit Gronovius, quem vide in Not. Var.—291 Unus Behot. *tunc demum*.—292 Idem codex pro *confisa* habet *confixa*; quod peccatum passim in libris scriptis reperitur.—293 ‘Suspecta lectio: *ipsa gradu nitens*: in libris nihil mutatur. Hæc etiam: *sed et anxia retro*, peregrinum tinuiunt. In optimo codice superscripta est nota, qua quid faciam nescio: *sed et Stt.* An legerat alibi, *stant*? Non definio, nisi quod fateor non satisfacere mihi vulgatam scripturam. Veram offendo, omnia versans, in Behottianis Collectaneis variarum: *Dividor, ipsa gradu nitente, sed anxia retro Pectora.* Barth. Hæc est con-

NOTÆ

tur ad visus, sed ad iter. Et umbris arcentibus aliorum visus, impediētibzque ne nos conspiceremur: ille longæ flammæ ductu ostendit, qua nobis eundum esset. *Claravit*] Id est, clarum fecit, seu illustravit. Plautus Mostellaria: ‘Speculo claras clarorem merum.’ Ausonius: ‘Pollet Aristides, veteres qui clarat Athenas.’

287 *Curvo robore*] Fluviali navigio, quod sinu roboris incavatur.

288 *Ægæoni*] An intelligit Briareum seu Ægæonem, qui victus alligatus dicitur a Neptuno scopulis Maris Ægæi? Statius Achill. 1. ‘Audierat duos laxantem Ægæona nexus.’ An de Ægæo Mari potius intelligendum est, quod supra Ægon vocatur?

Certe Ægæum Mare Cyclades amplectitur.

289 *Amplexo*] Pro amplexanti.

290 *Sit modus*] Legendum esse *Sit*, pro *Fit*, ut habent priores editiones, bene observavit Gronovius. Id est, non fecissemus finem flendi, ni jam instaret dies. *Sit* vero, pro ‘fuisset.’ *Dimittat*] Pro dimisisset.

291 *Lucifer astra polo*] Lucifer Stella Veneris. Dicitur hic dimittere astra polo; quia hæc serius radiis solis occultatur.

292 *Lyæo*] Baccho.

293 *Sed et anxia retro Pectora, nec requies*] Mire exprimit Hypsipyles affectum et pietatem erga patrem, cum tam sollicita sit de illius salute; gradus ad urbem, retro ad mare cu-

Pectora, nec requies, quin et surgentia cœlo
 Flamina, et e cunctis prospectem collibus undas. 295
 Exoritur pudibunda dies, cœlumque retexens
 Aversum Lemno jubar, et declinia Titan
 Opposita juga nube refert: patuere furores
 Nocturni, lucisque novæ formidine cunctis
 (Quanquam inter similes) habitus rubor: impia terræ 300
 Infodiunt scelera, aut festinis ignibus urunt.
 Jam manus Eumenidum, captasque refugerat arces
 Exsaturata Venus: licuit sentire, quid ausæ,
 Et turbare comas, et lumina tingere fletu.

relinquebam, nec requiebam. Interim ortus est sol in cœlo, et mare respexi ex omnibus collibus. Illucescit pudibunda dies, et sol relegens cælum, radios avocat et detorquet curram a Lemno, inter quam et se obtendit caliginem. Furores noctis paruere, et metu nascentis lucis omnes rubuere, quanquam essent ejusdem criminis participes. Impie cæsos in terram condunt, aut cremant properatis rogis. Jam turba Furiarum, et Venus satiata expugnatam urbem reliquerat. Vacat agnoscere quid perpetraverint, et laniare crines, et oculos lacrymis rigare. Insula florens

~~~~~

jectura Behottii, in ejus codice scriptum erat: *nitens, sed anxia*.—296 Unus Barthianus: *cælumque retextans*.—297 *Adversum Lemno* optimus Barthii, et unus Behot. *declinia* Behott. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *declinia* Lang. Laur. Buslid. Dan. Petav. Lipsian. Petrens. Taurin. Exc. Cantab. Burn. Amstel. Gronov. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Gevart. Barth. Veen. et Delph. *declinatio* Put. quod glossa est *τὸν declinia*.—299 'Errant nonnulli libri scriptum referendo *cinctis*. Omnibus enim, ut simul venerat, recessisse dicit simul insaniam.' Barth.—300 Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *habitus pudor*; Dan. Put. Petav. Behott. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *habitus rubor*.—301 *Exturbare comas* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Lipsian. Aldd.

NOTÆ

ra: mens mea non mecum ad urbem tendit, sed retro ad mare.

295 *Et e cunctis collibus*] Nimirum jam orto sole et lucente die.

297 *Titan*] Sol, qui dicitur fuisse Hyperionis unius e Titanibus filius.

298 *Opposita nube*] Ne videret tantam crudelitatem ac tantam stragem. *Juga*] Curram, seu equos.

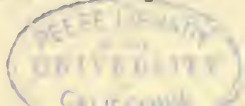
299 *Lucisque novæ formidine cunctis (Quanquam inter similes) habitus rubor*] Etsi omnes simili et eodem scelere obstringerentur, nec sic erubescere deberent, non potuerunt tamen sus-

tinere visus sui invicem oborto die, quin conscientia criminis statim rubore suffunderentur.

301 *Infodiunt scelera*] Quasi sepulchræ mandatis corporibus occisorum, scelera earum terra tegerentur. *Festinis ignibus*] Properantes comburunt cadavera.

303 *Sentire, quid ausæ*] Recedente enim iræ seu vindictæ nubilo, quo mens offuscatur, ratio reddit: tuncque comprehendimus scelus, ac pœnitentia subit animum.

304 *Turbare comas*] Hoc enim in

Insula dives agris, opibusque, armisque, virisque, 305
 Nota situ, et Getico nuper ditata triumpho,
 Non maris incursu, non hoste, nec æthere lævo,
 Perdidit una omnes orbata, excisaeque mundo,
 Indigenas: non arva viri, non æquora vertunt:
 Conticuere domus: cruor altus, et oblita crasso 310
 Cuncta rubent tabo: magnæque in mœnibus urbis
 Nos tantum: et sævi spirant per culmina Manes.
 Ipsa quoque arcanis tecti in penetralibus alto
 Molior igne pyram: sceptrum super armaque patris
 Injicio, et notas regum gestamina vestes, 315

arvis, et divitiis, armisque ac indigenis, et celebris positione, ac nuper decorata victoria de Thracibus relata, amisit simul omnes incolae, orbata et avulsa a mundo, non maris inundatione, non hostili incursione, nec cœli intemperie: homines non versant agros, nec mare navigant: ædes siluere: ubique copia effusi sanguinis, et omnia rubent obsita atra sanie: et nos solae intra muros ingentis urbis: et crudeles umbræ strident super tecta. Ego quoque struo rogam excelsa flamma in secretariis regiae conclavibus, ac super injicio sceptrum, et arma patris, et notos vestitus,

Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Crnc. *Et turbare uterque Behot. Buslid. Venett. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. —308 Pro mundo Jortin. conj. fundo, quod non improbat Burmannus citans Theb. iii. 249. seq. sed cf. Theb. i. 619. Barthius ex uno codice malit: uno omnes orbata excisaeque puncto.*—309 Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *vertunt*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Petrens. optimus Barth. Exc. Cantab. Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *vertunt.*—311 *Cuncta jubent* unus Barthii; *Cuncta jurant* alius ejusdem; *Cuncta madent* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. et ita correctum est in uno Behot.—312 *Nox tantum* in quibusdam vett.—313 Unus Behot. *tecti penetralibus*, omisso τῶ in.—314 Veteres Bernartii: *arma, patrisque*; et sic Aldd. Colin. et Gryph.—315 *Inicio* Behott. 1. 2. *regum velamina* Put.

NOTÆ

luctu fiebat.

306 *Getico triumpho*] Thracio. Vicerant enim Lemuii Thracas.

307 *Æthere lævo*] Aëre corrupto.

308 *Excisaeque mundo*] Quasi amissis maribus non amplius habitabilis foret, ac sic deserta maneret.

309 *Vertunt*] Quidam codices habent, *terrunt.*

312 *Nos tantum*] Bernartius censet legendum, *Nox tantum*, cum Poëta scripserit: 'Exoritur pudibunda dies.' Sed nulla ratione, cum ipse Poëta

supra dixerit: 'Non arva viri non æquora vertunt.' Mulieres igitur solæ. *Sævi*] Quia ultionem reposcebant, mentesque exagitabant.

314 *Molior igne pyram*] Quasi crematura corpus patris. *Sceptrum super, &c.*] Moris enim erat injicere rogis res quas defuncti gestaverant, et quas carissimas habuerant, ut videbimus lib. sequente in funere Arehemori. Injicit sceptrum, ut insigne regni, arma vero, ut paternæ fortitudinis insignia.

Ac prope mœsta rogam confusis ignibus asto
 Ense cruentato, fraudemque et inania busta
 Plango metu, si forte premant, cassumque parenti
 Omen et hac dubios leti precor ire timores.
 His mihi pro meritis (ut falsi criminis astu 320
 Parta fides) regno et solio considerare patris
 Supplicium datur. Anne illis obsessa negarem?
 Accessi, sæpe ante Deos testata, fidemque,
 Immeritasque manus: subeo (pro dira potestas!)
 Exsanguè imperium, et mœstam sine culmine Lemnon. 325

quos reges ferre solent, ac tristis assisto prope pyram, flammis ex omnibus partibus jam una permixtis, cum sanguinolento gladio, ac defleo super hoc simulatum et vacuum bustum, timens ne mihi negotium facerent, et oro, vanum sit præsagium genitori, et hoc modo recedant ancipites pavores mortis. His pro benefactis (ut mihi fides est acquisitu calliditate simulati sceleris) pœna mihi irrogatur regnare, ac sedere in solio paterno. Anne circumventu illis recusarem? Consensi, sæpe antea testibus vocatis superis, fideque, ac innoxia manu. Capesso (pro acerba potestas!) invalidum imperium, ac tristem sine viribus Lemnon. Jam penitentia plus plusque

et sic etiam optimæ Barthii membranæ in margine.—317 Barthius ponit punctum post *asto*, et legit: *Ense cruentato per fraudem, et inania busta, &c.*—318 *Plango metu, ne forte* Behot. 2. pro v. l. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *si forte* Dan. Put. Petav. omnes Barthiani, Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—319 Petav. *Omen et ad dubios*. Optimus Barthianus: *leti tenus ire timores*.—320 Unus Behot. et falsi.—321 *Parta quies* Petrens.—325 'In optimo libro augetur sententia, palam scribente: *Exanime imperium.*' Barth. *sine conjuge* alii codd. apud Scholiast.—

NOTE

316 *Confusis ignibus*] Jam accensa ex omni parte pyra, et mixtis flammis.

317 *Ense cruentato*] Quo fidem faceret se patrem occidisse.

318 *Si forte premant, cassumque parenti Omen et hac dubios leti precor ire timores*] Mens: Hypsipylon fecisse imaginarium funus patri, ne Lemniades negotium ipsi facerent, suspicatur, si hoc non fecisset, ipsam non occidisse patrem. Attamen cum illud funus poterat esse omen veræ mortis patris, ac etiam juste sibi timere poterat, si Lemniades verita-

tem rescirent, rogabat Deos, ut et illud funus, quod necessitate adigente patri paraverat, vanum omen ejus mortis foret, et metus etiam mortis, quæ sibi imminabat veritate detecta, hac simulatione seu ratione migraret ex suo animo. Ceterum hi versus suspecti Gayeto.

322 *Supplicium datur*] Pro supplicio.

325 *Exsanguè imperium*] Ut quod erat solarum mulierum. *Sine culmine*] Sine principe. Lactantius legit *sine conjuge*, et *sine culmine*, utrumque ut videre est ex illius notis.

Jam magis atque magis vigiles dolor angere sensus,
 Et gemitus clari, et paulatim invisâ Polyxo,
 Jam meminisse nefas : jam ponere Manibus aras
 Concessum, et multum cineres jurare sepultos.
 Sic ubi ductorem trepidæ stabulique maritum, 330
 Quem penes et saltus et adultæ gloria gentis,
 Massylo frangi stupuere sub hoste juvencæ,
 It truncum sine honore pecus, regemque peremtum
 Ipse ager, ipsi amnes, et muta armenta queruntur.
 Ecce autem ærata dispellens æquora prora 335
 Pelias intacti late subit hospita ponti

cœpit excruciare insomnes mentes, et manifesta sunt suspiria, et sensim odiosa fit Polyxo: jam permissum est confiteri scelus: jam exstruere aras mortuis, et multum exorare conditos cineres. Sic cum tremantes juvencæ viderunt cum stupore discerpi a leone Massylo rectorem et admissarium caulæ, in cujus potestate erant nemora, et honor adulti gregis, mutilum pecus progreditur sine decore, et ipsa arva, ipsi fluvii, et taciti greges dolent ducem interfectum. Ecce autem navis Thessalica, quæ prior ingressa est mare antea inviolatum, late paruit protrudens undas prora

//////////

329 Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *cineres jurasse*; Lang. Laur. Lipsian. Buslid. Dan. Put. Petav. uterque Behott. Petrens. omnes Barthiani, Venett. Lindenbrog. Cruc. et recentt. *cineres jurare*.—332 *Massylio* in Petav.—335 'Sic et optimus codex; in aliis nonnullis *depellens*.' Barth.—336 'Omnes me-

NOTÆ

326 *Jam magis atque magis vigiles dolor angere sensus, &c.*] Hi omnes effectus pœnitentiæ: perpetrato enim scelere, non statim magnitudo ejus concipitur; sed postea redeunte ratione, anginiur, gemimus: ac illi qui vel scelus suaserunt, vel etiam in committendo adjuverunt, ita invisi nobis fiunt, ut ipsos ferre nullatenus possumus. *Vigiles sensus*] Bene vigiles; invigilabant enim animo, et sceleris perpetrati supplicium exercebant curæ.

327 *Paulatim invisâ*] Supple, omnibus: scelus enim suaserat.

328 *Jam ponere Manibus aras*] Aræ etiam manibus sacrabantur. Virg. *Æn.* iii. 'Stant Manibus aræ Cœruleis mœstæ vittis, atraque cupresso.' Idem. *Æn.* v. 'Ex quo reliquias di-

vinique ossa parentis Condidimus terræ, mœstasque sacravimus aras.'

329 *Multum cineres jurare sepultos*] Id est, petere pacem a conditis cineribus: nam variis sacrificiis exorabant mortuos ut sibi parcerent, ac tandem exagitare se desinerent.

332 *Massylo*] Massyli Stephano populi Africæ, Cæsariensi Mauritanie contermini. Hi neque frænâ neque ephippiis utuntur, sola contenti virga, qua equos regunt.

335 *Ecce autem*] Adventum Argonautarum ad Lemnum refert, qui missi fuerant a Pelia Thessalie rege, ut Phryxei arietis pellem auream e Colchide reportarent.

336 *Pelias Pinus*] Est navis Argo, qua vecti Argonautæ ad expeditionem Colchicam: sic dicta a Pelio

Pinus : agunt Minyæ : geminus fragor ardua canet

Per latera, abruptam credas radicibus ire

Ortygiam, aut fractum pelago decurrere montem.

Ast ubi suspensis siluerunt æquora tonsis,

340

Mitior et senibus cynis et pectine Phœbi

ærata. Minyæ ducunt illam. Illisa aqua duplici sonitu albescit ad celsa navis latera. Putares navigare Ortygiam avulsam fundamentis, aut montem scissum vehi supra mare. Sed ubi pelagus conticuit otiosis remis, vox auditur de media

//////////

liores libri habent *ostia ponti*, quod mihi placet.' *Idem.*—337 'In optimo exemplari sic scriptum est : *ardua canez*, quod annotandum putavi.' *Idem.*—339 'In optimo librorum claris literis scriptum est : *descendere montem.*'

NOTÆ

monte Thessaliæ, ejus gentile fœminum sit Pelias. In eam cum Jasone hujusce expeditionis duce quinquaginta Argonautæ conscenderunt, quorum præcipui Diis geniti, ut Hercules, Castor et Pollux, Theseus; alii reges, ac regum filii, vates Mopsus et Idmon; navis Architectus Argus, celestes Orpheus, navis magister et gubernator Tiphys. Mira prædicant Poëtæ de hac nave, consilio Minervæ constructam fuisse, fatidicamque ac humana voce locutam: habebat enim carinam e quercu Dodonæ. Unde et Ciceroni 'divinum Argonautarum vehiculum dicitur.' Tandem inter astra relata fuit. Manilius lib. i. 'Tum nobilis Argo In cælum subducta, mari quod prima cucurrit Servando Dea facta Deos.' *Intacti*] Non id eo sensu intelligendum est, quasi ad id usque tempus mare impervium fuerit, cum Danaus, Cæcrops, Cadmus ex Ægypto et Phœnicia in Græciam navibus trajecerant. Sed quia prima fuit navis longa, quæ mari commissa fuit. Longa enim nave Jasonem primum navigasse refert Philostephanus apud Plinium lib. vii. cap. 56. Fuit hæc *πεντεκόντοπος* prima. Ceterum hæc Argonautarum expeditio annis 79. Trojanum

excidium præcessisse ponitur apud Clementem Alexandrinum Stromatum lib. i. hoc modo conveniet in annum Periodi Julianæ 3451. mundi 2721. ante Christum 1275. Argonautica vero scripserunt e Græcis Orpheus Crotoniata, Epimenides, Cleon, Herodotus, Apollonius Rhodius, Dionysius Milesius, e Latinis Catullus, Varro Attacinus, et Valerius Flaccus.

337 *Minyæ*] Plerique scriptores scribunt Minyan Neptuni et Tritogeniæ filium plures habuisse filias, ex quibus præcipui Argonautarum orti erant: hincque Argonautas 'Minyas' dictos. Addit Apollonius Alcimedem matrem Jasonis filiam fuisse Clymenes filiæ Minyæ. Alii vero dicunt sic vocatos a Minyis populis Thessaliæ, aut certe Magnesiæ regione Thessaliæ, ejus caput Iolchos, quique Jasonem ad Colchos euntem secuti sunt. *Geminus fragor ardua canet Per latera*] Ab utroque navis latere murmurantes undæ canentibus spumis albescunt.

339 *Ortygiam*] Delum, ut jam diximus.

341 *Et senibus cynis*] Cyni enim morientes suavissimam vocem habere dicuntur, ut persuasum erat veteri-

Vox media de puppe venit, maria ipsa carinæ
 Accedunt, (post nosse datum est) Œagrius illic
 Acclinis malo, mediis intersonat Orpheus
 Remigiis, tantosque jubet nescire labores. 345
 Illis in Scythicum Borean iter, oraque primum
 Cyaneis arctata vadis: nos Thracia visu
 Bella ratæ, vario tecta incursare tumultu,
 Densarum pecudum, aut fugientum more volucrum.
 Heu ubi nunc furia? portus, amplexaque littus 350

puppe, suavior et cantu morientium cyenorum, et lyra Apollinis. Ipsi fluctus navi appropinquant, (post licuit scire) illic Orpheus Œagri filius malo innixus, canit inter medios remigum ordines, cosque facit oblivisci tantos labores. Illi navigant in Scythicum Aquilonem, ac fauces primum angustatas Cyaneis gurgitibus. Nos, ut vidimus, credentes esse Thracum aggressionem, capimus currere ad culmina diverso strepitu, instar confertarum pecudum, aut fugientium arium. Heu ubi nunc Eumenides? Ascendimus portum, et altas turres, et muros ambientes ripas,

~~~~~

Idem. aut tractum pelago Behot. 1.—343 Œnagrius Behot. 2.—344 *Acclivis* Lang. Laur. Lipsian. Buslid. alii, cum edd. vett.—346 Marklandus ad Sylv. v. 3. 138. correxit: *oraeque ponti*, &c.—347 *Saxosis arctata vadis* membranae Laetantii.—348 *Vela ratæ* ex manuscriptis correxit Nic. Heinsius ad Ovid. Met. xii. 25.—349 ‘In optimo codice legitur: *ac fugientem: tantundem rei est.*’ Barth.—350 *Heus ubi nunc* unus Barthianus. Vide Nic. Heinsium ad Ovid. Heroid. Epist. iv. 150. Optimus Barthianus: *portus*; unde ille *portus*.

NOTÆ

bus. *Et pectine Phæbi*] Lyra pectine pulsata.

344 *Orpheus*] Orpheus Musicus, et Poëta celeberrimus, Apollinis seu potius Œagri filius ac Calliopes Musæ, hinc ‘Œagrius’ dictus, unus ex Argonautis.

345 *Tantosque jubet nescire labores*] Tanta enim erat dulcedo cantus Orphei, ut inter remigandum non sentirent laborem.

346 *In Scythicum Borean*] Id est, in regionem ex qua flat Boreas, scilicet in Scythiam. Colchi enim Scythiis contermini.

347 *Cyaneis radis*] Cyaneæ insulæ, seu potius scopuli in Ponto Euxino mille quingentis passibus ab Europa, 11. mill. ab ostio distantes, modico spatio a se discreti. Unde datus lo-

cus Poëtis scribendi Cyaneas inter se concurrere, quod ex adverso intrantibus dnæ videntur, nave vero paululum ad alterum latus deflexa, una tantum cernitur. ‘Symplegades’ etiam vocabantur et ‘Syndromides.’ Eas transmisere Argonautæ Phinei consilio, præmissa viæ dnæ columna, non sine discrimine, mutilata extremitate puppis. *Thracia visu Bella ratæ*] Thraces enim, ut supra vidimus bello petiti fuerant, cæsique a Lemniis. Jure ergo credere poterant Lemniades Thrakas bellum ipsi inferre, proprias elades ulturi.

350 *Heu ubi nunc furia*] Tunc enim ex usu fuissent nobis ad repellendos hostes. *Portus*] Intelligit moles, seu aggeres constructos in utraque portus ripa ad arcendos fluctus, seu mu-

Moenia, qua longe pelago despectus aperto,
 Scandimus, et celsas turres : huc saxa, sudesque,
 Armaque mœsta virum, atque infectos cædibus enses
 Subvectant trepidæ : quin et squalentia texta
 Thoracum, et vultu galeas intrare soluto 355
 Non pudet : audaces rubuit mirata catervas
 Pallas, et adverso risit Gradivus in Hæmo.
 Tunc primum ex animis præceps amentia cessit :
 Nec ratis illa salo, sed Divum sera per æquor
 Justitia, et pœnæ scelerum adventare videntur. 360
 Jamque aderant terræ, quantum Gortynia currunt
 Spicula, cœruleo gravidam cum Jupiter imbri

qua visus extenditur per patens mare. Illic trementes ferunt lapides, et sudes, ac tristia hominum arma, et gladios sanguine sædatos. Quin etiam non pudet induere textiles loricas, et molles vultus tegere cussidibus. Pallas erubuit cernens temerarias cohortes, et Mars risit in opposito Hæmo. Tunc primum dementia subito migravit e mentibus earum. Nec illa navis visa est in mari, sed tarda numinum justitia, et supplicia criminum accedere. Jamque ripæ appropinquaverant jactu sagittæ Cretensis, cum Jupiter cogit et impellit nubem plenam atra pluvia super

//////////

—352 'In optimo et uno alio libro clare scriptum est : *Scandimus in celsas turres* ; in alio : *celsa turri* : prius placet ; nisi quod vulgatam scripturam ideo non omitimus.' Barth.—357 Edd. vett. in *Æmo*. Dan. Heinsius ad Claudian. Paneg. in Prob. et Olyb. Cons. 120. legit : *ab Hæmo*.—358 Nonnulli codd. Barthiani una voce, *exanimis*.—359 Duo Barthiani : *Divum nota* ; alter ejusdem : *Dicum nota*, cum supra scriptis his verbis : 'vel sera vel sera.'—361 Dan. *aderunt terræ* ; unus Behot. *aberant terræ* ; Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Taurin. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *aberant terris* ; Petrens. *aderant terræ*, et eadem manu, ut videtur, emendatum, *aberant terra*. Cf. Ovid. Met. iv. 708. viii. 695. Fast. iii. 583. Lectionem nostram Dan. Heinsius, puto, primus recepit in An-

NOTÆ

niendum portum. Barthius vero contendit omnino scribendum *portas*. Edita enim loca ascendisse ait, ut inde jactu hostem arcerent, et incipitum esse de ascenso portu.

355 *Vultu soluto*] Id est, coma, quæ composita fuerat, soluta. Guyet.

357 *Pallas*] Pallas, seu Minerva, Dea belli præses. *Gradivus*] Mars, ut jam diximus. *Hæmo*] Quia in

Thracia et sub Hæmo sedes Mars habere dictus. Vide descriptionem domus Martis initio Theb. vii.

359 *Sed Divum sera per æquor Justitia, &c.*] Malis enim et nocentibus semper supplicium ante oculos versatur, omniaque ad sumendum de se supplicium tendere.

361 *Gortynia*] Cretensia. Vide Theb. iv. 530.

362 *Cæruleo gravidam cum Jupiter*

Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgæ
 Sistit agens: inde horror aquis, et raptus ab omni
 Sole dies, miscet tenebras, quis protinus unda 365
 Concolor: obnixi lacerant cava nubila venti,
 Diripiuntque fretum: nigris redit humida tellus
 Vorticibus, totumque Notis portantibus æquor
 Pendet, et æquato jam jam prope sidera dorso
 Frangitur. Incertæ jam nec prior impetus alio, 370
 Sed labat, extantem rostris modo gurgite in imo,
 Nunc cœlo Tritona ferens: nec robora prosunt
 Semideum heroum, puppemque insana flagellat
 Arbor: et instabili procumbens pondere curvas
 Raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes. 375
 Nos quoque per rupes, murorumque aggere ab omni,
 Dum labor ille viris, fretaque indignantur, et Austri,

armamenta navis Pelasgæ. Inde undis caligo, et lux soli ablata confundit umbras, quibus statim aquæ obscurantur. Obluctantes venti discerpunt cacas nubes, et mare versant: udæ arenæ refodiuntur ex atris gurgitibus, et totum mare suspenditur ventis illud subreccantibus, et ejus culmine jam jam ad astra sublato, rumpitur. Jam non eadem est, quæ prius, celeritas navi ancipiti, sed nutat, nunc mergens Tritona rostro prominentem in profundos vortices, nunc illum portans usque ad cælum. Nec vires Semideorum Heroum quicquam proficiunt, et malus agitata more dementis verberat puppem, et collapsus mobili mole findit dehiscences aquas, et tonsæ inutiles labuntur in pectora. Nos etiam per scopulos, et ab omni parte mœnium, dum Argonautæ hoc modo laborant, et dum undæ ac venti irascuntur,

*****

stel. *Cortynia* in quibusdam.—363 ‘*Melior positus verborum in optimo librorum: Ipsa ratis nubem super, &c.*’ Barth.—365 *Unus Behot. quis protinus unda est.*—368 *Vectibus* in quibusdam scriptis; *Vorticibus t. N. certantibus* unus Behot.—372 *Nuncque solo Tritona* unus Barthianus.—373 Behott. 1. 2. *pup-*

NOTÆ

imbri Ipsa super nubem, ratis armamenta Pelasgæ Sistit agens, &c.] Totus hic locus adumbratus ex Homero *Odyss.* Μ. Δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε Κρο-
 νίων Νηὸς ὑπὲρ γλαφυρῆς, ἥχλυσε δὲ πόν-
 τος ὑπ’ αὐτῆς.
 363 *Pelasgæ*] Græcæ seu Thessalæ. In Thessalia enim Pelasgiotis, et sinus Pelasgiæcus.

361 *Horror aquis, et raptus ab omni Sole dies, miscet tenebras*] Virgilius *Æn.* 1. ‘Eripiunt subito nubes cælumque

diemque Teucrorum ex oculis.’

367 *Nigris redit humida tellus Vorticibus*] *Arenæ a fundo avulsæ.*

372 *Tritona*] Insigne navis.

373 *Semideum heroum*] Argonautarum, quorum plerique filii Deorum, ut diximus. *Insana*] Insanientis more agitata.

374 *Arbor: et instabili, &c.*] *Malus* usque in fluctus deprimitur, inclinata nave.

375 *In pectus*] Supple, remigum.

Desuper invalidis fluitantia tela lacertis
 (Quid non ausa manus?) Telamona et Pelea contra
 Spargimus, et nostro petitur Tiryntius arcu. 380
 Illi quippe simul bello, pelagoque laborant.
 Pars clypeis munire ratem: pars æquora fundo
 Egerere: ast alii pugnant, sed inertia motu
 Corpora, suspensæque carent conamine vires.
 Instamus jactu telorum, et ferrea nimbis 385
 Certat hyems: vastæque sudes, fractique molares,
 Spiculaque, et multa crinitum missile flamma,

jaculamur (quid non ausæ manus?) desuper incerta spicula debilibus brachiis in Peleum et Telamonem, et Hercules impetitur a nostris sagittis. Illi enim rem gerunt adversus hostem, et adversus pelagus. Pars scutis muniunt navem: pars rejiciunt aquas in mare: alii vero certant, sed imbecilla erant corpora navis agitatione, et dum pendet fortitudo, eorum conatus erant irriti. Urgemus jactu sagittarum, et ferreus missilium imber contendit cum nubibus, et ingentes sudes, et molarum fragmenta, telaque, ac spicula comatu multis ignibus partim labuntur in mare,

~~~~~

pimque.—377 Melius aliquanto optimi libri: labor iste; unus Behot. ipsæ, et supra ille. In eodem codice: et Austros.—380 Spargimur Put.—383 Egerere pugnant alii in duobus Barthianis.—384 Optimus Barthiauns, cognamine.—386 Fabr. ustæque sudes, et pro v. l. vastasque sudes.—387 Optimus Bar-

NOTÆ

377 *Viris]* Argonantis. *Fretaque indignantur, et Austri]* Optimi quique codices, Gronovio observante, habent *et Austros*: ut indignatio sit Argonautarum, non maris, et ventorum; idque decet Heroas, a quibus tam longe abesse debet rerum terribilium metus, ut periculis ad iram magis accendantur? et ea his quoque laborum ac fortitudinis eos sit?

379 *Quid non ausa manus]* Non intelligas de scelere, sicut Lactantius: sed tantum de audacia adversus fortissimos viros et armatos. *Telamona]* Telamon filius Æaci, pater Ajaxis. *Pelea]* Peleus Æaci filius, Telamonis frater, et pater Achillis.

380 *Tiryntius]* Hercules sic dictus a Tirynthe oppido Argolidis, in quo educatus esse dicitur.

382 *Fundo Egerere]* Sentinam fa-

cere. Ovidius: 'Egerit æquore fluctus,' i. e. refundit in æquor.

384 *Suspensæque carent conamine vires]* Sallustius: 'Imbecilla enim est fortitudo dum pendet.' Lucanus: 'Incertasque manus ictu languente per undas Exerceant.' Omne enim corpus, quod motu alterius rei commovetur, ad jaciendum stabilem non habet firmitatem.

385 *Ferrea hyems]* Missilium imber. Ut 'ferrens ingruit imber.'

386 *Vastæque sudes]* Alii, *ustæque*. Virgilius: 'Sudibusque perustis.'

387 *Et multa crinitum missile flamma]* Demonstrat lanceis ignem insertum per stuppam. Et bene *crinitum*: quando enim quis quatit flammam, ut jaciat, quosdam veluti crines facit. Ut Virgil. 'Crinemque volantia sidera ducunt.' Catullus: 'Viden' ut faces

Nunc pelago, nunc puppe cadunt : dat operta fragorem
 Pinus, et abjunctis regemunt tabulata cavernis.
 Talis Hyperborea virides nive verberat agros 390
 Jupiter : obruitur campis genus omne ferarum,
 Deprensæque cadunt volucres, et messis amaro
 Strata gelu : fragor inde jugis, inde omnibus iræ.
 Ut vero elisit nubes Jove tortus ab alto
 Ignis, et ingentes patuere in lumine nautæ, 395
 Diriguere animi, manibusque horrore remissis
 Arma aliena cadunt : redeunt in pectora sexus.
 Cernimus Æacidas, murisque immane minantem
 Anceum, et longa pellentem cuspide rupes
 Iphiton : attonito manifestus in agmine supra est 400

partim in navem. Partes tectæ navis edunt strepitum, tabulata strident dirisis sinibus. Sic Jupiter percutit nive Hyperborea virides campos; omnis species bestiarum in agris opprimitur, et ares interceptæ labuntur, ac segetes noxio gelu obruuntur: inde strident montium cacumina, inde ruunt annes. Ut vero fulmen emissum ab alto Jove nubes scidit, et magni nautæ in fulgure apparuerunt, nostri animi obtorpuere, et manibus pavore solutis, arma fluunt aliena, et sexus revertitur in pectus. Videmus Æacidas, et Anceum crudeliter minantem manibus nostris, et Iphiton longa lancea demolientem scopulos. Hercules Amphitryonis filius clare

//////////

thianus, et mixta.—389 In eodem codice : *stabula alta cavernis*.—392 *Deprensæque* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Deprensæque* omnes codd. cum ceteris edd.—395 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *in lumine*; Dan. Pnt. Petav. Behot. 1. Behot. 2. pro v. l. Lindenbrog. et Cruc. *fulmine*; Bipontina ex errore operarum : *in limine*.—396 ‘Melior videtur scriptura optimi libri. *animis*.’ Barth.—398 *Comminus* unus Behot. et supra *Cernimus*, æquæva scriptura.—399 *Anceum* Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *Antheum* Behot. 2. *Anceum* Behot. 1. quam lectionem agnoscit Lactantius. *Anceum* Gevart. Grasser. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—400 *Iphiton at-*

NOTE

Splendidas quatinus comas? Seneca Œdipo : ‘Utrumne clarus ignis et rutilus stetit, Rectusque purum verticem cælo tulit, Et summam in auras fusus explicuit comam?’

390 *Hyperboreu*] Septemtrionali ab Hyperboreis populis sub Septemtrione sitis. Vide Theb. i. 693.

393 *Fragor inde jugis*] Nive scilicet acervatim cadente.

397 *Arma aliena*] Id est, sexus al-

terius : nam arma non conveniunt mulieribus.

398 *Æacidus*] Telamonem et Peleum Æaci filios, de quibus supra.

399 *Anceum*] Ancæus Lycurgi Arcadium regis filius, particeps expeditionis Colchicæ : postea, cum Meleagro navaret operam in venatione apri Calydonii, ab hac fera occisus est.

400 *Iphiton*] Iphitus Euriti Œcha-

Amphitryoniades, puppenique alternus utrimque
 Ingravat, et medias ardet descendere in undas.
 At levis, et miseræ nondum mihi notus Iason
 Transtra per et remos, impressaque terga virorum,
 Nunc magnum Œniden, nunc ille hortatibus Idam, 405
 Et Talaum, et cana rorantem aspergine ponti

eminet supra omnes in turba consternata, et navem utrinque deprimit, nunc hic, nunc illic consistendo, et flagrat irruere in medios fluctus. At Jason levis, et nondum mihi infelici cognitus, discurrens per transtra, per remos, ac calcata dorsa remigum, sæpius precatur voce et manu, ac exhortationibus, nunc ingentem Œnei filium, nunc Idam, et Talaum, et Tyndaridem manantem candida maris spuma, re-

tonitæ: manifestus, &c. malit Gronovius.—401 Amphitryonides unus Behot.—402 Put. in undis.—404 Optimus Barth. in pressaque.—406 Et Tasan unus Behot. Æthalius optimus Barthianus, in quo tamen codice hic versus sequi-

NOTÆ

liæ regis filius. Hunc postea Hercules præcipitavit e turri, interfecto prius Euryto patre. *Attonito*] Rectius censet Gronovius: *Iphiton attonitæ*. Id est, nos quibus redierunt in pectora sexus, cernimus Heroas attonitæ et perensæ.

401 *Amphitryoniades*] Hercules filius Amphitryonis. *Alternus utrimque*] Bene *alternus*, ne in uno latere forte stans mole corporis, aut etiam virtutis, verteret ac mergeret navem: *alternus* ergo nunc hic, nunc illic, in neutra parte consistens.

403 *Iason*] Jason Æsonis Thessaliæ regis filius. Hunc patruus Pelias, qui fratri Æsoni successerat, cum suspectum haberet ob virtutem, præclarasque tum animi tum corporis dotes, perditumque vellet, excitavit ad expeditionem Colchicam, prætextu recuperandi aurei velleris, quod Phryxus illuc tulerat, spe vero, aut periculo tam longæ navigationis aut belli hunc juvenem periturum. Fabricata igitur navi Argo a naupago Argo sic vocata, mare conscendit, cum florentissima totius Græciæ juventute. Illa profectio tamen illi feliciter successit: superatis enim innu-

meris periculis, fere omnes suos incolumes reduxit, ac retulit illud aureum vellus. *Levem* vero dicit, an referendo ad levitatem corporis, qua Jason per transtra, ac per terga remigum celerrime ferebatur: an vero ad levitatem animi, qua Jason nullam constanti amore dilexit uxorem: Hypsipyle enim deserta, duxit Medeam: rejecta vero Medea, Glaucen sibi matrimonio junxit.

404 *Impressa*] An vestigiis impressa?

405 *Œnidem*] Meleagrum Œnei regis Ætoliæ filium notissimum apud Calydonio et amore Atalantes. Utriusque filius Parthenopæus unus fuit educibus Argivis. *Idam*] Idas filius Apharei Messeniæ reguli: post reditum autem ejus ex Colchide, orta rixa inter eum fratremque Lynceum ex una parte, ac Castorem Pollucemque ex altera, propter abacta a Castore illius pecora, Pollux Lynceum occidit, ipse vero Idas fulmine percussus interijt.

406 *Talaum*] Talaus Crethei filius, pater Adrasti regis Argivorum, unus ex Argonautis. *Cana aspergine*] Spuma.

Tyndariden iterans, gelidique in nube parentis
 Vela laborantem Calain subnectere malo,
 Voce manuque rogat: quatiunt impulsibus illi
 Nunc freta, nunc muros: sed nec spumantia cedunt 410
 Æquora, et incussæ redeunt a turribus hastæ.
 Ipse graves fluctus, clavumque audire negantem
 Lassat agens Tiphys, palletque, et plurima mutat
 Imperia, ac lævas dextrasque obtorquet in undas
 Proram, navifragis avidam concurrere saxis: 415
 Donec ab extremæ cuneo ratis, Æsone natus
 Palladios oleæ, Mopsi gestamina, ramos
 Extulit, et socium turba prohibente poposcit

petens, et Calain sublatum in nube frigidi genitoris, ut malo vela subligurent. Illi nunc remis percutiunt æquor, nunc hastis mœnia; sed nec spumosum mare sedatur, et immissæ hastæ resiliunt a turribus. Ipse Tiphys obnixus fatigat furentes undas, et clavum dextræ non obtemperantem, et pallescit, et mandata multoties variat, ac modo in dextros, modo in sinistros fluctus convertit proram, quæ tendebat in cautes navifragas. Donec Æsonis filius tetendit a cuneo ultimæ navis frondem oleæ Palladi sacræ, quam Mopsus ferebat, et petit pacem invitis comitibus. Rapidi tur-

tur post vs. 407.—413 Unus Behot. *Laxat agens.*—416 *Donec ab extremo* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant.—418 *Expulit*

NOTE

407 *Tyndariden*] Id est, unum ex Tyndaridis, Castorem aut Pollucem Tyndari filios. *Parentis*] Boreæ: Calais enim erat filius Boreæ et Orithyæ Atheniensis. *In nube*] Quia Calais erat alatus.

412 *Audire negantem*] Supple, se audire, seu sibi parere. Lucanus: 'Quam nulla melius pelago turbante carinam Audivere manum.' 'Audire' et currus dicitur. Unde Virgil. 'Neque audit currus habenas.'

413 *Tiphys*] Tiphys navis Argus gubernator. *Palletque*] Ob ingens periculum, in quo versabatur. *Et plurima mutat Imperia*] Mutare imperia est modo huc modo illuc navem convertere, ait Lactantius. Potest etiam explicari modo hoc, modo illo modo agere, remigantibus imperare;

quod fieri consuevit in tempestatibus, in quibus gubernator nunc rem unam pro præsentis rerum statu jubet, mox mutare cogitur imperium, mutato etiam rerum statu.

414 *Lævas dextrasque in undas*] Id est, convertebat navem modo ad lævam, modo ad sinistram.

416 *Extremæ*] Bene, ex melioribus membranis; non *extremo*, ut priores editiones, notante Gronovio. *Æsone natus*] Jason Æsonis filius.

417 *Palladios oleæ, Mopsi gestamina, ramos*] Quia Mopsus, ut vates, oleæ quæ Palladi sacræ est, fronde seu ramo coronatus erat. Vide Theb. III. 321. *Mopsi*] Mopsus vates Thessalus, Ampiei et Chloridis filius, unus ex Argonautis.

Fœdera : præcipites vocem involvere procellæ.
 Tunc modus armorum, pariterque exhausta quierant 420
 Flamina, confusoque dies respexit Olympo.
 Quinquaginta illi trabibus de more revinctis
 Eminus abrupto quatiunt nova littora saltu :
 Magnorum decora alta patrum, jam fronte sereni,
 Noscendique habitu, postquam timor, ira que cessit 425
 Vultibus : arcana sic fama erumpere porta
 Cœlicolas, si quando domus, littusque rubentum
 Æthiopum, et mensas amor est intrare minores.

bines vocem detulerunt. Tunc finis belli, et venti simul consumti conciderunt, et sol illuxit ex obscuro calo. Illi quinquaginta tignis ex more colligatis pulsant eminus præcipiti saltu novas ripas. Hi, magna ornamenta illustrium majorum, jam tranquilla fronte, habituque agnoscuntur, postquam metus et ira ex facie migravit. Sic fertur cœlites egredi e secretis foribus, cum volunt subire aedes et ripas Æthiopum Maris Rubri accolarum, ac humiles mensas. Amnes et montes illis riam

////////

in Fabr.—420 Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. quierunt. Mutavit Dan. Heinsius in Amstel.—421 Optimus Barthianus: jam fronte serena.—425 Editio nos penes hæc notata habet in margine: 'Ita quatuor codd. Cantab. Benth. ad Hor. Art. Poët. 197. legit, tumor.'—427 Uterque Behot. si quando domos.—428 Æthiopes Fabr.—429 Duo codd. Barth-

NOTÆ

419 *Involvere*] An *volvere*, tulerunt, portaverunt; alioqui Lemniades non audivissent. Audiverunt autem; desierunt enim tunc impetere Argonautas.

421 *Confusoque dies respexit* [*illuxit*] *Olympo*] Id est, sol rursus illuxit.

422 *Trabibus de more revinctis*] Id est, ponticulo facto, vel rate.

424 *Jam fronte sereni*] Metu vel ira scilicet deposita.

426 *Arcana sic fama erumpere porta Cœlicolas, si quando domus, littusque rubentem Æthiopum, et mensas amor est intrare minores*] Imitatur Papinius Homerum scribentem Deos relicto celo ad convivia Æthiopum aliquando proficisci. Hujusce rei rationem ascribit Diodorus pietati Æthiopum. Persuasum enim erat veteribus Deos primis sæculis consuetudine homi-

num maxime delectatos, et frequenter apud eos epulatum venisse; sed crescente malitia hominum, vitiisque invalescentibus abactos in cælum recessisse. Noster Eucharistico ad Germanicum: 'Talis ubi Oceani finem mensasque revisit Æthiopum, sacro diffusus neectare vultus, Dux Superum.' Locus fabulæ datus, quod Æthiopibus in more fuit, ut duodecim numinum, quæ in Diospoli sacra-
 bantur, effigies statis temporibus, per Africam, duodecim dierum spatio vitulantes circumferrent. Sic Eustathius ad Iliad. A. ex veterum scriptis. *Rubentum Æthiopum*] Rubentes Æthiopes sunt qui ad Mare Rubrum siti sunt, quosque hac de causa 'rubentes' vocat. Incolunt vero orientaliorem Africæ partem a confiniis Ægypti ad extremam usque fere

Dant fluvii montesque locum : tum terra superbit
 Gressibus, et paulum respirat cœlifer Atlas. 430
 Hic et ab asserto nuper Marathone superbum
 Thesea et Ismarios Aquilonia pignora fratres,
 Utraque quis rutila stridebant tempora penna,
 Cernimus : hic Phœbo non indignante priorem
 Admetum, et duræ similem nihil Orphea Thracæ : 435
 Tunc prolem Calydone satam, generumque profundi

faciunt : tum tellus gloriatur sub eorum vestigiis, et Atlas cælum gerens paulum requiescit. Videmus in hac turba Theseum tumentem ob Marathona nuper liberatum, et Ismarios germanos Aquilonis filios, quibus utraque tempora strebebant ala purpurea. Hic Admetum, cui Phæbus scribere non dedignatus est, et Orpheum nihil retinentem de fera Thracia patria sua. Tunc sobolem oriundam e Calydone, et

//////////

iani fontesque locum.—431 Hic et ab exerto mus Behot.—433 Pat. stridebat tempora pinna.—434 Optimæ Barthii membranæ : indignante priorum.—438

NOTÆ

Africæ partem, meridiem versus. Nam alii sunt Æthiopes ad Oceanum Atlanticum vergentes, ideo dicti ‘Hesperii’ Nostro alibi, quique proprie ‘Nigritæ’ appellantur.

429 *Dant fluvii montesque locum*] Transseuntibus Diis scilicet.

430 *Gressibus*] Supple, Deorum super eam incedentium. *Respirat Atlas*] Atlas ferre cælum creditur. *Respirat*] Non oppressus tunc pondere et majestate Deorum, qui cælum deseruerunt.

431 *Ab asserto Marathone*] Marathon, oppidum seu vicus agri Attici, clarus Atheniensium victoria, qui duce Miltiade ibi centum millia Persarum profigarunt, et Thesei, qui taurum Marathonium immanis magnitudinis ibi superavit. *Asserto*] Id est, liberato ab hac fera.

432 *Thesea*] Theseus Ægei filius, rex Atheniensium, heros notissimus, de quo postea Theb. xii. Vide Plutarchum in ejus vita. *Et Ismarios Aquilonia pignora fratres, Utraque quis*

rutila stridebant tempora penna] Inteligit Calaim et Zethen, Aquilonis, seu Boreæ, ac Orithyæ Atheniensis filios, *Ismarios* dictos ab Ismaro monte Thraciæ regionis Septentrionalis, ex qua parte flat Aquilo seu Boreas : habebant alas rutilas ad tempora, in fidem generis. Hi postea ab Hercule dicuntur interfecti, ac mutati in ventos, qui Caniculæ exortum diebus fere octo præveninnt ; unde *πρόδρομοι*, seu *præcursores*, vocantur.

434 *Phæbo non indignante priorem Admetum*] Admetus erat Thessaliæ rex : hujus Apollo dicitur ultro pavisse greges, exutus ad tempus divina potestate ob occisos ab eo Cyclopes, qui fulmen, quo a Jove percussus Æsculapius fuit, fabricati fuerant.

435 *Et duræ similem nihil Orphea Thracæ*] Orpheus enim patria Thrax, sed nihil retinuerat de feris Thracum moribus. *Thracæ* vero pro Thracia.

436 *Prolem Calydone satam*] Meleagrum Calydonium, de quo supra.

Nereos: ambiguo visus errore lacesunt
 Œbalidæ gemini: chlamys huic, chlamys ardet et illi:
 Ambo hostile gerunt: humeros exertus uterque,
 Nudus uterque genas, simili coma fulgurat astro. 440
 Audet iter, magnique sequens vestigia mutat

generum marini Nereos. Gemini Lacones fullunt oculos obscuro similitudinis discrimine: huic chlamys et illi chlamys fulget: ambo ferunt lanceam: uterque habet nudatos humeros et imberbes genas: eorum crines coruscant pari sidere. Puer Hylas audet incedere, et insequens magnum Herculem, non æquis passibus progre-

////////

Œbalidæ fratres legit Servius ad Virgil. Georg. iv.—439 Optimus Barthii codex: hostile gemunt.—441 In eodem codice: Audet iter; quod verum pu-

NOTÆ

Generumque profundi Nereos] Peleum, qui Thetidem filiam Nerei Dei marini duxerat uxorem.

438 *Œbalidæ gemini]* Castor et Pollux, sic dicti ab Œbalia regione Laconix, ubi nati erant. Jucundus autem lusus Poëtarum in hæce geminorum similitudine exprimenda. Silius lib. II. 'Eurymedon fratrem, et fratrem mentite Lycorma; Cuncta pares; dulcisque labor sua nomina natis Reddere, et in vultu genitrici hædere duorum.' Lucanus lib. III. 'Discrevit mors sæva viros, unumque relictum Agnoscunt miseri sublato errore parentes.'

Chlamys huic, chlamys ardet et illi, &c.] Hoc enim habitu depingebantur seu representabantur Castor et Pollux.

440 *Simili coma fulgurat astro]* Huic loco lux ex fabula. Cum Argonautæ solvissent ex Sigæo promontorio, gravi tempestate sunt excepti: his autem in summo discrimine versantibus, Orpheoque vota pro salute omnium nuncupante, duæ stellæ supra Castoris et Pollucis capita apparuerunt; statimque sedata fuit tempestas, ventique conciderunt. Hinc Dioscuri crediti præsidere navigationi, ac in tutelam patrocinium-

que suscepisse navigantes: et deinde inductus mos illos depingendi cum stellis supra capita. Meminerunt passim Poëtæ. Citabo solum Valerium Flaccum, qui Argon. I. de Jove loquens: 'Dixit, et ingenti flammantem nubila sulco Direxit per inane facem, quæ puppe propinqua In bifidum discessit iter, fratresque petivit Tyndareos placida, et mediis in frontibus hæsit Protinus amborum, lumenque innoxia fudit Purpureum, miseris olim implorabile nautis.' Vide Lucianum extremo dialogo Deorum, et Theocritum in Dioscuris.

441 *Audet iter]* Quidam codices habent *Ardet iter*. Posteriori hoc modo lectum, 'fulget' significat Lactantio, et post *iter* ponendum punctum. Virgilius: 'Tyrioque ardebat murice lana.' Priori modo refertur ad Hylam, solaque virgula apponenda. Et *Audet iter*, significat, audet incedere post Herculem, quasi eum sequi possit. *Mutat]* Non enim Hylas æquo pede Herculem sequi potest, sed mutare gressus cogitur, id est, majores facere, quam pro modo ætatis et virum facere potest. Virgilius *Æn.* II. 'Sequiturque patrem non passibus æquis.'

Herculis, et tarda quamvis se mole ferentem,
 Vix cursu tener æquat Hylas : Lernæaque tollens
 Arma sub ingenti gaudet sudare pharetra.
 Ergo iterum Venus, et tacitis corda aspera flammis 445
 Lemniadum pertentat amor : tunc regia Juno
 Arma, habitusque virum, pulchræque insignia gentis
 Mentibus insinuat, certatimque ordine cunctæ
 Hospitibus patuere fores : tunc primus in aris

ditur, et rix cursu attingit illum, quamvis tardo gradu se moventem, et gestans Lernæa arma lætatur sudare sub magna pharetra. Itaque Venus et Cupido sollicitant rursus occultis ignibus fera Lemniadum pectora. Tunc regina Juno earum animis gratia reddit arma, et formam virorum, et insignia illustris nationis, et certatim omnes domus ordine apertæ fuerunt advenis. Tunc primæ flammæ supra

////////

tat Barthius. *Audet iterum exhibent Lipsian. et Buslid.—443 Vir cursu celer in uno Barthii codice.—446 Behott. 1. 2. tum regia Juno.—452 ' Ab optimo*

NOTÆ

442 *Et tarda se mole ferentem*] Imitatio Virgilio *Æneid.* iii. de Polyphemo: 'Vasta se mole moventem.'

443 *Hylas*] Hylas Theodamantis filius, quem Hercules navigans cum Argonautis secum duxerat. Verum cum Hercules inter remigandum remum suum fregisset, una cum Hyla nave egressus est, ut alium in sylvis Mysiæ cæderet. Pressus verositi ob calorem, Hylam cum hydria misit ad Ascanium fluvium, ut inde aquam sibi afferret: humiliore autem aqua Hylas in pectus procubuit ut aquam hauriret; elapsa autem sibi e manu hydria, eam subito recipere conatus, ejus pondere demersus est. Quæ res dedit locum Poëtis fabulandi Hylam a Nymphis ob pulchritudinem raptum fuisse. Hercules vero, cum Hylas nusquam compareret, amissionem ejus tam graviter tulit, ut, relictis Argonautis, Mysiam totam oberans 'Hylam' et 'Pylam' clamaret. Vide Valerium Flacum fabulam hanc Argon. lib. iii. et iv. prolixè narrantem. *Lernæaque tollens Arma*] Hylas

enim erat Hercules armiger. Sic de eodem Hyla Valerius Flaccus Argon. lib. i. 'Arcadio cujus armata veneno Tela puer facilesque humeris gaudentibus arcus Gestat Hylas.' Vocat autem *Lernæa* propter occisam ab Hercule hydram in Lerna palude.

444 *Sub ingenti gaudet sudare pharetra*] Sic Valerio Flacco supra: 'Facilesque humeris gaudentibus arcus Gestat Hylas.'

445. 446 *Venus et regia Juno*] Venerem et Junonem bene jungit, tanquam Deas nuptiarum præsides. *Regia*] Proprium epithetum Junonis, quod esset Deorum regina.

449 *Primus in aris Ignis*] An quia a cæde marium nulla fecerant sacrificia? An quia in contrahendis nuptiis sacrificia fiebant? nupservnt enim Lemniades Argonautis: dicitur *primus*, quia post occisos mares non sacrificaverant. Non fiebant autem sacrificia nisi accenso super aras igne; quasdam enim victimæ partes adolebant.

Ignis, et infandis venere oblivia curis : 450
 Tunc epulæ, felixque sopor, noctesque quietæ :
 Nec Superum sine mente, reor, placuere fatentes.
 Forsitan et nostræ fatum excusabile culpæ
 Noscere cura, duces. Cinerem, furiasque meorum
 Testor, ut externas non sponte aut crimine tædas 455
 Attigerim, (scit cura Deum,) etsi blandus Iason
 Virginibus dare vincla novis : sua jura cruentum

altaria, et mærores oblivione obruti. Tunc dapes, et dulcis somnus, ac tranquillæ noctes. Nec sine numinum consilio, ut puto, Lemniades scelus suum agnoscentes placuere hospitibus. Forsitan, o principes, vultis scire casum venia dignum nostræ culpæ. Juro per mænes, et furores meorum, me non ultro aut libidine ambiisse externas nuptias, (sciunt illud Superi,) quævis Jason calleat artem pelliciendi rudes

*****

libro abest integer hic versus : item ab alio Lugduni Batavorum nobis comparato.' Barth.—453 Nonnullæ vett. et restæ. Lactantii codex : *fatum exuperabile*.—454 'Tres libri, optimo duce, cineres legunt.' Barth. Ita quoque Behot. 2.—455 Unus Behot. *ut extremas*.—456 *Attigerim (sic cura Deum)*, &c. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Coln. Gryph. Basil. et Plant. *sit cura Deum* in quibusdam aliis; *scit cura Deum* Dan. Put. Petav. Behot. 1. 2. Barthiani, Gronoviani, alii, cum edd. Lindenbrog. Cinc. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Vide Nic. Heinsium in Advers. II. 7. p. 259. et Gronov. ad Theb. II. 89. Optimus codex Barthii : *scit blandus Iason*.—457 Idem co-

NOTÆ

450 *Infandis*] Perpetuo enim torquebantur Lemniades conscientia criminis.

452 *Nec Superum sine mente reor, placuere fatentes*] Mens est : Lemniades fatentes facinus suum Argonautis placuere, id est, veniam ab ipsis obtinere : confessio enim meruit veniam. Hæc de aliis Lemniadibus dicit Hypsipyle, tanquam volentes Argonautarum concubitus non detrectassent, quod de se postea negat. Ceterum hic versus videtur Guyeto insititius, dicitque nescire quid sibi velit.

455 *Ut externas non sponte aut crimine tædas Attigerim*] Inducit hic Poëta Hypsipylen dicentem coactam fuisse nubere, unde supra dicit, 'nostræ fatum excusabile culpæ ;' sed non dicit, a quo coacta fuit, nec quomodo. Probabile est coactam fuisse

a ceteris Lemniadibus, quæ cum amore Argonautarum arderent, ac eorum concubitus cuperent, noluerunt pati Hypsipylen expertem nuptiarum esse, ne aliquando ipsis impudicitiam exprobraret : sicut eadem ratione illam occidere voluerunt, ubi resciverunt illam servasse patrem, ut infra videbimus. Valerius tamen Flaccus alique contrarium affirmant, scribuntque Hypsipylen forma Jasonis captam nuptias ejus sponte ambiisse.

457 *Sua jura cruentum Phasin habent*] Pro 'sua jura cruentus Phasis habet.' Id est, leges apud Phasin approbant polygamiam, nec homini crimini datur mutare ac rejicere conjuges, ut fecit Jason : secus apud Græcos et gentes bene moratas, Phasis autem Colchorum fluvius, Ptolemaeo ex montibus Caucasii, Strabo.

Phasin habent: alios, Colchi, generatis amores.

Jamque exuta gelu tepuerunt sidera longis

Solibus, et velox in terga revolvitur annus.

460

Jam nova progenies, partusque in vota soluti,

Et non speratis Lemnos clamatur alumnis.

puellas. Sanguineus Phasis habet suas leges: Colchi, procreatis alios amores. Et jam astra glacie soluta longis diebus incaluerunt, et celer annus in se redit. Jam nova soboles procreata, jam partus feliciter editi, jam vagitus infantium non sperati

//////////

dex: mea jura.—458 Behott. 1. 2. generatis; sed in uno s inserta fuerat inter a et t; generastis Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett.—462 Multi codd. et edd. vett. celebratur alumnis.—463 Nec non Hyp-

NOTÆ

ni ex Armenia, Plinio ex montibus Moschis ortus, Hippum, Glaucum, Cyanem, et alios amnes recipit, et antequam prope Phasin urbem influat in mare, centum et viginti pontibus jungitur. Procopius de Bello Persico lib. II. scribit circa fontem vocari Buan. Lucanus: 'Colchorum qui regna secatur ditissima Phasis.' Valerius Flaccus: 'Magnus ubi adversum spumanti Phasis in æquor Ore ruit.' *Cruentum*] Ob immanitatem Colchorum, et crudelitatem Medææ.

458 *Colchi*] Colchi populi Colchidis, quæ regio maxima ex parte alluitur Ponto Euxino, quem habet ad Occidentem. A Septemtrione terminatur Corace monte, ab Ortu Iberia, a Meridie Armenia. Colchos autem origine Ægyptios, atque his tandem locis sedes fixisse constat ex historicis, cum Sesostri Scythis bellum inferre tentaret, et partem exercitus apud Phasin fluvium reliquit. Hinc Valerius Flaccus Argon. lib. V. inducit Jasonem templi picturam attentius considerantem: 'Cunabula gentis Colchidos hic ortusque tuens, ut prima Sesostri Intulerit rex bella Getis, ut clade suorum Territus, hos Thebas patriumque reducat ad am-

nem, Phasidos hos imponat agris, Colchosque vocari Jusserit.' Unde et circumcisionem, et linguam ac mores Ægyptiorum retinuerant Colchi. Vide Herodotum, Diodorum Siculum, Ammianum Marcellinum, Agathiam et alios. *Amores*] Medeam intelligit, filiam Ætæ Colchorum regis, quæ nupsit Jasoni.

460 *Solibus*] Diebus.

461 *In vota*] Id est, ut optaveramus.

462 *Non speratis*] Unde enim spes liberorum occisis maribus, et Lemniadibus odium ceterorum hominum meritis hoc flagitio? *Clamatur alumnis*] Codex Lipsii, sexque scripti Gronovii, in quibus optimi, habent, *clamatur*. Sic igitur scribendum, non *celebratur* priorum editionum. Allusum hand dubie ad ejulatum et vagitum nascentium, non ad parientium clamorem Lucinam invocantium, ut vult Bernartius. Noster Epicedio in puerum: 'Poscentemque novas trepidis ululatibus auras Inserni vitæ.' Ad Menecratem: 'Dulci strepit ecce tumultu Tot dominis clamata domus.' Valerius Flaccus lib. I. 'Clamantemque patri procul ostendebat Achillem.' Plinius præfat. lib. VII. 'Hominem tantum nudum, e

Nec non ipsa tamen, thalami monumenta coacti,
 Enitor geminos, duroque sub hospite mater
 Nomen avi renovo: nec quæ fortuna relictis 465
 Nosse datum: jam plena quater quinquennia pergunt,
 Si modo fata sinunt, aluitque rogata Lycaste.
 Detumuere animi maris, et clementior Auster
 Vela vocat: ratis ipsa moram portusque quietos
 Odit, et assueti tendit retinacula saxi. 470
 Inde fugam Minyæ, sociosque appellat Iason
 Efferus, o utinam jam tum mea littora rectis
 Prætervectus aquis, cui non sua pignora cordi,
 Non promissa fides: certe stat fama remotis

*audiuntur in Lemno. Quin etiam ego pario geminos, pignora non voluntarii con-
 nubii, et mater sub barbaro hospite, do uni eorum nomen avi. Nec mihi licuit
 scire, quid contigerit desertis. Jam quatuor integra lustra attigerunt, si modo
 fata iis vivere concesserunt, et rogata Lycaste eos educavit. Furores maris desæ-
 vierunt, et Auster mitior ciet vela. Navis ipsa aversatur dilationem, et tranquil-
 los portus, et solvit funes, qui navem solitis saxis alligabant. Inde Minyæ medi-
 tantur profectionem, et barbarus Jason vocat comites, o utinam recto cursu jam
 tum præternavigasset meas ripas, qui non curat suos filios, nec datas munus. Certe*

*syphyle thalami, &c. optimæ Barthii membranæ; quod illi placet.—466 ‘Melius
 puto, quod duo libri suggerunt, datur; etsi idem sensus.’ Barth. Put. habet
 etiam, datur. Dan. nam plena.—470 Put. et nonnulli Barthiani: et adversi; unus
 Behot. et assueti tendunt.—472 Optimæ Barthii membranæ: o utinam primum;
 unus Behot. oque utinam jam tunc; Dan. Put. et Petav. etiam: jam tunc.—475*

NOTÆ

in nuda humo natali die abjicit na-
 tura, ad vagitus statim et ploratum,
 nullumque tot animalium aliud ad
 lacrymas, et has protinus vitæ prin-
 cipio.’

463 *Thalami coacti*] Supra: ‘Ut
 externas non sponte,’ &c.

464 *Duroque sub hospite*] Jasone.
Duro] Quia oblitus eam erat propter
 Medeam.

465 *Nomen avi renovo*] Thoantis
 scilicet: uni enim e geminis dederat
 nomen Thoantis, quod erat nomen
 avi ejus. *Relictis*] Supple, geminis.

466 *Quinquennia*] Quinquennium,
 spatium quinque annorum: itaque

quater quinquennia sunt 20. anni.

467 *Lycaste*] Nomen mulieris, cui
 Hypsipyle filios educandos commi-
 serat.

469 *Ratis ipsa moram, &c.*] Dure
 sensum dedit rati. Virgilius colli
 oculos dedit dicendo: ‘Adversasque
 aspectat desuper arces.’ Quod fre-
 quens Poëtis.

470 *Assueti*] Alii codices: *adversi*.
Retinacula saxi] Id est, funes quibus
 ad saxum retinebatur.

471 *Inde fugam Minyæ*] Supple, co-
 gitant.

474 *Certe stat fama remotis Genti-
 bus, æquorei redierunt vellera Phryxi*

fama percrebuit per ceteras nationes, vellus marini Phryxi relatum fuisse in Græ-

//////////

Optimæ Barthii membranæ: *rediit cum vellere*; duo alii codd. ejusdem Barth.

NOTÆ

Sensus horum verborum est: Aut famam perlatam fuisse ad remotas etiam gentes, vellus aureum Phryxi relatum fuisse in Græciam: aut cum supra Hypsipyle quæstæ sit de levitate Jasonis, animique ejus duritia, famam hujusce perfidiæ perlatam fuisse ad remotissimas gentes; vellera autem Phryxi rediisse in animum Jasonis ac sociorum ejus, et sic profectos fuisse e Lemno. *Vellera Phryxi*] Intelligit vellus aureum Phryxi. Phryxus autem Athamantis et Nepheles filius, fugiens furorem Inus novercæ, arietem aurei velleris una cum Helle sorore conscendit, ut mare, qua angustius est, trajiceret: verum Helle metu cecidit in mare, summersaque dedit nomen freto ab ea ‘Hellesponto’ dicto: Phryxus vero sospes in Colchos pervenit, ubi sacrificato ariete Jovi, vel Marti, ut aliis placet, vellus illud aureum in templo suspendit. Ad hoc igitur recuperandum profectus Jason cum Argonautis, ope Medæ illud in patriam tandem revexit. Sed non conveniunt auctores quid illud fuerit. Orpheus, Apollonius, et Catullus volunt fuisse arietem vere aureo vellere insignem ex Mercurii contactu. Simonides vero, ut refert Scholiastes Apollonii ad Argon. iv. modo candidi, modo purpurei velleris illum arietem facit. Idem Simonides ex Tzetze in suis Chiliadibus Historia 18. vult arietem illum, quem habebat Atreus, purpurei fuisse velleris, quem aureum vellus habuisse alii affirmant. Alii scribunt vellus aureum nihil aliud fuisse, quam librum membranæ ex pelli-

bus arietum contextum, quo ars faciendi auri arte chymica continebatur, ut Suidas in voce *δέπας*. Et Eustathius in Dionysium Perieg. citat auctorem hujusce opinionis nomine Charaxem. Quidam volunt hanc fabulam originem traxisse ex torrentibus quibusdam Colchidis aureas arenas volventibus. Enstathius loco citato loquens de Colchis scribit auriferos apud eos esse torrentes rivosque, aurumque velleribus excipere solitos accolas; unde fabula de vellere aureo. Quod Enstathius acceperat ex Strabone lib. ii. qui iisdem pæne verbis dicit esse apud Suanos populos Colchidis flumina aurifera, aurumque excipere solitos accolas tabulis perforatis, et velleribus transverso flumine suspensis. Ejusdem est opinionis Appianus in Mithridaticis. Tradunt auctores aurifodinas fuisse apud Colchos, ut scribit Strabo lib. ii. et Plinius lib. xxxiii. cap. 3. scribit: ‘Jam regnaverat in Colchis Salances et Eubopes, qui terram virginem nactus, plurimum auri argentique ernisse dicitur in Suanorum gente, et alioqui velleribus aureis inclyto regno.’ Athenæus lib. vi. cap. 4. refert Phialam fuisse auream, cujus in medio prominebat caper, aut agnus aureus. Auctores sunt hanc fabulam inde deductam a raritate et excellentia lanarum, quæ ex Colchide advehebantur: cujus opinio videtur esse Varro de R. Rustica lib. ii. cap. 1. ‘Veteres Poætæ ipsas pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt, ut Argis Atreus, quam sibi Thyestem

Ut stata lux pelago, venturumque æthera sensit
 Tiphys, et occidui rubuere cubilia Phœbi;
 Heu iterum gemitus, iterumque novissima nox est.
 Vix reserata dies, et jam rate celsus Iason
 Ire jubet, primoque ferit dux verberare pontum. 480
 Illos e scopulis, et summo vertice montis,
 Spumea porrecti dirimentes terga profundi
 Prosequimur visu, donec lassavit euntes
 Lux oculos, longumque polo contexere visa est
 Æquor, et extremi pressit freta margine cœli. 485
 Fama subit portus, vectum trans alta Thoanta

ciam. Ut dies præstituta fuit navigationi, et Tiphys agnovit opportunum tempus, et locus, quo sol occidit, rutilavit: heu denuo gemitus, et rursus suprema nox videtur. Vix dies illuxit, et jam Jason in nave sublimis solvere imperat, et dux percussit æquor primo ictu remi. Nos ex rupibus, et ex summo montis cacumine visu deducimus illos, sciendentes spumoso dorsum extensi maris, donec lumen futigavit insequentes oculos, et visum est cælo jungere longum pelagus, et strinxit mare ad oram supremi cæli. Rumor pervadit portus Lemni delatum Thoantem trans mare

*****

redierunt vellere.—477 ‘Duo boni nostri codd. non agnoscunt hunc versum; quos, optimo illo nitentes, omnino seponimus.’ Barth.—478 Opt. Barthianus: Qui gemitus iterumque, iterumque novissima nox est; duo alii Barth. Heus iterum gemitus.—481 Illos et scopulis Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. uterque Behot. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. Illos e scopulis optimæ Barthii membranæ, ut conjectabat Bernartius: ita quoque Grasser. Gevart. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—482 Nic. Heinsius in Advers. lib. i. cap. 3. p. 23. correxit: lassavit hiantes.—486 Vicina regnare Chio in quibusdam Barthianis.—488 Sontibus ac-

NOTE

subduxisse queritur: ut in Colchide Æeta, ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ.’ Et certe Iberia habebat oves nativo insignes rutilo: quippe ibi singulos arietes talento emi *eis τὰς ὀχέας* refert Strabo lib. iii. Tandem sunt, qui dicant grandem auri vim Phryxum secum e Græcia abstulisse in Colchidem, eamque in templo ab eo ibi condito consecratam, ad quam vel repetendam vel etiam prædandam navigarunt Argonautæ.

477 *Tiphys*] Gubernator navis Argæ. *Et occidui rubuere cubilia Phæbi*] Signum est enim crastinæ serenitatis,

cum rubet locus, ubi sol occidit.

478 *Heu iterum gemitus*] Lemniades profectis Argonautis e Lemno, seque solas sine viris videntes meminere ejusce funestæ noctis qua maritos maresque occiderant: inde orti gemitus, vel desiderio exenntium Argonautarum.

484 *Contexere visa est Æquor, et extremi pressit freta margine cæli*] Quia longe prospicientibus videtur mare cælo conjunctum. Sic enim oculi nostri falluntur, ut putemus maris undas usque ad cæli marginem pertingere.

Fraterna regnare Chio: mihi crimina nulla,
 Et vacuos arsisse rogos: fremit impia plebes
 Sontibus accensæ stimulis, facinusque reposcunt.
 Quin etiam occultæ vulgo increbrescere voces:

490

dominari in fraterna Chio: nullum scelus me perpetrasse, et inane bustum accendisse. Impium vulgus frendet inflammatum nocentibus aculeis, et repetunt crimen. Necnon surda murmura passim serpere. Solane pia erga suos? nos autem solæ

censa optimus Barthianus.—490 Idem codex: vulgo crebrescere; ceteri om-

NOTÆ

487 *Chio*] Plinius lib. v. cap. 31. 'Par claritate ab ea [Samo] distat 95. millia passuum cum oppido Chios libera, quam Æthalam Ephorus prisco nomine appellat, Metrodorus et Cleobulus Chiam, a Chione Nympha; aliqui a nive, et Macrin et Pithiusam: montem habet Pellenæum, marmor Chium: circuitu 125. mill. passuum colligit, ut veteres tradidere. Isidorus 9. millia adjicit. Posita est inter Samum et Lesbou, ex adverso maxime Erythrarum....In ea laudatissima nascitur Mastiche, vinumque Chium.' Hæc Plinius. Hodie vocatur *Chio*.

Fraterna] Quia, ut discimus ex Diodoro Siculo lib. v. Rhadamanthus Creta expulsus a fratre Minoë multas insulas in suam potestatem fama suæ justitiæ ac probitatis redegit, easque inter multos principes divisit, insulam vero Lemnum dono dedit Thoanti, et Cænopioni Chium, qui in ea regiam sibi condidit, ut testis est Ion Chius. Jam vero discimus ex eodem Diodoro et Scholiaste Apollonii ad lib. iii. Argon. Cænopionem et Thoantem esse fratres, ut Bacchi et Ariadnes filios. Quidam tamen tradunt Thoantem et Cænopionem ex Ariadna, Thoantem patre Baccho, Cænopionem Theseo natos. Igitur bene 'fraternam Chium' vocat, cui post mortem Cænopionis fratris Thoas im-

peravit. Non conveniunt tamen scriptores cum Statio de loco in quem Thoas post fugam e Lemno commigravit. Apollonius Argon. lib. i. refert Thoantem delatum fuisse in parvam insulam dictam Cænoën ab abundantia vitium, ibique ex quadam Nympha Sicinnam generasse, a quo illa insula vocata fuit 'Sicinnus.' Hæc insula collocatur a Geographis prope Eubæam. Hyginus vero cap. 15. scribit Thoantem clam navi impositum ab Hypsipyle, tempestate fuisse delatum in Tauricam, et cap. 120. dicit regem, qui regnabat in Taurica eo tempore, quo illo pervenit Orestes, esse Thoantem patrem Hypsipyles. Quod nulla ratione chronologica stare potest; nam ab adventu Argonautarum ad Lemnum insulam centum circiter anni numerantur ad illud tempus, quo Orestes in Thauricam appulit; hinc oporteret Thoantem tunc temporis ad minus habuisse centum quadraginta annos; filiam enim habebat nubilem cum e Lemno profugit.

488 *Et vacuos arsisse rogos*] Vide supra: 'Ipsa quoque arcanis tecti in penetralibus alto Molior igne pyram.'

489 *Facinusque reposcunt*] Quasi nocens fuisset, quod nullum crimen commiseram; genus enim interdum criminis est, innocentem esse apud scelestissimos.

Solane fida suis? nos autem in funera lætæ?
 Non Deus hæc, fatumque, quod imperat urbe nefanda.
 Talibus exanimis dictis (et triste propinquat
 Supplicium, nec regna juvant) vaga littora furto
 Incomitata sequor, funestaque mœnia linquo, 495
 Qua fuga nota patris; sed non iterum obvius Evan:
 Nam me prædonum manus huc appulsa tacentem
 Arripit, et vestras famulam transmittit in oras.
 Talia Lernæis iterat dum regibus exul
 Lemnias, et longa solatur damna querela, 500
 Immemor absentis (sic Di suasistis) alumni;
 Ille graves oculos, languentiaque ora comanti
 Mergit humo, fessusque diu puerilibus actis
 Labitur in somnos, presa manus hæret in herba.

gavisæ in cædibus? Numen, et fatum quod regnat in nefaria civitate, non hæc relinquet impunita. Ego perculsa his verbis (et acerbæ pænæ jam parabantur, nec regia dignitas tutari poterat) desero infaustam urbem, et clam sola corripio fugam ad vagas ripas, qua sciebam patrem erasisse; verum Bacchus non mihi denuo occurrit: nam navis piratarum illuc adnecta prehendit me silentem, et trajecit seram in vestras plagas. Dum extorris Lemnia narrat hæc Argivis ducibus, et longo luctu mulcet suos casus, oblita est absentis alumni; sic Dii voluistis. Ille imponit herbidaæ terræ gratatos somno oculos, et fatigatum caput, et diu lassus infantilibus fuctis, sopore corripitur: et manus ejus non relinquit arreptum gramen. Interea

nes: vulgo increbescere, vel increbrescere.—491 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. in funere.—492 Barthius legit: Non Deus hæc Fatumque? Quid imperat urbe nefanda?—494 Duo codd. Barth. et Behot. 2. furtim.—496 Unus Behot. sed non fuit obruius.—497 Sed me optimus Barthianus.—504 Nonnulli Barthiani: pressa manus.—505 Nemces succer horror op-

NOTE

492 *Non Deus hæc, fatumque, &c.*] Supple, sinant impunita.

496 *Evan*] Bacchus, ut jam diximus.

497 *Tacentem*] Corrigit Peyraredus *jacentem*.

498 *Et vestras famulam transmittit in oras*] Supra: 'Servitium Hysipyle vestri fero capta Lycurgi.'

500 *Et longa solatur damna querela*] Supra: 'Dulce loqui miseris, veteresque reducere questus.'

501 *Absentis alumni*] Archemori, quem supra cespitem posuerat, ut

lib. præcedenti vidimus.

502 *Comanti humo*] Quomodo 'comans humus,' si, ut jam dixit, et dicturus est, siti et æstu non solum flumina, sed etiam gramina exaruiscent. Mira incogitantia Papinii. 'Comans' proprie egregie cristatum et capillatum sonat.

504 *Presa manus hæret in herba*] Δεικτικῶς expressit vetatem; nam in actus ludicros cum somno requiescit infantia, quicquid tenuerit, non relinquit. *Lactantius*.

Interea campis, nemoris sacer horror Achæi, 505
 Terrigena erigitur serpens, tractuque soluto
 Immauem sese vehit, ac post terga relinquit.
 Livida fax oculis: tumidi stat in ore veneni
 Spuma virens, ter lingua vibrat, terna agmina adunci
 Dentis, et auratæ crudelis gloria frontis 510
 Prominet. Inachio sanctum dixere Tonanti
 Agricolaë, cui cura loci, et sylvestribus aris
 Pauper honos: nunc ille Dei circumdare templa
 Orbe vago labens, miseræ nunc robora sylvæ
 Atterit, et vastas tenuat complexibus ornos. 515

anguis terra ortus, qui erat sacer terror Achivæ sylvæ, in agris assurgit, et evolutis spiris trahit immensum corpus, et post tergum relinquit. Atra lux inest oculis, viridis spuma turgidi veneni est in ore, exerit triplicem linguam, terni ordines curvorum dentium illi sunt, et extat sævum decus rutilæ jubæ. Rustici illum consecraveris Inachio Jovi, in cuius tutela locus est, et cui pauper cultus tribuitur in nemorosis altaribus. Nunc ille amplectitur fana Dei, repens spira erranti, nunc attenuat infelicis nemoris arbores, et orbibus atterit ingentes ornos. Sape recubant

////////

timus Barthii codex; quod ille probat.—507 Unus Behot. *terga relinquit*.—508 Optimus Barthianus: *tumido stat in ore*; quod verum putat Barthius.—

NOTÆ

505 *Sacer horror*] Quia ‘Inachio Jovi,’ ut mox videbimus, ‘sanctam dixere Tonanti’ hanc serpentem.

506 *Terrigena*] Serpentes enim, ut et insecta omnia, e terra quandoque generantur.

509 *Ter lingua vibrat*] Infra: ‘Linguaeque secat fera vincla trisulcæ.’ Plinius lib. II. cap. 37. ‘Linguae non omnibus eodem modo. Tenuissimae serpentibus, et trisulca; vibrans, atrii coloris, et, si extrahas, prælonga.’ Virgilius Georg. III. ‘Linguis micat ore trisulcis.’ Ovid. Met. III. ‘Martius anguis erat, cristis præsignis et auro, Tresque vibrant linguae.’ ‘Lingua vibrante minantem serpentem’ dixit Lucretius lib. III. neque aliter passim Poëtæ.

510 *Et auratæ crudelis gloria frontis*] Cristam vel jubam intelligit. Infra:

‘Capitisque insigne cornuscat.’

511 *Inachio sanctum dixere Tonanti*] Diis enim erant suæ minores potestates, et ministri, hique potissimum serpentes. Jupiter autem hic dicitur ‘Inachius’ vel propter Io filiam Inachi, quam adamavit, vel quia in hacce regione colebatur sub titulo ‘Inachii Jovis:’ de quo tamen nihil scribit Pausanias. Nisi hic *Inachio* positum sit pro ‘Nemæo.’ Nam Nemæus Jupiter agnoscitur a Pausania.

512 *Sylvestribus aris*] Non lapidibus caesis constructis, sed ‘ex cespite vivo.’ De talibus Horatius III. Od. 8. ‘Acerra thuris plena.... Positusque carbo in Cespite vivo.’ Vide Godofredum ad Cod. Theodosiani de Paganis cap. 2.

513 *Dei*] Jovis.

Sæpe super fluvios geminæ jacet aggere ripæ
 Continuus, squamisque incisus adæstuat amnis.
 Sed nunc Ogygii jussis quando omnis anhelat
 Terra Dei, trepidæque latent in pulvere Nymphæ,
 Sævior anfractu laterum sinuosa retorquens 520
 Terga solo, siccique nocens furit igne veneni.
 Stagna per, arentesque lacus, fontesque repressos
 Volvitur, et vacuis fluviorum in vallibus errat:
 Incertusque sui liquidum nunc aëra lambit
 Ore supinato, nunc arva gementia radens 525
 Pronus adhæret humo, si quid viridantia sudent
 Gramina: percussæ calidis aflatibus herbæ,
 Qua tulit ora, cadunt, moriturque ad sibila campus.
 Quantus ab Arctois discriminat æthera plaustis
 Anguis ad usque Notos, alienumque exit in orbem. 530

super amnes sua longitudine utriusque ripæ crepidinem contingens, et fluvius squamis ejus sectus ferret. Sed nunc, cum omnis tellus torretur imperio Ogygii numinis, et paridæ Nymphæ in arenis occultantur, crudelior, revolvit laterum flexu tortuosum dorsum per terram, et noxius in rabiem vertitur ardore sicci veneni. Reptat per stagna, et siccitas paludes, et exhaustos fontes, et vagatur in inanibus ulveis fluminum. Et sui dubius, nunc lingit humidum aërem ore inverso, nunc terens agros mærentes, pronus terræ affigitur, si quid humoris emittant herbæ. Qua portavit fauces, gramina fervido spiritu afflata deprimuntur, et ager perit ad ejus sibila. Tantus erat, quantus anguis, qui dirimit calum a curru Septemtrionuli, et extenditur usque in meridiem, et in alterum mundum. Et quantus ille,

//////////

517 In eodem codice: *squamisque incissus*.—525 Nonnulli codil. Barthliani: *arra sonantia*; alii ejusdem: *arva ingentia*. Pro *radens* Put. habet, *rodens*.—530 Unus Behot. *errat in orbem*.—531 In uno codice Barthii legebatur:

NOTÆ

516 *Sæpe super fluvios geminæ jacet aggere ripæ Continuus*] Id est, continuitate suæ longitudinis utramque fluviorum ripam contingebat.

518 *Ogygii*] Thebani, id est, Bacchi.

519 *In pulvere Nymphæ*] Bene in pulvere, quia siccatis fluviorum alveis, limus in pulverem caloris vi conversus fuerat.

529 *Quantus ab Arctois discriminat*

æthera plaustis Anguis ad usque Notos, alienumque exit in orbem] Hyperbolice comparat serpentem hanc signo cælesti illius serpentis, qui Georg. 1. 'Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis Circum perque duas, in morem fluminis, Arctos.' Et Ovidius Met. iii. 'Tantoque est corpore, quanto Si totum species, geminas qui separat Arctos.'

Quantus et ille sacri spiris intorta movebat
 Cornua Parnassi, donec tibi, Delie, fixus
 Vexit arundineam centeno vulnere sylvam.
 Quis tibi, parve, Deus tam magni pondera fati
 Sorte dedit? tune hoc vix prima ad limina vitæ 535
 Hoste jaces? an ut inde sacer per sæcula Graiis
 Gentibus, et tanto dignus morerere sepulcro?
 Occidis extremæ destriuctus verbere caudæ
 Ignaro serpente puer: fugit ilicet artus
 Somnus, et in solam patuerunt lumina mortem. 540
 Cum tamen attonito moriens vagitus in auras
 Excidit, et ruptis immutuit ore querelis,

qui concutiebat juga sacri Parnassi involuta suis orbibus, donec a te confossus, Delie, portavit nemus sagittarum centenis plagis. Quod numen, o infans, decrevit, ut mole tanti fati opprimereris? Tune peris a tanto hoste, cum vix sis in primis vitæ foribus? An, ut inde per omne ævum fieres sacer Græciæ populis, et occumbes dignus tanto tumultu? Infans moreris percussus ictu extremæ caudæ, inscio angue. Sopor statim relinquit ejus membra, et oculi aperti sunt solum, ut se mori sentiret. Cum tamen consternatus moribundum vagitum effudit in ærem, et ta-

//////////

spiris amplexa movebat.—534 Venett. 3. 4. *parve puer: hoc habent etiam* Lang. Laur. Buslid. et Lipsian.—537 Behott. 1. 2. *moriere sepulcro.*—538 ‘Optimus liber, itemque unus alius Occidit clare legunt.’ Barth.—541 *Tum tamen in quibusdam Barthianis; non vero in optimo.*—542 *In nonnullis*

NOTÆ

531 *Quantus et ille, &c.*] Pythonem intelligit ab Apolline sagittis cæsum prope Parnassum; in cujus rei memoriam Pythii ludi instituti sunt Delphis.

532 *Cornua*] Quia Parnassus, ut jam diximus, duplicem habebat verticem. *Delie*] Apollo a Delo ‘Delius’ dictus.

533 *Centeno vulnere*] Ovidius Met. 1. dicit Pythonem mille telis confixum fuisse, et quidem hyperbolice: nam etiam centum duntaxat sagittarum mentio fit apud Julianum Cæsarem in Epistola ad Serapionem, ubi centenarium numerum commendat, refertque Simonidem Poëtam cognominasse Apollinem ‘Hecaton,’ quasi

dixeris centenarium, ac eum Poëtam affirmare Apollinem magis delectari hoc cognomine, quam Pythii; propterea quod serpentem Pythona centum sagittis confecerit.

534 *Parve*] Archemorum alloquitur.

535 *Hoc*] Tam magno, ut maximi enim Heroës horrere potnerint. *Vet. Schol.*

536 *An ut inde sacer, &c.*] Nam hinc Archemorus a Græcis inter Deos relatus, et ludi Nemæi in honorem ejus instituti.

540 *Et in solam patuerunt lumina mortem*] Somnus enim ejus excussus est, apertique oculi, ut se mori sentiret.

(Qualia non totas peragunt insomnia voces,) Audiit Hypsipyle, facilemque negantia cursum
 Exanimis genua ægra rapit: jam certa malorum 545
 Mentis ab augurio, sparsoque per omnia visu
 Lustrat humum quærens, et nota vocabula parvo
 Nequicquam ingeminans: nusquam ille, et prata recentes
 Amisere notas: viridi piger accubat hostis
 Collectus gyro, spatiosaque jugera complet, 550
 Sic etiam obliqua cervicem expositus in alvo.
 Horrui infelix visu, longoque profundum
 Incendit clamore nemus: nec territus ille,
 Sed jacet. Argolicas ululatus flebilis aures
 Impulit: extemplo monitu ducis advolat ardens 555
 Arcas eques, causamque refert. Tum squammea demum
 Torvus ad armorum radios fremitumque virorum

cuit intercis in ore lamentis, (sicut somniantes non absolunt tota verba,) Hypsipyle audiit, et percussa trahit ægre genua recusantia promptum cursum: jam certa calamitatis ab animi præsagio, et perlatis undique oculis circumspicit, locum quærens, et frustra iterat voces infanti cognitæ. Nusquam ille apparet, et prata perdiderant signa, quæ prius habebant. Deses hostis adjacet conglobatus cæruleo orbe, et tegit latissimæ aræ, quamvis fultum haberet collum sinuoso ventre. Tremuit misera ad hoc spectaculum, et replet longo ululatu spatiosam sylcom: nec ille est anguis attonitus, sed quiescit. Lamentabilis clamor verberavit aures Argivorum. Statim ducis jussu occurrit Arcas eques fervidus, et causam renuntiat. Tandem terribilis serpens movet squamosam cervicem ad fulgorem armorum, et virorum

*****

codd. obtulit. Cf. vi. 185.—513 *Qualia non totas* in duobus Barthianis. —544 *Ypsipyle* Behot. 1. *Isiphile* Behot. 2.—552 *Obruit infelix* unus Behot. —553 *Intendit* in omnibus Barthianis, optimo excepto.—554 *Argolidas* in

NOTE

511 *Facilemque negantia*] Ob subitum dolorem, metumque, quo correpta fuit.

545 *Jam certa malorum Mentis ab augurio*] Plerumque enim tacitam divinationem mali, quod nobis debet accidere, habemus, antequam accidat. Livius lib. xxv. ‘Ad Romanos quidem nondum fama tantæ cladis pervenerat; sed tamen mæstum quoddam erat silentium, et tacita divinatio, qualis jam præsagientibus

animis imminentis mali solet esse.’

549 *Amisere notas*] Perierant enim serpentis afflatu. Supra: ‘Percussæ calidis afflatibus herbæ Quæ tulit ora cadunt, moriturque ad sibila campus.’ *Viridi*] Quia anguis ille viridis erat coloris.

553 *Incendit*] Virgilius lib. II. ‘Clamore incendunt cælum Troësque Latinique.’

555 *Ducis*] Adrasti.

556 *Arcas eques*] Parthenopæus.

Colla movet. Rapiſ ingenti conamine ſaxum,
 Quo diſcretus ager, vacuasque impellit in arvas
 Arduus Hippomedon, quo turbine bellica quondam 560
 Librati ſaliunt portarum in clauſtra molares.
 Caſſa duci virtus: nam mollia colla reſuſus
 In tergum ſerpens venientem exhauserat ictum.
 Dat ſonitum tellus, nemorumque per aëra denſi
 Diſſultant nexus. At non mea vulnere, clamat, 565
 (Et trabe fraxinea Capaneus ſubit obuius,) unquam
 Eſſugies, ſeu tu pavidi ferus incola luci,
 Sive Deis, utinamque Deis conceſſa voluptas:
 Non, ſi conſertum ſuper hæc mihi membra Giganta

ſtrepitum. Procerus Hippomedon prehendit magno niſu lapidem, quo arva dividebantur, et torquet in inanem aërem, eo impetu, quo emiſſæ quondam molæ impingunt clauſtris hoſtilium portarum. Vanus fuit Herois conatus; nam anguis, leniter reſoſita cervice in dorſum, vim ictus conſumſerat. Tellus inſonuit, et impliciti inter ſe arborum rami in vicinum aërem reſilierunt. At Capaneus, (et venit obuiam cum palo fraxineo,) vociferatur: Nunquam exiſtabis meas plagas, ſeu tu dirus es habitator religioſi ſallus, ſive tu ſacer numinibus, o utinam illis eſſes dicatum oblectamentum: non, cſi portares compactum gigantem ſuper hos tuos artus. It

//////////

aliis.—562 *Caſſa duci virtus. Jum mollia, &c.* in uno Behot.—563 ‘In uno libro minus poëtica ſcriptio: *exaſerat ictum*; quam nihil moramur.’ Barth.—564 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buſlid. Lipſian. unus Behot. Aldd. Colin. Gryph. Baſil. Plant. Lündenbrog. Crue. Gevart. Graſſer. et Amſtel. *per arva*; alter Behot. et nonnulli Gronoviani *per aëra*, quod primus edidit Gronovius.—566 *Ut trabe* optimus Barthianus.—567 *Exſugies* in eodem codice.—568 In eodem: *Sive Deus: utinamque Deis nocuiſſe voluptas*; unde Barthius: *Sive Deus: utinamque! Deis nocuiſſe voluptas*: Lang. Laur. Lipſian. et Buſlid. *Sive Deus*; ita quoque edd. vett. *commiſſa voluptas* nonnulli Barthiani; alii pro *voluptas* exhibent *voluntas*.—569 Dan. Put. Petav. Lang.

NOTÆ

561 *Molares*] Saxa ingentia, ex quibus molæ fiunt.

563 *In tergum*] Supra alvum enim recubans iacebat ſerpens.

564 *Nemorumque per aëra* [*avia*] &c.] Optimi codices: *per aëra*; quod nolim ſpernere. Implicitos inter ſe arborum fruticumve ramos mole atque impetu venientis ſaxi diſcuſſos eſſe et in aërem reſiliſſe ait. Lib. vi. de Tantalò: ‘Non qui fallacibus undis Iminet, et reſugæ ſterilem petit aëra ſylvæ.’ Gronovius.

567 *Pavidi*] Horrore religioſo ſcilicet. Vocatur enim ſupra ſerpens ‘nemoris ſacer horror Achæi.’

568 *Utinamque Deis conceſſa voluptas*] Optat Deorum eſſe ſerpentem; depingitur enim numinum contemtor Capaneus; et lataretur invenire locum calcandæ religionis.

569 *Super hæc mihi* [*tuu*] *membra Giganta*] Scripti magno numero, habent *super hæc mihi membra*. Optime: τὸ mihi eleganter παρέλκει. Sic lib. viii. Tydens: ‘Ubi autem

Subveheres. Volat hasta tremens, et hiantia monstri 570
 Ora subit, linguæque secat fera vincla trisulcæ :
 Perque jubar stantes, capitisque insigne corusci
 Emicat, et nigri sanie perfusa cerebri
 Figitur alta solo : longus vix tota peregit
 Membra dolor, rapido celer ille volumine telum 575
 Circuit, avulsumque ferens in opaca refugit
 Templâ Dei : hic magno tellurem pondere mensus
 Implorantem animam dominis assibilat aris.
 Illum et cognatæ stagna indignantia Lernæ,
 Floribus et vernis assuetæ spargere Nymphæ, 580

hasta tremula, et intrat fauces patentes monstri, et scidit diros nexus trisulcæ linguæ, ac penetrat per erectas jubar, et per insigne rutili capitis, et respersa tabo atri cerebri, in terram alte pungitur. Longus dolor vix percucurrit totos anguis artus. Ille cito hastam amplectitur orbe præcipiti, et extractam gerens, capit fugam in umbrosa numinis fana. Illic terram mensurans magno onere, reddidit cum sibilo ad heri altaria animam vindictam exposcentem. Irati lacus Lernæ consanguineæ, et Nymphæ, quæ solitæ eratis floribus vernis hunc profundere, et ager Ne-

//////////

Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *tua membra*.—572 *Perque jubar varias optimus Barthianus, et pro v. l. stantes*.—573 In eodem codice : *nigri sanie perfusa vneni*.—574 *Figitur actu solo duo Barthiani; Figitur hasta solo uterque Behot. Dan. Put. Petav. et edd. vett. Figitur alta solo ceteri codd. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. vix tota peregit Dan. Put. Petav.*—576 Barthius legit, *evulsumque*.—581 *Et Nemees raptatus unus Be-*

NOTÆ

Egredius dux ille mihi? Sic lib. ix. 'Ipse manu Tyria tibi captus Adrastus.' Sic enim membranæ : non 'jam captus.' Achilleid. II. 'Nam mihi quis vatum dubiis in casibus ansit Fata videre prior?' Ubi subjecerunt, 'te.' Silius lib. I. in persona Junonis : 'Similisque mihi per Celtica rura Sanguine Pergameo Trebia, et stipantibus armis, &c. fluat.' Gronovius. Hoc etiam frequens est in lingua Hispana. *Super hæc membra Giganta*] Quia gigantes anguineos habebant pedes. Ovidius Fast. v. 'Ille manus illis dedit, et pro cruribus angues.'

574 *Longus*] Id est, longo tempore. Eadem locutione usus Noster Lacry-

Delph. et Var. Clas.

mis Etrusci : 'Et longo transmittit habere nepoti.' Pro 'habere longo tempore.'

577 *Dei*] Inachii Jovis. Vide supra.

578 *Implorantem*] Sive simpliciter plorantem, sive implorantem auxilium et vindictam Jovis.

579 *Cognatæ*] Quod Lerna, palus Argolidis, talem habuerit pestem, sive quia serpens ista trahebat originem ab hydra Lernæ.

580 *Floribus et vernis assuetæ spargere Nymphæ*] Mos enim erat imagines Deorum, resque ipsis sacras floribus perfundere. Hoc *φύλλοβολλα* dicebatur.

Stat.

Et Nemees reptatus ager, lucosque per omnes
 Sylvicolæ, fracta, genuistis, arundine, Fauni.
 Ipse etiam summa jam tela poposcerat æthra
 Jupiter, et dudum nimbiq[ue] hyemesque coibant,
 Ni minor ira Deo, gravioraq[ue] tela mereri
 Servatus Capaneus: moti tamen aura cucurrit
 Fulminis, et summas libavit vertice cristas.
 Jamque pererratis infelix Lemnia campis,
 Liber ut angue locus, modico super aggere longe
 Pallida sanguineis infectas roribus herbas
 Prospicit: huc magno cursum rapit effera luctu,
 Agnoscitque nefas: terræque illisa nocenti
 Fulminis in morem, non verba in funere primo,

585

590

*mees, per quem serpebat, ac Fauni habitatores nemorum illum flevistis laceratis
 cannis per cunctos saltus. Ipse etiam Jupiter jam petiverat fulmina a summo æthere,
 et nubes ac procellæ dudum cogeantur, nisi levior culpa visa esset, quam ut Deus
 succenseret, et serratus fuit Capaneus, ut graviora spicula mereretur: ventus tu-
 men concussi fulminis pertransiit supra caput ejus, et perstrinxit summas galeæ
 cristas. Et jam infortunata Lemnia, peragratís agris, ut locus vacuus fuit a ser-
 pente, pallida procul animadvertit super parvum tumulum gramen respersum cruen-
 tis guttis. Illuc percita ingenti dolore contendit maximo cursu, et agnoscit suum
 infortunium: et injiciens se nefariæ terræ instar fulminis, non habet vocem, nec*

~~~~~

hot.—583 *Ipse etiam e summa* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. et Gevart. *Ipse etiam summa* uterque Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Ætna* optimus Barthianus. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. Gevart. et Amstel. *æthra* optimi Gronoviani, Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Crue. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—

NOTÆ

582 *Fracta, genuistis, arundine, Fauni*] Fauni, sylvarum Dii. Bene autem hos mortem serpentis lugentes hæc ornamenta sua ex more fregisse memorat Poëta: canna enim et ferula coronabantur Fauni. Arundo etiam significat fistulam, quam Pan invenisse dicitur, et qua Fauni canebant. Significat etiam sagittam.

583 *Æthra*] Purior pars Ætheris, in qua Dii manent. Ovidius Met. 11. de Jove parante se ad percutiendum fulmine Phaëtona: 'Summam petit arduus arcem, Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jaetat.'

Quidam codices habent *Ætna*.

584 *Nimbiq[ue] hyemesque coibant*] Ad formandum fulmen.

585 *Gravioraq[ue] tela mereri Servatus Capaneus*] Id est, servatus ad merendum, seu, ut mereretur graviora et justiora fulmina. Quod videbimus sub finem Theb. x.

588 *Lemnia*] Hypsipyle a Lemno patria.

593 *Non verba in funere primo, Non lacrymas habet*] Hoc effectus nimii doloris, qui intercludit vocem et sistit lacrymas. Seneca Tragicus: 'Curæ leves loquuntur, ingentes stupent.'

Non lacrymas habet : ingeminat misera oscula tantum
 Incumbens, animæque fugam per membra tepentem 595
 Quærit lians : non ora loco, non pectora restant.
 Rapta cutis, tenuia ossa patent, nexusque madentes
 Sanguinis imbre novi, totumque in vulnere corpus.
 Ac velut aligeræ sedem, foetusque parentis
 Cum piger umbrosa populatus in ilice serpens, 600
 Illa redit, querulæque domus mirata quietem
 Stat super impendens, advectosque horrida mœsto
 Excutit ore cibos ; cum solus in arbore cara
 Sanguis, et errantes per capta cubilia plumæ.
 Ut laceros artus gremio miseranda recepit, 605

lacrymas in prima clade. Prostrata super infantem iterat solum infelicia oscula, et ore aperto scrutatur animæ discessum, in membris tepentem. Non vultus pueri in suo loco, non pectus manent, avulsa erat cutis, detecta mollia ossa, et juncturae artuum humidae erant guttis recentis cruoris, totumque corpus erat plaga. Ac veluti cum deses serpens diripuit in opaca ilice domum ac pullos alatae matris, illa revertitur, et stupens silentium loquacis sedis, hæret volans supra, et trepida projicit e tristi rostro escam quam attulerat ; cum solus cruor est in dilecta arbore, et vagantur plumæ per expugnatum nidum. Ut misera recollegit in sinu trunca in-

~~~~~

587 Unns Behot. *libravit.*—597 *Rupta cutis* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. *Rupta cutis* Dan. Pnt. Petav. Behott. et edd. vett. *tenuia ossa* Behot. 1. *tenu ossa* Behot. 2. relicto spatio ; sed correctum *tenuia* ; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. ceteri, et edd. vett. *tenera ossa* ; Amstel. Gronov. Barth. Veen. Delph. &c. *tenuia ossa*. Vide Gronov. ad Theb. iv. 697.—603 *Optimæ Barthii membranæ : cur solus. Pro cura unus Behot. habet*

NOTÆ

Idem : ‘Quin ista tanti pervieax clades mali Siccavit oculos, quodque in extremis solet, Periere lacrymæ.’ Lucanus lib. ii. ‘Tunc questus tenere suus, magnusque per omnes Errabat sine voce dolor, sic funere primo Attonitæ tacere domus.’ Quintilianus declamat. xvii. ‘Fractæ malorum contentione mentes, &c. caligant : non querelas post invenio, non lacrymas.’ Ibid. ‘Miser etiam post omnia lacrymas perdidit.’ *Primo*] Non quod aliud finis postea subsequuto sit ; sed simpliciter, ut primum ictus ille fulminis subiti peccatori accidit.

595 *Animæque fugam per membra tepentem Quærit lians*] Alludere videtur ad consuetudinem veterum, qua propinqui, vel amici morientem osculabantur, quasi excepturi fugientem animam. Cicero in Verrem : ‘Filiorum suorum spiritum ore excipere heeret.’ Virgilius *Æneid.* iv. ‘Et extremo si quis super halitus errat Ore legam.’

598 *Totumque in vulnere corpus*] Ovidius *Met.* xv. ‘Nullasque in corpore partes Noscere quas posses : unumque erat omnia vulnus.’ Lucanus lib. ix. ‘Totum est pro vulnere corpus.’

Intexitque comis, tandem laxata dolore
 Vox invenit iter, gemitusque in verba soluti :
 O mihi desertæ natorum dulcis imago,
 Archemore : o rerum et patriæ solamen ademtæ,
 Servitique decus, qui te, mea gaudia, soutes 610
 Extinxere Dei ? modo quem digressa reliqui
 Lascivum et prono vexantem gramina cursu ?
 Heu ubi siderei vultus ? ubi verba ligatis
 Imperfecta sonis ? risusque et murmura soli
 Intellecta mihi ? quoties tibi Lemnon, et Argo 615
 Sueta loqui, et longa somnum suadere querela ?
 Sic equidem luctus solabar, et ubera parvo
 Jam materna dabam, cui nunc venit irritus ori
 Lactis, et infelix in vulnera liquitur imber.
 Nosco Deos : o dura mei præsentia somni, 620
 Nocturnique metus, et nunquam impune per umbras

fantis membra, eaque crinibus suis cooperuit, tandem vox soluta sibi viam fecit, et gemitus in hunc sermonem sunt expediti : O Archemore, grata effigies liberorum, quos habebam, cum Jason me reliquit : o fortunæ levamen, et ereptæ patriæ, et honor meæ servitutis, quæ scelestæ numina interfecerunt te, meæ delicias ? Quem modo discedens reliqui ludentem, et terentem herbas prono cursu ? heu ubi ora cælestia ? ubi verba trunca inexplanatis sonis ? ubi risus, ac susurri a me sola comprehensi ? Quoties solitu eram memorare tibi Lemnon, ac Argo, ac somnum tibi conciliare prolixis naniis ? Sic equidem mulcebam mœrorem meum, et præbebam mammas infanti jam materno affectu, cui nunc venit in ore inutilis liquor lactis, et infelix in plagas defluit. Intelligo Deos. O crudelia omnia somni mei, et nocturni timores, ac Venus nunquam consternatæ mihi frustra in tenebris apparuit. Sed quæ nu-

*****

paret.—606 Nic. Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. xv. 113. correxit : *postquam laxata dolori* ; Behot. 1. et nonnulli codd. Gronovii *lassata*. Vide Gronov. Obs. lib. 11. cap. 20.—611 In optimo Barthii codice : *disgressa reliqui*.—612 Unus Behot. et optimus Barthii : *versantem gramina*.—615 *Argos* Lang. Laur. Buslid. Dan. Pnt. Petav. Lipsian. et edd. vett. *Argon* Barthius ex optimo. *Argo* primus edidit Gronovius.—618 Pnt. *irritus orbæ*.—619 In optimis codd. Barthii : *ah infelix* ; unde ille legit : *cui nunc venit irritus ori*

NOTÆ

- 608 *O mihi desertæ*] Viduæ, et *nis*] Vide lib. sup. vs. 790.
 captivæ, a meis omnibus desertæ. 615 *Argo*] Argonautas.
 610 *Servitique decus*] Quia Hypsipylen nutricem dederat suo filio Lycurgus ; quod sibi honorificum esse ducebat. 616 *Querela*] Hic defendendam interrogationis notam censet Gevartius et Peyraredus.
 618 *Materna*] Id est, materno affectu.

613 *Ubi verba ligatis Imperfecta so-*

Attonitæ mihi visa Venus! Quos arguo Divos?
 Ipse ego te (quid enim timeam moritura fateri?)
 Exposui fatis: quæ mentem insania traxit?
 Tantane me tantæ tenuere oblivia curæ? 625
 Dum patrios casus, famæque exorsa retracto
 Ambitiosa meæ, pietas hæc magna, fidesque!
 Exsolvi tibi, Lemne, nefas: ubi letifer anguis,
 Ferte, duces; meriti si qua est mihi gratia duri,
 Si quis honos dictis: aut vos extinguite ferro, 630
 Ne tristes dominos, orbamque inimica revisam
 Eurydicen: quanquam haud illi mea cura dolendo
 Cesserit. Hocne ferens onus illætabile matris

mina accuso? Ipsa ego, (quid enim peritura metuum confiteri?) objeci te morti. Quæ amentiu abstulit mihi animum? Tantane incuria tam illustri alumni, meæ curæ commissi, me occupavit? dum commemoro fortunam patriæ, et fastuosa primordiu famæ meæ. Hæc est ingens pietas! et fides! O Lemne exsolvi tibi crimen, quod tibi debebam. Ducite me, o duces, ubi noxius serpens est; si quæ a vobis mihi refertur gratia acerbi beneficii, si quæ vobis ratio sermonum, quos apud vos habui. Aut vos me ferro obtruncate, ne odiosa revisum afflicto heros, et orbam Eurydicen: quamvis meus dolor non sit minor eo quem receptura est. Hocne portans ingratum

//////////

Lactis? ah infelix in vulnera liquitur imber!—622 Optimus codex Barthii: *Sed enim arguo Divos?* quod ille verum putat.—626 *Dum patriæ casus* in eodem codice.—627 Gronovius Obs. lib. iv. cap. 12. parenthesi inclusit: *(pietas hæc magna, fidesque!)*—628 *Et solvi* Lipsian. Dan. Buslid. et Venett. *Exsolvit* Laur. et edd. vett. *Exsolvi* Lang. *mibi letifer anguis* in uno codice Barthii.—629 Multi codd. et edd. vett. *si qua est meriti mihi*; optimus Barthii: *meriti si qua est mihi*; et sic ediderunt Dan. Heins. Gronov. Veen. et Barth.—633 Optimus codex Barthii: *illatabile matri*.—634 In uno Barth.

NOTE

622 *Attonitæ mihi visa Venus*] Ut quæ mearum calamitatum origo et causa.

626 *Exorsa*] Pro 'exordiis,' qua voce non frequenter utitur Papini.

627 *Ambitiosa*] Quibus gloriam ac famam quero. *Pietas hæc*] Pietas fidesque in patrem mihi prædicanda non est, si deservi alumnus fidei meæ commissum.

628 *Exsolvi tibi, Lemne, nefas*] Oportebat, ut omnes Lemniades scelere aliquo obstringerentur: ceteræ om-

nes occiderunt mares; ego hunc parvulum. Vel pœnas tibi debebam, Lemne, quod sola innocens fui; nunc has tibi solvo.

631 *Ne tristes dominos*] Lyncrgum et Eurydicen uxorem. *Dominos* vero secundum jus gentium, qua victi vel capti servire coguntur. Supra: 'Servitium Hypsipyle vestri fero capta Lyncrgi.'

632 *Eurydicen*] Matrem Archemori. Amphithea quibusdam uxor Lyncrgi, ex qua natus Opheltis seu Archemorus, Apollod. lib. 1.

Transfundam gremio? quæ me prius ima sub umbras
 Mergat humus? Simul hæc terraque et sanguine vultum 635
 Sordida magnorum circa vestigia regum
 Vertitur, et tacite mœrentibus imputat undas.
 Et jam sacrifici subitus per tecta Lyncurgi
 Nuntius implerat lacrymis ipsumque domumque,
 Ipsum adventantem Persei vertice sancto 640
 Montis, ubi adverso dederat prosecta Tonanti,
 Et caput iratis rediens quassabat ab extis.
 Hic sese Argolicis immunem servat ab armis
 Haud animi vacuus, sed templa aræque tenebant.
 Nec dum etiam responsa Deum, monitusque vetusti 645
 Exciderant, voxque ex adytis accepta profundis,
 Prima, Lycurge, dabis Dircae funera bello.

pondus, transferam in sinum genitricis? prius me ima tellus absorbeat sub Inferos. Ubi hæc locuta est, ore fœdato pulvere, et sanguine, advolvitur pedibus illustrium ducum, et occulte exprobrat dolentibus fontem, quem monstraverat. Et jam repentinus rumor latus per domum antistitis Lyncurgi impleverat fletibus familiam, et ipsum, descendantem e sacro cacumine montis Persei, ubi obtulerat prosecta contrario Jovi, et revertens movebat caput ob exta non propitia. Hic se abstinebat a bello Argolico, non expers curarum, sed fana et altaria illum occupabant. Nec dum adhuc Deorum oracula, et veteres monitus animo effluerant, nec vox audita ex arcanis sacrariis, Lycurge dabis primam hostiam Dircaeis armis. Id timet, et tristis

~~~~~

quia me prius; Petrens. et Taurin. quæ me prius; in alio Barthii, sub undas.—638 Lyncurgi uterque Behot.—641 Nonnulli codd. et edd. vett. adverso. Nonnulli Lindembrogii: prosecta Tonanti.—644 Optima Barthii membrana: arcesque tenebant.—646 Unus Behot. ac vox adytis. In quibusdam Barthianis: audita profundis; Petrens. excepta profundis.—647 Lyncurge uterque Behot.—

NOTÆ

634 *Quæ [quam] me*] Quidam codices: *quæ me*.

637 *Undas*] Quia nisi hos duxisset ad has aquas, non exposuisset ac deseruisset alumnium.

638 *Sacrifici Lyncurgi*] Lyncurgus enim erat sacerdos Jovis.

640 *Persei vertice sancto Montis*] Apesantis scilicet. Vide Theb. III. 440. et 633.

641 *Prosecta*] Prosecta dicta sunt ab antiquis viscera, quæ in sacrificiis proscassent. Nonius: 'Prosecta, exta, quæ aris ex pecudum fibris dis-

secta.' Vide Turneb. Advers. xv. cap. 7.

642 *Et caput iratis, &c.*] Quia non litaverat Lyncurgus, ideo movebat caput, ut funestum quid præsentiret.

644 *Templa, aræque tenebant*] Ad deprecandam Deorum iram: acceperat enim oraculum se, per hoc Thebanum bellum, grande aliquod malum accepturum.

647 *Prima, Lycurge, dabis Dircae funera bello*] Tenor oraculi Lyncurgo dati. *Dircae*] Thebano.

Id cavet, et mœstus vicini pulvere Martis
 Angitur ad lituos, periturisque invidet armis.
 Ecce fides Superum! laceras comitata Thoantis 650
 Advenit exequias: contra subit obvia mater,
 Foemineos cœtus plangentiaque agmina ducens.
 At non magnanimo pietas ignava Lycurgo:
 Fortior ille malis, lacrymasque insana resorbet
 Ira patris: longo rapit arva morantia passu 655
 Vociferans: Illa autem ubinam, cui parva cruoris
 Lætave damna mei? vivitne? impellite raptam,
 Ferte citi comites: faxo omnis fabula Lemni,
 Et pater, et tumidæ generis mendacia sacri
 Exciderint. Ibat, letumque inferre parabat 660
 Ense furens raptō: venienti Ceneius heros
 Impiger objecta proturbat pectora parma.

pulvere proximi belli torquetur ad sonum tubarum, et odit periturus copias. Ecce oraculorum certitudo. Filia Thoantis venit offerens truncum cadaver. Genitrix venit in occursum contra, agens mulierum turbam, et lugentes catervas. At non ignava pietas est forti Lycurgo: superior ille est calamitatibus. Vectors ira genitoris resorbet fletus. Contendit rapido cursu per agros retardantes, exclamans: Ubinam est illa, cui vilia sunt ac grata detrimenta mei sanguinis? Vivitne? Arripite illam ocyus, agite celeres famuli. Efficiam, ut omnis Lemni fabula, et genitor, et commenta divinæ originis nihil superbæ profuerint. Procedebat, et stricto gladio rubidus accingebat se ad dandum mortem Hypsipyle. Sed accedenti Heros Ceneius propellit pectus opposito scuto, ac simul infremens: Comprime hancce ra-

////////

649 Behot. 1. *perituris invidet*.—651 *Advehit* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. et Crue. *Advenit* Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—652 *Famineos populos* optimus codex Barthii.—654 *Unus* Behot. *lacrimas insana*.—656 *Unus Barthianus: ubi jam*.—657 Duo codd. ejusdem: *impellite ferro*.—658 *Ferte cito* uterque Behot. Dan. et omnes Barthiani. *Unus* Behot. *faxo quod fabula*.—659 In eodem codice: *mendacia celsi*; Put. *mendacia falsi*.—660 Barthius ex optimo malit: *letumque immune parabat*.—662 In eodem co-

NOTE

649 *Ad lituos*] Ad sonum lituorum.

650 *Comitata*] Alii codices, *cum nata*. Prima lectione sequens *Thoantis* erit patronymicum a Thoante patre; Thoantis, Thoantidis: secunda lectione erit genitivum *Thoantis*.

653 *Ignara*] Ut quæ solis lacrymis contenta non est, sed quæ expetit necem Hypsipyles, quæ causa erat mortis filii.

659 *Generis mendacia sacri*] Quia avum Bacchoni jactabat.

661 *Ceneius heros*] Tydeus Ceneo ortus.

Ac simul infrendens : Siste hunc, vesane, furorem,
 Quisquis es. Et pariter Capaneus, acerque reducto
 Affluit Hippomedon, rectoque Erymanthius ense, 665
 Ac juvenem multo perstringunt lumine : at inde
 Agrestum pro rege manus : quos inter Adrastus
 Mitior, et sociæ veritus commercia vittæ
 Amphiarus ait : Ne quæso : absistite ferro,
 Unus avum sanguis, neve indulgete furori : 670
 Tuque prior. Sed non sedato pectore Tydeus
 Subjicit : Anne ducem servatricemque cohortis
 Inachiae ingratis coram tot millibus audes
 Mactare in tumulos ? (quanti pro funeris ultor !)
 Cui regnum, genitorque Thoas, et lucidus Evan 675
 Stirpis avus : tumidone parum, quod, gentibus actis

biem, insane, quisquis sis, atque una Capaneus advenit, feroxque Hippomedon retroacto, et Erymanthius protenso gladio, et perstringunt juvenem fulgore armorum. At inde turba rusticorum accurrit pro principe. Inter quos lenior Adrastus, et Amphiarus venerans societatem communis vittæ, inquit : Ne, oro, perseverate, abstinete ferro, ex eadem omnes gente orti sumus, neque tantum iræ succumbite. Et tu prior. Sed Tydeus haud pacato animo refert : Anne audes supra infantis sepulcrum (pro cujus mortis vindex !) immolare ducem, et liberatricem Argivi exercitus in conspectu tot millium, qui ingrati essent nisi eam defenderent ; cui est imperium, et cui pater Thoas, et fulgidus Bacchus generis avus est. Parumne est tibi pavidò,

//////////

dice : protentat pectora.—665 Nonnulli codd. rectorque Erymanthius ; quod rejecit Lactantius, probante Barthio.—666 Codd. Lindenbrogii, præstringunt.—668 Mitius unus Behot.—669 Optimus Barthianus : Ne quæso, ne sistite ferrum ; unde Barthius : ne, quæso, insistite ferro ; Behot. 1. non quæso.—672 Unus Barth. cohortum.—674 Mactare in tumulum omnes codd. Barthiani.—676 Optimæ Barthii membranæ, codex Burm. in marg. et Petrens.

NOTE

665 *Erymanthius*] Parthenopæus Arcas ab Erymanthio monte et fluvio Arcadiæ.

666 *Juvenem*] Lycurgum.

668 *Sociæ commercia vittæ*] Quia Lycurgus sacerdos erat. Vittæ autem insigne sacerdotum.

670 *Unus avum sanguis*] Quia Adrastus, Lycurgus, et Amphiarus ex eadem gente orti erant, et oriundi a Cretheo Æoli filio, ut discimus ex Apollodoro Biblioth. lib. 1. Nam Amythaonis proavi Adraști

frater Phères fuit, ex quo genitus Lycurgus ille de quo hic agitur : Melampodis vero, fratris Biantis, avi Adraști, pronepos erat Amphiarus.

673 *Inachiae*] Argivæ. *Ingratis*] Si non defenderent tam bene de se meritam.

674 *Mactare in tumulos*] Pro ‘supra tumulos.’ Propertius : ‘Si pulset inanis, Surdus in obductam somniet usque seram.’ *Quanti pro funeris ultor*] Archemori scilicet infantuli. Ironice.

Undique in arma tuis, inter rapida agmina pacem
 Solus habes? habeasque, et te victoria Graium
 Inveniat tumulis etiamnum hæc fata gementem.
 Dixerat: et tandem cunctante modestior ira 680
 Ille refert: Equidem non vos ad mœnia Thebes
 Rebar, et hostiles huc advenisse catervas.
 Pergite in excidium socii (si tanta voluptas)
 Sanguinis, imbuite arma domi, atque hæc irrita dudum
 Templâ Jovis (quid enim haud licitum?) ferat impius
 ignis, 685
 Si vilem, tanti premerent cum pectora luctus,
 In famulam jus esse ratus, dominoque, ducique.
 Sed videt hoc, videt ille Deum regnator, et ausis
 Sera quidem, manet ira tamen. Sic fatus, et arces
 Respicit, atque illic alio certamine belli 690

quod tuis populis excitatis undique in bellum, tu solus otium agis inter festinantes catervas? Agas, et victores Græci offendant te ad hoc sepulcrum adhuc deflentem hunc mortuum. Inquierat. Et tandem ille placidior, represso paulum furore, respondit: Non putabam equidem vos tendentes ad muros Thebarum huc accessisse, ut mihi bellum inferretis. Pergite in perniciem socii. Si tantu sanguinis sitis est, tingite arma hic meo, meorumque cruore, et sacrilega flamma diripiat hæc Jovis delubra, cujus opem nunquam expertus sum; (nam quid non licet?) si mihi hero et principi putavi esse potestatem in humilem servam, maxime cum tantus dolor animi angeret. Sed cernit hoc, cernit ille Deorum dominator, et tardu quidem, certa tamen est ultio scelerum. Sic locutus est, et contemplatur regiam, atque illic

~~~~~

timidone.—677 Taurin. et Burm. *arma tuis*. Vet. Lindenbrogii: *inter tepida*.—678 In Dau. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. et edd. vett. *habeas et te*, omisso *πῶ* *que*.—681. 682 Barthius legit: *Equidem non huc: ad mania Thebas Rebar, et hostiles vos advenisse catervas*; conj. etiam *Rehor, at, &c.*—682 Behot. 1. *adventasse cohortes*, et pro v. 1. *catervas*.—684 Duo Barthiani: *hæcque irrita*.—688 *Sed videt hæc* Dan. Pnt. Petav.—690 Optimus

NOTÆ

681 *Ille*] *Lycurgus*. *Thebes*] *Thebe* singulari numero, ut *Theb. iv. 676*.

684 *Imbuite arma domi*] Imbuite arma cæde et sanguine meo, domumque meam evertite, ac omnes meos, si tanta vobis est cupiditas sanguinis. *Irrita*] Quæ vane frequentaverat, et in quibus frustra deprecatus fuerat iram Jovis.

687 *In famulam jus esse ratus, domi-*

noque, ducique] Jus enim necis et vitæ habebant reges, herique in subditos et servos.

688 *Et ausis Sera quidem, manet ira tamen*] *Juvenalis Sat. xiii. 'Ut sit lenta, tamen certe magna ira Deorum est.'* Valerius Maximus: 'Lento enim gradu ad vindictam sui procedit ira Deorum, tarditateque supplicii gravitate compensat.'

Tecta fremunt: volucres equitum præverterat alas
 Fama recens, geminos alis amplexa tumultus.
 Illi ad fata rapi, atque illi jam occumbere leto,
 Sic meritam Hypsipylen iterant: creduntque, nec iræ
 Fit mora: jamque faces, et tela penatibus instant. 695
 Vertere regna fremunt, raptumque auferre Lycurgum,
 Cum Jove, cumque aris: resonant ululatibus ædes
 Fœmineis, versusque dolor dat terga timori.
 Alipedum curru sed enim sublimis Adrastus
 Secum ante ora virum fremebunda Thoantida portans 700
 It medius turmis, et, Parcite, parcite, clamat.
 Nil actum sæve: meritus nec tale Lycurgus
 Excidium, gratique inventrix fluminis ecce.
 Sic ubi diversis maria evertere procellis

ædes personant alio belli furore. Nova fama præcesserat celeres equitum turmas, pennis suis duplicem tumultum in duplici loco excitans. Illi repetunt, Hypsipylen, cui tantum debebant, ad supplicium trahi, et illi, jam occisum fuisse: et fidem adhibent, nec dilatio offertur furori. Et jam faces et spicula arcu imminent. Minantur regium diruere, rapere, et destruere Lycurgum cum templo Jovis, et cum altaribus. Palatium perstrepit muliebri clamore, et mutatus dolor pavori cedit. Verum Adrastus celsus in curru velocibus equis juncto, secum vehens filiam Thoantis ante furibundos militum cultus, fertur per medias catervas, et vociferatur: Desistite, desistite. Nihil factum est atrociter: nec Lycurgus meruit talem cladem, et ecce illa, quæ reperit optatum fontem. Sic, cum hinc Aquilo et Eurys, ac illinc

codex Barthianus: *alto certamine*.—691 Behot. 1. *perrenerat*, a manu secunda. —692 *Fama repens* Barthii codex. Vide Heinsium et Burm. ad Ovid. Met. xii. 61. Taurin. pro *alis* habet *aliis*; Burmanni vero codex: *geminos alis*, suprascriptis *que et suis*; unde Burmannus conj. *geminosque suis amplexa*, ut *alis* sit ex glossa. *complexa* Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *amplexu* uterque Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. —699 *Alipedi curru* Jortin. *Alipedum cursu* Guyetus.—701 Quidam codd. Barth. *mediis*.—702 Edd. vett. et Behot. 1. *meritus nil tale*.—703 Codex

NOTE

692 *Geminos tumultus*] Id est, et ubi erat Adrastus, ceterique duces, ac Lycurgus, et ubi erant equitum primum agmen, quod longe processerat.

693 *Illi*] Equites scilicet, qui præcesserant: nesciebant enim quid ageretur eo loco quo erant Adrastus ceterique duces; credebantque ex impetu rusticorum, qui ad auxilium

regis advolaverant, raptam fuisse ad supplicium, occisamque Hypsipylen.

697 *Cum Jove*] Templo Jovis.

698 *Versusque dolor dat terga timori*] Major affectus timoris minorem expulit affectum, dolorem.

700 *Thoantida*] Hypsipylen Thoantis filiam.

Hinc Boreas, Eurusque, illinc niger imbris Auster, 705
 Pulsa dies, regnantque hyemes, venit æquoris alti
 Rex sublimis equis, geminusque ad spumea Triton
 Fræna natans, late pelago dat signa cadenti:
 Et jam plana Thetis, montesque, et littora crescunt.
 Quis Superum tanto solatus funera voto 710
 Pensavit lacrymas? inopinaque gaudia mœstæ
 Retulit Hypsipylæ? Tu gentis conditor, Evan,
 Qui geminos juvenes Lemni de littore vectos
 Intuleras Nemeæ, mirandaque fata parabas.
 Causa viæ genitrix, nec inhospita tecta Lycurgi 715
 Præbuerant aditus, et protinus ille tyranno
 Nuntius extinctæ miserando vulnere prolis.
 Ergo adsunt comites (pro fors, et cæca futuri
 Mens hominum!) regique favent: sed Lemnos ad aures

Auster pluviis tenebrosus, diripere maria diversis tempestatibus, excluditur dies, et procellæ dominantur, rex profundi maris advenit celsus equis, et Triton duplici corpore natans ad spumosas habenas, late imperat pelago, ut quiescat: et jam mare æquatur, et montes ac ripæ apparent. Quis Deorum leniens cladem felici successu remuneravit fletus tristis Hypsipyles? et ei reportavit inexpectatam lætitiā? Tu Euan auctor generis, qui adduxeras ad Nemeen duos juvenes advectos de ripis Lemni, et miros eventus præstruebas. Causa profectionis, quærenda mater: hospitalis vero regia Lycurgi eos receperat, cum illico nuntius filii mortui deploranda plaga affertur principi. Ergo se socios illi jungunt, (pro fortuna, et hominum animus inscius futuri!) et stant pro principe. Sed, ut primum Lemnos, et nomen Thoan-

////////

Barthianus: ostentrix fluminis.—708 Put. canenti, et pro v. l. patenti; nonnulli codd. Barthii, tridente.—709 Et jam plena unus Behot.—710 Dan. et Behot. l. munera voto.—712 Euan Behot. l. 2.—721 Unus Behot. avidis amplexibus.

NOTÆ

707 *Rex sublimis equis*] Neptunus. *Geminus*] Quia Tritones duplicem habent naturam, hominis et piscis: supra enim homines sunt, infra pisces. Vide Plinium lib. ix. cap. 5.

708 *Pelago dat signa cadenti*] Optime *cadenti pelago*; tumidum siquidem tempestate mare, et in altum exurgens, placato vento, recidere quasi et residere diceres.

709 *Thetis*] Mare. Thetidem sumi pro mari omnibus notum est.

Montesque, et littora crescunt] Depressis scilicet fluctibus.

710 *Voto*] Successu.

712 *Evan*] Bacchus.

713 *Geminos juvenes*] Filios Hypsipyles, quos de Jasone in Lemno suscepserat. Vide supra vs. 361.

717 *Nuntius*] Supple, advenit.

718 *Adsunt comites*] Lycurgo, cum euenit in campos audita morte filii.

Ut primum, dictusque Thoas; per tela, manusque 720
 Irruerunt, matremque avidis complexibus ambo
 Diripiunt flentes, alternaque pectora mutant.
 Illa velut rupes immoto saxeâ visu
 Hæret, et expertis non audet credere Divis.
 Ut vero et vultus, et signa Argoa relictis 725
 Ensibus, atque humeris amborum intextus Iason;
 Cesserunt luctus, turbataque munere tanto
 Corruit, atque alio maduerunt lumina fletu.
 Addita signa polo, lætoque ululante tumultu
 Tergaque, et æra Dei motas crepuere per auras. 730
 Tunc pius Œclides, ut prima silentia vulgi

tis pervenit ad eorum aures, irruerunt per tela, et per catervas, et ambo strictis amplexibus matrem rapiunt in diversa plorantes, et sibi vicissim os illius concedunt. Hæc velut cautes lapideâ mansit fixis oculis, et non audet confidere Diis, quos tam contrarios senserat. Ut vero aspexit facies eorum, et navem Argo insculptam relictis apud se gladiis, et Jasonis nomen intextum super amborum humeros in acupictis chlamydibus, mæror abiit, et commota tanto Deorum beneficio, collapsa est, et oculi rigati sunt aliis lacrymis. Facta sunt autem indicia e cælo, et tympana ac cymbala Dei sonuerunt, strepente hilari crepitu, per agitatum ærem. Tunc reli-

////////

—722 ‘Melior scriptura in optimo libro, licet minus sonora: *alterni et pectora mutant.*’ Barth.—725 *Arcea*, vel *Argea*, in eodem codice; unde Barthius: *atque agnita signa relictis.*—727 In eodem optimo codice: *numine tanto.*—728 Unus Behot. *maduerunt lumine.*—731 Unus Behot. *ubi prima*; optimus Barthianus: *Tunc prius Œclides (ut prima s. v. M. i. d. p. accessus ad aures;)* Petrens. *accensus ad aures, positilis punctis sub litera n; qui mos est literas spu-*

NOTÆ

722 *Diripiunt*] In diversa rapiunt. *Alternaque pectora mutant*] Id est, alternatim amplectuntur.

724 *Et expertis non audet credere Divis*] Id est, vel fortunæ, quam semper adversam experta fuerat, vel ipsi Bæcho, qui non sibi subvenerat, cum e Lemno profugit, et a Piratis capta est. Vel non audet credere; quia diu incredula sunt lætitiæ vota: tarde enim fidem adhibemus, cum ea eveniunt, quæ ne quidem sperare poteramus.

725 *Et vultus*] Similes scilicet, quod fidem faciebat eos geminos esse. *Signa Argoa*] Forsan navem Argo

impressam capulis ensium, quos apud se reliquerat Jason proficiscens ad Colchos. Sic et Ægeus agnovit Theseum filium ad ense quem gerebat.

726 *Humeris*] Id est, chlamydis acupictis humeros eorum tegentibus. *Iason*] Nomen Jasonis patris juvenum.

728 *Alio fletu*] Gaudii scilicet. Gaudium enim suas lacrymas habet. Protrepico ad Crispinum: ‘Quantomanarent gaudia fletu.’

430 *Dei*] Liberi Patris.

431 *Œclides*] Amphiaræus Œclei filius.

Mollior ira dedit, placidasque accessit ad aures :
 Audite, o ductor Nemeæ, lectique potentes
 Inachidæ, quæ certus agi manifestat Apollo.
 Iste quidem Argolicis haud olim indebitus armis 735
 Luctus adest: recto descendunt limite Parcæ.
 Et sitis interitu fluviorum, et letifer anguis,
 Et puer, heu nostri signatus nomine fati,
 Archemorus: cuncta hæc Superum demissa suprema
 Mente fluunt: differte animos, festinaque tela 740
 Ponite: mansuris donandus honoribus infans:
 Et meruit: det pulchra suis libamina virtus
 Manibus, atque utinam plures innectere pergas,
 Phœbe, moras, semperque novis bellare vetemur
 Casibus, et semper Thebe funesta recedat. 745
 At vos magnorum transgressi fata parentum

giosus Œclei filius, ut lenior indignatio imposuit plebi primum silentium, et faciles aures reddidit: Auscultate, o princeps Nemees, et vos florentes duces Argivi, quæ non ambiguus Apollo facienda declarat. Illic sane dolor fato decretus advenit Argivis armis. Parcæ veniunt recta semita. Et sitis annuum siccitate, et noxia serpens, et infans Archemorus, heu nostri infortunii insignitus vocabulo: omnia hæc proveniunt statula summo Deorum consilio. Iras reprimate, et dimittite properas sagittas. Immortales honores tribuendi sunt puero, et dignus est. Fortitudo præbeat illustria dona suis umbris. Atque utinam, Phœbe, perseveres plures dilationes afferre, et semper novis eventibus certare prohibeamur, ac semper fatales Thebæ recedant. At vos fortunati, qui superastis sortem illustriorum parentum, quibus

~~~~~

rias notandi.—734 Optimus Barthianus pro v. l. habet: ‘*ad ciculum, aut aduend;*’ quod non intellexit Barthius.—741 Idem codex: *damnandus honoribus*.—745 Unus Behtot. pro v. l. *recedas*.—749 Behtott. 1. 2. *Dum Nemeæ*.—

NOTÆ

733 *Ductor Nemeæ]* Lycurge.

734 *Inachidæ]* Argivi. *Certus]* Non ambiguus, ut solet.

738 *Heu nostri signatus nomine fati, Archemorus]* Archemorus enim antea Opheltes nominabatur: sed Archemorus vocatus, quia ejus mors futurum apud Thebas ducibus Argivis portendeat exitium. ‘*Ἀρχὴ* enim principium, *μῆκος* exitium, seu luctum, significat, ejusque morte quasi inceptum bellum Thebanum.

741 *Mansuris donandus honoribus*

infans: Et meruit, &c.] Id est, divinis honoribus afficiendus puer, et sacri ludi in honorem ejus instituendi. ‘*Quis Martia bellis Præsudare paret, seseque accendere virtus.*’

741 *Moras]* Sciebat enim Amphiaræus adversa auguriis et sacrificiis denuntiata; ideo precatur Phœbum, ut neget moras.

745 *Thebe funesta]* Prope quam ipsi perire debebant.

746 *At vos magnorum transgressi fata parentum]* Alii parentes gene-

Felices, longum quibus hinc per sæcula nomen,
 Dum Lernæa palus, et dum pater Inachus ibit,
 Dum Nemee tremulas campis jaculabitur umbras;
 Ne fletu violate sacrum, ne plangite Divos: 750
 Nam Deus iste, Deus; Pyliæ nec fata senectæ
 Maluerit, Phrygiis aut degere longius annis.
 Finierat, cœloque cavam nox induit umbram.

hinc erit longa claritas per omne ævum, dum erit stagnum Lernæum, et dum pater Inachus fluet, dum Nemee immittet in agros agitatae umbras; ne violate lacrymis hæc sacra, ne deflete numina: nam Deus iste, Deus est, nec maluerit sortem Pyliæ senectæ, aut vivere ultra Phrygiam ætatem. Desierat, et nox cooperuit cælum inunibus tenebris.

//////////

750 *Neu fletu unns Behot. Nec fletu violate sacrum, nec 'plangite Divos optima Barthii membranæ.—752 Barthius: aut vivere. Taurin. nec degere.—753 Idem codex: cælumque cava nox induit umbra.*

NOTÆ

rant mortales, vos Deum genuistis. Alloquitur Lyncurgum et Eurydicen.

748 *Dum Lernæa palus, &c.*] Imitatio Virgiliana: 'In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ.' Lernæa palus est in Argolide. *Inachus*] Fluvius Argolidis.

749 *Nemee*] Sylva in Argolide.

750 *Ne fletu violate sacrum*] Dii enim flendi non sunt. Sic Hephæstione inter Deos relato capitale fuit

enim lugere, additque Lucianus Agathoclis Samii memorabile exemplum, ob eam rem valde periclitati.

751 *Pyliæ*] Id est, Nestoræ, seu Nestoris, cujus patria Pylos.

752 *Phrygiis annis*] Intelligit Tithoni, Phrygii, qui dicitur amatus ab Aurora, ab eaque impetrasse, ut diutissime viveret: cum autem ætates plurimas vixisset, decrescente ex senio quotidie corpore, in cicadam conversus est.

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

ARGIVI ludos funebres in honorem Archemori instituunt, ejus exequiæ summa cum magnificentia et maximis Lyncurgi et Eurydices lamentis celebrantur. Decretis ab Adrasto præmiis victoribus, Indi incipiunt, ad quos ingens multitudo ex omnibus Græciæ partibus concurrerat. Primæ currunt quadrigæ. Amphiaræus prior metam ope et patrocínio Apollinis circumflectit, et palmam fert. Finito currum certamine, stadium ingrediuntur cursores, inter quos eminent Idas et Parthenopæus, qui præcipue fama matris Atalantæ, propriæque venustate omnium oculos in se convertit. Idas, arreptis pone Parthenopæi capillis, illum jam fere victorem antecedit: quo dolo indignati Arcades jus sui regis armis defendere minantur. Rem componit Adrastus, et jubet Idam et Parthenopæum diversa via currere. Repetito cursu Parthenopæus facile vincit. Proposito postea disci jactu, Pterelas jussu Adrasti gravem admodum attulit, et multi ad certandum se offerunt: sed cum Hippomedon alium multo ac longe gravio-rem in medium projecisset, attoniti omnes prorsus absistunt, exceptis Phlegya et Menestheo, quos pudor et gloria parentum retinent. Primus incipit Phlegyas, et ad ostendendas vires, discum tanta vi rotat in sublime, ut recidens alte in terram immergeretur: sed cum gloriabundus illum in latus jacere vellet, et immane spatium animo metiretur, fortuna, cui dulce est spes immodicas infringere, eum destituente, discus ipsi e manibus elabitur. Hinc timidior subit Menestheus, et, invocato Mercurio, felicissimo jactu partem maximam circi transmittit. Tertius Hippomedon arreptum discum eo robore contorquet, ut non solum signum Menesthei longe transgrederetur, verum etiam totum circum casu disci conuenteret ac tremefaceret. Propositis castibus, Capaneus offert se, terretque omnes suis viribus et corporis proceritate. Tandem Alcidas Spartanus pro-silit. Illum contemnit Capaneus ut imparem, mox admittit. Alcidas, ut erat hujusce artis peritissimus, paulatim vires suas dispensat, animumque differt: contra, ut Capaneus nulla arte, ruit, et tantum ferendi avi-

duos, duos ictus ab Alcidamante recipit; unde in furorem versus, parabat se ad caput adversario infringendum, nisi Tydeus et Hippomedon, Adrasti jussu, accurrissent, præmioque illi oblato, et sanguinem ac mortem commilitonis deprecantes, Spartanum ab ejus manibus eripuissent. Postea citantur Athletæ. Agyllens Herculis filius et Tydeus certamen suscipiunt. Procerrimus erat Agylleus, Tydeus vero exiguo corpore, sed summis viribus. Hic apprehensum per medium corpus Agylleum ac suspensum humi affligit, et sic victoriam consequitur. Erant et qui volebant ferro concurrere, jamque Polynices et Agreus Epidaurius enses dimicaturi strinxerant; sed prohibuit Adrastus, ejusque jussu Polynices Thebarum victor Præconis voce proclamatur. Adrastus ipse rogatus, ut aliquo virtutis suæ specimine ludos dignaretur, et supremum hunc tumultu Archemori honorem adderet, sagittam contorsit in ornum multum distantem. Sagitta ab orno repereussa eodem, quo fuerat emissa, impetu, prope ipsum cadit. Hoc portendebat Adrastum solum e bello reversurum.

NUNTIA multivago Danaas perlabitur urbes Fama gradu, sancire novo solennia busto

Fama errabundo gressu pervadit Græcas civitates, narrans Argivos decrevisse

Hoc Argumentum præmittunt unus Behot. duo codd. Barthiani, Venett. Rom. Lindenbrog. Cruc. et Barth.

*Ut puer est functus, serpentis vulnere læsus,
Instituunt Danaï ludos, hortamine ratis.
Fama vocat cunctos, arvis ac mœnibus adsunt.
Primus sudor equis venit certamine campi.
Exstitit hoc Dorion victor, Polynice cadente.
Proximus Œclides: sed sumsit præmia laudis.
Decipitur cursu puer Areas: postea victor
Hippomedon disco laudatur ab agmine jacto.
Vix rapitur Lacon Capanei cæstibus altis.
Tydeus Agileum superavit agone palæstræ.
Lex prohibet binos nudo concurrere ferro.
Ipsi juctanti remeat jactata sagitta.*

Versu 1. Behot. habet: *serpens quoque vulnere*. Pro *læsus* unus Barthianus *cæsus*, vel *casus*. Vs. 4. Behot. *venit in certamine*. Vs. 5. Scribit Barthius ex codd. ita: *Exstitit hic casu Polynicis victor Arion*: Behot. habet etiam, *Arion*. Vs. 6. *Proximus Eonides* Behot. *præsumsit præmia* unus Barthianus. Vs. 7. Behot. *cursu est puer*. Vs. 9. *Capanei a cestibus alti* unus Barth. *alta* Behot. Vs. 10. *Rex prohibet* codex Barthii. Vs. 12. *Regis Adrastæi remeat alter Barth*. Argumenti loco in optimis Barthii membranis legitur hic versus:

Sextus et Achemori ludos ac funera ducit.

NOTÆ

- 1 Danaas] Argivas Græcasve, a   annos regnavit.
Danao qui Argis per quinquaginta   2 Novo busto] Archemori scilicet.

Inachidas, ludumque super, quo Martia bellis
 Præsudare paret, seseque accendere virtus.
 Graium ex more decus: primus Pisæa per arva
 Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem,
 Pulvereumque fera crinem deterisit oliva.

5

sacra recenti rogo, atque etiam ludos, quibus virtus bellica paret se exercere, et inflammare ad prælia. Honos redditus illustribus mortuis instituto Græcorum. Pius Alcei nepos primus instituit hos ludos in honorem Pelopis in agro Pisæo, in iisque certavit, et oleastro deterisit comas conspersas pulvere. Secunda Phocis, libe-

*****

1 *Danu*um in quibusdam scriptis.—4 *Præsudare paret* nuns Behot.—5 *Pisæia per arva* optimæ Barthii membranæ; *Pisæa* nonnulli codd. et edd. vett.—7 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Petrens. optimus Barth. Lindenbrog. Cruc. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *deterisit oliva*; et sic etiam Lactantius; Aldd. Rom. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. *deterisit oliva*; Behot. 1. *detexit*; sed posteriores literæ ductæ erant in litura, non dissimili tamen manu; Behot. 2. *deterisit*, et pro v. l. *deterisit*.

NOTE

3 *Inachidas*] Argivos. *Ludumque*] Intelligit Ludos Nemæos in honorem Archemori institutos ab Argivis ad expeditionem Thebanam entibus. *Quo Martia bello Præsudare paret, seseque accendere virtus*] Hæc enim certamina ad excitandam animi corporisque virtutem efficacissima erant, ut ait Velleius. Rationem affert Plutarchus Sympos. lib. 11. cap. 2. Consule P. Fabrum in Agonistico.

5 *Graium ex more decus*] Primi enim Græci fuerunt, qui funera illustrium virorum celebraverint hisce ludis, et certaminibus, ut videre est apud Homerum: et Latini seu Romani ab iis acceperunt. *Primus Pisæa per arva Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem*] Idem scribit Hyginus fabula 273. et Solinus Polyhist. cap. 2. Herculem scilicet instituisse ludos Olympicos in honorem Pelopis avi materni, quod et testatur Pylithia ipsa his versibus, quos Phlegon Trallianus, qui libellum de Olympiis Græce conscripsit, refert. Vide P. Fa-

brum Agonist. lib. 1. cap. 16. Unde canit Ansonius: 'Tantalidæ Pelopimæstum dicat Elis honorem.' Auctores tamen alii scribunt Herculem Jovi hos ludos consecrasse. Hinc pius Heracles dicitur, quia hos ludos dicaverat Pelopi avo materno. *Pisæa per arva*] Hi enim ludi apud Olympiam, prope Pisas in Elide, edebantur. *Certavit*] Hyginus etiam loco supra citato, ac Velleius lib. 1. Herculem certasse referunt in his ludis, et fuisse victorem in omni genere certaminum. Pausanias tamen hunc tantum vicisse lucta et paucratio scribit.

7 *Fera oliva*] Oleastro. Rationem affert Diodorus Siculus Bib. lib. 14. cur Hercules præmium victori solam coronam voluerit esse: suo scilicet exemplo, atque imitatione, ut ad virtutem sola spe gloriæ omnes excitaret, propterea quod et ipse genus humanum gratis, nullaque accepta mercede, summis affecisset beneficiis.

Proxima vipereo celebravit libera nexu
 Phocis Apollineæ bellum puerile pharetræ.
 Mox circum tristes servata Palæmonis aras
 Nigra superstitio, quoties animosa resumit
 Leucothoë gemitus, et amica ad littora festa
 Tempestate venit: planctu conclamat uterque
 Isthmos, Echioniæ responsant flebile Thebæ.

10

rata anguineis spiris, celebravit certamen pueri Apollinis cum Pythone, quem sagittis interfecit. Deinde pullatum Festum factum est ad mæsta Palæmonis altaria, quoties pertinaci pietate Leucothoë renovat luctus, et venit sacro tempore ad aras ripas. Utrumque Isthmi littus resonat planctu, et Echioniæ Thebæ lamentis resul-

//////////

—8 Put. ccelebratur.—12 Leucothea unus Behot. Leucothoa Put.—14 Æchio-

NOTÆ

8 *Proxima vipereo celebravit libera nexu Phocis Apollineæ bellum puerile pharetræ*] Intelligit ludos Pythios institutos primum a Diomede, ut refert Pausanias, in honorem Apollinis, cum effugisset tempestatem, quæ Græcis ab Ilio revertentibus immissa est. Hi autem præcipue celebrabantur Delphis in Phocide in memoriam certaminis Apollinis cum Pythone serpente, qui hanc regionem infestabat, et prolixus Hymnus in Apollinem canebatur certis modis, in quo tota series certaminis continebatur, ut scribit Strabo lib. IX. *Apollineæ bellum puerile pharetræ*] Quia Apollo sagittis confixit Pythonem, et hoc certamen confecit adolescens admodum.

10 *Mox circum tristes servata Palæmonis aras Nigra superstitio, &c.*] Innuit ludos Isthmicos dicatos honori Palæmonis, seu Melicertæ, a Sisyphe Corinthiorum rege. Plinius tamen et Pindarus hos consecratos fuisse Neptuno scribunt. Et Plutarchus in Theseo refert illum fuisse primum, qui hos ludos instituit in Isthmo in honorem patris Neptuni, ad imitationem Herculis, qui ludos Olympicos in honorem Jovis patris institue-

rat: quod enim noctu fiebat Melicertæ seu Palæmoni, præ se tulisse potius speciem quorundam mysteriorum ac sacrorum, quam spectaculi et conventus publici. Vocat autem 'nigram superstitionem' cærimonias quæ fiebant in funere Palæmonis. *Tristes aras*] Ara enim Melicertæ erecta erat, eo loco quo corpus ejus a Sisyphe inventum fuerat, eodemque in loco ludi Isthmici celebrabantur. Vide Pausaniam Corinthiacis. *Tristes*] Hæc enim sacra fiebant in honorem mortui et cum magno ejulatu. *Nigra superstitio*] Quia atra seu lugubri veste induti hæc sacra Melicertæ peragebant.

12 *Leucothoë gemitus*] Illi enim qui hæc sacra Melicertæ celebrabant, imitabantur gemitus et ejulatus Leucothoës seu Inus, ubi corpus mortuum filii inventum fuit. Vide Theb. I. 13. et 14. *Amica ad littora*] Isthmi scilicet, in quo hi ludi seu hæc sacra fiebant. *Festa Tempestate*] Id est, tempore quo hi ludi sacri celebrabantur.

14 *Isthmos*] Vide Theb. I. 120. *Echioniæ Thebæ*] Thebæ Echioniæ dictæ ab Echione uno e Spartis, qui cum Cadmo Thebas condidit. Ceterum

Et nunc eximii regum, quibus Argos alumnis 15
 Connexum cœlo, quorumque ingentia tellus
 Aonis et Tyriæ suspirant nomina matres,
 Concurrunt, nudasque movent in prælia vires.
 Ceu primum ausuræ trans alta ignota biremes,

tant. Et nunc egregii principes, per quos alumnos Argi conjuncti sunt cœlo, et ad quorum magnam fumam terra Aonia, et matronæ Tyriæ gemunt, congregiuntur, et exercent ad certamina inermes vires. Ut naves tentaturæ prima vice ignota

niæ unus Behot.—16 Contextum cœlo Dan.—17 Tyriæ suspirent unus Behot. Pro matres duo Barthiani exhibent, Thebæ.—18 Nic. Heinsius in Advers. lib. iv. cap. 4. p. 587. legit: nudasque movent in pulvere vires.—19 Barthius: bire-

NOTÆ

hos quatuor ludos, eorumque præmia, et quibus dicati erant, comprehendit Archias Poëta hoc Epigrammate, quod in Anthologia refertur: Τέσσαρες εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα τέσσαρες ἱεροί. Οἱ δὲ μὲν θνητῶν, οἱ δὲ δ' ἀθανάτων. Ζηνὺς, Δηιοῖδ' αὖ, Παλαίμονος, Ἀρχεμόριοιο. Ἄθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλιν' αὖ, πίτος. Sacra per Argivus certamina quatuor urbes Sunt: duo facta viris, cælitibusque duo: Et Jovis, et Phæbi, Melicertaque, Archemoriæque: Præmia sunt: pinus, poma, ὀνίον, αὖ, ὅλα. Qui in uno ex illis certaminibus vicerant, 'Hieronica' dicebantur: qui vero in quatuor, 'Periodi victores.' Et, vicisse 'apud Græcos prope majus, et gloriosius, quam Romæ triumphasse,' refert Cicero in Oratione pro Flacco. Et Vitruvius lib. ix. scribit: 'Nobilibus Athletis qui Olympia, Pythia, Isthmia, et Nemæa vicissent, Græcorum majores ita magnos honores instituerunt, ut non modo in conventu stantes cum palma et corona ferant laudes, sed etiam cum revertuntur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia et patrias invehantur, e Reque publica perpetua vita constitutis vectigalibus

fruantur.' Vide Pausaniam.

15 Quibus Argos alumnis Connexum cœlo] Reges enim et principes Argivi a Diis originem trahebant; hinc dicitur Argos connexum cœlo per alumnos seu cives suos.

16 Tellus Aonis] Bæotia, ab Aonibus populis.

17 Tyriæ] Thebanæ. Thebani enim coloni Tyrionum.

18 Nudus] Infra vocat 'inermes,' seu sine ferro, vel 'nudas,' quia nudi certabant.

19 Ceu primum ausuræ, &c.] Hanc comparisonem imitatus est Claudianus Præfatione in lib. i. de Raptu Proserpinæ: 'Inventa secuit primus qui nave profundum, Et rudibus remis sollicitavit aquas: Qui dubiis ausus committere flatibus alnum, Quas natura negat, præbuit arte vias. Tranquillis primum trepidus se credidit undis, Littora securo tramite summa legens: Mox longos tentare sinus, et linquere terras, Et leni cepit pandere vela noto: Ast ubi paulatim præceps audacia crevit, Cordaque languentem dedidicere metum; Jam vagus exultat pelago, cælumque secutus, Ægeas hyemes, Ioniumque domat.'

Seu Tyrrhenam hyemem, seu stagna Ægæa lacesunt, 20
 Tranquillo prius arma lacu, clavumque, levesque
 Explorant remos, atque ipsa pericula discunt:
 At cum experta cohors, tum pontum irrupere fretæ
 Longius, ereptasque oculis non quærere terras.
 Clara laboriferos cœlo Tithonia currus 25
 Extulerat, vigilesque Deæ pallentis habenas
 Et nox, et cornu fugiebat Somnus inani.
 Jam plangore viæ, gemitu jam regia mugit
 Flebilis: acceptos longe nemora avia frangunt,
 Multiplicantque sonos: sedet ipse exutus honoro 30

maria, seu provocent Tyrrhenam tempestatem, seu pelagus Ægæum, experiuntur antea in quietis aquis armamenta, gubernaculum, ac leves tonsas, et discunt ipsa discrimina: at cum turba exploravit, tunc confidit longius pervadere in æquor, nec quærunt terras ablatis oculis. Lucida Aurora eduxerat calo currum labores reducentem, et nox, ac Somnus exhausto cornu fugiebat vigiles franos albens Deæ. Jam rite resonant planctibus, jam luctu lamentabilis regia, et remotæ procul sylvæ

mis.—20 Ægæa lacesant Behott. 1. 2.—22 Explorant ramos Dan.—23 Uterque Behot. tunc pontum. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. freta; duo Barthiani, ferta; optimus ejusdem ferat; unde Barthius, ferret; Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. fretæ.—25 Titania Nic. Heinsius ad Ovid. Fast. p. 165.—27 Unus Behot. Num nox, &c. Optimæ Barthii membranæ: Somnus fugiebat inani.—30 ‘Errant libri veteres,

NOTÆ

20 *Tyrrhenam hyemem*] Id est, Tuscum seu Inferum mare ad discrimen Superi maris seu Adriatici. *Tyrrhenam*] A Tyrrhenis Lydiæ populis, qui hanc oram Italiæ tennerunt. Plinius vocat hoc mare ‘Liburnicum.’ Dicit *hyemem*, quod hoc mare crebris tempestatibus obnoxium sit: *hyems* enim sicut et Græcis *χειμων* tempus anni et procellam etiam significat. *Stagna Ægæa*] Ægæum Mare.

25 *Tithonia*] Aurora, sic dicta a Tithono marito. Nicolaus Heinsius in notis in Ovidii Fast. iv. 911. ubi etiam Aurora *Tithonia* vocatur, sic *πατρονομικῶς* hanc recte dici non opinatur, censetque hic et apud Statium, et Valerium Flaccum, aliosque, *Titania* reponendum: fuit enim Hy-

perionis Titanum unius filia, soror Phœbi, et Lunæ: hinc et Luna pari modo *Titania* est dicta.

26 *Vigilesque Deæ pallentis habenas*] Carrum enim Auroræ tribuunt Poëtæ. *Vigiles*] Quia ortus diei expergefæcit animalia. *Deæ pallentis*] Quia ortus diei albescit, vocat Auroram Deam pallentem. Theb. II. ‘Auroræ pallore.’

27 *Et cornu fugiebat Somnus inani*] Somnus hic, Deus somni. *Inani*] Quia cornu effuderat: pingitur enim Somnus liquidum somnum super dormientes effundens.

28 *Jam plangore viæ*] Hic incipit describere Poëta pompam funeris Archemori.

30 *Ipse*] Lycurgus Archemori pa-

Vittarum nexu genitor, squalentiaque ora
 Sparsus, et incultam ferali pulvere barbam.
 Asperior contra, planctusque egressa viriles
 Exemplo famulas premit, hortaturque volentes
 Orba parens, lacerasque super procumbere nati 35
 Reliquias ardet, totiesque avulsa refertur.
 Arcet et ipse pater. Mox ut mœrentia dignis
 Vultibus Inachii penetrarunt limina reges,
 Ceu nova tunc clades, et primo saucius infans
 Vulnere, letalisve irrumperet atria serpens, 40

rumpunt et ingeminant acceptos clamores. Astut pater nudit decoris vittarum vinculis, habens sordidum vultum, et incontinam barbam conspersam funebri cinere. Acrior contra mater orba, et superans viriles luctus, urget ancillas suo exemplo, et instigat libentes, et flagrat se prosternere super laniatas filii reliquias, et toties retracta se rursus superjicit. Ac ipse genitor eam summoveat. Mox ut duces Argivi ore ad mœstitiam composito subierunt tristes fores, ceu recens tunc esset exitium, et tunc puer prima plaga extinctus, et funestus anguis in ædes irrueret, sic pectora

//////////

qui in duas dirimunt hanc vocem, *sedet.* Barth. In utroque Behot. primum scriptum fuerat *honore*, unde factum *honoro*.—35 Veterimus codex Nic. Heinsii: *prorumpere nati*. Vide Advers. lib. iv. cap. 4. p. 587. *Eurydice*, *lacerasque super procumbere unns* Barthianus.—36 Optimus Barthianus: *totiesque revulsa refertur*; quod ille verissimum putat.—38 Lactantius alique glos-

NOTÆ

ter. *Exutus honore Vittarum nexu*] Ex more quo vittæ deponebatur in luctu. Noster Theb. xi. 'Non habitu quo nota prius, non ore sereno, Sed vittis exuta comam.' Et Epicedio in Glauciam: 'Et nunc heu vittis et frontis honore soluto Infans vates.' *Vittarum*] Quia Lycurgus sacerdos erat Jovis, ut vidimus lib. præcedent.

31 *Squalentiaque ora, &c.*] Cinere et pulvere crines et barbam conspergi in luctu notissimum esse, tam ex Scriptoribus sacris, quam profanis jam observavimus.

33 *Asperior contra, &c.*] Molliores enim in calamitate mulierum animi.

34 *Exemplo famulas premit, hortaturque volentes Orbu parens*] Eurydice.

Lucanus: 'Mater crine soluto Exigit ad sævos famularum brachia planctus.'

37 *Arcet et ipse pater*] Pensanda est in matre vis doloris, cum et pater ipse prohibeat luctum. *Dignis*] Id est, qui decerent reges, neque elatis nimium, neque depressis, sed majestate plenis. *Peyraredus*. Sed *dignis* hic pro aptis tempori, id est, lacrymantibus, sen tristibus, potius interpretandum est, ut fecit Lactantius.

38 *Inachii reges*] Argivi duces.

39 *Ceu nova tunc clades*] Naturale enim est, ut lamenta planctusque renoventur, cum advenit aliquis notus, vel quem suspicamur causam etsi innocentem nostræ calamitatis. *Infans*] Archemorus.

Sic alium ex alio, quanquam lassata, fragorem
 Pectora congeminant, integratoque resultant
 Accensæ clamore fores: sensere Pelasgi
 Invidiam, et lacrymis excusant crimen abortis.
 Ipse, datum quoties, intercisoque tumultu 45
 Conticuit stupefacta domus, solatur Adrastus
 Alloquiis genitorem ultro: nunc fata recensens
 Resque hominum duras, et inexorabile pensum;
 Nunc aliam prolem, mansuraque numine dextro
 Pignora: nondum orsis modus, et lamenta redibant. 50
 Ille quoque affatus non mollius audit amicos,
 Quam trucis Ionii rabies clamantia ponto
 Vota virum, aut tenues curant vaga fulmina nimbos.

fatigata iterant alium ex alio plunctum, et limina respondent percussa renovatis ejulatibus. Agnoverunt Græci sibi imputari mortem infantis, et effusis lacrymis scelus excusant. Ipse etiam Adrastus, quoties licuit, ac afflicta familia siluit interrupto fragore, mitigat sermonibus patrem: nunc memorans fata, et miseram hominum conditionem, et Parcas inflexibiles: nunc promittens aliam sobolem, et victuros liberos fuventibus Diis. Nondum finem loquendi fecerat, et ejulatus renovabantur. Hic non audit lenius amicos sermones, quam furor asperi Ionii Maris audit preces navigantium, qui implorant opem Deorum, aut errantia fulmina curant par-

sographi: limina regis.—44 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. crimen abortis; quod retinent Lang. Laur. et Lipsian. 'Levicula hæc emendatio: crimen abortis, a Buslidiano codice est, sed quæ ad sententiæ lucem facit.' Bern. Hoc testantur Dan. Put. Petav. Petrens. Taurin. et retinent Plant. Gevart. Grasser. Lindenbrog. Crue. Amstel. Gronov. Barth. et Veen.—51 Hic versus, et duo proximi insequentes desunt Puteano.—53 Omnes Barthiani: ac tenues. Lipsian. et Venett. vaga flumina; Lang. Laur. Buslid. Dan. Put.

NOTÆ

41 *Fragorem Pectora congeminant*] Tundebant enim sibi pectus in luctu.

43 *Sensere Pelasgi Invidiam*] Id est, Argivi agnovere sibi imputari mortem Archemori.

45 *Intercisoque tumultu*] Inter ingendum enim quiescebant, seu pansam faciebant, postrenovabant plunctum.

48 *Pensum*] Pro statutis fatorum, quæ immutabilia sunt. Et supplementum est, 'Parearum,' quæ et 'duræ' et 'inexorabiles' dicuntur.

49 *Mansuraque*] Supple, illi futura, seu victura.

50 *Nondum orsis modus*] Id est, nondum orsa finierat Adrastus.

51 *Ille*] Lycurgus scilicet. Ceterum hic versus duoque sequentes desunt in Ms. Puteani, et merito damnandi. Quid enim significat: aut tenues curant vaga fulmina nimbos? Guyetus.

52 *Trucis Ionii*] Maris supple. *Trucis*] Ob procellas.

53 *Fulmina*] Aliqui legunt: *flumina*.

Tristibus interea ramis, teneraque cupresso
 Damnatuſ flammæ torus, et puerile pheretrum 55
 Textitur. Ima virent agresti stramina cultu.
 Proxima gramineis operosior area sertis,
 Et picturatus morituris floribus agger.
 Tertius assurgens Arabum strue tollitur ordo
 Eoas complexus opes, incanaque glebis 60
 Thura, et ab antiquo durantia cinnama Belo.

ras nebulas. Interea lectus igni destinatus, et feretrum infantis cingitur mæstis frondibus, et lenta cupresso: infimum cubile viret rustico ornatu: secunda area magis elaborata erat herbarum fasciculis, et cumulus distinctus erat arsuris floribus: tertium stratum erigitur elatum Arabicorum odorum acervo, continens orientales divitias, et candidas massas thuris, et cinnama restantia a prisco Belo: summa area

~~~~~

Petav. alii: *raga fulmina*, probante Barthio.—58 Nonnulli codd. Lindenbrogii pro *agger* exhibent *ager*.—61 Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *cinnama bello*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Ald. 2. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *cinnama*

NOTE

54 *Tristibus ramis*] *Piceæ*, taxi, et similium, qui funeribus adhibiti; unde *tristibus*. *Teneraque cupresso*] Cupressus in funeribus usus, ut omnibus notum est, quia ut cupressus cæsa non revirescit, sic mortui ad vitam minime redeunt.

59 *Arabum strue*] Id est, aromatibus quæ fert Arabia, præcipue thure et myrrha, quibus Arabia nobilis: quæ et ipsa tamen peregrinos myrrhæ odores, ut Plinius lib. xii. cap. 17. testatur, ab exteris petit: tanta mortalibus sanarum rerum satietas est, alienarumque aviditas. Synesius Hymno vii. *Σύμνης ἐναγίσματα, Λιβάνου τε ὅη καλὰ*.

60 *Eoas complexus opes*] Forte costum intelligit, quod injiciebatur rogis. Vel intelligit omnia aromata, ac pretiosa unguenta, quæ ex Oriente advehebantur.

61 *Thura*] Thura etiam funeribus dicata, de quo multum queritur Plinius lib. xii. cap. 13. Non solum autem Pagani, sed etiam Judæi et Christiani aromata ad funera adhibu-

erunt. Tertullianus Apolog. 'Thura plane non emimus: si Arabiæ queruntur, sciant Sabæi pluris et carius suas merces Christianis profligari sepeliendis, quam Diis famigandis.' *Cinnama*] Hujus lignum inter delicatiora aromata annumeratur. Vulgo, *Cannella*. *Durantia*] Lactantius hic: 'Liber devicta India hoc unguenti genus advexit, gentibusque dedit. Et bene dicit *durantia*. Constat enim Cinnama fugere; vel ad illud magis dixisse videtur, quod cinnamum odorem suum longo tempore non amittit.' Lucanus: 'Quod nondum evanuit aura Cinnamon.' *Belo*] Quidam codices habent *bello*. Et incertum an intelligendum sit de Belo Nini patre, an de Belo Tyrio Agenoris patre. Confer vero hunc locum Poëtæ cum tribus Sylvarum; uno Epicedii Glanciæ: 'Quod tibi purpureo tristis torus aggere crevit: Quod Cilicum flores, quod munera graminis Indi, Quodque Arabes, Phariique, Palæstinique liquores Arsuram lavere comam.' Altero, Epicedii Phi-

Summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
 Molle supercilium: teretes hoc undique gemmæ
 Irradiant: medio Linus intertextus acantho,
 Letiferique canes: opus admirabile semper 65
 Oderat, atque oculos flectebat ab omine mater.
 Arma etiam, et veterum exuvias circumdat avorum

auro sonat, et molle fastigium assurgit tegumento purpureo: rotundæ gemmæ hoc undique illustrant. In eo exprimebatur Linus intextus in medio acantho, et mortiferi canes. Genitrix semper aversata fuerat mirum hoc opus, et ab eo detorquebat oculos, præ sagiens sibi quid finesti. Gloria quæ etiam funeribus se immiscet, et

~~~~~

Belo; Ald. 1. cunnama Belo.—63 Nonnulli eodd. cum Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. teretesque hinc; Lang. Laur. Behott. 1. 2. duo Barthiani, Buslid. Lipsian. et Dan. teretesque hoc; Put. teretesque huc; Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. teretes hoc.—64 Irradiant optimus Barthianus; quam lectionem tuetur etiam Lactantius.—67 Unus Behot. etiam veterum, omisso τῶ et. 'Ab hoc versu usque ad vs. 85. in non-

NOTÆ

leti: 'Odoriferos exhansit flamma Sabæos, Et Cilicum messes, Phariæque exemta volucris Cinnama, et Assyrio manantes gramine succos.' Tertio vero, Pietate Abascantii: 'Omne illic stipatum examine longo Ver Arabum, Cilicumque fluit, floresque Sabæi, Indorumque arsura seges præreptaque templis Thura, Palæstinis simul Hebræique liquores Coryciæque comæ, Cynareiaque germina.'

62 Tyrioque attollitur ostro Molle supercilium] Tangit morem involvendi mortuos in pretiosis ac purpureis vestibus: quin et mortuis injectæ purpureæ vestes. Cujus moris rationem affert Servius: 'Quoniam,' inquit, 'sumtuosum erat et crudele victimas, vel homines interficere, sanguinei coloris crepta est vestis mortuis injici.' Virgilius Æneid. vi. 'Fit gemitus, tum membra toro defleta reponunt, Purpureasque supra vestes, velamina nota, Conjiciunt.' Noster Pietate Abascantii: 'Altis Ipsa toris Serum Tyrioque umbrata recumbit Tegmine.' De ostro vero seu purpura vide Theb. i. 517. De usu purpuræ in

funeribus vide Alexandrum lib. iii. cap. 7.

64 Medio Linus intertextus acantho, Letiferique canes] Linus ille Apollinis et Psamathes filius a canibus parvulus discerptus est, ut vidimus sub finem Theb. i. ubi hæc fabula fuisse describitur. Acantho] Quod scribunt auctores de acantho, omnino convenit herbæ Brancha Ursina vocatæ, quod referat pedes ursi, ut eam ipsam esse, nihil amplius dubitandum sit. Dioscorides etiam 'herpacantham' appellari ait lib. iii. cap. 17. Habet folia multo quam lactuca latiora, longioraque, erucæ modo incisuris distincta. Vide Plinium lib. xxii. cap. 22. et Vitruvium lib. iv. ubi refert Callimachum quendam ex acantho tegula tecto excogitasse ordinem in Architectura quem vocavit 'Corinthium.'

66 Atque oculos flectebat ab omine mater] Quasi sibi animo præsagiente filium Archemorum eadem ætate, ac fere simili fato, periturum. Mater] Eurydice.

67 Arma etiam, &c.] Mos erat eti-

Gloria mixta malis, afflictæque ambitus aulæ,
 Ceu grande exequiis onus, atque immensa ferantur
 Membra toro : sed cassa tamen sterilisque dolentes 70
 Fama juvat, parvique augescunt munere manes.
 Inde ingens lacrymis honor, et miseranda voluptas,
 Muneraque in cineres annis graviora feruntur.
 Namque illi et pharetras, brevioraque tela dicarat
 Festinus voti pater, insontesque sagittas. 75
 Jam tunc et nota stabulis de gente probatos

ambitio dolentis regiæ, circumponit arma, et spolia priscorum majorum, ceu magnum pondus, et artus ingentis ducis in lecto portentur : sed vana tamen, et infœcunda fama solatur afflictos, et parvæ umbræ donis augentur. Inde quod est immensum decus fletibus, et luctuosa oblectatio, geruntur ad rogam dona nondum ætati tam teneræ convenientia. Genitor enim spei properus dederat illi pharetras, spiculaque, ac innoxias sagittas. Jam tunc alebat in equilibris equos electos nota de stirpe,

//////////

nullis codd. non comparere testis esto Belhottius. Absunt ab uno meo; nam alterum non vacavit consulere; sunt tamen Papiniani.' *Heins.* Vide Syllog. Epist. Tom. iv. p. 544. Deerant etiam Puteano Lindenbrogii.—68 *Gratia mixta* Dan. *Gloria mixta* unus Behot.—70 *Membra rogo* codd. Lindenbrogii, Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Cruc. et Gevart. *Membra toro* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *sic causa* Barth.—71 Nonnulli codd. et edd. vett. *augentur.* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. *funere pro munere.*—74 Behott. 1. 2. *phaleras;*

NOTÆ

am decorandi rogos illustrium virorum armis, et similibus belli instrumentis, ut videbimus lib. xii. in funere Menœcei. Ceterum hunc versum, sequentesque sexdecim, in vet. Ms. Putcani desiderari ait Guyetus. *Exuvias*] Exuviæ hic vel pro vestibus avorum sumi possunt, vel pro exuviis quas ex hostibus retulerunt.

70 *Membra toro*] Virgilius: 'Tum membra toro defleta reponunt.' Ovid. Met. ix. 'Toroque Mortna componar.' Quidam codices habent *rogo*, sed male. *Sed cassa tamen sterilisque dolentes Fama juvat*] Quasi solatio parentibus foret, quod fama undequaque dispergeretur, funus Archemori magnifico, ac potius regio, apparatu

sumtuque celebrari.

71 *Parvique augescunt munere manes*] Quasi manes grandiores forent injectis rogo tot armis exuviisque.

72 *Et miseranda voluptas*] Quasi tam magnifico apparatu, ac regia pompa funeris, suam orbitatem solarentur miseri parentes.

73 *Muneraque in cineres*] Moris etiam erat injicere in rogam diversa dona, resque quæ ad defunctum pertinerant, aut quas cariores habuerat. *Annis graviora*] Nondum ætati apta, et quæ ætatem tam teneram non decerent.

75 *Festinus voti*] Id est, votis antecedens ætatem filii.

In nomen pascebat equos, cinctusque sonantes,
Armaque majores expectatura lacertos.

Spes avidæ ! quas non in nomen credula vestes

Urgebat studio ? cultusque insignia regni

80

Purpureos, sceptrumque minus ? cuncta ignibus atris

Damnat atrox, suaque ipse parens gestamina ferri,

Si damnis rabidum queat exsaturare dolorem.

Parte alia gnari monitis exercitus instat

Auguris, aëriam truncis nemorumque ruina

85

qui Archemori esse dicebantur, et dederat balteos bullis crepantes, ac clypeos expectaturos grandiora brachia. Vota avidi bene augurata de nomine filii, quas vestes, et quo non studio festinabat ? purpureos ornatus, insignia regiae domus, et parvum sceptrum. Omnia hæc afflictus parens addidit funebribus flammis, et ipsum ferreum sceptrum quod gerebat, si possit detrimentis explorare furiosum luctum. Parte alia copiae dant operam, consilio periti vatis, exstruendo rogo sublimi truncis et strage

//////////

nisi quod in Behot. 2. correctum novissime pharetras.—79 *Spes avido* quas Heinsius in Syllog. Epist. Tom. iv. p. 539. Ibi Gronovium voluisse ait, *Spes avidi*. Grævio non displicebat, *Spes avido*. Vide Syllog. Epist. Tom. iv. p. 540. Barthius ex optimis membranis : *Spes avidæ*. Et quas non vestes male credula mater Urgebat studio ?—81 In eodem codice : cuncta ignibus et se Manat.—82 In uno Behot. in gloss. ipse jubet ; quod alter Behot. habet in textu, sed in gloss. ipse parens.—83 An damnis conj. Barthius. Si damnis ra-

NOTÆ

77 In nomen] Archemori, seu Opheltæ. Cinctusque sonantes] Balteos militares aureis bullis distinctos, unde sonantes.

79 *Spes avidæ ! quas non*] Si τὸ *spes* accipiamus plurative, nihil est eni conjungatur τὸ *credula*. Inveni in optimo codice ascriptum scholion : ‘Quia mater non credit filium pertingere ad ætatem affectam.’ Sed quemadmodum intellectu poterimus huc inserere, mater ? Immo, et quæ præcedunt quinque versibus, et quæ sequuntur quatuor, patris solius mentionem faciunt. Scribe : *Spes avidi, quas non, in nomen credula, vestes*. Neque tam male ominatam rem, quam fingit Scholiastes, patri festinationis causam fuisse putandum ; sed quia bonorum parentum vota sunt avida. In nomen credula eo respicit, quod vocabulum filii non ab incipiendis belli

Thebani malis, sed a superandis factis, quibus quasi dominaretur, dictum sibi finxit, et persuasit. Gronovius.

Peyraredus corrigit *avido*, et conjungit cum studio sequentis versus. Ceterum hunc versum et quatuor sequentes omnino damnat et expungit Guyetus.

80 *Cultusque insignia regni Purpureos*] Purpura solis regibus concessa, unde regum filii posterioribus sænclis Porphyrogeniti dicti.

82 *Suaque gestamina ferri*] Sceptrum ferreum intelligit.

83 *Si damnis rabidum queat exsaturare dolorem*] Quasi plus perderet, plus solatii accipere deberet. Sic Epicedio Glauciae : ‘Cupit omnia ferre Prodigus, et totos Melior succendere census, Desertas exosus opes.’

85 *Auguris*] Amphiarai.

Montis onus cumulare pyram; quæ crimina cæsi
 Anguis, et infausti cremet atra piacula belli.
 His labor accisam Nemeen, umbrosaue Tempe
 Præcipitare solo, lucosque ostendere Phœbo.
 Sternitur extemplo veteres incidua ferro 90
 Sylva comas, largæ qua non opulentior umbræ
 Argolicos inter saltusque educta Lycæos
 Extulerat super astra caput: stat sacra senectæ
 Numine, nec solos hominum transgressa veterno

sylvarum, instar montis; qui rogos expiet scelus peremtæ serpentis, et urat atra piacula funesti belli. His opera est humi dejicere amputatam sylvam Nemees, et opaca Tempe, et Soli saltus patefacere. Stotim secatur nemus, ejus vetustæ frondes nunquam cæsæ ferro fuerant, quo nemore nullum ditius spatiosa umbra, elatum inter sylvas Argolicas et Lycæas, erexerat suum cacumen supra sidera. Sanctum est veneratione vetustatis, nec proditur solum senio superasse hominum majores, sed

~~~~~

pidum unus Behot.—88 Hunc et sequentem versum non agnoscit Put. abscisam Nemeen Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et Grasser. accisam Dan. Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. abscisam optimus Barth.—90 Uterque Behot. extemplo. Dau. Put. Petav. alii, cum edd. Lindenbrog. et Cruc.

NOTÆ

86 *Quæ crimina cæsi Anguis et infausti, &c.*] Pater filio pyram struxerat, sed monitis Amphiarai altera pyra structa est serpenti, quia Jovi Inachio, ut superiori libro vidimus, sacra erat. Ad avertendam igitur pœnam hujusce cædis, opus erat, ut noxa, quam occiso sacro angue contraxerant, expiarentur, idque certis victimi satri velleris, quæ 'piacula' dicuntur, crematis, ut colligitur ex Apollonii Rhodii lib. iv. Et infra: 'Semianimes alter pecudes spirantiæque ignis Accipit armenta.'

88 *His labor accisam Nemeen, umbrosaue Tempe Præcipitare solo, &c.*] Hi duo versus desunt in Ms. Puteani. *Nemeen*] Id est, sylvam Nemeam. *Tempe*] Loca amœna arboribus consita.

90 *Incidua*] Melius *incædua*, ut apud Ovidium Amor. iii. El. 1. 'Stat vetus, et multos incædua sylva per an-

nos.' Et Fast. ii. 'Monte sub Esquilio multis incæduns annis Junonis magnæ numine lencus erat.'

92 *Lycæos*] Arcadios, a Lycæo monte Arcadiæ, supra quem erat saltus *Lycæus* dictus.

94 *Nec solos hominum transgressa veterno, &c.*] *Veterno* hic pro senectute. *Mens*: Non solum sylva illa antiquior erat genere humano; sed etiam superstes fuerat mortuis Nymphis, ac Faunorum gregibus. Credebant enim veteres, referente Capella, Pænes, Faunos, Satyros, Sylvanos, Nymphas, Fatuosque, ac hujusmodi Deos post prolixum tempus mori, quinetiam præesse arboribus putabant Nymphas, earumve mortem ab interitu arborum pendere. Vide Theb. ix. 597. Ovidius: 'Naida vulneribus succidit in arbore factis: Illa perit, fatum Naidos arbor erat.'

Fertur avos, Nymphas etiam mutasse superstes, 95
 Faunorumque greges. Aderat miserabile luco
 Excidium: fugere feræ, nidosque tepentes
 Absiliunt (metus urget) aves. Cadit ardua fagus:
 Chaoniumque nemus, brumæque illæsa cupressus,
 Procumbunt piceæ, flammis alimenta supremis, 100
 Ornique, ilicæque trabes, metuendaque succo
 Taxus, et infandos belli potura cruores
 Fraxinus, atque situ non expugnabile robur.

etiam supervivens mutasse Nymphas, ut multitudinem Faunorum. Deploranda clades advenerat sylvæ. Migravere bestię; et volucres evolant e tepentibus nidis, timor eas agit. Excelsa fagus labitur, et quercus Chaoniæ, cupressusque ab hyeme inoffensa, ac piceæ, quæ dant pabula ignibus funebribus, prosternuntur, et orni, et ilices, et taxus succo timenda, et fraxinus bibitura nefarium sanguinem præliorum,

////////

incædua. Vide Nic. Heinsium ad Ovid. Fast. i. p. 12.—98 *Adsiliunt* Put.—99 Behot. 1. Dan. Petav. Lang. Lanr. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *brumæque*; Behot. 2. Put. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *brumæque*.—101-103 ‘Hæc verba non nemo librorum veterum non agnoscit; [et infandos belli potura cruores] hoc modo: Ornique, ilicæque trabes, metuendaque succo Taxus atque situ, &c. Nihil

NOTE

99 *Chaoniumque nemus*] Quercus intelligit, quæ maxime abundant in sylva Dodonea Chaoniæ regionis Epiri Jovi sacra, ubi ipsæ quereus per columbas oracula reddebant. *Brumæque illæsa cupressus*] Quia cupressus non exiit foliis hyeme.

100 *Piceæ*] Pyræ cremandis corporibus præcipue exstruebantur ex hujusmodi arboribus ob gravitatem odoris, et quia resina pingues, ut clarius arderet rogi.

101 *Metuendaque succo Taxus*] Taxus arbor abieti similis. Plinius lib. xvi. cap. 10. ‘Similis etiamnum his [abietibus] aspectu est, ne quid prætereatur, taxus, minus virens, gracilisque, et tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Letale quippe baccis, in Hispania præcipue venenum inest. Vasa etiam viatoria

ex ea vinis facta, mortifera fuisse compertum est.’ Hanc Septius ‘smilacem’ a Græcis vocari dixit: et esse in Arcadia tam præsentis veneni, ut si qui dormiant sub ea, cibumve capiant, moriantur. Sunt qui et ‘taxica’ hinc appellata dicunt venena, quæ nunc ‘toxica’ dicimus, quibus sagittæ tingantur; repertum innoxiam fieri, si in ipsam arborem clavus aureus adigatur.’ Hæc Plinius. Cæsar Belli Gallici lib. vi. ‘Taxo, cujus magna in Gallia, Germaniæque copia, se exanimavit.’ Vocamus Gallice, *If*.

102 *Belli potura cruores Fraxinus*] Quia ex fraxino conficiuntur hastæ et lanceæ.

103 *Robur*] Species quercus durissima.

Hinc audax abies, et odoro vulnere pinus
 Scinditur, acclinant intonsa cacumina terræ 105
 Alnus amica fretis, nec inhospita vitibus ulmus.
 Dat gemitum tellus : non sic eversa feruntur
 Ismara, cum fracto Boreas caput extulit antro.
 Non grassante Noto citius nocturna peregit
 Flamma nemus : linguunt flentes dilecta locorum 110
 Otia cana Pales, Sylvanusque arbiter umbræ,
 Semideumque pecus : migrantibus adgemit illis

et robur senio insuperabile. Hinc temeraria abies, et pinus secatur suaveolenti plaga. Alnus dilecta aquis, et ulmus vitis studiosa deprimunt ad terram intonsa fastigia. Terra mugit. Non sic Ismara dicuntur diruta, cum Aquilo exerit caput e perrupta caverna. Nocturnus ignis non confecit velocius nemus sæviente Noto. Longæva Pales, et Sylvanus rector nemorum, et grex Semideorum descunt plorantes caram sedium suarum quietem. Nemus dolet illis abeuntibus, nec Nymphæ amplexæ ar-

//////////

mntandum.' Barth.—109 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. ceteri : *Non grassante* ; Aldd. vero, et Colin. Gryph. et Basil. *Non crassante*. Pro *peregit*, (quod exhibent Put. Behott. 1. 2. duo Barthiani, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delphi. et tuetur Nic. Heinsius in *Advers.* lib. III. cap. 9. p. 465.) Lang. Laur. Buslid. Lips. Dan. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lind. Crnc. et Gevart. habent *peredit*. Idem Heinsius tamen ad Ovid. *Amor.* 1. 15. 41. ait nihil necesse

NOTÆ

104 *Audax abies*] Quia naves ex abiete conficiuntur, ideo *audax* dicitur : fuit enim ille audaci animo, et pectore ferreo, qui nullius periculi metu navigare ausus est primus.

106 *Alnus amica fretis*] Lucanus lib. III. 'Et fluctibus aptior alnus.' Alnus enim fluvialis est arbor, utilis in aquis ferendis oneribus : nam sub aquis non corrumpitur, nec fructum fert, nec sementem. Vide Vitruvium lib. II. Plinium lib. XVI. Et Palladium de Re Rust. lib. II. cap. 15. *Nec inhospita vitibus ulmus*] Ulnus enim amica est vitibus.

108 *Ismara*] Ismara mons Thraciæ. *Boreas*] Boreas ventus Septemtrionalis. *Antro*] Supple Æolio.

109 *Notus*] Ventus meridionalis. *Peregit* [*peredit*] Quidam codices habent *pergit*, id est, confecit, sed frustra. Horatius III. Od. 4. 'Nec

peredit Impositam celer ignis Æt-nam.' Noster Theb. IX. 'Nullæ illum volucres, nulla impia monstra, nec ipse, Si demus, pius ignis edat.' Theb. I. 'Lustraliaque exta Lacte novo perfusus edet Vulcanius ignis.' Hinc et 'ignis edax' passim Poëtis.

111 *Pales*] Pales Dea pabuli, ut inquit Servius, quam alii Vestam, alii matrem Deum vocant. Hanc Deam Virgilius et Papinius scemino genere appellant : at Varro masculino, ut hic Pales. Huic sacra solvebantur XI. Kal. Maias die, quæ Pallia vocatur, natali Romæ. *Sylvanus*] Sylvanus Deus nemorum.

112 *Semideumque pecus*] Intelligit Panes, Satyros, Sylvanos, et Faunos, qui pedes hircinos habebant, et frontem cornibus exasperatam.

Sylva, nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.
 Ut cum possessas avidis victoribus arces
 Dux raptare dedit, vix signa audita, nec urbem 115
 Invenias : ducunt, sternuntque, abiguntque, feruntque
 Immodici : minor ille fragor, quo bella geruntur.
 Jamque pari cumulo geminas, hanc tristibus Umbris,
 Ast illam Superis, æquus labor auxerat aras,
 Cum signum luctus cornu grave mugit adunco 120
 Tibia, cui teneros suetum producere Manes

bores eas relinquunt. Ut cum dux concedit expugnata oppida diripiendu inhiantibus victoribus, vix signum auditum est, nec urbem reperias; agunt, diruunt, repellunt, rapiunt effræni: minor est ille tumultus, quo prælia committuntur. Et jam æqualis opera crexerat simili mole duo altaria, hoc mæstis manibus, et illud Diis, cum tibia quæ solita est prosequi funus parvularum umbrarum, sonuit retorto cornu, tristibus modis Phrygum, et dedit acerbum signum ploratus. Prodebant

//////////

reponi ex antiquis libris peregit.—114 Sic cum duo optimi codd. Barth.—116 Unus Belot. *sternunt abiguntque.* ‘Meo sensu scribam, licet consentiat vulgatæ omnium veterum librorum lectio: *nec urbem Invenias, sternunt, abiguntque, ruuntque, feruntque.* Si tamen propiorem emendationem postules, scribas: *tradunt, sternuntque*: aut, violentiore voce, *cædunt*; quod transposito litterarum verisimillimum videtur.’ Barth.—117 Dan. Put. Petav. *quo bella gerunt.*—120 Optimus codex Barthianus: *grave cornu mugit.*—121 Apud Ser-

NOTÆ

113 *Nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ*] Nolebant enim Nymphæ dimittere arbores, quia, ut veteribus persuasum erat, debebant mori succis arboribus.

115 *Vix signa audita, &c.*] Supple sunt. Ceterum excidium captæ urbis non elegantius exprimi potest; rem enim geri ante oculos crederes.

117 *Minor ille fragor, quo bella geruntur*] Id est, majore clamore diripiunt urbem, quam pugnant.

118 *Pari tumulo*] Similibus pyris. Una pro Archemoro, altera pro serpente. *Tristibus umbris*] Archemori scilicet.

119 *Ast illam Superis*] Ob interfectam serpentem, quo sibi propitios illos redderent.

121 *Tibia*] Statius ad puerorum

funera tibiam restringere videtur, quod alias non observatur, nisi apud Lactantium, qui ad hunc locum inquit: ‘Jubet religio, ut majoribus mortuis tuba, minoribus tibia caneretur.’ Hæc ille. Nec male de tuba, ut ex Propertio, Ovidio, aliisque notum est. Suetonius tamen, Julio, in virorum funere agnoscit tibiam: ‘Tibicines, et scenici artifices vestem, quam ex instrumento triumphorum ad præsentem usum inducunt, detractam sibi atque discissam injecere flammæ, veterum militum legionarii arma sua, quibus exenti funus celebrant.’ Et Ovidius etiam Trist. 1. ‘Tibia funeribus convenit ista meis.’ Verius itaque Papinium ad originem spectare, et velle apud Phryges næniam ad tibias pri-

Lege Phrygum mœsta. Pelopem monstrasse ferebant
 Exequiale sacrum, carmenque minoribus umbris
 Utile, quo geminis Niobe consumpta pharetris
 Squalida bisseas Sipylon deduxerat urnas. 125
 Portant inferias, arsuraque fercula primi
 Graiorum, titulisque pios testantur honores
 Gentis quisque suæ. Longo post tempore surgit
 Colla super juvenum (numero dux legerat omni)
 Ipse fero clamore torus: cinxere Lycurgum 130

Pelopem docuisse hunc funebrem ritum, et tantum accommodatum exequiis puerilium manium, quo Niobe, confectu duplici arcu, sordidatâ detulerat duodecim urnas in Sipylon. Proceres Argivi ferunt justâ, et cremanda dona, et quisque sub insignibus suæ nationis dant decora pietatis testimonia. Post, longo tempore, ipsum feretrum effertur atroci ululatu super cervices juvenum, quos rex Adrastus ceperat ex omnibus manipulis. Principes Argivi stipaverunt Lycurgum:

~~~~~

vium legitur: enim teneros solitum producere.—125 Sypylon Behot. 1. Siphylon Behot. 2.—129 Hic versus in recentiori codice Behot. nescio quo fato, fuerat rejectus post versum 140.—130 Dan. clamore chorus.—135 'Vox hæc,

NOTÆ

mun cantari solitam in funere infantium, quod verum est, et hoc inventum est Phrygum, seu potius Pelopis, ut sequenti versu dicitur. Morem etiam præficarum et canendi ad tibias in funere ex Phrygia in Italiam translatum, per comites Æneæ auctor est Varro lib. iv. de vita populi Rom. Ita Bernartius ad hunc locum. Apud Judæos tibicines etiam adhibiti in funere puellarum, ut constat ex S. Mathæi cap. ix. *Producere*] Verbum funebre.

122 *Lege Phrygum mœsta*] Erat enim in musicis modus qui dicebatur Phrygius.

124 *Geminis pharetris*] Apollinis scilicet, et Dianæ. *Niobe*] Vide quæ diximus ad Theb. iii. 192.

125 *Bisseas urnas*] Noster hic sequitur, ut jam alibi diximus, opinionem eorum qui credebant Nioben habuisse tantum duodecim liberos. *Urnas*] In quas scilicet cineres liberorum suorum occisorum ab Apolline

et Diana continebantur. *Sipylon*] Sipylos urbs Mæoniæ, antea Tantalidis vocata, juxta quam Nioben in montem Sipylon etiam dictum diriguisset dolore referunt Poëtæ.

126 *Inferias*] *Inferiæ* Græcis χοαὶ dictæ. Hæ erant lac, mel, aqua, vinum, quæ fundebant in rogi, vel sepulcrum: flores etiam spargebant. *Arsura fercula*] Alludit ad consuetudinem, qua res ad odoratum gustumque spectantes pyræ ab amicis et propinquis injiciebantur. Virgilius Æn. vi. 'Congesta cremantur Thurea dona, dapes, fuso crateres olivo.' Vide etiam Epicedium Glauciæ, et Phileti apud Papinium in Sylvis. Hæc in rogi. Si vero anniversaria fiebant funera, deponebant dona super exstructas aras. Virgilius Æneid. v. 'Nec non et socii, quæcunque est copia, læti Dona ferunt, onerantque aras.'

129 *Dax*] Adrastus.

Lernæi proceres, genitricem mollior ambit
 Turba, nec Hypsipyle raro subit agmine: vallant
 Inachidæ memores, sustentant livida nati
 Brachia, et inventæ concedunt plangere matri.
 Illic infaustos ut primum egressa penates 135
 Eurydice, nudo vocem de pectore rumpit,
 Planctuque et longis præfata ululatibus infit:
 Non hoc Argolidum cœtu circumdata matrum
 Speravi te, nate, sequi, nec talia demens 140
 Fingebam votis annorum elementa tuorum,
 Nil sævum reputans: ctenim his in sinibus ævi
 Unde ego bella tibi Thebasque ignara timerem?
 Cui Superum nostro committere sanguine pugnas
 Dulce? quis hoc armis vovit scelus? at tua nondum,
 Cadme, domus, nullus Tyrio grege plangitur infans. 145
 Primitias egomet lacrymarum, et cædis acerbæ

tenerior sexus cingit matrem, nec Hypsipyle venit cum pauca turba: Argivi grati illam ambiunt, filii sustinent sugillatos ejus lacertos, et sinunt lugere re-pertam matrem. Illic Eurydice, ut primum exiit e funestis ædibus, fudit vo-cem e nudato pectore, et prælocuta planctu, et longis clamoribus, ait: Non pu-tuvissem me te prosecuturam, o fili, stipata hac turba Argivarum matronarum, nec præsumebam tecors talia primordia ætatis tuæ, nihil funesti cogitans; nam sane, unde inscيا metuissem tibi in hoc vitæ limine bellum et Thebas? Cui Deo-rum cordi fuit acies committere nostro cruore? Quis hominum voluit arma auspi-curi hoc crimine? At tuu Cadme nondum plorat tuu familia, et nullus puer ligetur a Tyrio populo. Dedi ego primitias fletuum, et duri funeris, ante buccinas et

////////

Illic, prima scriptura non fuit in optimo libro, sed dnæ aliæ, quibus erasis superducta est ista. Fuit At prima vocula: alteram non assequor.' Barth. —136 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. de pectore rupit; Dan. Pnt. Petav. codices Barthiani, Behott. 1. 2. Liudenbrog. Crue. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. rumpit.—137 Planctibus et longe duo codd. Barthii, quod ille probat.—141 'Optimus liber et unus alio-rum persuadent improbam manuum hic fuisse; referunt enim: etenim finibus æri.' Barth.—146 'Optimus liber manuscriptus et alii duo: ego heu. Placet.'

NOTÆ

131 *Lernæi]* Argivi. *Genitricem]* Eurydicen. *Mollior Turba]* Matronæ: infra enim dicitur 'Argolidum cœtu circumdata matrum.'

133 *Inachidæ]* Argivi. *Memores]* Beneficii scilicet, quod ab Hypsi-pyle acceperant. *Livida]* Ob planc-tum.

139 *Nec talia demens Fingebam vo-tis annorum elementa tuorum]* Non tale vitæ tuæ mihi promittebam exor-dium.

144 *Quis]* Hominum supple.

145 *Cadme]* Alloquitur Cadmum, quia Cadmus Thebarum conditor. *Tyrio]* Thebano.

Ante tubas ferrumque tuli, dum deside cura
 Credo sinus fidos altricis, et ubera mando.
 Quidni ego? narrabat servatum fraude parentem,
 Insontesque manus: en! quam ferale putemus 150
 Abjurasse sacrum, et Lemni gentilibus unam
 Immunem furiis: hæc illa, et creditis ausæ?
 Hæc pietate potens? solis abjecit in arvis
 Non regem, dominumve; alienos impia partus.
 Hoc tantum, sylvæque infamis tramite liquit, 155
 Quem non anguis atrox, (quid enim hac opus, hei mihi, leti

prælia. Dum improvidu negligentia reor fidele gremium nutricis, et alienis mammis filium committo. Cur non ego? Referebat patrem ustu liberatum, et suas manus innoxias. En! quam arbitremur abstinuisse a funebri sacrificio, et solum de Lemni mulieribus furiarum expertem: hæc illa, (et creditis illi quæ tantum flagitium commisit?) hæc, inquam, insignis pietate? Exposuit in agris non regem, herumve suum, concedo; sed impia alienum partum suæ fidei commissum; hoc sufficit, et deseruit in via periculosi nemoris illum, quem non sæva serpens, (quid

Idem.—151 In quibusdam vett. de gentibus unam.—152 Lactantius legebat: hæc illa est. Unus Barthii codex, credimus: vox vero ausæ ambigne scripta est in vett. codd. ejusdem. Hinc ille malit legere: hæc illa, et credimus, ausa

NOTÆ

147 *Dum deside cura]* Hypallage, ego ipsa deses, et parum sollicita pro filio.

149 *Quidni ego]* Supple, mandarem.

150 *En! quam ferale putemus Abjurasse sacrum]* Id est, hominum cædem sacramento adhibito factam. Superiore enim libro dixit Hypsipyle, Lemniades sacrificasse puerum, et degustato illius sanguine in mares conjurasse.

151 *Et Lemni gentilibus]* Alii codices: *Et Lemni de gentibus.*

152 *Hæc illa]* Malim: *hac illa.* (*Et creditis ausam?*) *Hac pietate potens.* Hæc insigni est illa, (quis credat tantum bonæ mentis, tantum animorum ei fuisse?) hæc, inquam, insigni pietate clara? Effinxit ex illo Virgilii: 'En dextra, fidesque, Quem secum Iliacos aiunt portare penates, Quem subisse humeris confectum ætate pa-

rentem.' Gronovius. Peyraredus autem subintelligit, fecit, et quisquam credat ausam facere.

153 *Solis abjecit, &c.* [*solis abjecit in arvis Non regem, dominumve? alienos impia partus, Hoc tantum, &c.*] Interpungo: *solis abjecit in arvis, Non regem dominumve; alienos impia partus. Hoc tantum, &c.* Non objicio illi filium meum, quem in sylva exposuit, ipsius et dominum et regem fuisse; id unum ingens scelus est, commissam sibi alienam prolem tam negligenter curavisse. *Non regem]* Concessione. *Alienos]* Deest, 'sed.'

156 *Quem non anguis atrox]* Versus quatuordecim hi sequentes censuram Guyeti evitare non potuerunt. Totus, ait, hic locus orationem Enrydices comprehendens suspitioni non vacat, sed quatuordecim hi nothi videntur.

Mole fuit?) tantum cœli violentior aura,
 Impulsæque Noto frondes, cassusque valeret
 Exanimare timor. Nec vos incessere luctu
 Orba habeo: fixum matri immotumque manebat 160
 Hac altrice nefas: at quin et blandus ad illam,
 Nate, magis, solam nosse, atque audire vocantem,
 Ignarusque mei: nulla ex te gaudia matri.
 Illa tuos questus, lacrymososque impia risus
 Audiit, et vocis decerpsit murmura primæ. 165
 Illa tibi genitrix semper, dum vita manebat,
 Nunc ego. Sed miseræ mihi nec punire potestas
 Sic meritam. Quid dona, duces, quid inania fertis
 Justa rogis? illam (nil poscunt amplius umbræ)
 Illam (oro) cineri simul, excisæque parenti 170

*enim, hei mihi, opus erat hoc mortis pondere?) sed tantum fortior flatus æris, rami-
 que vento agitati, ac vanus pavor potuisset extinguere. Nec orba mens mihi est
 vos lamentis accusare. Hac nutrice decretum et ineluctabile infortunium matrem
 expectabat. Sed quin, et tu, fili, magis adulans illi, et mei inscius solam noscebas,
 et audiebas appellantem: nulla lætitia ex te matri provenit. Illa impia excepit
 tuas querelas, ac luctuosos risus, et delibavit susurros primæ linguæ. Illa semper
 tibi mater, dum vivebas; nunc ego. Sed mihi infelici non licet sumere supplicium
 de tam merita. Quid duces offertis muncra, quid vanus inferias busto? Illam, (nihil
 amplius manes optant,) illam, precor, concedite cineri, simul et orbatæ matri, oro,*

~~~~~

*est. Gronovius: hac illa (et creditis ausam?) Hac pietate potens.—161 Dan.
 Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behot. 1. Aldd. Colin. Gryph.
 Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. et illam; Behot. 2. et duo
 Barthiani; ad illam; quod receperunt Gronov. Barth. Veen. et Delph.—162
 Matre magis Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Put. Petav. alii, et edd. vett.
 Nate, magis Dan. ut conj. Gruterus et Gronovius. Plant. pro nosse habet
 nosce.—169 Busta rogis Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. Aldd. Colin.
 Gryph. Basil. Plant. et Gevart. Justa rogis Dan. Plant. Petav. Lindenbrog.*

NOTÆ

161 *At quin et blandus ad illam, Nate,*
[et illam Matre] magis] Legendum:
at quin et blandus ad illam, Nate, magis.
 Scilicet eras quam ad me. Veteres
 enim codices habent *Nate* pro *Matre*.
 Post *magis* pone punctum. *Solam*
nosse, atque audire vocantem] Supple,
solebas. Hoc quoque J. Grutero ve-
 nerat in mentem. *Gronovius.*

164 *Lacrymosos risus]* Pueri enim
 simul rident, flentque.

167 *Nunc ego]* Scilicet tibi mortuo:
 nam te sola amitto, lugeoque.

168 *Quid dona, &c.]* Supra: 'Por-
 tant inferias,' &c.

170 *Excisæ]* Orbæ. Metaphora
 ab arbore, cui rami vel radices excisæ
 sunt.

Reddite, quæso, duces : per ego hæc primordia belli,
 Cui peperit : sic æqua gemant mihi funera matres
 Ogygiæ. Sternit crines, iteratque precando,
 Reddite : nec vero crudelem, avidamque vocate
 Sanguinis : occumbam pariter, dum vulnere justo 175
 Exsaturata oculos, unum impellamur in ignem.
 Talia vociferans alia de parte gementem
 Hypsipylen (neque enim illa comas nec pectora servat)
 Agnovit longe, et socium indignata dolorem,
 Hoc saltem, o proceres, tuque o cui pignore nostro 180
 Partus honos, prohibete nefas : auferte supremis
 Invisam exequiis : quid se funesta parenti
 Miscet ? et in nostris spectatur et ipsa ruinis ?
 Cui luget complexa suos ? sic fata repente
 Concidit, abruptisque obmutuit ore querelis. 185

duces, per hæc belli initia, cui genui: sic matres Thebanæ luceant clades similæ meæ. Lacerat comas, et repetit rogando, Concedite, nec appellate me sævam, et eruori inhiantem: simul moriar, dum satialis oculis æquo illius supplicio, injiciamur in easdem flammæ. Exclamans hoc modo, vidit Hypsipylen procul dolentem ex alia parte, (neque enim illa parcit crinibus nec pectori,) et indigne ferens communem luctum, Hoc saltem flugitium vetate, o optimates, et tu, Adraste, cui gloria comparata est his nostri filii exequiis: summove te odiosam ab his supremis honoribus. Quid infuusta se matri jungit? et ipsa conspicitur in nostra culamitate? Quem deflet, suos incolumes complexa? Sic locuta extemplo corruit, et tacuit inter-

////////

Crnc. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—172 *Put. æqua gerant.*—174 ‘Paulo melius quod in optimo libro est: *avidamque putate.*’ Barth.—175 ‘Optimus codex: *funere justo.* In aliis legitur: *sanguine justo.* Optimi libri lectionem veram puto.’ *Idem.*—176 ‘Optimus liber cum socio suo: *expellamur.* Non est hoc librariorum.’ *Idem.*—180 Behot. 1. *saltem proceres.*—182 In eodem codice *quæ se funesta.*—184 *Pro sic fata repente,* (quod habent Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. a m. sec. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. &c.) Behott. 1. 2. in textu, Dan. et duo Barthiani præbent: *dixitque repente.*—185 *Excidit abruptisque* tres Barthiani; *Hic ait abruptisque immutuit* Put. *immutuit* habent etiam Pe-

NOTÆ

172 *Cui peperit*] Quasi non sibi pepererit, sed ut expiaret bellum Argivorum morte filii sui.

173 *Ogygiæ*] Thebanæ.

179 *Et socium indignata dolorem*] Id est, indigne ferens sociam in dolore habere Hypsipylen, quæ salutem filii sui neglexerat.

180 *Tuque*] ¹Amphiaraum alloquitur, qui auctor fuerat instituendorum in honorem Archemori ludorum. Hoc etiam ad Adrastum referri potest, qui huic certamini præfuit.

181 *Partus honos*] Ludorum scilicet institutione.

Non secus ac primo fraudatum lacte juvencum,
 Cui trepidæ vires, et solus ab ubere sanguis,
 Seu fera, seu duras avexit pastor ad aras;
 Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina questu,
 Nunc armenta movet, vacuosque interrogat agros: 190
 Tunc piget ire domum, mœstoque novissima campo
 Exit, et oppositas impasta avertitur herbas.
 At genitor sceptrique decus cultusque Tonantis
 Injicit ipse rogis, tergoque et pectore fusam
 Cæsariem ferro minuit, sectisque jacentis 195

cisis in ore lamentis. Ut cum, seu bestia rapuit, seu pastor abstulit ad særa altaria juvencum depulsum a primo lacte, cui nondum confirmatæ vires, et solus sanguis a mamma; orbata mater tangit suis querelis, nunc vallem, nunc fluxios, nunc greges, et interrogat vacuos campos: tunc grave est illi reverti ad caulam, et postrema recedit a tristi agro, et non vascens se detorquet ab objecto gramine. At pater immittit in pyram sceptrum ac Jovis infulas, et gladio secut comam sparsum in tergo

tav. omnes Barthiani, Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Cruc. et ita legit Dan. Heinsius ad Claudian. Epithal. Pallad. et Celer. 108. *obmutuit* Dan. Behott. 1. 2. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—188 ‘*Alios dirus pro duras legere anumat glossa optimi libri.*’ Barth. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. et edd. vett. *advexit*.—189 Unus Behot. *Nunc ralles*.—191 *Nunc piget* eodd. Barthiani.—192 *Exit et appositas* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *oppositas* Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—193 Optimus Barthii: *cultusque sonantes*.—196 *Obnubit pueri ora*

NOTÆ

190 *Vacuosque interrogat agros*] Id est, mugitibus suis videtur interrogare.

193 *At genitor, &c.*] Præter aromata, dapesque, et illa hujusmodi dona, etiam pretiosissima quæque aut mortuis, aut sibi carissima urebant. Homerus Iliad. Θ. Seneca Hercule Cætæo: ‘Hic nodus, inquit, nulla quem capiet manus, Mecum per ignem flagret.’ Noster lib. xii. ‘Accipe, nate, tui nova libamenta triumphi, Accipe et hoc regimen dextræ, frontisque superbæ Vincula, quæ nimium patri gestanda dedisti.’ Idem Iacrymis Etrusci: ‘Ferat ignis opes hæredis.’ Lego Virgilium in funere Pallantis. *Cultusque Tonantis*] Infu-

las. Sacerdos enim Jovis erat Lycurgus.

195 *Cæsariem ferro minuit*] Cæsariem hic novo sensu posuit pro barba, Ovidium imitatus de Æsculapio Met. xv. ‘Cæsariem longæ dextra deducere barbæ.’ Signum autem erat maximi Inctus apud veteres decidere capillos in funere alicujus, barbam radere, crines tumulo imponere, aut in rogam conjicere. Seneca Hippolyto: ‘Capitis exuvias cape, Laceræque frontis accipe abscissam comam.’ Noster infra: ‘Te Thebæ, fraterque palam, te plangeret Argos, Te Nemee: tibi Lerna comas, Larissaque supplex Poneret.’ Et Epicedio patris: ‘Exere semirutos subito de

Obnubit tenuia ora comis, ac talia fletu
 Verba pio miscens: Alio tibi, perfide, pacto,
 Jupiter, hunc crinem voti reus ante dicaram,
 Si pariter virides nati libare dedisses
 Ad tua templa genas: sed non ratus ore sacerdos, 200
 Damnatæque preces: ferat hæc, quæ dignior umbra est.
 Jam face subjecta primis in frondibus ignis
 Exclamat: labor insanos arcere parentes.
 Stant jussi Danaï, atque obtentis eminus armis
 Prospectu visus interclusere nefasto. 205
 Ditantur flammæ: non unquam opulentior illic

et barbam, et tegit abscissis crinibus faciem filii jacentis, et jungens hæc dicta piis lacrymis, ait: O fallax Jupiter, tibi hunc crinem rogeram antea alia conditione, nempe si una concederes offerre ad tua delubra primam lanuginem genarum filii; sed sacerdos exauditus non fui, et repulsa sunt mea vota. Manes qui magis merentur, hæc habeant. Jam ignis supposita tæda crepitat in primis ramis. Comploratur. Opera est summovere parentes luctu efferatos. Stant commissi Græci, et procul obductis clypeis prohibuere eorum oculos a funesto spectaculo. Ignis dilescit:

////////

Dan.—199 Unus Behot. *nati viridis*.—200 Unus Barthianus: *oro sacerdos*.—201 Behott. 1. 2. *dignior umbra*, omisso *τῶ* *est*.—204 Optimus Barth. *atque extentis*.—205 In eodem codice et uno Behot. *nefastos*.—206 Optimus Barth. *nec enim opulentior unquam*; unus Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd.

NOTÆ

pulvere vultus, Parthenope, crinemque afflatum monte sepulti Pone super tumulos, et magni funus alumni.' Et promiscua etiam apud alios auctoribus loca.

198 *Hunc crinem voti reus ante dicaram*] Id etiam ex veteri superstitione, qua barbam crinemque consecrabant Diis. Nihil notius ex scriptoribus.

200 *Sed non ratus ore sacerdos*] Id est, rata seu audita verba sacerdotis non fuerunt.

201 *Ferat hæc, quæ dignior umbra*] Id est, quoniam preces, nec vota mea nihil valuerunt, quod servabatur aris, dicetur funeri.

202 *In frondibus ignis*] Supple, subit.

203 *Exclamat*] Id est, exclamant, seu sit ultimus clamor exequiarum, cum rogus accenderetur. Fallitur Lactantius, qui *Exclamat* interpretatur, 'cum crepitu sonat.' Aperte enim allusit ad ritum Romanum, de quo pulchre Terentius: 'in ignem posita est. Fletur,' &c. Et Statius utrumque dixit etiam eleganti Poëtica locutione. Ignis vero in primis frondibus *exclamat*, est, ignis incipiens renovat complorationem, et facit ut conclamarent dolentes. Sic qui jubent rem, et causam, aut quancumque occasionem dant, varie facere eam dicuntur.

205 *Prospectu interclusere nefasto*] Ne parentes aspicerent ardens funus filii.

Ante cinis: crepitant gemmæ, atque immane liquescit
 Argentum, et pictis exudat vestibus aurum;
 Nec non Assyriis pinguescunt robora succis,
 Pallentique croco strident ardentia mella, 210
 Spumantesque mero pateræ verguntur, et atri
 Sanguinis et rapti gratissima cymbia lactis.
 Tunc septem numero turmas (centenus ubique
 Urget eques) versis ducunt insignibus ipsi

nullas rogus illic antea ditior, gemmæ strident, atque copiosum argentum dissolvitur, et aurum fluit ex acupictis tegumentis: trabes etiam madent unguentis Assyriis, et mella flugrantia cum luteo croco crepitant, et pateræ vino exundantes, sinusque acceptissimi nigri cruoris, ac recentis lactis, rogo infunduntur. Tunc ipsi duces Argivi agunt septem equitum alas (in unaquaque ala sunt centum equites)

~~~~~

vett. non unquam opulentior illo.—7. 8 Duo codd. Barth. atque immane liquescunt: Argentum, &c.—210 Pallentique croco adstridunt humentia mella legit Barthius ex optimis suis membranis.—214 Surgit eques Dan. Pat. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindembrog. Crnc. Grasser. et Amstel. Urget eques duo Barth. Behott. 1. 2. optimi

NOTÆ

209 Assyriis succis] Amomo, quod in Assyria et Armenia nascitur.

210 Pallentique croco strident ardentia mella] Infundebant enim rogus mel et crocum, ut jam diximus. Epicedio Glaucæ: 'Quod Cilicium flores,' &c. Vide supra, vs. 61. Homerus Iliad. Ψ. 'Ἐν δὲ τίθει μέλιτος καὶ ἀλείφατος ἀμφιφορῆας, Πρὸς λέχεα κλίνων. Et Virgilius: 'Et atri Sanguinis, et rapti gratissima cymbia lactis.'

211 Spumantesque mero pateræ verguntur, &c.] Homerus ibidem: Ὀἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέει, δεῦτε δὲ γαίαν, Ψυχὴν κυκλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο. Vinum exhaustiens humi fudit, rigavitque terram, animam vocans miseri Patrocli. Virgilius: 'Hic duo rite mero fundens Carchesia Baccho, Fudit humi, duo lacte novo, duo sanguinis atri.' Hinc χαλὰ dictæ Græcis. Dicit gratissima cymbia lactis, ob Archemorum scilicet, cui lac ereptum

morte, idcirco mortuo gratissima. Cymbia vero erant vasa in modum cymbæ facta, σκαφίδες ob eandem rationem Græcis vocatæ.

213 Centenus ubique Urget [Surgit] eques] Multo elegantius optimi codices: centenus ubique Urget eques. Utitur vero sine casu, eodem modo, quo in eadem re τοῖς 'instat,' 'incubuit' uti solent. Sed et in aliis non infrequens. Virgilius Georg. III. 'Longique urgent ad littora fluctus.' Horat. I. Sat. 'Tanto acrius urget.' II. Sat. 2. 'Hac urget lupus, hac canis angit.' Valerius Flaccus lib. III. 'Sic contextis umbonibus urgent.' Agit, agitat equos. Gronovius.

214 Versis ducunt insignibus] Et hoc ex more: nam in luctu signa inversa. Tacitus Ann. III. 'Præcedebant in comita signa, versi fasces.' Pedo Albinovanus ad Liviam: 'Quos primum vidi fasces, in funere vidi: Sed vidi versos, indiciumque mali.'

Grajugenæ reges, lustrantque, ex more, sinistro 215
 Orbe rogam, et stantes inclinant pulvere flammæ.
 Ter curvos urgere sinus, illisquæ telis
 Tela sonant: quater horrendum pepulere fragorem
 Arma, quater mollem famularum brachia planctum.
 Semianimes alter pecudes spirantiaque ignis 220
 Accipit armenta: hic luctus abolere, novique
 Funeris auspicium, vates (quanquam omina sentit
 Vera) jubet, dextri gyro, et vibrantibus hastis,

inversis signis, et circum pyram, ex ritu, sinistro gyro decurrunt, et deprimunt pulvere pedibus equorum excitato erectas flammæ: ternos orbes fecerunt; tela telis inflicta crepant: quater arma ediderunt immanem sonitum, quater ancillæ sibi tenera pectora percusserunt. Altera pyra accipit oves semimortuas, at palpitantia armenta. Illic augur, (et si certa præsagia agnoscat,) imperat luctum abolere, et omen recentium exequiarum, revertuntur hac gyro dextro, et motis hastis, et unus-

Gronoviani, et edd. recentt.—216 Transpositus erat ordo versuum in codd. Lindenbrogii hoc modo: 216. 219. 220. 221. 217. 218. 222.—222 Behott. 1. 2. sensit.—223 Dan. et Put. dextris gyro; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus

NOTÆ

Virgilius: 'Tum mæsta phalanx, Teucrique sequuntur, Tyrrhenique duces, et versis Arcades armis.'

215 *Lustrantque, ex more, sinistro Orbe rogam*] Tangit et morem quo in exequiis clarorum virorum soliti decurrere. Vide Homerum in funere Patrocli. Virgilius in funere Pallantis: 'Ter circum accensos cincti fulgentibus armis Decurrere rogos.' Pænis etiam decursio in usu fuit, ut ostendit Livius lib. xxv. in morte Gracchi. 'Alii ab Hannibale, et ea vulgatio fama est, in vestibulo primore castrorum rogam extructum esse: armatum exercitum decurrisse cum tripudiis Hispanorum, motibusque armorum et corporum suæ cuique genti assuetis.' Tacitus: 'Honorique patris ipse cum legionibus decurrit.' Suetonius Claudio: 'Ceterum exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps stato die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice sup-

plicarent.' Sed ex hoc Papinii loco discimus, lævos orbes agere, circumque in sinistram primum decurrere solitos: mox ut expiarent contagionem funeris, in dextram decurrebant, ut colligitur ex hisce sequentibus Papinii verbis: 'Hic luctus abolere, novique Funeris auspicium, vates, quanquam omina sentit Vera, jubet, dextro gyro, et vibrantibus armis Hac redeunt.'

217 *Illisquæ telis Tela sonant: quater horrendum pepulere fragorem Arma, quater mollem famularum brachia planctum*] Hinc discimus quod in ista decursione tela telis illiderentur, et quoties hoc fieret, toties faminæ renovabant planctum.

220 *Alter ignis*] Id est, alter rogam serpenti extructus.

222 *Quanquam omina sentit Vera*] Noscebat enim cladem imminentem, ut vates; tamen dextro orbe redire equites jubet, ut exsolverent se, nec exequiis implicarentur.

Hac redeunt, raptumque suis libamen ab armis
 Quisque jacit, seu fræna libet, seu cingula flammis 225
 Mergere, seu jaculum, summæ seu cassidis umbram.
 Multa gemunt contra raucis concentibus agri,
 Et lituis aures circum pulsantur acutis.
 Terretur clamore nemus: sic Martia vellunt
 Signa tubæ, nondum ira calet, nec sanguine ferrum 230
 Irrubuit, primo bellorum comitur illo
 Vultus, honoris opus: stat adhuc incertus in alta

quisque injicit munus avulsum suis armis, seu placet in ignem mittere habenas, seu batteos, seu hastam, seu cristas supremæ galeæ. E contra campi valde resultant raucis concentibus, et aures undique obtunduntur argutis tubis: sylva clangore percellitur. Sic tubæ extrahunt bellica vexilla, nondum furor ardet, nec arma crnore tinguntur, facies belli adornatur hoc primo virtutis opere. Mars est in excelsa

//////////

Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Grasser. Gevart. Lindenbrog. Cruc. et Amstel. *dextro gyro*; Petav. alter Behot. et Venett. *dextri gyro*; quod ex eodd. suis reposuit Gronovius. *et velantibus hastis* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc.—224 Lindenbrogius ex eodd. suis edidit *velamen*; ceteri libri et scripti et editi *libamen*. Put. *ab arvis*.—225 *Quisque facit* Put.—227 Hic et sex sequentes versus desunt in Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav.

NOTÆ

223 *Dextri [dextro] gyro*] Optimi codices: *dextri gyro*. Infra eadem voce utitur Papinius: 'Dexterque inerrat Arion.' Et Silius lib. vii. 'Nunc lævus in orbem, Nunc dexter brevibus flexo per devia gyris, Ludificatus equo.' Gronov.

224 *Raptumque suis libamen ab armis Quisque jacit*] Et hoc ex more etiam. Virgilius *Æneid.* xi. 'Conjiciunt igni galeas, ensesque decoros, Frænaque, ferventesque rotas.' Vide et Suetonium Julio, supra laudatum vs. 120.

226 *Summæ seu cassidis umbram*] Periphrasis cristarum: cristæ enim inumbrant cassidem.

227 *Multa gemunt, &c.*] Septem hi sequentes versus inepti videntur et adulterini, quare et diverso charactere impressi in editione Parisiensi.

229 *Sic Martia vellunt Signa tubæ*] Virgilius *Æn.* xi. 'Ubi primum vel-

lere signa Annuerint Superi.' Ad quem locum sic Servius: 'Vellere' autem proprie dixit, quia Romana signa figebantur in castris: et cum ad bellum eundum fuisset, captatis auguriis avellebantur e terra. Nam alibi ea figi non licebat: sed inter anguria hoc etiam habebatur, si avelentem facile sequerentur; adeo ut cum filio, Horodis bello, Crassus sit occisus, qui iturus ad Parthiam avelere signa vix potuit. Quod etiam Flaminio contigit, qui cum imperasset signa tolli, eaque non possent moveri, effosso solo, in quo erant fixa, vi magna extrahi præcepit, et infelicitur apud Thrasymentum pugnavit. Alii 'vellere,' movere accipiunt. Ennius: 'Rex deinde citatus Convellit sese.' Et in sacris convelli mensa dicitur, cum tollitur.

231 *Primo bellorum comitur illo Vultus, honoris opus*] Id est, primo opere

Nube, quibus sese Mavors indulgeat armis.
 Finis erat, lapsusque putres jam Mulciber ibat
 In cineres : instant flammis, multoque soporant 235
 Imbre rogam, posito donec cum sole labores
 Exhausti : seris vix cessit cura tenebris.
 Roscida jam novies cœlo dimiserat astra
 Lucifer, et totidem Lunæ prævenerat ignes
 Mutato nocturnus equo : nec conscia fallit 240
 Sidera, et alterno deprenditur unus in ortu :
 (Mirum opus accelerasse manus) stat saxeæ moles,

nube, dubius adhuc quibus faveat partibus. Finis erat, et cadens ignis cogeatur in putres favillas. Urgent flammæ, et bustum extinguunt multa aqua, donec finita est opera cum sole occidente, et hoc studium vix cessit tardæ nocti. Jam Lucifer novies fugaverat a cœlo humida sidera, et toties sumto alio equo noctu præcesserat jubar lunæ ; nec decipit gnara sidera, et unus idemque agnoscitur in duplici ortu. Mirum est manus opus maturasse tam brevi tempore. Jam lapideæ moles erigitur,

~~~~~

et omnibus Barthianis.—234 Behott. 1. 2. Put. et omnes Barthiani lassusque. Dan. jam jam rogas ibat.—236 Unus Behot. positos.—242 Dan. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. accelerante manu ; Behott. et Put. accele-

NOTÆ

honoris comitur vultus belli.

233 *Quibus armis*] Argivorum scilicet aut Thebanorum.

231 *Lapsus [lassus]* Quidam codices *lapsus*. *Mulciber*] Vulcanns, seu ignis.

235 *Multoque soporant Imbre rogam*] Non solum aqua, sed et vino rogam aliquando extinguebant: deinde ossa et cineres defuncti colligebant. Vide Homerum in funere Hectoris et Patrocli. Noster Epicedio Phileti: 'Nec quod tibi Setia canos Restinxit cineres, gremio nec lubricis ossa Quod vallavit onyx.' Vide ibidem quæ dicimus.

238 *Roscida jam novies, &c.*] Tangit hic et morem quo nono die postquam erat sepultus mortuus, novendiale sacrum illi fiebat, quo parentalia concluduntur. Et hinc est quod Justinianus scribit in nonum diem fieri *μνήμας* defunctorum. Vide Forrentium ad Sueton. Nerone cap. 33.

239 *Lucifer*] Stella Veneris.

240 *Mutato nocturnus equo, &c.*] Lucifer, seu Venus, et mane oritur et vespere, sed equo mutato: vespere enim solem sequitur, mane vero præcedit: quam rem noscunt sidera; quod unum idemque astrum sit, nec falluntur, sicut homines, qui putant duos esse. Pythagoras autem deprehendisse primus dicitur a Plinio lib. II. cap. 8. (tametsi id Parmenidi apud Laërtium Phavorinus tribuat) Luciferum et Vesperum eandem Veneris stellam esse. Poëtæ autem, ut jam diximus, quadrigam soli tribuunt, Lunæ bigam, equos singulos ceteris planetis. Boëthius in De Consol. Phil. hinc de Lucifero locum imitatus est: 'Et qui primæ tempore noctis Agit argentes Hesperus *σέρας*, Solitas iterum mutet habernas, Phæbi palleus Lucifer ortu.'

242 *Mirum opus accelerasse manus*] Accelerante manu habent priores edi-

Templum ingens, cineri, rerumque effectus in illo
 Ordo docet casus : fessis hic flumina monstrat
 Hypsipyle Danaïs, hic reptat flebilis infans, 245
 Hic jacet, extremum tumuli circum asperat orbem
 Squameus : expectes morientis ab ore cruenta

magnum delubrum cineri. Ea quæ exverant in illo, suo quæque ordine, inculpantur. Hic Hypsipyle fontem ostendit lassis Argivis : hic serpit lamentabilis puer : hic sternitur : squamosus serpens circumdat eminente gyra extremam partem sepulcri : expectes sanguinea sibila a morientis faucibus, sic volutatur in marmorea

////////

rasse manus; quod recepit Gronovius.—243 Optimæ Barthii membranæ effectus, ut conj. Antonius Sucquetius. Vide Not. Var. Codd. Lind. in illa.—244 Codd. Barthiani, causas, vel casum.—245 In quibusdam codd. ejusdem Barth. flebilis.—247 Taurin. cruento.—248 In uno ejusdem : anguis in aula.

NOTÆ

tiones, sed meliores codices, notante Gronovio, *accelerasse manus*. Et certe melius, modo bene interpungas : *Deprenditur unus in ortu : (Mirum opus accelerasse manus.) stat saxea moles. Incluis his vocibus (Mirum opus accelerasse manus) Parenthesi. Id est, nonus dies erat, cum ecce (res mira tam brevi tempore absolvi potuisse : vel quantum est hoc miraculum operis, adeo festinari potuisse!) jam erectum erat monumentum. Stat saxea moles, Templum ingens, cineri] Pausanias in Corinth. Ένταῦθα ἔστι μὲν Ὀφέλτου τάφος, περὶ δ' αὐτὸν θρηγκὸς λίθων, καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου βωμολ. Est ibidem Opheltæ sepulcrum lapidea maceria incinctum, intra ejus ambitum aræ sunt.*

243 *Rerumque effectus in illo] Effectus* Bernartio, ait Gronovius; scripti tamen omnes, *effectus*, quod est artificiose factus, elaboratus. Theb. iv. 'Perfectaque vivit in auro Nox Danaï.' Apuleius de Statua Bathylli : 'Qua nihil videor effectius cognovisse.' Quintilianus lib. viii. 3. 'Nam quicquid in suo genere *saxæ* effectum est, valet.' Sed Statius ipse contra lib. iv. habet : 'Cedrique et robore in omni Effectam.'

245 *Danaïs] Argivis. Infans] Archemorus.*

246 *Extremum tumuli circum asperat orbem Squameus] Id est, squameus, seu squamis instructus anguis orbem ducit circa extremum tumulum.*

247 *Expectes morientis ab ore cruenta Sibila] Superiore libro de hoc angue dixit Poëta : 'Implorantem animam dominis assibilat aris.' Cruenta vero, quia cum cruore animam sibilando emisit. Ceterum mire hic κολλάζει τὸν λόγον Statius, ut optime observat Gronovius, ipsum sibilare non est ausus dicere. Sic in chlamydis pictura Leander eodem libro exhibetur : 'In latus ire manus, mutaturusque videtur Brachia : Nec siccum speres in stamine crinem.' Rursum in Martis regia, lib. vii. ubi portarum fragmina, et rostranavium, currusque vacui, et ora curribus protrita cælantur, 'pæne etiam gemitus' addit. Quo temperamento Plinius de Aristidis Thebani arte, qui primus animum pinxit et sensus omnes expressit : 'Supplicantem pæne cum voce.' Iterum Noster Theb. ix. 'Ire putes clypeo, fluctusque secare juvenum.'*

Sibila, marmorea sic volvitur anguis in hasta.
 Jamque avidum pugnas visendi vulgus inermes
 Fama vocat. Cunctis arvis ac moenibus adsunt 250
 Exciti: illi etiam, quis belli incognitus horror,
 Quos effœta domi, quos prima reliquerat ætas,
 Conveniunt: non aut Ephyræo in littore tanta
 Unquam, aut Œnomai fremuerunt agmina circo.
 Collibus incurvis, viridique obsessa corona 255
 Vallis in amplexu nemorum sedet: hispida circum
 Stant juga, et objectus geminis umbonibus agger
 Campum exire vetat, longo quem tramite planum
 Gramineæ frondes, sinuataque cespite vivo
 Molliæ non subitis augent fastigia clivis. 260

hasta. Et jam fama ciet populum valde cupidum spectandi ludicra certamina. Adveniunt evocati ex omnibus regionibus ac oppidis. Adsunt etiam illi, quibus horror belli insolitus est, et quos caduci anni, et quos tencri, domi retinere solent. Nunquam tantæ turbæ strepuerunt in ripis Ephyræis, aut in stadio Œnomai. Est vallis intra ambitum sylvarum, obsepta incurvis collibus, et viridi corona: circum surgunt hirsuta cacumina, et prætentæ crepido duplici tumore includit campum, quem planum longo spatio, faciliæ ascensu jugu cooperta frondibus herbidis, ac viridi cespite, attollunt sensim clivis clementer assurgentibus. Illic condensi cer-

////////

—250 *Fama vocat cunctique arvis unus Behot. cuncti ex arvis optimæ Barthii membranæ. Pro adsunt unus Behot. assunt.*—255 ‘*Pro obsessa membranæ quædam abscissa habent: nihil mutamus.*’ *Barth.*—257 *Unus Behot. objectis, et sic ex membranis edidit Bernartius. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. objectus.*—259 *Graminaque et frondes nonnulli Barthiani.*—261 *Illic consertim*

NOTÆ

248 *Marmorea sic volvitur anguis in hasta*] Quæ illum transfixerat, lib. præcedente de eodem angue: ‘*Rapido celer ille volumine telum Circnit.*’

250 *Fama vocat: cunctis*] Scripti quidam, notante Gronovio, *cunctos*, mutata distinctione. Forte fuit: *Avidum pugnas visendi vulgus inermes (Fama vocat) junctis arvis ac manibus adsunt Exciti. Junctis*, id est, vicinis.

253 *Ephyræo in littore*] Id est, Isthmo in quo celebrati ludi Isthmici.

Ephyræo] A Corintho urbe ibi condita, pr us Ephyre vocata.

254 *(Œnomai circo*] Pisas intelligit, quas prope ludi Olympici editi. De Œnomao vide Theb. 1. 275.

255 *Collibus incurvis, &c.*] Describit locum in valle cursibus accommodatum naturaliter in formam cunei. *Viridi corona*] Arborem scilicet undique cingentium hanc vallem.

258 *Campum exire vetat*] Id est, includit plantitiem.

260 *Clivis*] *Talus Gallice.*

Illic conferti, jam sole rubentibus arvis,
 Bellatrix sedere cohors: ibi corpore mixto
 Metiri numerum, vultusque, habitusque suorum,
 Dulce viris, tantique juvat fiducia belli.
 Centum ibi nigrantes, armenti robora, tauros 265
 Lenta mole trahunt, idem numerusque colorque
 Matribus, et nondum lunatis fronte juvencis.
 Exin magnanimum series antiqua parentum
 Invehitur, miris in vultum animata figuris.
 Primus anhelantem duro Tirynthius angens 270
 Pectoris attritu sua frangit in ossa leonem.
 Haud illum impavidi, quamvis et in ære, suumque

tuturi sedes capiunt, campis jam sole illustratis. Ibi cum una permiscerentur, gratum erat populo instrare oculis numerum, vultus, ac gestus suorum, et securitas talis belli placet. Illuc agunt tardo gradu centum furvos tauros, armenti decora, idemque numerus et color est fœminis, et juvencis quibus frontes nondum exasperabantur cornibus. Mox infertur vetus stemma fortium majorum, ore expresso miris figuris. Magnus Hercules Tirynthius elidit in ossa sua anhelum leonem inflictu pectoris. Argivi non illum sine metu aspexerunt, quamvis in ære fustum, et suum

optimus Barthianus; *Illic conserti* Lactantius; *Illic confertim* multi codd. et edd. vett.—262 Unus Behot. misto.—263 Nonnulli Barthiani: *cultusque habitusque*.—264 ‘In aliis libris legitur, *tacitisque*; quod non probamus.’ Barth.—269 Unus Barthianus pro v. l. in virum. Heinsius ad Claudian. p. 238. *miris vultus*.—270 Barthius ex codd. duri. Pro *angens* alii *ingens*.—271 *Pec-*

NOTÆ

264 *Belli*] Intellige de ludis quos supra pugnas inermes vocat.

265 *Nigrantes*] Furvi enim coloris tantum victimæ immolabantur in fenebribus sacris.

266 *Trahunt*] Bene, quia boves lente incedunt.

267 *Lunatis fronte*] Id est, instructis cornibus, in formam lunæ ductis.

268 *Exin magnanimum series antiqua parentum*] Hic rursus innuit consuetudinem Romanam, qua non solum Dii quotannis Circensium diebus in carpentis traducebantur, sed etiam mortuorum imagines ludis illata, iisque locus publicus quasi ad spectandum datus: quod de mortuis satis

indicat Dio lib. LIII. de Diis enim notum est: ‘Marcelli, (defunctus is erat,) et imaginem auream, et coronam auream, et sedem curulem Romanis ludis inferri jussit in Theatrum, medianique illam poni inter sedes E-ditorum.’

270 *Tirynthius*] Hercules. *Angens* [*ingens*] Membranæ: *angens*. Bene: nam et sic proprie interfecit ἀρπυιον leonem. Theb. iv. ‘Rabidi cum colla minantia monstri Angeret, et tumidos animam angustaret in artus.’

271 *Leonem*] Nemæum scilicet. *Sua in ossa*] Noster Hercule Epitrapezio: ‘Hoc pectore pressus Vastator Nemees.’

272 *Suumque decus*] Quia Hercu-

Inachidæ videre decus: pater ordine juncto
 Lævus, arundineæ recubansque sub aggere ripæ,
 Cernitur, emissæque indulgens Inachus urnæ. 275
 Io post tergum, jam prona, dolorque parentis
 Spectat inocciduis stellatum visibus Argum.
 Ast illam melior Phariis erexerat arvis
 Jupiter, atque hospes jam tunc Aurora colebat.
 Tantalus inde parens, non qui fallentibus undis 280
 Imminet, aut refugæ sterilem rapit æera sylvæ,

honorem. Videtur juxta pater Inachus in lævum nixus jacens super crepidinem arundinei littoris, et fundens amnem prona urna. Io sequitur, jam mutata in vaccam, et dolens pater cernit Argum conspersum pervigilibus oculis. Verum Jupiter jam æquior illi priorem formam restituerat in campis Ægyptiacis, et Oriens hospitalis jam tunc eam adorabat. Inde fertur pater Tantalus, non qui inhiat fallacibus aquis, aut capit vanum æerem recedentis arboris, sed religiosus, et conviva summi

toris astrictu optimus Barthianus.—274 Lævus multi codd. et edd. omnes ante Gronovium. Barthius ex duobus codd. legit: recubans super aggere.—278 Ast illam Phariis melior Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph.

NOTÆ

les apud Tiryntha oppidum Argolidis educatus fuerat.

273 *Inachidæ*] Argivi. *Pater*] *Pater* dictus Inachus, vel quia Argivi ab eo *Inachidæ* vocati, vel ob Io, de qua mox Poëta.

274 *Lævus, arundineæ*] In pluribus impressis legitur, *Lævus*: sed legendum, ut ait Gronovius, *Lævus*, quo ducunt membranæ. Quid enim ita *lævus* Inachus, cum statim sequatur, *jam prona, dolorque parentis*? deinde *lævus et recubans* nihil suave sonat. Lege: *Lævus arundineæ recubans super aggere ripæ*. Quæ lectio confirmatur ex Theb. II. ubi de eodem Inachio canit Noster: 'Pater ipse bicornis In lævum prona nixus sedet Inachus urna.'

275 *Emissæque indulgens Inachus urnæ*] Virgilius: 'Cælataque amnem fundens pater Inachus urna.'

276 *Io post tergum, jam prona, dolorque parentis Spectat inocciduis stel-*

latum visibus Argum] Tangit fabulam notam, qua Io Inachi filia dicitur a Jove in vaccam mutata, metu supervientis Junonis, ac Argus, cui multi erant oculi, quorum aliqui semper vigilabant, custodiæ ejus a Junone commissus. *Dolor parentis*] Pro 'dolens pater.'

278 *Ast illam, &c.*] Tangit et fabulam, qua dicitur eadem Io, post longos errores per mundum, tandem pervenisse in Ægyptum, ubi, resumita priori forma, divinis culta est honoribus ab Ægyptiis sub nomine Isidis. *Phariis*] Ægyptiis. *Eraxerat*] Restituta humana forma.

279 *Aurora*] Per Auroram hic intelligit Ægyptum, quæ ab antiquis Geographis attribuitur Asiæ seu Orienti, unde Aurora.

280 *Tantalus inde parens, &c.*] Quia a Tantaloo genus ducebant reges Argivi.

281 *Sylvæ*] Arboris pomi.

Sed pius, et magni vehitur conviva Tonantis.

Parte alia victor curru Neptunia tendit

Lora Pelops, pressatque rotas auriga natantes

Myrtilus, et volucris jam jamque relinquitur axe. 285

Et gravis Acrisius, speciesque horrenda Choræbi,

Et Danaë culpata sinus: et in amne reperto

Tristis Amymone, parvoque Alcmena superbit

Jovis. Parte ex alia victor Pelops laxat in curru Neptunius habenas, et auriga Myrtilus urget rotas fluitantes, et jam superatur a celeri axe, et austerus Acrisius, et terribilis imago Choræbi, ac Danaë culpata ob receptam auræ pluviam in gremium suum, et Amymone mæsta juxta inventum fluvium, et Alcmena gloriatur parco

////////

Basil. Plant. et Gevart.—284 *Pelops prensatque* Behott. 1. 2. Petrens. Taurin. Burm. Exc. Cantab. et sic legit Dan. Heins. ad Claudian. Land. Seren. 166. Pro *natantes* nonnulli codd. habent *volantes*.—285 Unus Behot. *Mirtolus*.—287 *Et Dane c. s. et in ane* in eodem codice; *Et Danaë c. s. atque amne* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. et edd. vett. Mutavit Gronovius.—292

NOTE

282 *Conviva Tonantis*] Jupiter enim tanti faciebat initio Tantalum, ut ad suam mensam admitteret: quo honore privatus fuit, cum secreta Deorum hominibus prodidisset, et Diis filium epulandum apposnisset: ob quæ scelera in Inferos detrusus est, ubi perpetua fame et siti cruciatur, aquis in quibus immersus est mento tenus, et pomis quæ capiti ejus imminuent fugientibus, sive velit bibere, sive ea capere.

283 *Neptunia tendit Lora Pelops*] Pelops filius Tantalî, quique nomen Peloponneso dedit, equos a Neptuno accepit, quibus Enomaum vicit; unde hic *victor*.

284 *Rotas natantes*] Exiliores enim et infirmiores axes currui Enomai subjunxerat Myrtilus auriga: unde circum eas natabant rotæ, nec satis prompte circumverti poterant ad obtinendam victoriam.

285 *Myrtilus*] Auriga Enomai pretio correptus a Pelope axes infirmos ac fragiles currui Enomai subjunxit;

hoc modo fracto curru Enomaus cecidit, et collum fregit: intellecta vero aurigæ perfidia, precatus est moriens Pelopem, ut suam mortem ulcisceretur: cum igitur Myrtilus sui sceleris mercedem a Pelope reposceret, ab ipso præcipitatus est in mare, quod inde a Myrtili nomine Myrtoon vocatum est. *Volucris axe*] Id est, curru Pelopis scilicet.

286 *Et gravis Acrisius*] Acrisius rex Argorum, pater Danaës. Vide Th. 1. *Speciesque horrenda Choræbi*] Choræbus ille est qui Pænen occidit, ejusque monstri caput tulit, unde species horrenda dicitur. Theb. 11. 'Nudoque ferens caput ense Choræbus.'

288 *Tristis Amymone*] Amymone filia Danaï, cum missa fuisset a patre ad quærendam aquam, Inachi fontibus siccatîs a Neptuno, incidit in Satyrum, qui vim illi inferre voluit: clamante autem puella accurrit Neptunus, ac Satyrus in fugam se dedit; sed perpressa est a Neptuno, quod a

Hercule, tergemina crinem circumdata luna.
 Jungunt discordes inimica in fœdera dextras 290
 Belidæ fratres: sed vultu mitior adstat
 Ægyptus, Danaï manifestum agnoscere ficto
 Ore nefas, pacisque malæ, noctisque futuræ.
 Mille dehinc species: tandem satiata voluptas,
 Præstantesque viros vocat ad sua præmia virtus. 295
 Primus sudor equis. Dic, inclyte Phœbe, regentum
 Nomina, dic ipsos: neque enim generosior unquam
 Alipedum collata acies: ceu præpete cursu
 Confligant densæ volucres, aut littore in uno
 Æolus insanis statuât certamina ventis. 300

Hercule, habens crines cinctos triplici luna: Germani Belidæ implicant dissidentes dextras in hostilem affinitatem; Ægyptus vero apparet ore leniore: facile est deprehendere scelus Danaï in ore composito, crimenque perfidi fœderis, ac noctis venturæ. Mille postea rehuantur imagines. Tandem voluptas hæc expletur, et virtus citat insignes viros ad suas palmas. Primus labor est equis. Memora, illustri Phæbe, nomina eos ducentium, dic ipsos equos: nunquam enim nobiliores equi certarunt, ceu contendant confertæ aves de celeri volatu, aut Æolus indicat

//////////

Ægystus Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. alii; *Ægyptus* ab alia manu in Behot. 2. quod primus edidit Gronovius. Vide Diatr. p. 396.—293 Duo codd. Barth. *pacisque nefas*.—296 *Dic inclyta* ex melioribus codd. scribit Barthius.—299 Joannes Meursius malebat: *littore*

NOTÆ

Satyro timebat, unde gravida facta peperit Nauplium. Tandem in fontem sui nominis conversa est, de quo superiore lib. *Alcmena*] Mater Herculis.

289 *Tergemina luna*] Tres enim noctes conjunctæ sunt, ut Hercules generaretur. *Tergemina* autem pro triplici, non pro sena. Catullus de Cerbero: 'Cui tres sunt linguæ tergeminumque caput.'

290 *Jungunt discordes inimica in fœdera dextras Belidæ fratres*] Belidæ fratres, Danaus et Ægyptus, quorum Danaus cum oraculum accepisset se ab uno e fratris filiis occisum iri, filias suas dedit in matrimonium filiis fratris, sed prius eas admonuerat de oraculo sibi reddito, iisque persuasit, ut

sponsos suos prima nocte occiderent; hæc enim solum ratione vitam sibi salvam fore: id quod illæ omnes fecerunt, excepta Hypermnestra, quæ Lynceum servavit, qui postea socerum occidit, ut fides oraculi impleretur. *Discordes inimica in fœdera dextras*] Quia dextrarum conjunctio, quod est signum fœderis et amicitiae, erat eruptura in talem perfidiam. *Discordes*] Quia tunc etiam inimici ut prius.

292 *Danaï manifestum agnoscere ficto Ore nefas*] Ovidius: 'In vultu pignora mentis habens.' Noster Theb. 11. 'Torvaque jam Danaï facinus meditantis imago.'

297 *Dic ipsos*] Supple, equos.

300 *Æolus*] Rex ventorum.

Ducitur ante omnes rutilæ manifestus Arion
 Igne jubæ : Neptunus equo, si certa priorum
 Fama, pater : primus teneris læsisse lupatis
 Ora, et littoreo domitasse in pulvere fertur,
 Verberibus parcens : etenim insatiatus eundi 305
 Ardor, et hyberno par inconstantia ponto.
 Sæpe per Ionium Libycumque natantibus ire
 Interjunctus equis, omnesque assuetus in oras
 Cœruleum deferre patrem : stupuere relictæ
 Nubila, certantes Eurique Notique sequuntur. 310
 Nec minor in terris bella Eurysthea gerentem

prælia in una ripa furentibus ventis. Ducitur Arion ante omnes agnoscendus flava jubæ fulgore. Neptunus (si majores verum referunt) equum hunc generavit. Primus dicitur ora illius contudisse mollibus lupatis, et eum subegisse in littorea arena, parce flagellum adhibens: etenim erat illi inexplebilis currendi fervor, et similis impetus hyemali pelago. Sæpe solitus erat currere per Ionium et Libycum mare, jugatus inter natantes equos, et ducere patrem in omnes plagas: transmissa nubila mirata sunt currentem, et contententes Eurys et Notus sequuntur. Nec inferior

in unco.—302 Neptunus equi Dan. si Fama priorum Barthius ex optimo.—303 Fama patet Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c. Fama pater Gronov. et Nic. Heinsius in Advers. lib. 11. cap. 1. p. 206. Vera, pater Barthius ex optimo. Pro læsisse Nic. Heinsius l. l. scribit et defendit rasisse.—305 Vulneribus parcens optimus Barthianus.—307 Unus Behot. pro ire habet ille.—308 Intervinctus Behott. 1. 2. omnisque unus Behot. Dan. Put. et Petav.—309 Cœruleum per-

NOTÆ

301 *Arion*] Adraști equus, cujus pater Neptunus, mater Ceres. Vide Pansaniam. Apollodorus dicit Cererem in Erinnyis formam fuisse conversam, cum Neptuno concumbentem.

303 *Pater*] Legendum est sic, cum antea *patet* nullo sensu haberent impressi.

306 *Ardor*] Supple, fuit. *Et hyberno par inconstantia ponto*] Id est: Sic ut mare per hyemem vel modico flatu agitur, sic Arion vel minimo flagelli verberis effrabatur.

307 *Ionium*] Supple, mare. *Libycum*] Mare, quod alluit oram Africæ, quæ Græcis Libye dicitur.

309 *Cœruleum patrem*] Neptunum: Dii enim marini cœruleo colore præsentantur.

310 *Euri Notique*] Venti, de quibus diximus supra multis in locis.

311 *Eurysthea*] Jussu Eurysthei. Eurystheus Stheneli filius, rex Mycenarum, cui Hercules oraculo parere jussus est. Ille Herculem ad difficillima quæque adeunda pericula adegit, ratus in uno tandem eorum perituum, sed Hercules eximia fortitudine, tum corporis cum animi, virtuteque superior, ex omnibus evasit, gloriosiorque. *Bella Eurysthea*] Labores sibi ab Eurystheo impositos.

Amphitryoniaden alto per gramina sulco
 Duxerat: illi etiam ferus, indocilisque teneri.
 Mox Divum dono regis dignatus Adrasti
 Imperia, et multum mediis mansueverat annis. 315
 Tunc rector genero Polynici indulget agendum
 Multa monens, ubi fervor equo, qua suetus ab arte
 Mulceri, ne sæva manus, ne liber habenis
 Impetus. Urge alios, inquit, stimulisque, minisque;
 Ille ibit, minus ipse voles: sic ignea lora 320
 Cum daret, et rapido Sol natum imponeret axi,
 Gaudentem lacrymans astra insidiosa docebat,
 Nolentesque teri zonas, mediamque polorum
 Temperiem: pius ille quidem, et formidine cauta,
 Sed juvenem duræ prohibebant discere Parcæ. 325

traxerat, profundius impressa per herbas orbita, Amphitryonis filium, exultantem in terris labores sibi ab Eurystheo impositos: ille etiam non satis morigerus, et qui difficillime regeretur. Deinde non sibi indignum iudicavit jussa Adrasti, Deorum munere, recipere, et multum media ætate mansueverat. Tunc princeps eum dedit ducendum genero Polynici, multa docens, ubi erat ardentior, qua disciplina solitus mitescere, ne adducta essent nimis, nec laxata fræna. Preme alios calcaribus, et voce, ait, ille celerius curret, quam ipse cupies. Sic cum Sol filio traderet flammeas habenas, et collocaret exultantem in volucris curru, flets illum monebat cavenda sidera, et Zonas quæ recusarent calcari, et semper tenere medium calî tramitem; ille sane pius, et timore providus, sed atroces Parcæ vetabant adolescentem patris

*****

ferre Behot. 1. Cæruleum portasse Behot. 2.—313 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. alii, et edd. vett. ille etiam. Lectio nostra est ex ingenio Gronovii.—318 Mulceri nec codd. et edd. vett. nec liber in iisdem.—320 Istè ibit optimæ Barthii membranæ.—321 Dum daret unus Behot.—324 Petrens. Taurin. Burm. Put. Petav. Dan. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. cau-

NOTE

312 *Amphitryoniaden*] Herculem filium Amphitryonis. *Alto sulco*] Quia equitis pondere prægravabatur, ideo profundius terræ vestigia infigebantur.

313 *Illi etiam ferus*] Sic omnes scripti: legendum tamen ex felici conjectura Gronovii: *Illi etiam ferus*, ne quidem ipsi Herculi satis morigerus.

318 *Nec*] Quidam codices, *nec*.

319 *Impetus*] Supple, *sit*.

321 *Natum*] Phaëtonem. Nota

Delph. et Var. Clas.

Stat.

fabula. Vide Ovidium Met. II.

323 *Nolentesque teri zonas*] Zonæ enim cælestes respondent terrestribus, et per zonas nolentes teri, intelligit Poëta, quod est extra utrumque tropicum. *Mediamque polorum temperiem*] Intelligit spatium quod est inter utrumque tropicum, quod æqualiter distat a polis mundi, vel Eclipticam, a qua Sol non evagatur.

324 *Pius ille*] Sol.

325 *Juvenem*] Phaëtonem.

Œbalios sublimis agit spes proxima palmæ
 Amphiaraus equos: tua furto lapsa propago,
 Cyllare, dum Scythici diversus ad ostia ponti
 Castor Amyclæas remo permutat habenas.
 Ipse habitu niveus: nivei dant colla jugales: 330
 Concolor est albis et cassis, et infula, cristis.
 Quin et Thessalicis felix Admetus ab oris
 Vix steriles compescit equas; Centaurica dicunt
 Semina: credo, adeo sexum indignantur, et omnis
 In vires adducta Venus: noctemque, diemque 335
 Assimulant, maculis internigrantibus albæ:
 Tantus uterque color: credi nec degener illo

monitis animum advertere. Excelsus Amphiaraus ducit equos Œbalios cum fiducia proxima obtinendæ victoriæ: tua, Cyllare, furtim procreata soboles, dum Castor longe dissitus ad fauces maris Scythici, permutat tonsa Amyclæos franos. Ipse Amphiaraus indutus erat candida veste: albi equi jugo cervicem subjiciunt: galea, et infula, et cristæ erant etiam candidæ. Quin et fortunatus Admetus e Thessalica regione rix cœrcet infæcundus equas; ferunt esse Centaurorum stirpem: puto, adeo aversantur sexum, et omnis libido in robur contracta est. Exprimunt diem et noctem conspersæ candidis et nigris maculis; tantundem enim utriusque est coloris.

tus; unus Barth. captus, et pro v. l. cautus.—329 Duo Barthiani: remo per-
mittit.—331 Concolor est niveis unus Barthianus.—334 ‘Meliores libri credo

NOTÆ

326 *Œbalios*] Lacones, ab Œbalia regione Laconix. *Spes proxima palmæ*] Amphiaraus spes proxima palmæ. Ut Virgilius in Bucolicis: ‘Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, magnum.’

327 *Furto*] Concubitu furtim commisso.

328 *Cyllare*] Cyllarus nomen equi Castoris. *Scythici ponti*] Euxini, cuius Septemtrionalis ora accolitur a Scythiis, unde ‘Scythicum’ vocat.

329 *Castor*] Jovis et Ledæ filius. *Amyclæas remo permutat habenas*] Castor enim comitem se Jasoni cuncti ad expeditionem Colchicam adjunxerat, et relicto equitandi studio, remex factus erat: unde Amyclæas remo dicitur permutasse habenas. *Amyclæas*] Ab Amyclis oppido Laconix.

332 *Felix Admetus*] Admetus, rex Thessalix, *felix* dictus fuit, quod carissimus fuit duobus Diis, Apollini et Herculi: Apollo enim pavit ejus greges, Hercules vero in ejus gratiam revocavit ab Inferis Alcesten uxorem.

333 *Vix steriles compescit equas*] Thessalicas equas in pretio fuisse docet veteris oraculi versus: Ἴππον Θεσσαλικὴν, Λακεδαιμονίαν τε γυναῖκα. *Equam Thessalicam, et Lacedæmoniam mulierem.* Et frequens erat equarum usus in curriculis, ut liquet ex Homero in funere Patrocli, et Pausania in Eliacis. Refert etiam Pindarus equas in Pythiis cucurrisse.

337 *Tantus uterque color*] Hic versus duoque sequentes sunt suspecti Gnyeto, et obelo notantur.

De grege Castaliæ, stupuit qui sibila cannæ
 Lætus, et audito contempsit Apolline pasci.
 Ecce et Iasonidæ juvenes, nova gloria matris 340
 Hypsipyles, subiere jugo, quo vectus uterque.
 Nomen avo gentile Thoas, atque omine dictus
 Euneos Argoo : geminis eadem omnia, vultus,
 Currus, equi, vestes, par et concordia voti,
 Vincere vel solo cupiunt a fratre relinqui. 345
 It Chromis, Hippodamusque, alter satus Hercule magno,
 Alter ab CEnomao : dubites, uter effera presset
 Fræna magis. Getici pecus hic Diomedis ; at ille

Et possunt existimari non degenerasse ab armento illo Castalio, quod gaudens admiratum est tantum fistulæ, et neglexit vesci audito Phæbo. Ecce et nati Jasonis, recens decus parentis Hypsipyles, ascenderunt currus, quibus uterque ferebatur. Uni Thoas nomen erat commune cum avo, alter Euneos nominatus præ sagio felicitis navigationis navis, qua vecti Argonautæ. Similia omnia geminis erant ora, currus, equi, habitus, et eadem vota faciebant superare, vel optant vinci a solo germano. Subit Chromis, et Hippodamus, ille ortus ab ingenti Hercule, hic ab CEnomao. Ambigas uter magis urgeat immodicas habenas. Ille regit equos Thracii Diomedis, hic au-

equidem disertim scribunt.' Barth.—338 De grege Castalio Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. De grege Castaliæ in ceteris et scriptis et impressis.—341 Unus Barthianus : jugo proVectus uterque ; unde ille : jugo pare vectus uterque.—343 Euneos Argoo in uno Behot.—344 In optimis Barthii membranis : par est concordia.—347 Alter at CEnomao unus Barth. uter effera raptent in duobus ejusdem codd.—348 Unus Behot. et ille.—352 Omnes olim in eodem

NOTÆ

338 *De grege Castaliæ*] De Pegasi grege, ait Lactantius, qui fontem Hippocrenen Musis et Apollini sacrum ungula sua produxit. Sed potius grex Castalius, equi Thessalici auditores fistulæ Apollinis. Lucem autem huic loco petes ex fabula Apollinis pastoris ejus cannam memorat Ovidius Met. II. *Stupuit qui sibila cannæ, &c.*] Dicit hunc gregem tantam cepisse voluptatem ex audita fistula Phæbi, ut nollet pasci.

341 *Subiere jugo*] Id est, uterque currum ascendit, quo vectus erat. Synecdoche autem *jugo*, pro curribus et equis.

342 *Nomen avo gentile Thoas*] Thoas

unus e geminis, cui mater Hypsipyle nomen avi Thoantis dederat. Vide lib. præced. vs. 465. *Atque omine dictus Euneos Argoo*] Euneos, alter e geminis Jasonis filiis, dictus Euneos a felici navigatione navis Argo.

348 *Getici Diomedis*] Diomedes hic fuit rex Thraciæ, qui equos humana carne pascebat. Hunc Hercules vicit, propriisque equis dedit devorandum, abductosque secum ejus equos dono dedit filio Hippodamo, ut hic affirmat cum Apollodoro Papinius ; licet aliqui, inter quos est Hyginus, dicant Herulem ipsos etiam equos occidisse. *Getici*] Quia Geta gens Thracia.

Pisæi juga patris habet: crudelibus ambo
 Exuviis, diroque imbuti sanguine currus. 350
 Metarum instar erat hinc nudo robore quercus,
 Olim omnes exuta comas, hinc saxeus umbo
 Arbiter agricolis: finem jacet inter utrumque,
 Quale quater jaculo spatium, ter arundine vincas.
 Interea cantu Musarum nobile mulceus 355
 Concilium, citharæque manus insertus Apollo
 Parnassi summo spectabat ab æthere terras,
 Orsa Deum (nam sæpe Jovem, Phlegramque, suique
 Anguis opus, fratrumque pius cantarat honores)
 Tunc aperit, quis fulmen agat, quis sidera ducat 360
 Spiritus, unde animi fluviis, quæ pabula ventis,

tem currum Pisæi parentis; ambo currus erant fœdati atrocibus spoliis, et horrendo cruore. Erat metarum vice hinc quercus solo trunco, olim spoliata omnibus ramis, hinc lapis terminalis iudex inter agricolas. Intervallum inter utrumque limitem tale erat, quale transmitteres vibrato quater jaculo, et emissa ter sagitta. Interea Apollo delectans florentem Musarum cœtum, digitis insertis fidibus citharæ, respiciebat regiones e summo Parnassi cacumine, et canebat Decorum acta; nam pius sæpe cecinerat Jovem, Phlegramque, ac laborem sui serpentis, et gloriam fratrum. Tunc refert, quis torqueat fulmina, quæ mens regat astra, unde incrementa amnibus, quæ alimenta ventis,

//////////

codice.—353 Put. *facit inter utrumque*.—358 Optimus Barth. *jam sæpe*. Dan. *Phlagraque castra*.—359 Dan. Put. Petav. et edd. vet. *pios*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. *uterque Behot*, et plerique Barthiani, *pius*; et sic ediderunt Gevart. Dan. Heins. in Amstel. Gronov. Barth. Veen. &c. Nonnulli

NOTÆ

349 *Pisæi patris*] Ænomai, cujus regia Pisæ erat.

350 *Diro*] Id est, humano crudeliter effuso: Ænomaus enim procos filix victos occidebat, Diomedes vero humana carne equos pascibat.

351 *Metarum instar erat hinc nudo robore quercus, &c.*] Sensus: Currum velocitate certaturis duplex meta erat, una unde exirent; altera unde reverterentur; inter has vero metas spatium ejusmodi interjacebat, quod jaculo quater emisso, aut arundine ter emissa, posses transmittere.

356 *Citharæ manus insertus*] Cui manus insertæ sunt chordis citharæ.

357 *Parnassi*] Montis Phocidos Apollini et Musis sacri.

358 *Phlegramque*] Phlegra locus, in quo Gigantes victi a Diis, et fulminibus percussi. *Suique Anguis opus*] Cædem Pythonis.

359 *Pius*] Quidam codices habent *pios*. *Honores*] Præclara facinora, ex quo honorem consecuti sunt.

360 *Quis sidera ducat Spiritus*] Secundum Platonicos, qui omnia divino spiritu impleri gubernarique affirmant. Virgilius *Æneid. vi.* ‘Principio cælum ac terras, camposque liquentes, Lucentemque globum lunæ, Titaniaque astra Spiritus intus alit.’

Quo fonte immensum vivat mare, quæ via soles
 Præcipitet, noctem quæ porrigat, imane tellus,
 An media, et rursus mundo succincta latenti.
 Finis erat, differt avidas audire sorores : 365
 Dumque chelyn lauro, textumque illustre coronæ
 Subligat, et picto discingit pectora limbo,
 Haud procul Herculeam Nemeen clamore reductus
 Aspicit; atque illic ingens certaminis instar
 Quadrijugi: noscit cunctos, et forte propinquo 370
 Constiterant Admetus et Amphiarus in arvo.
 Tunc secum, Quisnam iste duos, fidissima Phæbo
 Nomina, commisit Deus in discrimina reges?
 Ambo pii, carique ambo: nequeam ipse priorem

quo fonte ingens pelagus nutriatur, quod iter solem in occasum ducat, quod noctem extendat, an terra infima sit, an in medio aëre suspensa, atque etiam circumdata ignotis populis. Finierat, et remittit in aliud tempus audire sorores cupidas loquendi, et dum innectit testudini laurum, ac divitem plexum coronæ, et pectus discingit acupicta fascia, admonitus strepitu, cernit non longe Herculeam Nemeen, atque illic apparuit ei magna imago quadrijugi certaminis. Agnoscit omnes, et forte Amphiarus et Admetus in proximo agro constiterant. Tunc secum ait: Quodnam istud numen composuit secum invicem certaturos duos principes, carissimas Phæbo personas? Ambo religiosi, et ambo dilecti. Non possum dicere, quis præstantior

////////

codd. Barthiani, *cantabat*.—366 *Tumque Chelyn Dan.*—367 Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *distinguit*; Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Petrens. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *discingit*.—372 Behot. Dan. Put. et Petav. *Phæbi*.—374 Optimus Barthianus: *carisque mihi*.—380 Dan. Put. Petav. Lindenbrog.

NOTÆ

262 *Vivat mare*] Vivere etiam dicitur de iis quæ animam non habent. *Quæ via soles Præcipitet*] In Oceanum scilicet.

363 *Imane tellus*] Id dicit secundum opinionem quorundam Philosophorum, qui terram in infimo orbis loco collocabant, nec suspensam esse credebant.

364 *An media*] In medio suspensa. *Mundo latenti*] Antipodas intelligit per mundum latentem. Plerique enim Philosophi dubitarunt, an essent Antipodes, nec terram esse rotundam

credebant.

366 *Dumque chelyn lauro, textumque illustre coronæ Subligat*] Hoc ad morem citharædorum, inquit Lactantius, quia citharædi finito carmine coronam capiti detractam citharæ subligabant.

367 *Picto limbo*] Limbus proprie fascia quæ extremitati vestis assuitur. Hic pro zona sumit Poëta. *Picto*] Id est, acupicto.

368 *Herculeam Nemeen*] Nemeen vocat Herculeam, ob occisum in hac sylva ab Hercule leonem Nemeum.

Dicere. Peliacis hic cum famularer in arvis 375
 (Sic Jovis imperia, et nigræ voluere sorores)
 Thura dabat famulo, nec me sentire minorem
 Ausus; at hic tripodum comes, et pius artis alumnus
 Æthereæ: potior meritis tamen ille, sed hujus
 Extrema jam fila colo: datur ordo senectæ 380
 Admeto, serumque mori: tibi nulla supersunt
 Gaudia: jam Thebæ juxta, et tenebrosa vorago.
 Scis miser, et nostræ pridem cecinere volucres.
 Dixit, et os fletu pæne inviolabile tinctus
 Extemplo Nemeen radiante per æthera saltu 385
 Ocyor et patrio venit igne suisque sagittis.

sit. Hic cum serviebam in Peliæa regione (sic jussa Jovis, et atræ sorores decrevere) mihi famulo thus incendebat nec ausus est me credere sibi inferiorem; at ille socius tripodum, ac religiosus discipulus scientiæ cælestis. Ille Admetus tamen anteit beneficiis, sed hujus Amphiarai vitæ pensa jam in extrema colo sunt: longa annorum series datur Admeto, et tarde mori. Nulla lætitia tibi restat: jam prope sunt Thebæ, et opacum barathrum. Scis, infelix, et nostræ aves dudum tibi annuntiaverunt. Inquit, et vultu inviolabili lacrymis pæne rigato, statim delabitur in Nemeen saltu coruscante per aërem, velocior et paterno fulmine et suis telis. Ipse

et Cruc. *filu colo*; et sic legit Priscianus lib. vi. in ceteris: *fila colo*.—385
 Unus Behot. *extemplo N. r. p. aëra*.—387 *Ipse olim in terras optimæ Barthii*

NOTÆ

375 *Peliacis*] Thessalicis, a Pelio monte Thessaliæ. *Famularer*] Tangit fabulam, qua Apollo dicitur exilio mulctatus, ob occisos Cyclopas, pressusque inopia rerum omnium, operam locasse Admeto regi Thessaliæ gregibus pascendis.

378 *Tripodum comes*] Amphiarus vates et augur, et sacerdos Apollinis.

379 *Ille*] Admetus. *Hujus*] Amphiarai.

381 *Serumque mori*] Beneficio scilicet Alcestidis uxoris: Admeto enim graviter ægrotanti oraculum respondit, ipsum vitam propagaturum, si quis suorum vellet pro eo mori: renuentibus autem omnibus uxor Alcestis se promptissimam obtulit, ac

pro marito vicariam mortem subiit. Unde Juvenalis: 'Spectant subeuntem fata mariti Uxorem.' Vide Alcestem Euripidis.

382 *Et tenebrosa vorago. Scis miser, &c.*] Sciebat enim Amphiarus se periturum liatu terræ, et id per volatum avium, ut vidimus Theb. III.

384 *Et os fletu pæne inviolabile tinctus*] Ovidius: 'Neque enim cælestia tingi Ora decet lacrymis.'

385 *Radiante saltu*] Transcuntes enim per aërem Dii, meatus sui vestigium lucidum in aëre relinquebant.

386 *Patrio igne*] Fulmine Jovis patris Apollinis. *Suisque sagittis*] Sagittandi enim peritissimus Apollo.

Ipse olim in terris, cœlo vestigia durant,
Claraque per Zephyros etiamnum semita lucet.

Et jam sortitus Prothous versarat aëna

Casside: jamque locus cuique est, et liminis ordo. 390

Terrarum decora ampla viri, decora ampla jugales,

Divum utrumque genus, stant uno margine clausi;

Spesque, audaxque una metus, et fiducia pallens.

Nil fixum cordi: pugnant exire, paventque:

Concurrit summos animosum frigus in artus. 395

Qui dominis, idem ardor equis: face lumina surgunt,

Ora sonant morsu, spumisque, et sanguine ferrum

jam in terra erat, et adhuc in cœlo notæ meatus ejus restant, et clarus trames fulget adhuc in nubibus. Et jam Prothous concusserat cujusque sortes in aëna galea. Jam locus atque ordo ad carceres cuique attributus est. Viri et equi, magna terræ ornamenta, utrique numinum soboles, stant inclusi eodem margine. Spes, et audacia timori immixta, et fiducia pallori: nihil immotum in corde est. Optant egredi, et timent, generosus horror pervadit extrema membra. Qui fervor dominis, idem est et equis. Oculi micant igne, ora morsu strident, lupatum ardet spuma et cruore.

//////////

membranæ, cum glossa: 'Devenerat jam pridem ipse in terras.'—389 *Protheus* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Bnslid. Lipsian. et edd. vett. *Præcus* optimus Barthianus; *Præbus* duo alii Barthiani; *Prothous* Behott. *Prothoos* correxit Marklandus ad Sylv. iv. 2. 21.—391 *Unus* Behot. *decora alta viri decora alta jugales*; Dan. *decorique jugales*; Put. *decora æqua jugales*.—393 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et editiones veteres, au-

NOTE

387 *Ipse olim in terris, &c.*] Ad denotandam celeritatem Apollinis. Inutiles autem et adulterini videntur hi duo versus Guyeto.

389 *Jam sortitus Prothous versarat aëna Casside*] Moris enim erat in iis ludis ducere sortes, ut cuique certandi distribueretur locus, et omnis fraus abesset; et sortes in galea versabantur. Virgilius: 'Dejectamque ærea sortem Accepit galea.' Et Æschylus: Τρίτῳ γὰρ Ἑπεικλῶ τρίτος πάλος Ἐξ ὑπὸν πῆδησεν εὐχάλκου κρόνου. Sors enim tertia tertio Eteuclo exiit ex prona galea ærea. Ceterum *Prothous* Gronovius legit, non *Protheus*, ut habent impressi.

390 *Liminis*] Alii *limitis*.

392 *Divum utrumque genus*] Equi nimirum, ob Arionem Neptuno et Cereere ortum, et aurigæ.

393 *Audaxque una metus, et fiducia pallens*] Id est, audacia et fiducia admixtæ erant timori et pallori.

394 *Nil fixum cordi*] Id est, ardent exire, moxque timore reprimuntur.

397 *Ora sonant morsu, spumisque, et sanguine ferrum Uritur*] Signa generosi equi, spuma et fræni morsus. Apollon. lib. iv. Ἀργινόντα δ' ἐπὶ στομάτεσσι χαλινὰ Ἀμφὶς ὀδᾶκτᾶζοντι παραβλήδην κροτούντα. Splendentia fræna in ore circum in morsicantis similitudinem sonabant. Callimachus in lavacro

Uritur, impulsī nequeunt obsistere postes,
 Claustraque, compressæ transfumat anhelitus iræ.
 Stare adeo miserum est: percunt vestigia mille 400
 Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.
 Circumstant fidi, nexusque, et torta jubarum
 Expediunt, firmantque animos, et plurima monstrant.
 Insonuit contra Tyrrhenum murmur, et omnes
 Exsiluere loco: quæ tantum carbasa ponto? 405
 Quæ bello sic tela volant? quæ nubila cœlo?
 Annibus hybernis minor est, minor impetus igni:
 Tardius astra cadunt: glomerantur tardius imbres:
 Tardius e summo decurrunt flumina monte.
 Emissos videre, atque agnovere Pelasgi. 410
 Et jam rapti oculis, jam cæco pulvere mixti

Fores percussæ, nec carceres cos possunt retinere; coerciti furoris anhelitus transfumat: adeo grave est expectare: Mille passus perduntur ante cursum, et molesti ungula percunt absens stadium. Aurigæ circumfunduntur, et solvunt nodos, ac implexas jubarum, et corroborant animos, et docent plurima. Contra Tyrrhenus clangor signum dedit, et cuncti e carcere evolvere. Quæ vela citius navigant in mari? quæ sagittæ sic eunt in pugna? quæ nubes per aërem? minor est rapiditas hyemalibus fluvii, minor igni. Sidera lentius labuntur. Pluvie cōiunt lentius. Fluvii devolvuntur lentius e jugo montium. Græci profectos spectare, atque agnovere, et jam ablatis

daxque metus, una et fiducia.—401 Putean. et omnis.—405 Exiliere Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et editiones veteres. Dan. Heinsius ad Claudian. Rapt. Proserp. lib. II. vs. 198. legit: *quæ tantum nubila cœlo, Quæ bello sic pila volant, quæ carbasa ponto?*—407 Lipsii liber: *minor est Jovis impetus igni*; hoc habet etiam Exc. Cantab. sed supra vocem *Jovis* stat *minor*. Codex Vossianus exhibet: *minor impetus et Jovis igni*.—409 *Tardius in summo* Behot. 1. 2. *Tardius in summos* Dan. *montes unus* Behot. *Pro flumina* Dan.

NOTÆ

Palladis vocat ἀφρὸν χαλινοφάγων στομάτων, spumam orium fræna mandentium.

400 *Pereunt vestigia mille Ante fugam, &c.*] Proprium enim est, ut ait Lactantius, generosum equorum inquietudine pedum cursum anticipare. Virgilius de equo generoso: 'Stare loco nescit.'

401 *Absentem campum*] Id est, jam sibi videbantur currere in stadio, in

quo nondum erant.

404 *Tyrrhenum murmur*] Sonitus tubæ, quæ dicitur inventum Tyrrhenorum. Unde vocat Sophocles κώδωνα Τυρρηνικήν. Et Virgilius: 'Tyrrhenusque tubæ mugire per aëra clangor.' Hoc autem erat signum certantibus, ut exilirent: tuba enim signum dabatur ineundi certaminis.

410 *Emissos*] E carceribus supple.

411 *Jam cæco pulvere mixti* Vix in

Una in nube latent, vultusque umbrante tumultu,
 Vix inter sese clamore et nomine noscunt.
 Evolvere globum, et spatio quo quisque valebat
 Diducti: delet sulcos iterata priores 415
 Orbita: nunc avidi prono juga pectore tangunt,
 Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis:
 Colla toris crinita tument, stantesque repectit
 Aura jubas: bibit albentes humus arida nimbos.
 Fit sonus, immanisque pedum, tenuisque rotarum. 420
 Nulla manus requies, densis insibilat aër
 Verberibus: gelida non crebrior exsilit Arcto
 Grando, nec Oleniis manant tot cornibus imbres.

sunt oculis. Jam inserti in opaco pulvere occultantur in una caligine, et ob strepitum, et pulcerem vultus opacantem vix sese voce et nomine internoscunt. Explicuere se e turba, suntque diremti, quo quisque poterat intervallo. Repetita orbita delet priores sulcos. Nunc ardentes tangunt juga inclinato pectore: nunc obnixa genu curvant corpus adductis loris. Musculi crinitæ cervicis inflantur, et ventus recurvat erectas jubas. Sicca terra potat candidus spumas. Fit strepitus ingens pedum, et acutus rotarum. Nulla manus intermissio, resonat aër crebris flagellorum ictibus. Frequentior grando non cudit e frigido Septemtrione, nec tot pluviae fluunt ex cornibus Oleniis.

habet fulmina.—414 Unus Behot. et Dan. *quisque volebat*.—418 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. et edd. vett. *reflectit*; Dan. Put. Petav. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *repectit*.—421 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *densisque insibilat*; Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *densis insibilat*.—422 ‘Vera lectio; et sic optima membranae. In aliis perperam legitur *exiit Arcto*.’

NOTÆ

nube latent, vultusque umbrante tumultu, Vix inter sese clamore et nomine noscunt] Almotanabbi Poëta Arabum celeberrimus hæc sic expressit illo versu: ‘Phi jafal satar alhoïoun gabarat, facaenna iabserau beledan.’ In pugna pulvis oculos obstruit, et utique, ut si auribus viderent.

414 *Evolvere globum*] Id est, se expediverunt e globo.

417 *Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis*] Id est, genu clunes equorum lacescente ipsi duplicantur, ut fortius tendant habenas, retineantque equos nimio impetu currentes.

418 *Stantesque repectit Aura jubas*] Hom. Il. Ψ. Χαῖται δ’ ἐρπάζοντο μετὰ πνοιῆς ἀνέμοιο. *Jubæ movebantur flatibus venti. Impressi habent reflectit.*

419 *Albentes nimbos*] Spumas equorum.

423 *Oleniis carnibus*] Id est, capræ Amalthææ, et hædorum signorum celestium, quorum ortus tempestates maximas facit. Unde Virgilius: ‘Quantus ab occasu veniens pluvialibus hardis Verberat imber humum.’ *Oleniis*] Olenus Achaia oppidum, ex quo dicitur fuisse capra Amalthea, quæ Jovem uberibus aluit, quæque

Senserat adductis alium præsaus Arion
 Stare ducem loris, dirumque expaverat insons 425
 Œdipodioniden: jam illinc a limine discors,
 Iratusque oneri insolito truculentior ardet.
 Inachidæ credunt accensum laudibus: ille
 Aurigam fugit: aurigæ furiale minatur
 Efferus, et campo dominum circumspicit omni. 430
 Ante tamen cunctos sequitur, longeque secundus
 Amphiaras agit, quem Thessalus æquat eundo
 Admetus: juxta gemini, nunc Euncos ante,
 Et nunc ante Thoas: cedunt, vincuntque, nec unquam
 Ambitiosa pios collidit gloria fratres. 435
 Postremum discrimen erant Chromis asper, et asper
 Hippodamus: non arte rudes, sed mole tenentur
 Cornipedum: prior Hippodamus fert ora sequentum,

Arion scientia divinationis præditus agnoverat pressis habenis alium aurigam sedere, et innocens horruerat execrandum Œdipi filium; jam inde a carceribus furens, insensusque oneri, accenditur atrocior solito. Argivi putant inflammatum applausu. Ille fugit rectorem: rabidus horrenda minatur aurigæ, et visu quærit herum Adrastum per omnem campum. Anteit tamen reliquos equos. Sequitur illum Amphiaras, et currit, sed longo proximus intervallo, quem Thessalus Admetus currendo æquat. Gemini prope; nunc præcedit Euncos, et nunc Thoas, superant, et cedunt, et nunquam ambitiosus honor commisit inter se fratres concordēs. Ultimum certantium par, erant acer Chromis, et acer Hippodamus, non insciti artis, sed retardantur gravitate equorum. Hippodamus præcedens portat ora inse-

*****

Barth.—426 Nonnulli codices manuscripti: *nam illinc*.—427 ‘Distinctio capitalis post hoc verbum [*insolito*] est in optimo libro.’ Barth.—431 In edd. vett. distinguitur: *Ante tamen cunctos: sequitur, &c.* ‘Non opus cum doctissimo Barclaio aliam distinctionem inducere: *Ante tamen cunctos sequitur, &c.* quam in ejus Notis non sine vitio procuderunt insuper librarii.’ Barth.—434 Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Gevart. et Grasser. cum nonnullis codd. *cædunt*.—438 Barthius tollit dis-

NOTÆ

cum filiis suis in cælum recepta est. Vide Theb. III. 25.

424 *Arion*] Adraſti equus: dicitur præsaus, quia divinabat.

426 *Œdipodioniden*] Polynicem Œdipi filium.

428 *Inachidæ*] Argivi.

430 *Dominum*] Adrastum. Vide supra vs. 313.

431 *Ante tamen cunctos*] Supple,

‘*Arion currit.*’ *Longe secundus*] Ita de Salio Virgilius *Æneid.* v. ‘Proximus huic, longo sed proximus intervallo.’

434 *Cedunt*] Optime, ut Gronovius, Guyetus, et Peyraredus, non *cædunt*, ut habent impressi.

436 *Discrimen*] Hic significat certamen, seu par certantium.

Fert gemitus, multaque humeros incenditur aura.
 Speravit flexæ circum compendia metæ, 440
 Interius ductis, Phœbeius augur, habenis,
 Anticipasse viam, nec non et Thessalus heros
 Spe propiore calet: dum non cohibente magistro
 Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.
 Jam prior Œclides, et jam non tertius ibat 445
 Admetus, laxo cum tandem ex orbe reductus
 Æquoreus sonipes premit, evaditque parumper
 Gavisos: subit astra fragor, cœlumque tremiscit,
 Omniaque excusso patuere sedilia vulgo.
 Sed nec lora regit, nec verbera pallidus addit 450
 Labdacides: lassa veluti ratione magister

quentium, portatque anhelitus, et ejus humeri calefiunt multo flatu. Vates Apollinis speravit, missis interius habenis, se brevius iter præoccupaturum ad metam, circa quam flectendum erut, et Heros Thessalus ardet spe propinquiore, dum Arion, non coercente auriga, extendit se in orbes, et divagatur ad dextram. Jam Œclii filius anteibat, et jam Admetus secundus currebat, cum tandem marinus equus, revocutus ab exteriori gyro, festinat, et anteit parumper eos qui jam de victoria lætabantur. Clamor sidera penetrat, et cælum concutitur, ac omnes sedes patuere spectatoribus surgentibus. Sed pallidus Labdaci pronepos nec habenas regit, nec addit verbera. Ut cum nauta, perditio rationis usu, in undas et in scopulos præcipi-

////////

tionem post Cornipedum.—444 ‘Dubitatum olim de loci hujus scriptura docet boni libri status, in cujus textu verbum hoc omisum est, in margine autem scribitur: ‘velavit, id est erravit, vel exerrat, vel errarat.’ Barth.—446 Unus Behot. ab orbe reductus.—450 Pnt. pallidus audet.—451 ‘Ferri potest lassa veluti: cur tamen veterem non audiam lapsa veluti?’ Bern. In

NOTE

440 *Flexæ metæ*] Meta, λίθος καμπ-
 τῆρ Sophocli dicitur, ubi circumflec-
 teretur. Hinc νόσσα etiam Græcis.
 Alludit ad morem quadrigarum cur-
 riculum agitantium. Solent illi dili-
 gentem operam dare, qua metam at-
 tingere viderentur, sed non tange-
 rent: in eo enim summa aurigandi
 ars. Unde Horatio: ‘Metæque fer-
 vidis Evitata rotis.’ Vide Theocri-
 tum. Id. xxiv. Homerum II. Ψ. So-
 phoclem in Electra.

441 *Phæbeius augur*] Amphiaras.
 442 *Anticipasse*] Usus est eo verbo
 etiam præter alios Lucretius. *Thes-*
salus heros] Admetus.

443 *Magistro*] Polynice.

444 *Dexterque*] Id est, magis ad
 dextram it, relinquit inter se et me-
 tam nimium spatium, quo ceteri cur-
 rus transientes circa metam prius
 flectere possent.

445 *Œclides*] Amphiaras (Œclei
 filius.

446 *Laxo orbe*] Id est, ab exte-
 riore, hincque laxiore orbe.

447 *Æquoreus sonipes*] Arion a Nep-
 tuno procreatus, qui maris Deus.

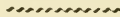
449 *Excusso*] Moto, surgente.

451 *Labdacides*] Polynices, Labda-
 ci pronepos.

In fluctus, in saxa ruit; nec jam amplius astra
 Respicit, et victam projecit casibus artem.
 Rursus præcipites in recta ac devia campi
 Obliquant, tenduntque vias, iterum axibus axes 455
 Inflicti, radiisque rotæ: pax nulla, fidesque.
 Bella geri ferro levius: bella horrida credas:
 Is furor in laude est: trepidant, mortemque minantur,
 Multaque transversis præstringitur ungula campis.
 Nec jam sufficiunt stimuli, non verbera: voce 460
 Nominibusque cient Pholoën Admetus, et Irin
 Funalemque Thoën, rapidum Danaëius augur
 Ascheton increpitans, meritumque vocabula Cycnum.

tatur; nec jam amplius observat sidera, et fortunæ permittit superatam scientiam. Rabidi rursus obliquant, ac pergunt iter in recta ac transversa stadii; rursus axes axibus illisi, et rotæ radiis. Nulla pax et fides, minus esset, prælia armis committi: putares ardentes acies. Ea rabies laudi vertitur. Tremunt, et intentant letum, et multæ ungulæ teruntur transversis cursibus. Nec jam aculei sufficiunt, non ictus flagellorum. Admetus voce et nominibus hortatur Pholoën, Irinque, et funalem Thoën; vates Argivus objurgat præcipitem Ascheton, et Cycnum dignum suo cogno-

quibusdam codd. laxa.—456 *Inflecti* unus Behot. Vide Not. Var.—457 Unus Behot. *levius ferro*.—458 *His furor in laude est* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. Bernartius correxit ex codd. Lang. Laur. Buslid. et Lipsian. et sic in ceteris.—459 'Non sine ratione versum hunc omittunt membranæ illæ laudatissimæ.' Burth.—460 Dan. Petav. Lang. Laur. Buslid. et edd. vett. *nec verbera*.—461 *Ametus et Iron* unus Behot.—462 *Funalesque Thoën* optimæ Barthii membranæ. *Funalemque Thoën* Dan. *Funantemque Thoën* Put.—463 *Æscheton* Put. et Petav. *Ascedon* unus Behot. *Esceton* Dan. *increpitat* unus Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Put. Petav. et edd. vett. *increpitans* Dan. alter

NOTÆ

452 *Astra*] Observatione enim astrorum cursum navigationis dirigebant nantæ, ante acus magneticæ inventionem.

455 *Iterum axibus axes Inflicti*] In quibusdam bonæ notæ libris est: *Inflecti*: alicubi annotatum pro 'inflectebantur.' Forte scribendum: *iterum axibus axes Infligi*. Gronov.

457 *Geri*] Gerentur.

459 *Multaque transversis, &c.*] Dum per transversa stadii currunt.

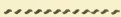
461 *Pholoën et Irin*] Pholoë et Iris nomina equarum Admeti. Supra: 'Vix steriles compescit equas.'

462 *Funalemque Thoën*] Funalis est, qui extra jugum incedit, et jugali opponitur, *σεραῖος*, et *σεραφόρος* Græcis dictus: *ζῦγος* enim dicitur qui jugum subit. Unde intelligimus funalem equum hunc vocari, qui extra jugum sit, sive ante, sive a latere jungatur; inde appellatus, quod fune, seu habena, aut catena etiam exterius regatur. *Danaëius augur*] Amphiaræus augur Argivus.

463 *Meritumque vocabula Cycnum*] Candore scilicet: supra de equis Amphiaræi: 'Ipse habitu niveus: nivei dant colla jugales.'

Audit et Herculeum Strymon Chromin, Euneon audit
 Igneus Æchion: tardum Calydonia laccessit 465
 Hippodamus, variumque Thoas rogat ire Podarcem.
 Solus Echionides errante silentia curru
 Mœsta tenet, trepidaque timet se voce fateri.
 Vixdum cœptus equis labor, et jam pulvere quarto
 Campum ineunt, jamque et tepidis sudoribus artus 470
 Effœti, et crassum rapit ejectatque vaporem
 Cornipedum flammata sitis: nec jam integer illis
 Impetus, et longi suspendunt ilia flatus.

mine. Strymon auscultatur Chromin Herculis filium: ardens Æthion Euneon: Hippodamus urget lentum Cydonem, et Thoas precatur accelerare maculosum Podarcem. Solus Polynices silet tristis vagante curru, et metuit se detegere tremmenti roce. Vixdum currere incœperant, et jam quarta vice stadium corripunt. Et jam jam enecta sunt membra calidis sudoribus, et accensa equorum sitis attrahit et emittit densum vaporem: nec jam illis prior rapiditas est, et longi anhelitus du-

Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—465 *Ethion* uterque Behot. *Æthion* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *Æchion* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. et recentt. *tardumque Calydonia* unus Behot. *tardumque Cydonia* Dan. Put. et Petav. *tardum Cidola* alter Behot. *tardumque Cidona* Exc. Cantab.—469 *Vix perceptus equis* Lipsian. unde Bernartius conj. *Vix ter cœptus equis*. Optimus Barthianus, *labor est*.—471 Unus Behot. *injeetatque*

NOTE

464 *Herculeum*] Hercule orinnum.

467 *Echionides*] Polynices, ab Echione, qui Thebanum regnum administravit post Cadmum.

469 *Vixdum cœptus equis*] Lipsii codex: *Vix perceptus*; unde Bernartius vult legi: *Vix ter cœptus*. *Et jam pulvere quarto Campum ineunt*] Curriculum quadrigarum ἵππων τελεῶν, id est, firmorum plenis annis, fuisse dicitur δωδεκάδρομον, seu spatiorum duodenum: ideoque et Pindarus Olym. iv. dixit δωδεκάγραμμα πόν τερμα δρόμον. Sed πωλικὸν ἄρμα, id est, teneriorum equorum, conficere solitum spatia octona. Hoc autem apud Græcos. Apud Latinos septena tantum conficiebantur spatia. Seneca Epist. xxx. 'Quomodo manifestior

notari solet agitatorum lætitia, cum septimo spatio palmæ appropinquant.' Sanctus Hieronymus in vita S. Hilarionis: 'Hoc si quidem in Romanis urbibus jam inde servatur a Romulo, ut propter felicem Sabinarum raptum, ab ipso quasi consilio-rum Deo, quadrigæ septeno currant circuitu.' Propertius ii. Eleg. 25. 'Aut prius infecto deposcit præmia cursu, Septima quam metam triverit arte rota.'

473 *Et longi suspendunt ilia flatus*] Equi suspiriosi, vel spiritus densioris, dum animam ducunt, 'ilia trahunt.' Virgilius Georg. iii. 'Imaque longo Ilia singultu tendunt.' Plinius 'ilia trahere' dixit lib. ii. cap. 6. Idem Lucanus lib. iv. Horatius: 'ilia ducere,' id est, vix spiritum recipere,

Hic anceps fortuna diu decernere primum
 Ausa venit: ruit, Hæmonium dum fervidus instat 475
 Admetum superare, Thoas: nec prætulit ullam
 Frater opem: velit ille quidem; sed Martius ante
 Obstitit Hippodamus, mediasque immisit habenas.
 Mox Chromis Hippodamum metæ interioris ad orbem
 Viribus Herculeis et toto robore patris 480
 Axe tenet presso: luctantur abire jugales
 Nequicquam, frænosque et colla rigentia tendunt.
 Ut Siculas si quando rates tenet æstus, et ingens
 Auster agit, medio stant vela tumentia ponto.
 Tunc ipsum fracto curru deturbat, et isset 485
 Ante Chromis; sed Thraces equi ut videre jacentem
 Hippodamum, redit illa fames, jam jamque trementem

cunt illa. Incerta diu fortuna tentavit primum hic decidere. Thoas cadit, dum ardens nititur vincere Admetum Hæmonium, nec germanus dedit ullum fratri auxilium: optaret quidem ille; sed Martius nepos Hippodamus se opponit, et intulit medios frænos. Mox Chromis robore Herculeo et totis patris viribus sistit Hippodamum axe intercepto ad interiorem metam, cum vellet eam flectere: jugales frustra nituntur progredi, et tendunt habenas, et rigentes cervices. Ut si quando æstus Siculas naves intercipit, et fortis Auster eas impellit, inflatis velis manent immotæ naves in medio pelago. Tunc Chromis Hippodamum rupto curru dejicit, et præcessisset; sed cum equi Thracii aspexerunt prostratum Hippodamum, sueta iis fames rediit, et jam furentes partiti fuerunt trepidantem, nisi Heros

vaporem.—474 Hinc anceps optimæ Barthii membranæ, et Behot. 1.—476 Ametum unus Behot. vel præbuit illam optimus Barthii codex pro v. l.—478 Unus Behot. medias immisit, omisso τῶ que.—478 Hippodamon in quibusdam scriptis; et ita legit Nic. Heinsius. jam jamque timentem unus Behot.—490

NOTÆ

ut fit in cursu: nam hac potissimum parte sentitur, quam sit liber aulhelitus. Turn. lib. XII. cap. 9.

475 *Hæmonium*] Thessalum: Thessalia enim prius Hæmonia dicta.

477 *Martius*] A Marte oriundus: Hippodami enim pater CEnomaus filius erat Martis.

480 *Viribus Herculeis*] Quia Chromis erat filius Herculis.

481 *Stant*] Id est, non moventur: hinc enim æstus, et inde Auster æ-

qualibus viribus tendunt; unde necesse est navem fieri immobilem.

485 *Ipsam*] Hippodamum.

486 *Thraces equi*] Diomedis enim Thracii fuerant ii equi. Vide supra.

487 *Redit illa fames*] Supra diximus Diomedis equos humana carne pasci solitos. Ut viderint igitur prostratum Hippodamum, jam se parabant ad illum devorandum.

Partiti furiis; ni fræna, ipsosque frementes,
 Oblitus palmæ, retro Tirynthius heros
 Torsisset, victusque et collaudatus abisset. 490
 At tibi promissos jamdudum Phœbus honores,
 Amphiaræ, cupit. Tandem ratus apta favori
 Tempora, pulverei venit in spatia horrida Circi.
 Cum jam in fine viæ, et summum victoria nutat:
 Anguicomam monstri effigiem sævissima visu 495
 Ora movet: sive ille Erebo, seu finxit in astu
 Temporis; innumera certe formidine cultum
 Tollit in astra nefas: non illud janitor atræ
 Impavidus Lethes, non ipsæ horrore sine alto
 Eumenides vidisse queant: turbasset euntes 500
 Solis equos, Martisque jugum: nam flavus Arion

*Tirynthius, victoriæ immemor, habenas et ipsos indignantes retro adduxisset, et superatus ac cum magna laude recessisset. At Phœbus tibi vult, Amphiaræ, dare honores, quos tibi pollicitus fuerat. Tandem putans occasionem idoneam præstandæ gratiæ, subit terribile spatium pulverei stadii, cum jam cursus sub finem esset, et victoria extremo nutabat. Erigit in aërem speciem portentis serpentibus criniti, et innumeris terroribus instructi distortet horrenda aspectu ora; seu ille eduxit ex Inferis hoc monstrum, seu in momento temporis formavit. Non illud ostiarius nigræ Lethes sine metu, nec ipsæ Eumenides possent cernere sine summo pavore: ter-
 risset incedentes solis equos, et Martis currum. Nam ut flavus Arion illud vidit,*

~~~~~

Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *victorque*; Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Venett. 3. 4. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et recentt. *victusque*.—492 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *apta favoris*; optimæ Barthii membranæ, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *apta favori*.—493 Optimus Barthii codex: *volat in spatia*. Pro Circi unus Behot. habet, *campi*.—494 *Cum jam fine* Behott. 1. 2. hoc est: *jā in fine*.—496 Optimæ Barthii membranæ: *seu finxerat astu*.—499 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *non ipse*; Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.

NOTÆ

489 *Tirynthius heros*] Chromis Herculis Tirynthii dieti filius.

490 *Victusque et collaudatus abisset*] Quia Chromis maluit palmam amittere, quam sinere, ut equi sui Hippodamum devorarent, quod fecissent, nisi adduxisset habenas, quo ipsi victoria e manibus elapsa est: unde merita laudes ipsi datæ.

491 *At tibi promissos*] Oraculum

enim acceperat, se curriculi certamine victorem futurum. *Vet. Schol.*

494 *Cum jam in fine viæ*] Hic versus suspectus Guyeto.

496 *Astu Temporis*] Corrige *actu*, id est, momento.

498 *Janitor atræ Lethes*] Cerberus.

501 *Jugum*] Illic, ut supra, pro curru et equis.

Ut vidit, saliere jubæ, atque erectus in armos
Stat, sociumque jugi, comitesque utrimque laboris
Secum alte suspendit equos. Ruit ilicet exul

Aonius, nexusque diu per terga volutus

505

Exuit: abripitur longe moderamine liber.

Currus: at hunc putri præter tellure jacentem

Tænarei currus, et Thessalus axis, et heros

Lemnius, obliqua quantum vitare dabatur

Transabiare fuga. Tandem caligine mersum

510

Erigit accursu comitum caput, ægraque tollit

Membra solo, et socero redit haud speratus Adraсто.

Quis mortis, Thebane, locus? nisi dura negasset

Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum?

Te Thebæ, fraterque palam, te plangeret Argos,

515

Te Nemeæ: tibi Lerna comas, Larissaque supplex

jubæ rigueret, et sublatis in altum prioribus pedibus stat, et secum celse suspendit collegam jugi, et equos utrimque laboris socios. Cadit statim Thebanus profugus, et diu volutatus per tergum, expedit se loris, et currus expers rectoris longe invehitur: at præter illum prostratum in cænoso loco currus Tænarei, et axis Thessalus, et Heros Lemnius transgressi sunt obliquo cursu, quantum licebat effugere. Tandem ille tollit caput pulvere obrutum, famulis accurrentibus, et erigit e terra elisos artus, et præter spem revertitur ad socerum Adrastum. Quæ moriendi opportunitas, Thebane? nisi aspera renuisset Tisiphone, quantum bellum potuisses finire? Te Thebæ, et frater palam, te Argos, te Nemea defleret: tua gratia Ler-

non ipsæ.—503 Optimus Barthii codex: *comitemque.*—505 Lactantius legit: *per terga volutos.*—506 Optimus Barthianus, *arripitur.*—511 *Erigit ad cursum comitum* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. et edd. vett. Mutavit Gronovius. Vide Not. Var.—512 In quibusdam codd. *Linden-*

NOTÆ

504 *Exul Aonius*] Polynices Thebanus.

505 *Nexus*] Supple habenarum, quibus involutus in tergo erat.

507 *Præter*] Gallice, *le long.*

508 *Tænarei currus*] Ampliarai. *Thessalus axis*] Currus Admeti Thessali. *Heros Lemnius*] Euneus: ceciderat enim Thoas, ut supra vidimus.

511 *Erigit accursu comitum caput*] *Erigit* supple Polynices. *Accursu*] Gronovius optime corrigit *accursu comitum*, et hic comites sunt ministri,

aulici satellites: lib. xi. 'Non desunt regi comites, sine,' &c. Antea enim legebatur *ad cursum*, nullo sensu.

512 *Redit*] Deportatur in gestatoria, seu lectica. Ita Vet. Schol. apud Barthium.

513 *Thebane*] Alloquitur Polynicem Poëta.

515. 516 *Te Thebæ, Argos, Nemeæ, Lerna, Larissa*] Oppida seu loca ex præcedentibus cognita.

516 *Comas Poneret*] Supra vidimus, crines in luctu positos.

Poneret; Archemori major colerere sepulcro.
 Tunc vero Œclides, quanquam jam certa sequenti
 Præmia, cum vacuus domino præiret Arion,
 Ardet adhuc cupiens vel inanem vincere currum. 520
 Dat vires, refovetque Deus: volat ocyor Euro,
 Ceu modo carceribus dimissus in arva solutis,
 Verberibusque jubas et terga lacessit habenis,
 Ascheton increpitansque levem Cycnumque nivalem.
 Nunc saltem dum nemo prior, rapit igneus orbes 525
 Axis, et effossæ longe sparguntur arenæ.
 Dat gemitum tellus, et jam tunc sæva minatur.
 Forsitan et victo prior isset Arione Cycnus,
 Sed vetat æquoreus vinci pater: hinc vice justa

na, et supplex Larissa crines secaret, et tibi illustrius sepulcrum exstrueretur quam Archemoro. Tunc autem Œclei filius, quamvis indubitata erat palma sibi sequenti Arionem, cum ille liber excusso rectore præcederet, flagrat tamen desiderio superandi vacuum etiam currum. Numen ei dat robur, et reparat: currit Euro velocior, ut si modo dimissus esset in stadium aperto limine, et jubas verberibus percutit, et loris terga equorum, objurgans celerem Ascheton, et candidum Cycnum: nunc sultera, dum nullus anteit, fervidus axis tollit rotas magnâ velocitate, et eracuatæ arenæ longe dissiliunt. Terra mugit, et jam tunc crudelis illi minatur. Forsitan Cycnus præcessisset superato Arione, sed puter murinus superari prohibet: hinc

~~~~~

brogii: aut speratus.—518 Duo codd. Barthiani: sequentur.—524 *Increpitans Scetumque levem* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Pnt. Petav. nms Behot. Plant. Lindenbrog. Crue. et Gevart. *Increpat Ascheton celerem* optimus Barthianus. Lect. nostram exhibent Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—526 ‘Melius scribatur *effusæ*; uno impetu proturbatæ.’ Barth.—527 Unus Behot. *etiam nunc*; Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. alter Behot. et edd. vett. *etiam tunc*; optimus Barthianus *et jam tunc*;

NOTÆ

517 *Archemori major colerere sepulcro*] Major honor tibi redderetur apud tuum sepulcrum, quam Archemoro.

518 *Œclides*] Amphiaræus.

520 *Inanem*] Excusso domino.

521 *Deus*] Apollo. *Euro*] Eurus ventus orientalis.

523 *Verberibusque jubas, &c.*] Hic versus quatuorque sequentes inspicit Gnyeto.

524 *Ascheton increpitansque levem*] Bernartius e veteribus codicibus cor-

Delph. et Var. Clas.

Stat.

rexerat: *increpitans Schetumque*, cum antea legeretur: *Ascheton increpitansque levem*, quod melius erat. Supra de Amphiaræo: ‘*Ascheton increpitat.*’ Nomen convenit veloci equo: *ἄσχετος* enim Græce, Latine *insuperabilis*.

527 *Dat gemitum tellus*] Quasi sub pondere currus Amphiaræi ingemisceret. *Et jam tunc sæva minatur*] Amphiaræo scilicet, qui hintu terræ perire debebat.

529 *Æquoreus pater*] Neptunus.

Gloria mansit equo, cessit victoria vati.

530

Huic pretium palmæ gemini cratera ferebant

Hereuleum juvenes: illum Tiryntius olim

Ferre manu sola, spumantemque ore supino

Vertere, seu monstri victor, seu Marte, solebat.

Centauros habet arte truces, aurumque figuris

535

Terribile: hic mixta Lapitharum cæde rotantur

æqua vice honor equo restitit, victoria mansit auguri. Huic duo juvenes portabant Herculis poculum pro victoriæ mercede. Olim Tiryntius hoc solitus erat una manu portare, ac plenum in os inversum infundere, seu monstra, seu hostes domuisset. In hoc calati erant torri Centauri, et aurum formidabile erat figuris: hic confusa Lapitharum strage volvantur lapides, tædæ, alia etiam pocula; ubique

~~~~~

Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *et jam tunc.*—530 ‘Melior lectio optimi exemplaris cedit, quam quæ in aliis est, cessit.’ Barth.—534 *Vertere seu monstribus* Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. quomodo conjectabat Bernartius. *Vertere seu monstro* citat Lindenbrogius. *Vertere seu monstri* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—536 Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Lang. Laur. Lipsian. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *cæde notantur*; Buslid. optimus Barth.

NOTÆ

530 *Gloria mansit equo, cessit victoria vati*] Equo, quia prius metam attingit, Vati vero, quia excusso Polynice primus palmæ appropinquavit. Sed et Polynices etiam victor renuntiari debebat, quia ejus equus vicebat, ut de Phidola Corinthio narrat Pansanias II. Eliacorum: ‘Phidolæ Corinthii,’ ait, ‘æqua prætereunda non est, cui Auræ nomen erat. Hæc ab ipsis carceribus excusso statim sessore, et cursum pristinum æque ac si rectorem habuisset servavit, et circa metam se convertit; audito vero tubæ sonitu ad cursum concitata est vehementius: cumque ad ludorum præfectos antevertisset, jam victoriæ se quasi compotem intelligens constitit. Elci Phidola victore renuntiato, ei, ut et æquæ simulacrum dedicaret, concesserunt.’

532 *Herculeum*] Id est, qui Hercules olim fuerat. *Tiryntius*] Hercules. Vide supra.

534 *Seu Marte*] Id est, justo exercitu. Multa enim gessit cum exercitu Hercules, ut cum Trojam et Cæchaliæ expugnasset, nec non etiam in Africa, ut testatur Sallustius: ‘Postquam,’ ait, ‘in Africa Hercules interiit, sicut putant, exercitus ejus variis gentibus permixtus est.’

535 *Centauros habet arte truces*] Supple, effictos, calatos. *Truces*] Ferociam Centaurorum expresserat ars calatoris. *Aurumque figuris Terribile*] Id est, ferocia Centaurorum, furorque quo in pugna ferebantur, tanta arte expressus erat, ut etiam terreret. Eodem dicendi modo Noster Theb. III. ‘Armaque in auro Tristia.’

536 *Hic*] In cratere. *Mixta Lapitharum cæde*] Nota pugna Lapitharum cum Centauris in nuptiis Pirithoi. *Rotantur*] Quidam codices *notantur*. Ipsam enim rotationem expressam dicit. Imitatur Sidonius

Saxa, faces, aliique iterum crateres; ubique
Ingentes morientum iræ: tenet ipse furentem
Hylæum, et torta molitur robora barba.

At tibi Mæonio fertur circumflua limbo 540

Pro meritis, Admete, chlamys, repetitaque multo

Murice. Phryxei natat hic contemtor ephebus

Æquoris, et picta translucet cœrulus unda:

In latus ire manus, mutaturusque videtur

Brachia, nec siccum speres in stamine crinem: 545

inimanes occumbentium iræ. Ipse arripit rabidum Hylæum, eumque intorta barba rotat. At tibi, Admete, portatur in præmium virtutis paludamentum circumsumtum Mæonia fimbria, et sæpius tinctum crebro murice. Hic natat juvenis Leander, contemtor fracti Phryxei, et glaucus translucet in acupicta unda. In latus fert manus, et videtur quasi alternis brachiis natet, nec expectes in stamine siccos capillos.

Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *cade rotantur.*—540 *At qui Mæonio* unus Belhot.—541 *Admete* in eodem codice.—544 *In latus ire manu legit* Marklandus ad Sylv. 1. 1. 82.—545 *Optimus Barthii codex, aliusque ejus.*

NOTÆ

Apoll. Paneg. Mai. ‘Prima cruentos
Consumunt ad bella cibos, Baccho-
que rotato, Pocula tela putant.’

537 *Aliique iterum crateres*] In hoc
aureo cratere efficti erant crateres
alii, quibus nempe Lapithæ et Cen-
tauri in Pirithoi nuptiis repentino
motu certarunt.

538 *Ipse*] Hercules.

539 *Hylæum*] Centaurum ferocis-
simum. Vide Ovid. Met. XII. *Torta*]
Supple ejus, Hylæi.

540 *Mæonio limbo*] Id est, limbo
acupicto arte Mæonia; Mæones enim,
Lydi postea vocati, lanificii operibus
texturaque, ut et Phrygii, insignes
erant, et acupungebant. Mæonia
autem, sen Lydia, Asiæ Minoris re-
gio.

541 *Repetitaque multo Murice*] Di-
bapha vocabatur ejusmodi vestis.
De murice vero sen purpura, vide
Theb. 1. 517. *Repetita*] Lucanus:
‘Cujus pars maxima suco Cocta diu
virus non uno duxit æno.’

542 *Phryxei æquoris*] Hellesponti,
cui nomen dedit Helle, Phryxi so-
ror, quæ in hoc mare cecidit: unde
‘Phryxæum’ vocat. *Contemtor ephe-
bus*] Designat Leandrum celeberrim-
um illum juvenem ex Abydo oppido
Asiæ in littore Hellesponti sito, qui
captus amore Herus, quæ Seston op-
pidum littoris oppositi incolebat, noc-
tu ad eam natabat: quod cum illi
sæpius feliciter successisset, audaci-
or factus, non dubitavit mari tumido
ac procelloso se credere, sed violentia
ventorum fluctuumque abreptus
periit. Hanc sive fabulam, sive his-
toriam celebravit carminibus inter
Græcos Musæus; et Ovidius hinc
sumsit argumentum Epistolæ Herus
ad Leandrum, et Leandri ad Hero.

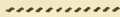
543 *Translucet*] Quia a perfectis
ita pinguntur natantes, ut inter un-
das eorum membra perluceant.

544 *Mutaturusque videtur Brachia*]
Nota morem natandi alternis bra-
chiis.

Contra autem frustra sedet anxia turre suprema
 Sestias in speculis: moritur prope conscius ignis.
 Has Adrastus opes dono victoribus ire
 Imperat: at generum famula solatur Achæa.
 Solicitat tunc ampla viros ad præmia cursu 550
 Præceleres: agile studium, et tenuissima virtus,
 Pacis opus, cum sacra vocant; nec inutile bellis
 Subsidium, si dextra neget. Prior omnibus Idas,
 Nuper Olympiacis umbratus tempora ramis,
 Prosilit: excipiunt plausu Pisæa juventus 555
 Eleæque manus: sequitur Sicyonius Alcon,
 Et bis in Isthmiaca victor clamatus arena

Contra autem sollicita Hero Septias nequicquam stat in speculo celsæ turris. Fax testis amorum prope extinguitur. Adrastus jubet has divitias ferri munere iis qui superaverant. At generum delent uncilla Achæa. Tunc Adrastus invitât ad magnam mercedem viros cursu veloces. Levis est exercitatio, et mediocris virtus, et pacis occupatio, cum sacra celebrantur, nec vanum in bello auxilium, si non datur vincere, sed fugiendum sit. Idas nuper velatus caput fronde Olympicu advolat omnium primus: quem Pisæa pubes, ac turbæ Elidis cum favore excipiunt. Alcon Sicyonius venit post illum, et Phædimus bis victor proclamatus in stadio Isthmico,

dem: nec siccum spectes; ita quoque Marklandus ibid.—551 *Proceleres* Dan. et optimus Barthianus.—553 *Behott*. 1. 2. *negut*.—556 *Scythionius* optimus

NOTÆ

545 *In stumine*] An *flumine*; nam Hellespontus fluminis instar esse potest.

547 *Sestias*] Hero sic dicta a Sesto patria: Musæo quoque Σηστίας 'Ηρώ. Dicitur *anxia*, supple, de Leandro natante. *Conscius ignis*] Id est, lucerna, qua Leandro natanti e specula seu turre alta prælucebat. Dicitur *conscius*, mutui scilicet utriusque amoris.

549 *At generum famula solatur Achæa*] Imitatur perpetuum summi antorem. Virg. *Æn.* v. 'Sic ait, et geminum pugnae promittit honorem Victori, velatum auro vittisque juvenecum, Ensem atque insignem ga-

leam solatia victo.' Mos enim certaminis, postremum, sive ab omnibus superatum, non indonatum abire.

550 *Solicitat*] Peracto quadrigarum certamine, transit Poëta ad eos quibus cursu certandum erat.

552 *Cum sacra vocant*] Nam sacris ludis adhibebatur.

553 *Si dextra neget*] Si fugiendum sit.

554 *Olympiacis ramis*] Oleastro. Vide supra vs. 6.

556 *Sicyonius*] E Sicyone Achaïæ urbe.

557 *Isthmiaca arena*] In ludis Isthmicis.

Phædimus, alipedumque fugam prægressus equorum
Ante Dymas, sed tunc ævo tardante secutus.

Multi et, quos varii tacet ignorantia vulgi, 560

Hinc atque hinc subiere : sed Arcada Parthenopæum
Appellant, densique crient vaga murmura Circi.

Nota parens cursu : quis Mænaliæ Atalantes

Nesciat egregium decus, et vestigia cunctis

Indeprensa procis ? onerat celeberrima natum 565

Mater : et ipse procul fama jam notus inermes

Narratur cervas pedes inter aperta Lycæi

et Dymas qui antea cursu superabat velocissimos equos, sed tunc ætate remorante sequebatur, et plures ex aliis populis, quorum nomina ignorantur, hinc et hinc ingressi sunt. Sed vagi susurri confertæ coronæ vocant, excitantque Parthenopæum Arcadem. Mater ejus cursu celebris est. Quis ignoret ingentem gloriam Atalantæ Mænaliæ ? et passus quos nulli proci poterant attingere ? Parens notissima filium gravat. Et ipse jam valde inclytus fertur pedes capere imbelles cervas per Lycæi

Barthii codex.—560 ‘ Non satis apte sententiam suam exprimit Papinius. Et versus meis auribus νοθεύει.’ Barth.—561 Parthanopeum Behot. 1. Partho-
nopeum Behot. 2.—563 Athlantis Behot. 1. 2.—567 ‘ Libri meliores aperta

NOTÆ

562 Circi] Circus hic abusive sumitur. Circi Romæ erant loca muris septa, in quibus equites pugilesque se exercebant; multique erant, ut Maximus, Flaminius, aliique.

563 Quis Mænaliæ Atalantes Nesciat egregium decus, &c.] Hic Papinius confundit duas Atalantas, et ex duabus unam tantum facit. Duæ enim fuerunt forma et agilitate pedum insignes: quarum una Schœni regis in Seyro insula filia, cursu cum procis certabat, ea lege ut victi morerentur, victori vero nuptiæ ejus contingerent. Multis tandem victis Hipponenes Martis aut Mercurii filius cum ea in certamen descendit, sumtis tamen prius a Venere tribus malis aureis in horto Hesperidum ortis, quæ, dum ille currebat, projiciebat. Illa, eorum capta pulchritudine, retarda-

ta est his colligendis, victaque Hippomeni nupsit. Altera autem fuit virgo Arcadia, quæ dedita venationi in sylvis versabatur. Hæc virginitatis conservandæ studio Dianæ se comitem dedit. Tandem accita a Meleagro regis Calydoniæ filio, una cum florentissima totius Græciæ juventute, ad venandum aprum Calydonium, prima aprum ferit: postea vero eodem Meleagro nupsit, ex quo Parthenopæum nostrum peperit. Vide Ovidium. Mænaliam vocat a Mænalo monte Arcadiæ. Diodorus tamen Siculus et Fulgentius Arcadium illam Schœneo patre natam tradunt: alii vero Iasii Argivorum regis filiam faciunt.

565 Onerat] Fama sua, supple.

567 Lycæi] Saltus montisve in Arcadia.

Tollere, et emissum cursu deprendere telum.

Tandem expectatus volucris super agmina saltu

Emicat, et torto chlamyden distibulat auro.

570

Effulsere artus, membrorumque omnis aperta est

Lætitia, insignesque humeri, nec pectora nudis

Deteriora genis, latuitque in corpore vultus.

Ipse tamen formæ laudem aspernatur, et arcet

Mirantes: tunc Palladios non inscius haustus

575

Incubuit, pinguique cutem fuscatur olivo.

Hoc Idas, hoc more Dymas, alique nitescunt.

Sic ubi tranquillo pellucet sidera ponto,

Vibraturque fretis cœli stellantis imago,

Omnia clara nitent: sed clarior omnia supra

580

Hesperos exercet radios, quantusque per altum

Æthera, cœruleis tantus monstratur in undis.

aperta, et cursu attingere intortum jaculum. Tandem exoptatus celeri saltu super turbam effulget, et dissolvit fibula aurea chlamydem. Membra ejus enituer, et omnis artuum gratia patuit, formosique humeri, nec pectus cedit imberbibus genis, et vultus a corpore obscuratur. Ipse tamen contemnit laudem pulchritudinis, et admirantes repellit. Tunc non ignarus artis perfudit se liquore Palladio, et fuscatur cutem pingui olivo. Dymas, et Idas, atque alii eodem modo resplendent. Sic cum astra apparent in quieto mari, et species sideris celi a ponto repercutitur, omnia clare micant: sed Hesperus omnibus lucidior emittit fulgorem, et quantus est in celso cœlo, tantus ostenditur in glaucis aquis. Secundus post eum oris specie Idus

~~~~~

præferunt, quod etiam majorem rem faciat.' Barth.—568 Dan. Put. Petav. et edd. vett. *deprehendere*. 'Malim reprehendere, quod in uno libro invenio.' Barth.—572 *Lætitia et insignes* Behot. 1. *Lætitia insignes humeri* Behot. 2.—576 Uterque Behot. *fuscatur oliva*.—578 Behot. 1. 2. *perlucent*.—581 *Hesperus* Dan. Put. Petav. Behot. 1. Behot. 2. pro v. 1. Lang. Laur. Buslid. Lipsiau. et edd. vett. *Hesperos* Behot. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.

NOTE

572 *Lætitia*] Noster etiam Earini coma: 'Olim etiam ne prima genas lanugo nitentes Carperet, et pulchræ fuscaret gaudia formæ.' Sic Apuleio lib. x. 'Membrorum voluptas, ut adhærens pressule [pallium bombycinum] membrorum voluptatem graphice liniaret.'

573 *Latuitque in corpore vultus*] Alii codices, *patuitque*. Sensus: Gratia Parthenopæi vultus quodammodo la-

tuit, aut obscurata est a formosa totius corporis venustate.

575 *Tunc Palladios non inscius haustus*] Chsrores enim, priusquam currerent, corpus oleo ungebant ad reddenda membra flexibilia. Dicuntur hic *Palladii haustus*, quia oleo, ex qua oleum exprimitur, Palladii sacra.

581 *Hesperus*] Stella Veneris, quæ aliis lucidior est planetis.

582 *Tantus monstratur*] Per oleum

Proximus et forma, nec multum segnior Idas
 Cursibus, atque ævo juxta prior : attamen illi
 Jam tenuem pingues florem induxere palæstræ, 585
 Deserpitque genis, nec se lanugo fatetur
 Intonsæ sub nube comæ. Tunc rite citatos
 Explorant, acuuntque gradus, variasque per artes
 Instimulant docto languentia membra tumultu.
 Poplite nunc flexo sidunt, nunc lubrica forti 590
 Pectora collidunt plausu : nunc ignea tollunt
 Crura, brevemque fugam necopino fine reponunt.
 Jam ruit atque æquum summisit regula limen,

est, nec multum cursu tardior, aut ætate præcurrens. Attamen unctæ palæstræ tenuem lanuginem illi induxerunt, et illa malis inserpit, nec se prodit sub umbra intonsi capilli. Tunc pertentant ex more et exstimulant veloces gradus, et peritis motibus excitant per diversam disciplinam torpentes artus. Nunc inclinuntur curvato genu : nunc feriunt magnis ictibus unctæ pectora : nunc levant fervida crura, et breve spatium currunt, et sistunt se, non proposito termino. Ut regula cecidit,

//////////

—583 *Proximus est forma* margo ed. Barth.—584 *Behot. 1. juxta prior*; Scho-liastes apud Barthium, *prope prior*.—589 *Exstimulant* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *Instimulant* Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. —590 *Behott. 1. 2. sidunt flexo*.—593 *Ut ruit* Exc. Cantab. Taurin. Dan. Put.

NOTE

sic candor corporis enitet. Hesperus autem quantus in cælo, hoc est, quam formosus visitur, tantus, tamque pulchre apparet etiam in subiecta aqua maris. *Vet. Schol.*

585 *Induxere*] Lanuginem unxere. *Guyetus*. Id est, oleum induxerat, seu obduxerat lanuginem teneram adhuc, et vix emergentem. Ego malim *induxere*, seu ‘emergere’ fecere. Bar-claus vero *induxere* hic pro delevere positum esse ait, et sensum esse: Partem jam decoris et formositatis absumserat, seu deleverat, assiduus palæstrarum usus. Ut et apud Cicéronem pro Domo sua: ‘Cum omnes adlescent, cœptum est referri de inducendo SC. Ab universo senatu reclamatum est.’ Sueton. Julio Cæs. c.

16. ‘Senatus amplissimis verbis colaudatum Cæsarem in integrum restituit, inducto priore decreto.’ *Pingues palæstræ*] Pingues ob oleum quo cursores ungebantur. Hinc etiam nitidæ, liquidæ, unctæ dicuntur Nostro, Lucano, aliisque.

586 *Nec se lanugo fatetur Intonsæ sub nube comæ*] Id est, coma nudante obumbratur. *Peyraredus*.

587 *Rite*] Hoc enim arte et disciplina fiebat.

589 *Docto*] Non fortuito, sed per artem meditato.

590 *Lubrica*] Ob oleum, quo persusa sunt.

593 *Regula*] Regula illa erat in stadio seu circo funis, qui per totam longitudinem carcerum extendeba-

Corripuere leves spatium, campoque refulsit
 Nuda cohors: volucres iisdem modo tardius arvis 593
 Isse videntur equi: credas e plebe Cydonum
 Parthorumque fuga totidem exsiluisse sagittas.
 Non aliter celeres Hyrcana per avia cervi,
 Cum procul impasti fremitum accepere leonis,
 Sive putant: rapit attonitos fuga cæca, metusque 600
 Congregat, et longum dant cornua mixta fragorem.
 Effugit hic oculos rapida puer ocyor aura

et aperuit cunctis æquale ostium, incasere stadium celeres, et nuda cohors in campo resplenduit. Veloces equi videntur cucurrisse lentius in eodem circo. Putares totidem sagittas emissas a sagittariis Cretensibus, et Parthis fugientibus. Hauri secus agiles cervi currunt in desertis Hyrcaniæ, cum longe audiverunt, aut audisse arbitrantur, rugitum fumelici leonis: incerta fuga agit consternatos, et pavor eos conglobat, et cornua alia aliis inserta edunt longum stridorem. Illic juvenis Mæna-

~~~~~

Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lind. et Cruc. *Jam ruit* Burm. Petrens. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—594 Unus Behot. *leve spatium*.—599 *Cum procul infausti* Behott. 1. 2.—600 Marklandus ad Sylv. 1. 1. 63. legit: *fuga cæca pavorque*.—601 In uno Behot. *cornua mista*.—604 *Inspiratque humeros* Dan. Pnt. Pe-

NOTÆ

tur, idemque sub initio Indorum, priusquam mitterentur quadrigæ aut cursores, demittebatur ad terram, quasi signum certaminis inenndi: quod clare indicat Statius, cum ait *regulam ruisse*, et protinus nudam cohortem cursorum corripuisse spatium.

596 *Cydonum*] Cretensium, a Cydone urbe Cretæ. Cretenses autem celeberrimi sagittarii.

597 *Parthorumque fuga*] Parthi et Persæ secundum varietatem dialecti iidem sunt, ut periti linguarum Orientalium notarunt, nec Tarich aut Teixera agnoscunt discrimen illud, quod vulgo inter Persas aut Parthos statuitur, et hoc nomen utrique sortiti sunt ab equitandi peritia: *faras* enim sive *pars* equitem significat: celebres autem equites Persæ Parthique. Orientaliores tamen regio-

nes Asiæ Parthi incolebant, quam Persæ, licet essent contermini: diu Orientis imperium tenuerunt. *Fuga*] Fugere enim simulabant, ut distraherent turmas hostium, reversique facilius profligarent distractas. Tacitus: 'Cum Parthus, sequi vel fugere pari arte suetus, distraheret turmas, spatium ictibus quæreret.' Propertius 11. Eleg. 8. 'Parthorum astutæ tela remissa fugæ.' Lucanus lib. 1. 'Torto Balearis verberare fundæ Ocyor, et missa Parthi post terga sagitta.'

598 *Hyrcana per avia*] Id est, per desertâ Hyrcaniæ, quæ provincia Persiæ adjacet Mari Caspio seu Hyrcano.

600 *Sive putant*] De pavore cervorum omnia trita. *Cæca*] Incerta; nesciunt enim quo fugiunt.

Mænalius, quem deinde gradu premit horridus Idas,
 Inspiratque humero; flatuque, et pectoris umbra
 Terga premit: post ambiguo discrimine tendunt 605
 Phædimus atque Dymas: illis celer imminet Alcon.
 Flavus ab intonso pendebat vertice crinis
 Arcados: hoc primis Triviæ pascebat ab annis
 Munus, et Ogygio victor cum Marte redisset,
 Nequicquam patriis audax promiserat aris. 610
 Tunc liber nexu, lateque in terga solutus
 Occursu Zephyri retro fugit, et simul ipsum
 Impedit, infestoque volans obtenditur Idæ.
 Inde dolum juvenis, fraudique accommoda sensit
 Tempora: jam finem juxta, dum limina victor 615

lius velocior celeri vento se visui præripit, quem mox dirus Idas gressu premit, et afflat humeros et imminet illius dorso halitu et umbra pectoris. Post dubia differentia certant Phædimus et Dymus. Velox Alcon illis instat. Flavus capillus pendebat ab intonso capite Arcadis: hunc a tenera ætate alebat donum Minervæ, et nimia fiducia frustra sponderat patriis altaribus, cum oceanus remeavisset ex bello Thebano. Tunc expeditus vinculo crinis, et late sparsus in tergum retro rapitur flatu obvii Faronii, et pariter illum impedit, et volans infesto Idæ offertur. Inde adolevens Idas meditatur fraudem, et cernit occasionem aptam dolis: nam cum prope

//////////

tav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *Inspiratque humero* Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—606 *Dymas* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *Dymas* optimus Barthianus, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—607 Optimus Barthianus: *nectebat vertice crinem*.—609 In eodem codice: *ab Ogygio*.—613 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *ostenditur*; Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *obtenditur*.—614 Behott.

NOTÆ

603 *Mænalius*] Arcas, id est, Parthenopæus.

604 *Inspiratque humero; flatuque, et pectoris umbra Terga premit*] Virgilius *Æneid.* v. 'Ecce volat, calcemque terit jam calce Diore, Incumbens humeris.' Homerus *Il.* Ψ. eadem habet.

608 *Arcados*] Parthenopæi. *Triviæ pascebat*] Morem supra retulimus, quo veteres comam alebant in honorem alienius Dei, quam postea sec-

tam mittebant in templum ejus Dei inclusam in Pyxide aurea. *Triviæ*] Id est, *Diauræ*, quæ 'Trivia' vocabatur, quia in triviis ei sacra fiebant, ut jam diximus.

609 *Ogygio*] Thebano.

610 *Nequicquam*] Quia in hoc bello periturus erat.

615 *Dum limina victor*] *Limen* pro qualibet extremitate, ut limes. Hic certe ultimam metam significat.

Parthenopæus init, correpto crine reductum
 Occupat, et longæ primus ferit ostia portæ.
 Arcades arma fremunt, armis defendere regem,
 Ni raptum decus et meriti reddantur honores,
 Contendunt, totoque parant decedere Circo. 620
 Sunt et quis Idæ placeat dolus: ipse regesta
 Parthenopæus humo vultumque oculosque madentes
 Obruit: accessit lacrymarum gratia formæ.
 Pectora nunc moerens, nunc ora indigna cruento
 Ungue secat, meritamque comam: furit undique clamor 625
 Dissonus, ambiguumque senis cunctatur Adrasti
 Consilium: tandem ipse refert: Compescite litem,
 O pueri! virtus iterum tentanda: sed ite

terminum victor Parthenopæus jam ostium subit, Idas illum retroagit apprehenso capillo, ac prægreditur, et primus pulsatur limen longi ostii. Arcades ad arma clamant, minantur armis tueri jus principis sui, nisi ablata gloria et palma ei debita restituantur, et volunt exire e toto circo. Sunt, et qui fraudem Idæ apprehendunt. Ipse Parthenopæus injecto pulvere implet faciem, et humida lumina. Lacrymarum venustas auxit ejus pulchritudinem. Percitus dolore, lacerat sanguineo ungue nunc pectus, nunc innoxium vultum, nunc sontes crines. Discors murmur fremit undique, et longævus Adrastus moratur in dicenda sententia. Tandem ipse ait: Reprimite rixam, o pueri, virtus iterum est experiunda, sed currite diversa

1. 2. ad commodam.—616 Parthenopæus unus Behot.—617 Dan. Put. Behott. 1. 2. et optimæ Barthii membranæ: ostia portæ; Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. hostia metæ; Lindenbrog. Cruc. et Gevart. ostia metæ.—619 Hic versus subjectus erat sequenti in Behot. 1.—620 Intendunt Dan. descendere circo Buslid. Put. et Venett.—621 Behot. 1. ipse rejecta.—622 Parthenopæus in eodem codice.—626 Optimus Barthianns, cunctantur Adrasti.—627

NOTÆ

617 Et longæ primus ferit ostia portæ] Infra: 'Irrupit clamore fores.'

620 Decedere] Quidam codices descendere: forma enim theatri hic circus descriptus est.

621 Regesta humo] Pulvere in caput fuso, ut fieri in luctu solebat.

623 Accessit lacrymarum gratia formæ] Achilles Tatius de Leucippe: 'Ἐπλήσθη δακρύων, καὶ εἶχεν αὐτῆς ἴδιον κάλλος καὶ τὰ δάκρυα. Lacrymis impleta est, et lacrymæ ejus habuerunt peculiarem gratiam. Virgilius Æneid. v. 'Tutatur favor Euryalum, lacrymæque decoræ.' Non indecenter

autem lacrymantem Parthenopæum inducit Poëta ob pueritiam et tenebram ætatem, quamvis viros lacrymantem etiam inducant Poëtæ.

625 Meritamque comam] Inde enim occasio injuriæ sibi faciendæ adversario oblata.

628 O pueri] Seniorum vox, et cum auctoritate patria suadentium. Et imitatur Virgilium Æn. v. 'Tum pater Æneas, Vestra, inquit, munera vobis Certa manent, pueri.' Et Æn. vi. 'Ne pueri, ne tanta animis assuescite bella.'

Limite non uno: latus hoc conceditur Idæ,
 Tu diversa tene: fraus cursibus omnis abesto. 630
 Audierant, dictoque manent: mox numina supplex
 Affatu tacito juvenis Tegeæus adorat:
 Diva potens nemorum, (tibi enim, hic tibi crinis honori
 Debitus, eque tuo venit hæc injuria voto,)
 Si bene quid genitrix, si quid venatibus ipse 635
 Promerui, ne, quæso, sinas hoc omine Thebas
 Ire, nec Arcadiæ tantum meruisse pudorem.
 Auditum manifesta fides: vix campus euntem
 Sentit, et exilis plantis intervenit ær,
 Raraque non fracto vestigia pulvere pendent: 640
 Irrupit clamore fores, clamore recurrit

semita: hoc latus Idæ datur, tu habe alterum: omnis dolus absit a cursibus. Audierant, probantque sententiam. Mox juvenis Arcadius tacito sermone supplex veneratur Superos: Diva sylvarum regina, (hic enim copillus tuæ gloriæ consecratus erat, et hæc contumelia mihi contigit e re tibi promissa,) si tibi mater quid gratum fecit venatione, si quid ego ipse, ne patiaris, precor, me Thebas proficisci cum hoc præsagio, nec tantum Arcadiæ ignominiam inurere. Patuit claro signo auditum fuisse; vix campus sentit currentem, et tenuis ær intercedit inter terram et pedes ejus, et rara vestigia arenam signant, nec deprimunt. Irruit in limen cum clamore, cum clamore ad ducem Adrastum recurrit, et anhelum spi-

~~~~~

Unus Behot. *composeite limen*.—631 Behot. 2. *dictoque parant*; Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. *dicto parent*; Behot. 1. Lang. Laur. Buslid. Lip-
 sian. Lindenbrog. Crue. et Gevart. *dictoque farent*. Vide Not. Var.—633
 Behot. 1. *tibi hic tibi*.—634 *Deditus* optimus Barthiannus.—639 *Sensit* unus
 Behot.—640 *Rasaque non fracto* correxit Nic. Heinsius in Advers. lib. II. cap.
 I.—641 *Irrumpit* unus Behot. et ita legit Nic. Heinsius in Advers. lib. IV.

NOTÆ

631 *Dictoque manent*] Variant scrip-
 ti. Alii habent *dictoque parent*: qui-
 dam, *dictoque farent*. Sed Grono-
 vius *manent* retinuit. Quod melius.
 Virg. Æn. II. 'Tu modo promissis
 maneas.' Et alibi: 'At tu dictis,
 Albane, maneres.' Cicero ad Atti-
 cum XV. 'Plerique negant Cæsarem
 in conditione mansurum.'

632 *Tegeæus*] Parthenopæus Ar-
 cas, a Tegea urbe Arcadiæ.

633 *Tibi enim hic crinis Debitus*]
 Supra: 'primis Trivie pascebat ab
 annis Munus.'

638 *Auditum*] Supple, fuisse.

639 *Et exilis plantis intervenit ær*]
 Tanta enim celeritate currebat Par-
 thenopæus, ut etiam ær inter plan-
 tas ejus terramque intercederet, quo
 significat Poëta, Parthenopæum vix
 tetigisse humum.

640 *Pendent*] Id est, vix signant
 terram.

641 *Irrupit clamore fores*] Lætus
 gaudio ob victoriam, et juveniliter
 clauans. Vct. Schol. Quæ vera est
 horum verborum sententia, non quam
 Faber affert Agon. lib. II. cap. 13.

Ante ducem, prensaue levat suspiria palma.
 Finiti cursus, operumque insignia præsto.
 Arcas equum dono, clypeum gerit improbus Idas,
 Cetera plebs Lyciis gaudet contenta pharetris. 645
 Tunc vocat, emissio si quis decernere disco
 Impiger, et vires velit ostentare superbas.
 It jussus Pterclas, et aënæ lubrica massæ
 Pondera vix toto curvatus corpore juxta
 Dejecit : inspectant taciti, expenduntque laborem 650
 Inachidæ. Mox turba ruunt: duo gentis Achææ,
 Tres Ephyrciadæ, Pisa satus unus, Acarnan

ritum reficit correpta palma. Peracti cursus, et merces laborum præsto est. Arcas equo donatur, malignus Idas refert scutum, reliquum vulgus lætatur contentum Lyciis pharetris. Tunc clamat, si quis strenuus jacto disco velit certare, et immanis roboris specimen dare. Pterclas jussus vadit, et flectens totum corpus vix prope dejecit lubricam molem aënæ massæ. Græci silentes intuentur, et examinant laborem. Mox prosilit multitudo: duo nationis Achææ, tres Corinthiæ, unus Pisa

cap. 4. p. 592.—642 Edd. vett. *pressaue levat*; Dan. *pressaue fovet*; Nic. Heinsius l. l. *pressaue fovet*.—645 *Lyciis vadit Barthius* ex codd. binis et uno optimo.—646 In quibusdam codd. Barth. *discernere disco*.—648 *Pterclas* Behot. 1. pro quo alter Behot. habet *Steietlas*.—652 *Ephyriadæ* Behot. 1.

NOTÆ

Quod laudes sibi suas occinere de more Hieronicarum voluerit Parthenopæus. *Barthius*.

642 *Prensaue* [*pressaue*] *levat suspiria palma*] Gestum eorum, qui rapido et anhelato cursu defatigantur, exprimit: solent enim plurimum appressa ad latus palma, seu manu, anhelum spiritum paulatim reficere, ac extendere.

643 *Insignia*] Præmia victoriæ, quæ virtutis insignia sunt.

645 *Lyciis pharetris*] Id est, in Lycia confectis, ubi optimæ fiebant. Lycia autem regio Asiæ Minoris sita inter Pamphyliam et Cariam, urbem habens Pataram oraculo Apollinis celebrem, unde 'Lycius' et 'Pataræus' vocatus est.

646 *Tunc vocat*] Supple, Adrastus, qui præsidebat his ludis. *Disco*] Dis-

cus erat rotunda moles saxeæ, vel plumbea, et ferrea, ejus jactu juvenes inter se certabant: fortior judicandus, qui aut altius in sublime, aut longius in tractu ultra designatum spatium projecisset. Qui ejusmodi ludo exercebantur, vocantur Plinio 'discoboli.'

648 *Lubrica*] Quia facile elabebatur manibus ob levitatem.

649 *Vix toto curvatus corpore*] Quod discus ille admodum gravis esset; nam gravia deponentes incurvari necesse est, alioqui in pedes onera deciderent.

650 *Expenduntque laborem*] Id est, reputant animo, quo quantoque labore ille discus projiciendus erat.

651 *Inachidæ*] Argivi. *Gentis Achææ*] Vide Theb. II. 161.

652 *Ephyrciadæ*] Corinthiæ, seu

Septimus : et plures agitabat gloria, ni se
 Arduus Hippomedon cavea stimulante tulisset
 In medios, lateque ferens sub pectore dextro 655
 Orbem alium : Hunc potius, juvenes, qui mœnia saxis
 Frangere, qui Tyrias dejectum vaditis arces,
 Hunc rapite : ast illud cui non jaculabile dextræ
 Pondus ? Et abreptum nullo conamine jecit
 In latus. Absistant procul, attonitique fatentur 660
 Cedere : vix unus Phlegyas, acerque Menestheus
 (Hos etiam pudor et magni tenuere parentes)
 Promisere manum : concessit cetera pubes
 Sponte, et adorato rediit ingloria disco.

oriundus, septimus Acharnan : et honor plures instimulabat, nisi procerus Hippomedon in medium prodiisset, hortantibus spectatoribus, et gerens latum discum sub dextra axilla, ait : Hunc potius, hunc tollite juvenes, qui itis lubefactum lapidibus muros, ac dirutum Thebanas arces : nam quæ manus non potest illam massam jaculari ? Et nullo nisi sublatam intorquet in latus. Discedunt longe, et perculsi cedere fatentur : vix Phlegyas solus et ardens Menestheus (nam hos verecundia et ingentes parentes retinuerunt) manus porrexere. Reliquum vulgus ultro cessit, et inhono-

Ephiriadæ Behot. 2.—653 Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. et Crnc. gloria Nisæ ; optimus Barthianus Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. gloria ni se.—657 In quibusdam scriptis, disjectum.—661 In optimo Barthii codice : atterque Menestheus. Damnat tamen eam scripturam, exemplo Virgilii producto, Lutatius.—661 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Venett.

NOTE

Isthmiacæ. Pisa] Elidis urbe. Acarnan] Acarnania, inde Acarnan, regio et pars Epiri, mersa medio sinu Ambraciæ : hanc regionem ab Ætolia dividit Achelous fluvius, vel, ut vult Solinus, Pindus mons, qui Acheloni parit.

653 Ni æ] Impressi habent Nisæ nullo sensu.

654 Cavea] Hic pro spectatoribus vel sociis qui in cavea erant.

655 Lateque] Huc illic.

657 Tyrias] Thebanas.

658 Cui non jaculabile] Cum despectu.

661 Vix unus] Notandum, cur unum dixerit, cum alterius etiam no-

men adiecerit. Sed hoc secutus Virgilium fecit. Ille enim ait : 'Vix unus Helenor, Et Lycus elapsi.'

662 Magni] Certaminibus inclyti. Tenuere] Ne parentum suorum viderentur minuisse virtutem.

663 Promisere manum] An discum illum jacere promiserunt, an porrexerunt manum ? Nam porrectio manuum erat indicium animi parati promptique ab subeundum certamen : e contrario remissio manuum, seu demissio, erat signum diffidentis suis viribus animi, detrectantisque discrimen, ac adversarium victorem turpiter agnoscentis.

664 Adorato] Id est, mirata cum

Qualis Bistoniis clypeus Mavortis in arvis 665
 Luce mala Pangæa ferit, solemque refulgens
 Territat, incussaque Dei grave mugit ab hasta.
 Pisæus Phlegyas opus inchoat, et simul omnes
 Abstulit in se oculos exhausto corpore virtus
 Promissa: ac primum terra discumque manumque 670
 Asperat: excusso mox circum pulvere versat,
 Quod latus in digitos, mediæ quod certius ulnæ
 Conveniat: non artis egens: hic semper amori
 Ludus erat, patriæ non tantum ubi laudis obiret

rum salutato disco revertitur. Sic in campis Thraciis Martis scutum molesto lumine percutit Pangæum montem, et suo fulgore solem consternat, et immane tinnit ab illisa Dei hasta. Phlegys Pisæus primus laborem suscipit, et in se convertit omnium lumina. Fortitudo ingens apparet in exercitato corpore. Ac primum terræ asperat manum ac discum: deinde rejecto circum pulvere, considerat, quæ pars disci inserenda est in digitos, et quæ certius congruat medio brachio. Non rudis erat hujusce disciplinæ. Hic ludus illi semper studio fuerat, non solum cum

Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *redit illa ingloria*; Behott. 1. 2. alii Barthiani, Gronov. Barth. Veen. et Delph. *rediit ingloria*.—668 Uterque Behot. *omnis*.—669 Dan. Pnt. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *exhausto in corpore*; Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *exhausto corpore*.—674 Unus Behot. *obire*.—675 Put. *utrumque sole-*

NOTÆ

horrore quodam quasi sacro. Petrus Faber Agon. lib. II. cap. 26. contendit hoc non intelligi debere de disco adversarii, seu Hippomedontis, sed Poëtam alludere ad morem, quo victi aut sponte cedentes, ac certamen detrectantes, adorabant disem Iphiti instauratoris ludorum Olympicorum: qui discus imponebatur in medio stadii mensæ, una cum præmiis victoriæ. *Rediit ingloria disco*] Optime, ut Theb. I. 'Et sævæ periit injuria mensæ.' Lib. VIII. 'Rediit ardore remisso Vultus.' Sic iidem, non 'rediitque.' Lib. X. 'Subiit ulticia Tydens Tartara.' Ubi pariter vitiantur. Gronov.

665 *Bistoniis*] Thraciis.

666 *Pangæa*] Plurali numero. Pan-

gæus singulari mons Thraciæ, in quo, ut refert Herodotus, aurea sunt et argentea metalla, et ad cujus radices Nestus fluvius defluit. Sed ad quid hæc comparatio referenda? unde inculeata videtur Guyeto. Potest dici, sicut clypeus Martis repercutiens solem ac mala luce feriens territat Pangæum montem, sic gravitas disci ab Hippomedonte allati territat eos qui certaturi erant.

671 *Asperat*] Ne manus elabatur.

674 *Patriæ non tantum ubi laudis obiret Sacra*] Id est, cum frequentaret ludos Olympicos Jovi sacros, qui tantam patriæ Pisæ honorem ac claritatem afferunt. Phlegyas enim Pisæus supra.

Sacra, sed alternis Alpheon utrimque solebat 675
 Metiri ripis, et, qua latissima distant,
 Non unquam merso transmittere flumina disco.
 Ergo operum fidens non protinus horrida campi
 Jugera, sed cœlo dextram metitur, humique
 Pressus utroque genu, collecto sanguine discum 680
 Ipse super sese rotat, atque in nubila condit.
 Ille citus sublime petit, similisque cadenti
 Crescit in adversum, tandemque exhaustus ab alto
 Tardior in terram redit, atque immergitur arvis.
 Sic cadit, attonitis quoties avellitur astris, 685
 Solis opaca soror: procul auxiliantia gentes

frequenturet sacra, quæ tantam claritatem suæ patriæ afferunt, sed solitus erat utrimque ab uno littore ad alterum Alpheum mensurare, et, qua undæ latiores erant, trans fluvium discum jacere, et discus nunquam in aquam cudebat. Ergo suis factis fretus non statim metitur spatiosa arva studii, sed cælo dextram, et premens terram utroque genu, ipse, collectis totis viribus, intorquet discum supra caput, et in nubes occultat. Ille celer subit excelsa, et quamvis videatur jam jam suo pondere casurus, surgit in oppositum aërem, et tandem impetu ab altitudine consumto, tardior in terram recidit, et agro infigitur. Sic soror umbrosa solis ruit, quoties abripitur a percussis sideribus: populi procul æra percutiunt, ut ei succurrant, et

~~~~~

bat.—679 Dan. Put. Petav. et unus Behot. sic cælo dextram metitur; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. sed cælum dextra metitur. Put. pro humique habet ubique.—683 Barthii codd. ab astris.—684 Tardior ad terram Put.

NOTÆ

675 *Alpheon*] *Alpheus fluvius* *Elidis* juxta *Pisas*. Vide *Theb. i.*

679 *Sed cælo dextram metitur*] *Id est, quid dextra valeat in cælum misso disco experitur.*

681 *Ipse super sese rotat*] *Experimenti tantum gratia, sive quasi præludens certamini. Ipse*] *Phlegyas scilicet.*

682 *Ille*] *Discus. Similisque cadenti*] *Ad visum retulit.*

683 *Crescit in adversum*] *Gravius evadit, id est, lentescit altitudinis nimietate, an cessit in adversum, legemus, id est, contra altitudinem? et e Laetantio elici potest. Guytus. Exhaustus ab alto*] *Consumto scilicet impetu, quo missus fuerat.*

684 *In terram*] *Alii codices, ad terram. Immergitur arvis*] *De gravitate casus altitudinis mensura monstratur. Lactantius.*

686 *Solis opaca soror*] *Luna. Tangit autem superstitionem veterum, qua credebant lunam magico carmine cælo devocari, illive subveniri æris timuit. Exemplum passim obvia apud profanos auctores. Adhæsisse hanc superstitionem etiam Christianis colligimus ex Homilia Maximi, ubi serio eos increpat. Primus Anaxagoras, ut refert Diogenes Laërtius in ejus vita, causam apernit defectus lunæ, sed superstitionem ex animis hominum avellere non potuit.*

Æra crepant, frustra que timent: at Thessala victrix
Ridet anhelantes audito carmine bigas.

Collaudant Danaï: sed non tibi molle tuenti,
Hippomedon, majorque manus speratur in æquo. 690

Atque illi extemplo, cui spes infringere dulce
Immodicas, Fortuna venit: quid numina contra
Tendere fas homini? Spatium jam immane parabat,
Jam cervix conversa, et jam latus omne redibat:

Excidit ante pedes elapsum pondus, et ictus 695
Destituit, frustra que manum dimisit inanem.

metuunt incassum; at orans Thessalis saga illudit bigas audito cantu laborantes. Applaudunt Danaï. Sed hoc non tibi cernenti placuit Hippomedon, et sperat Phlegyas se majori manus robore in latus discum jaculaturum. Sed Fortuna, cui placet immoderatas spes confundere, statim illi adversa contigit. Quid potest homo contra Deos? Jam accingebat se ad transmittendum ingens intervallum, jam contortum erat collum, et jam totum latus flectebatur. Moles elapsa ad pedes excidit, et irritus fuit conatus, et nequicquam laxavit vacuum manum. Doluerunt cuncti,

—693 Behott. 1. 2. *spatiumque immane*.—696 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et

NOTÆ

687 *Crepan*] Pro, crepare faciunt.

688 *Anhelantes bigas*] Pro bigas ipsius laborantis lunæ. Bigam enim poëtæ dant lunæ, ut jam diximus.

689 *Danaï*] Græci. *Sed non tibi molle tuenti*] An te molle tuente? id est, te torvis oculis intuentes, te invidente. *Guyetus*. Quidam sic interpretandum censent: Laudarunt Danaï, sed et hoc non molle, seu infirmum tibi visum est, o Hippomedon, seu infirmi et paucarum virium hominis hoc tibi parnit.

691 *Cui spes infringere dulce Immodicas, Fortuna venit*] Supple adversa. Et Fortuna hic sumitur pro Nemese. Crediderunt enim veteres esse quandam numinis vim, quæ nimias ac immodicas hominum spes infringeret, ac coerceret, et excelsa quæque deprimeret, *Φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα κωλύειν*. *Annot enim Deus omnia excelsa deprimere*, ut ait eleganter Ar-

tabanus, apud Herodotum lib. vi. Eamque numinis vim *φθόρον* vocabant seu *νέμεσις*. Nam Nemesis invidiæ affinis est, eamque inter *φθόρον* et *χαίρεκακίαν* mediam collocat Aristoteles Eth. lib. ii. Sic Græci, cum aliquem supra modum laudarent, addebant *εὐτυχίς*, *φθόρος ἀπέστω*, secunda uteris *fortuna, absit invidia*. Vocabatur etiam ‘Adrastia’ ab Adrasto nostro, qui primus ei templum erexit, atque ædem. ‘Rhamnusia’ etiam dicta, quod templum habebat in Rhamnunte oppido Atticæ. Et hinc discimus non debere hominem viribus suis fidere, ut fecit hic Phlegyas, sed non nisi invocato supremo numine ad quodvis agendum accingi.

694 *Et jam latus omne redibat*] Jaculantem describit: solent enim disceo certantes totum corpus flectere, ut majorem impetum imprimant disce, longiusque projiciant.

Ingemuere omnes, rarisque ea visa voluptas.
 Inde ad conatus timida subit arte Menestheus
 Cautior, et multum te, Maia nate, rogato
 Molis prægravidæ castigat pulvere lapsus. 700
 Illa manu magna, et multum felicior exit,
 Nec partem exiguam Circi transvecta quievit.
 Fit sonus, et fixa signatur terra sagitta.
 Tertius Hippomedon valida ad certamina tardos
 Molitur gressus: namque illum corde sub alto 705
 Et casus Phlegyæ monet, et fortuna Menesthei.
 Erigit assuetum dextræ gestamen, et alte

et paucis hoc placuit. Inde Menestheus consideration, et minus fidens arti, surgit ad laborem, et te multum orato, o fili Maia, multa terra aspergit lubricum ponderosæ molis. Illa proficiscitur manu valida, et multum fortunatior, et constitit transgressa magnam partem Stadii. Sonus auditur, et locus notatur fixa sagitta. Tertius Hippomedon promovel lentos gradus ad robusta certamina. Nam casus Phlegyæ, et Menesthei fortuna angunt eum in profundo animo. Attollit solitum

//////////

Gevart. demisit.—699 Maia create Put. Optimus Barth. rogando; etiam Cautius in eodem.—700 Molis prævalidæ Buslid.—703 Optimæ Barthii membranæ: meta sagitta.—706 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. moxet; Dan. Put. Petav. alii monet.—707 In optimo Barthiano non gestamen, sed cer-

NOTE

698 *Timida*] Hypallage, pro 'ipse timidus:' timidus enim factus erat casu Phlegyæ.

699 *Et multum te, Maia nate, rogato*] Bene: Mercurium enim palæstræ inventorem statuunt, et olei palæstrici. Heliodorus Theagenem nominat γυμνασιόν άνερα, καί αλοιφής εκ νέων άσκητην, την τε έναγώνιον 'Ερμού τέχνην ήκριβωκότα. Horatius: 'Mercuri facunde nepos Atlantis, Qui feros cultus hominum recentum Voce formasti cense, et decoræ More Palæstræ.'

700 *Castigat pulvere lapsus*] Id est, pulvere aspergit, ne ei elaberetur discus. Supra: 'At primum terra discumque manumque Asperat.'

703 *Et fixa signatur terra sagitta*] Locus quo discus cadebat sagitta fixa signabatur, ut notat ad hunc locum

Delph. et Var. Clas.

Lactantius, scilicet ut conspici possit a sociis certaminis, et distinguí a ceteris jactibus.

704 *Valida ad certamina*] Jactus enim disci magnas vires requirebat. Supra: 'Emissio si quis decernere disco Impiger, et vires velit ostentare superbas.' *Tardos Molitur gressus*] Et hoc ob molem et proceritatem corporis. Sic de Hercule sup. lib. 'Tarda se mole ferentem.'

706 *Casus Phlegyæ*] Cui discus exciderat. *Fortuna Menesthei*] Cui tam felix jactus contigerat.

707 *Assuetum dextræ gestamen*] Id est, quod gestare assueverat. Supra enim de Hippomedonte dixit: 'Lateque ferens sub pectore dextro Orbem alium.' In optimo codice, non *gestamen*, sed *certamen* scriptum est.

Stat.

Sustentans, rigidumque latus, fortesque lacertos
 Consulit, ac vasto contorquet turbine, et ipse
 Prosequitur: fugit horrendo per inania saltu, 710
 Jamque procul meminit dextræ, servatque tenorem
 Discus: nec dubia junctave Menesthea victum
 Transabiit meta: longe super æmula signa
 Consedit, viridesque humeros, et opaca Theatri
 Culmina, ceu latæ tremefecit mole ruinæ. 715
 Quale vaporifera saxum Polyphemus ab Ætna

gestamen dextræ, et celse sustinens explorat firmum latus, et robusta brachia, ac magno impetu jaculatur, et ipse post currit. It discus vi terribili per ærem, et jam longe recordatur dextræ, et impetum retinet; nec transgreditur superatum Menesthea incerto, ac propiore limite, sed quievit longe trans locum, ubi discus adversarii ceciderat, et concussit late videntes colles, et umbrosa circi cacumina, ceu pondere inmanis ruinæ. Eodem nisu Polyphemus arripuit lapidem ab ardenti Ætna,

//////////

tamen scriptum est.—708 Sustentans in omnibus Barthianis.—709 Consulit hinc vasto in optimo ejusdem.—713 Transabiit metas Put.—715 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil.

NOTÆ

Quam scripturam videtur agnoscere Lactantius: cujus verba sunt: 'Hoc est, quod consueverat aliis etiam certaminibus jaculari.' Et quis sano judicio discum *gestamen* dixerit, velut hastam aliquam? Nunquam enim gestatur, nec ulli usui sit gestatus discus. *Certamen* autem eleganter dixerit; ut ipsos certantes. Virgilius Ecloga vii. 'Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, magnum.' *Barthius.*

709 *Et ipse Prosequitur*] Quasi currendo post, celeritatem adderet disco.

711 *Dextræ*] Qua emissus fuerat.

713 *Æmula signa*] Fixam adversarii sagittam.

714 *Viridesque humeros*] Id est, umbones collium viridibus arboribus amictorum. *Et opaca Theatri Culmina*] In formam enim theatri hic circens describitur, ob facilem clivum,

seu ascensum. *Opaca Culmina*] Quia sylvæ, quæ summis collibus imminabant, quæ spatium circi cingebant ac clandeabant, umbram fundebant.

716 *Vaporifera Ætna*] Monte Siciliæ, flammæ, et ignes, fumumque evoemente. *Polyphemus*] Neptuni filius, corpore giganteo, unum tantum oculum, eumque in media fronte, habebat. Cum autem Ulyssem, vi tempestatis in Siciliam projectum, una cum sociis inclusisset in specu, quatuorque ex iis devorasset, ceteros eodem genere mortis occisurus, tandem ebrius, et multo somno obrutus, excæcatus est ab Ulysse adusto stipite. Ulysses autem inde astutia egressus fugiens naves repetiit. Ad strepitum igitur fugientium Polyphemus arreptum immane saxum projecit in mare, quo navis Ulyssis pene obruta est. Consule Odysseam et Æneid. iii.

Lucis egente manu, tamen in vestigia puppis
 Auditæ, juxtaque inimicum exegit Ulixen.
 Sic et Aloidæ, cum jam celaret Olympum
 Desuper Ossa rigens, ipsum glaciale ferebant 720
 Pelion, et trepido sperabant jungere cœlo.
 Tunc genitus Talao victori tigrin inanem
 Ire jubet, fulvo quæ circumfusa nitebat
 Margine, et extremos auro mansueverat ungues.
 Gnossiacos arcus habet, et vaga tela Menestheus. 725
 At tibi, ait, Phlegya, casu frustrate sinistro,
 Hunc, quondam nostri decus, auxiliumque Pelasgi,
 Ferre damus (neque enim Hippomedon inviderit) ensem.
 Nunc opus est animis infestos tollere cæstus

et manu etiam cæca jaculatus est lamen in vestigia navis, quam solvere audiebat, ac prope inimicum Ulyssem. . . . Tunc ortus Talao mittit victori pellem tigridis, quæ lucebat circumfusa fulco limbo, et cujus extremi ungues auro molliti fuerant. Menestheus obtulit Creticos arcus, et vagas sagittas. At, ait, o Phlegya, casu iniquo deluse, donamus tibi gerendum hunc gladium (non enim litore ducetur Hippomedon) ornamentum olim et adjumentum nostri Pelasgi. Nunc est opus animo

////////

Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. late tremefecit.—719 Vide Not. Var.—726 Put. frustrante sinistro.—731 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot.

NOTÆ

717 *Lucis egente manu*] Excæcatus enim fuerat ab Ulysse.

718 *Ulixen*] Ulysses Heros notissimus ex Iliade et Odyssea, rex insularum Ithacæ et Dulichii. Post hunc versum, tres posuit Gronovius, sed diverso caractere inventos, ut ait, in membranaceo codice Comitum Arundeliani: hos autem nec nimis affirmat esse Statii, quia in uno solo codice reperiit, nec tamen abjudicat, quia ab ejus ingenio alieni non sunt: hi autem tales sunt: *Sic et Aloidæ, cum jam celaret Olympum Desuper Ossa rigens, ipsum glaciale ferebant Pelion, et trepido sperabant jungere cælo.*

722 *Genitus Talao*] Adrastus. *Victori*] Hippomedonti. *Tigrin inanem*] Pellem tigridis. *Tigrin*] Simili modo etiam in Theb. 1. de pelle dixit:

‘Tergo videt hujus inanem Impexis utrinque jubis horrere leonem.’ *Tigrin*, metri necessitate accusativum Græcum posuit, pro *Tigrim*.

724 *Et extremos auro mansueverat ungues*] Id est, extremos ungues tigridis sectos, ne læderent, inauraverat. Virg. ‘Præfulgens unguibus aureis.’ Ubi Servius: ‘Ungues solent deaurari.’

725 *Gnossiacos*] Cretenses, a Gnoso Cretæ oppido.

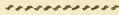
727 *Nostri Pelasgi*] Pelasgus hic Argivus erat, Triopæ regis filius, qui Cererem Argos venientem hospitio excepit, certioremq; fecit de raptu filiae Proserpinæ. Inde *nostri*.

729 *Nunc opus, &c.*] Adrastus, an Poëta loquitur? *Cæstus*] Cæstus pugilum arma. Erant genus quoddam

Cominus : hæc bellis et ferro proxima virtus. 730
 Constitit immanis cerni, immanisque teneri,
 Argolicus Capaneus : ac dum nigrantia plumbo
 Tegmina cruda boum, non mollior ipse, lacertis
 Induitur : Date tot juvenum de millibus unum
 Huc ait ; atque utinam potius de stirpe veniret 735
 Æmulus Aonia, quem fas demittere leto :
 Nec mea crudelis civili sanguine virtus.
 Obstupuere animi, fecitque silentia terror.
 Tandem insperatus nuda de plebe Laconum

ad levandos propius letales cæstus. Hæc fortitudo proxime accedit ad eam quæ in bello et in acie necessaria est. Subiit Argivus Capaneus proceritate et aspectu terribilis, et dum sua brachia duris coriis boum plumbo lividis vestit, æque durissimus, ait : Unum præbete mihi juvenem de tot millibus ; atque utinam potius accederet adversarius de gente Thebana, quem liceret morti tradere, nec mea fortitudo sæviat fundendo civilem cruorem. Mentis dirigere, et pavor silentium imperavit. Tandem Alcidas inexpectatus advolat de nuda Laconum gente. Doricæ regum

pro v. l. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. *timeri* ; Petrens. Behott. l. 2. unus Gronovii et Venett. *tueri* ; et sic legunt Marklandus ad Sylv. II. 1. 168. et Gronovius in Diatr. cap. 16. *teneri* Amstel. Gronov. Barth. et Veen.—737 *Ne mea crudiscat* optimus Barthianus.—738 *Obstupere animis* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *animi* uterque Behot. Am-

NOTE

chirothecarum e corio bubulo, cui ferrum plumbumve affixum erat, ut graviores fierent, lorisque alligabantur brachiis, ne inter certandum elaberentur. Cæstum agonas et imagines exhibet Hieronymus Mercurialis in Gymnastica. Vide et Manutium de Quæsitis per Epistolam lib. I. Ep. 9. et Turnebum lib. XIV. cap. 4. *Infestos*] Quia in hoc cæstum certamine sæpe de vita agebatur.

730 *Hæc bellis et ferro proxima virtus*] In aliis enim certaminibus certabatur tantum de gloria, ac cum paucis periculo : hic vero sæpe aliquis certantium vitam perdebat, ut in pugna.

731 *Immunis cerni, immanisque te-*

neri [*timeri*] Id est, proceritas et moles corporis Capanei admirationi erat et terrori omnibus eum cernentibus.

732 *Nigrantia plumbo*] Descriptio cæstum.

733 *Non mollior ipse*] Subintellige, crudis tegminibus boum. *Ipsæ*] Capaneus.

736 *Aonia*] Thebana.

737 *Crudelis*] Supple 'sit.'

739 *Nuda de plebe Laconum*] Lacones populi Laconicæ regionis Peloponnesi ejus caput Sparta, seu Lacedæmon. Dicuntur hic 'nudi,' quia Spartani Laconesque gymniciis exercitationibus dediti erant, quæ nudo corpore agebantur.

Prosilit Alcidas : mirantur Dorica regum 740
 Agmina : sed socii fretum Polluce magistro
 Norant, et sacras inter crevisse palæstras.
 Ipse Deus posuitque manus, et brachia finxit
 Materiam : (suadebat amor :) tunc sæpe locavit
 Cominus, et simili stantem miratus in ira 745
 Sustulit exultans, nudumque ad pectora pressit.
 Illum indignatur Capaneus, ridetque vocantem,
 Ut miserans, poscitque alium : tandemque coactus
 Restitit, et stimulis jam languida colla tumescunt.
 Fulmineas alte suspensi corpora plantis 750

copiæ stupent : sed ejus comites sciebant eum confidere magistro Polluce, ac adolevisse in religiosis palæstris. Ipse Deus manus ejus collocavit, et formavit lacertos ut materiam : (amabat enim illum :) tunc sæpe comminus eum posuit, et illum obstupescens æque ac se firnum et ardentem, latus illum levavit, et nudum ad suum pectus constrinxit. Capaneus aspernatur illum, ut miserans, et irridet lacessentem, et alium petit. Tandem coactus remansit, et jam iræ aculeis torpentes cervices inflantur. Illi tenentes corpus pedibus celsæ suspensum sustulerunt formidabiles

//////////

stel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—741 *Materiem* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Mater* rem optimus Barth. *Materiæ* in aliis ejusdem codd. *subdebat amor* in optimo.—746 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *nudusque* ; Dan. Put. Petav. uterque Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *nudumque*.—748 Unus Barthianus pro v. l. *poscitque duos*.—749 Optimus Barth. *languida*

NOTÆ

740 *Dorica*] Peloponnesia. Doreæ enim, ut jam diximus, ducibus Heraclicidis Peloponnesum occupaverunt.

742 *Sacras palæstras*] Vel quia in sacris fieri solebant, vel quia inventor palæstræ Deus erat.

743 *Deus*] Pollux pugil celeberrimus, Tyndari et Ledaë filius, relatus inter Deos, cum fratre Castore.

744 *Materiam : (suadebat amor :)*] Rectius distinguit Gronovius, et *brachia finxit Materiam : (suadebat amor.)* Tunc sæpe. Positis scilicet duobus punctis post vocem *Materiam :* et his vocibus (*suadebat amor*) parenthesi inclusis, per epexegesin, ut sit instar materiæ. Virgilius *Æn.* vi. 'Fera corda domat, fugitque premendo.' Ceterum hic

versus Guyeto suspectus; Quid enim, ait, sibi vult?

745 *Stantem*] Erigere enim sese, cervicemque attollere, cum certarent, in more erat pugilibus. Unde ἵστάναι, ἵστασθαι, ἀνταρίστασθαι, pugilum proprium.

750 *Fulmineas alte suspensi corpora plantis Excere manus*] *Plantis* pro articulis. *Vetus Schol.* Ad morem pugilum. Nam qui cæstibus pugnabant, erigebant sese, et ut aves in aëre, sic illi in altum sese extollebant. Deinde brachia ferendi gratia in sublime elevare solebant. Plerique Poëtæ hanc exaltationem scribunt. Virgilius *Æn.* v. 'Constitit in digitos extemplo arrectus uterque.' Valerius

Erexere manus : tuto procul ora recessu
 Armorum in speculis, aditusque ad vulnera clusi.
 Hic quantus Stygiis Tityos consurgat ab arvis,
 Si torvæ patiantur aves, tanta undique pandit
 Membrorum spatia, et tantis ferus ossibus extat. 755
 Hic paulo ante puer, sed enim maturius ævo
 Robur, et ingentes spondet tener impetus annos,
 Quem vinci haud quisquam, sævo nec sanguine tingi
 Malit, et erecto timeat spectacula voto.

manus, abducentes longe retro capita, et se tegentes cæstibus, et claudentes ad plagas aditum. Hic tantus, quantus Tityus erigeretur in Stygiis campis, si truces sinerent volucres, tantam undique extendit artium amplitudinem, et tantis ossibus immanis eminet. Hic puer paulo ante, sed vires ætatem præcesserant, et juvenilis ardor promittit gloriosam vitam, quem nullus vellet superari, aut diro cruore conspergi, et cui spectatores metuant manifesto studio. Ut oculis sese lustraverunt,

//////////

corda; quod ille probat.—752 Dan. Put. Petav. et edd. vett. clausi.—753 Heu quantum unus Behot.—758 Unus Behot. neque sanguine tyngni; alter Behot. neque sanguine lingui.—759 Behot. 1. Lipsian. Burm. et Veneti. ti-

NOTÆ

Flaccens de Polluce : 'Semper et in digitis, et summi pulvere campi Porrectusque redit.' Id est, omni modo sese extendens. Vide Macrobiium lib. v. cap. 7.

751 *Tuto procul*] Supple 'sunt.' Significat, ait Cruceus, ora atque oculos fuisse quasi in specula, et identidem prospexisse imminentes ab adversario armorum, id est, cæstum ictus. Consonat illud de Darete et Entello pugnantibus : 'Abduxere retro longe capita ardua ab ictu.' Quid si Hellenismum Poëtis familiarem admittamus in illis vocibus 'procul armorum?' ut sit, *πρόβρω τῶν ὀπλῶν* : sensus erit clarissimus.

752 *Armorum in speculis*] Hic versus suspectus Guyeto, nec a Laetantio agnoscitur.

753 *Hic*] Capaneus. *Quantus Tityos*] Vide quæ diximus de Tityo Theb. i. 710.

754 *Si torvæ patiantur aves*] Theb. xi. ubi etiam Capaneum comparat cum Tityo : 'Ipsæ horrent, si quando pectore ab alto Emergunt, volucres.'

756 *Hic*] Alcidas.

757 *Et ingentes spondet tener impetus annos*] Id est, ardor teneræ ætatis magnam futuræ virtutis claritatem spondet in posterum.

758 *Haud quisquam*] Etiam qui adversario faverit.

759 *Spectacula*] Pro spectatoribus, sicut 'matrimonia' pro 'matronis' apud Livium lib. x. Sic 'præsidia,' pro 'præsidariis,' 'custodiæ,' pro 'vinctis,' 'servitia,' pro 'servis.' *Erecto voto*] Laetantius explicat suspensio favore. Malim manifesto, quia ea quæ eriguntur manifestiora reddantur. *Timeat*] Naturale enim est timere pro infirmioribus et junioribus.

Ut sese permensi oculis, et uterque priorem 760
 Speravere locum, non protinus ira, nec ictus :
 Alternus paulum timor, et permixta furori
 Consilia, inclinant tantum contraria jactu
 Brachia, et explorant cæstus, hebetantque terendo.
 Doctior hic differt animum, metuensque futuri 765
 Cunctatus vires dispensat : at ille nocendi
 Prodigus, incautusque sui, ruit omnis, et ambas
 Consumit sine lege manus, atque irrita frendit
 Insurgens, seque ipse premit. Sed providus astu,
 Et patria vigil arte Lacon, hos rejicit ictus, 770
 Hos cavet : interdum nutu, capitisque citati
 Integer obsequio, manibus nunc obvia tela
 Discutiens, instat gressu, vultuque recedit :
 Sæpe etiam injustis collatum viribus hostem

et uterque expectavit, ut alter certamen inciperet, non extemplo furore corripuntur, non infligunt ictus, sed mutuus paulum metus, et deliberatio iræ adjungitur. Tantum deprimunt jactu alternos lacertos, et cæstus experiuntur, et molliunt tractando. Hic Alcidas peritior servat spiritum, et timens ne certamen in longum trahatur, robur paulatim dispensat : at ille Capaneus lædendi avidus, suique improvidus, totus insilit, et fatigat ambas manus sine arte, et incassum fremit, erigens sese, et seipsum impedit. Sed Spartanus solers, et sagax arte patria, retundit hos ictus, hos vitat : interdum motu et obsequio capitis prompte declinantis intactus, nunc eludens manibus obvios cæstus, urget gradu, et faciem retro abducit. Sæpe etiam fretus animo sponte subit et opacat, ac alte aggreditur adversarium,

////////

meant spectacula ; Petrens. timeāt, i. e. timeant.—763 Unus Behot. inclinant tandem.—764 Behott. 1. 2. hebetantque ferendo, et in utroque pro v. l. terendo.—766 Cunctatus vires optimæ Barthii inembranæ ; Cunctatur vires Put.—770 Behott. 1. 2. hos ejicit ictus.—772 Ales et obsequio unus Barthianus, et pro v.

NOTÆ

760 *Ut sese permensi oculis*] Qui cæstibus certabant adversarios oculis lustrabant, ut viderent, qua dispositione erant inter certandum, et ut observarent, qua parte debiliores erant. *Et uterque priorem Speravere locum*] An uterque speravit lustrato hoste, se victorem futurum, ac priorem locum habiturum, judicando illum inferiorem? An expectarunt,

inter certamen inciperet? quod secutus sum.

765 *Doctior hic*] Alcidas.

766 *Ille*] Capaneus.

768 *Frendit*] Pro 'frendet,' ut 'servit' pro 'servet.' *Irrita*] Pro 'irrite.'

773 *Vultuque recedit*] Supra : 'Tuto procul ora recessu.'

(Is vigor ingenio, tanta experientia dextræ est,) 775
 Ultro audax animis intratque et obumbrat, et alte
 Assilit; ut præceps cumulo salit unda minantes
 In scopulos, et fracta redit, sic ille furem
 Circuit expugnans: levat ecce, diuque minatur
 In latus, inque oculos: illum rigida arna caventem 780
 Avocat, et manibus necopinum interserit ictum
 Callidus, ac mediam designat vulnere frontem.
 Jam enor, et tepido signantur tempora rivo.
 Nescit adhuc Capaneus, subitumque per agmina murmur
 Miratur: verum ut fessam super ora reduxit 785
 Forte manum, et summo maculas in vellere vidit,
 Non leo, non jaculo tantum indignata recepto
 Tigris: agit toto cedentem servidus arvo

iniquis viribus congregientem; tanta est animi fortitudo, et dextræ experientia. Ut aqua rapida mole invehitur in celsas rupes, et elisa remeat, sic ille assiliens circuit hunc furem. Attollit ecce Alcidas manus, et diu fingit impetere adversarii latera, et oculos. Avertit illum Capaneum observantem diros cæstus, ac astutus per intermedius manus adversarii infligit ei inexpectatum ictum, ac plaga notat mediam frontem. Jam sanguis fluctat, et tempore notantur tepido rivo. Capaneus non sentit adhuc, stupetque repentinum susurrum editum per multitudinem: verum ut forte retulit fatigatam manum supra vultum, et cernit in summo vellere sanguinem, non leo, non tigris recepta sagitta exarsit tanto furore. Ver-

*****

1. *Providus obsequio.*—775 Unus Behot, *experientia dextræ*, omisso τῆς est.—776 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. et Gevart. *instatque*; alter Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *intratque*.—777 Behot. 1. 2. *minantis*; optimus Barthianus: *ecce et utrumque minatur*. Jortinus conj. *minante*, vel *minanti*.—781 *Avocat* Put. unus Behot. et meliores Barth. *Evocat* Dan.—782 *Callidus nec mediam uterque* Behot.—795 Dan. Put. Petav. Lang. Laur.

NOTE

776 *Ultro audax animis*] *Suspectus* versus Guyeto.

777 *Assilit*] *Hinc Gallicum, Assailir.*

778 *Furem*] *Quidam codices, ferentem, et supple 'se.'*

779 *Circuit, &c.*] *Hic versus suspectus* Guyeto cum tribus sequentibus, quos ineptos vocat, quare τὸ *Circuit* coniungendum censet cum τῆς

ac mediam versus 782.

781 *Interserit ictum*] *Medium manibus ictum fronti infert. Vetus Schol.* Amare Papinium sic composita verba facile est notare. 'Sere re ictum' dixit, exemplo Lucretii, et aliorum.

786 *In vellere*] *Quia pentadactylos laneos habebant sub cæstibus, ut ait Lactantius.*

Præcipitatque retro juvenem, atque in terga supinat,
 Dentibus horrendum stridens, geminatque rotatas 790
 Multiplicatque manus: rapiunt conamina venti,
 Pars cadit in cæstus: motu Spartanus acuto
 Mille cavet lapsas circum cava tempora mortes,
 Auxilioque pedum: sed, non tamen immemor artis,
 Adversus fugit, et fugiens tamen ictibus obstat. 795
 Et jam utrumque labor, suspiriaque ægra fatigant.
 Tardius ille premit: nec jam hic absistere velox:
 Defectique ambo genibus, pariterque quierunt.
 Sic ubi longa vagos lassarunt æquora nautas,
 Et signo de puppe dato posuere parumper 800

sat ardens, ac urget per totum stadium juvenem retrocedentem, ac eum in tergum prostermit. Frendens dentibus immaniter, iterat, et multiplicat rotatos ictus. Excipiunt venti nisus, pars in cæstus labitur. Lacon celeri motu capitis, pedumque ope declinat mille neces illatas circa cava tempora: sed non tamen oblitus disciplinæ fugit tergo hosti verso, et fugiens tamen ictibus resistit. Et jam opera, et æger anhelitus utrumque lassat. Ille Capaneus instat segnius, nec jam hic Alcidas tam promptus ad resistendum, deficientibusque poplitibus ambo similiter conquierunt. Sic cum longa maris navigatio fatigavit errabundos nautas, et facto de puppe in-

//////////

Buslid. Lipsian. unus Behot. alii Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. *Adversus fugit*; alter Behot. et optimæ Barthii membranæ, *Adversus*, quod receperunt Gronov. Daum. Veen. et Delph.—797 ‘Non ausim damnare hanc scripturam, omnibus libris eam tuentibus: clarins tamen et facilius legatur, *obsistere*.’ Barth.—798 *Defessique* unus Behot.—800 *Ad signum de puppe datum* optimus Barthianus; *Et signum de puppe datum* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. et Lipsian. *Et signo de puppe dato* Behot. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et

NOTÆ

789 *Atque in terga supinat*] Non inde tamen victor Capaneus, ut hoc loco videmus. Hinc fallitur Mercenialis artis Gymn. lib. II. cap. 9. scribens in vetusta pugilum pugna vincere illum qui adversarium pugnorum ictibus in terram prosterneret; hoc solum verum erat in lucta.

792 *Motu acuto*] Supple capitis.

795 *Adversus*] Id est, non verso tergo, sed obverso in hostem vultu retrocedit: quod artis erat, non timoris.

797 *Ille*] Capaneus. *Hic*] Alcida-

mas.

798 *Pariterque quierunt*] Hæc quies seu pausa fiebat reparandis quæ concidebant animi corporisque viribus; postea redintegrabant certamen.

800 *De puppe*] A gubernatore. Nam pertica quædam est in navi, quam hortator remigum tenet, quam si incusserit, remiges non desinunt; si deposuerit, quiescunt a labore. Hanc ‘Casteriam’ Plantus nominavit in *Asinaria*: ‘Quin pol si reposui rennum sola ego in casteria.’

Brachia; vix requies, jam vox ciet altera remos.
 Ecco iterum immodice venientem eludit, et exit
 Sponte ruens, mersusque humeris: effunditur ille
 In caput: assurgentem alio puer improbus ictu
 Perculit, eventusque impalluit ipse secundo. 805
 Clamorem Inachidæ, quantum non littora, tollunt,
 Non nemora: illum ab humo conantem ut vidit Adrastus,
 Tollentemque manus, et non toleranda parantem,
 Ite, oro, socii, furit: ite, opponite dextras,
 Festinate, furit, palmamque et præmia ferte: 810

dicio lacerti parumper requierunt; vix est cessatum, jam alius clamor excitat remiges. Ecce rursus Alcidas declinat Capaneum ruentem effræne, et evitat sponte cadens, collo in humeros immerso. Ille Capaneus labitur in caput. Callidus ephæbus ferit alia plaga Capaneum erigentem se, et ipse palluit ob secundum successum. Argivi edunt ululatum, quantum non edunt ripæ aut sylvæ ventis agitata. Adrastus, ut cernit illum Capaneum assurgentem, manusque erigentem, et non ferenda molientem, Currite, precor, comites, rabie rapitur: vadite, manus obijcite, properate, rabie rapitur, portate illi palmam et præmium. Ut enim cerno, non desinet prius-

*****

Delph.—803 Gronov. Diatr. p. 218. *mersusque caput*.—804 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. ceteri Barthiani: *ac surgentem*.—806 Optimus Barthianus: *non sidera tollunt*, et pro v. l. *littora*.—809 In optimo Barthii codice: *Ite, ile, o*

NOTÆ

801 *Ciet remos*] Excitat remiges ad resumendos remos.

803 *Mersusque humeris*] Inclinator usque quo potest: sic 'mersa nare canes' apud Silium Italicum. Infra: 'Collaque demersere humeris.' Et hoc erat ex arte. *La tête enfoncée dans les épaules.*

805 *Eventusque impalluit ipse secundo*] Id est, ipse Alcidas felici eventu hoc secundo perterritus fuit, ne postea iratum furentemque recepto secundo ictu ferre non posset, quem antea ægre ac vix sustinuerat.

806 *Inachidæ*] Argivi.

810 *Palmamque*] Aliæ atque aliæ erant coronæ in ludis; æque tamen in omnibus palma Hieronicis dabatur, ut colligimus ex Polluce Onom. l. iii. c. 3. et Plutarcho Symp. Probl. l. viii. Quæst. 4. Quam palmam Hier-

ronicæ gererent. Sic beatus Joannes in Apocalypsi videt stantes martyres in conspectu Agni et ante thronum Dei, amictos stolis albis, et palmas in manibus eorum. Ut confessores enim Christiani nominis, tanquam veri et legitimi Hieronicæ, post consummationem palmam martyrii erant adepti; cujus palmæ et in Martyrologio Romano crebra fit mentio, sicut coronæ, itemque apud alios Ecclesiasticos auctores. Inde mos observatus depingendi martyres cum palmis in manibus. Hæ palmæ una cum coronis et muneribus in medio circo collocabantur, ut videre est apud Virgilium Æn. v. 'Munera principio ante oculos, circoque locantur In medio, sacri tripodes, viridesque coronæ, Et palmæ pretium victoribus.' *Oblatumque manu thora-*

Non prius effracto quam misceat ora cerebro,
 Absistet, video : moriturum auferte Lacona.
 Nec mora, prorumpit Tydeus, nec jussa recusat
 Hippomedon : tunc vix ambo conatibus ambas
 Restrungunt cohibentque manus, ac plurima suadent. 815
 Vincis, abi : pulchrum est vitam donare minori.
 Noster et hic, bellicue comes : nil frangitur heros,
 Ramumque oblatumque manu thoraca repellit
 Vociferans : Liceat ! non has ego pulvere crasso,
 Atque cruore genas, meruit quibus isto favorem 820
 Semivir, infodiam ? mittamque informe sepulcro
 Corpus ? et Œbalio donem lugere magistro ?
 Dixit : at hunc socii tumidum et vicisse negantem
 Avertunt : contra laudant insignis alumnum
 Taygeti, longeque minas risere Lacones. 825
 Jamdudum variæ laudes et conscia virtus
 Tydea magnanimum stimulis ingentibus angunt.

quam permiscuerit vultum Laconis cum perrupto cerebro. Eripit periturum Spartanum. Nec cunctantur, Tydeus procurrit, nec Hippomedon abnuat imperium. Tunc ambo vix stringunt et coercunt suis conatibus illius manus, et plura dicunt : Superas, recede. Gloriosum est dare vitam imbecilliori. Et hic noster est, sociusque armorum. Nihil Heros his movetur, et manu rejicit frondem delutamque lorica, clamans : Non ego, liceat, perfodiam in sanguine, et in denso pulvere genas, quibus iste semihomo sibi conciliavit favorem ? mittamque in tumulum deformatum corpus, et dem descendum Spartano magistro ? inquit. Sed hunc comites abducunt ferocientem, et superasse inficiuntem. Contra Spartani celebrant discipulum inclyti Taygeti, et multum irrident minas Capanei. Jamdudum diversa præconia, et cognita fortitudo stimulant immanibus aculeis fortem Tydeum. Ille

*****

socii, &c.—811 Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Bnslid. Lipsian. et meliores Barth. *misceat ossa*.—814 'Mendosa utique hæc sunt, nec enim est quod voci conatibus jungatur.' Barth. Hanc tamen servant lectionem omnes libri, et scripti et impressi, nec mutavit Barthius.—815 Behott. 1. 2. et optimus Barthianus : *prohibentque naams*.—819 Behott. 1. 2. *has non ego* ; optimus Barthianus : *nunc has ego*.—820 Put. *quibus ista juvenia*.—829 Marklan-

NOTÆ

ca] Qui erat certaminis præmium.

811 Ora] Legunt alii *ossa*.

819 Liceat] Exclamatio irascentis indignatione permixta.

822 [Œbalio magistro] Spartano Poluci. Vide supra vs. 743. Capaneus semper idem, nimirum Deorum con-

temtor.

825 Taygeti] Taygetus mons Laconiae.

826 Variæ laudes] Aut quas jam meruerant victores, aut quibus socii cum stimulabant.

Ille quidem et disco bonus, et contendere cursu,
 Nec cæstu bellare minor: sed corde labores
 Ante alios erat uncta Pale: sic otia Martis 830
 Degere, et armiferas laxare assueverat iras,
 Ingentes contra ille viros, Acheloia circum
 Littora, felicesque Deo monstrante palæstras.
 Ergo ubi luctandi juvenes animosa citavit
 Gloria, terrificos humeris Ætolus amictus 835
 Exuitur, patriumque suem: levat ardua contra
 Membra, Cleonææ stirpis jactator Agylleus,
 Herculeæ nec mole minor: sic grandibus alte
 Insurgens humeris, hominem super improbus exit.
 Sed non ille rigor, patriumque in corpore robur. 840

quidem doctus et disco certare et cursu, nec minus peritus cæstu contendere. Sed ipsi uncta palastra præ aliis studiis cordi erat. Sic ille solitus erat transigere inducias Martis, et solvere bellicum furem adversus fortes viros, super ripas Acheloi, in palastris Deo inventore fortunatis. Ergo cum generosus honor luctandi juvenes vocavit, Ætolus dejecit ab humeris horrendum pullum, et patrium suem. E contra Agylleus ferox genere Herculis attollit proceros artus, nec erat inferior quam Hercules corporis magnitudine: sic erectus celsæ ingentibus humeris supereminet hominem immanis. Sed non ea firmitus Herculis ei erat, ac puternæ vires in corpore.

*****

das ad Sylv. v. 3. 93. legit: *sed cara labores*, &c.—830 *Pales* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Pnt. Petav. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Cruc. Gevart. et Grasser. *Pale* optimus Barthianus, Petrens. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. et sic etiam legit Marklandus loco citato.—838 *Herculeæ* non *mole* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Pnt. Petav. unus Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindembrog. Cruc. et Gevart. *Herculeæ* nec *mole* alter Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.

NOTÆ

830 *Uncta Pale*] *Pales* etiam palæstris præsidebat. *Uncta*] Ob oleo quo Athletæ ungebantur.

832 *Acheloia Littora*] Achelous enim fluvius alluebat Ætoliam, ut jam diximus, quæ erat Tydei patria.

833 *Deo*] Mercurio.

835 *Terrificos amictus Exuitur, patriumque suem*] Tydens enim erat indutus pelle Calydonii apri, ut vidimus Theb. 1. *Ætolus*] Tydens.

836 *Levat ardua contra Membra*] More pugilum. Virgilius Æn. v.

Homerns in pugna Euryali et Epei II. Ψ.

837 *Cleonææ*] *Herculeæ*. Hercules enim 'Cleonæus' dictus fuit ab occiso immani leone prope Cleonas. Agylleus enim erat filius Herculis et filiæ Molorchii, qui erat pastor agri Cleonæi, quique Herenlem illæ trans-euntem ad expeditionem leonis Ne-mæi hospitio susceperat.

840 *Sed non ille rigor*] Supple, 'erat Herculis.'

Luxuriant artus, effusaque sanguine laxo
 Membra natant: inde hæc audax fiducia tantum
 Cœnidæ superare parem. Quanquam ipse videri
 Exiguus, gravia ossa tamen, nodisque lacerti
 Difficiles: nunquam hunc animum Natūra minori 845
 Corpore, nec tantas ausa est includere vires.
 Postquam oleo gavisa cutis, petit æquor uterque
 Procursum medium, atque hausta vestitur arena.
 Tum madidos artus alterno pulvere siccant,
 Collaque demersere humeris, et brachia late 850
 Vara tenent. Jam tunc astu deducit in æquum
 Callidus, et celsum procurvat Agyllea Tydeus
 Summissus tergo, et genibus vicinus arenæ.
 Ille autem Alpini veluti regina cupressus

Membra crassescunt, et artus diffusi natant in molliori sanguine. Inde hæc Tydeo audax fiducia vincendi tam procerum adversarium. Licet ipse parvus videatur, dura ossa tamen sunt, et brachia musculis aspera. Nunquam natura ausa est indere talem animum et tantum robur in tam exiguo corpore. Postquam cutis oleo unctæ est, uterque procurrit in medium campum, et induitur summa arena: tum arefaciunt uda corpora injecto sibi invicem pulvere. Demisere colla intra humeros, et late tenent curtos lacertos. Jam tunc astutus Tydeus dolo deducit in planum procerum Agyllea, et inclinans dorsum, ac genua terræ admoveans, facit ut Agylleus se duplicet. Ille autem, Agylleus, erat ut cupressus regina Alpini cucuminis, quæ depri-

~~~~~

—842 ‘Mendosam hanc vocem esse suspicor ex optimis membranis, in quarum principibus legitur, *trinum*: in aliis *tnūm*. Sane τὸ *παρεν* videatur aliam vocem postulare. Non tamen auctores sumus aliquid mutandi.’ Barth.
 —851 *Curva tenent* Lang. Laur. Buslid. Put. Petav. unus Behot. alii Barthiani, Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Vasta tenent* alter Behot. et Dan. *Vara tenent* optimæ Barthii membranæ, Lipsian. Petrens. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—854 Unus Behot.

NOTÆ

841 *Effusaque Membra*] Plana, non torosa. *Sanguine laxo*] Cutem enim fluentem efficit mollior sanguis.

842 *Inde hæc audax fiducia*] Quia Agylleo, etsi procer, par animi, neque membrorum robur inerat.

843 *Cœnidæ*] Tydeo (Cenci filio).

847 *Postquam oleo gavisa cutis*] Notissimus mos Athletarum oleo et postea ceromate corpus inungendi.

849 *Alterno*] Post oleum sumtum, vel quem inse invicem inspergebant

ac jaciebant athletæ.

851 *Vara*] Quidam codices *Curra*. Et expressit luctatorum habitum; nam *vara* sen *curra* tenebant brachia, ut complecterentur adversarium, prosternerentque in terram, in quo victoria consistebat. *Deducit in æquum*] Deducit, ut sibi æquet, astu sperans victoriam.

853 *Summissus tergo*] Inclinans dorsum suum, ut se Agylleus incurvaret.

Verticis, urgentes cervicem inclinat in Austros, 855
 Vix sese radice tenens, terræque propinquat,
 Jamdudum ætherias eadem reditura sub auras:
 Non secus ingentes artus præcelsus Agylleus
 Sponte premit, parvumque gemens duplicatur in hostem:
 Et jam alterna manus, frontemque, humerosque, latus-
 que, 860

Collaque, pectoraque, et vitantia crura lacessit.
 Interdumque diu pendent per mutua fulti
 Brachia, nunc sævi digitorum vincula frangunt.
 Non sic ductores gemini gregis horrida tauri
 Bella movent: medio conjux stat candida prato 865

mit caput ob instantes ventos, vix sese stirpe retinens, et terræ accedit, jamdudum eadem reditura ad cælestes auras. Haud aliter procerus Agylleus ultro contrahit ingentia sua membra, et anhelans procurvatur in parvum adversarium. Et jam manus invicem infestat frontem, artus, latus, cervicem, pectoraque, ac declinantia crura. Et interdum diu suspenduntur innixi per mutuos lacertos; nunc asperi dirumpunt complexus digitorum. Non sic tauri rectores duorum armentorum dira prælia conserunt. Alba vacca stat in medio campo victorem oppericus: rabidi

////////

veluti Alpini.—855 ‘Vera scriptura in unico nostro libro est *urentes*.’ Barth.—856 ‘Melius, et τοῦ Πονηροῦ, quod est in optimis membranis: *terramque propinquat*.’ Idem.—863 Gronovius in Diatr. p. 240. ed. Hand. *vincula fullunt*.—865 Unus Behot. *conjux stans*.—866 *Victorem expectat* alter Behot.—868

NOTÆ

854 *Alpini Verticis*] Alpes notissimi montes Galliam ab Italia dirimentes. *Cupressus*] In Alpihus nullas esse cupressus notat Guyetus. Sed hic una species arboris pro altera.

859 *Gemens*] Gallice, *geignant*. Non pugilum modo aut cursorum, sed ceterorum quoque Athletarum commune fuit, ut exclamarent vel potius ingemiscerent. Cicero Tusc. Quæst. lib. 1. ‘Nec vero unquam,’ inquit, ‘ne ingemiscit quidem vir ac sapiens, nisi forte ut se intendat ad firmitatem, ut in stadio cursores exclamant quam maxime possunt: faciunt idem cum exercentur athletæ. Pugiles etiam, cum feriunt adversarium, in jactandis cæstibus ingemiscunt, non quod doleant, animoque

succumbant, sed quia profundenda voce omne corpus intenditur, venitque plaga vehementior.’ Sic et Theb. 1. de Polynice ac Tydeo certantibus. ‘Ni rex insolitum clamorem et pectore ab alto Stridentes gemitus:’ et supra de Capaneo, et Alcidasante: ‘Et jam utrumque labor, suspiriaque ægra fatigant.’ Sic et gemitus apud Senecam Epist. 57. ‘Sic et artifices gemunt, cum fortiter feriunt.’ *Parvum in hostem*] Tydeum.

860 *Et jam alterna manus*] Id est, invicem se manibus apprehendunt, ac lacessunt.

863 *Vincula*] Nexus, complexus, complicationes dicunt etiam.

865 *Conjux candida*] Vacca conjux futura victoris.

Victorem expectans: rumpunt obnixa furentes
 Pectora, subdit amor stimulos, et vulnera sanat.
 Fulminei sic dente sues, sic hispida turpes
 Prælia villosis incunt complexibus ursi.
 Vis eadem Ænிடæ: nec sole, aut pulvere fessa 870
 Membra labant: riget arcta cutis, durisque laborum
 Castigata toris: contra non integer ille
 Flatibus alternis ægroque effœtus hiatu
 Exuit ingestas fluvio sudoris arenas,
 Ac furtim rapta sustentat pectora terra. 875
 Instat agens Tydeus, fictumque in colla minatus
 Crura subit: cœptis non evaluere potiri
 Frustratæ brevitæ manus: venit arduus ille

lacerant sibi invicem obluctantia pectora; libido aculeos admoveat, et plagas curat. Sic rubidi sues dentibus, sic fœdi ursi committunt pilosis nexibus hirtu certamina. Idem vigor Tydeo: nec lassæ artus fatiscunt ardore solis, aut pulvere: cutis contracta riget, constans musculis labore induratis. E contra ille Agylleus, non integris viribus, crebro anhelitu, et enectus difficili respiratione, excutit rivis sudoris inspersam arenam, et roborat pectus arrepto clam pulvere. Tydeus urget illum versans, et simulans intendere ictum in cervicem, crura invadit. Manus exiguitate elusæ non potuerunt destinata perficere. Procerus ille Agylleus venit desuper, et occulta-

//////////

Fulmineo Dan. Put. 'In omnium optimo codice scriptum offendo: Fulminei sic dente apri. Scripsisse Papinium existimo: Fulminei sic dentis apri.' Barth. —871 Unus Behot. durisque laborat.—873 In eodem codice: effectus hiatu.—874 Expulit optimis Barthianus.—876 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Bnslid. Lipsian. Behott. 1. 2. alii Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Lindenbrog. Crue. Grasser. et Amstel. ictumque in colla; et ita quoque legit Gronovius in Diatr. p. 138. et iturum in colla optimæ Barthii membranæ. Mutavit Gronovius in sua ed. eumque secuti sunt recentt.—

NOTÆ

867 *Et vulnera sanat*] Id est, ut dicit Noster Theb. iii. 'Crudosque vetat sentire dolores.'

868 *Fulminei sues*] Poëtæ vocant sues fulmineos, quod more fulminis irati obvios prosternant. Noster etiam Theb. ii. 'Fulmineosque sues.' Et Martialis: 'Fulmineo spumantis apri sum dente peremta.'

869 *Fluvio sudoris arenas*] Supra: 'Atque hausta vestitur arena.'

876 *Fictumque [ictumque] in colla minatus*] Lege *fictum*, ait Gronovius, ex optimis, *fictumque in colla minatus*. Valerius Flaccus in certamine Pollicis et Amyci: 'Dextramque parat, dextramque minatus Tyndarides: reddit huc oculis et pondere Beatrix, Sic ratus, ille autem celeri rapit ora sinistra.' Noster lib. xii. 'Fictumque ac triste renidens.'

Desuper, oppressumque ingentis mole ruinæ
 Condidit: haud aliter collis scrutator Iberi 880
 Cum subiit, longeque diem, vitamque reliquit,
 Si tremuit suspensus ager, subitumque fragorem
 Rupta dedit tellus, latet intus monte soluto
 Obrutus, ac penitus fractum obductumque cadaver
 Indignantem animum propriis non reddidit astris. 885
 Acrior hoc Tydeus, animisque et pectore supra est.
 Nec mora, cum vinclis onerique elapsus iniquo
 Circumit errantem, et tergo nec opinus inhæret:
 Mox latus, et firmo celer implicat ilia nexu;
 Poplitibus genua inde premens evadere nodos 890
 Nequicquam et lateri dextram insertare parantem

vit hunc obrutum pondere inmanis casus. Non secus perfossor Iberi montis, cum in montem penetrat, longe deserit lucem vitamque, si suspensus campus trepidat, et scissa terra edi treptinum stridorem: conditur intus oppressus lapso monte, et corpus omnino perruptum ac elisum non restituit propriis sideribus irascentem animam. Ardentior hoc Tydeus, jam eminet animo, et pectore. Nec mora, cum statim emersus e nexibus, et gravi pondere, circuit errantem, et inopinus affigitur dorso ejus: mox agilis illigat latus et lumbos uersarii valido vinculo, inde genua poplitibus suis stringens, firmus levat in sublime terribilem visu ac stupendam mo-

////////

879 *Malit Gronovius: ingentis more ruinæ.*—880 *Concidit haud aliter Put.*—881 *Unus Behot. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et edd. vett. relinquit.*—882 *Optimæ Barthii membranæ: subitumve fragorem, quod ille probat.*—885 *Multi codd. et edd. vett. animam.*—886 *Unus Behot. animisque et corpore.*—888 *Circuit edd. vett. et ita Gronov. in Diatr. p. 140.*—890 *In*

NOTE

879 *Ingentis mole ruinæ]* Sic quidem et scripti: mavult tamen Gronovius *ingentis more ruinæ*. Noster Theb. vii. ‘Properatur in hostem More fugæ.’

880 *Collis scrutator Iberi]* Aurifodinæ enim erant tunc temporis in Iberia, sen nunc Hispania, sic dicta ab Ibero fluvio, hodie Ebro.

885 *Indignantem animum]* Putabant veteres mollium hominum ac puerorum animas indignari, quod de hac vita discedant. Virgilius *Æneid.* xii. ‘Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.’ *Propriis non*

reddidit astris] Id est, superis astris, sub quibus vivebat, et e quibus animam hauserat, ut vidimus Theb. v. ‘Animam quibus hauseris astris;’ sed astris inferis, et subterraneis: quod a Virgilio sumsit, qui de inferis ait: ‘Solemque suum, sua sidera norunt.’

886 *Animisque et pectore supra est]* Licet infra sit corpore.

887 *Onerique elapsus iniquo]* Subductus gravi ponderi. ‘Iniquum’ enim grave dicitur. Virgilius: ‘et iniquo pondere rastris.’

Improbus, horrendum visu ac mirabile pondus,
 Sustulit. Herculeis pressum sic fama lacertis
 Terrigenam sudasse Libyn, cum fraude reperta
 Raptus in excelsum, nec jam spes ulla cadendi, 895
 Nec licet extrema matrem contingere planta.
 Fit sonus, et lætos attollunt agmina plausus.
 Tunc alte librans inopinum sponte remisit,
 Obliquumque dedit, procumbentemque secutus
 Colla simul dextra, pedibus simul inguina vinxit. 900
 Deficit obsessus, soloque pudore repugnat.
 Tandem pectus humi, pronamque extensus in alvum
 Sternitur, ac longo mœstus post tempore surgit,
 Turpia signata linquens vestigia terra.

lem Agylleum conantem nexus effringere, ac lateri dextram interponere. Sic ferunt Africanum terra ortum laborasse constrictum inter brachia Herculis, cum sublatus fuit cognitis dolis, nec ei jam spes erat ulla labendi, nec permittitur parentem tangere extremis pedibus. Clamor oritur, ac spectatores edunt alacrem applausum. Tunc Tydeus, cum Agylleum celse suspensum tenuisset, ultro laxavit eum præter expectationem, et transersum posuit, et cadentem secutus innectit cervicem dextra sua, et crura ejus pedibus suis. Oppressus deficit, et resistit sola verecundia. Tandem exporrectus in pectus, et in primum ventrem ad terram affligitur, ac tristis crevit se longo post tempore, linquens fœdas notas in tellure impressa. Tydeus au-

*****

optimo codice legitur, *evadere nodo*.—902 *Tandem pressus humi* Petav. Behot. 1. Behot. 2. pro v. l. Lang. Laur. Baslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. et Amstel. *Tandem pectus humi* Behot. 2. Dan. Put. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *pronomque re-*

NOTE

893 *Herculeis pressum sic fama lacertis Terrigenam Libyn*] Alludit ad fabulam Antæi, quem Hércules in aëre suspensum suffocavit, cum animadvertisset illum contactu terræ, cujus filius erat, vires novas sumere. Libycam illam palestram eleganter ostendit nimmer antiquus. *Libyn*] Quia Antæus regiam habebat apud Lyxon urbem Mauritanix, quæ pars Africa.

894 *Fraude reperta*] Antæus, cum viribus deficere se sentiebat, ad terram de industria cadebat, nude novum robur resumebat, recensque ad

pugnam revertebatur, quo deprehenso ab Hercule, tandem suspensus in aëre tenuit, quoad expiravit. Quod creditum, ait Solinus, de Antæo, 'quod implicandis explicandisque nexibus humi melius sciens, veluti genitus matre terra dictus fuit.'

902 *Tandem pectus [pressus] humi*] Meliores codices habent: *Tandem pectus humi*. Recte sane, sive jun-gæ extensus pectus et in pronom alvum: sive extensus in pectus et pronom alvum. Gronovius.

- Palmam autem dextra, lævaque nitentia dono 905
 Arma ferens Tydeus: Quid si non sanguinis hujus
 Partem haud exigua (scitis) Dircaeus haberet
 Campus? ubi hæc nuper Thebarum fœdera plagæ?
 Hæc simul ostentans, quæsitæque præmia laudum
 Dat sociis: sequitur neglectus Agyllea thorax. 910
 Sunt et qui nudo subeant concurrere ferro.
 Jamque aderant instructi armis Epidaurius Agreus,
 Et nondum fatis Dircaeus agentibus exul.
 Dux vetat Iasides: Manet ingens copia leti,
 O juvenes: servate animos, avidumque furorem 915
 Sanguinis adversi: tuque o, quem propter avita
 Jugera, dilectas cui desolavimus urbes,
 Ne, precor, ante aciem, jus tantum casibus esse,
 Fraternisque sinas (abigant hoc numina!) votis.
 Sic ait: atque ambos aurata casside ditat. 920

tem portans dextra palmum et sinistra arma fulgentia ait: Quid si ager Dircaeus, (ut scitis,) ubi hæc nuper accepi vulnera fœderis Thebani, non exhausisset haud parvam partem hujusce sanguinis? Hæc simul monstrans, et dat comitibus ferenda laudum insignia, quæ nactus erat. Agylleus donatur vili lorica. Sunt et qui ingrediuntur campum certaturi nudis ensibus. Jamque armis muniti prosilierant Agreus Epidaurius, et profugus Thebanus, fatis nondum impellentibus. Rex Iasides prohibet: Superest magna copia mortis, o juvenes: retinete animos, rabiemque inhiantem hostili errori. Et tu, propter quem patrios campos et caras civitates exhausimus, ne, oro, permittas ante pugnam tantum potestatis esse fortunæ ac votis fratris: avertant hoc Superi! Sic inquit, et utrumque donat aurata galea. Tunc, ne

//////////

tensus optimus Barthlianus.—908 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. ubi hæc nuper. —911 In quibusdam codd. jubeant.—916 Sanguinis aversi Venett. 3. 4. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. mutavit Bernartius ex codd.—920 Sic ait atque

NOTE

906 *Quid si non sanguinis hujus, &c.]* Notat insidias quas illi quinquaginta sibi struxerant, 'suis quas ultus in armis erat.' Vide finem Theb. II.

907 *Dircaeus]* Thebanus.

909 *Præmia laudum]* Id est, unde tot laudes illi contingebant.

910 *Dat sociis]* Ferenda scilicet. *Sequitur]* Conceditur illi, datur. Virgil. Æn. XI. 'Nec parva sequetur Gloria delectos Latio et Laurentibus arvis.' *Neglectus]* Præ donis Tydeo

datis nullius pretii habendus, vel vilis et vetus.

913 *Dircaeus exul]* Polynices.

914 *Iasides]* Adrastus, ab Iaso rege Argivorum sic dictus.

916 *Tuque]* Polynicem generum alloquitur.

917 *Desolavimus]* 'Desolare,' spoliare, frequenter. Virgil. 'Sat fœnera fusi Vidimus, ingentes et desolavimus agros.'

Tunc genero, ne laudis egens, jubet ardua necti
 Tempora, Thebarumque ingenti voce citari
 Victorem. Diræ retinebant omina Parcæ.
 Ipsum etiam proprio certamina festa labore
 Dignari, et tumulo supremum hunc addere honorem, 925
 Hortantur proceres: ac, ne victoria desit
 Una ducum numero, fundat vel Lycia cornu
 Tela rogant, tenui vel nubila transeat hasta.
 Obsequitur gaudens, viridique ex aggere in æquum
 Stipatus summis juvenum descendit: at illi 930
 Pone leves portat pharetras et cornua jussus
 Armiger: ingentem jactu transmittere circum
 Eminus, et dictæ dare vulnera destinat orno.
 Quis fluere occultis rerum neget omina causis?

gener inhonoratus abiret, imperat excelsa ejus tempora insigni regio evinciri, eumque proclamari alta voce debellatorem Thebarum. Horridæ Parcæ occultabant arcana præsagia. Primores etiam rogant ipsum Adrastum honorare sacrum ludicrum propria opera, et adjudicare hanc ultimam gloriam sepulcro, ut, ne victoria desit uni e ducibus, orant, vel emittat arcu Lycia tela, vel secat nubes levi hasta. Auscultat libens, et cinctus corona præcipuæ pubis descendit ex viridi tumulo in æquum. Armiger vero jussus pone fert illi arcum, et leves pharetras. Ille sibi proponit jactu longe trajicere immensum spatium, et ferire designatam ornum. Quis inficietur rerum præsagia procedere ex abditis causis? Fata homini deteguntur, attendere

////////

utrumque aurata optimus Barthianus.—921 Tum genero unus Behot.—923 'In optimo libro renuebant; nihil tamen mutandum existimo.'—934 Quatuor hi versus, 934. 935. 936. 937. ponuntur post versum 941. in Lang. Laur. Buslid. Lipsian. optimo Barth. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et Gevart. probante Barthio. In Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. ceteris Barthianis, Lindembrog. Cruc. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. habentur ut in

NOTE

921 *Tunc genero*] Ut ceteri duces vicerant in aliquo genere certaminis, et hoc in bonum omen acceptum fuerat ad futurum bellum, jussit etiam Adrastus generum coronari et proclamari Thebarum victorem in futurum omen victoriae; sed illa finestissima fuit, cum Polynices, ad cujus mortem alludere videtur Poëta, non fratri in ultima pugna superfuisset, nisi pauculis momentis: quod insinuat his verbis vs. 920. *Diræ retinebant omina Parcæ*] Id est, quicquid opina-

rentur homines de victoria Polynicis, Parcæ retinebant omina, id est, noluerunt dare certa omina, hunc victoriae superfuturum. Ceterum hos tres versus quibusdam, ut Guyeto, non vacant suspitione. Quid enim, ait ille, triumphum ante victoriam canit Adrastus? quid 'diræ?' Quid vult dicere?

922 *Voce*] Præconis. *Peyraredus.*

924 *Ipsum*] Adrastum.

927 *Lycia cornu Tela rogant*] Vide supra vs. 645.

Fata patent homini: piget inservare, peritque 935
 Venturi promissa fides: sic omina casum
 Fecimus, et vires auxit Fortuna nocendi.
 Campum emensa brevi fatalis ab arbore tacta,
 Horrendum visu, per quas modo fugerat auras,
 Venit arundo retro, versumque a fine tenorem 940
 Pertulit, et notæ juxta ruit ora pharetræ.
 Multa duces errore serunt: hi nubila, et altos
 Occurrisse Notos: adverso roboris ictu
 Tela repulsa alii. Penitus latet exitus ingens,
 Monstratumque nefas: uni remeabile bellum, 945
 Et tristes domino spondebat arundo recursus.

negligitur, et fides ostensa futuri evanescit. Sic omnia casui attribuimus, et fortuna auget potestatem nocendi. Portentosa sagitta transgressa agrum (res dira aspectu) redit retro remissa a parva arbore, per eandem viam per quam fuerat vibrata, et redeundo conservavit a termino impetus tenorem, et cadit juxta os notæ pharetræ. Multa duces dicunt inscitia. Ili nubes, et sublimes ventos obviam venisse, et sagittam retorsisse. Alii sagittam remissam repercussa ictæ arboris. Admirabilis eventus omnino occultatur, ostensumque prodigium unum e bello rediturum; et sagitta portendebat domino mæstam reversionem.

textu.—934 In quibusdam Lindenbrogianis, cum Alld. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *omnia causis?*—936 In iisdem libris: *sic omnia casum*; quod habent etiam Dan. Put. Petav. Lang. Laur. et Bnsliid. Doctissimus Gul. Canterus, Nov. Lect. lib. 1. cap. 8. *omina* hic legendum censuit; et ita habetur in utroque Behot. quorum alter exhibet *casu*.—937 Put. *hausit fortune*; et sic nuns Barth. sed pro v. l. *duxit*, cum glossa *haurit*.—938 Unus Lindenbrogii: *emissa brevi*.—942 ‘Prorsus legendum, ut optimæ aliæque membranæ præferunt, *errore serunt*.’ Barth. Ita quoque unus Behot. *errore ferunt* in edd. vet. —945 Marklandus ad Sylv. 11. G. 3. distinguit: *Monstratumque (nefas!) uni, &c.*

NOTÆ

934 *Quis fluere occultis, &c.*] Quædam exemplaria hos quatuor versus in locum quatuor sequentium transulerunt, et vice versa. Mens vero: Numen certis indiciis et manifestis præsagiis res futuras hominibus indicare, eisque eventus rerum patere, si velint attendere: quo neglecto, ea quæ nobis accidunt casui ascribimus, et sic fortuna amplum nobis nocendi locum habet, cum non caveamus ea quæ nobis cavenda satis Dii indicant, si observaremus. *Omnia*] Qui-

dam legunt *omina*.

935 *Inservare*] ‘Servare’ augurale verbum. Cicero pro Domo sua: ‘Negant fas esse agi, cum de cælo servatum sit.’ Componit hic Papius, quod et fecit Theb. VIII. 194. ‘Elysias dedit inservare volucres.’

942 *Serunt* [*ferunt*] Quidam: *serunt*, sermonem serere.

946 *Et tristes domino spondebat arundo recursus*] Solus enim Adrastus, e tot ducibus, domum reversus est turpi fuga.

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER VII.

ARGUMENTUM.

ÆGRE ferens Jupiter Argivos tempus in his ludis terere, Mercurium ad Martem mittit, qui illum increpet, quod, jussus Thebanos et Argivos inter se committere, tamdiu distulerit. Mercurius Martem offendit e bello Hircano redeuntem, qui subito, ut patri morem gereret, equos impellit locum versus ubi erant Argivi, et eorum animis pavorem injicit crepitu armorum quem in aëre excitat. Rati Argivi Thebanos sibi obviam venire, arma tumultuose capiunt, ac magnis itineribus Thebas contendunt. Ut vero nuntius Thebas pervenit, hostes accedere, Eteocles copias in proximum campum educit ad recensendum exercitum, quem magnificis verbis alloquitur. Matronæ Thebæ muros arcesque conscendunt, inter quas erat Antigone, quæ a Phorbante nomen et patriam ducum externorum discit. Interim Argivi citatissimo gradu progrediuntur, nec variis ostentis ac prodigiis, quæ illis continuo accidunt, revocantur. Fluvius ipse Asopus videtur suas aquas auxisse, ut eos retineat; sed Hippomedon ennetante equo in flumen insilit. Alii duces se præcipitant, et pudet secutos. Amne trajecto, locum aptissimum notant, et ibi castra ponunt. Conternatis Thebanis, Jocasta ramum olivæ ferens Polynicem in castris Argivis convenit. Multis lacrymis precatur, in urbem veniat, pacem sine armis conventuram. Jam Adrastus assentiebat, et matris precibus cedebat Polynices, cum advenit Tydens, ac longa oratione, vulneraque ostendendo, Polynicem dehortatur, ne tam infido fratri se crederet. Sic mutata omnium mentes, et bellum placet. Hanc occasionem capit Tisiphone, quæ duas acies miscere summe cupiebat, et sic illas committit. Erant duæ Tigres mansuetæ, quæ in urbe et in campis innoxie vagabantur. Has Tisiphone flagello anguineo percutit, et ipsis naturalem furorem immittit. In aurigam Amphiarai irruunt, cumque discerpunt. Acuteus Tigres sagittis confodit. Illæ semianimes cum longo fusi sanguinis tramite ad portas Thebarum revertuntur, et Thebanos excitant. Hinc cruenta pugna inter

Argivos et Thebanos, qui promiscue miscentur. Amphiarus ingentia facinora edit, multosque occidit. Hypseus hastam in illum torquet, sed Apollo in Amphiarai aurigam ictum avertit, quo interfecto, ipse succedit in ejus locum, regendasque habenas suscipit. Amphiarus tanti numinis patrocinio omnia fundit. Tandem fatis urgentibus Apollo se Amphiarao detegit, et instanti morte praedicta illum deserit. Postea magno tremore campus concutitur, ac dehiscens terra Amphiarum absorbet.

ATQUE ea cunctantes Tyrri primordia belli
Jupiter haud æquo respexit eorde Pelasgos,
Concussitque caput, motu quo celsa laborant
Sidera, proclamatque adici cervicibus Atlas.
Tunc ita velocem Tegees affatur alumnum :

5

Verum Jupiter non vidit libenti animo Græcos morantes initio belli Thebani, et movit caput, quo concussu sublimia astra tremunt, et vociferatur Atlas addi quid collo suo. Tunc sic alloquitur celerem alumnum Tegeæ: Vade, descende præcipiti

Hoc Argumentum exhibent Behott. 1. 2. Put. unus Barth. Venett. 3. 4. Rom. Lindenbrog. Cruc. et Barth.

*Hic Jovis imperio Martem Cyllenius ales
Excitat in Graios residues: tunc ille furorem
Instaurat belli, ac Thebas ardentibus offert.
Labdacios tendit lacrymis defendere Liber.
Antigone e muris sociorum discere cultus
Exquirat: fidus cui pandit singula Phorbas.
Mox Iocasta gemens natum, Graiosque precatur
Ut placidus Thebas ineat, fratremque reposcat
Imperium, Tydeus prohibet sua vulnera narrans.
Hic Tigrium interitus partes pugnare coëgit.
Bellantem curru Amphiarum telluris hiatus
Obruit: ingemuitque cadens, lucemque relinquit.*

Versu 1. unus Behot. Sic Jovis. Vs. 10. idem codex interius pro interitus. Vs. 11. Behot. 1. Bellantem curram; Behot. 2. Bellante curru. Codices Barthiani non variant; unus tamen pro toto Argumento habet: *Septimus obsessum Thebes, ratisque sepulcrum*; unde Barthius: *Septimus obsessam Theben, &c.*

2 Optimus codex Barthii æquæ respexit mente.—6 Lang. Lanr. Lipsian.

NOTÆ

1 *Cunctantes primordia*] Pro cunctantes in primordiis, Poëta dicit. Sic Theb. III. 'Cunctari paratus.' Tyrri] Thebani.

2 *Pelasgos*] Argivos.

4 *Adici*] Pro adjici: et snpple, pondus aliquod novum, et sibi intole-

rabile. Plures ejusmodi defectus sunt in Statio, qui obscuritatem induxerunt. *Atlas*] Atlas cælum ferre creditus. Vide Theb. I. 99.

5 *Tegees alumnum*] Mercurium Arcadem. Tegea enim urbs Arcadiæ.

I, medium rapido Borean illabere saltu
 Bistonias super usque domus, axemque nivosi
 Sideris: Oceano vetitum qua Parrhasis ignem
 Nubibus hybernis et nostro pascitur imbri.
 Atque ibi seu posita respirat cuspide Mavors, 10
 (Quanquam invisâ quies,) seu, quod reor, arma tubasque
 Insatiatus habet, caræque in sanguine gentis
 Luxuriat; propere monitus iramque parentis
 Ede, nihil parcens: nempe olim accendere jussus
 Inachias acies, atque omne quod Isthmius umbo 15
 Distinet, et raucae circumtonat ira Maleæ.

volatu per medium Aquilonem usque ad Thracias plagas, ac polum nivosi signi, ubi Parrhasis alit hybernis nebulis, et nostro humore jubar suum, cui interdictum est mergi in Oceanum. Atque ibi, seu Mars recipiat anhelitum dimissa hasta, (quanquam otium grave illi sit,) seu, quod arbitror, exerceat inexpletus arma buccinasque, et luscivit in cruore dilectæ nationis; refer illi celeriter jussa et indignationem patris, nihil parcens. Nempe imperatum illi fuerat olim, ut inflammaret Argivas copias, et totum quod agger Isthmicus dirimit, et circum quod furor

////////

Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Boreamque elabere saltu*; Dan. Put. Petav. Buslid. Bernartii, Plant. Lindenbrog. Crac. Gevart. Grasser. et Amstel. *Boreamque illabere saltu*. Nostram lectionem exhibet optimus Barthianns. Vide Not. Var.—10 *Atque ubi margo* ed. Barth. Aldd. Colin. Gryph. et Basil.—16 *Detinct* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Destinet* unus Behot. *Distinet* alter Behot. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Plant. Lindenbrog.

NOTÆ

6 *Borean* [*Boreanque*] *illabere*] Co-dex Buslidianus, duoque optimi: *Borean inlabere*. Ceteri quoque fere *Borean illabere*. Nec mutari hoc verbum patitur τὸ medium. Bene penitus in Septentrionem. Gronovius.

7 *Bistonias*] Thracias, a Bistonibus Thraciæ populis.

8 *Oceano vetitum*] Supple, mergi. Vide quæ diximus ad Theb. III. 684. *Parrhasis*] Ursa, sidus Septentrionale, in quod mutata Calysto Lyeonis filia: quæ *Parrhasis* dicitur a Parrhasiis populis et oppido Arcadiæ.

9 *Nubibus hybernis et nostro pascitur imbri*] Id est, cælesti liquore, non marino, ut cetera sidera, secundum opinionem quorundam Philosopho-

rum qui affirmabant solem ac sidera aquis Oceani pasci.

12 *Caræque*] Thraciæ.

14 *Nempe olim accendere jussus*] Hoc vidimus Theb. III. 229. et sequentibus.

15 *Inachius*] Argivas. *Isthmius umbo*] Fauces enim seu angustiae Isthmi multum exsuperant altitudinem maris, unde *Isthmius umbo* appellatur; alias Ionium ac Ægæum Mare miscerentur. Vide Theb. I. 120.

16 *Distinet* [*Detinct*] Melius libri: *Distinet*, dividit ac separat. Virgilius: 'Dum distinet hostem Agger murorum.' Avicenna Orbis Descriptione: 'Unus utramque salis fluctus secat, et procul unum Distinet os

Illi vix muros limenque egressa juvenus
 Sacra colunt: credas bello rediisse, tot instant
 Plausibus, offensique sedent ad justa sepulcri.
 Hiene tuus, Gradive, furor? sonat orbe recusso 20
 Discus, et Œbalii cœunt in prælia cæstus.
 At si ipsi rabies, ferrique insana voluptas
 Qua tumet; immeritas cineri dabit impius urbes,
 Ferrum ignemque ferens, implorantesque Tonantem
 Sternet humi populos, miserumque exhauriet orbem. 25
 Nunc lenis belli, nostraque remittitur ira.

vanæ Maleæ allatrat. Vix duces, et pubes exiere foribus et mænibus, cum indulgent sacris. Existimare eos reversos e bello, tot ingeminant acclamationes, et desident ad exequias irati tumuli. Hæcne tua, o Gradive, rabies? discus crepat, rotunda sua mole resiliente, et cæstus Œbalii congregiuntur in certamina. At si ipsi furor esset, et oblectaretur insano armorum studio, quo superbit, cogeret profusus in cineres innoxias civitates, portans flammam ferrumque, ac solo affligeret gentes Jovem invocantes, et desolaret infelicem mundum. Nunc alienus est a bello,

Cruc. Gevart. Grasser. et recentt.—17 *Illic vix* Behot. 1. *Illic vix* Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Illi* Behot. 2. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. Gevart. et recentt.—19 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. et Delph. *busta sepulcri*; Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. et recentt. *justa sepulcri*.—20 Nonnulli codd. Barthiani: *orbe retuso*.—22 *At si ipse rabies* unus Barthii; *At sic ipsi rabies* alter ejusdem; unde ille: *Sicca ne ei rabies*. Deinde optimæ membranæ habent: *ferrî si sana cupido*; quod idem Barthius mutavit in: *ferrî si tanta cupido*.—26 *Nunc lenis bellis* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *belli* Venett. Dan.

NOTÆ

ambas.' Lucretius lib. v. 'Et mare quod late terrarum distinct oras.' Lucanus lib. iv. 'Vasti plaga fervida regni Distinet Oceanum.' Ut 'transtinet commeatus trans parietem' Plauto, et 'continet,' hoc est, patet, extenditur, continuatur, et 'pertinere' frequens Cæsari pro extendi, porrigi; sic in contrarium 'distinere.' Nam et ista, licet ὀδὲ-
τέρας efferantur, tamen diei cæpta sunt per intellectum τοῦ 'se.' Notavit et Bernartius. Gronovius.

Circumtonat ira Maleæ] Fragorem maris exprimunt sic Poëtæ. Ovidius Met. i. 'Qua Nerens totum cir-

cumtonat orbem.' Avienus: 'Hic salis Ægæi tractus tonat.' *Maleæ]* Vide Theb. i. 100.

18 *Sacra colunt]* Id est, ludos sacros celebrant.

19 *Offensique sedent ad busta sepulcri]* Archemori scilicet. Offensi, vel in via reperti, vel irati, unde sacra instituta, ludique, quibus manes ejus placarentur. *Justa*, non *busta*, ut in melioribus est. Ludorum funebrium solennia. Gronovius.

21 *Œbalii]* Laconici, seu Spartani: Spartani enim cæstum ludo dediti.

26 *Nostraque remittitur ira]* Id est: Quod irati sumus.

Quod nisi præcipitat pugnas, dictoque jubentis
 Ocyus impingit Tyriis Danaa agmina muris,
 (Nil equidem crudele minor,) sit mite bonumque
 Numen, et effræni laxentur in otia mores. 30
 Reddat equos, enseque mihi, nec sanguinis ultra
 Jus erit: aspiciam terras, pacemque jubebo
 Omnibus, Ogygio sat erit Tritonia bello.
 Dixerat, et Thracum Cyllenius arva subibat:
 Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ 35
 Tempestas æterna plagæ, prætentaque cœlo
 Agmina nimborum, primique Aquilonis hiatus
 In diversa ferunt: crepat aures grandine multa
 Palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.
 Hic steriles delubra notat Mavortia sylvas, 40

et mitescit, eo quod irati sumus. Quod nisi acceleret prælia, et nisi citius verbis imperantis allidat Argivas copias ad mœnia Thebana, (nihil sane minitor atrox,) sit lenis pacificusque Deus, et indomita indoles ejus resolvatur in desidium. Restituat mihi equos, et gladium, nec illi amplius erit potestas fundendi cruoris. Intuebor terras placido vultu, et omnibus imperabo, ut pacem colant. Pallas sufficiet bello Thebano. Dixerat, et Cyllenius jam ingrediebatur agros Thracum. Atque illum intrantem portas Septemtrionis perpetua constitutio ejusce tractus, et obductæ cœlo nubium copiae, ac primi status Aquilonis ferunt in diversas partes. Chlamys ferit aures ejus recepta multa grandine, nec tegmen Arcadii pilei satis illum cooperit. Hic animadvertit nemora infœcunda, ædes Martis, et cernens exparet:

//////////

Pnt. Petav. Lindenbrog. Crnc. et recentt.—27 *Quod nisi præcipitet unus Behot. Dan. Pnt. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Quod nisi præcipitat Lang. Laur. Buslid. Lipsian. alter Behot. optimæ Barthii membræ, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.*—28 *Ocyus impingat Dan. Pnt. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Ocyus impingit Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Lindenbrog. Crnc. Amstel. Gronov. Barth. Vern. et Delph. Dancia unus Behot.*—29 *Aldd. Colin. Gryph. et Basil. sic mite.*—31 *Omnes codd. Barth. ensesque mihi.*—34 *Unus Behot. at Thracum.*—35 *Aldd. Colin. Gryph. et Basil. labentem in cardine. Pro Arctoæ Behott.*

NOTE

28 *Tyriis*] Thebanis. *Danaa*] Argiva, seu Peloponnesia.

31 *Reddat equos, enseque mihi*] Singuli enim Dii sua officia muniaque habebant.

33 *Ogygio*] Thebano.

34 *Cyllenius*] Mercurius.

35 *Arctoæ cardine portæ*] Quatuor præcipuæ mundi partes 'Cardines' vocantur, ut Oriens, Occidens, Me-

ridies, et Septemtrio. Rursus, quia cardo portæ est, sumit hic *portam Arctoam* pro tractu Septemtrionali, quia Septemtrio, ut jam diximus, Græcis vocatur *Aretos*.

37 *Aquilonis hiatus*] Bene *hiatus*: venti enim depinguntur ore aperto et hianti.

40 *Steriles*] Bellum enim omnia vastat et diripit.

Horrescitque tuens: ubi mille furoribus illi
Cingitur adverso domus immansueta sub Hæmo.

Ferre compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.

Læditur adversum Phœbi jubar, ipsaque sedem 45

Lux timet, et dirus contristat sidera fulgor.

Digna loco statio: primis salit Impetus amens
E foribus, cæcumque Nefas, Iræque rubentes,
Exsanguesque Metus, occultisque ensibus astant

Insidiæ, geminumque tenens Discordia ferrum. 50

Innumeris strepit aula minis: tristissima Virtus

Stat medio, lætusque Furor, vultuque cruento

Mors armata sedet: bellorum solus in aris

Sanguis, et incensis qui raptus ab urbibus ignis.

ubi ferum palatium sub opposito Hæmo circumdatur illi mille Furoribus. Angulorum compages ferrea erat, limina teruntur ferro angustata, innotantur culmina ferreis columnis. Oppositus solis orbis offenditur, ac ipsa lux reformidat hanc domum, et horrendus splendor illius conturbat astra. Excubiæ conveniunt huic scdi. Vecors Impetus ruit e primis portis, et cæcum Scelus, ac accensæ Iræ, et Pavores pallentes, Insidiæ latentibus gladiis adsunt, et Discordia tenens duplex ferrum. Regia personal innumeris terroribus. Fortitudo stat in medio mæstissima, ac hilaris Rabies, et Mors armata sedet ore sanguinco. Solus cruor certaminum fumat supra altaria, et ardet ignis ablatus ex oppidis crematis. Spolia

~~~~~

1. 2. habent, *hybernæ*.—42 *Cingitur averso* unus Behot.—43 Lipsian. et Vennet. *atra teruntur*.—46 Dan. et Put. *durus contristat*.—47 *Digna Deo statio*

NOTÆ

41 *Illi*] Alii codices, *illic*; supple in monte. *Illi*] Marti.

42 *Hæmo*] Monte Thraciæ altissimo. Vide Th. iv. 652.

43 *Ferre compago laterum*] Bene in descriptione Palatii Martis, qui bello præest, adjecit omnia fuisse ex ferro constructa: cum ferrum sit præcipuum belli instrumentum.

47 *Digna loco statio*] Quidam codices, *Digna Deo*. Apposite autem in foribus, vel in ipsis ædibus Martiis, posuit Poëta ea quæ sunt belli causa, vel quæ fiunt in ipso bello, vel quæ consequuntur ipsum bellum; imitatus Virgilium, qui Æneid. vi. po-

snit in aditu Inferorum, vel vicina morti, aut quæ post mortem fiunt, aut quæ sunt in ipsa morte. *Impetus amens*, &c.] Singulis ministris Martis dedit epitheta quam convenientissima.

50 *Geminumque tenens Discordia ferrum*] Quia Discordia saltem inter duos est.

51 *Tristissima Virtus*] Etsi in pugna maxime eniteat virtus seu fortitudo, 'tristissimam' tamen vocat ob effusum sanguinem.

53 *Armata*] Quia in bello vita armis eripitur.

Terrarum exuviæ circum, et fastigia templi 55
 Captæ insignibant gentes, cælataque ferro
 Fragmina portarum, bellatricesque carinæ,
 Et vacui currus, protritaque curribus ora.
 Pæne etiam gemitus : adeo vis omnis, et omne
 Vulnus : ubique ipsum, sed non usquam ore remisso 60
 Cernere erat : talem divina Mulciber arte
 Ediderat : nondum radiis monstratus adulter
 Fœda catenato luerat connubia lecto.
 Quærere templorum regem vix cœperat ales
 Mænalius, tremit ecce solum, et mugire refractis 65

*orbis circum, et captivi populi, et fragmenta portarum ferro incisa, naves pug-
 naces, ac vacui currus, et capita proculcata rotis, ornabant culmina palatii. Ge-
 mitus etiam fere expressi erant, adeo violentia omnis cernitur, et plaga omnis
 generis. Licebat aspicere ubique ipsum Martem, sed nunquam facie serena. Talem
 Vulcanus fecerat divina arte. Nondum mæchus ostensus radiis solis, persolverat,
 cubili vinculis cincto, penas turpis adulterii. Vix volucer Mænalius orsus erat
 petere dominum ædis, ecce terra concutitur, et cornutus Hebrus fremere perruptis*

//////////

codd. Lindenbrogii.—59 *Pone etiam* uterque Behot. et nonnulli Barthiani. *Pene* pro v. l. in marg. Behot. 2. *omnis ad omne* Barthius, qui in Adverss. legerat etiam : *aderat vis omnis et omne*.—60 Idem Barthius : *sed non usque ore*.—

NOTÆ

55 *Terrarum exuviae*, &c.] Tangit morem victorum, quo arma bellicaque instrumenta hostibus erepta in templis visenda proponuntur, ut signa victoriæ ac triumphorum.

56 *Captæ insignibant gentes*] Et hoc ex more, ut fastigiis templorum gentes victæ cælarentur. Vel hic *captæ gentes* significant insignia victarum gentium, ut signa, vexilla.

58 *Ora*] Mortuorum capita.

59 *Pæne etiam gemitus*] Ut superiori versu capita mortuorum exposita dixit, sic innuit tanto artificio hæc omnia efficta fuisse, ut etiam ipsi gemitus pæne audirentur. Ceterum hunc versum et quatuor sequentes rejicit ut supposititios Guyetus : nullumque ait ex iis bonum sensum

erni posse : in quo fallitur : optimus enim est.

60 *Ubique ipsum*] Martem scilicet.

61 *Mulciber*] Vulcanus Deorum faber.

62 *Nondum radiis monstratus adulter*, &c.] Tangit fabulum, quia Mars, deprehensus a Sole in adulterio cum Venere uxore Vulcani, expositus fuit omnium Deorum conspectui, lecto in quo adulteri jacebant undique cincto subtilissimis catenis a Vulcano fabricatis. Vide Ovidium Met. iv.

64 *Ales Mænalius*] Mercurius Arcas, a Mænalo monte Arcadiæ sic dictus.

65 *Tremit ecce solum*] Adventantibus Diis ad suas sedes, hæc loca movebantur, seu tremebant. Epith. Stellæ : ' Hujc Lycii montes, gelidæ-

Corniger Hebrus aquis : tunc quod pecus utile bellis
 Vallem infestabat, trepidas spumare per herbas,
 Signa adventantis, clausæque adamante perenni
 Dissiluere fores : Hyrcano in sanguine pulcher
 Ipse subit curru, diraque aspergine latos 70
 Mutat agros, spolia a tergo, flentesque catervæ.
 Dant sylvæ, nixque alta locum : regit atra jugales
 Sanguinea Bellona manu, longaque fatigat
 Cuspide : dirigit visu Cyllenia proles,
 Summisitque genas : ipsi reverentia patri, 75

aquis. Tunc animal aptum ad bellum, quod vallem infestabat, cœpit dare spumando supra tenerum gramen, signa appropinquantis numinis, et portæ obseratæ perpetuo adamante patuere. Ipse formosus in Hyrcano cruore, vectus curru ingreditur, et inficit extensos campos horrendo rore. Exuriæ a tergo, et plorantes copiæ sequuntur. Nemora, nixque celsa faciunt viam transeunti. Pullata Bellona regit equos cruenta manu, et vexat eos longo mucrone. Cyllenia soboles obtorpuit, hoc cernens, atque oculos dejecit. Ipse pater revereretur, si prope adesset, minueretque de

—65 Put. *mugibere refractis*.—70 *Ipse subit currum* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. Optimus codex Barthii: *aspergine latos*, quod illi placet.—78 Unus

NOTÆ

que umbracula Thymbra Et Parnasus honos. Illi Pangæa resultant Ismaraque.' *Mugire refractis*] Eleganter sonus rei indicatur. Cornua autem fluvio de more Poëtarum tribuuntur, quia nempe, ubi oriuntur, flumina pluribus rivis confluentibus confluere solent, et hinc *mugire*. Barthius.

66 *Hebrus*] Thraciæ fluvius rapidissimus anreas arenas volvens, cuius ortus est in Rhodope monte, supra Philippopolim : effunditur in mare Ægæum e regione Samothraciæ insulæ : dicitur *corniger*, quia fluvii tauriformes sunt. *Pecus utile bellis*] Equi. De Hebri planitie equis apta, quod Statius hic innuit, vide Belloninum. Barthius. Hic autem versus tresque sequentes suspecti Guyeto.

67 *Trepidus spumare per herbas Signa adventantis*] Id est, spuma dabat signa adventu ejus, vel spumabat, quod erat signum adventantis Martis.

69 *Dissiluere fores*] Patnere Deo adventante. *Hyrcano in sanguine pulcher*] Horatius : 'Non indecero pulvere sordidos.' *Hyrcano*] Quasi Mars vicisset Hyrcanos. De Hyrcania vide lib. sup.

70 *Dira aspergine*] Humano sanguine.

71 *Spolia a tergo, flentesque catervæ*] Describit Martem intrantem more triumphantium, post quos curru vectos spolia hostibus erepta ferebantur, incedebantque captivi.

71 *Sanguinea Bellona manu*] Bellona soror et anruga Martis. *Sanguinea*] Sanguinarium enim munus sanguine gaudet.

74 *Cyllenia proles*] Mercurius, in Cyllene monte Arcadiæ natus.

75 *Ipsi reverentia patri, Si prope sit*] Id est, ipse Jupiter revereretur ac formidaret Martem, si illum in tali habitu cerneret.

Si prope sit, dematque minas, nec talia mandet.
 Quod Jovis imperium? magno quid ab æthere portas?
 Occupat Armipotens: neque enim hunc, germane, sub axem
 Sponte venis, hyemesque meas, cui roscida juxta
 Mænala, et æstivi clementior aura Lycæi. 80
 Ille refert consulta patris: nec longa moratus,
 Sicut anhelabant juncto sudore volantes
 Mars impellit equos, residesque in prælia Graios
 Ipse etiam indignans. Vidit pater altus, et ira
 Jam levior, tardo flectebat pondere vultum. 85
 Ut si quando ruit, debellatasque reliquit
 Euris aquas, pax ipsa tumet, pontumque jacentem
 Exanimis jam volvit hyems: nondum arma carinis
 Omnia, nec toto respirant pectore nautæ.

minis, nec talia juberet. Mars prævenit: Quæ jussa Jovis? quid defers ab immenso calo? Non enim, frater, ultro subis hunc plagam, meæve frigora, cui prope sunt humida Mænala, et mollior aura calidi Lycæi. Ille renuntiat decreta parentis. Nec diu cunctatus Mars egit equos sicut currentes anhelabant, jungens sequentem hunc laborem priori, iratus etiam ipse, quod Græci desideant ad certamina ludicra. Excelsus parens aspexit, et jam ira sedatior remittebat faciem lenta gravitate. Ut si quando Euris cadit, et deserit profligatas undas: tranquillitas ipsa inquieta est, et jam mortua tempestus volutat quiescens mare: nondum cuncta armamenta præsto sunt navibus, nec nautæ trahunt adhuc spiritum libero pectore.

//////////

Behot. neque enim hunc modo in aëra velox.—85 In eodem codice: *tarde flectebat.*—86 *Ut, si quando redit* Barthius ex optimis membran. *Relinquit* Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Lindenbrog. et Cruc.—88 *Put. arma quiescunt.*—91

NOTE

78 *Armipotens*] Mars.

80 *Mænala .... Lycæi*] Mænala et Lycæus montes Arcadiæ.

82 *Juncto sudore*] Priori et sequente.

84 *Ira*] Rectius *iræ*. Peyraredus.

85 *Tardo flectebat pondere vultum*]

Id est, tarde summittebat vultum: irati enim et iracundi sunt ἰσχυροί.

86 *Ut si quando ruit, &c.*] Hanc comparisonem sumpsit Noster ex Seneca lib. de Tranq. cap. 2. 'Est quidam tremor etiam tranquillæ maris, aut lacus, cum ex tempestate requievit.' Et lib. de Brevit. Vitæ cap. 2.

'Velut in profundo mari, in quo post ventum quoque volutatio est.' Quod et imitatus Lucanus lib. v. 'Ut tumidus Borcæ post flamma pontus Ranca gemit.' Et Claudianus in Rufinum lib. 1. 'Cum murmurat alti Impacata quies pelagi, cum flamine fracto Durat adhuc, sævitque timor, dubiumque per æstum Lassa recedentis fluitant vestigia venti.'

88 *Nondum arma carinis Omnia*] Id est, nondum instrumenta navis sunt in eo ordine ac loco quo esse debent.

89 *Nec toto, &c.*] Quia timor con-

Finierat pugnas honor exequialis inermes, 90
 Nec dum aberant cœtus, cunctisque silentibus heros
 Vina solo fundens cinerem placabat Adrastus
 Archemori: Da, parve, tuum trieteride multa
 Instaurare diem, nec saucius Arcadas aras
 Malit adire Pelops, Elæaque pulset eburna 95
 Templâ manu, nec Castaliis altaribus anguis,
 Nec sua pinigero magis adnatet umbra Lechæo.
 Nos te lugenti, puer, inficiamur Averno,

Peracta erant ludicra certamina funebris pompæ, et populi nondum discesserant, ac heros Adrastus, cunctis tacentibus, vinum in terram libans, leniebat manes Archemori: Indulge nobis, infans, renovare festum tuum, per multas trieterides, nec Pelops mutilus malit petere Arcadia altaria, et brachio eburneo percutiat ædes Elæas, nec anguis plus adeat aras Castalias, nec Palæmonis manes veniant frequentiori natatu ad suum Lechæum Piniferum. Negamus nos, te petiisse ploran-

//////////

Nondum aberant unus Behot.—92 Dan. Put. Petav. et Behot. 2. pacabat Adrastus. Hóc receperunt Lindenbrog. et Crur.—95 Mallet adire unus Behot.—97 Nec sua pinifero unus Behot. Lycæo Behott. 1. 2. Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. nonnulli Barthiani, Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crur. et Gevart, Lechæo optimæ Barthii membranæ, Am-

NOTÆ

trahit diaphragma, unde crebrior ac difficilior respiratio.

90 *Pugnas inermes*] Sic vocat ludicra certamina.

92 *Vina solo fundens, cinerem placabat Adrastus Archemori*] Virgilius lib. v. 'Hic duo rite mero libans Carchæsia Baccho Fundit humi.' Fundit autem Archemoro vinum ut Deo, non ut mortuo. Mortuis enim non licebat vinum libare, teste Servio ad Virgilium.

93 *Trieteride multa*] Ludi enim Nemæi tertio quoque anno redibant.

94 *Nec saucius Arcadas aras Malit adire Pelops*] Innuit Olympicos ludos ob vicinitatem Arcadiæ, qui ludi primum in honorem Pelopis instituti ab Hercule, ut diximus initio lib. præced. *Saucius*] Ob humerum eburneum.

95 *Elæaque Templâ*] Templum Jovis Olympici in Elide.

96 *Nec Castaliis altaribus anguis*]

Anguis Python, quo occiso ab Apolline instituti ludi Pythii. Fingit Poëta ipsum Pythonem interesse ludis suis, quoties celebrarentur, quia in Pythiis, ut ait Clemens Alexandrinus, Pythius draco colebatur, et serpentis causa institutus conventus vocabatur Pythia.

97 *Nec sua pinigero magis adnatet umbra Lechæo*] Per umbram, hic intelligit Poëta manes Palæmonis, quos fingit redire ad Lechæum, in Isthmo, tempore celebrationis ludorum Isthmiorum sibi dicatorum. *Pinigero*] Quia multæ pinus in Isthmo; unde pinea corona apud Isthmum victores coronati, ob copiam ejusce arboris.

98 *Nos te lugenti, puer, inficiamur Averno*] Id est, cum te Deum agnoscamus ac colamus, nos te mortuum inficiamur, negamusque subisse Inferos.

Mœstaque perpetuis solennia jungimus astris,
 Nunc festina cohors : at si Bœotia ferro 100
 Vertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris,
 Tunc Deus ; Inachias nec tantum culta per urbes
 Numina, captivis etiam jurabere Thebis.
 Dux ea pro cunctis : eadem sibi quisque vovebat.
 Jam pronis Gradivus equis Ephyræa premebat 105
 Littora, qua summas caput Acrocorinthus in auras
 Tollit, et alterna geminum mare protegit umbra.
 Inde unum dira comitum de plebe Pavorem
 Quadrupedes anteire jubet : non alter anhelos
 Insinuare metus, animumque avertere veris 110
 Aptior : innumeræ monstro vocesque, manusque,

tem Avernum, et lugubri sacro te referimus inter æterna astra. Nunc festinat exercitus. At si concedas nobis, ut destruamus armis arces Thebanas, tunc mereberis ingentia altaria, tunc numen eris ; nec tantum venerandus Deus eris in urbibus Inachiis, sed quoque jurabunt per te in victis Thebis. Rex ea pro omnibus : eadem vota quisque nuncupabat. Jam Mars calcabat inclinatis equis ripas Ephyræas, qua Acrocorinthus erigit verticem in supremum ærem, et umbra vicissim operit duo maria. Iule imperat Pavori, cui ex horrenda sociorum cohorte, ut equos præcederet. Nullus habilior ad immittendam mentibus anxiam formidinem, et ad ostendendas res aliter atque sunt. Innumere portento voces sunt, manusque,

stel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—99 *Festaque perpetuis solennia jungimus aris* Dan. *aris* etiam uterque Behot.—100 *Bœotia* uterque Behot.—101 Behot. 1. 2. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *quisque volebat*.—105 *Jam pronis* Put.—106 *Unus Behot. achorintus in auras*.—110 Put. *animoque avertere vires ; quod pro vero amplectendum pu-*

NOTE

99 *Mœstaque perpetuis solennia jungimus astris*] Id est, te Deum prædicamus, dum ludos solennes, qui tantum numinibus debentur, in tuum honorem celebramus. *Perpetuis*] Id est, perpetuo ævo. *Guyetus*.

100 *Bœotia*] Thebana. Thebæ enim caput Bœotiæ.

102 *Inachias*] Argivas.

103 *Captivis jurabere Thebis*] Per Deos enim juratur.

105 *Ephyræa*] Corinthiaca : Corinthus enim Ephyre prius vocata.

106 *Acrocorinthus*] Mons Pelopon-

nesi altissimus in Isthmo, ad cujus radicem in plano, instar mensæ, sita est Corinthus, habens in vertice ædem Veneri sacram, infra verticem Pyrenem fontem Musis sacrum : prospectat duo maria, Ionium scilicet et Ægæum.

107 *Alterna umbra*] Alternis enim projicit umbram, in Ionium quidem matutino tempore, in Ægæum vero vespertino.

108 *Pavorem*] 'Pavor' Nostro lib. III. Martis armiger : 'Fræna ministrat equis Pavor armiger.'

Et facies quaecumque libet : bonus omnia credi
 Auctor, et horrificis lymphare incursibus urbes.
 Si geminos soles, ruituraque suadeat astra,
 Aut nutare solum, aut veteres descendere sylvas, 115
 Ah miseri vidisse putent. Tunc acre novabat
 Ingenium : falso Nemeæum pulvere campum
 Erigit : attoniti tenebrosam a vertice nubem
 Respexere duces : falso clamore tumultum
 Auget, et arma virum, pulsusque imitatur equorum, 120
 Terribilemque vagas ululatum spargit in auras.

et forma quaecumque ei placet. Idoneus auctor est ad suadenda omnia, quique veritat in rabiem civitates horrendo transitu. Si suadeat duplicem esse solem, et sidra casura, ac terram tremere, aut loco moveri antiqua nemora, ah infelices urbitrentur hæc aspexisse. Tunc acuebat viridum ingenium. Attollit simulato pulvere campum Nemeum. Consternati principes viderunt supra caput opacam caliginem. Amplificat perturbationem simulatis ululatibus, et emulatur arma militum, et equorum cursus, effunditque horrendum clamorem in vacuum aërem. Percellantur

tat Lindenbrogius.—112 Optimæ Barthii membranæ : quascumque libet ; Put. quacumque libet.—115 Aut nutare solum Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant.—116 Ha miseri Lindenbrog. et Cruc. tunc arte novabat Buslid. tunc ære novabat uterque Behot.—117 Nemeum Behott. 1. 2.—120 Lang. Laur. Buslid. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. cursusque ; Lipsian. nonnulli Barthiani, Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. pulsusque ; et sic etiam

NOTÆ

112 *Bonus omnia credi Auctor*] Pavor est idoneus auctor ad omnia credenda : quo faciente impossibilia interdu etiam credimus : nihil enim est quod non credat homo in pavore. Lucanus lib. II. ‘Sic quisque pavendo Dat vires famæ : nulloque anctore malorum Quæ sinxere timent.’ Descriptioni huic Pavoris iunge quæ dicit Virgilius Æn. IV. de Fama, et de eadem Valerius Flaccus Argon. lib. II.

113 *Lymphare*] Id est, in furorem vertere, verbo deducto a Nymphis seu Lymphis ; unde *Lymphatici*, et *Lymphati* Latinis, Græcis νυμφόληπτοι. Festus : ‘Vulgo autem memoris proditum est, quicumque speciem quamdam e fonte, id est effigiem

Nymphæ viderint, furendi non fecisse finem : quos Græci νυμφόληπτος vocant, Latini *lymphatos* appellant.’

116 *Ah miseri vidisse putent*] Ad augendam credulitatem novarum rerum, ita dicta confirmant, ut quæ pavore mentiuntur, se vidisse affirmant. Noster Theb. IV. ‘Cui non est scire licentia passim, Et vidisse fuit.’ Tunc *acre novabat Ingenium*] Tanquam gladium ad eotem, ut excogitaret aptiores modos ad terrorem Argivis injiciendum.

117 *Falso Nemeæum pulvere campum Erigit*] Tacitus : ‘Extrema et plana terrarum umbra humili non erigunt tenebras.’

Exsiluere animi, dubiumque in murmure vulgus
 Pendet: ubi iste fragor? ni fallimur aure: sed unde
 Pulvereo stant astra globo? num Ismenius ultro
 Miles? ita est: veniunt: tanta autem audacia Thebis? 125
 An dubitent? agedum inferias et busta colamus.
 Hæc Pavor attonitis: variosque per agmina vultus
 Induitur, nunc Pisæis e millibus unus,
 Nunc Pylius, nunc ore Lacon, hostesque propinquos
 Adjurat, turmasque metu consternat inani. 130
 Nil falsum trepidis: ut vero amentibus ipse
 Incidit, et sacræ circum fastigia vallis

mentes, et plebs anceps hæret in hoc tumultu. Ubi iste strepitus? nisi aures nos fallunt. At unde sidera obscurantur pulcreâ nube? num Thebanus sponte venit exercitus? Ita se habet. Accedunt. Tanta est Thebis audacia? An ambigant? Eia veneremur justa et rogos. Hæc Pavor consternatis inmittit, et assumit varias formas currendo per manipulos. Nunc unus e millibus Pisæis, nunc Pylius, nunc Lacon jurando affirmat proximos hostes esse, et exercitum exanimat falsa formidine. Nihil est vanum pavidis. Ut vero Mars ipse subiit recordes, et perlatus præcipiti

//////////

legit Dan. Heinsius ad Claudian. Rapt. Proserp. III. 236.—122 *Exsiluere animis* optimus Barthii codex. *dubiumque in murmura* Nic. Heinsius in Advers. p. 581.—123 Dan. *nisi fallimur*.—125 Lang. Laur. Lipsian. Behott. 1. 2. Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. *estne audacia*; Buslid. et nonnulli Barthiani: *est audacia*: Dan. Put. Petav. et optimæ Barthii membranæ, cum edd. Gronov. Barth. et Veen. *tanta autem audacia*.—127 *Hic pavor* Venett. Aldd. Colin. Gryph. et Basil.—128 Unus Behot. *Pisæis nunc*.—130 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. *consternit*; Behot. 1. *asternit*, et pro v. l. *consternat*, quod exhibent optimæ Barthii

NOTÆ

123 *Aure*] Hic pro auditu: est oratio se invicem interrogantis.

124 *Ismenius*] Thebanus ab Ismeno Bæotiarum fluvio.

125 *Tanta autem [est] audacia Thebis*] Optimi: *tanta autem audacia Thebis*? Eleganti idiotismo. Quasi esset, 'itane tanta audacia Thebis?' Gronovius.

126 *An dubitent*] Supple, hoc facere, nec opinantes aggredi. *Agedum inferias*] Εἰπωρικὸς. *Busta colamus*] Ad quæ sacra fuerunt celebrata in ho-

Delph. et Var. Clas.

norem Archemori.

127 *Varios per agmina vultus Induitur*] Ut facilius insinuet ea quæ velit Pavor, indutus vultibus diversarum gentium, agminibus se miscet.

130 *Adjurat*] Pro valde jurat, seu jurejurando confirmat.

131 *Nil falsum trepidis*] Nam qui semel pavore correpti sunt, vanissima quæque, falsaque pro veris accipiunt. *Ipse*] Mars.

132 *Sacræ vallis*] *Sacræ*, quia in ea celebrata Archemori sacra.

Stat.

Turbine prævectus rapido, ter sustulit hastam,
 Ter concussit equos, clypeum ter pectore plausit,
 Arma, arma insani, sua quisque, ignotaque nullo 135
 More rapit, mutant galeas, alienaque cogunt
 Ad juga cornipedes : ferus omni in pectore sævit
 Mortis amor, cædisque : nihil flagrantibus obstat.
 Præcipitant, redimuntque moras : sic littora vento
 Incipiente fremunt, fugitur cum portus ubique, 140
 Vela fluunt, laxi jactantur ubique rudentes.
 Jamque natant remi, natat omnis in æquore summo
 Ancora, jam dulcis medii de gurgite ponti
 Respicitur tellus, comitesque a puppe relictī.
 Viderat Inachias rapidum glomerare cohortes 145
 Bacchus iter : gemuit Tyriam conversus ad urbem,
 Altricemque domum, et patrios reminiscitur ignes,

impetu circa limites sacræ vallis, ter hastam erexit, ter equos egit, ter resonare fecit scutum ad pectus, clamant amentes, Arma, Arma: unusquisque sua rapit, et non sua nullo discrimine. Cassides permutant, et jungunt equos ad alienos currus. Dira Martis cupido, et fundendi sanguinis furit in omnium corde. Nihil ardentes sistit. Festinant, et hac celeritate dilationem compensant. Sic ripæ strepunt oriente vento, cum ubique portus relinquitur, vela descendunt, et soluti funes ubique jaciuntur: jamque remi fluitant, jam omnes anchoræ fluitant in summo mari, jam blanda terra spectatur de gurgite medii maris, et a nave amici relictī in littore. Bacchus aspexerat copias Argivas magnis itineribus contendere. Suspiravit, respiciens ad Tyriam civitatem, et recordatur nutrices ædes, et patrius flammus. Rubicunda

membranæ, Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—133 Optimus Barthianus, rabido.—134 *Ter contorsit equos* Dan. Petav. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Ter concussit equos* optimæ Barthii membranæ, Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Put. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Vide Dan. Heins. ad Claudian. Rapt. Proserp. II. 122. Optimæ Barthii membranæ: *clypeo ter pectora plausit*; duo alii ejusdem: *clypeum ter pectora plangit*.—137 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. *omni pectore*.—138 *Martis amor* Petrens. Taurin. Burm. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. probante Burmanno; *Mortis amor* optimæ Barthii membranæ, Dan. Put. unus Behot. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.

NOTÆ

139 *Redimuntque moras*] Quasi accelerando redimerent tempus, quo in celebrandis ludis morati sunt.

142 *Jamque natant remi*] Hic verens duoque sequentes Guyeto suspecti.

145 *Inachias*] Argivas.

146 *Tyriam*] Thebanam.

147 *Et patrios reminiscitur ignes*] Quia Bacchus natus fuerat inter medios ignes quibus Semele mater ejus conflagravit.

Purpureum tristi turbatus pectora vultum :
 Non crines, nonserta loco, dextramque reliquit
 Thyrsus, et intactæ ceciderunt cornibus uvæ. 150
 Ergo ut erat lacrymis lapsoque inhonoris amictu
 Ante Jovem (et tunc forte polum secretus habebat)
 Constitit, haud unquam facie conspectus in illa,
 (Nec causæ latuere patrem,) supplexque profatur:
 Exscindisne tuas, Divum sator optime, Thebas ? 155
 Sæva adeo conjux ? nec te telluris amatae,
 Deceptique laris miseret, cinerumque meorum ?
 Esto, olim invitum jaculatus nubibus ignem,
 Credimus : en iterum atra refers incendia terris,

facies ejus commovetur e dolore cordis: non comæ, non coronæ manent in loco suo, et Thyrsus destituit dextram ejus, et uvæ corruerunt sponte sua ex cornibus ejus. Igitur, ut erat deformis fletu, et delapso vestitu, se constitit ante Jovem (et tunc is forte degebat solus in cælo) nunquam visus in eo vultu (nec causæ sunt ignotæ patri) et supplex sic loquitur: Diruisne Thebas tuas, pater Deorum optime? crudelis uxor adeo? nec miseraris dilectam civitatem, et circumventos penates, et cineres meorum? Esto, putavimus olim te ægro animo contorsisse fulmen e nubibus. En

////////

Vide Oudendorp. ad Lucan. i. 462. et viii. 364.—149 Dan. non mitra loco.—150 Unus Behot. cecidere a cornibus.—152 Ante Jovem (tunc forte, &c. Dan. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruic. et Gevart. Ante Jovem, et tum Put. et Venett. Ante Jovem (et tunc Lipsian. Lang. Laur. Buslid. Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—153 Barthiani codd. in ista.—155 Exscindisne conjectabat Gronovius.—158 Dan. et Put. invitus. Behot. 1. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruic. et Gevart. jaculatum. Vide Gronov. Obs. ad iii. 561.—159 Margo ed. Barth. en iterata refers.—160 Nec Stygiæ

NOTÆ

149 Nonserta loco, dextramque reliquit Thyrsus, et intactæ ceciderunt cornibus uvæ] Representabatur enim Bacchus cum thyrsu in manu, et capite redimito hederis et uvis. Cornibus] Quia cornua gestabat Bacchus in fidem generis: nam ab Ammone originem trahebat, ut tradit Diodorus Siculus.

153 Haud unquam facie conspectus in illa] Solet enim Bacchus depingi hilaris vultu. Virgilius: 'Adsis lætitiæ Bacchus dator.'

157 Deceptique laris miseret] Nota fabula, ut Semele fraude Junonis decepta est, cum ejus consilio petiit a Jove, ut ipse veniret ad se qua majestate solebat ad Junonem.

158 Inritum jaculatus nubibus ignem] Ægre enim indulserat Semele Jupiter, ut ad eam veniret cum suis insignibus, vinque fulminis diminuerat quantum potuerat.

159 En iterum, &c.] Semel intulisti cum Semele conflagravit, nunc iterum relaturus es.

Nec Styge jurata, nec pellicis arte rogatus. 160
 Quis modus? an nobis pater iratusque bonusque
 Fulmen habes? sed non Danaëia limina talis,
 Parrhasiumque nemus, Ledaëasque ibis Amyclas.
 Scilicet e cunctis ego neglectissima natis
 Progenies? ego nempe tamen qui dulce ferenti 165
 Pondus eram: cui tu dignatus limina vitæ
 Præreptumque iter, et maternos reddere menses.
 Adde, quod imbellis, rarisque exercita castris
 Turba meas acies, mea tantum prælia norunt,
 Nectere fronde comas, et ad inspirata rotari 170
 Buxa, timent thyrsos nuptarum, et prælia matrum.

denuo reportus patriæ atroces flammæ, nec Styge teste vocatu, nec inductus consiliis pellicis. Quis modus? an nobis parens infensus et benignus fulmen tenes? Sed non rades eodem modo ad ædes Danaï, sylvamque Parrhasiam, et Amyclas Ledaüs. Scilicet ego projectissima soboles e cunctis liberis? Nempe ego tamen sum, qui blandum onus eram tibi gestanti, cui tu dignatus es restituere aditum vitæ, viamque adentum, et maternos menses. Adjice, quod est invalida caterva, paucisque indurata bellis, tantum noscunt meas acies, et mea certamina, evincere ramis hederæ crines, et circumagi ad inflatas tibias, reformidant thyrsos sponsarum, et matrum

*****

ed. Lindenbrog. ex errore operarum, quem errorem propagavit etiam Cruceus.—161 Unus Behot. *ah nobis*.—162 Behot. 1. *Danaëia*; Behot. 2. *Daneia*.—167 Ita omnes codd. et libri impressi; Barthius tamen legit: *Præreptumque uterum*.—170 *Nectere fronte* Put.—172 Optimus Barthianus: *fervidus*

NOTÆ

160 *Nec Styge jurata*] Sicuti tunc, cum ad Semelen venisti cum fulmine. *Pellicis*] Semeles.

162 *Danaëia limina talis, Parrhasiumque nemus, Ledaëasque ibis Amyclas*] Respicit fabulas, quibus dicitur Jupiter adiisse loca ibi designata, ut corrumpere Danaën, Calystonem Lycaonis filiam, et Leda Tyndari uxorem. *Danaëia limina*] Regiam Danaï apud Argos, in cujus turre servata Danaë. *Talis*] Infensus. *Parrhasium*] Arcadium, a Parrhasiis oppido Arcadiæ. *Ledaëas Amyclas*] Amyclæ enim regia Tyndari Ledaë conjugis.

165 *Qui dulce ferenti Pondus eram*] Bacchus enim dicitur extractus ex

utero matris ardentis, et Jovis femori insertus, ut legitimos menses expleret.

169 *Mea tantum prælia*] Id est, orgia in quibus Bacchæ furentes obvia quæque animalia dilaniabant. Vel alludit ad Agaven et Pentheum, quorum nota fabula.

170 *Ad inspirata rotari Buxa*] Noster Genethl. Lucani: 'Et tu Basaridum rotator Evan.' Quia ad tibie cantum in orgiis Bacchi saltabant Bacchæ, ac in orbem varios circumagebantur.

171 *Timent thyrsos et prælia matrum*] Quomodo Thebani bella non timeant, qui Bacchantium matrum thyrsos et prælia timent?

Unde tubas Martemque pati? quin fervidus ecce
 Quanta parat? quid si ille tuos Curetas in arma
 Ducat? et innocuis jubeat decernere peltis?
 Quinetiam invisos (sic hostis defuit?) Argos 175
 Elicis: o ipsis, genitor, graviora periclis
 Jussa, novercales ruimus ditare Mycenæ.
 Cedo equidem: quo sacra tamen, ritusque peremtæ
 Gentis? et in tumulos, si quid male foeta reliquit
 Mater, abire jubes? Thracen, sylvasque Lycurgi? 180

certamina. Unde didicerint buccinas Martemque perferre? Quin ardens ecce Mars quanta molitur? Quid si ille excitet suos Curetas ad bellum? et imperet præliari cum pacificis parvis? Quin etiam (sic hostis defuit?) attrahis odiosos Argos: o mandata, pater, acerbiora ipso discrimine, perimus ut illustremus novercales Mycenæ. Desino quidem queri. Quo sacra tamen, et cærimoniarum nationis excisæ commigrabunt? et vis redigi in acervos lapidum, si quid parens male gravida deseruit? Anne repetam Thraciam, ac nemora Lycurgi? Anne exul redeam ad de-

*****

iste.—173 Deos Curetas Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *tuos Curetas* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. &c.—176 *Eligis* Petrens. et ita legit Marklandus ad Sylv. II. 6. 58. *Elicis hoc ipsis* Dan.—177 *Optimus* codex Barthii, *ruimur*; quod ille probat.—181 *In eo-*

NOTÆ

172 *Martemque pati*] 'Didicerint' supple.

173 *Tuos Curetas*] Aliqui legunt *Deos Curetas*. Curetes autem sacerdotes Matris Deum, educationi Jovis ab eadem præpositi: ipsis enim jusserat, ut percuterent tympana, ne vagitus infantis Jovis posset audiri a Saturno, et ille Jovem devoraret, ut fecerat coleros liberos. Quidam confundunt eos cum Corybantibus, Cabiris, Idæis, Dactylis, Telchini-bus. Alii cognatos inter se dicunt et modico discrimine distinctos, referent Strabone. Vide Vossium de Idol.

174 *Peltis*] Pelta breve scutum, et fere quadratum, aut folii hederæ figuram præ se ferens, parma brevis, et mobilis, Amazonum propria. Thraciæ Peltæ autem erant quadrangulæ.

175 *Invisos Argos*] Propter Junonem quæ Argis favebat.

176 *O ipsis graviora periclis Jussa*] Nihil enim tam acerbum est, quam perire per professos hostes. Exactor pœnæ gravior interdum est ipsa pœna. Et Poëta videtur habuisse ante oculos illud Demosthenis in oratione de Corona: Πάντων ἀποστερείσθαι λυπηρόν ἐστι καὶ χαλεπὸν, ἄλλως τε καὶ ὑπ' ἐχθροῦ τῷ τοῦτο συμβαίνει. Omnibus privari luctuosum admodum et grave, præsertim si hoc alicui ab hoste professio contingat.

177 *Novercales Mycenæ*] Ob eandem rationem quam supra diximus, de invisis Argis, quia Mycenæ erant in tutela Junonis novercæ Bacchi.

179 *Et in tumulos, si quid male foeta reliquit*] Id est, Semeles fulminatæ reliquias.

180 *Thracen, sylvasque Lycurgi*] Ly-

Anne triumphatos fugiam captivus ad Indos?

Da sedem profugo: potuit Latonia frater

Saxa (nec invideo) defigere Delon, et imis

Commendare fretis: cara summovit ab arce

Hostiles Tritonis aquas: vidi ipse potentem

185

Gentibus Eois Epaphum dare jura, nec ullas

Cyllene secreta tubas Minoave curat

Ida: quid heu tantum nostris offenderis aris?

Hic tibi (quando minor jam nostra potentia) noctes

bellatos Intos? Indulge locum exuli. Germanus potuit, nec lireo, sistere Delon Latonæ rupem, ac commendare profundo mari. Minerva Tritonia repulit undas hostiles a dilecta arce. Asperi ipse florentem Epaphum imperare populis orientibus. Tranquilla Cyllene ac Ide Minoa spernunt omnem clangorem buccinæ. Quid heu solum irascaris nostris altaribus? Hic tibi tamen (quando jam levior apud te

~~~~~

dem codice: *fugiam capiendus ad Indos.*—182 *Da profugo sedem unus Behot.*—187 *Cyllenes Behot.* 1. *Cyllene secure optimus Barthianus. Minoave Behott.* 1. 2.—188 *Creta: quid, &c. Petrens. Unda, quid, &c. Burm.*—190 *Lang. Laur.*

NOTÆ

curgus rex Thraciæ Baccho infensis-
simus. Vide lib. iv. 381.

181 *Triumphatos Indos*] Vicerat enim Bacchus Indos, et primus triumphasse dicitur elephantu vectus. *Triumphatos*] In triumphum ductos. Horatius iii. Ode 3. 'Triumphatisque possit Roma ferox dare jura Medis.' Virgilius Æneid. vi. 'Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho Victor aget currum.' Lucanus lib. ii. 'Nuda triumphati jacuit per regna Jugurthæ.'

182 *Potuit Latonia frater, &c.*] Virgilium imitatur Æneid. i. 'Pallasne exurrere classem,' &c. Exaggerat hic quid alii fratres sui, et filii Jovis fecerint et potuerint, et quæ ab ipso Jove impetraverint.

183 *Delon*] Delos insula inter Cyclades, quam stabilem reddidit Apollo: dicitur *Latonia saxa*, quia in hac insula Latona peperit Apollinem et Dianam.

184 *Cara ab arce*] Acropoli Athe-

uarum. *Chara*] Quia Athenæ in tutela Minervæ erant.

185 *Hostiles Tritonis aquas*] Diluvium a Neptuno inductum. De Athenis contendisse Minervam et Neptunum fabulantur Poëtæ, victumque Neptunum urbem aquis evertere conatum fuisse, Minervam vero aquas repulisse. *Tritonis*] Sive Tritonia, Minerva. Vide Theb. xii. 639.

186 *Eois*] Ægyptiis; Ægyptus enim ab antiquis Geographis Asiæ seu Orienti contributa. *Epaphum*] Epaphus, Jovis et Ius filius, colebatur ab Ægyptiis. Herodotus hunc confundit cum Apide: hoc etiam legas apud Ælianum lib. xi. Animalium cap. 10. Addit vero Ægyptios hunc sermonem aversari, ut mendacem, quia Epaphus multis post Apim sæculis extiterit.

187 *Cyllene*] Mons Arcadiæ Mercurio sacer. *Minoave Ida*] Ide mons Cretæ Jovis natalibus inclutus. *Minoa*] Quia Minos in Greta regnavit.

Herculeæ, placitusque vagæ Nyctēidos ardor, 190
 Hic Tyrium genus, et nostro felicior igne
 Taurus : Agenoreos saltem tutare nepotes.
 Invidiam risit pater, et jam poplite flexum,
 Sternentemque manus tranquillus ad oscula tollit,
 Inque vicem placida orsa refert : Non conjugis ista 195
 Consiliis, ut rere, puer, nec sæva roganti
 Sic expositus ego. Immoto deducimur orbe
 Fatorum : veteres, seræque in prælia causæ.
 Nam cui tanta quies irarum ? aut sanguinis usus

nostra potentia est) noctes quibus Herculem genuisti, et gratus ignis profugæ Nyctēidos, hic Tyria soboles, et taurus fortunatior nostra flamma: saltem protege posteros Agenoris. Genitor illisit invidiosam orationem, et placidus erexit ad osculum illum jam currentem genua, et manus summittentem, et in vicem respondet mītia verba: Non hæc, ut existimas, fili, fiunt arte uxoris, nec ego sic facilis ei petenti atrocita. Rapimur immutabili fatorum ordine. Antiquæ sunt, et remotæ causæ in hoc bellum. Nam cui lenior indignatio, quam mihi? Aut quis minus

//////////

Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. unus Behot. Venett. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. et Amstel. *placidusque vagæ*; alter Behot. optimæ Barthii membranæ, optimi codd. Gronovii et Petrens. *placitusque*; quod

NOTÆ

180 *Hic tibi noctes Herculeæ, &c.]* Ut Thebanis benevolentiam Jovis conciliet Bacchus, ipsi commemorat, quas Jupiter amaverit mulieres Thebanas, nimirum Alemenam, Antiopam Nyctei filiam, et Europam. Notæ autem Herculeæ noctes.

190 *Placitusque [placidusque]* Rectius scripti : *Placidusque*. Nec velim aliter lib. x. 769. 'Si vos placita hostia juvi.' Etsi et scripti *placida*, et interpretentur, 'quæ non repugnavi.' *Placita* est probata, placens litansque. Silius lib. i. 'Placitam temerando rumpere vocem.' Ubi etiam fecerant 'placidam.' Lib. xii. eod. 'Integrare acies placitum.' Virgilius Æneid. x. 'Et placitum læti componite fœdus.' Georgic. ii. 'Placitam pati nutritus olivam.' Gronovius. *Vagæ Nyctēidos]* Antiopæ, quæ

a Lyco expulsa propter Dircen, compressa fuit a Jove in taurum converso, unde orti dicuntur Zethus et Amphion.

191 *Hic Tyrium genus]* Thebani enim conditi erat a Cadmo Tyrio fratre Europæ. *Et nostro felicior igne Taurus]* Respicit ad fabulam Europæ, quæ rapta fuit a Jove in taurum mutato: dicit eam feliciorē matre sua, quia fulmine non est percussa. *Nostro]* Seu Semeles matris.

192 *Agēnoreos nepotes]* Thebanos, oriundos a Cadmo Agenoris filio.

194 *Sternentemque manus]* Id est, in genua procumbentem, ut manibus terram premeret.

197 *Immoto deducimur orbe Fatorum]* Deos enim fati etiam subditos veteres credebant.

199 *Nam cui tanta quies irarum]*

Parcior humani? videt axis, et ista per ævum 200
 Mecum æterna domus, quoties jam torta reponam
 Fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
 Quinetiam invitus magna ulciscendaque passis
 Aut Lapithas Marti, aut veterem Calydonæ Dianæ
 Expugnare dedi: meaque est jactura, pigetque 205
 Tot mutare animas, tot reddere corpora vitæ.
 Labdacios vero, Pelopisque a stirpe nepotes
 Tardum abolere mihi: scis ipse, ut crimina mittam
 Dorica, quam promptæ Superos incessere Thebæ.

effundit humanum sanguinem? Cernit polus, et istæ ædes mecum æternum permansuræ, quoties reponam jam jaculanda tonitrua, quam parum hæc flamma sæviat in terras. Quin etiam haud ultro concessi Marti et Dianæ, qui receperant atroces injurias et ultione dignas, perdendos Lapithas, et diripiendam antiquam Calydonæ. Meumque est damnum, et grave est mihi tot animas mutare, tot corpora luci restituere. Lentior quidem fui in delendis funditus posteris Labdaci ac Pelopis. Compertum est ipsi tibi, ut silentio præteream Dorum scelera, quam Thebæ proclives ad

probat Marklandus ad Sylv. v. 5. 37.—201 Marklandus ad Sylv. p. 267. correxit: *jam certa reponam*. Vide Nic. Heins. in Advers. lib. iv. cap. 6. p. 610.—203 Unus Behot. *passus*.—204 *Aut Laphitas* Behott. 1. 2.—206 *Iidem* codd. cum Burm. Petrens. et Exc. Cantab. *tot corpora reddere vitæ*.—209 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. et edd. vett. *quam*

NOTÆ

Theb. i. 'Quonam usque nocentum Exigar in pœnas? tædet sævire co-rusco Fulmine.'

202 *Quam rarus terris hic imperet ignis*] Peyraredus: *quam rarus terras hic impetet ignis*.

204 *Aut Lapithas Marti*] Mars iratus Pirithoo, quod in nuptiarum solennitate prætermisus fuerat ab eo, invitatis ceteris Diis, adeoque Centauris, immisit furorem Centauris ad disturbandas nuptias, et excidium Lapitharum. *Aut veterem Calydonæ Dianæ*] Diana ab Æneo Calydoniæ rege in sacrificio prætermisita, immisit aprum Calydonium, qui non fecit finem vastandæ Calydoniæ, donec a Meleagro in celebri illa venatione occideretur. Hunc autem locum imitatus est Noster a Virgilio: 'Mars perdere gentem Immanem Lapithum

valuit: concessit in iras antiquam Ipse Deum genitor Calydonæ Dianæ.'

206 *Tot mutare animas*] Metempsychosin Pythagoricam respicit. Apud Claud. de Raptu Proserpinæ lib. i. 'Animæ mutantur in artus.' Pythagoras ipse apud Ovidium: 'Omnia mutantur, nihil interit.' *Tot reddere corpora vitæ*] Id est, pro mortuis corporibus nova substituere.

207 *Labdacios*] Id est, Eteoclem et Polynicem Labdaci pronepotes. *Pelopisque a stirpe nepotes*] Argivos seu Peloponnesios Theb. i. 'Nunc Geminas punire domos, quis sanguinis auctor Ipse ego, descendo: Perseos alter in Argos Scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas.'

209 *Dorica*] Fabulam Tantali respicit, qui filium Diis epulandum præbuit.

Te quoque: sed, quoniam vetus excidit ira, silebo. 210
 Non tamen aut patrio respersus sanguine Pentheus,
 Aut matrem scelerasse toris, aut crimine fratres
 Progenuisse reus, lacero tua lustra replevit
 Funere: ubi fletus? ubi tunc ars tanta precandi?
 Ast ego non proprio diros impendo dolori 215
 Œdipodionidas: rogat hoc tellusque, polusque,
 Et pietas, et læsa fides, naturaque, et ipsi
 Eumenidum mores: sed tu super urbe moveri
 Parce tua: non hoc statui sub tempore rebus
 Occasum Aoniis: veniet suspectior ætas, 220
 Ultioresque alii: nunc regia Juno queretur.
 His ille auditis mentemque habitumque recepit.

offendendos Superos: te quoque læserunt, sed (quoniam antiqua ira deferbuit) prætermittam. Pentheus tamen non perfusus paterno cruore, aut sibi conscius incestasse nuptiis genitricem, aut procreasse flagitio fratres, replevit orgia tua laniato corpore. Ubi lacrymæ? ubi tunc preces tanto artificio concinnatæ? Verum ego non indulgeo propriis injuriis perdendos scelestos Œdipi filios. Hoc terra, cælumque ac pietas, et fides violata, naturaque, atque ipsi Furiarum mores efflagitant. Sed tu desine turbari de tua civitate. Non decrevi in hoc tempore ruinam rebus Thebanis. Tempus periculosius veniet, vindicesque alii: nunc dolebit Regina Juno. Hac ubi

promte.—213 Behott. 1. 2. *tua jussa.*—220 In duobus codd. legitur: *spectator ætas.* Vide Burm. ad Val. Flac. 1. 100. et vi. 119.—221 Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Grasser. *tunc regia.*—222 Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant.

NOTE

210 *Te quoque*] Supple læsum fuisse a Thebanis.

211 *Aut patrio respersus sanguine Pentheus, Aut matrem scelerasse toris, aut crimine fratres Progenuisse reus*] Quæ omnia fecit Œdipus.

213 *Lacero tua lustra replevit Funere*] Alludit ad fabulam, qua discriptus dicitur Pentheus a Bacchantibus. *Lustra*] Hic abusive sumit pro quibuslibet sacris, seu orgiis triennialibus Bacchi.

216 *Œdipodionidas*] Œdipi filios.

218 *Eumenidum mores*] Quibus mos scelera puniendi. *Urbe tua*] Thebis.

220 *Aoniis*] Thebanis.

221 *Ultioresque alii*] Vel intelligit Epigonos qui ad vindicandam mor-

tem parentum everterunt Thebas: vel Alexandrum Magnum qui dirutis Thebis omnes cives sub corona vendidit. Nam hoc de Theseo intelligi non potest, qui non evertit Thebas, sed solum eade Creontis, ac prælio, aut etiam pacto a Thebis obtinuit jus sepeliendi Argivos, qui in hac pugna ceciderant. *Nunc regia Juno queretur*] Argivus enim exercitus fusus fugatusque, ac occisi Argivi duces, et solus Adrastus sibi turpi fuga consuluit. *Regia*] Sic Ovid. Met. vi. 'Quam regia Juno In vulnere vertit.'

222 *Habitumque*] Alii legunt *animumque*, sed melius *habitum*, id est cultum.

Ut cum sole malo, tristique rosaria pallent
 Usta Noto, si clara dies, Zephyrique refecit
 Aura polum, redit omnis honos, emissaque lucent 225
 Germina, et informes ornat sua gloria virgas.
 Nuntius, attonitas jamdudum Eteoclis ad aures
 Explorata ferens, longo docet agmine Graios
 Ire duces; nec jam Aoniis procul abfore campis:
 Quacumque ingressi tremere, ac miserescere cunctos 230
 Thebarum, qui stirpe refert, qui nomine, et armis.
 Ille metum condens, audire exposcit, et odit
 Narrantem: hinc dictis socios stimulare, suasque
 Metiri decernit opes: exciverat omnem
 Aoniam, Eubœamque, et Phocidos arva propinquæ 235

ille audit, resumsit animum, et cultum. Ut cum rosaria marcent tosta malefico sole, et noxio Noto; si lucida dies redit, et flatus Favonii recreaverit aërem, omnis decor iis revertitur, et exortæ gemmæ micant, et deformes surculi sua venustate ornantur. Nuntius, jamdudum certa reportans ad sollicitas aures Eteoclis, narrat Græcos duces profectos cum ingenti exercitu; nec jam longe distare a limitibus Thebanis: omnes trepidare quacumque sunt, ac misereri Thebarum. Memorat quo quisque genere sit, quod nomen, et quæ arma habeat. Ille, Eteocles, dissimulans timorem, expetit audire, et aversatur dicentem. Ille statuit comites verbis accendere, et recensere suas copias. Mars commoverat universam Bœotiam, Eubœamque ac agros

mentemque animumque.—225 ‘Pessime nugones quidam libri, amissaque.’ Barth.—227 Ethioclis unus Behot.—229 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behot. 1. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. et Cruc. affore; Behot. 2. Barthiani, et edd. recentt. abfore; Fr. Modius conj. afore.—233 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. socios dictis; Behott. 1. 2. Gronov. Barth. Veen. et Delph. dictis socios.—234 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behot. 1. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. decrevit opes; Behot. 2. optimi codd. Barthii, Venett. 3. 4. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. de-

NOTÆ

229 Aoniis] Thebanis. Abfore] Vel afore, ab ‘absūm, abes:’ nam τὸ ‘afore’ potius ab ‘adsum, ades,’ ductum videtur, pro ‘adfore.’

230 Quacumque ingressi tremere, ac miserescere cunctos Thebarum] Guyetus: Thebani tremunt, externi miserescunt. Ingressi tremere] Corrige, ingressus, supplē, ‘erat nuntius.’ Parenthesi autem includi debent. Peyruredus.

231 Qui stirpe refert, qui nomine, et

armis] Corrige, qua stirpe refert, quo nomine; quæ referenda sunt ad vocem supra nuntius. Lactantius hic Andabatarum more cum larvis videtur decertare. Peyraredus.

232 Audire exposcit, et odit Narrantem] Scilicet, ut apud Senecam in Œdipo, act. II. sc. I. ‘Ubi læta duris mista in ambigno jacent, Incertus animus, scire cum cupiat, timet.’

235 Aoniam] Bœotiam. Eubœamque] Eubœa insula Maris Ægei, a

Mars : ita dulce Jovi. Longo fugit ordine velox
 Tessera : propellunt acies, seseque sub armis
 Ostentant, subeunt campo, qui proximus urbi
 Damnatus bellis patet, expectatque furores.
 Nondum hostis circa, trepido tamen agmine matres 240
 Conscondunt muros, inde arma nitentia natis

*vicinæ Phocidos ; ita Jovi placuit. Celer tessera eurrit per longos ordines. Edu-
 cunt copias, et sese monstrant sub armis, intrant campum, qui propior oppido offer-
 tur, destinatus præliis, et præstolatur furores belli. Nondum inimicus circa : mu-
 lieres tamen trementi turba exsuperant mœnia, ex quibus ostendunt liberis fulgentia*

//////////

*cernit opes.—235 Euboicamque unus Behot.—239 Alter Behot. expectantque
 furores.—240 Nondum hostis contra Lang. Laur. Lipsian. Dan. Put. Petav.
 unus Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. Gevart.
 Grasser. et Amstel. circa alter Behot. Buslid. codd. Gronoviani, Venett. 3. 4.*

NOTE

Bœotia divisa tam modico Euripo interfluente, ut ponte jungatur : a Meridie promontoriis duobus, Geresto ad Atticam vergente, et ad Hellespontum Caphareo insignis, a Septemtrione Cæneo : nusquam latitudinem ultra 40. millia passuum extendit, nusquam intra 20. contrahit : sed in longitudinem universæ Bœotiæ ab Attica in Thessaliam usque prætensa in 150. millia passuum, circuitu vero trecenta sexaginta quinque, aquis calidis quæ 'Hellepiciæ' vocantur nobilis : notior tamen marmore Carystio. Hæc Plinius lib. iv. cap. 12. *Phocidos*] Vide Theb. II.

237 *Tessera*] Hinc olim tessera data videtur sine vocc. Silius : 'Taciturni dat tessera signum.' Erat breve lignum, cui nota inscripta erat, vel insculpta ; unde Polybius *πλατεῖον tesseram* vocat. In bello autem frequenter usi tesseris maxime ad colligendum militem, ad excubias, ad pugnam. De tessera ad colligendum militem accipiendus Papinius hic, et Virgilius *Æn. vii.* 'Classica jamque sonant ; it bello tessera signum.' De

ea quæ ad excubias idem Papinius Theb. x. 'Dat tessera signum, Excubiis positæque vices.' De ea quæ ad pugnam exempla sunt obvia apud scriptores, ut Mario ad pugnam contra Cimbros, 'Mars : Syllæ contra Marianos 'Delphicus Apollo : 'Cæsari contra Pompeianos, 'Venus genitrix : 'Philippensi acie Cæsari, et Antonio 'Apollo,' sed ea vocalis erat. Dabant plerumque nomina Deorum aut Heroum, ut proxime patet ; quod usitatum etiam apud Græcos, ut colligitur ex Pausania in Phocicis : ubi 'Itonia Minerva' data Thessalis tessera, Phocensibus autem 'Phoens,' a quo nomen trahabant. Etiam apud Persas, si Xenophonti fides Cyropæd. vii. ubi a Cyro data tessera Ζεὺς σόμμαχος, καὶ ἡγεμὼν, aut Ζεὺς σῶστηρ. Gallice, *le mot du guct.* Erat et 'tessera hospitalis.'

238 *Subeunt campo*] 'Dictæo' dicto.

240 *Nondum hostis circa* [contra] Scripti : *nondum hostis circa ; urbem videlicet aut in vicinia. Gronovius.*

Et formidandos monstrant sub casside patres.
 Turre procul sola nondum concessa videri
 Antigone populis, teneras defenditur atra
 Veste genas, juxtaque comes, quo Laius ibat 245
 Armigero, tunc virgo senem regina veretur.
 Quæ sic orsa prior: Spesne obstatura Pelasgis
 Hæc vexilla, pater? Pelopis descendere totas
 Audimus gentes: dic, o precor, extera regum
 Agmina: nam video, quæ noster signa Menœceus, 250
 Quæ noster gerat arma Creon, quam celsus aëna
 Sphinge per ingentes Homoloidas exeat Hæmon.

arma, ac patres terribiles sub galeis. Antigone, quæ nondum exponebatur videnda hominibus, erat in remota turre; tegit molles genas nigro velo, et prope aderat senex, qui olim Laii armiger fuerat: tunc virgo domina reverentiam præstat ei, ut custodi. Illa sic prior incipit. Sperandumne est, pater, hæc signa posse resistere Græcis? Accepimus venire universos populos Peloponnesi. Edissere, oro, copius regum peregrinorum. Nam cerno, quæ noster Menæceus ferat insignia, quæ arma noster Creon, quam procerus Hæmon ænea Sphinge egrediatur per grandes

//////////

Gronov. Barth. et Veen.—246 Unus Behot. nunc virgo.—257 Spinge Behott.

NOTE

212 *Patres*] Qui erant extra urbem in campo Dictæo.

213 *Turre procul*] Hic Papinius noster imitatus videtur Euripidem in Phœnissis. *Nondum concessa videri*] Morem tangit, quo puellæ intra ædem manebant apud Græcos, nec ipsis domo egredi permittebatur. Observavit et in Achilleidos i. ‘Pal-ladi littoreæ celebrabat Scyros hono-rum Forte diem, placidoque satæ Lycomede sorores Luce sacra pa-tris (quæ rara licentia) muris Exie-rant, dare veris opes.’

244 *Antigone*] Filia Œdipi et Jo-castæ, sororque Polynicis et Eteoclis, prædicata a Poëtis ob miram pieta-tem erga patrem, et fratrem Polyni-cem, ut videbimus Theb. xii.

245 *Juxtaque comes*] Phorbas vo-cabatur, ut videbimus infra. Hinc discimus, non solum pueris, sed vir-

ginibus custodes datos. De eadem Statius Theb. x. ‘Senior comes læ-ret eunti.’ Et Theb. xii. ‘Olim hic virginei custos monitorque pudoris.’ Lege Athenæum in Symposio.

247 *Pelusgis*] Argivis.

248 *Pater*] Vocat patrem, quia nu-tritor erat. Nutrices etiam matres vo-cabantur ab alumnis. Sicut contra hæc alumnos et alumnas filios et filias vo-cabant. *Pelopis gentes*] Peloponnesi-os, qui hoc nomen a Pelope trahunt.

250 *Menæceus*] Filius Creontis, qui se devovit pro salute patriæ, ut vide-bimus Theb. x.

251 *Creon*] Frater Jocastæ, qui successit Eteocli. *Aëna Sphinge*] Su-pra galeam scilicet.

252 *Homoloidas*] Portas Thebarnum sic dictas. *Hæmon*] Ejusdem Cre-ontis filius, et frater Menœcei.

Sic rudis Antigone: senior cui talia Phorbas :
 Mille sagittiferos gelidæ de colle Tanagræ
 Promovet ecce Dryas: hic, cui nivea arma tridentem 255
 Atque auro rude fulmen habent, Orionis alti
 Non falsus virtute nepos: procul, oro, paternum
 Omen, et innuptæ vetus excidat ira Dianæ.
 Jungunt se castris, regisque in nomen adoptant
 Ocaleæ, Medeonque, et confertissima lucis 260
 Nysa, Dionæisque avibus circumsona Thisbe.

Homoloidas. Sic Antigone inexperta loquebatur. Cui longævus Phorbus hæc respondit: Ecce Dryas producit mille sagittarios de colle frigida Tanagræ. Hic, cujus clypeus fert tridentem et fulmen auro asperum, est nepos haud indignus animo proceri Orionis. Longe, precor, præsagium sit paternum, et antiqua indignatio innuptæ Dianæ deferreat. Castra subeunt, et jurant in verba regis Ocaleæ, Medeon, ac Nysa, quæ habet nemora densissima, et Thisbe circumstrepens avibus Veneri

//////////

Sphynge in omnibus fere edd. *Homeloidas* Dan. *Homolaidis* Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *Homoloidas* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et Plant. *Homoloidas* Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. et recentt.—260 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et edd. vett. *consertissima*. Pro lucis Behot. 2. habet *dunis*;

NOTÆ

254 *Tanagræ*] Oppidum Bæotiæ Ptolemæo et Straboni, quæ vocatur hodie *Anatoria*. Scribit Lactantius esse urbem Eubææ insulæ postea vocatam *Penanoriam*. Fuit et ejusdem nominis urbs in Perside.

255 *Dryas*] Dryas hic est, quem Diana transfixit sagittis ob interfectum Parthenopæum, ut videbimus Theb. ix. Dicitur Orionis nepos. *Tridentem Atque auro rude fulmen habent*] Dryas enim ferebat hæc in fidem generis; nepos enim erat Orionis, cujus patres Jupiter et Neptunus dicuntur.

256 *Orionis alti*] Pauper quidam nomine Hireus, cum liberos non haberet, petiit a Jove, Neptuno, et Mercurio, quos hospitio susceperat, ut sibi filium darent. Hi facta urina intra corium bovis, quem Hireus illis immolaverat, plicatoque corio, jusserunt, ut completis mensibus maternis

solveretur; quo facto puer inventus est, cui datum nomen Orioni. Hic postea grandior factus venationi se dedit, repertæque per sylvas Dianæ vim inferre voluit, sed ab ipsa sagittis fuit confossus. Lucanus dicit serpente a Diana inmisso periisse: tandem Deorum miseratione inter astra relatus est.

258 *Excidat ira Dianæ*] Ob acceptam, ut proxime diximus, ab Orione injuriam.

260 *Ocaleæ*] Bæotiæ oppidum. *Medeon*] Ejusdem Bæotiæ urbs: alia erat Phocidis, et alia Epiri. *Et confertissima lucis [sylvis]* In plerisque codicibus *jugis*; in nno *turbis*. Quidam ascriptum habent *lucis*, quam veram lectionem putamus. *Gronovius*.

261 *Nysa*] Nysa urbs Bæotiæ Bæcho sacra teste Eustathio ad Iliad. B. Erat Nysa Thraciæ, Cariæ, Arabiæ, Ægypti, Armeniæ Minoris, et Indiæ.

Proximus Eurymedon, cui pastoralia Fauni
 Arma patris, pinusque júbās imitatur equinas
 Terribilis sylvis: reor et Mavorte cruento
 Talis erit: dītes pecorum comitantur Erythræ,
 Qui Scolon, densamque jugis Etheonon iniquis,
 Qui breve littus Hyles, Atalantæumque superbi
 Schænon habent, notique colunt vestigia campi.
 Fraxineas vibrant Macetum de more sarissas:

265

sacris. Prope est Eurymedon, qui fert arma pastoralia genitoris Fauni, pinusque æmulatur foliis setas equinas, formidabilis nemoribus. Talis erit, ut puto, in sanguinea pugna. Erythræ abundantes pecoribus illum sequuntur, ac illi qui colunt Scolon, et Etheonon habentem multos arduos montes, iique, qui angustus ripas Hyles colunt, et ii, qui tenent gloriosi Schænon Atalanta celebrem, et habitant vestigia illustris studii. Quatiunt fraxineas lanceas Macedonum more, et peltas incapaces

multi codd. et edd. vett. *sylvis*. Vide Not. Var.—262 In quibusdam edd. *qui pastoralia*, correxit Barthius.—265 *Talis erat* unus Behot. *erictæ* in eodem codice.—266 *Qui Colon* Dan.—267 *Atalantemque* Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Athalatemque* Behot. 1. *Athalanteumque* Behot. 2.—268 *Schiron* Behot. 1. *Sciron* Behot. 2. et pro v. l. *Scinon*.—269 *Macedum* uterque Behot. in altero tamen rescriptum, cum primum *Macetum* legeretur; sed ipsa ex-

NOTÆ

Thisbe] Thisbe urbs Bæotiæ. *Dionæis aribus*] Columbīs. Lactantius scribit apud Thisben Venerem cultam, ibique Jovem dedisse responsa per columbas. Columbæ autem sacræ sunt Veneri, quæ et Dione. Ovidius: 'Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.' Hinc Homero πολυτρήρων Θίσβη.

262 *Pastoralia Arma*] Venabula.

263 *Pinusque júbās imitatur equinas*] Id est, rami Pini inserti sunt cassidi in modum jubæ equinæ, et hoc a patre, cui pinus sacra.

265 *Erythræ*] Oppidum Bæotiæ ad radices Cithæronis montis situm. Est et ejusdem nominis urbs in Ionia.

266 *Scolon*] Scolos mons Bæotiæ. *Etheonon*] Etheonos oppidum Bæotiæ. *Jugis iniquis*] Hinc Homero Iliad. B. πολύκνημος.

267 *Hyles*] Hyle locus in Bæotia, ut ex hoc loco et Strabone constat.

Quidam tamen dicunt esse urbem Phocidis. Erat in Cypro urbs ejusdem nominis. *Atalantæumque superbi Schænon habent*] Schænos urbs Bæotiæ, a Schæno Atalante patre sic dicta. Schænos vero Plinio et Melæ Sinus maris Doridis. Strabo lib. ix. Schænon χάραν τῆς Θηβαικῆς vocat, ubi et Hyle, et præcedentis proxime Scoli meminit. Fallitur Gevartius, qui Schænon dicit esse Arcadiæ oppidum: nam Arcades sequebantur partes Argivorum, Schæni incolæ Thebanorum. Duas autem fuisse Atalantas constat, ut jam diximus: unam Arcadiam Parthenopæi matrem; alteram vero, ex urbe Schæno, quam Hippomanes cursu vicit.

268 *Notique colunt vestigia campi*] In quo scilicet solebat Atalanta cum procis cursu contendere.

269 *Macetum*] Macetæ seu Macedones populi Græciæ, solis Philippo

Sævaque difficiles excludere vulnera peltas. 270
 Ecce autem clamore ruunt Neptunia plebes
 Onchesti, quos pinigeris Mycalessos in agris,
 Palladiusque Melas, Hecatæaque gurgite nutrit
 Gargaphye: quorumque novis Haliartos aristis
 Invidet, et nimia sata læta supervenit herba. 275
 Tela rudes trunci, galeæ vacua ora leonum,
 Arborei dant scuta sinus. Hos regis egenos
 Amphion en noster agit, (cognoscere pronum,

ob brevitatem arcere crudeles plagas. Ecce autem Onchesti, populus a Neptuno ortus, veniunt cum ululatu, et ii, quos Mycalessos pascit in campis pinigeris, et ii, quos Melas Palladi sacer, ac fons Gargaphye Dianæ dicatus aquis alluunt, hique quorum Haliarthos lret novis segetibus, et strangulat copiosiore gramine feraces messes. His vice jaculorum sunt impoliti trunci, et loco cassidum inanes leonum rictus, arbores cavatæ suppeditant clypeos. En noster Amphion hos regit duce carentes, (facile

~~~~~

scriptoris manu. *de more Sarixas Behot. 1. de more sagittas Behot. 2.—270 Dan. vulnera norunt.—271 Neptunia pubes in eodem libro.—272 Mycalessus Lang. Laur. Basilid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Mycalessos Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc.—273 Hecatæique in uno Behot.—274 Gargaphile Put.—275 In eodem codice: et nimia sata.—278 Amphion agit*

NOTE

et Alexandro Magno notissimi. Macedonia vero, unde Macedones dicti, Europæ regio celebris est. Hanc ad Septentrionem montana a Dalmatia Mæsiaque dirimunt; ab Occasu Mari Ionio, ab Ortu Ægæo alluitur. Meridianam oram Epiroticæ gentes, et ipsa Græcia excipit. Æmathia ante dicta fuit, Plinio et Trogo testibus. Præoniam primo vocatam scribit Livius lib. XL. deinde Æmoniam: item Edonia et Pieria Solino: etiam Bæotiam quondam dictam Trogus docet. Ejus partem Μακεδονίαν Hesychius et Stephanus appellant, et inde totam regionem nomen traxisse refert Eustathius in Dionysium. Vide Plinium lib. IV. cap. 10. Livium lib. XL. et XLV. *Sarissas*] Lanceas Macedonum.

270 *Peltas*] Vide supra vs. 171. *Difficiles*] Ob brevitatem scilicet.

272 *Onchesti*] Oppidum Bæotiæ, sic dictum ab Onchesto Neptuni filio; unde dicitur *Neptunia plebes*. Homero dicitur ἱερὸν Ποσειδῆϊον, ἀγλαὸν ἔλκος. Sacrum Neptunium, clarum nemus. Est et fluvius Thessaliæ ejusdem nominis.

273 *Palladiusque Melas*] Melas fluvius Bæotiæ sacer Palladi. *Hecatæaque Gargaphye*] Gargaphye nomen fontis in Bæotia Herodoto et Pausaniæ; obstructus fuit a Persis in bello Persico, mox a Plataënsibus restitutus. Ovidius hoc nomen tradit toti valli: hic sacer est Dianæ, quæ et cum Hecate confunditur.

274 *Haliartos*] Haliartos urbs Bæotiæ.

275 *Et nimia sata læta*] Virgilius: 'Sata læta, bonique labores.' Hinc Homero Ἀλλειπτος ποιήεις, herbosa Haliartos.

Virgo,) lyra galeam tauroque insignis avito.
 Macte animo juvenis, medios parat ire per enses, 280
 Nudaque pro caris opponere pectora muris.
 Vos etiam nostris, Heliconia turba, venitis
 Addere rebus opem: tuque, o Permesse, canoris
 Et, felix Olmie, vadis, armatis alumnos
 Bellorum resides: patriis concentibus audis 285
 Exultare gregem: quales, cum pallida cedit
 Bruma, renidentem deducunt Strymona cyeni.
 Ite alacres, nunquam vestri morientur honores,
 Bellaque perpetuo memorabunt carmine Musæ.

est cum agnoscere, o puella,) habet in galea lyram et taurum insigne avitum. Macte animo adolescens. Destinatus ire per medios gladios, ac pectus obicere pro defensione dilectorum murorum. Vos etiam, o cohors Heliconia, venistis laturos auxilium rebus nostris, tuque, o Permesse, et tu Hormie fortunate aquis vocalibus, armatis incolis bello inassuetos. Audis turbam gestire patriis cantibus, tales, quales Cyeni, cum tristis hyems abiit, comitantur Strymona spumis albam. Pergite hilares, nunquam vestra gloria peribit, et Musæ consecrabunt æternis versibus pug-

////////

en noster unus Behot.—279 Behot. 1. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. lyram galea; Behot. 2. lyram in galea. Vide Gronov. ad Theb. II. 583.—282 Unus Behot. venitis.—283 Permense Put. Barthius correxit Termesse.—284 Et felix Hormie Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. Et felix Ormige Behot. 1. Et felix herine Behot. 2. armatis alumnos Put.—287 Bruma renidentem Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. renitendem Behot. 1. 2.—288 'In optimo libro diserte scriptum est nostri; sed invitis nobis.' Barth.—289 'In eodem libro nec vola nec vestigium est

NOTÆ

279 *Lyra galeam tauroque insignis avito*] Quia hic Amphion originem trahebat a prisco Amphione, qui Lyrae cantu Thebanos muros condidit, cujusque pater fuit Jupiter in taurum conversus. Unde nepoti Lyra Taurusque insignia gentilia. Vide supra vs. 190.

282 *Heliconia turba*] Intelligit Lactantius Poëtas Heliconem montem sacrum Musis incolentes. Præstat accolæ Heliconis populos intelligere, quos 'resides bellorum' vocat, quod arma non tractarent: quod omnibus fere Thebanis familiare erat, ut supra Bacchus notat. Iisdem vero fictione Poëtica concentus Noster tri-

buit, quasi populi illi Heliconiadum Musarum cantus imitentur.

283 *Permesse*] Permessus fluvius Bæotiæ, ortum habens in Helicone, per Bæotiam in Copaidem lacum influens, Phæbo et Musis sacer, Straboni lib. IX. Unde *canoris vadis* dicitur.

284 *Olmie [Hormie]* Hormius fluvius Bæotiæ, Musis sacer.

285 *Bellorum resides*] Armis inassueti, qui diu ab armis cessaverant.

287 *Strymona*] Strymon fluvius Thraciæ. *Deducunt cyeni*] Quia apud Strymona multi sunt cyeni. *Deducunt*] 'Deducuntur' vero cyeni, non *deducunt*.

Dixerat, et paulum virgo interfata docenti : 290
 Illi autem, quam junguntur origine fratres ?
 Sic certe paria arma viris, sic exit in auras
 Cassidis æquus apex : utinam hæc concordia nostris !
 Cui senior ridens : Non prima errore videndi
 Falleris, Antigone : multi hos (nam decipit ætas) 295
 Dixerunt fratres : pater est, natusque ; sed ævi
 Confudere modos : puerum Lapithonia nympha
 Dircetis, expertem thalami, crudumque maritis
 Ignibus, ante diem cupido violavit amore,
 Improba connubii : nec longum et pulcher Alathreus 300
 Editus, ac primæ genitorem in flore juventæ
 Consequitur, traxitque notas, et miscuit annos.
 Et nunc sic fratres mentito nomine gaudent :

nas vestras. Dixerat, et virgo loquentem paulum interpellata ait. Illi autem germani, quo genere sociantur ? Sic sane arma similia illis sunt : sic par fastigium galearum in aërem eminet. Utinam eadem nostris unanimitas foret. Cui subridens longævus ait : non prima deciperis, Antigone, visus errore. Multi (nam fallit ætas) hos germanos dixerunt. Genitor est, et filius, sed annorum discrimen miscuerunt. Dircetis Nympha Lapithonia, nimium cupida nuptiarum, vitiavit amore arido ante tempus adolescentulum exsortem matrimonii, et maritalibus flammis immaturum : nec longum tempus intercessit, et formosus Alathreus natus est, et consequitur patrem in decore primæ juventutis, sunsitque linamenta ejus, et annos confudit. Et nunc sic germani lantantur simulato vocabulo : plus

hujus versus. Eum tamen nos minime projiciendum arbitramur.' *Idem.*—290 'Clarissimis literis eadem et duæ aliæ membranæ referunt: virgo interfata loquentem; quod omnino Papinianum est.' *Idem.* Dan. Put. et Petav. exhibent loquenti.—296 Put. sed ævo.—297 Dan. Lapithamia; optimæ Barthii membranæ, Lapithaona; quod verum putat Barthius. Vide Not. Var.—298 Decretis Dan. crudumque mariti Dan. Put. Petav. longum pul-

NOTÆ

290 *Docenti*] Mss. loquenti. Quidam docentem.

291 *Illi*] Δεικτικῶς : eos enim manu designabat Antigone.

297 *Puerum Lapithonia*] Scripti : *Lapithaona*. Quod possumus interpretari nomen pueri, qui deinde pater Alathrei factus est. Sufficit ipsi, quod appellatur 'Dircetis,' 'Lapithes,' 'Lapithaon,' ut Chremetes, Chremetaon, quem hoc quoque libro

habes. Gronovius. Sed ex Theb. xi. discimus patrem Alathrei vocari Enrymedonta. Unde *Lapithonia* forsitan nomen hujus Nymphae, et 'Dircetis' deductum a Dirce fonte Beotiae.

300 *Improba connubii*] Id est, nimium avida præmaturi connubii.

302 *Traxitque notas*] Similitudinem patris in suo vultu retulit, signavitque.

Plus pater, hunc olim juvat et ventura senectus.
 Tercentum genitor, totidemque in praelia natus 305
 Exercent equites : hi deseruisse feruntur
 Exilem Glisanta, Coroniamque, feracem
 Messe Coroniam, Baccho Glisanta colentes.
 Sed potius celsos umbrantem hunc aspice late
 Hypsea quadrijugos, clypei septemplíce tauro 310
 Læva, ter insuto servantem ingentia ferro
 Pectora : nam tergo nunquam metus : hasta vetustum
 Sylvarum decus, emissæ cui pervia semper

tunc genitor, hunc quondam et delectabit senectus futura. Pater exercet trecentos equites ad certamina, et totidem filius. Hi dicuntur reliquisse parvam Glisanta, et Coroniam, arantes segetum fertilem Coroniam, et vinearum Glisanta. Sed potius vide hunc Hypseum, late opacantem corporis proceritate altas quadrigas, et tegentem sinistram partem corporis scuto confecto ex septemplici corio, ac ampla pectora ter insuta ferro lorica : nam nunquam timuit tergo. Hasta erat antiquum sylvarum ornamentum, cui intortæ penetrabilia semper arma ac pectora sunt,

*****

cher, omisso τῷ et.—303 Et nunc si fratres Dan.—304 ‘Corruptum in his verbis quidpiam jam olim arbitratus sum. Forte : juvat una in utroque senectus ; vel : hunc olim juvat unitura senectus ; vel : una olim juvat eventura senectus.—307 Exilem Glisanta scribendum putat Hermolaus Barbarus in Plin. pag. 70. Exilem Clisanta Dan. Pnt. Petav. Choroniāque unus Behot.—308 Messe Choroniā in altero Behot. Coroniam edd. vet. Clisanta Dan. Put. Petav. Glissanta Hermolaus Barbarus.—309. 310 Nic. Heinsius in Advers. lib. II. cap. 16. p. 341. legit : hunc aspice currus Hypsea quadrijugos.—311 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. Gevart. Grasser. et Amstel. servant ingentia. Nic.

NOTÆ

304 *Plus pater*] Plus pater lætatur affinitate ætatis, quam filius. *Hunc*] Filium scilicet, qui cum senuerit, lætabitur ætate sere æquam cum patre habere, sicque sperat illi morienti se non superfuturum. De iisdem Noster lib. II. ‘Juvenemque patrem puer æquat Alathrens ; Felices ambo, sed fortunatior ille Quem genuisse juvat.’

307 *Glisanta... Coroniam*] Glisas et Corona oppida Bæotiæ.

311 *Læva*] Id est, lævam aut sinistram partem corporis. *Servantem* [*servant*] Lege *serrat*, aut si hoc cæsura negas, *servantem*, ut jungatur cum *umbrantem*. Sensus vero totius hujus loci

est : Ipse utique Hypseus dicitur late umbrare celsas quadrigas, ipse servare læva, seu lævam corporis partem, clypeo, ipse servare pectus triplici lorica. Gronovius.

312 *Nam tergo nunquam metus*] Sive quia nunquam fugiebat Hypsæus, hinc nusquam metus vulnera posse tergo accipere, quæ erant indecora ; sive quia vetus mos erat, ut lorica nisi pectus tegeret, ad tollendam spem fugæ pugnātibz, alias exposituris terga nudata insequentibus hostibus. *Hasta vetustum Sylvarum decus*] Id est, hasta confecta erat ex arbore quæ erat decus sylvarum.

Armaque, pectoraque, et nunquam manus irrita voti.
 Asopos genuisse datur, dignusque videri 315
 Tunc pater, abruptis cum torrentissimus exit
 Pontibus, aut natæ tumidus cum virginis ultor
 Flumina concussit, generum indignata Tonantem.
 Namque ferunt raptam patriis Ægina ab undis
 Amplexu latuisse Jovis: furit amnis, et astris 320
 Infensus bellare parat; (nondum ista licebant
 Nec Superis;) stetit audaces effusus in iras,
 Conseruitque manus, nec quem imploraret habebat,

et manus nunquam spem frustratur. Asopus dicitur eum genuisse: tunc videtur dignus genitor ejus, cum rapidissimus ruit dejectis pontibus, aut cum turgens vindex injuriæ filia suæ facta, commoritur fluctus aspernalos generum Jovem. Nam dicunt Æginam abuctam a flumine paterno, abditam fuisse a Jove ut cum ea concumberet. Fluvius ardet rabie, et iratus aggreditur inferre bellum calo; (nondum enim hæc, nec Diis permittebantur;) stetit exundans in superbam ultionem, et congressus est,

//////////

Heinsius l. l. legit: *serrans ingentia*. Vide Not. Var.—314 *Armaque corporaque* nonnulli Barthiani, Buslid. Put. et Venett. probante Barthio. *irrita voto* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc.—316 Dan. Put. Petav. Behot. 1. *abreptis*; Behot. 2. *arreptis*.—317 *Pontibus* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Pontibus* ceteri libri, et scripti et editi. Vide Nic. Heinsium in Advers. lib. III. cap. 7. p. 449.—321 Optimus Barthianns, *Infensus*; et sic etiam Lutatius. Dau. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *licebat*.—323 *Conseruitque ma-*

NOTÆ

314 *Nunquam manus irrita voti*] Id est, nunquam frustrata.

315 *Datur*] Pro 'dicitur.' 'Dare' pro 'dicere' sumtum. Virgilius Bucolicis Ecl. 1. 'Sed tamen, iste Deus qui sit, da, Tityre, nobis.' Horat. Sat. VIII. 'Da, si grave non est, Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.' *Dignusque videri Tunc pater*] Tanto animo erat Hypseus, tantosque spiritus habebat, ut Asopus tunc dignus illius pater videatur, cum aquis inflatur, aut cum justo dolore percitus Jovi bellum intulit. Asopus enim raptam a Jove filiam tam agro animo tulit, ut concitas aquas in cælum sustollere tentaverit, ut cum Jove conflingeret, sed percussus fulmine temeritatis pœnas luit. Tetigerat et hanc fabulam Callimachus Hymno in

Delum vs. 77. et 78. 'Ο δ' εἴπετο πολλὸν ὀπίσθεν Ἀσωπὸς βαρύγουνος ἐπεὶ πεπλάκτο κεραυνῶ. *Sequebatur et multo post Asopus tardigradus: quoniam factus erat fulmine. Ad quem locum vetus Callimachi Scholiastes hæc habet: 'Ἐπεὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀγιναν ἀρπαγῆναι ὑπὸ Διὸς ἀπήγγειλε Σίσυφος' ὁ δὲ ἤρξατο διώκειν αὐτήν. Ζεὺς δὲ ὀργισθεὶς ἐκεράνωσεν αὐτόν. Cum ipsi nuntiavit Sisyphus filiam ejus Æginam a Jove raptam fuisse; ille autem hanc insequi cepit. Unde Jupiter iratus hunc fulmine percussit. Fluvius autem iste Plataeas et Tanagram præterfluit.*

319 *Æginam*] Ægina filia Asopi genuit Jovi Æacum: dedit nomen Æginae insula.

323 *Nec quem imploraret habebat*] Cum Jovi bellum inferret, a quo aux-

Donec vi tonitrus summotus, et igne trisulco
 Cessit: adhuc ripis animosus gurgēs anhelis, 325
 Fulmineum cinerem, magnæque insignia pœnæ
 Gaudet, et Ætnæos in cœlum efflare vapores.
 Talem Cadmeo mirabimur Hypseæ campo,
 Si modo placavit felix Ægina Tonantem.
 Ducit Ithonæos et Alalcomenæa Minervæ 330
 Agmina, quos Mide, quos humida suggerit Arne,
 Aulida qui Græcamque serunt, viridesque Plateas,
 Et sulco Peteona domant, refluumque meatu

nec ei erat, quem invocaret, donec repulsus impetu tonitrus et fulmine trisulco destitit: generosus fluvius exultat adhuc exhalare fulmineum cinerem e flagrantibus littoribus, notas ingentis supplicii, et in cœlum emittere igneos halitus. Stupebimus talem Hypseum in campo Thebano, si modo fortunata Ægina leniit Jovem. Regit Ithonæos, et copias Alalcomenarum Palladi sacrarum, et eos, quos Midece, quos urida Arne mittit, et eos qui colunt Aulida, Græcamque et virides Plateas, ac subiungunt aratro Peteona, et Euripum reciproco æstu, qua nostras oras præterfluit, et eos

num Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc.—324 *Donec vix tonitru* Petrens. Lang. Laur. Buslid. et edd. vett. *Donec vi tonitru* Taurin.—327 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *afflare vapores.* Correxerit Bernartius.—328 *Cadmeio* unus Behot.—330 *Ducit Ithonæos atque Alcomene* edd. vett. et *Alcomena* Behot. 1. et *Alcemena* Behot. 2. et pro v. l. et *Alœmena*; Put. atque *Alcomenia*; Dan. atque *Lalcomenia*; ceteri: *Alalcomenæe*.—331 *Mide et quos* Behot. 1. *Nude et quos* Behot. 2. *Midece quos* Dan. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *suggerit Erne* unus Behot.—332 *Crenque* Put. *Graiamque* Behot. 2.—

NOTE

ilium petitur.

327 *Ætnæos*] Similes Ætnæis. Ætna enim mons flammam vomit.

328 *Talem*] Id est, habentem eundem animum ac habuit Asopus, cum bellum Jovi indixit. *Cadmeo*] Quia campus iste, in quo commissum prælium, subiacebat Cadmææ arci Thebarum. Ceterum Guyetus hanc totam fabulæ Asopi narrationem ineptam et inconcinnam, Statioque parum dignam, iudicat.

330 *Ithonæos*] Incolas Ithones urbis Bæotiæ, Minervæ sacræ. *Alalcomenæa Agmina*] Id est, ex Alalcomenis, oppido Bæotiæ, Minervæ etiam sacro.

331 *Mide*] Oppidum Bæotiæ. *Ar-*

ne] Urbs Bæotiæ, postea 'Cheronæa' dicta, patria Plutarchi.

332 *Aulida*] Aulis urbs et Portus Bæotiæ, ex quo Græci solverunt cuntes ad expeditionem Trojanam, duce Agamemnone.

333 *Peteona*] Peteon urbs Bæotiæ. *Refluumque meatu Euripum*] Euripus maris pars inter Eubœam insulam et Bæotiam, tam modico spatio, ut ponte jungantur: dicitur 'refluus,' quia septies die ac nocte reciprocatur, ut refert Plinius lib. 11. cap. 98. Strabo, aliique, quibus tamen refragatur Livius: 'Et fretum ipsum Euripi,' ait, 'non septies die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocatur, sed temere in modum venti, nunc huc, nunc illuc

Euripum, qua noster abit, teque ultima tractu
 Anthedon, ubi gramineo de littore Glaucus 335
 Poscentes irrupit aquas, jam crine genisque
 Cœrulus, et mixtos expavit ab inguine pisces.
 Glandibus et torta Zephyros incidere funda
 Cura: Cydoneas anteibunt gesa sagittas.
 Tu quoque præclarum forma, Cephisse, dedisses 340
 Narcissum, sed Thespiacis jam pallet in agris

qui te colunt, Anthedon, quæ extrema nostræ ditionis es, ubi Glaucus insiluit ex herbula ripa in undas, quæ ipsum desiderabant, jam luteas habens comas faciemque, et exhorruit confusos pisces de inguine enatos. Studium est eis findendi ventos glandibus et funda rotata: gesa eorum præcedent sagittas Cretenses. Tu quoque, Cephisse, præbuisses ad bellum Narcissum pulchritudine insignem; sed jam ferus

//////////

333 Put. *refluuntque meatu*.—334 Dan. *habet teque*; Pnt. Petav. *abit quaque ultima*. Vide Not. Var.—336 Dan. Put. Petav. *unus Behot. Lindenbrog. et Cruc. irrumpit*.—337 Gronov. *Observ. p. 142. legit: ab inguine pristis*.—340 Dan. Heinsius ad Claudian. *Bell. Get. 583. legit, formæ*; ita quoque Dan.

NOTÆ

verso mari, veluti monti præcipiti devolutus torrens rapitur.' Hinc Euripus per similitudinem dictus exilior aquarum ductus. Cicero initio II. de Legibus sic sub Attici persona: 'Equidem qui nunc primum venerim, satiari non queo, magnificas villas, et pavimenta marmorea, et laqueata tecta contemno. Ductus vero aquarum, quos isti Nilos et Euripos vocant, quis non, cum hæc viderit, irriserit?'

334 *Qua noster abit*] Id est, qua nostram Bœotiam alluit. *Ultima*] Quia ultima Bœotiæ regionis post Salganea etiam Straboni. Hinc Homero *ἐσχάρωσα* dicitur, id est, *ultima*.

335 *Anthedon*] Urbs Bœotiæ Anthedon. *Glaucus*] Glaucus piscator Anthedonius, cum pisces captos posuisset in littore, hique herbarum tactu in mare resiliissent, rem miratus, herbas has etiam ipse gustavit, quo facto ipse in mare se projecit, mutatusque est in Deum marinum.

336 *Jam crine genisque Carulus*]

Cœruli enim Dii marini, a colore maris cœruleo.

337 *Et mixtos expavit ab inguine pisces*] Quia Dii marini superiori parte homines erant, inferiori vero in piscium caudas desinebant.

338 *Glandibus*] Innuat Anthedonios fuisse funditores peritos.

339 *Cydoncus*] Cretenses, a Cydone urbe Cretæ. Cretenses autem sagittandi peritissimi.

340 *Cephisse*] Cephissus fluvius Bœotiæ: ortum habet in Trinemiis, et præter Larynnam influit in agrum Atticum, hincque in sinum Phalaricum effunditur.

341 *Narcissum*] Narcissus puer formæ egregiæ fuit, qui, sua imagine in fontem conspecta, sui ipsius amore ita exarsit, ut, cum nulla facultas esset fruendi amoris, nimio desiderio contabuerit, et versus fuerit in florem sui nominis. Vide Ovidium Met. III. Scribit Pausanias sororem Narcisso geminam fuisse, cum oris specie omni ex parte similem, tum

Trux puer : orbata florem pater alluit unda.

Quis tibi Phœbæas acies, veteremque revolvat

Phocida ? qui Panopen, qui Daulida, qui Cyparisson,

Et valles, Lebadea, tuas, et Hyampolin acri

345

Subnixam scopulo, vel qui Parnasson utrumque

Aut Cyrrham tauris, Anemoriamque supinant,

ephebus pallet in agris Thespiacis, et genitor irrigat orbata aqua florem, in quem conversus est. Quis tibi expediet copias Apollineas, et antiquam Phocidem, et eos qui colunt Panopen, qui Daulidem, qui Cyparisson, et tuas valles, o Lebadia, aut Hyampolin conditam in arduo scopulo, vel eos qui bobus moliantur utrumque jugum

Pnt. Petav. Lind. et Cruc.—342 Behott. 1. 2. *abluit*.—343 Behot. 1. *revolvat*; Behot. *resolvat*.—344 Phocida? quis Panopē? quis Aulida? *qs. Cyparisson* Lang.

Laur. Lipsian. et Buslid. et ita quoque edd. vett. qui Panopen? quid Aulida? unus Behot. unde postea correctum: qui Daulida, retracta litera d a priori dictione, et admota posteriori καθ' ὑφὲν, quic iparissos. In alio Behot. quis Panopen, quis Daulida, quis Cyparissum. Vide Not. Var.—345 Lebadia Behott. 1. 2. *Lebidia* Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *Lebedia* Dan. *hiapolin* unus Behot.—346 *Submissam scopulo* Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant.—347 *Anemoraam* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *Anemoreiam* legit

NOTÆ

vero coma et vestitu nihil differenti. Solitos simul venari, et puerum sororis amore captum: ea cum mortua fuisset, solitum enim ventitare ad fontem: in quo cum suam imaginem intueretur, tanquam si non suam, sed sororis imaginem ante oculos habuisset, desiderii ex eo sui solatium aliquod capere consuevisse. *Thespiacis*] A Thespiis urbe Bœotiæ, Heliconi proxima, quæ imminet sinui Crissæo. Unde Musæ 'Thespiades' dictæ. *Pallet*] In florem mutatus.

342 *Florem*] Quia Narcissus in florem mutatus est. De Narcisso flore vide Plinium lib. xxi. cap. 5. et 19. *Pater*] Cephissus Narcissi pater.

343 *Phœbæas acies, veteremque revolvat Phocida*] Quia præcipua et nobiliora Phocidis loca Apollini consecrata erant, ideo Phocenses copias *Phæbeas* vocat. De Phocide vide Theb. i. 64.

344 *Qui Panopen, qui Daulida, qui Cyparisson, Et valles, Lebadea, tuas, et Hyampolin acri Subnixam scopulo*] Pa-

nopæ, Danlis, oppida Phocidis, quarum ultima erat olim sub ditione Tereî Thracum regis; unde Philomela 'Daulias' dicitur, quod in ea urbe violata fuit a Tereo, et in avem sui nominis conversa. Cyparissos urbs Phocidis, circa Delphos ab ejus arboris frequentia vocata. Lebadia Nostro hic urbs Phocidis, Pausaniæ vero Bæotiæ, nisi sint duæ urbes ejusdem nominis, vel una solum, quæ nunc tribuatur Phocidi, nunc Bæotiæ. Erat autem sacra Apollini. Hyampolis oppidum Phocidis ad Parnassum montem. Est et Hyampolis altera Ptolemæo in Bæotia, non procul ab Orchomeno.

346 *Vel qui Parnasson utrumque*] Id est, duos vertices Parnassi, quorum unus Bacchi sacer, alter Apollini. Vel per *utrumque* intelligit populos qui Parnasson hinc et inde accolunt.

347 *Cyrrham*] Cyrrha urbs Phocidis, oraculo Apollinis celebris. *Anemoriamque*] Anemoria oppidum Phocidis. In hac autem urbium Phoci-

Coryciumque nemus? propellentemque Lilæam
 Cephissi glaciale caput, quo suctus anhelam
 Ferre sitim Python, amnemque avertere ponto. 350
 Omnibus immixtas cono super aspice lauros,
 Armaque vel Tityon, vel Delon habentia, vel quas
 Hic Deus innumera laxavit cæde pharetras.
 Iphitus acer agit, genitor cui nuper ademptus
 Naubolus Hippasides, tuus, o mitissime Lai, 355
 Hospes, adhuc currus, securaque lora tenebat,
 Cum tua subter equos jacuit convulsa cruentis

Parnassi, et Cyrrham, Anemorianque, ac sylvam Coryciam, et Lilæam urgentem tuum frigidum ortum o Cephisse, quo Python solitus erat portare languidam sitim, et ditorquere flumen a mari. Omnibus cerne lauros inexas supra golcus, ac scuta gerentia pro insignibus Tityon, aut Delon, aut pharetras quas hic Deus vacuavit innumera strage. Eos ducit animosus Iphitus, cui pater Naubolus Hippasi filius nuper ereptus est, tuus, o Laii placidissime, auriga: regebat adhuc currus, et habenas nihil timentes, cum tuum jugulum apertum sanguineis vulneribus fuit prostra-

*****

Barthius.—348 *Horiciumque nemus* Dan. *propellentemque Liceton* codd. Lindenbrogii.—351 *Optimus Barthianus: intextus. Unus Behot. laurus.*—353 *Hic Deus innumeras* Behot. 1. Put. et Dan.—354 *Iphytus* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Crue. *Iisphitus* unus Behot.—355 *Naubolus* Behott. 1. 2.—

NOTÆ

dis descriptione secutus est Homerum Papinius. Sic enim ille: Οἱ Κυπάρισσον ἔχον, Πυθῶνά τε πετρήεσσον, Κρίσσαν τε ζαθέην, καὶ Δαυλίδα, καὶ Πανοπήα, Οἱ τ' Ἀνεμώρειαν, καὶ Ἰάμπολιν ἀμφενέμοντο.

348 *Coryciumque nemus*] Sylva prope Parnassium. *Propellentemque Lilæam Cephissi glaciale caput*] Lilæa urbs Phocidis ubi Cephissus fontes habet. Homerus: Οἱ τε Ἀλκίαν ἔχον πηγῆς ἐπὶ Κηφισσοῖο. Hic fluvius ad hanc urbem fontem concipit, Edylinum, Parnassumque montem intersecat, et ipsam Bæotiam, priusquam mari misceatur, cuniculo demersus, occulto meatu labitur. Strabo, et Polycenus Macedo.

350 *Python*] Serpens quem Apollo occidit.

351 *Omnibus immixtas cono super aspice lauros, &c.*] Ita Phocenses de

devotos Apollini demonstrabant, ut et lauro coronati incederent, gererent insculptum vel pictum sentis insigne aliquod facinus Apollinis, vel Tityon sagittis confossum ob vim illatam Latonæ matri, vel Delon insulam stabilem et immobilem redditam, vel Niobes liberos telis ejus confixos.

352 *Quas*] Corrige *queis*, i. e. prolem Niobes, in quam suas pharetras exausit. *Peyraredus.*

353 *Innumera cæde*] Liberi enim Niobes quatuordecim erant.

354 *Iphitus*] Nauboli filius, unus fuit ex Argonautis auctore Valerio Flacco. Sed Apollonio Iphitus ille, Argonautarum socius, filius erat Euryti (Echaliæ regis).

356 *Secura*] Quia tunc temporis nihil Laii timebat, quem ducebat.

357 *Cum tua convulsa cruentis* Iy-

Ictibus, o utinam nostro cum sanguine, cervix !
 Dicentis maduere genæ, vultumque per omnem
 Pallor iit, vocisque repens singultus apertum 360
 Intercepit iter : refovet frigentis amicum
 Pectus alumna senis : redit, atque exile profatur :
 O mihi sollicitum decus ac suprema voluptas,
 Antigone ! seras tibi demoror improbus umbras,
 Fors eadem scelera et cædes visurus avitas. 365
 Donec te thalamis habilem, integramque resignem,
 Hoc satis, et fessum vita dimittite, Parcæ.
 Sed dum labor iners, quanti nunc ecce reviso
 Transabiere duces. Clonium atque in terga comantes

tum subter equos, o utinam meo cum cruore. Genæ loquentis lacrymis humectatæ fuerunt, et pullor percucurrit totam faciem ejus, et subitus singultus interclusit patentem viam vocis ejus. Pupilla refocillat carum pectus frigentis senis: ille recipit se, et loquitur debili voce. O mihi anxium ornamentum, et ultimæ deliciæ, Antigone, differo propter te tardam mortem, nimium vivax, forsân aspecturus eadem crimina et avita funera. Hoc sufficiet mihi, dummodo restituum te maturam nuptiis, ac intemeratam, et Parcæ auferte vitam saturo. Sed dum linquor animo, quanti, nunc ecce considero, duces præteriere. Non ego numeravi Chthonium, et

*****

356 Codd. Lindenbrogii: *lora terebat*.—359 *Dicenti* Put.—362 Unus Behot. *exile profatus*.—368 Barthius parenthesi inclusit verba: *nunc ecce reviso*.—369 *Chromim* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *Clonin* Behot. 1. *Clomin* Behot. 2. additum i ut fieret *Clomini*. Vide Not.

NOTÆ

tibus cervix] Vide Theb. I. ‘Secuque timentis Ora senis.’

362 *Alumna*] Antigone.

363 *O mihi sollicitum decus*] Honori enim erat Phorbanti custodia Antigones, sed illa plena sollicitudinis et curarum.

365 *Fors eadem scelera, &c.*] Ut quemadmodum Laium perire vidi manu proprii filii, sic et videam ejus nepotes mutua cæde perire.

366 *Integramque resignem*] Sicut accepi servandam virginitatem, sic et integram et illibatam nuptiis et sponso restituum.

368 *Sed dum labor iners*] Quia deliquium animi passus erat.

369 *In terga comantes Abantiadas*]

Ex Homero: ὄπιθεν κομῶντας, *pone comantes*. Et dicuntur Abantes Eubœæ populi ‘pone comantes,’ quia anteriora capillorum resecebant. Eorum more tonsus Delphis Thesenm narrat Plutarchus. Hoc vero observasse censet, quo minus pugnares hostibus darent ansam capiendi, quod etiam factitasse Curetes scribit Antimachus Euboicus. Talem etiam fuisse Ἐκτόρειαν κόμην vult Isaacius Tzetzes, quam laudat Eustathius II. Ψ. ex Lycophrone. At Homerus II. Δ. Thracas vocat ἀκροκόμους; quod in summo vertice essent comati.

Non ego Abantiadas, non te, saxosa Caryste, 370
 Non humiles Ægas, altumque Capharea dixi.
 Et jam acies obtusa negat, cunctique resistunt :
 Et tuus armatis jubet ecce silentia frater.
 Vix ea turre senex, cum ductor ab aggere cœpit :
 Magnanimi reges, quibus haud parere recusem 375
 Ductor, et ipse meas miles defendere Thebas,
 Non ego vos stimulare parem, (nam liber in arma
 Impetus, et meritas ultro jurastis in iras,)
 Nec laudare satis, dignasque rependere grates
 Sufficiam : referent Superi, vestraeque subacto 380

Abantiadas effusis in tergum capillis, non te, petrosa Caryste, non modicas Ægas, et excelsum Capharea. Et jam rigor oculorum hebetatus non potest quid distinguere, omnesque obstant numero suo, et jam frater imperat silentium exercitui. Vix ea longæus in turre dixerat, cum imperator Thebanus sic loquitur ab aggere cespitio: Fortes Reges, quibus ipse princeps non remunerem obsequi, et miles tulari Thebas meas, non ego nitor vos excitare, (nam voluntarius ardor vobis est in hoc bellum, et sponte prastatis juramentum in justa arma,) nec digne possem efferre vos debitis laudibus, et vobis agere debitas grates: Superi referent gratiam, et

//////////

Var.—371 *Egeas* unus Behot. *Ægeas* margo ed. Barth. *Capherea* Behot. 1.—374 Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vet. cum *rector*; Behott. 1. 2. Gronov. Barth. Veen. et Delph. cum *ductor*.—380 *Petrens*. re-

NOTÆ

370 *Saxosa Caryste*] Caryste, seu Carystos, urbs Eubææ, in qua, inquit Strabo, erant Carystiarum columnarum incisio, et templum Apollinis marinioreum: dicitur *saxosa* propter marmora. Lucanus: 'Qua maris angustat fauces saxosa Carystos.'

371 *Ægas*] *Ægæ* oppidum Eubææ insulæ. *Altumque Capharea*] *Caphareus* promontorium Eubææ insulæ, naufragio Græcorum ab excidio Trojano redenuntium celebre.

372 *Negat*] Id est, deficit, seu vix potest cernere. Sic Theb. II. 'Ast tamen illi Membra negant.' *Resistunt*] Id est, suo numero impediunt, quominus ipsos possim bene distinguere. Peyraredus vero explicat

Gallice font alte.

374 *Ductor*] Eteocles. *Ab aggere*] Notat hic Bernartius consuetudinem Romanam, qua tribunal imperatoris semper in castris cespitium. Consuetudo hæc non prisca solum Rep. sed et tempore principum retenta. Noster Papinius Protreptico ad Crispinum: 'Hic suetus dare jura parens, hoc cespite turmas Affari.' Tacitus Ann. I. 'Simul congerunt cespites, exstruunt tribunal.' Vopiscus Probo: 'Ab omnibus acclamatum est: Probe Auguste, Dii te servant: deinde concursus et cespitium tribunal, appellatusque imperator.'

Hoste manus: urbem socia de gente subistis
 Tutari, quam non aliis populator ab oris
 Belliger, externave satus tellure, sed hostis
 Indigena assultat, cui castra adversa regenti
 Hic pater, hic genitrix, hic junctæ stirpe sorores, 385
 Hic erat et frater. Cernę en ubicumque nefandus
 Excidium moliris avis. Venere volentes
 Aoniæ populi, nec sum tibi, sæve, relictus.
 Quid velit ista cohors, et te sentire decebat.
 Reddere regna vetant. Sic fatus, et omnia rite 390
 Disponit, qui bella gerant, qui mœnia servant,
 Quas in fronte manus, medio quas robore sistat.
 Perspicuas sic luce fores, et virgea pastor
 Clastra levat, dum terra recens: jubet ordine primos

vestræ manus domito inimico: suscepistis defendendam urbem confœderati populi, quam non hostis grassator ab aliis plagis, et oriundus peregrino solo aggreditur, sed civis aduersarius, cui ducenti copius hostiles hic sunt genitor, hic mater, hic sorores genere connexæ, hic erat germanus quoque. Aspice, ecce sceleste, minaris ubicumque ruinam majoribus. Aoniæ gentes venere libentes, nec sum tibi desertus, dire: et conveniebat te intelligere, quid exercitus iste sentiat: prohibet me regnum restituere. Sic locutus est et administrat cuncta optime, qui præliantur, qui tutentur muros: quas disponat cohortes in prima acie, quas in media. Sic pastor tollit portas perrius luci, ac riminea clathra, dum terra adhuc humida est. Imperat rectores

////////

ferant Superi.—384 'In duobus libris est: adversa ferenti; nihil mutamus.' Barth.—385 Behot. 1. hac junctæ.—386 In eodem codice, nefande, cum glossa, 'o nefande.' Exc. Cantab. etiam nefande. Optimus codex Barthii: en cerne, ubicumque nefande; Taurin. nefandum.—390 'Legendum: Sic fatur, et, cum optimis libris.' Barth.—392 'Scribe cum duobus libris: quas corpore; quæ

NOTÆ

386 *Hic erat et frater*] Quasi jam non esset. Guyetus. Corrige, erit. Peyraredus. *Nefandus Excidium moliris avis*] Corrige: *Nefanda Excidium moliris avi*. Horatius: 'Mala ducit avi domum.' Peyraredus. Sed male. Vulgata lectio optima, et ex veteri codice. Qui enim patriæ bellum infert, avis suis excidium parat, quorum tumuli ac cineres violabuntur.

388 *Aoniæ*] Βαοτιæ.

390 *Reddere regna vetant*] Sic Theb.

II. 'Nec ipsi patres Reddere regna sinent.'

393 *Perspicuas fores, et virgea Clastra*] Hæ sunt una eademque res. *Perspicuas*] Quia raritate virgarum lucem admittunt. Quidam codices *perspicua*.

394 *Dum terra recens*] Id est, dum terra recenti rore rigata est, quo tempore gratiora sunt pecoribus pascua.

Ire duces, media stipantur plebe maritæ : 395
 Ipse levat gravidas, et humum tactura parentum
 Ubera, succiduasque apportat matribus agnas.
 Interea Danaï noctemque diemque sub armis,
 Noctem iterum rursusque diem (sic ira ferebat)
 Ingeminant : contempta quies, vix aut sopor illis, 400
 Aut epulæ fecere moram : properatur in hostem
 More fugæ : nec monstra tenent, quæ plurima neclit
 Prodigiale canens certi fors prævia fati.
 Quippe ferunt diros monitus volucresque, feræque,
 Sideraque, aversique suis decursibus amnes : 405

progredi primo ordine, matres vallantur medio grege: ipse erigit fœtas, et ubera matrum terram tangentia, et affert parentibus calentes agnus. Interea Græci biduo duabusque noctibus continuant iter sub armis: (sic furor suadebat:) spreta quies, vix aut somnus aut cibus sumendus illos retardant. Accelerant in hostem, tanquam fugiant. Nec revocant ostenta, quæ fortuna prænuntia indubitati cventus jungit plurima, exitium minata. Aves enim et bestię, astruque et fluvii detorti

*****

vox consonat cum frontis mentione.' *Idem.*—403 Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. *præscia*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. *fors prævia*; Dan. Put. Petav. *sors præscia*.—404 *Quippe ferunt diros monitus* Wakefieldus in Sylv. Crit. P. v. pag. 108.—405 Behot. 1. *aversisque*; Behot. 2. *adversique*.—

NOTÆ

395 *Duces*] Arietes. *Maritæ*] Oves gravidas.

396 *Tactura*] Pondere lactis.

397 *Succiduas*] Succiduas, quæ sub manibus sunt, seu ubere. *Guyctus*. Vel quæ succidunt ambulando, adeo teneræ sunt adhuc; vel decedentes e vulva: oves enim pariunt incedendo. Affert igitur matribus, ut ipsis lac prabeant.

398 *Danaï*] Argivi.

401 *Properatur in hostem More fugæ*] *Supra*: 'Præcipitant redimuntque moras.'

402 *Monstra*] Quævis ostenta, seu prodigia ac portenta, vocantur *monstra*.

404 *Quippe ferunt diros monitus, &c.*] Hæc omnia et similia prodigia solebant præcedere imminentes calamitates,

eorumque veteres fuere observantissimi, diversaque instituerunt sacrificia ad ea procuranda. Exempli passim obvia apud Historicos, præsertim Livium. Sufficiet aliqua referre. 'Monitus' autem, et 'monere,' propria verba de auguriis, oraculis, prodigiis, omnibus, somniis. Silius: 'Huic Superos sentire monentes Ars fuit.' Lucanus: 'Monitus volitantis in aëre pennæ.' Valerius Flaccus: 'Monitu prænosce Divum Omina.' *Volucresque, feræque*] Volucres enim feræque inauspicata erant, visæque, aut auditæ, dirum quid ac funestum portendebant, ut bubo, striges, &c.

405 *Sideraque*] Josephus tradit sideris Hierosolymis imminuisse, ac cometem per annum integrum visum,

Infestumque tonat pater, et mala fulgura lucent :
 Terrificæque adytis voces, clausæque Deorum
 Sponte fores : nunc sanguineus, nunc saxeus imber,
 Et subiti Manes, flentumque occursus avorum.
 Tunc et Apollinæ tacuere oracula Cyrrhæ, 410

a suis alveis dant horrendos monitus : Jupiter adversum tonat, et micant dira fulgura : terribilesque voces emittuntur e templorum penetralibus, ac delubra Deorum ex se clausa. Nunc pluit cruore, nunc lapidibus, umbræ mortuorum repente apparentes, et plorantes majores obrii facti. Tunc et responsa Cyrrhæ Apollini sacræ

NOTÆ

inter prodigia, quæ excidium ejusce urbis præcesserunt. *Aversique suis decursibus amnes*] Sic Plinius de Tiberi exundante lib. III. cap. 5. 'Quin immo vates intelligitur potius ac monitor, auctu semper religiosus verius, quam sævus.'

406 *Infestumque tonat pater, et mala fulgura lucent*] Fulminum jactus, et fulgura inter omina posita. Cicero de Divinatione lib. I. et Oratione III. in Catilinam : 'Nam visæ sunt tempore nocturno faces, ardorque cæli, mota est terra, fulmina deciderunt.'

407 *Terrificæque adytis voces*] Ut cum bello Gallico vox Senonum adventum prædixit. Sic et narrat Josephus, paucis ante diebus quam Hierosolyma expugnarentur, auditos in templo strepitus quasi exeuntium, et auditas voces, 'migremus hinc.' *Clausæque Deorum Sponte fores*] Quasi precantes excluderent, quod signum erat inauspicatum. Sic e contra 'reclusæ templorum fores inter omina numeratæ,' ut de portis templi Hierosolymitani refert Josephus loco citato. Et infra Noster : 'Et templis Sparte præsaga reclusis Vidit Amyclæos (facinus!) concurrere fratres.'

408 *Nunc sanguineus, nunc saxeus imber*] Cicero de Divinatione II. 'Sanguine pluisse senatui nuntiatum est.' Livius lib. XI. 'Præter hæc,' inquit, 'relatum est in monumenta,

inferiore cælo lacte et sanguine pluisse.' Idem lib. VI. Belli Maced. 'Terracinæ et Amiterni nuntiatum est, lapidibus aliquando pluisse.' Idem lib. I. 'Nuntiatum regi patribusque est, in monte Albano lapidibus pluisse.'

409 *Et subiti Manes, flentumque occursus avorum*] Vel quod ita res se habeat, vel quod in publicis calamitatibus metus ipse hæc menti oculisque quasi ingerat. Refert Dio in Tito, evomente flammam Vesuvio, homines gigantææ magnitudinis interdum noctuque per urbes oberrasse. Dionysius Halicarnass. lib. VIII. sub finem scribit Romæ multa observata prodigia, Deorum iram portendentia, exauditas inauspicatas voces incerto auctore, observatas oculis novas spectrorum facies, et hæc oculis atque auribus hominum sæpe oblata. Lucanus lib. I. 'Venientes cominus umbras.' Ovidius Fast. II. 'Vix equidem credo : bustis exisse feruntur, Et tacitæ questi tempore noctis avi. Perque vias urbis, Latiosque nullasse per agros Deformes animas, vulgus inane, ferunt.'

410 *Apollinæ Cyrrhæ*] Cyrrha urbs Phocidis. *Tacuere*] Hoc dicit, quia, ut ait Lactantius hic, in Cyrrha prospera dabantur tantum oracula ; nam cui exitum imminabat, taciturnitate templi penitus damnabatur.

Et non assuetis pernox ululavit Eleusin
 Mensibus, et templis Sparte præsaga reclusis
 Vidit Amyclæos (facinus!) concurrere fratres.
 Arcades insanas latrare Lycaonis umbras
 Nocte ferunt tacita: sævo decurrere campo
 Œnomaum sua Pisa refert. Acheloon utroque
 Deformem cornu vagus infamabat Acarnan.

415

siluerunt, et vigil Eleusis mugit insolitis temporibus, et præscia Lacedæmon aspexit delubris apertis fratres Amyclæos (monstrum!) contra se invicem dimicantes. Arcades produnt rabidos manes Lycaonis latrasse per silentium noctis. Pisa renuntiat Œnomaum suum decurrere in crudeli studio, et errabundus Acarnan referebat Acheloon turpiter truncatum esse utroque cornu. Mycenæ implorant tris-

411 *Eleusis* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *Eleusin* Dan. Put. et Petav. Vide Heinsium ad Ovid. Heroid. iv. 67. et Gronov. ad Theb. ii. 382. Not. Var.—414 *Arcados insanas* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et edd. vett. Vide Not. Var.—416 *Behot. 2. Acheloumque in utroque.*—

NOTÆ

411 *Et non assuetis pernox ulularit Eleusin Mensibus*] Eleusis civitas Atticæ, in qua Ceres religiose colebatur, ejusque sacra mensibus tantum fixis statisque celebrabantur. *Pernox*] Quia hæc sacra noctu fiebat. *Ulularit*] Quia hæc sacra Cereris magnis clamoribus et ejulatibus agebantur, ut in quibus repræsentabatur luctus Cereris de amissa Proserpina filia. Noster lib. xir. 'Noctivagumque gregem, quamvis sibi luget, Eleusin Flevit, et arcanos lugentibus extulit ignes.'

412 *Sparte*] Sparta caput Laconiæ.

413 *Amyclæos fratres*] Pollucem et Castorem oriundos ex Amyclis oppido Laconicæ regie Tyndari; quorum mira in se invicem pietas ac amicitia prædicatur. *Concurrere*] Signum hoc erat funestissimum, et portendebat Eteoclem et Polynicem contra se invicem dimicatos. Templum enim Spartæ habebant Castor et Pollux.

414 *Arcades*] Priores editiones ha-

bent *Arcados*. Sed legendum esse *Arcades* bene observavit Gronovius. Ut enim omnes gentes, quæ bello Thebano intererant, signa ac prodigia viderant, quibus infelicem eventum hujusce belli expectare debebant; Sparte viderat reclusis templi foribus Castorem ac Pollucem concurrentes; Pisa Œnomaum currentem in sno stadio; Acarnan Acheloum privatum etiam altero cornu; sic Arcades referebant audisse latratus Lycaonis. Nota autem fabula Lycaonis in lupum conversi, quod puerum Jovi epulandum dederit.

416 *(Œnomaum sua Pisa refert)*] Hoc notum est ex præcedentibus. *Acheloon utroque Deformem cornu vagus infamabat Acarnan*] Omnes sciunt Acheloum, lucta ab Heracle victum, fuisse uno cornu truncatum: sed in hoc tempore Acarnan inter prodigia referebat truncatum altero cornu Acheloum. Notum etiam est, amnes taurino capite repræsentari. Sensus est amnis alterum cornu seu ostium

Perseos effigiem mœstam exorantque Mycenæ
 Confusum Junonis ebur : mugire potentem
 Inachon agricolæ, gemini maris incola narrat 420
 Thebanum toto planxisse Palæmona ponto.
 Hæc audit Pelopea phalaux : sed bellicus ardor
 Consiliis obstat Divum, prohibetque timeri.
 Jam ripas, Asope, tuas, Bœotaque ventum
 Flumina : non ausæ transmittere protinus alæ 425
 Hostilem fluvium : forte et trepidantibus ingens
 Descendebat agris, animos sive imbrifer arcus,
 Seu montana dedit nubes, seu fluminis illa
 Mens fuit, objectusque vado pater arma vetabat.

tem statuam Perseos, et effigiem eburneam Junonis mulatam vultu. Rustici referunt florentem Inachum ululare, et habitator duorum æquorum Thebanum Palæmona plorasse in toto pelago. Hæc accipit exercitus Argivus, sed Martius impetus resistit monitis Divum, et vetat formidari. Jam accesserant ad tua littora, O Asope, et fluvios Bœotiæ. Non statim turmæ tentarunt trajicere hostilem amnem. Forte et tumidus exundabat in trementes campos, seu pluviosus arcus cælestis, seu montana nubes cum auxerunt, seu illud fuit consilium amnis, et pater oppositus aquis bellum

*****

423 'In alio libro est : *prohibetque dolore*, cum glossa : 'Id est : Sapere, ad se redire.' Nihil muto.' Barth.—424 *Bœotaque* unus Beliot. Dan. Put. et Petav.—428 Markland. ad Sylv. v. 3. 171. legit : *Seu montana dedit tabes, seu*

NOTÆ

Acheloi, primo ab Hercule in plures rivos deducto et exsiccato. *Acarnan*] Vide lib. vi. 652.

418 *Perseos effigiem mœstam*] Perseus enim ab Argivis et Mycenensibus inter Deos relatus fuerat. *Effigiem mœstam*] Et hoc inter prodigia numeratum, si numinum effigies, alio vultu, quam quo solitæ, viderentur. Sic Hercule Epitrap. de Alexandro : 'Ille etiam, fatis magnos rumpentibus actus, Cum traheret letale merum, jam mortis opacæ Nube gravis, vultus alios in numine caro, Æraque supernis timuit sudantia mensis.'

419 *Confusum Junonis ebur*] Id est, statuam Junonis eburneam, quæ religiose culta ab Argivis. *Confusum*]

Forte sudans, quod etiam inter ostenta habitum, ut mox vidimus ex Hercule Epitrapezio, et Theb. iv. 'Nam Tyrios sudasse lares.' *Mugire*] Hoc refertur ad taurinam speciem fluminum, de qua supra.

420 *Inachon*] Inachus fluvius Argolidis. *Gemini maris incola*] Id est, incola Isthmi, qui hinc et inde mari aluitur.

421 *Thebanum Palæmona*] De Palæmone vide supra pluribus in locis.

422 *Pelopea*] Peloponnesia.

424 *Asope*] Asopus fluvius Bœotiæ, cujus fabulam supra retulit Noster.

427 *Imbrifer arcus*] Arcus enim cælestis portendit pluvias.

Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripæ 430
 Cunctantem dejecit equum, ducibusque relictis
 Gurgite de medio frænis suspensus, et armis,
 Ite viri, clamat : sic vos in moenia primus
 Ducere, sic clausas voveo perfringere Thebas.
 Præcipitant cuncti fluvio, puduitque secutos. 435
 Ac velut ignotum si quando armenta per amnem
 Pastor agit, stat triste pecus, procul altera tellus
 Omnibus, et late medius timor : ast ubi ductor
 Taurus init, fecitque vadum, tunc mollior unda,
 Tunc faciles saltus, visæque accedere ripæ. 440
 Haud procul inde jugum, tutisque accommoda castris
 Arva notant, unde urbem etiam turresque videre
 Sidonias : placuit sedes, fidique réceptus,
 Colle per excelsum patulo, quem subter aperto

*prohibebat. Tunc ferox Hippomedon impulit cum ingenti fragmento littoris detrec-
 tantem equum, et ducibus pone relictis, vociferatur de medio ulveo, clatis habenis,
 ac clypeo, Venite duces : sic spondeo vos primus agere in muros hostiles, sic per-
 rumpere obseratas Thebas. Prosiliunt in amnem, et erubuerunt se secutos esse. Ut si
 quando pastor ducit gregem per fluvium incognitum, tristitia animalium hærent, et
 ulterior ripa videtur cunctis longe remota, mediumque spatium sua latitudine metum
 injicit : at ubi taurus rector subiit flumen, et aperuit riam, tunc aqua minus timen-
 da videtur, tunc procliris saltus, visæque littora appropinquare. Animal advertunt
 non longe ab hoc loco collem, et campum idoneum ponendis securis castris, ex quo
 etiam cernere erat civitatem et turres Thebanas. Locus arrisit, et visi tuti recep-
 tus, tumulo ad ascensum facili, subter quem erant agri libero spatio, et nulli alii*

//////////

numinis, &c.—431 Barthius ex codice manuscripto : sic clausas mœreo.—439
 ‘Optimus et alter fecitque riam ; quod probō.’ Barth.—442 ‘Optimi et alte-
 rius codicis lectio concinnior videtur, viderent.’ Barth. *videre est* edd. vet.
 Vide Gronov. Obs. lib. II. cap. 14.—444 *Calle per excelsum patula quam sub-*

NOTÆ

432 *Frænis suspensus et armis*] Elatis habenis et clypeo. Ob profunditatem enim fluvii natâre coactus est, et elevare habenas et clypeum, ne maderent : amnis enim tunc tumidus et magnus erat.

435 *Puduitque secutos*] Id est, puduit eos quod secuti essent alium, neque duces fuissent aliis.

438 *Et late medius timor*] Id est,

timor illis repræsentat medium fluvium latissimum.

440 *Visæque accedere ripæ*] Refert hoc ad opinionem armentorum, quibus, cessante timore, firmatisve exemplo tauri transuentis, tunc videtur fluvii altitudo minor, et brevior latitudo.

443 *Sidonias*] Thebanas.

Arva sinu, nullique aliis a montibus obstant 445
 Despectus: nec longa labor munimina durus
 Addidit: ipsa loco mirum Natura favebat.
 In vallum clatæ rupes, devexaque fossis
 Æqua, et fortuito ductæ quater aggere pinnæ:
 Cetera dant ipsi, donec sol montibus omnis 450
 Erepsit, rebusque dedit sopor otia fessis.
 Quis queat attonitas dictis ostendere Thebas?
 Urbem in conspectu belli suprema parantem
 Territat insomnem nox atra, diemque minatur.
 Discurrunt muris: nil septum horrore sub illo, 455
 Nil fidum satis, invalidæque Amphionis arces.
 Rumor ubique altus, pluresque annuntiat hostes,

montes despiciunt, et imminet. Nec molesta opera adiecit longu propugnacula, adeo natura fecerat commodum locum. Scopuli erigebantur in modum valli; declivia supplebant vicem fossarum, et quatuor rupes in modum turrium pinnatarum formatae erant fortuito aggere. Ipsi addunt reliqua, donec totus sol sensim reliquit montium cacumina, et somnus attulit quietem laboribus eorum. Quis possit verbis exprimere consternationem Thebanorum? nigra nox perculit formidine vigilem urbem, et se ad extrema parantem in conspectu hostium, et intentat diem. Discurrunt per mœnia. Nihil clausum est in illo pavore, nihil satis tutum, et arces Amphionis videntur infirmæ. Murmur ubique magnum, et metus refert plures hostes,

////////

ter, &c. Dan.—445 Arva situ optimus Barthianus.—447 Optimus codex Barthii loci; quod ille probat. murum pro mirum unus Behot.—451 Derepsit correxit Nic. Heinsius in Advers. lib. II. cap. 19. p. 373.—453 Optimus Barthianus, suprema parentem. Vide Not. Var.—457 'Vera lectio est in

NOTE

445 *Nullique aliis a montibus obstant Despectus]* Id est, nulli montes altiores erant, qui despicerent hunc collem, et ex quibus infestari poterat. Gallice, *ne le commandoient point.*

449 *Et fortuito ductæ quater aggere pinnæ]* Rupes quatuor ductæ in modum turrium pinnatarum.

450 *Cetera dant ipsi]* Quæ deerant castrorum munitioni, manuum opere addebantur.

453 *Belli suprema parantem]* Sic et scripti. Bernartius conjicit *paventem*. Quod priusquam viderem, venerat in mentem: in conspectu belli suprema parantis. Quod ei parabat

extrema. Apud Livium lib. VIII. Fabius senex ad Papinium dictatorem: 'Quando quidem apud te, nec auctoritas senatus, nec ætas mea, cui orbitatem paras, &c. valet.' Gronovius.

454 *Territat insomnem]* Nox anget timorem bellicum, ut nemo quiescere possit. *Diemque minatur]* Ut magis metuant venturam diem. Vel diem dicit hostium cum facibus et flammis adventum.

456 *Nil fidum satis]* Perterritis enim nihil satis tutum videtur.

457 *Rumor ubique altus]* Non placet ille altus, scribe alius. Sic notat

Majoresque timor: spectant tentoria contra
 Inachia, externosque suis in montibus ignes.
 Hi precibus, questuque Deos: hi Martia tela 460
 Belligerosque hortantur equos: hi pectora fletu
 Cara premunt, miserique rogos, et crastina mandant
 Funera. Si tenuis demisit lumina somnus,
 Bella gerunt: modo lucra morae, modo tædia vitæ
 Attonitis: lucemque timent, lucemque precantur. 465
 It geminum excutens anguem, et bacchatur utrisque
 Tisiphone castris: fratrem huic, fratrem ingerit illi,
 Aut utrique patrem. Procul ille penatibus imis,
 Excitus implorat furias, oculosque reposit.
 Jam gelidam Phœben et caligantia primus 470

et bellicosiores. Cernunt ex opposito tentoria Argira, et peregrinas flammæ in suis montibus. Hi Deos votis et precibus fatigant: hi acuunt bellicas sagittas, et excitant equos bellatores: hi rigant lacrymis pectora curorum, et infelices præcipiunt busta et crastinas exequias sibi parari. Si levis sopor inclinat ille palpebras, sibi videntur certare: nunc dilatio compendio est consternatis, nunc vita fastidio, et parent diem ac exoptant diem. Tisiphone graditur, moriens geminam serpentem, furitque in utrisque castris: huic monstrat fratrem, illi fratrem, aut utrique genitorem. Procul ille expectatus in infimis laribus, invocat furias et oculos desiderat. Jam prima lux hebetaverat frigidam lunam, et obscuraverat sidera, cum jam Ocea-

*****

optimo nostro et Lindenbrogii, *ubique alios.* Barth. Vide Not. Var. *Rumor* *ubique alius* legit Nic. Heinsius in *Advers.* lib. iii. cap. 17. p. 550. *ubique alius* conj. Burmannus, *plures adnunciat hostes* Exc. Cantab. omisso *τῆ* *que.*—466 Margo ed. Barth. *bacchatus.*—467 *Thesephone* unus Behot.—471 Edd.

NOTÆ

naturam rumorum, qui vanitate et mendaciis, ut aluntur, ita plerumque dissident secum, et inter auctores variantur. Claudianus in Rufinum lib. 1. ‘Dissensusque alitur rumor.’ Gronorius.

459 *Inachia.*] Argivas.

460 *Hi Martia tela, Belligerosque hortantur equos*] Hæc inepta et insititia videntur Guyeto; ideo post *questuque Deos*, legit *hi pectora fletu*, id est, planctu.

462 *Mandant Funera*] Commendant, vel sua vel suorum, si in hoc bello moriantur.

464 *Bella gerunt*] Videntur sibi

Delph. et Var. Clas.

bellare in somniis.

465 *Lucemque timent, lucemque precantur*] Quod proprie anxiorum est et perterritorum.

466 *Geminum anguem*] Propter duos fratres, ut unicuique eorum majus odium atque implacibile alterius immittat. Ceteram hic versus suspectus Guyeto una cum tribus sequentibus. Quid *geminus anguis*, ait, unde *ἐλέξα*.

469 *Excitus*] Insomnis, vigilans, expectatus. *Payrædus*.

470 *Phæben*] Phæbe, Luna, ut Phæbus, sol poëtis.

Stat.

1 D

Hauserat astra dies, cum jam tumet igne futuro
Oceanus, lateque novo Titane reclusum

Æquor, anhelantum radiis subsidit equorum.

Ecce truces oculos sordentibus obsita canis

Exsangesque Iocasta genas, et brachia planctu 475

Nigra ferens, ramumque oleæ cum velleris atri

Nexibus, Eumenidum velut antiquissima, portis

Egreditur, magna cum majestate malorum.

Hinc atque hinc natæ, melior jam sexus, aniles

Præcipitantem artus, et plusquam posset euntem 480

Sustentant. Venit ante hostes, et pectore nudo

Claustra adversa ferit, tremulisque ululatibus orat

Admitti: Reserare viam rogat impia belli

Mater: in his aliquod jus execrabile castris

nus inflatur ventura flamma, et late apertum mare, orto recens sole, detumescit radiis equorum obnitentium. Ecce Jocasta habens torva lūmina obsepta squalida canitie, et gerens pallidas mulas, et lacertos ictibus lividos, ac ferens frondem oleæ nigra lana involutam, velut vetustissima Furiaram, exit portis, cum magna dignitate calamitatum. Hinc et inde filiae, innocentior jam sexus, sublevant eum accelerantem aniles passus, et progredientem celerius quam posset. Venit in conspectum hostium, et nudato pectore pulsat hostiles portas, et rogat introduci trepidis clamoribus. Ape-rite viam, orat profana causa belli. Aliquod jus abominandum ventri huic est in

////////

vett. et jam; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. Dan. optimi Barthiani, et Venett. cum jam.—475 *Exsanges Iocasta* unus Behot. et meliores Barthii, quod ille probat.—482 *Castra adversa* Exc. Cantab.—483 'In melioribus libris *improba*, non *impia*, scriptum est: sed hoc malumus.' Barth. *reserate viam* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. et Delph. ut conjectabat Jor-

NOTÆ

471 *Ignē futuro*] Solis orientis.

473 *Anhelantum*] Quia, ut ait Ovidius Met. II. 'Ardna prima via est, et qua vix mane recentes Enituntur equi.' Unde 'anhelant.' *Subsidit*] Oriente enim sole *subsidit*, seu detumescit ut plurimum mare, si agitatum est, aut inflatum.

476 *Ramumque oleæ cum velleris atri Nexibus*] Hoc, more supplicantium, qui ramum oleæ lana involutum ferebant. Græcis hic ramus *ἐπειώνη* vocabatur et *ικετήρα*, Æschylo *ικετήροις κλάδοις*. Hinc Nostro alibi et Va-

lerio Flacco: 'Supplex oliva.'

477 *Eumenidum velut antiquissima*] Alecto, quæ natu major erat.

478 *Magna cum majestate malorum*] Lucanus de Cornelia Pompeii: 'Nobilitate dolendi.'

479 *Melior jam sexus*] Quia filii impii.

483 *Reserare viam, &c.*] Hæc ineptissima judicat Guyetus, quare delet, et τὸ *Admitti* jungit cum *trepidi* versu 485.

484 *Jus execrabile*] Quia ex incestu cum filio genuerat Polynicem.

Huic utero est. Trepidi visam expavere manipuli, 485
 Anditamque magis. Remeat jam missus Adrasto
 Nuntius: excipiunt jussi, mediosque per enses
 Dant iter: illa duces ut primum aspexit Achivos,
 Clamorem horrendum luctu furiata resolvit:
 Argolici proceres, hei quis monstraverit hostem, 490
 Quem peperit? quam inveniam, mihi dicite, natum
 Sub galea? venit attonitæ Cadmeius heros
 Obvius, et raptam lacrymis gaudentibus implet,
 Solaturque tenens, atque inter singula, matrem,
 Matrem iterat, nunc ipsam urgens, nunc cara sororum 495
 Pectora, cum mixta fletus anus asperat ira:
 Quid molles lacrymas, venerandaque nomina fingis,
 Rex Argive, mihi? quid colla amplexibus ambis,
 Invisamque teris ferrato pectore matrem?
 Tune ille exilio vagus? et miserabilis hospes? 500
 Quem non permoveas? longe tua jussa cohortes
 Expectant, multoque latus præfulgurat ense.

his castris. Paridi cunei exhorruere aspectam, et plus auditam. Jam missus ad Adrastum nuntius redit. Admittunt ex imperato, et faciunt ei viam per medios gladios. Illa ut primum videt duces Argivos, dolore offerata, edidit terribilem ululatum: Optimates Argivi, hei, quis ostenderit hostem, quem genui? Quam sub casside reperiam filium, mihi referte. Heros Cadmo oriundus venit in occursum consternata, eamque constrictam inter brachia perfudit exultantibus lacrymis, et permulcet amplectendo, et inter singula verba repetit genitricem, genitricem. Nunc stringit ipsam, nunc pectus blandientium sororum, cum vetula exacerbat lacrymas mixta indignatione: quid mihi simulas teneros fletus, et pia vocabula, rex Argive? Quid innectis amplexibus cervicem, et lardis loricate pectore odiosam parentem? Tune ille exilio errans et infelix advena? Cui non terrorem incuties? Exercitus multum præstolatur mandata tua, et latus tuum coruscat gladiis satellitum qui te

*****

tinus.—488 Dan. aspexit Acheos.—490 Dan. Petav. et edd. vett. heu quis; Put. equis; Behott. 1. 2. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. ei quis.—501 Quod non permoveas in optimo codice Barthii.—502 'Vett. editiones, perfulgurat

NOTÆ

485 <i>Huic utero</i>] Fingitur uterum ostentans, aut manibus percutiens. <i>Vet. Schol.</i>	nomine. <i>Vetus Schol.</i>
490 <i>Hei quis</i>] Alii codices, <i>ecquis</i> ; alii, <i>heu quis</i> .	498 <i>Rex Argive</i>] Invidiose Argivum vocat, non Thebanum, quia coplis Argivis instructus, bellum patriæ inferebat.
492 <i>Cadmeius heros</i>] Polynices.	501 <i>Quem non permoveas</i>] Quidam hunc locum sic interpretantur: Cui non miserationem commovebis?
494 <i>Matrem, Matrem</i>] Anadiplosis. Satiari enim non potest optatissimo	

Ah miseræ matres! hunc te noctesque, diesque,
 Deflebam: si verba tamen, monitusque tuorum
 Dignaris, dum castra silent, suspensaue bellum 505
 Horrescit pietas, genitrix jubeoque, rogoque,
 I mecum, patriosque Deos, arsuraque saltem
 Tecta vide, fratremque, (quid aufers lumina?) fratrem
 Alloquere, et regnum jam me sub judicē posce.
 Aut dabit aut ferrum causa meliore resumes. 510
 Anne times, ne forte doli, et te conscia mater
 Decipiam? non sic miseros fas omne penates
 Effugiet: vix Œdipode ducente timeres.
 Nupsi equidem, peperique nefas: sed diligo tales,
 Ah dolor, et vestros etiamnum excuso furores. 515
 Quod si adeo perstas, ultro tibi, sæve, triumphum

stipant. Ah matres infelices! Talem te plorabam cunctis diebus ac noctibus. Si tamen admittis dicta et consilia tuorum, dum tacent castra, et ambigua pietas bellum horrescit, mater, impero, obsecroque, veni mecum, saltem revise patria numina, et regiam cremandam, ac affare germanum (quid avertis oculos?) germanum, et jam pete imperium sub me arbitra. Aut illud reddet, aut rursus capies arma justiore jure. Anne metuis, ne forte fraudes subsint, et illarum mater gnara te circumveniam? Non sic tota justitia deseruerit infelices lures. Vix metueres Œdipo uxorem ducente. Nupsi equidem, et genui inceste, sed amo tales, ah dolor, et ignosco etiam furoribus vestris. Quod si adeo obstinatus es, sponte tibi, crudeleis, concedimus vic-

~~~~~

auro; in plerisque manuscriptis libris, non tamen optimo, et ab eo secundo, legitur: latus præfulgurat ense. Ego illam lectionem præfero. Barth.—504 Deflebant in optimo codice Barthii.—510 'Scribe cum optimis membranis: resumes.' Barth.—511 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Pnt. Petav. et edd. vett. ne forte doli te conscia mater.—512 Decipiant edd. vett.—515 Pnt. exosa

NOTE

502 *Multoque latus præfulgurat ense]* Vere et eleganter: alludit enim ad morem Romanum, quo principibus nusquam non satellites aderant cum gladiis ad latus. Quidam codices habent *auro*.

503 *Hunc te]* Talem, sen exulem.

506 *Genitrix jubeoque, rogoque]* Et personam servat et tempus: jubet filio, exulem rogat iratum et armis instructum.

511 *Ne forte doli, et te conscia]* Ne forte subsint doli, et eorum mater conscia te decipiam.

512 *Non sic miseros]* Obtestatur se minime enim decepturam, quia amet snos filios, etiamsi ex incestu sint concepti per errorem, ideoque *miserōs penates* dixit. *Fas omne]* Justitia fundata in natura. Nam secundum hanc mater amat filium, etsi in incestu genitum. *Vet. Scholiast.*

513 *Vix Œdipode ducente timeres]* Filius enim etiam jure sibi timere poterat ab Œdipo, qui et interfecerat patrem, mox matrem uxorem duxerat.

Detulimus: religa captas in terga sorores,
 Injice vincla mihi: gravis huc utcumque feretur
 Et pater. Ad vestrum gemitus nunc verto pudorem,
 Inachidæ: liquistis enim parvosque senesque, 520
 Et lacrymas has quisque domi, sua credite matri
 Viscera: si vobis hic parvo in tempore carus,
 (Sitque precor,) quid me, oro, decet? quidve ista, Pelasgi,
 Ubra? ab Hyrcanis hoc Odrysisque tulissem
 Regibus, et si qui nostros vicere furores. 525
 Annuite, aut natum complexa superstite bello
 Hic moriar. Tumidas frangebant dicta cohortes,
 Nutantesque virum galeas, et sparsa videres
 Fletibus arma piis: quales ubi tela virosque
 Pectoris impulsu rapidi straverè leones; 530

toriam, vinci captivas sorores retortis in terga manibus, innecte mihi catenas, grandævus genitor huc quoquomodo adducetur. Nunc, Argivi, converto querelas ad vestram verecundiam. Deservistis enim quisque domi parvulos, senesque, et fletus similes meis, fidei matris sua committite pignora. Si vobis hic fuit carus in modico tempore, (sitque oro,) quid mihi precor, convenit? quidre istis mammiis, Pelasgi? Impetravem hoc ab Odrysis et Hyrcanis principibus, et si qui sunt qui nostram feritatem superaverunt. Assentite, aut hic occumbam complexa filium, remanente bello. Hæc oratio permoverebat iratas copias, et aspexisses cassides militum trementes motu capitis, et arma perfusa piis lacrymīs. Ut cum præcipites leones affligerunt humi,

////////

furores.—518 Dan. *gravis huic.*—519 Codices Barthii: *non verto.*—520 Wakefieldus in Sylv. Crit. P. iv. p. 213. ita distinguit: *liquistis enim parvosque senesque Et lacrymas has quisque domi; sua, credite matri, Viscera.*—522 Unus Behot. *parro tempore, omitta præpositione.*—523 Edd. vett. *quodre ista;* Bernartius conj. *quid me ista, &c.*—530 Pnt. *rabidi straverè.*—534 *Ipsc etiam*

NOTÆ

517 *Captas in terga*] Manibus in tergum revinctis.

518 *Gravis*] Annis scilicet, propter sequens *utcumque.*

520 *Inachidæ*] Argivi.

521 *Has*] Similes meis.

523 *Quid me, oro, decet*] Id est: Ego plus cum diligere debeo, quem peperī.

524 *Hyrcanis*] De Hyrcanis supra. *Odrysisque*] Id est, Thraciis. *Odry-*

sæ enim populi Thraciæ. Memorat hic Hyrcanos et Odrysios, tanquam immanes et barbaras gentes.

525 *Et si qui nostros vicere furores*] Et si qui sunt reges, qui feritate morum ac immanitate nostra scelera exsuperaverunt. Qui nostris sceleribus sunt severiores. *Guyctus.*

530 *Pectoris impulsu*] Quia summa vis leonis in pectore est. Plinius lib. viii. cap. 16.

Protinus ira minor, gaudentque in corpore capto
 Securam differre famem: sic flexa Pelasgum
 Corda labant, ferrique avidus mansueverat ardor.
 Ipse etiam ante omnes nunc matris ad oscula versus,
 Nunc rudis Ismenes, nunc flebiliora precantis 535
 Antigones, variaque animum turbante procella
 Exciderat regnum: cupit ire, et mitis Adrastus
 Non vetat: hic justæ Tydeus memor occupat iræ:
 Me potius socii, qui fidum Eteoclea nuper
 Expertus, (nec frater eram,) me opponite regi, 540
 Cujus adhuc pacem egregiam, et bona fœdera gesto

pectoris impetu, jacula venatoresque; statim furor desævit, latanturque differre jam tutam famem in capta præda: sic moti Pelasgorum animi nutant, et inhians cupido armorum restinguitur. Ipse etiam Polyices coram omnibus, nunc conversus ad oscula parentis, nunc simplicis Ismenes, nunc Antigones quæ orabat lamentabili modo, et diverso æstu cogitationum jactante suam mentem, obliviscebatur regnum. Vult ire, nec placidus Adrastus impedit. Illic Tydeus recordatus justis doloris prævenit: me potius comites, qui nuper sensi æquitatem Eteoclis, nec eram germanus, objicite tyranno; cujus adhuc porto in hoc pectore optimam pacem, et egregiam pacta.

ante oculos Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. et Venett.—535 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Behott. 1. 2. et edd. vett. *nunc flebilis ora.*—538 *Vix vetat* optimi codd. Barth.—539 *Ethioeclea* unus Behot.—542 *Corpore* in quibusdam

NOTE

531 *Protinus ira minor*] Leoni enim tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: et ubi sævit, in viros prius, quam in fœminas fremit, infantes non nisi magna fame. Credit Libya intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certe reducem Getuliæ audiavi, multorum in sylvis impetum a se mitigatum alloquio, ausam dicere se fœminam, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosissimi, ceterisque imperantis, indignam ejus gloria prædam. Ita Plinius ibidem. Vide et Ælianum lib. iv. cap. 34.

532 *Securam differre famem*] Jam cibum paratum habentes, quem tamen non attingunt propter generositatem. Papinius enim fingit nobili-

tate animi etiam famem vincere et differre. *Pelasgum*] Argivorum.

535 *Flebiliora*] Quidam codices, *flebilis ora.*

537 *Regnum*] Regni cupido. *Cupit ire*] Ivisse Thebas Polyicem refert Euripides in Phœnicibus, Jocastamque frustra tentasse fratres reconciliare, eosque ex colloquio infensiores discessisse.

538 *Justæ iræ*] Quia contra jugentium sibi insidiæ structæ fuerant ab Eteocle, quem nulla prius injuria læserat.

540 *Nec frater eram*] Nec tanti erat me occidi. Theb. II. 'Quas quæreret artes, Si fratrem, Fortuna, daret?'

Pectore in hoc: ubi tunc fidei, pacisque sequestra
 Mater eras, pulchris cum me nox vestra morata est
 Hospitiis? nempe hæc trahis ad commercia natum?
 Duc illum in campum, vestro qui sanguine pinguis 545
 Spirat adhuc, pinguisque meo: tu porro sequeris?
 Heu nimium mitis, nimiumque oblite tuorum!
 Scilicet infestæ cum te circum undique dextræ
 Nudabunt enses, hæc flebit, et arma quiescent?
 Tene ille, heu demens, semel intra mœnia clausum, 550
 Possessumque odiis Argiva in castra remittet?
 Ante hæc excusso frondescet lancea ferro,
 Inachus ante retro, nosterque Achelous abibunt.
 Sed mite alloquium, et sævis pax quæritur armis,

Ubi tunc eras genitrix sequestra fidei et concordia, cum nox vestra retardavit me egregiis hospitibus? Nempe allicis in has fraudes filium? Age cum in agrum, qui fumat adhuc optimus vestro meoque cruore. Tu porro sequeris illum? Heu nimium lenis, et nimium immemor tuorum. Nempe cum hostiles manus stringent circum te undique gludios, hæc plorabit, et arma cessabunt? Tene ille, heu insane, semel obseptum inter mœnia, vindictæque suæ obnoxium remittet in castra Argiva? Ante hæc lancea ramos emittet adempta cuspide, ante Inachus nosterque Achelous retro fluent. Sed placidum colloquium, et pax pe-

//////////

Barthianis.—543 Verbum est non habetur in Dan. Put. Petav. Lipsian. Lindenbrog. et Cruc.—548 Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. *dextra*.—

NOTE

542 *Pectore in hoc*] Δεικτικῶς, id est, meo, perfosso scilicet multis vulneribus. *Pacisque sequestra*] Hic Lactantius: 'Sequester dicitur qui certantibus medius intervenit, apud quem cujuscumque certaminis futuri pig-nora deponuntur. Hoc vocabulum ab obsequendo factum est; quod ejus, qui electus fuerit, utraque pars sequatur.' Vide Festum in 'sequester,' et Gellium lib. xx. cap. ultimo. Obvia ea vox apud Jurisconsultos. *Pacis* igitur *sequester*, id est, medius et arbiter. Arbitrum et sequestrum conjunxit Plautus Rudente: 'Tu isthunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum, Cujus hæc res arbitrato fiat.' Silius lib. vi. 'At

nova Elissæi jurato fœdera patres
 Consultant mandare duci, pacisque
 sequestrem Mittere.' Lucan. lib. x.
 'Orator regis pacisque sequester.'
 Græce: μεσότης.

543 *Pulchris Hospitiis*] Ironice.

544 *Hæc ad commercia*] Ostendebat vulnera, quæ in insidiis nocte acceperat: quasi ad pares insidias trahere vellet filium Jocasta.

546 *Tu porro sequeris*] Convertit orationem ad Polynicem.

551 *Possessumque odiis*] Id est, in potestatem hostium tuorum reductum.

544 *Sed mite alloquium*] Objicit sibi Tydens pacem hac ratione fieri posse, si fratres arbitris propinquis contro-

Hæc quoque castra patent: necdum meruere timeri. 555
 An suspectus ego? abscedo, et mea vulnera dono.
 Intret, et hic genitrix eadem, mediæque sorores.
 Finge autem pactis evictum excedere regnis,
 Nempe iterum reddes? Rursus mutata trahuntur
 Agmina consiliis: subito ceu turbine cœli 560
 Obvius adversum Boreæ Notus abstulit æquor.
 Arma iterum, furiaque placent: fera tempus Erinny
 Arripit, et primæ molitur semina pugnae.
 Errabant geminæ Dircaea ad flumina tiges,
 Mite jugum, belli quondam vastator Eoi 565
 Currus, Erythræis quas nuper victor ab oris
 Liber in Aonios meritas dimiserat agros.

titur crudeli bello: hæc castra sunt quoque aperta, nihilque adhuc commiserunt, unde metui debeant. An ego suspectus? abeo, et meas plagas remitto. Subeant et huc eadem mater, et sequestræ pacis sorores. Pone autem fratrem concientis satisfacientem regnum relinquere. Scilicet restitues denuo? Iterum copiae versa sententia revocantur. Ut cum Notus occurrens repentino venti impetu arripuit Boreæ mare oppositum. Arma rursus et rabies cordi sunt. Atrox Erinny caput occasionem, et dedit causas primi prælii. Duæ tigres vagabantur ad fluxios Dircaeos, mansuetum par, junctum olim currui, qui confecerat Orientale bellum, quas nuper Liber triumphator ab Erythræis oris dimiserat jugo solutas in campos Aonios. Cohors numinis, et longævus sacerdos

////////

553 *Achelous abibit* Put.—556 *Pro dono nonnulli pono.* Vide Nic. Heins. ad Ovid. Art. Am. p. 387.—557 *Intret et huc* Lang. Laur. Bnsliid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. et edd. vett.—558 *Uterque Behot.* *Finge illum pactis.*—566 *Erycteis* edd. vett.—567 *Edd. vett. et nonnulli codd. demiserat.*

NOTE

versiam de regno dissolverent.

555 *Hæc quoque castra patent, &c.]* Respondit, castra Argiva patere, necdum meruisse timeri, nihil enim adhuc hostile gesserant: se vero abscedere, si securitatis Eteoclis interessit, ut exeat, suamque injuriam remittere.

557 *Mediæ]* Sequestræ, arbitræ.

559 *Nempe iterum reddes]* Rectius reddet. Non enim Tydeus juste persuadere potuisset Polynici, ut retineret regnum, si semel illo potiretur, manendo pactis, de quibus conveniant fratres; cum bellum Eteocli in-

ferret, qui illud secundum eadem pacta reddere renuebat.

564 *Dircaea]* Bæotia, seu Thebana.

565 *Belli quondam vastator Eoi Currus]* Id est, junctæ currui qui confecerat Orientale seu Indicum bellum: Bacchus enim curru vectus oppugnaverat viceratque Indos. *Currus]* Imitatus est Virgilium, qui loquens de equis currui junctis Achillis, dixit Georg. III. 'Et magni currus Achillis.'

566 *Erythræis ab oris]* Id est, ab oris Maris Erythræi, seu Rubri.

567 *Aonios]* Thebanos, Bæotios.

Illas turba Dei, seniorque ex more sacerdos
 Sanguinis oblitus, atque Indum gramen olentes,
 Palmite maturo variisque ornare corymbis 570
 Curat, et alterno maculas interligat ostro.
 Jamque ipsi colles, ipsa has (quis credat?) amabant
 Armenta, atque ausæ circum mugire juvencæ.
 Quippe nihil grassata fames, manus obvia pascit,
 Expectantque cibos, fusoque horrenda supinant 575
 Ora mero, vaga rure quies: si quando benigno
 Urbem iniere gradu, domus omnis, et omnia sacris
 Tempa calent, ipsumque fides intrasse Lyæum.
 Has ubi vipereo tactas ter utramque flagello
 Eumenis in furias, animumque redire priorem 580
 Impulit, erumpunt non agnoscentibus Argis:
 Ceu duo diverso pariter si fulmina coelo
 Rupta cadant, longumque trahant per nubila crinem.

curat ex consuetudine ornare palmitibus maturis, et dixeris uris illas immemores cruoris, et olentes herbas Indicas, et internectit maculas alterna purpura. Jamque ipsi colles, et ipsi (quis putaret?) greges diligebant eas, atque vaccæ audebant mugire circum eas. Quippe nihil fames sæviebat, obvia manus eas alit, et opperiantur escam, et invertunt diras fauces infuso vino, somnum in campis passim capiunt. Si quando intrarere oppidum placido gressu, totæ aedes et tota delubra fumant sacrificiis, et credunt ipsum Bacchum venisse. At ubi Furia cõgît utramque contrectatam ter angineo flagello resumere priorem furem, et prius ingenium, irruunt Argiris non animadvertentibus. Ut si duo fulmina scissa labantur e diverso cœli tractu, et ducant prolixam comam in aëre. Non aliter

—570 Behott. 1. 2. variis ornare.—572 Pro ipsa has edd. vett. ipsas.—575 Aldd. Colin. et Gryph. crassata.—581 Dan. antris pro Argis.—583 Rupta

NOTE

570 *Palmite maturo variisque ornare corymbis*] Hederis enim et palmitibus ornabantur, ut Baccho sacræ, cui dicatæ hederæ, palmitæque.

571 *Et alterno maculas interligat ostro*] Ad majorem gratiam maculis conciliandam, si et purpureæ maculæ intermischerentur albis, nigrisque.

574 *Manus obvia*] Mansuetæ enim sunt feræ, quæ manu pasci consueverunt.

575 *Expectantque cibos*] Alii codices, exceptantque.

578 *Lyæum*] Bacchum, sic dictum ἀπὸ τοῦ λύειν, quod vinum solvat curas.

579 *Vipereo flagello*] Furæ enim gestant manibus angues, quibus percusserant tigres has.

583 *Longumque trahant per nubila crinem*] Virgilius: 'Crinemque volantia sidera ducunt.' Crinis hic ignium flammæ. Æschylo in Prometheus vineto πρὸς ἀμφήκης βόστροχος. Vide quæ diximus ad Theb. v. 387.

Non aliter cursu rapidæ, atque immane frementes
 Transiliunt campos, aurigamque impete vasto, 585
 Amphiaræ, tuum (nec defuit omen, heriles
 Forte is primus equos stagna ad vicina trahebat)
 Corripiunt: mox Tænarium qui proximus Idam
 Ætolumque Acamanta premunt: fuga torva per agros
 Cornipedum, visa donec flammatus Aconteus 590
 Strage virum, cui sueta feras prosternere virtus,
 (Arcas erat,) densis jam fida ad mœnia versas
 Insequitur telis, multumque hastile resumens
 Ter, quater, adducto per terga, per ilia telo
 Transigit: illæ autem longo cum limite fusi 595
 Sanguinis, ad portas utrimque extantia ducunt
 Spicula semianimes, gemituque imitante querelas,
 Saucia dilectis acclinant pectora muris.
 Tempa putes, urbemque rapi, facibusque nefandis

præcipites cursu, et frementes horrendo modo trahunt agros, et invadunt magna vi tuum aurigam, o Amphiaræ: (nec defuit præsagium, forte is primus ducebat equos domini ad proximas aquas:) mox urgent Idam Tænarium, qui prope erat, et Acamanta Ætolum. Trux fuga equorum fit per campos, donec Aconteus accensus ira, cæde hominum visa, cui solita erat dexteritas dejiciendis feris, (Arcas erat,) insequitur illis crebris sagittis jam redeuntes ad notos muros, et sumtis vicissim multis telis, ter quaterque illas transfixit, trajecto ferro per tergum et per ilia. Ille autem semisanguis ferunt ad portas jacula utrimque prominentia, cum longa semita sparsi cruoris, et gemitu æmulante questum, applicant vulnerata pectora curis muris. Crederes delubra civitatemque expugnari, et domos Thebanus comburi

////////

cadunt unus Behot.—586 ‘Sola hæc verba (nec defuit omen) parenthesi claudenda sunt.’ *Barth.*—589 *Athamanta* edd. vett. *Achamanta* Dan. Put. et Petav. *Adamanta* margo ed. Barth. ex codice manuscripto.—590 *Cornipedum* *visa est: donec, &c.* Dan. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *rd est* non habent aliquot Barthiani et Behott. 1. 2. cum edd. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. ‘Veritatem hoc loco restituit optimus librorum: *Cornipedum visu.*’ Barth.—592 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *versa.*—594 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et edd. vett. *per ilia ferro.* ‘In aliis legitur *telo: inseite; jam enim dixit telis.*’ Barth. *telo* exhibent Behott. 1. 2. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph.—595 *Transigit*

NOTÆ

585 *Impete]* Pro impetu. Sic et Lucretius.

586 *Nec defuit omen]* Quia primus ducum perit Amphiaras, ut infra videbitur.

592 *Arcas erat]* Arcades enim sagittandi peritissimi. *Fida ad mœnia]* Thebas. Sic infra ‘dilectis muris.’

596 *Utrunque]* Supra et infra.

Sidonios ardere lares: sic clamor apertis 600
 Exoritur muris: mallent cunabula magni
 Herculis, aut Semeles thalamum, aut penetrale ruisse
 Harmonies: cultor Bacchæus Acontea Phegeus
 Jam vacuum telis, geminoque in sanguine ovantem
 Cominus ense petit: subeunt Tegeæa juvenus 605
 Auxilio tardi: jam supra sacra ferarum
 Corpora mœrenti juvenis jacet ultio Baccho.
 Rumpitur et Graium subito per castra tumultu
 Consilium: fugit externos Iocasta per hostes,
 Jam non ausa preces: natas, ipsamque repellunt 610
 Qui modo tam mites, et præceps tempore Tydeus

acerbis flammis. Sic ululatus editur dejectis manibus. Mallent cunas ingentis Herculis, aut conclave Semeles, aut regiam Harmoniæ cecidisse. Phegeus sacerdos Bacchi propius invadit stricto gladio Aconteum, jam telis exhaustum, et exultantem in duplici cæde. Adolescentes Tegææi sero occurrunt ejus auxilio, jam adolescens procumbit supra sacra bestiarum corpora, vindicta tristi Baccho. Ecce concilium repente dirimitur magno in castris strepitu. Fugit Iocasta per peregrinos hostes, jam non freta precibus, et qui modo tam placidi erant, extrudunt ipsam et filias. Ardens Tydeus arripit occasionem. Ite agite, nunc concordiam

*****

Put. et optimus Barthii; quod ille probat.—601 Lindenbrog. et Crue. *manent pro mallent*.—603 *Hermionie* in quibusdam codd. *Hermione* Behot. 1. *Hermiones* Behot. 2. *Phlegens* uterque Behot.—608 *Rumpitur* ecce gravi Lang. Laur. Boslid. Lipsian. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *Rumpitur et Graium* Dan. optimus Barthianus, Behott. 1. 2. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *Rumpitur at Graium* conj. Barthius.—611 *Quæ modo* Aldd.

NOTÆ

600 *Sidonios*] Thebanos. *Apertis muris*] Urbe expugnata, captaque.

601 *Cunabula magni Herculis*] Thebis natus enim Hercules.

602 *Aut Semeles thalamum*] Supra: 'et in tinnulos, si quid male facta reliquit Mater, abire jubes?' Pausanias etiam in Bæoticis refert Thebanos suo adhuc tempore ruinas Semeles thalami monstrare, eumque ab hominum accessu custodire. Arsisse tamen dicitur ex fabula cum ipsa Semele, totaque regia. Vide Ovidium Met. iii.

603 *Harmonies*] Uxoris Cadmi.

604 *Gemino in sanguine*] Id est,

sanguine duarum tigrium.

605 *Tegeæa*] Arcadia.

606 *Auxilio tardi*] Quia jam Phegeus Aconteum occiderat. *Sacra corpora*] Duæ enim illæ tigres Baccho sacræ.

607 *Mœrenti Baccho*] Ob casum duarum tigrium. *Juvenis*] Aconteus.

608 *Rumpitur et Graium*] Nec dicas etiam Bæotas esse Græcos: nam quoniam in toties *Tyrri* vocantur, merito his diversi κατ' ἑοχὴν Graii statuuntur, et vocantur Peloponnesii. Notavit et Canterus. Gronovius.

611 *Qui modo tam mites*] Supra

Utitur. Ite age, nunc pacem sperate, fidemque
 Nunc saltem differre nefas? potuitne morari
 Dum genitrix dimissa redit? Sic fatus aperto
 Ense vocat socios: sævus jam clamor, et iræ 615
 Hinc atque inde calent: nullo venit ordine bellum:
 Confusique duces vulgo, et neglecta regentum
 Imperia: una equites mixti, peditumque catervæ,
 Et rapidi currus: premit indigesta ruentes
 Copia, nec sese vacat ostentare, nec hostem 620
 Noscere: sic subitis Thebana, Argivaque pubes
 Confluxere globis: retro vexilla, tubæque
 Post tergum, et litui bellum invenere secuti.
 Tantus ab exiguo crudescit sanguine Mavors.

expectate, fidemque, num saltem potuit retardare scelus? potuitne præstolari, dum mater dimissa revertitur? Sic locutus stricto gladio ciet comites. Crudelis jam fit ululatus, et furores hinc et inde exardescunt. Pugna geritur nulla disciplina, permixtisque duces militi, ac jussa ducum spreta: una equites confusi, peditumque cunei, et præcipientes currus: incondita multitudo proculcat cadentes, nec potest sese expedire, nec hostem agnoscere. Sic Thebana et Argiva juvenus decertarunt repentinis manipulis. Pone signa et tubæ post tergum, et litui qui debebant præcedere, reperere certamen inchoatum. Tantum incalcescit bellum a tum parvo cruore. Ut ventus primum

~~~~~

Colin. Gryph. et Basil.—613 Exc. Cantab. *Nū saltem*, et supra *Nū saltem*; Taurin. Aldd. et Colin. *Num saltem*; Behott. *Non saltem differte*. Nonnulli codd. *potuitne*, ut in Aldd. et Colin. alii vero *potuitque*, ut in Taurin.—619 *Et rapidi cursus unus* Behot.—622 ‘*Legendum Confluxere cum optimis libro-*

NOTÆ

enim: ‘tumidas frangebant dicta catervas,’ &c.

613 *Nunc saltem differre nefas*] Mallem *Num*; id est, num Eteocles potuit differre nefas, num potuit expectare, dum genitrix dimissa redit? Id est, tam promptus ad scelera est, ut quamvis mater sit in potestate hostium, non potest ea vel tantillum temporis differre. Hoc dicit, quia Acontium Phegeus occidendo spem pacis omnem præcluserat.

623 *Et litui bellum invenere secuti*] Ut ostenderet pugnam tumultuose initam ac perversum ordinem exercitus, dicit post aciem esse vexilla,

quæ solent præcedere militum cuneos, lituosque secutos pugnam, cum ipsi illam excitare soleant. Ex quo loco liquet non solum tubarum, sed etiam lituorum usum in bello fuisse. Exempla passim obvia. Seneca Thyeste: ‘Jam silet murmur grave classicorum, Jam tacet stridor litui strepentis, Alta pax urbis revocata est lætæ.’ Eleganti metaphora Cicero sumit pro impulsore ad Atticum: ‘Existimare Q. fratrem lituum meæ protectionis fuisse.’ Vide A. Gellium lib. 1. cap. 11. de veterum ritu in prælio.

624 *Ab exiguo sanguine*] Duarum

Ventus uti primas struit inter nubila vires 625
 Lenis adhuc, frondesque, et aperta cacumina gestat :
 Mox rapuit nemus, et montes patefecit opacos.
 Nunc age, Pieriæ, (non vos longinqua sorores
 Consulimus,) vestras acies, vestramque referte
 Aoniam, (vidistis enim,) dum Marte propinquo 630
 Horrent Tyrrenos Heliconia plectra tumultus.
 Sidonium Pterelam sonipes malefidus in armis
 Rumpentem frænos diversa per agmina raptat
 Jam liber; sic fessa manus: venit hasta per armos
 Tydeos, et lævum juvenis transverberat inguen, 635
 Labentemque affigit equo: fugit ille perempto
 Consertus domino: nec jam arma, aut fræna tenentem

experitur vires suas inter nubes, placidus adhuc, et concutit ramos et patentia juga: mox sylvas eradicat, et denudat umbrosos montes. Nunc agite, Musæ, (non enim a vobis remota postulamus,) narrate vestra agmina, et Bæotiam vestram, (nam aspexistis,) dum bello vicino lyræ Heliconiæ exparent clangores Tuscos. Equus malefidus in acie, jam imperio solutus, tollit per varios manipulos Pterelam Sidonium, frangentem habenas nisu retrahendi; sic fatigata est manus equitis; hasta Tydei penetrat per armos juvenis, et ei transfodit sinistrum inguen, affigitque equo cadentem. Fugit ille equus connexus hero interfecto, et rehuit adhuc eum, nec tenen-

////////

rum, non *Confluxere*, ut vulgo.' Barth.—626 'In optimo libro est *cacumina portat*; quod præfero ut Virgilianum.' Idem.—632 *Sidonium phaleram* unus Behot. *malefidus in arvis* codex manuscriptus Lindenbrogii; in armos nonnulli

NOTÆ

tigrinum scilicet, ac Achamantis, Idæ, et Acontei. *Crudescit*] Effertur. Noster lib. II. 'Et asperso crudescit sanguine Gorgon.' Virgil. *Æn.* XI. 'Dejecta crudescit pugna Camilla.' Servius: 'Crudeliar fit cæde multorum.' Val. Flac. lib. II. 'Ecce ducem placitæ furiis crudescere pugna, Surgentemque toris stupet.'

626 *Gestat*] Id est, quatit; inde 'gestatio,' corporis motus tum valetudinis, tum etiam voluptatis causa factus. Vide Plinium Juniores Ep. lib. I. 3, et lib. II. Epist. 17, et Seniores Nat. Hist. lib. II. cap. 3.

628 *Pieriæ sorores*] Musæ. Vide Theb. I. 3.

630 *Aoniam*] Bæotiam.

631 *Tyrrenos tumultus*] Id est, sonitum tubarum, quas Tyrrenos invenisse fama est.

632 *Sidonium*] E Sidone, vel Thebanum.

633 *Rumpentem frænos*] Nimio scilicet conamine, ut sisteret equum, qui illum raptabat.

634 *Jam liber*] Raptis nempe habenis. *Per armos*] Equi scilicet.

635 *Tydeos*] Ille genitivus Græcus refertur ad τὸ hasta. *Hasta* scilicet *Tydeos*.

Portat adhuc : ceu nondum anima defectus utraque
 Cum sua Centaurus moriens in terga recumbit.
 Certat opus ferri : sternuntque alterna furentes 640
 Hippomedon Sybarin Pylum, Periphanta Menœceus,
 Parthenopæus Ityn : Sybaris jacet ense cruento,
 Cuspide trux Periphas, Itys insidiante sagitta.
 Cæneos Inachii ferro Mavortius Hæmon
 Colla rapit : cui dividuum trans corpus hiantes 645
 Truncum oculi quærent, animus caput : arma jacentis
 Jam rapiebat Abas : cornu deprensus Achiva
 Dimisit moriens clypeum hostilemque, suumque.
 Quis tibi Bacchæos, Eunæe, relinquere cultus,
 Quis lucos, vetitus quibus emansisse sacerdos, 650

tem amplius arma, aut habenas. Sicut centaurus nondum privatus utraque anima cadit occumbens in suum tergum. Ferret pradium. Ardentes fundunt vicissim Hippomedon Sybarim, Menæceus Periphantem Pylum, Parthenopæus Ityn ; Sybaris cadit sanguineo gladio, ferox Periphas hasta, Itys telo doloso. Bellicosus Hæmon secat gladio cervicem Cæneos Inachii, cujus aperti oculi trans dirisum corpus quærent truncum, animus caput quærit. Jam Abas legebat arma prostrati, sed correptus hasta Achiva reliquit occumbens scutum hostis, suumque. Quis te exhortatus est, Eunæe, deponere ornatus Bacchi? quis saltus? e quibus antistes exire prohibetur, et mutare rabiem assue-

Barthiani.—641 *Sabarin* unus Behot. ‘Libri meliores *Menestheus* clare referunt.’ *Barth.* *Menæceus* unus Behot. *Capaneus* unus Lindenbrogii.—642 *Parthenopæus* unus Behot.—645 Heinsius in *Advers.* lib. 1. cap. 3. p. 22. legit : *cui deciduum, &c.*—646 *Dan.* *arma jacenti.*—647 *Achivo* unus Behot. postrema litera exarata in litura ; *achivo* habent etiam Aldd. Colin. Gryph. et Basil. ‘Mihî non gentis, sed viri nomen hic Papinio scriptum persuasum est.’ *Barth.*—650 *Put.* *vetitos* ; quod melius putat Lindenbrogius.—654 *Lang.* *Laur.*

NOTÆ

638 *Anima utraque*] Humana et equina: Centauri enim homines et equi.

640 *Certat opus ferri*] Fervet prælium. *Sternuntque alterna furentes, &c.*] Diversorum mortes describit hic Noster, ut Virgilius, sed non tam feliciter.

641 *Menæceus*] Supra in catalogo ducum Thebanorum.

643 *Insidiante sagitta*] Sagittæ enim vix evitari possunt.

644 *Mavortius Hæmon*] Vide supra

catalogum ducum Thebanorum. *Mavortius*] Quia e Sparti originem trahabat, qui orti erant e dentibus serpentis Marti sacræ.

646 *Jacentis*] Quidam codices: *ja-centi.*

650 *Vetitus quibus emansisse sacerdos*] *Emanere*, id est, extra manere, seu egredi. Utitur eadem voce Modestinus. Et hinc discimus, vetitum fuisse sacerdotibus Bacchi exire e lucis huic Deo consecratis.

Suasit, et assuetum Bromio mutare furorem ?
 Quem terrere queas ? clypei penetrabile textum
 Pallentes hederæ, Nysæaque sarta coronant.
 Candida pampineo subnectitur instita pilo :
 Crine latent humeri : crescunt lanugine malæ, 655
 Et rubet imbellis Tyrio subtemine thorax :
 Brachiaque in manicis, et pietæ vincula plantæ,
 Carbascique sinus, et fibula rasilis auro
 Tænariam fulva mordebat iaspide pallam ;

tam Baccho. Quem poteris consternare? Pallidæ hederæ, et coronæ Nysææ ambiunt textum senti pericium, et alba fasciola subligatur thyrsio pampinis ornato: humeri teguntur comis: lanugo inserpit genis, et effæminata lorica rubet sub subtemine Tyrio: brachia tibi in manicis, et pedum calceamenta acn picta erant, et sinus carbasci, et fibula auro affubre facta connectebat fulva iaspide chlamydem Tænariam,

//////////

Buslid. Lipsian. et edd. vett. *purpureo*; Dan. Put. Petav. optimus Barthianus, alii, cum Lindenbrog. Cruc. Gronov. Barth. Vcen. et Delph. *pampineo*. Behot. 1. optimus Barthianus, Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *filo*; Behot. 2. Dan. Put. Petav. alii, *pilo*.—656 Dan. Petav. Lang. Laur.

NOTE

651 *Et assuetum Bromio mutare furorem*] In orgiis enim Bacchi furore corripiebantur; sed hic furor multum alienus erat a martio sen hellico. Sic Theb. iv. ‘En urges: alium tibi Bacche furorem Juravi.’

653 *Nysæa sarta*] Uvæ, et pampini, quibus coronabantur Bacchi ministri.

654 *Candida pampineo subnectitur instita pilo*] Pampineus pilus, thyrsus. In Achilleide: ‘Ego pampineis diffundere brachia thyrsis.’ Virgilius Æneid. vii. ‘Pampineasque gerunt incinctæ pellibus hastas.’ Macrobius i. Saturn. 19. ‘Colitur apud Lacedæmonios simulacrum Liberī patris hasta insigne, non thyrsio. Sed et cum thyrsus tenet, quid aliud quam latens telum gerit, cujus mucro hedera labente protegitur?’ *Instita*] Hic significat fasciam, quæ circa pilum pampinis ornatum innectebatur. Et bene *candida*, quia

candidæ fasciæ sacerdotum, ut jam alibi diximus. Quidam legunt hanc versum sic: ‘Candida purpureo subnectitur instita filo.’ Lactantius per ‘*institam*,’ intelligit fasciam, quæ imam vestem suo pingit ornatu, et confirmat ex Horatio: ‘Quarum subnuta talos tegit instita veste.’ Gnyetus intelligit de clypeo, ejus orbem instita candido et purpureo filo contexta circuit.

655 *Lanugine*] Ad opinionem retulit, quia per pilos videntur malæ crescere.

657 *Brachiaque in manicis*] Hoc etiam tanquam molle et effæminatum arguitur in Phrygibus apud Virgilium: ‘Et tunica manicas, et habent redimicula mitræ.’

658 *Carbascique sinus, et fibula rasilis auro Tænariam fulva mordebat iaspide pallam*] Virgilius: ‘Sinusque crepantes Carbascos fulvo in nodum collegerat auro.’ Retulit vero Po-

Quam super a tergo velox corytus, et arcus, 660
 Pendentisque sonant aurata lynce pharetræ.
 It lymphante Deo media inter millia longum
 Vociferans: Prohibete manus, hæc omine dextro
 Mœnia Cyrrhæa monstravit Apollo juvenca.
 Parcite, in hæc ultro scopuli venere volentes. 665
 Gens sacrata sumus: gener huic est Jupiter urbi,
 Gradivusque socer: Bacchum haud mentimur alumnum,

super quam a tergo levis corytos, arcusque, ac suspensæ pharetræ pelle aurata lyncis tectæ crepitant. Vudit, Deo eum in furorem vertente, inter media millia, multum exclamans: Reprimite manus; Apollo monstravit hos muros prospero præsagio per juvencam Cyrrhæam. Abstincte ferro, lapides sponte et libenter se admoverunt his muris construendis. Natio sacra sumus: Jupiter sumsit uxorem ex hoc oppido, et Mars collocavit filiam in hoc oppido: haud falso asserimus cives nostros Bac-

Buslid. et edd. vett. *sub tegmine*.—660 Dan. Petav. unus Behot. et edd. vett. *corytos*.—661 *Splendentesque* in quibusdam codd.—662 Unns Behot. *pro longum* habet *longe*.—664 *Apollo juvenca* Put.—665 '*Scribendum volentes* cum optimis libris.' Barth.—666 Unns Behot. *gener est huic Jupiter*.—

NOTÆ

ëta ad mollitiem et luxuriam 'carbasos sinns' (quia carbasus sericum est, vel linum tenue) ac pulchritudinem fibulæ: erat enim foraminibus multis exornata, quas vulgo interrasas appellant. *Lactantius. Iaspide]* Vide Theb. iv. 270. *Tænuriam]* Laconicam, a Tænaro Laconix urbe et promontorio.

660 *Velox corytus]* Corytus proprie theca arcus; *velox* hic levem explico; et credo Poëtam habuisse ante oculos hunc versum Æneid. x. 'Corytisque leves humeris et letifer arcus.' Lactantius dicit esse hypalagen, pro sagittis velocibus.

661 *Aurata lynce]* Pelle lyncis aurata. Sic Theb. i. 'Leonem' pro pelle leonis, et Theb. vi. 'Tigrin' pro pelle tigridis, sumit Noster.

664 *Cyrrhæa monstravit Apollo juvenca]* Alludit ad fabulam, qua dicitur Apollo oraculo monuisse Cad-

mun, ut bovem sequeretur, urbemque conderet eo loco quo consisteret. Quod et fecit Cadmus, regionemque ex bovis nomine Bæo jam nominavit. *Cyrrhæa]* Id est, Cyrrhæo oraculo designata. Nam Cyrrhæa erat Apollinis oraculum.

665 *In hæc ultro scopuli [lapides] venere volentes]* Alludit etiam ad fabulam, qua lapides dicuntur cantu Amphionis se admovisse construendis Thebarum muris.

666 *Gener huic est Jupiter urbi]* Per Semelem scilicet, Antiopam, et Alcmenam matronas Thebanas, quas adamavit, et ex quibus liberos genuit.

667 *Gradivusque socer]* Per Harmoniam filiam, Cadmo nuptam. *Bacchum haud mentimur alumnum, Et magnum Alciden]* Thebæ enim duorum numinum, Liberi patris et Herculis, patria credita. *Alciden]* Herculem, ab Alceo avo maternò.

Et magnum Alciden. Jactanti talia frustra
 Turbidus aëria Capaneus occurrit in hasta.
 Qualis ubi primam leo mane cubilibus atris 670
 Erexit rabiem, et sævo speculatur ab antro
 Aut cervam, aut nondum bellantem fronte juvenum;
 It fremitu gaudens, licet arma, gregesque lacescant
 Venantum: prædam videt, et sua vulnera nescit.
 Sic tunc congressu Capaneus gavisus iniquo 675
 Librabat magna venturam mole cupressum.
 Ante tamen, Quid fœmineis ululatibus, inquit,
 Terrificas, moriture, viros? utinam ipse veniret,
 Cui furis! hæc Tyriis cane matribus: et simul hastam
 Expulit: illa volans, ceu vis non ulla moretur 680
 Obvia, vix sonuit clypeo, et jam terga reliquit.
 Arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum,

chum, et ingentem Herculeum. Vecors Capaneus cum veloci jaculo obviam venit ei talia incassum dicenti. Ut cum leo mane excitavit primum furorem ex atrocibus lustris, et prospicit acrueli caverna aut cervam, aut juvenum nondum cornibus armatum; progreditur fremitu exultans, licet tela et agmina venatorum eum infestent: cernit prædam, et ignorat plagas suas. Sic tunc Capaneus lætus impio conflictu quatiebat hastam cupressinam, profecturam magno impetu. Ante tamen ait, quid periture consternus viros muliebribus clamoribus? Utinam ipse adesset, cujus furore raperis: hæc jucta matronis Tyriis, unaque hastam emisit. Hæc profecta ceu nullum obstaculum eum retardet, incussa scuto vix crepuit, et jam exierat per tergum. Arma cadunt, et aurum sonat longo crepitu, et sanguis vi egressus exsuperat sinum vestis.

////////

670 Dan. *cubilibus acris*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Ahld. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *cubilibus altis*; Behott. 1. 2. Put. Petav. Venett. Lindenbrog. Crnc. et recentt. *cubilibus atris*.—671 Put. *spectatur*.—672 *Aut cervum* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. uterque Behot. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. et Gevart.—674 *Venatum unus* Behot.—675

NOTÆ

669 *Aëria in hasta*] Id est, cum hasta, vel per hastam. *Aëria*] Veloci.

671 *Erexit rabiem*] Imitatus Claudianus de Raptu Pros. lib. II. 'Nudataque viscera fodit Unguibus, et rabiem totos erexit in armos.'

674 *Vulnera nescit*] Major cupiditas prædæ est ei, quam timor mortis; nec cavet, ut vitet exitium, sed festinat, ut rapiat.

Delph. et Var. Clas.

675 *Iniquo*] Impio, utpote contra sacerdotem Dei; Capaneus enim ubique depingitur contemtor Deorum.

676 *Venturam cupressum*] Hastam ex cupresso. Theb. IV. de eadem hasta Capanei: 'Atque uni missilis illi Cuspidæ præfixa stat frondibus orba cupressus.' *Venturam*] Majori impetu, quam pro tali hoste.

679 *Hæc*] Supple, quæ dixerat Euneus. *Tyriis*] Thebanis.

Stat.

4 E

Eruptusque sinus vicit cruor: occidis audax,
Occidis Aonii puer altera cura Lyæi.

Marcida te fractis planxerunt Ismara thyrsis, 685

Te Tmolos, te Nysa ferax, Theseaque Naxos,
Et Thebana metu juratus in Orgia Ganges.

Nec segnem Argolicæ sensere Eteoclea turmæ,
Parcior ad cives Polynicis inhorruit ensis.

Eminet ante alios jam formidantibus arva 690

Amphiarauus equis, ac multo pulvere vertit

Occumbis, temerarie ephebe, occumbis alteræ deliciæ Bacchi Thebani. Ebria Ismara te flevit ruptis thyrsis: te Tmolos, te fertilis Nysa, et Naxos Theseia, et Ganges, qui timore juravit in sacra Thebana, te flevit. Nec copię Argivæ expertæ sunt imbellem Eteoclem, gladius Polynicis purcit civibus. Amphiarauus emicat ante alios, equis jam agros parentibus, et miscet multo pulvere irascentem cum-

~~~~~

Sic tum in eodem codice.—683 Erumpensque sinus Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. Eructasque sinus unus Behot. ab alia manu; Eruptusque sinus Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Venett. Lindenbrog. Crac. et recentt.—685 Martia unus Behot. plauserunt in eodem codice; plausere Behot. 2.—686 Te Tmolus Put. Te Thimolos unus Behot. Te molos in altero Behot. li-

NOTE

682 *Arma fluunt*] Guyetus delet hunc versum ut superfluum et adulterinum.

683 *Audax*] Quia inter medios hostes irruerat, vix armatus.

684 *Alteræ cura*] Post tigres forsan. *Aonii Lyæi*] Bacchi Thebani.

685 *Ismara*] Mons Thraciæ Baccho sacer.

686 *Tmolos*] Lydiæ mons sacer etiam Baccho. *Te Nysa ferax*] Plures Nysæ erant, ut supra vidimus. *Naxos*] Una ex Cycladibus insulis, sacra Baccho. Oppidum habebat: hæc prius 'Strongyle,' dein 'Dia,' mox 'Dionysias' a vinearum fertilitate vocata. Alii 'Siciliam minorem,' aut 'Callipolim' appellarunt. Patet curcitu 75. millia passuum, dimidioque major est quam Paros. Fons in ea insula vino fluit. *Thesea*] Quod Ariadne, illic relictæ a Theseo, nupsit

Baccho, donataque fuit corona postea inter astra relata.

687 *Ganges*] Fluvius Indiæ. Est in altissimis montibus regni Thebet, perpetua nive candentibus, ingens lacus, maximorum totius Indiæ fluminum hydrophylacium, ex quo Ganges, Indus, Ravi, Athec, natales suos ducunt; Ganges per rupes altissimas horrendo strepitu præcipitatus in profundissima valle sui cursus primordia ducit: Indus, ceterique per radices montium suum sortiuntur exitum. Ita Kircherus, China illustrata. Vide Theb. i. vs. 686. *Thebana juratus in Orgia*] Quia Indi Ganges accolæ subacti a Baccho, Thebanos ritus, sacraque, recipere coacti fuerant.

690 *Formidantibus arva*] Fatalia, scilicet, in quibus perituri erant.

Campum indignantem : famulo decus addit inane
 Mæstus, et extremos obitus illustrat Apollo.
 Ille etiam clypeum, galeamque incendit honoro
 Sidere : nec tarde fratri, Gradive, dedisti, 695
 Ne qua manus vatem, ne quid mortalia bello
 Lædere tela queant : sanctum, et venerabile Diti
 Funus erat : talis medios infertur in hostes
 Certus et ipse necis : vires fiducia leti
 Suggestit : inde viro majoraque membra, diesque 700
 Lætior, et nunquam tanta experientia cœli,
 Si vacet : avertit morti contermina Virtus.
 Ardet inexpleto sævi Mavortis amore,
 Et fruitur dextra, atque anima flagrante superbit.
 Hic hominum casus lenire, et demere fatis 705
 Jura frequens, quantum subito diversus ab illo,

pum. Tristis Apollo præbuit vanos honores ministro suo, et nobilitat supremum ejus interitum. Ille etiam inflammat decoro splendore scutum ejus, et cassidem : nec tu, Gradive, lente indulsisti fratri Apollini, ne qua manus, ne quid arma humana possint in acie augurum offendere. Sacræ et reverendæ erant exequiæ Plutoni. Talis irruit in medias hostium phalanges, exploratum habens se hic moriturum. Certitudo mortis subministrat illi robur ; inde viro grandiores sunt artus, et dies alacrior, et nunquam tanta fuit scientia cœli, si vacaret : virtus leto vicina eum advocat ab illa cognitione. Flagrat insatiabili cupidine crudelis Martis, et satiat cædibus dextram, et gloriatur ardente anima. Hic qui sæpe demulcebat hominum calamitates, auferebatque fatis plurimum potestatis, quantum repente dissimilis ab

//////////

teris interpolatis.—692 Put. *abdidit omen*.—698 Funus eat Put. *Funus erit* nonnulli Bernartiani ; *Munus erat* unus Behot. *aufertur in hostes* Put.—709

NOTE

692 *Campum indignantem*] Amphiarao.

693 *Mæstus*] Ob proximum obitum Amphiarai, quem diligebat.

695 *Fratri*] Apollini.

697 *Sanctum, et venerabile*] Id est, inviolatum manibus hominum ; res enim sacras tangere vetitum est. Vide Theb. iii. 623.

699 *Certus et ipse necis*] Prævidebat enim suam mortem Amphiarao augurio. Vide Theb. iii.

700 *Inde viro majoraque membra, diesque Lætior*] Sic Livius de Decia immitte se in medias hostes : 'Conspectus,' ait, 'ab utraque acie aliquanto angustior humano visu.'

701 *Et fruitur dextra*] Id est, cæde se satiat.

705 *Casus lenire*] Prædictionibus et consiliis. *Et demere fatis Jura frequens*] Mala enim prævisa prædictaque facile caventur et evitantur.

Qui tripodas, laurusque sequi, qui doctus in omni
 Nube salutato volucrem cognoscere Phœbo.
 Innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
 Aut jubar adversi grave sideris, immolat umbris 710
 Ipse suis : jaculo Phlegyam, jaculoque superbum
 Phylea, falcato Chromin, et Cremetaona curru,
 Cominus hunc stantem metit, hunc a poplite sectum,
 Cuspide demissa Chromin, Iphinoumque, Sagenque,
 Intonsumque Gyan, sacrumque Lycorea Phœbo 715
 Invitus : jam fraxineum dimiserat hastæ
 Robur, et excussis apparuit infula cristis :
 Alcathoum saxo, cui circum stagna Carysti

eo, qui vacabat tripodi et lauro, qui adorato Apolline peritus erat in omni nube cognoscere quid portenderet avis. Ipse ferro mactat umbris suis innumerabilem vulgum, velut noxius annus, aut acerbus ardor contrarii astri. Occidit jaculo Phlegyam, jaculoque audacem Phylea, Chromin, et Cremetaona falcibus axe currus extantibus, cominus hunc stantem, illum excisum per genua, mucrone inclinato Chromin, et Iphinoum, Sagenque ac intonsum Gyan, et Lycoreum Apollinis anstititem haud sponte : jam inclinaverat molem fraxineæ hastæ, et visa est infula deturbatis cristis : Alcathoum lapide, cui et casa et uxor filiiue assueti ripis erant circum lacus

~~~~~

Behott. 1. 2. *plebem ferro*.—710 *Aut juvat unus Lindenbrogii*.—711 *Phlegyam* Behot. 1. *Phlegiam* Behot. 2.—712 *Pilea* Behot. 1. *Cremeteona* in eodem codice.—714 *Cuspide non missa* codd. Lindenbrogii. et *Phinoemque Segunque* Dan. Put. Petav. *Iphinoemque Sagunque* Behott. 1. 2. Vide Not. Var.—716 *Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et edd. vett. demiserat ; Behott. 1. 2. dimiserat*.—718 *Gevartius edidit : stagna Caystri*.—723 *Asopeus*

NOTÆ

707 *Tripodas, laurusque sequi*] Quia Amphiarans erat augur et minister Apollinis, cui tripodes, laurique dicatæ.

710 *Aut jubar adversi grave sideris*] Sirium sen caniculam intelligit.

712 *Falcato curru*] Bellicum hoc vehiculum vocabatur Currodrepanus voce hybrida. Ejus pars postica cultus in ordinem extantibus armabatur, videlicet ne cuiquam facilis a tergo esset ascensus, falces vero duæ acutissimæ totidem axis extremitatibus aptabantur, ansulas habentes, quibus innexi funes, pro arbitrio aurigantis equitis, laxati quidem explicabant,

repressi erigebant falces. Auctor tractatus de rebus bellicis, et Stevchius ad Vegetium.

713 *Hunc stantem metit*] Idem lib. ix. 'Nec opinaque ferro Colla metens.' Eandem quoque significationem habet τὸ θερίζειν apud Græcos. Sic Anthologiæ lib. iii. in Epigrammate Agathiæ in perdicem a fele interfecit : σὴν κεφαλὴν ἐλουρος ἀπέθρισε.

716 *Invitus*] Quia nesciebat hunc Apollinis esse sacerdotem.

717 *Infula*] Insigne sacerdotii.

718 *Carysti*] Carystos urbs Eubææ insulæ.

Et domus et conjux, et amantes littora nati.
 Vixerat ille diu pauper scrutator aquarum: 720
 Decepit tellus: moriens hyemesque Notosque
 Laudat, et experti meliora pericula ponti.
 Aspicit has longe jamdudum Asopius Hypsensus
 Palantum strages, ardetque avertere pugnam:
 Quanquam haud ipse minus curru Tirynthia fundit 725
 Robora, sed viso præsens minor augure sanguis.
 Illum armis, animisque cupit: prohibebat iniquo
 Agmine consertum cunei latus: inde superbus
 Exeruit patriis electum missile ripis.
 Ac prius, Aonidum dives largitor aquarum, 730
 Clare Giganteis etiamnum, Asope, favillis,
 Da numen dextræ: rogat hoc natusque, tuique
 Quercus alumna vadi: fas et me spernere Phœbum,

Carysti. Egerat diu pauperem vitam, urinator undarum: terra fefellit eum; oecum-bens prædicat ventos procellasque ac minora discrimina explorati pelagi. Asopi filius Hypseus jamdudum videt has longe cædes pulantium, flagratque in se avocare pug-num: etsi non minus ipse sternat copias Tirynthias, sed cruor illarum ipsi vilior visus est aspecto rate. Optat eum animo ferroque: condensum manipuli latus arcebat eum ab atroci congressu. Hinc superbia inflatus depromsit spiculum assumtum ad puterna littora, et ante sic est locutus: Opulente distributor undarum Bæotiarum, Asope, il-lustris adhuc Giganteis cineribus, indulge mihi vires divinæ tuæ manus: hoc filius precatur, et ista hasta quærnea, quæ crevit in tuo alveo. Licet et mihi Phæbum con-

//////////

unus Behot.—725 Unus Behot. *fundat*; Pnt. *fundens*.—729 Pnt. *ejectum mis-sile*.—733 Nonnulli eodd. ut Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Taurin. et edd. *vett. fas et mihi*; alii: *fus est mihi*; Behot. 1. *fas et me sternere*; Behot. 2. *fas et mihi sternere*; ubi suprascriptum *spernere*, lineari dictioni subjectis punctis. Exc. Cantab. habet: *fas et mⁱ spernere*, i. e. *mi*, vel *mihi*; Petrens. vero ut in

NOTÆ

722 *Meliora pericula*] Ut quibus non perierat.

723 *Asopius Hypseus*] Hunc enim Asopi filium supra dixit Poëta.

725 *Haud ipse minus*] Non minus Amphiarao Hypsensus.

726 *Augure sanguis*] Id est, cupiens pugnare cum Amphiarao, ceteros quasi ignavos dedignabatur occidere.

729 *Patriis*] Asopi scilicet. Vide supra.

730 *Aonidum*] Thebanarum, seu Bæotiarum.

731 *Clare Giganteis, &c.*] Alludit ad id quod supra retulerat de fulmi-nato Asopo. Notum etiam Gigantes bellum Diis intulisse.

733 *Fas et me spernere Phæbum, Si, &c.*] Dicit filio fas esse contemnere Phæbum, si pater congressus est eum Jove, qui Deorum pater et for-tissimus.

Si tibi collatus Divum sator : omnia mergam
 Fontibus arma tuis, tristesque sine augure vittas. 735
 Audierat genitor : vetat indulgere volentem
 Phœbus, et aurigam jaculum detorquet in Hersen.
 Ille ruit. Deus ipse vagis succedit habenis,
 Lernæum falso simulans Aliagmona vultu.
 Tunc vero ardenti non ulla obsistere tentant 740
 Signa, ruunt solo terrore, et vulnera citra
 Mors trepidis ignava venit : dubiumque tuenti
 Presserit infestos onus, impuleritne jugales.
 Sic ubi nubiferum montis latus, aut nova ventis
 Solvit hyems, aut victa situ non pertulit ætas ; 745
 Desilit horrendus campo timor, arma, virosque
 Limite non uno, longævaque robora secum
 Præcipitans, tandemque exhaustus turbine fesso,

temere, si genitor Deorum tecum dimicavit. Obruam tuis aquis cuncta arma, et vittas mæstas sine vate. Pater asseuserat. Apollo prohibet cupientem concedere, et avertit missile in Herseum aurigam. Ille Herseus cadit. Numen ipsum excepit errantes frænos, fingens Aliagmona Lernæum simulata facie. Tunc vero nulla vexilla audent se opponere flagranti: cadunt solo pavore, et plagæ haud necessarie sunt. Imbelle letum invadit trepidos: ambiguumque fuit videnti, an pondus numinis plus oneraverit, an acceleraverit infestos equos. Sic cum aut recens procella laxavit vi ventorum excelsum montis latus, aut ætus cedens senio non amplius sustinuit; proruit terribilis metus agris, abripiens secum arma, hominesque ac arbores, non eadem via, et tandem consumptus cessante impetu, aut effodit vallem, aut inter-

textu.—737 Dan. Pnt. Petav. *jactu detorquet*; Behott. 1. 2. *jaculo detorquet*. Dan. et Behot. 1. *inertem*; Behot. 2. *in hostem*; et pro v. l. *ertem*, ut fieret *inertem*. In duobus Barthianis: in *Harphen*; in optimo: in *Arsen*, vel *Assen*.—743 *Presserit insessos* unus Behot. Dan. et codd. Nic. Heinsii, quod ille probat in *Advers. lib. iv. cap. 3. p. 583. sonus pro onus* in Put.—744 *Sic ubi nubiferi* legit Marklandus ad *Sylv. iii. 4. 103*.—746 Behott. 1. 2. *Buslid. et Vennett. arma virosque*; et ita scribendum putat Barthius.—748 Optimus Barth-

NOTÆ

741 *Ruunt solo terrore, et vulnera citra]* Sine vulneribus solo terrore Amphiarai moriuntur, caduntque.

742 *Ignava]* Sine ferro. *Dubiumque tuenti Presserit infestos onus, impuleritne jugales]* Dubium erat videntibus, utrum Apollinis pondere tardatus esset currus, an velocior factus.

Infestos] Ex Barthii, Lindenbrogii, et Behotii libris lege *insessos*.

744 *Sic ubi nubiferum montis latus, &c.]* Sic Pleurium oppidum Rhætorum obrutum fuisse casu montis dicitur.

746 *Cumpro timor]* Montis ruina, quæ de altis saltibus cadit.

Aut vallem cavat, aut medios intercipit amnes.
 Non secus ingentique viro magnoque gravatus 750
 Temo Deo, nunc hoc, nunc illo in sanguine fervet.
 Ipse sedens telis, pariterque ministrat habenis
 Delius: ipse docet jactus, adversaque flectit
 Spicula, fortunamque hastis venientibus aufert.
 Sternuntur terræ Menalas pedes, Antiphus alto 755
 Nil defensus equo, genitusque Heliconide Nympha
 Æthion, cæsoque infamis fratre Polites,
 Conatusque toris vittatam attingere Manto
 Lampus: in hunc sacras Phœbus dedit ipse sagittas.
 Et jam cornipedes trepida ac moribunda reflantes 760
 Corpora, rimantur terras, omnisque per artus

cludit medios fluxios. Non aliter currus onustus magno herœ, et ingenti numine, nunc ardet in hoc cruore, nunc in illo. Ipse Delius sedens servit æqualiter emittendis sagittis, ac regendis frænis. Ipse dicit, in quem jactus dirigi debeant, et detorquet hostilia jacula, et adimit successum hastis venientibus. Funduntur in terram pedes Menalas, Antiphus nihil protectus ab equo procerò, Æthionque natus Nympha Heliconia, et Polites cæde fratris infamis, ac Lampus molitus vim inferre pudicitie Manthus insulata. Ipse Apollo direxit in hunc sancta tela. Et jam equi reflantes palpitantia ac moribunda corpora, quærent loca per quæ transeant, omnisque via est

//////////

ianus: exhausto turbine fessus; et ita vetus Interpres.—749 *Aut vallem vacuat* in eodem codice; unde Barthius: *Aut vallem vacuum*.—750 *Non secus ingentique Deo, magnoque gravatur* in eodem codice.—751 Unus Behot. *illo sanguine*, omissa præpositione.—753 Behot. 1. 2. *aversaque*.—755 In quibusdam codd. et edd. vett. *terra*. Dan. Put. Petav. unus Behot. omnesque Barthiani, *Menaleus*; Behot. 2. *Menales*; Lang. Lanr. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. et edd. recentt. *Menalas*; Lindenbrog. et Cruc. *Menalus*.—758 Aldd. Colin. Gryph. et Basil. *vittatam*.—759 *Lampus optimus* Barthianus.—761 Unus Behot. *mirantur terras*.—763 Dan. *at illos*.—764 'In

NOTÆ

752 *Ipse sedens telis, pariterque ministrat habenis*] Id est, Armigeri et aurigæ vicem supplet.

754 *Fortunam*] Casum felicem, sive successum. *Venientibus*] In Amphiaranum.

755 *Menalas*] Optimi quique: *Melanæus*. Hoc nomine utitur Ovidius Met. v. 'Sternitur et Melanæus Perseia castra secutus.' Et lib. xii. 'Et Pholus et Melanæus.' Sic et is vocatus, a quo in Eubœa *Μελανης*

Eretria. Gronovius.

758 *Mantho*] Filiam Tiresiæ. *Vittatam*] Quia Mantho etiam erat sacerdos Apollinis.

759 *In hunc sacras Phæbus dedit ipse sagittas*] Rationem affert superiori versu, quia Lampus vim inferre Mantho tentaverat.

761 *Rimantur terras*] Per quas scilicet incedant, toto campo mortuorum corporibus repleto.

Sulcus, et incisio altum rubet orbita membris.

Hos jam ignorantes terit impius axis, at illi
Vulnere semineces (nec devitare facultas)

Venturum super ora vident: jam lubrica tabo

765

Fræna, nec insisti madidus dat temo, rotæque

Sanguine difficiles, et tardior ungula fossis

Visceribus: tunc ipse furens in morte relicta

Spicula, et e mediis extantes ossibus hastas

Avellit: stridunt animæ, currumque sequuntur.

770

Tandem se famulo summum confessus Apollo,

Utere luce tua, longamque, ait, indue famam,

Dum tibi me junctum mors irrevocata veretur.

Vincimur: immites scis nulla revolvere Parcas

per membra, et rotæ rubent elisis profunde artubus. Improbis currus jam proculcat hos inscios, at illi semimortui plaga (nec effugiendi facultas) cernunt eum imminuentem suis capitibus. Jam habenæ præ sanie teneri non poterunt, nec temo respersus sanguine præbet locum ad sedendum; rotæque graves sunt ob cruorem, et ungula est lentior excavatis visceribus. Tunc ipse rabidus extrahit e mediis ossibus jacula, quæ restabant in occisis, ac prominentes hastas: animæ crepitant, ac sequuntur currum ejus. Tandem Apollo se Deum prodens ministro suo: Fruere, inquit, tua die, et concipe prolixam famam, dum inexorabilis mors reformidat me tibi propinquum. Superamur. Compertum habes crudeles Parcas nulla revocare pensa.

~~~~~

uno libro est: *nec enim vitare: in altero: nec jam vitare. Eligat lector, nihil enim interest. Nos vulgatam lectionem retinemus.* Barth.—769 Unus Be-hot. et in mediis.—770 In eodem codice: *stridunt animæ.*—771 *Tandem se fu-*

NOTÆ

766 *Nec insisti madidus dat temo]* Ergo per temonem incedebant. Epith. Stellæ: 'Jungit amor, lætamque vehens per nubila matrem Gemmato temone sedet.' *Insisti]* Ob copiam sanguinis.

770 *Stridunt animæ, currumque sequuntur]* Veteres credebant gemere et indignari animas, quod invitæ de hac luce discedant, hancque indignationem gemitumque stridore quodam testari, ac exprimere. Homerus: Ψυχὴ δ' ἐκ βεβῶν παμμένη διδῶσδε βεβήκει, *Ὁν πότμον γοῶσσι, λιποῦσ' ἄδρωτῆτα καὶ ἥβην. Tunc anima ad manes de membris mæsta volavit, Interitumque suum lugens, et robur, et annos. Petronius:

'Ecce inter tumulos atque ossa carentia bustis Umbrarum facies diro stridore minatur.' Noster Theb. II. de Tænarō: 'Stridor ibi, et gemitus pœnarum, atroque tumultu Fervet ager.' Et Theb. IX. 'Nuda, aut flebilis umbra Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.' Non enim animæ vocem distinctam proferre possunt, cum careant organo corporeo.

771 *Summum]* Ego Deum interpretatus sum: ignorare enim poterat Amphiaræus Apollinem in locum occisi aurigæ successisse. Quidam explicant ad ultimum.

774 *Inmites scis nulla revolvere Parcas]* Seneca Herc. Fur. 'Du-

Stamina : vade diu populis promissa voluptas 775
 Elysiis, certe non perpressure Creontis
 Imperia, aut vetito nudus jaciture sepulcro.
 Ille refert contra, et paulum respirat ab armis :
 Olim te, Cyrrhæe pater, peritura sedentem
 Ad juga (quis tantus miseris honor ?) axe trementi 780
 Sensimus : instantes quonam usque morabere manes ?
 Audio jam rapidæ cursum Stygis, atraque Ditis
 Flumina, tergeminosque mali custodis hiatus.
 Accipe commissum capiti decus, accipe laurus
 Quas Erebo deferre nefas : nunc voce suprema, 785
 Si qua recessuro debetur gratia vati,
 Deceptum tibi, Phœbe, larem, pœnasque nefandæ

I, diu promissæ deliciæ Elysiis gentibus, certe non perlature jussa Creontis, vel nudus condende prohibito tumulo. Ille respondet contra, et aliquantulum a pugna respirat. Jamdudum, Pater Cyrrhæe, agnovimus axis trepidatione te sedere ad peritura juga : (quæ tanta gloria infelicibus ?) usque quo retardabis urgentes umbras ? jam audio cursum celeris Stygis, nigrosque fluxus Plutonis, ac triplices latratus diri janitoris. Sume commissos capiti ornatus, sume laurus quas non licet portare in Inferos. Tunc, si quod beneficium debetur abeunti auguri, commendo tibi novissimis

////////

mulum Aldd. Colin. Gryph. et Basil.—775 ‘Ita editi omnes, et scripti plerique ; sed vetus codex ex collegio Emanuelis clare ibi exhibet, et recte opinor : *campis promissa voluptas.*’ Bentl. ad Hor. l. Epist. 6. 59.—777 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et edd. vett. *haud retito.*—782 Put. *jam trepide.*—784 Dan. *accipe laurum.*—789 *Dissiluit unus Behot.*—792 *Stat*

NOTÆ

ræ peragunt pensa sorores, Nec sua retro fila revolvunt.’ Silius lib. 11. de Penelope : ‘Fallacis toties revoluta stamine telæ.’ Nostro Theb. VIII. ‘Iterata pensa sororum.’ Lucano : ‘Repetita sororum fila.’ ‘Retexere’ dixit Ovidius Met. x. ‘Eurydice, oro, properata retexite fila.’ Et ‘renere’ in Fastis.

776 *Non perpressure Creontis Imperia*] Creon enim, qui Eteocli successit, edictis vetuit, ne corpora Argivorum in acie occisorum sepultura afficerentur.

779 *Cyrrhæe pater*] Apollo, qui Cir-

rhæ oraculum habebat.

782 *Stygis*] Fluvii Inferorum.

783 *Tergeminos mali custodis hiatus*] Id est, Cerberi, qui tria habebat capita, triaque ora.

784 *Commissum capiti decus*] Infulam vittasque, insignia sacerdotii. *Laurus Quas Erebo deferre nefas*] Quia sacræ Apollini, et sicut Diis fas non erat ingredi Inferos, ita nefas illuc portare res ipsis consecratas.

787 *Nefandæ Conjugis*] Ut quæ prodiderat maritum latitantem spe potiundi monilis Argiæ. Vide Theb. 111.

Conjugis, et pulchrum nati commendo furorem.

Desiluit mœrens, lacrymasque avertit Apollo.

Tunc vero ingemuit currusque, orbique jugales.

790

Non aliter cæco nocturni turbine Cori

Scit peritura ratis, cum jam damnata sororis

Ignè Therapnæi fugerunt carbasa fratres.

precibus traditam domum meam, et supplicium scelestæ uxoris, ac pium furorem filii. Tristis Apollo descendit, et repressit fletus. Tunc vero currus et equi destituti defensore doluerunt. Non aliter agnoscit navis se perituram cæca vi nocturni venti, cum jam addicta exitio sidere sororis fratres Therapnæi reliquerunt vela. Et jam

~~~~~

peritura Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *Scit peritura* Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. et edd. recentt. et ita legit Nic. Heinsius in *Advers. lib. 11. cap. 7. p. 259.*—793 *Therampnei* Behot. 1. *Tereupnei* Behot. 2.

NOTÆ

788 *Et pulchrum nati commendo furorem*] Supra diximus lib. 11. Alcæonem jussu patris Amphiarai matrem occidisse; qua de causa Furiis correptus fugiens Argis, commigravit Psophidem, sperans mutatione loci solatium suo malo inventurum. Sed enim illi melius non esset e morbo, consuluit oraculum, quo monitus fuit, ut terram peteret, quæ non existeret eo tempore, quo manus materno sanguine polluisset: neque enim eo maternas umbras enim insecenturas. Nactus itaque terram enatam Acheloi iluvione, ibi consedit, duxitque uxorem Callirhoën, quæ, audita fama Eriphylæi monilis, coëgit Alcæonem etiam invitum redire Psophidem ad recuperandum illud monile, quod Alpheisibææ priori uxori dederat. Verum Temenus et Axion fratres ejus, cognita profectionis Alcæonis causa, eum structis in via insidiis occiderunt, illudque monile Delphico Apollini dedicarunt. *Pulchrum furorem*] In laude enim positum injuriam patri illatam ulcisci. Odyss. 11. Telemachus loquens de Oreste, qui ultus erat necem patris: *Καὶ οἱ Ἀχαιοὶ Θῆσσαν κλέος εὐρὺ καὶ ἑσσομένοισιν*

ἀοιδῶν. Achæi deferent ei magnam gloriam, et posteris præconium. Orestes enim matrem occiderat; cujus nomine absolutus fuit in Areopago, Palladis judicio, ut videre est apud Demosthenem in Aristocratem.

791 *Cori*] Corns nomen venti, 'Argestes' Græcis dictus, fiat ob occasu Solstitiali.

792 *Scit peritura ratis*] Hellenismus, pro scit se perituram. Virgilius *Æneidos* 11. 'Sensit medios delapsus in hostes.' *Cum jam damnata sororis Ignè, Therapnæi fugerunt carbasa fratres*] Jactatis gravissima tempestate navibus, si una stella in velis appareat, funestissimum signum est, et prænuntium imminentis naufragii, ut nautæ referunt, illaque veteribus Helena appellabatur: si vero duæ appareant, signum est quam proximæ serenitatis, tempestatemque mox sedandam: hæque dicebantur esse Castor et Pollux, fratres ipsius Helenæ, qui *Therapnæi* dicuntur a Therapnis oppido Laconicæ, in quo colebantur. De iis Plinius ita scribit: 'Geminæ salutare, et prosperi cursus prænuntia, quarum adventu fugari illam diram ac minacem appellatam Helenam

Jamque recessuræ paulatim horrescere terræ,
 Summaque terga quati; graviorque effervere pulvis 795
 Cœperat: inferno mugit jam murmure campus.
 Bella putant trepidi, bellicque hunc esse fragorem,
 Hortanturque gradus: alius tremor arma, virosque,
 Mirantesque inclinat equos: jam frondea nutant
 Culmina, jam muri, ripisque Ismenos apertis 800
 Effugit: exciderunt iræ, nutantia figunt
 Tela solo, dubiasque vagi nituntur in hastas
 Cominus, inque vicem viso pallore recedunt.
 Sic ubi navales miscet super æquora pugnæ
 Contemto Bellona mari; si forte benigna 805

dehiscences terræ cæperant paulatim tremere, et suprema superficies agitari, ac pulvis acerbior exæstare. Jam ager personat inferno tumultu. Pavidi milites credunt esse bellum, et hunc strepitum esse pugnam; excitantque pedes ad progrediendum. Alius tremor inclinat arma, bellatoresque, ac stupefactos equos. Jam arborum cacumina, jam mania concutuntur. Jam Ismenus relinquit patentes ripas. Furores desævierunt: pungunt terræ trepidantia spicula, et innituntur, alii aliis permixti, ins tubilibus hastis, et dirimuntur ab invicem, aspectu cominus mutuo pallore. Sic ubi Bellona conserit supra mare navalia certamina spreto pelago; si forte futens pro-

//////////

Theramnæi edd. vett.—798 'In optimolibro fuit: Obfirmant pedem; sed erasum apparet.' Barth. altus tremor edd. vett. alius tremor Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Lindembrog. Crue. Gevart. Grasser. Gronov. Barth. Veen. et Delph. et ita Nic. Heinsius in Advers. lib. iii. cap. 17. p. 550.—800 'Melius legatur opertis; sed et illud suum sensum habet.' Barth.—801 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. exciderunt iræ. 'Omnino legendum, ut optimæ membranæ referunt, exciderunt; et ita conjectura voluit Joannes Levinæus, in minime spernendis Notis, licet ultimam manum non receperint, ad Propertium lib. iii. Eleg. 10.'

NOTÆ

ferunt, et ob id Polluci et Castori id nomen assignant, eosque in mari Deos invocant.' Noster Propemptico Metii Celeris: 'Proferte benigna Sidera, et antennæ gemino consilite cornu Cebali fratres: vobis pontusque polusque Luceat. Iliacæ longe nimbose sororis Astra fugate, precor, totoque excludite cælo.'

796 *Mugit*] Sonitus qui sub terra fiunt ea tremente mugitus imitantur. Id ab inclusis exhalationibus percussis vel percutientibus fieri scribit Aristoteles Meteor. lib. ii. cap. 8.

798 *Alius tremor*] Id est, secundus. Quidam codices, *altus*.

799 *Frondea Culmina*] Vertices montium sylvis et arboribus amicti.

800 *Ismenos*] Ismenus fluvius Bæotiar. *Ripis apertis*] Dehiscente enim terra, fiebant hiatus in alveo Ismeni, quo confluentes aquæ ripas apertas seu detectas aquis relinquebant.

805 *Contemto Bellona mari*] Bellona præses bellorum. *Contemto mari*] Hinc exclamat Tibullus: 'Quis furor inmitti geminare pericula ponto?' *Benigna*] Certantes enim dirimit.

Tempestas ; sibi quisque cavent, ensesque recondit
Mors alia, et socii pacem fecere timores.

Talis erat campo belli fluitantis imago.

Sive laborantes concepto flamine terræ

Ventorum rabiem, et clausum ejecere furorem ;

810

Exedit seu putre solum, carpsitque terendo

Unda latens ; sive hac volventis machina cœli

Incubuit ; sive omne fretum Neptunia movit

Cuspis, et extremas gravis mare torsit in oras ;

Seu vati datus ille fragor, seu terra minata est

815

Fratribus ; ecce alte præceps humus ore profundo

Dissilit, inque vicem tremuerunt sidera, et umbræ.

cella exoritur, sibi quisque prospiciunt, letum aliud tegit vagina gladios, et communes metus fœdus sanciunt. Talis erat in campo facies navalis pugnae. Sive fatiscens tellus inclusis flatibus expulit furorem ventorum, et intrusum rabiem ; sive occulta aqua erodit putrem terram, et hausit cavando ; sive fabrica mobilis orbis hac illapsa fuit ; sive tridens Neptuni concussit omnia maria, et impulit violentius fluctus in ultimas plagas ; sive ille tumultus concessus gloriae auguris ; seu tellus minata est exitum fratribus Eteocli et Polynici, ecce terra profunde abrupta dehiscit alto hiatu,

~~~~~

Barth.—806 Behott. 1. 2. et edd. vett. *cavet*. Behot. 1. *ensemque*. Vide Gro-
nov. ad Theb. 11. 158.—808 Unus Behot. *fluctantis imago*.—811 Dan. Put.
Petav. et unus Behot. *carpsitque ferendo*.—814 Dan. *torsit in aras*.—815 Lang.
Lanr. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. et edd. vett. *datur*.—817 ‘Linden-
brogius male edidit, *timuerunt*, cum libri omnes meliores et editi et manu-

NOTÆ

807 *Mors alia*] Per undas scilicet recipienda, non per ferrum, ut antea.

809 *Sive laborantes, &c.*] Quærit Poëta causas hujusce terræ motus, innuitque causam hujus assignandam, vel ventis in ea inclusis et exitum quærentibus, vel aquis latentibus contentis in terræ visceribus, sensimque erodentibus interiores ejus partes, quo fit, ut superiores, nihil habentes amplius, quo sustineantur, sidere cogantur, vel impactæ in hanc partem mundi machinæ, vel violentæ impulsioni a Neptuno factæ: denique tandem dicit hoc forte Deos fecisse ad augurem honorandum, vel ipsam terram tremuisse ad omen fra-

tribus perituris, Eteocli scilicet et Polynici.

813 *Neptunia Cuspis*] Tridens. *Movit*] Hinc Neptunus *σεισίσθων* et *ἐννοσθῆαιος*, id est, *succutiens terram*, dictus.

815 *Vati*] Amphiarao.

816 *Fratribus*] Eteocli et Polynici. *Ore profundo*] Ex terræ enim tremore vasti fiunt hiatus et *χάσματα*.

817 *Inque vicem tremuerunt sidera, et umbræ*] Discedente enim terra, aperti sunt Inferi: unde vicissim sidera horruerunt visis umbris, et umbræ visis sideribus: utraque enim sibi invicem quam maxime odiosa.

Illum ingens haurit specus, et transire parantes
 Mergit equos: non arma manu, non fræna remisit:
 Sicut erat, rectos defert in Tartara currus, 820
 Respexitque cadens cælum, campumque coire
 Ingemuit: donec levior distantia rursus
 Miscuit arva tremor, lucemque exclusit Averno.

astraque et Manes se invicem metuerunt. Magna vorago absorbet illum, et haurit equos volentes præterire. Non reliquit arma manu, nec habenas: ut erat ducit rectos currus ad Inferos, et ruens contemplatus est cælum, et doluit humum coalescere, donec minor tremor junxit iterum directos agros, et fugavit diem ab Inferis.

//////////

scripti tremuerunt referant. Burth.—818 Unus Behot. *parantis.*

NOTE

818 *Illum ingens, &c.*] Pausanias tamen Atticis, et Philostratus Vitæ Apollonii lib. ii. tradunt Amphiaræum non fuisse absorptum terræ hiatus in acie, sed cum reverteretur Thebis in via.

821 *Respexitque cadens cælum*] Præ desiderio scilicet lucis. Silius Italicus: 'Ecce trahebatur, lucemque (hen dulcia cæli Lumina!) captivus, lucem inter vincla petivit.'

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

AMPHIARAUS cum armis curruque vectus in Inferos delabitur. Turbantur umbræ hoc novo spectaculo, et Pluto ira exardescit, quod leges Inferorum vivo hospite immisso violatæ fuerant. Argivi autem rati terram ipsos etiam absorpturam, fugam capiunt, quos Thebani acriter urgent; sed nox prælium dirimit. Non eadem fuit utrisque: nam fracti animo Argivi lugendo Amphiarao et sua sorte deploranda illam transmittunt: e contra Thebani belli successu exultantes, hanc in conviviis consumunt, et cantandis hymnis in honorem Deorum et præcipue Herculis et Bacchi suorum civium, Tiresiamque vatem laudibus in cælum extollunt. Exorta die Adrastus concilium convocat ad substituendum aliquem in locum Amphiarai. Thiodamas omnium suffragiis electus, sacerdotii insignia, quæ recusabat, sumere cogitur. Ille facto sacrificio Tellurem placat. Cum hæc apud Argivos geruntur, Thebani portis effusi aciem instruunt. Tardius prodeunt tristes Argivi, tandemque utroque exercitu mixto, atrox committitur certamen. Hæmon inter Thebanos eminet, cui favebat Hercules, inter Argivos Tydeus, quem Minerva animabat. Hercules Minervæ reverentia prælio cedit ac Hæmonem deserit. Itaque eum Tydeus fugat, illumque occidisset hasta quam emiserat, nisi Pallas ipsa ictum detorsisset. Plurimos interfecit, inter quos Atys Ismenes sponsus. Tandem Eteoclem agnatum in certamen provocat. Eteocles in eum hastam emittit, qua vitata Tydeus telum in hostem intorquet, quo finis belli; nisi obstitisset Tisiphone, ac Eteoclem fratri Polynici reservasset. Hic gravis pugna, Thebanis suum regem fortiter defendentibus. Tydeus innumeris adhuc hostibus occisis et funeribus circumdatus, a Menalippo Astaci filio letaliter vulneratur, quem cadens telo misso perimit. Extractus acie amicos rogat, sibi Menalippum apportent. Currit Capaneus, ferroque sibi via per medios hostes aperta, Menalippum adhuc palpitantem ad Tydeum affert. Caput illius abscidi jubet Tydeus, sibi que porrigi; traditum immaniter dentibus dilacerat. Minerva vero illi honores immortalitatis a Jove ob ingentia me-

rita concessos afferebat, sed ut cum vidit humano sanguine os conscelerantem, fugit morientem aversata, nec prius ingressa est cælum, quam oculos tæda mystica et Ilissi amnis aqua lustravisset.

UT subitus vates pallentibus incidit Umbris,
 Letiferasque domos, orbisque arcana sepulti
 Rupit, et armato turbavit funere Manes;
 Horror habet cunctos, Stygiis mirantur in oris
 Tela et equos, corpusque novum: neque enim ignibus artus 5
 Conditus, aut mœsta niger adventabat ab urna;

Ut repentino casu augur delapsus est in pallidos Inferos, et effregit mortiferas sedes, et secreta mundi reconditi, ac consternavit umbras armatis exequiis; horror incudit omnes. Stupent in inferis plagis arma et equos, corpusque virum; neque enim crematus fuerat vates feralibus flammis, aut ater adveniebat a tristi urna:

Hoc Argumentum præbent nonnulli codd. et edd. antiq.

*Tunc graviter superos objurgat rector Averni,
 Ipsunque Amphiaræum terret, cui pauca furenti,
 Jam tenui voce, et pavidus, supplexque profatur
 Conjugis infandæ indicium, subitamque ruinam.
 Anxius Inachidas vatis dolor angit amissi.
 Sidonii exultant, memorantque insignia gentis,
 At Graium proceres similem, pietatis honore,
 Theodamanta legunt, vatis qui munera serret.
 Hic Thebana phalanx, illic ruit Inacha pubes.
 Vulnere vulneribus geminant, funduntque vicissim
 Corpora magna virum: tunc multa in cæde furentem
 Tydeu dejectum telis Tritonia flevit.*

Versu 2. Membranæ clarius: qui pauca. Vs. 3. Behott. 1. 2. supplexque revolvit. Vs. 5. 'Corruptus transpositione, sic restituendus: Amissi Inachidas vatis dolor anxius angit.' Barth. Inachias unus Behot. anget in eodem codice. Vs. 7. simile in eodem. Vs. 8. Theodamanta Behot. 1. Theodomanta Behot. 2. 'Membrana: melius, munia.' Barth. Vs. 9. Behott. 1. 2. Hinc Thebana.

1 *Ut subitus augur duo Barthiani*,—5 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Petav. Aldd. Colln. Gryph. Basil. Plant. Gevart. et Delph. *neque enim ignibus atris*; Put. *neque enim ignibus astris*; Behot. 1. *nec ignibus artus*; Behot. 2. *nec enim ignibus atris*; Amstel. Gronov. Barth. et Veen. *neque enim ignibus*

NOTE

2 *Orbis sepulti*] Inferi.

3 *Et armato funere*] Inciderat enim armatus et sicut erat in acie Amphiaræus.

5 *Norum*] Id est, insolitum, seu

vivum. *Neque enim ignibus artus* [atris] *Conditus*, &c.] Cremabantur enim corpora mortuorum, collectaque ossa et cineres recondebantur ac servabantur in vasis 'urnis' dictis.

Sed belli sudore calens, clypeumque cruentis
 Roribus, et scissi respersus pulvere campi.
 Necdum illum aut trunca lustraverat obvia taxo
 Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat 10
 Cœtibus assumtum functis : quin cominus ipsa
 Fatorum deprensa colus : visoque paventes
 Augure, tunc demum rumpebant stamina Parcæ.
 Illum et securi circumspeperunt fragorem
 Elysii, et si quos procul inferiore barathro 15
 Altera nox, aliisque gravat plaga cæca tenebris.
 Tunc regemunt pigrique lacus, ustæque paludes,

sed accensus sudore pugnae, et habens scutum perfusum sanguineo imbre, et pulvere perrupti campi. Nec etiam Eumenis ei occurrerat, et expiaverat illum mutila tæda tuxea, aut Proserpina inscripserat in nigro poste illum receptum in numerum mortuorum. Quin ipsa colus fatorum propius intercepta fuerat, et Parcæ consternatæ aspectu vate, tum demum secabant pensa vitæ illius. Quietem Elysiorum incolæ audierunt illum fragorem, et si qui sunt, quos altera nox procul inferiore voragine, et atra regio vexat aliis nubilis. Tunc torpentia stagna, ac spatiosi lacus queruntur,

//////////

artus.—10 *Pnt. aut fulvo.*—13 *Unus Behot. tunc primum.*—15 *Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc. ulteriore barathro* ; et sic cum scriptis suis præstantioribus legit Nic. Heinsius in *Advers. lib. III. cap. 17. p. 545.*—17 *Lang. Lanr. Buslid. Lipsian. unus Behot. et edd. vett. ustæque paludes* ; *Dan. Pnt. Petav. Lindenbrog. et Cruc. vastæque paludes. Pro istæque* in ed. Barth. lege

NOTÆ

7 *Cruentis Roribus*] Sanguine.

9 *Trunca lustraverat obvia taxo Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat*] Lactantius : ‘ Asserunt Poëtæ mortuorum capita Furiarum lampade lustrari, et eorum nomina a Proserpina in poste Inferorum conscribi.’ *Taxo*] Faces enim Furiarum erant ex hac arbore, quia noxia et letifera. Vide Theb. vi. 102. *Proserpina*] Regina Inferorum. *Furvo poste*] Sic ‘ furvæ Leti plagæ ’ eidem Statio Pietate Abascantiî, sic ‘ furva Proserpina ’ Horatio II. Od. 13. Poëtisque aliis, cum de Inferis loquuntur.

12 *Deprensa colus*] Amphiaræus enim advenit, nondum discisso filo vitæ suæ, adhuc id ducentibus Parcis.

13 *Tunc demum rumpebant stamina Parcæ*] Tres erant Parcæ, ut jam diximus, quarum prima colum ferebat ; secunda nendo humanæ vitæ designabat finem ; tertia filum secabat, hoc est, vitam tempore statuto abrumpebat : his varia nomina dabantur, ut liquet ex Pausania pluribus in locis.

14 *Securi*] Quietem, quia nihil potest camporum Elysiorum quietem turbare, ibique perpetua pax regnabat.

15 *Elysii*] Id est, incolæ Elysiorum. *Barathro*] Diversa enim variaque receptacula erant apud Inferos, noxque ac caligo nigrior, et hoc pro pœnarum diversitate.

Umbriferæque fremit sulcator pallidus undæ,
 Dissiluisse novo penitus telluris hiatu
 Tartara, et admissos non per sua flumina Manes. 20
 Forte sedens media regni infelicis in arce
 Dux Erebi, populos poscebat crimina vitæ,
 Nil hominum miserans, iratusque omnibus umbris.
 Stant Furiæ circum, variæque ex ordine Mortes,
 Sævaque multisonas exercet Pœna catenas. 25
 Fata ferunt animas, et eodem pollice damnant.
 Vincit opus: juxta Minos cum fratre verendo

et pallidus portitor umbriferi fluxii indignatur Inferos penitus putuisse recenti hiatu, et receptas fuisse umbras non per suos annes. Forte rex Inferorum sedens in media arce miseri imperii repetebat a gentibus scelera anteactæ vitæ: nullo modo misertus hominum, et insensus omnibus mortuis. Eumenides adsunt circum, et serie Mortes diversæ, et crudelis Pœna adhibet in usum valde crepantia vincula. Parcæ sistunt animas ante tribunal, et eodem pollice pœnis addicunt. Opus superat.

~~~~~

ustæque.—18 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *premit sulcator*; Dan. Pnt. Petav. Behott. 1. 2. Lindenbrog. Crnc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. *fremet sulcator.*—26 *Fata serunt* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. omnes Barthiani, Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. et sic legit Dan. Heinsius ad Claudian. Rapt. Proserp. 1. 59. *Fata ferunt* Dan. Pnt. Petav. alter Behot. Lindenbrog.

NOTE

18 *Sulcator pallidus*] Charon.

20 *Et admissos non per sua flumina Manes*] Ipsi enim vivi qui Inferos ingressi fuerant, ut Orpheus, Hercules, Pirithous, et Theseus, cymba Charontis transvecti fuerant.

22 *Dux Erebi*] Pluto.

24 *Variæque ex ordine Mortes*] Una quidem communisque omnibus est mors, sed dissimilis varietate pœnarum.

26 *Fata*] *Parcæ.* *Et eodem pollice damnant*] Pollex veteribus et favoris et alieni animi index: si faverent, pollicem promebant, ut Plinius ait lib. viii. cap. 11. et ex hoc Horatii versu colligi potest: 'Fautor ntrumque tnum laudabit pollice ludum.' Itaque 'pollicem vertere' damnantis erat, quod a Politiano optime expli-

Delph. et Var. Clas.

catum est; et in muneribus gladiatoris, qui volebat enim, qui succubuerat adversario occidi, jugularique, 'pollicem vertebat,' ut munerarius. Juvenalis Sat. iii. 'Et verso pollice vulgi Quem libet occidunt populariter.' Et Prudentius de Vestalibus, quæ gladiatores in podio spectabant, qui honor virginitati habitus: 'Pectusque jacentis Virgo modesta jubet converso pollice rumpi.' *Eodem*] Id est, eodem quo neverunt eorum vitam.

27 *Vincit opus*] Sensus: Parcarum stamina morientium multitudine superari. Ita Lactantius: ut Lucanus: 'Lassant rumpentes stamina Parcas.' Parcarum *opus*, seu stamina *vincunt*: plures enim nasci, quam mori necesse est, alioqui deficerent homines: et

Stat.

A F

Jura bonus meliora monet, regemque cruentum
 Temperat: assistunt lacrymis atque igne tumentes
 Cocytos Phlegethonque: et Styx perjuria Divum 30
 Arguit. Ille autem supera compage soluta,
 Nec solitus sentire metus, expavit oborta
 Sidera, jucundaque offensus luce profatur:
 Quæ Superum labes inimicum impexit Averno
 Æthera? quis rumpit tenebras? vitæque silentes 35
 Admovenet? unde minæ? uter hæc mihi prælia fratrum?

Prope clemens Minos cum venerando fratre suadet ei mitiorem justitiam, et mitigat atrocem principem. Phlegethon et Cocytus adsunt inflati fletibus et ira, ac Styx damnat perjuriam Deorum. Ille autem Pluto superiori coagmentatione laxata, nec assuetus experiri timorem, exhorruit subito apparentia sidera, et læsus amæno lumine, hæc dicit: Quæ terræ ruina illisit Inferis hostem ætherem? Quis effregit caliginem? et mortuos vitæ admovenet? unde minæ? uter fratrum intentat mihi hoc

//////////

Cruc. Gronov. Barth. Veen. et Delph. Vide vs. 93.—28 'Libri nonnulli movent; sed illud Papinianum est.' Barth.—30 Jortinus conj. *et quæ perjuriam Divum.*—33 Behott. 1. 2. *jucundaque.*—35 Dan. Put. et Petav. *silentis.*—36 *Admovenet* unus Behott. et Put. *Admovenet* Dan. *unde hæc* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et

NOTÆ

opus de morte minus proprie dici potest. *Peyraredus.* Et vero sic explicandum censeo. Videtur hic Poëta inducere Parcas munere fungentes sistendi mortuos ad tribunal Plutonis, ut mercedem recipiant anteactæ vitæ, dicitque tot judicandos adhuc restare, ut iis sistendis lassentur Parcæ, *opusque vincere*, quia licet immensi jam judicati sint, plures tamen adhuc judicandi supersint. Potest et intelligi *Fervet opus* ex Virgilio. *Minos cum fratre verendo*] Rhadamantho. Minos enim et Rhadamanthus fratres erant, Jovis ex Europa filii, et judices Inferorum crediti: assessorem habebant Æacon filium etiam Jovis. Qui honor illis redditus post mortem, quod juste regnaverint.

28 *Regemque cruentum*] Plutonem.

30 *Cocytos Phlegethonque: et Styx perjuriam Divum Arguit*] Cocytos, Phlegethon, et Styx fluvii Inferorum. *Per-*

juriam Divum Arguit] An perjuriam in Divos commissam, an ipsa Deorum perjuriam, quod verius est: sanctissimum enim erat Diis juramentum per Stygem. Qua pœna autem afficiebatur is, qui per aquam Stygiam pejerasset, vide apud Hesiodum in Theogonia.

36 *Unde minæ? uter*] Nihil mutandum. Sic etiam interdum Virgilius et Ovidius usurpant. Noster lib. iv. 'Tenero unde improba virtus.' Et lib. ix. 'Cum fluctivago Ergino.' *Uter hæc mihi prælia fratrum*] Jupiterne an Neptunus? ille enim motu capitis sæpe cælum, sidera, terram, ac mare concutit, et hic *σεισίζων* ac *ἐννοσίγαιος*, id est, terram concutiens. Ex terræ autem tremoribus hiatus vasti et *χάσματα*. Cum itaque numini utrique hæc potestas attribuatur, merito ambigit, uter hoc sibi bellum veluti indicat. *Gronovius.*

Congredior : pereant agedum discrimina rerum.
 Nam cui dulce magis ? magno me tertia victum
 Dejecit fortuna polo, mundumque nocentem
 Servo : nec iste meus, dirisque en pervius astris 40
 Inspicitur. Tumidusne meas regnator Olympi
 Explorat vires ? habeo jam quassa Gigantum
 Vincula, et æthereum cupidos exire sub axem
 Titanas, miserumque patrem : quid me otia mœsta
 Sævus, et implacidam prohibet perferre quietem ? 45

bellum? Confligo. Eia discrimen rerum tollatur. Nam cui hoc magis gratum est? Tertia sors deturbavit me superatum ab ingenti cælo, et obtineo sontem orbem, nec iste meus est. En penetrabilis invisus sideribus cernitur. Superbusne moderator cæli prætentat meam potentiam? Possideo jam ruptas catenas Gigantum, et Titanas avidos egrediendi sub caestem plagam, et infelicem patrem. Quid me retet immitis tolerare tristem tranquillitatem, et inamœnam desidiam? et habere

////////

edd. vett. Vide Not. Var.—37 'Male nonnulli codd. *Congrediar.*' Barth. Ita unus Behot.—40 Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Piant. *diris en*, omisso *τῇ* *que*.—44 'In optimo libro melius legitur : *otia mæstum.*' Barth.—45 'In nonnullis libris *implacitam* legitur, quod forte verius.' *Idem.* Nonnullæ Barthii

NOTÆ

38 *Nam cui dulce magis*] Deterior enim pars, in divisione orbis facta inter fratres Jovem, Neptunum, et Plutonem, obtigerat Plutoni ; et propter hoc mox se *victum* queritur : unde sibi spes, si omnia miscerentur, meliorem partem quandoque habiturum.

39 *Mundumque nocentem*] Inferos, nocentium receptaculum.

40 *Nec iste meus*] Quia in illum jus sibi vindicant alii Dii.

42 *Habeo jam quassa Gigantum Vincula*] Nota fabula de Gigantibus victis fulminatisque a Diis, conjectisque in vincula, et in Tartarum detrusis.

44 *Titanas*] Titanes erant filii Titanis, Cæli, et Vestræ filii, fratris Saturni, qui Titan, quamvis major natus esset, cessit regnum Saturno, ea lege, ut nullam sobolem masculam tol-

leret, ut post mortem ejus imperium ad suos liberos rediret : verum cum animadvertisset Jovem, Neptunumque, ac Plutonem, Saturno natos, nec tamen sublato, arma fratri intulit recuperaturus imperium, victumque Saturnum in vinculis habuit. Jupiter autem grandior factus, collecto exercitu, patrem liberavit, et superatos Titanas in Tartarum conjecit. *Miserumque patrem*] Saturnum. Hanc enim a filio victum, catenisque oneratum, in Tartara præcipitatum fabulantur Poëtæ. Quod tamen aliqui sic interpretantur, quod cum Jupiter sibi fecisset cognominem stellam, fecerit et cognominem patri stellam ulteriorem in profundissimo æthere, quam sequissime progredientem ; intelligentes, ut Lucanus, per 'Tartarum' altitudinem aëris ingentem.

Amissumque odisse diem? pandam omnia regna,
 Si placet, et Stygio prætextam Hyperiona cœlo.
 Arcada nec Superis (quid enim mihi nuntius ambas
 Itque reditque domos?) emittam, et utrumque tenebo
 Tyndariden. Cur autem avidis Ixiona frango 50
 Vorticibus?—cur non expectant Tantalum undæ?
 Anne profanatum toties Chaos hospite vivo

odio perditam lucem? Aperiam universa regna, si cordi est, et obscurabo solem Stygia caligine, nec remittam superis Arcadem, (quid enim mihi nuntius ultro citroque discurrit per utramque ditionem?) et retinebo ambos Tyndari filios. Cur enim lucero Ixionem irrequietis gyris? Cur non aquæ præstolantur Tantalum? Anne

//////////

membranæ et Behot. 1. *perferre*.—46 'Non est librariorum, sed omnino Papinii ipsius scriptio, quæ servatur a nostris optimis membranis: *pandam intima regna*.' Barth. 'Quænam hæc omnia regna? ex sensu manifestum est Plutona de Tartaro hic loqui; lege igitur orrida, i. e. *horrida regna*: 'pallida regna' vocat Virgil. viii. 245. 'regna opaca' Noster Theb. i. 291. 'horrifera regna' Seneca Hippol. vs. 932. vel saltem *invia regna*.' Ita scribit Marklandus ad Sylv. iv. 1. 14.—47 Behot. 1. 2. Dan. Pnt. Petav. Lindenberg. et Cruc. *prætextam*.—48 *Arcada nunc* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *Arcada Superis* Behot. 1. voce *nec* vel *nunc* crasa; in altero vero Behot. vox *nec* scripta erat in alterius vestigiis.—51 *Vorticibus* in

NOTÆ

47 *Hyperiona*] Solem. *Stygio cælo*] Pluto dicit se immissis tenebris solem et numina turbatum. *Cælo*] Id est, tenebris, quibus apud Inferos cælum prætextitur. Nam et Inferi suum cælum habebant. Posset et legi *cæno*.

48 *Arcada*] Id est, Mercurium natum in Arcadia, qui nunc apud Superos est, nunc apud Inferos; unde natum proverbium κοινὸς Ἑρμῆς, communis Mercurius. Et nunc atra, nunc aurea facie depictus.

49 *Itque reditque domos*] Hinc Mercurius Apuleio dicitur: 'Ille Superum commeator et Inferum.' *Utrumque tenebo Tyndariden*] Id est, Pollucem et Castorem, Tyndari filios, qui tanto amore se invicem dilexerunt, ut Pollux, qui immortalis natus erat, partem suæ immortalitatis cum fratre communicaverit Castore, qui erat

mortalis; quo facto alternis mori traduntur et reviviscere. Virgilius *Æn.* vi. 'Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itque reditque viam toties.' Cui fabulæ locum dedit Geminorum natura, quorum altero oriente, ut vulgo creditur, alter occidit, et e contrario. Sed Empiricus mavult, id quod de Diosenris traditum est, intelligere de duobus Hemisphæriis, eum ipsis geminis non competat in parvo spatio, quod occupant, ut uno oriente alius occidat, occidente oriatur.

50 *Ixiona*] Tangit fabulam Ixionis, rotæ, quæ semper convertitur, alligati. Vide Theb. iv. 539.

51 *Cur non expectant Tantalum undæ*] Vide ibid. vs. 538.

52 *Hospite vivo*] Hercule, Orpheo, Pirithoo, et Theseo, qui vivi Inferos ingressi sunt.

Perpetiar? me Pirithoi temerarius ardor
 Tentat, et audaci Theseus juratus amico :
 Me ferus Alcides, tunc cum custode remoto 55
 Ferrea Cerbereæ tacuerunt limina portæ.
 Odrysiis etiam pudet heu patuisse querelis
 Tartara: vidi egomet blanda inter carmina turpes
 Eumenidum lacrymas, iterataque pensa sororum.
 Me quoque: sed duræ melior violentia legis. 60

feram toties Tartarum violari a vivente advena? Audax libido Pirithoi, et Theseus nimium fidelis temerario amico me lucessunt. Me dirus Alcides; tunc cum abducto junitore ferreæ fores ostiî Cerberci siluerunt. Heu pudet Inferos etiam reclusos fuisse luctui Orphei Thracii. Ego ipse asperi factos fletus Furiarum inter dulces cantus, et renovata sororum stamina. Me etiam commotum sensi. Sed rigor se-

////////

nno Behot.—56 *Cerbereæ patuerunt* Lang. Laur. Buslid. Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crnc. et Gevart. *tacuerunt* Lipsian, optimæ Barthii membranæ, Amstel. Gronov. Barth. Veen.

NOTÆ

53 *Me Pirithoi temerarius ardor Tentat*] Respicit fabulam, qua dicitur Pirithous sibi in animum induxisse rapere Proserpinam, et in hoc adjutus fuit a Theseo: sed Pirithous fuit occisus, Theseus vero catenis oneratus.

54 *Juratus amico*] Amicitia enim intra æquitatis limites coëcreari debet, nihilque amicis promitti debet, in quo jus fasque violetur. Quod non fecit hic Theseus, sed amico etiam uxorem alterius rapturo operam pollicitus est. Unde *juratus* dicitur.

55 *Alcides*] Heracles dictus *Alcides*, ab avo materno Alceo. Tangit hic fabulam, qua dicitur Heracles descendisse in Inferos, et abduxisse Cerberum.

56 *Tacuerunt*] Id est, latratibus non sonnerunt abducto Cerbero. Quidam codices: *potuerunt*.

57 *Odrysiis*] Thraciiis. Tangit fabulam Orphei Thracis, qui dicitur descendisse in Inferos ad repetendam uxorem Eurydicem, ac Plutonem

Furiasque dulcedine cantus sui flexisse, atque ab iis obtinuisse reditum uxoris.

59 *Iterataque pensa sororum*] Ut novum stamen ducerent pro Eurydice.

60 *Me quoque*] Flexum scilicet cantu Orphei. *Sed duræ melior violentia legis*] 'Legem' hic interpretatur Lacertius conditionem impositam Orpheo, ne respiceret uxorem, antequam ad Superos perveniret. Mentem igitur esse: Melior fuit lex, quam ego ipse Pluto; nam dulcedine cantus victus sum, ut Orpheo conjugem redderem; ut concessam perderet, inclementia legis obtinuit. Ego vero credo per 'duram legem' intelligi legem, qua omnibus hominibus, ut semel mortui sunt, interdictum est ad vitam redire. Mentem igitur esse: Licet Orpheus a me obtinuerit reditum uxoris, fortior tamen fuit lex communis, effectumque est ea, ut quod ego injuste permiseram, non contingeret, Eurydicem scilicet ad vitam redire.

Ast ego vix unum, nec celsa ad sidera, furto
 Ausus iter, Siculo rapui connubia campo :
 Nec licuisse ferunt; injustæque ab Jove leges
 Protinus, et sectum genitrix mihi computat annum.
 Sed quid ego hæc? i, Tartareas ulciscere sedes,

65

veri juris fortior fuit. Verum ego ausus semel egredi, non ut tamen adorirer sublimia astra, rapui conjugem in agris Siculis; nec fas fuisse dicunt: statim injusta edicta a Jove veniunt, et mater mecum partitur annum. Sed quid hæc ego vane jacto! Vade, Tisiphone, vindica Tartareum regnum, et, si quando fuisti atrocissima

~~~~~

et Delph.—65 *Sed quid ego hæc ita* Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. ‘Inepta nec Papiniana scriptura, quam tamen libri plerique defendunt. Vera est, quam jam olim doctissimus Gul. Canterus Novar. Lect. lib. 11. cap. 8. vidit: *Sed quid ego hæc? I, Tartareus, &c.* Nisi quis malit

NOTÆ

61 *Ast ego vix unum, nec celsa ad sidera furto Ausus iter, Siculo rapui connubia campo*] Alludit ad fabulam, qua Pluto dicitur rapuisse Proserpinam in Sicilia, cum flores legeret. Hanc fabulam fuse describit Cicero in Verrem VII. Ovidius Met. v. et Claudianus tribus libris. Id cur confictum, discimus ex Firmico lib. de Mysteriis et Erroribus Profanarum Religionum cap. 7. Plures procos habuisse Proserpinam, et inter eos divitem quendam rusticum, nomine Plutonem; qui cum amoris impatiens morari non ferret, inventam vesperi, in Ennæ finibus prope Percum lacum amenissimum, vehiculo super impositam avexit: raptorem cum armatorum turmis Ceres persequitur; qui vitæ suæ timens, et prædæ retinendæ spem abiciens, equos per medium lacum impulit, cujus profundis voraginibus uterque demersus interiiit. Postea solatio matris, Ennenses ab Inferorum Plutone raptam finxerunt. *Nec celsa ad sidera*] Nihil ausus contra sidera. *Siculo campo*] Pausanias tamen in Atticis scribit, locum quendam esse juxta Cephissum amnem in Bœotia ‘Caprificum’ no-

minatum, qua fama erat, Plutonem cum rapta Proserpina in Inferos descendisse.

64 *Et sectum genitrix mihi computat annum*] Ceres, ubi comperit Plutonem filiam rapuisse, questa est apud Jovem de injuria sibi facta, et rogavit illum, ut sibi filia redderetur: ille respondit justum esse, ut illi filia redderetur, si nihil degustasset in Inferis; sic enim fati decretum esse: cum autem testimonio Ascalaphi cognitum fuisset, hanc aliquot mali punici grana comedisse, spes ejus reditus matri interclusa videbatur: sed Jupiter æqua sententia statuit, ut Proserpina quotannis sex menses cum Plutone, sexque cum matre esset. Ovidius Met. v. ‘At medius fratrisque sui mæstæque sororis Jupiter, ex æquo volentem dividit annum: Nunc Dea regnorum numen commune duorum Cum matre est totidem, totidem cum conjuge menses.’ Unde *injustæ ab Jove leges.*

65 *Sed quid ego hæc*] Snpple, Quæror. Frequens aposiopesis Poëtis. Noster Theb. XI. ‘Quod innumero Lethæa examine gaudet Ripa, mæ vires, mæ læta insignia: sed quid

Tisiphone, et, si quando novis asperrima monstribus,
 Triste, insuetum, ingens, quod nondum viderit æther,
 Ede nefas, quod mirer ego, invidiantque sorores.
 Atque adeo fratres, (nostrisque hæc omina sunt
 Prima odiis,) fratres alterna in vulnera læto 70
 Marte ruant: sit, qui rabidarum more ferarum
 Mandat atrox hostile caput, quique igne supremo
 Arceat exanimes, et manibus æthera nudis
 Commaculet: juvet ista ferum spectare Tonantem.
 Præterea ne sola furor mea regna lacessat, 75
 Quære Deis qui bella ferat, qui fulminis ignes,

recentibus flagitiis, committe scelus mæstum, insolitum, immane, quod cælum nondum aspexerit, quod ego stupeam, et sorores liceant. Atque adeo germani (et hæc sint prima præsagia inimicitii nostris) concurrant grato duello in mutuas plagas. Sit, qui furens edat cerebrum adversarii more furiosarum belluarum, et alter, qui summoveat mortuos ab ultimis flammis, et polluat aërem nudis cadaveribus. Hoc spectaculo fruatur barbarus Jupiter. Præterea ne rabies infestet solum meum imperium, quære aliquem, qui bellum indicat Diis, qui fumante clypeo rejiciat flam-

//////////

optimi nostri libri: *Sed quid ego hæc? tu Tartareus.* Magis tamen illud Papinianum spirat.' Barth.—66 'Vocula et in nullo nostrorum exemplarium visitur. Placet omitti.' Idem. Deest etiam in utroque Behot.—69 Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. nostrique. Aldd. Colin. Gryph. et Basil. hæc omnia sunt.—71 Unus Behot. *rapidarum*.—75 In eodem codice, *laccesset*.

NOTE

Hæc ego? Idem Theb. iv. 'Sed quid ego hæc? fessosque optatis demoror undis?' Ovid. Heroid. Ep. xiii. 'Sed quid ego hæc? lævum revocaminis omen abesto.' Ausonius Præfatione Septem Sapientum: 'Sed ego quid isthæc? non hac causa huc prodii.'

66 *Asperrima*] Supple fuisti. *Novis monstribus*] Novis et insolitis flagitiis.

68 *Invidiant*] Quod excogitasti novum scelus, quod ipsis non venerit in mentem, unde causa invidiæ.

69 *Fratres*] Eteocles et Polynices.

70 *Odiis*] Inter me et Jovem. *Læto Marte ruant*] Id est, gaudent hoc duello. Sive *lato Marte*, id est, cum gaudio spectante utroque exercitu

Argivo et Thebano. Dicit enim lib. xi. utrumque exercitum primo motum misericordia ergo fratres, ac eos pugnantes voluisse dirimere, sed mox arma placuisse, et mutata sententia voluisse spectare.

72 *Mandat atrox hostile caput*] Designat Tydeum, qui moriens caput Menalippi qui illum letaliter vulneraverat, mandit, ut videbimus sub finem hujusce libri. *Quique igne supremo Arceat exanimes*] Intelligit Creontem, qui, ut sæpius diximus, veterat, ne Argivi in acie occisi sepultura mandarentur. Vide Theb. xi.

74 *Juvet ista ferum spectare Tonantem*] Dicit Pluto se voluptatem caputurum, si Jupiter etiam videret aliqua, quæ ipsi displicerent.

Infestumque Jovem clypeo fumante repellat.
 Faxo haud sit cunctis levior metus, atra movere
 Tartara, frondenti quam jungere Pelion Ossæ.

Dixerat: atque illi jamdudum regia tristis 80

Attremitt oranti, suaque, et quæ desuper urget,
 Nutabat tellus: non fortius æthera vultu
 Torquet, et astriferos inclinât Jupiter axes.

At tibi quos (inquit) Manes, qui limite præceps
 Non licito per inane ruis? Subit ille minantem 85

Jam tenuis visu, jam vanescentibus armis,
 Jam pedes: extincto tamen interceptus in ore

mas fulminis, et iratum Jovem. Faciam, ut non sit minor pavor omnibus, irritare nigras Inferos, quam imponere Pelion sylvosæ Ossæ. Locutus erat. Atque jamdudum, illo dicente, mæsta aula trepidat, et terra quæ vi paret, et illa quæ premit desuper, tremebat. Jupiter non validius concutit vultu cælum, et deprimit caelestes polos. At tibi, quas pœnas reservo, qui rapidus deliberis per vacuum via prohibitu? Ille Amphiaræus accedit ad iratum, jam exilis aspectu, jam evanescentibus armis, jam pedes:

////////

—82 'Codex optimus, *Adnutat*; quod Papinianum omnino existimo; nec deterrire debet vocalæ *ad* repetitio.' Barth.—87 'Quomodo *interceptus*, si *perdurat*? Vitiata lectio, cui ex parte succurrunt libri nostri, præferentes,

NOTE

76 *Qui bellu ferat*] Capaneum innuit, qui impietatis pœnas solvit, fulmine percussus a Jove, ut videre est sub finem Theb. x.

79 *Frondenti quam jungere Pelion Ossæ*] Memorat bellum Gigantum. Gigantes enim, cum vellent ascendere in cælum, bellum Diis illaturi, Pelion, montem Thessaliæ, Ossæ, ejusdem Thessaliæ monti, imposuerunt. Tanto autem pavore percussi sunt Dii in hoc Gigantum bello, ut omnes in varias animalium figuras converterent. Notissima fabula.

80 *Jamdudum regia Attremitt*] Ut Jovis sermoni cælum attremere fingunt alii Poëtæ. Imitatus est Claudianus in suo Dite, de Raptu Pros. lib. i. 'Tunc talia celso Ore tonat; tremefacta silent, dicente tyranno,

Atria.' *Attremitt*] Nutat ad vocum pondus et clamoris amplitudinem. Ita lib. iii. 'Terras cælumque fretumque Attremere oranti.'

81 *Tibi*] Convertit Pluto sermonem ad Amphiaræum. *Manes*] Hic pro pœnis, ut Virgilius: 'Quisque suos patimur manes.' *Limite Non licito*] Vivus enim in Inferos descenderat.

86 *Tenuis visu*] Simulacra enim mortuorum vix in visum cadunt. Lib. iv. 'Et augustam centeni Ægæonis umbram.'

87 *Jam pedes*] Evanuerat enim curus, quo vectus descenderat in orcum Amphiaræus. Vel descenderat e curru, ut supplex accederet ad Plutonem.

Augurii perdurat honos, obscuraque fronti
 Vitta manet, ramumque tenet morientis olivæ.
 Si licet, et sanctis hic ora resolvere fas est 90
 Manibus, o cunctis finitor maxime rerum,
 At mihi, qui quondam causas, elementaque noram,
 Et sator! oro, minas, stimulataque corda remulce,
 Neve ira dignare hominem, et tua jura timentem.
 Nam nec ad Herculeos (unde hæc mihi pectora?) raptus, 95
 Nec Venerem illicitam (crede his insignibus) ausi
 Intramus Lethen: fugiat nec tristis in antrum
 Cerberus, aut nostros timeat Proserpina currus.

decus tamen supersles sacerdotii remansit in extenuato vultu, et umbrosa infula duravit in fronte, et tenet frondem marcidæ olivæ. Si fas est, et conceditur hic religiosis umbris os aperire, o omnibus maxime consumtor et procreator rerum, sed et mihi, qui olim sciebam causas ac primordia rerum, depone minas, precor, et leni commotum pectus, nec judica dignum tuo furore virum, et reverentem tuas leges. Non enim subimus Inferos ad rapiendum, sicut Hercules, (unde hic mihi animus?) nec ausi prohibitam libidinem, (fidem adhibe his ornamentis,) nec mæstus Cerberus in cavernam se recondat, aut Proserpina expaveat currus nostros. Vates nuper carissimus

~~~~~

indeceptus. Vera lectio est, indecerptus. Barth.—95 Put. *mihi prælia*.—110

NOTÆ

88 *Obscuraque fronti Vitta manet*] Non vitta, sed vestigium vittæ. Superiori enim libreeas Apollini reddidisse Amphiarans dicitur: 'Accipe commissum capiti decus.'

89 *Ramumque tenet morientis olivæ*] Ramus olivæ insigne supplicum. Vide lib. superiori vs. 476.

91 *O cunctis finitor maxime rerum*] Ovidius: Omnia debentur morti, 'sedem properamus ad unam, Tendimus huc omnes, hæc est domus ultima cunctis.'

92 *At mihi*] Lactantius legit *Ast ego*. Varietas illa suspectum mihi facit versum, qui alioquin inutilis videtur, sed ἐπέχω. *Guyctus*.

93 *Et sator*] Supra facit Plutonem cunctis 'finitorem,' nunc 'satorem.' Nam per Plutonem terram intelligebant veteres, in quam omnia resolvuntur, et ex qua procreantur. Var-

ro de Lingua Latina lib. iv. 'Diespiter, infimus aër qui est conjunctus terræ, ubi omnia oriuntur, ubi aboriuntur, quorum finis 'orcus' dictus.' Diespiter enim idem erat ac Pluto, ut omnes sciunt. Vel sator ob Parcas, quæ vitas hominum nent. *Guyctus*.

94 *Neve ira dignare hominem, et tua jura timentem*] Non decet enim Deum homini irasci, et multo minus, pio.

95 *Nam nec ad Herculeos raptus*] Tangit quod supra dixerat Pluto de Cerbero ab Hercule abducto vs. 55. *Pectora*] Alii codices *prælia*.

96 *Nec Venerem illicitam*] Ut Piri-thous supra vs. 54.

97 *Lethen*] Lethe fluvius Inferorum, per quem Inferos designat. *Fugiat nec tristis in antrum Cerberus*] Vide supra.

Augur Apollineis modo dilectissimus aris,
 Testor inane Chaos, (quid enim hic jurandus Apollo?) 100
 Crimine non ullo subeo nova fata: nec alma
 Sic merui de luce rapi: scit iudicis urna
 Dictæi, verumque potest deprendere Minos.
 Conjugis insidiis, et iniquo venditus auro,
 Argolicas acies, unde hæc tibi turba recentum 105
 Umbrarum, et nostræ veniunt quoque funera dextræ,
 Non ignarus ini: subito me turbine mundi
 (Horret adhuc animus) mediis e millibus hausit
 Nox tua: quæ mihi mens, dum per cava viscera terræ
 Vado diu pendens, et in aëre volvor operto? 110
 Hei mihi! nil ex me sociis, patriæque relictum,

Phæbi altaribus, juro per vacuum caliginem, (quid enim hic obtestarem Apollinem?) novo mortis genere occumbo nullo meo scelere: nec peccavi, ut sic avellerer a grato lumine. Urna quasitoris Cretensis id novit, Minosque potest veritatem cognoscere. Proditus conjugis fraude, et scelesto auro, non inscius conjunxi me copiis Argivis, unde hæc multitudo recens animarum, et exequiæ etiam nostræ manus, intrarunt regnum tuum. Caligo tua (mens adhuc horrore percellitur) absorpsit me repentina vertigine orbis e mediis millibus. Quis mihi fuit animus, dum eo per caras partes telluris, diu suspensus, et versor in recondito aëre? Heu me, nihil remanet ex me

//////////

Lang. Laur. Buslid. Lipsian. unus Behot. optimi Barthiani, Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. *aperto*; Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. et recentt. *operto*; ita quoque legit Nic. Heinsius in *Advers. lib. iv. cap. 3. p. 583.* Dan. Heinsius item ad *Claudian. Rapt. Proserp. l. 171.—111 Behot. 2. relinquo*, et pro v. l. *relictum*; Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav.

NOTÆ

98 *Aut nostros timeat Proserpina currus*] Alludit ad Pirithoum, qui Proserpinam rapere aggressus fuerat. Vide supra.

100 *Inane Chaos*] Inferos designat. Supra lib. iv. 'Panditur Elysium Chaos.' Et 'inane severæ Persephones.'

101 *Nova fata*] Quod vivus, non mortuus, ut ceteri homines, in Inferos venerat.

102 *Judicis urna Dictæi*] Judex Dictæus, Minos, sic dictus a Dicte monte Cretæ: Minos enim Cretensis erat. *Urna*] Vide quæ diximus ad Theb. iv. 530. 'Arbiter hos dura

versat Gortynius urna.'

104 *Iniquo venditus auro*] Eriphyle enim, ut jam vidimus, prodiderat maritum latitantem, spe habendi monile Argiæ. Vide Theb. iii.

106 *Nostræ veniunt quoque funera dextræ*] Amphiaræus enim ingentem hostium numerum occiderat, ut videre est lib. sup.

107 *Non ignarus ini*] Præviderat enim se in hoc bello periturum. Theb. vi. 383. 'Scis miser, et nostræ pridem cecinere volucres.' Vide Theb. iii.

111 *Nil ex me sociis, patriæque relictum*] Quia vivus, et cum toto cor-

Vel captum Thebis: non jam Lernæa videbo
 Tecta, nec attonito saltem cinis ibo parenti.
 Non tumulo, non igne miser, lacrymisque meorum
 Productus, toto pariter tibi funere veni, 115
 Nil istis ausurus equis: nec deprecor umbram
 Accipere, et tripodum jam non meminisse meorum.
 Nam tibi præsagi quisnam super auguris usus,
 Cum Parcæ tua jussa trahant? sed pectora flectas,
 Et melior sis, quæso, Deis: si quando nefanda 120
 Huc aderit conjux, illi funesta reserva
 Supplicia: illa tua, rector bone, dignior ira.
 Accipit ille preces, indignaturque moveri.

comitibus, patriæque, vel quod sit captivum Thebis. Non jam cernam culmina Argiva, nec revertar, saltem coactus in cinerem, ad mærentem patrem Œcleum. Non infelix conditus tumulo, non flammis busti, non fletibus meorum, adii te cum totis exequiis, nihil attentaturus istis equis. Nec recuso accenseri mortuorum numero, nec amplius recordari tripodum meorum. Quisnam usus jam tibi potest esse præscii vatis, cum Parcæ ducant decreta tua? Sed places animum, precor, et mitior sis erga Superos. Si quando scelestæ uxor huc advenerit, reserva ei atroces pœnas; illa dignior, princeps optime, furore tuo. Ille exaudiit obsecrationem, et irascitur

//////////

et edd. vett. *relictum est.*—112 *Non captas Thebas* nuns Behot. et pro v. l. *Non captum Thebis.*—114 *Put. non ipse miser.*—118 ‘Rectissime optimi libri et emendatores, quis jam; quod non attendit correctio Gevartiana, et jaetratrix illa plurimorum librorum.’ Barth. Ita Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Lip-

NOTÆ

pore, absorptus fuerat: unde nulli ejus cineres, qui in patriam portarentur.

112 *Vel captum Thebis*] Optabilius mihi enim fuisset capi a Thebanis. *Lernæa*] Argiva.

113 *Parenti*] Œcleo.

114 *Lacrymisque meorum*] Lacrymæ enim propinquorum et amicorum Manibus gratissimæ erant, ut quibus dolorem, quem ex morte propinqui aut amici habebant, significarent. Et veteres putabant mortuo dedecori esse, si a suis superstitionibus non plorarentur. Vide Epicedium Pileti vs. 92.

115 *Productus*] ‘Producere’ verbum ad funera pertinens. Turn. lib.

xix. cap. 17. ‘Producere’ interpretatur *πρoτιθέναι*, quod est mortuos ante ædes ad exequias proponere. Papinius tamen Epicedio in Glauciam videtur hoc verbum sumere pro, procedentem funus comitari, quæ verior significatio est.

116 *Ausurus*] Ut alii, nimirum Hercules et Pirithous. *Nec deprecor umbram Accipere*] Id est, non recuso umbris accenseri.

119 *Trahant*] Tanquam pensum.

120 *Et melior sis, quæso, Deis*] Supra enim Pluto Diis, seu Superis, atrociam minatus fuerat.

123 *Indignaturque moveri*] Irascitur se in misericordiam flecti.

Ut leo Massyli cum lux stetit obvia ferri,
 Tunc iras, tunc arma citat: si decadat hostis, 125
 Ire super satis est, vitamque relinquere victo.
 Interea vittis, lauruque insignis opima
 Currus, et egregiis modo formidatus in armis,
 Luce palam fusus nulli, nullique fugatus
 Quæritur: absistunt turbæ, suspectaque tellus 130
 Omnibus: infidi miles vestigia campi
 Circumit, atque avidæ tristis locus ille ruinæ
 Cessat, et inferni vitatur honore sepulcri.
 Nuntius hortanti diversa in parte maniplos
 Adrasto, vix ipse ratus vidisse, Palæmon 135
 Advolat, et trepidans (steterat nam forte cadenti

se flecti. Ut leo, cum fulgor Massylæ cuspidis suis oculis offertur, tunc exstimulat furorem, tunc ungues; si vero corruat inimicus, contentus est transire supra, et vitam relinquere superato. Interea currus conspicuus infulis et gloriosa lauru, et modo metuendus ob illustria arma, indagatur in medio die, a nullo inversus, fugatusque. Copiæ recedunt, et terra suspecta est cunctis: miles obit circum hunc partem infesti agri, et ille mæstus locus, quo absorptus est augur, non calcatur, et vitatur in honorem inferni tumuli. Index Palæmon, vix ipse putans id aspexisse, currit cito adAdrastum excitantem copias in alia parte, et tremens (nam forte pro-

//////////

sian. Lindenbrog. et Cruc.—125 Put. cum uno Behot. si decidit.—127 *Interea victis* Behot. 1. 2. sed in utroque correctum *vittis*. Unus Behot. Put. Petav. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et edd. vett. *lauroque*.—128 Unus Behot. *avis*, et pro v. l. *armis*.—129 Put. *fusus mediâ*, nullique *fugatus*.—132 *Circuit* Petrens. et Exc. Cantab. Vide Broukhus. ad Propert. II. 4. 26. et

NOTÆ

124 *Massyli*] Massyli Mauritaniæ populi, quorum regio leonibus abundat.

125 *Arma*] Ungues. Lucanus: 'Tum demum movet arma leo.'

126 *Ire super satis est, vitamque relinquere victo*] Noster aspexit aut transcripsit ista Ovidii Trist. III. 5. 'Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni: Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.' Claudi- nus Epigr. 'Mortisque facultas Emollit rabiem prædæ, torvique leones Quæ stravis- se valent, ea mox prostrata relinquunt.' 'Prostratis'

enim 'parcit leo,' ait Plinius lib. VIII. cap. 16. 'Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: et ubi sævit, in viros prius, quam in fœminas fremit, infantes non nisi magna fame. Eum vero, qui telum miserit, sed tamen non vulneraverit, correptum raptatumque sternit, nec vulnerat.'

128 *Egregiis modo formidatus in armis*] Ob magnam hostium stragem, quam fecerat.

133 *Et inferni vitatur honore sepulcri*] Quia locus sepulcrorum sacer, et ab usu hominum summotus.

Proximus) inspectoque miser pallebat hiatu.
 Verte gradum: fuge, rector ait; si Dorica saltem
 Terra loco, patriæque manent, ubi liquimus, arces.
 Non armis, non sanguine opus: quid inutile ferrum 140
 Stringimus in Thebas? currus humus impia sorbet,
 Armaque bellantesque viros: fugere ecce videtur
 Hic etiam, quo stamus, ager: vidi ipse profundæ
 Noctis iter, ruptaque soli compage ruentem,
 Illum heu, præsis quo nullus amicior astris, 145
 Œcliden, frustra quoque manus cum voce tetendi.
 Mira loquor, sulcos etiamnum rector equorum,
 Fumantemque locum, et spumis madida arva reliqui.
 Nec commune malum est: tellus agnoscit alumnos,
 Stat Thebana acies: stupet hæc, et credere Adrastus 150
 Cunctatur; sed Mopsus idem, trepidusque ferebat
 Actor idem: nam fama novis terroribus audax

pinquus erat labenti Amphiarao) et infelix pallebat viso hiatu. Reflecte gressus: fuge, inquit, rex, modo Dorica tellus, et patriæ turres restent eo loco, quo illas deseruimus. Non opus est armis, nec cruore. Quid educimus vanos enses in Thebas? Profana tellus haurit currus, arma, et milites: en videtur quoque ipse campus, in quo sumus, recedere. Aspexi ipse riam altorum tenebrarum, et effracta terræ structura, heu cadentem illum Œclidi filium, quo nullus erat carior sideribus futura denuntiantibus, et incassum porrexi ei cum clamore manus. Mira dico, o princeps, deserui quoque orbitas equorum, locumque exhalantem, et agros humidos spuma. Nec eadem omnibus clades est; terra sentit indigenas: stant copiæ Thebæ. Adrastus hæc miratur, et dubitat fidem adhibere; sed Mopsus idem, et festinus Actor idem narrabat: nam fama audax recentibus pavoribus renuntiat non solum

////////

Ciofan. ad Ovid. Met. viii. 748.—146 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Behott. 1. 2. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Cruc. et Gevart. tetendit.—147 Unus Behot. etiamnum rector.—148 In quibusdam eodd. reliquit. Vide Not. Var.—149 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. et eodd. vet. cognoscit.—152 Actorides eodd. Bernartii, Lindenbrog. et Cruc. Autor idem Aldd. Colin. et Gryph. Actor idem optimæ Barthii membranæ, ut olim

NOTE

138 *Dorica*] Peloponnesiaca, a Doribus, qui postea Peloponnesum occuparunt cum Heraclidis.

146 *Œcliden*] Amphiarum, Œclidi filium.

147 *Rector*] Adraste.

148 *Fumantemque locum*] Fortasse, *locum*, id est, hiatum. Sic Equo Max.

de Lacu Curtio: 'Cujus sacrata vorago, Famosique lacus.' Iterum: 'Terque ardua mersit Colla lacu.' Sic et legerim infra vs. 338. 'Quo ruis, ille adytis melior lacus.' Gronovius.

152 *Fama novis terroribus audax*] Noster Theb. iv. 'Accumulat cre-

Non unum cecidisse refert : sponte agmina retro
 Non expectato revocantum more tubarum
 Præcipitant : sed torpet iter, falluntque ruentes 155
 Genua viros, ipsique (putes sensisse) repugnant
 Cornipedes, nulloque truces hortamine parent,
 Nec celerare gradum, nec tollere lumina terra.
 Fortius incursant Tyrii : sed Vesper opac^o
 Lunares jam ducit equos : data foedere p^o 160
 Mœsta viris requies, et nox auctura timores.
 Quæ tibi tunc facies, postquam permissa gemendi
 Copia ? qui fletus galeis cecidere solutis ?
 Nil solitum fessos juvat : abjecere madentes,
 Sicut erant, clypeos : nec quisquam spicula tersit, 165
 Nec laudavit equum, nitidæ nec cassidis altam

unum corruisse. Manipuli ultro accelerant retro gradus, haud expectatu consuetudine tubarum receptui canentium ; sed segniter vadunt, et poplites destituunt festinantes viros. Ipsi equi (crederes sensum habere) resistunt, et efferati nullis obsequuntur vocibus, nec audent fugam maturare, nec oculos levare ab humo. Thebani verius urgent. Sed umbrosus Vesper jam agit equos lunæ. Concessa militi brevibus induciis tristis requies, et nox auctura metus. Quæ tunc tibi facies, postquam data licentia dolendi ? Quæ lacrymæ fluxerunt ademptis cassidibus ? Nihil suctum placet fatigatis. Projecerunt scuta cruenta, sicut erant : nec quisquam mundavit tela, nec equum permulsit, nec pexit comsitque excelsas cristas fulgentis galeæ :

correxerat Gul. Canterus Novar. Lect. lib. 11. cap. 8.—154 Pnt. revocatum more ferarum.—156 Behott. 1. 2. ruuntque, sed in Behot. 2. expunctum, ascriptumque repugnant.—159 Fortius incumbunt Tyrii Petrens. incursant ceteri omnes libri, et scripti et impressi.—160 Unus Behot. foedere parvo.—162 Quæ tibi nunc Pnt. remissa gemendi Dan, Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc.—165 Unus Behot. spicula torsit.—166 In eodem codice : nec cassidis unquam ;

NOTÆ

brox turbatrix fama pavores.’

154 Non expectato revocantum more tubarum] Flagitium enim erat acie excedere, priusquam dux receptui cani jussisset. Unde refertur de quodam duce, qui cum fugientes suos videret, receptui cani jussit, ut fugam eorum tegeret.

159 Tyrii] Thebani, ut jam sæpius dictum est. Opacus] Ob tenebras noctis.

161 Et nox auctura timores] Sol-

mus enim per noctem res majores ac graviore nobis fingere ac repræsentare.

162 Quæ tibi tunc facies] Admirative ex persona Poëtæ. Tibi ibi παρ-έλκει, ut ‘ecce tibi’ dictum est. Legit Barthius: Tunc ibi quæ facies.

164 Nil solitum fessos juvat] Id est, nihil eorum quæ juvare solebant. Guyctus. Nil solitum] Id est, fieri post pugnam et per noctem. Peyraredus.

Comsit adornavitque jubam : vix magna levare
 Vulnera, et efflantes libet internectere plagas.
 Tantus ubique dolor : mensas alimentaue bello
 Debita nec pugnæ suasit timor : omnia laudes, 170
 Amphiaræ, tuas, foecundaue pectora veri
 Commemorant lacrymis, et per tentoria sermo
 Unus, Abiseus delapsaque numina castris.
 Heu curruis currus ? solenniaue arma ?
 Et gratus casus apex ? hoc antra, lacusque 175
 Castalii tripodumque fides ? sic gratus Apollo ?
 Quis mihi sidereos lapsus, mentemque sinistri
 Fulguris, aut cæsis saliat quod numen in extis,
 Quando iter, unde moræ, quæ sævis utilis armis,

vix juvat abluere ingentes plagas, et consuere hiantia vulnera. Tantus ubique erat luctus. Nec metus hortatur sternere mensas, nec sumere cibum reficiendis viribus ad primam pugnam. Omnes concelebrant fletibus præconia tua, o Amphiaræ, et pectora imbuta vero, et eadem verba audiuntur per tentoria, recessisse Deos, et numina emigrasse castris. Heu ubi laureati currus? armaque sacra, et insulatus vertex cassidis? Hæ speluncæ, fontesque Castalii? hæc certitudo tripodis? Sic Apollo memor suorum? Quis mihi explicabit astrorum casus, et quid lævum fulgur portendat, aut quis Deus saliat in extis victimarum: quis dicet, quando proficis-

//////////

sed pro v. l. *altam*.—167 Petrens. Exc. Cantab. Taurin. Burm. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. omnes Barthiani, Venett. Rom. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. Gevart. Grasser. et Amstel. *vix magna lavare*; soli Gronov. Barth. Veen. Delph. et Bip. *levare*.—172 Barthius legit: *it per tentoria*.—173 Edd. vett. et multi codd. *dilapsaque*.—174 *Hæc ubi* in quibusdam codd. improbante Nic. Heinsio ad Ovid. Met. p. 31. Vide ad Theb. ix. 385.—175 Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Dan. Put. Petav. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Lindenbrog. Crue. Gevart. et Grasser. *hæc antra*.—178 Optinæ Barthii membranæ; aut *cæcis*.—183 ‘Melius

NOTÆ

168 *Internectere*] Metaphoram traxit a medicis, qui solent vulnerum labra suere.

169 *Alimentaue bello*] Reficiendis viribus scilicet ad primam pugnam.

170 *Omnia*] Pro omnes.

175 *Antra*] Hæc vocat Theb. i. ‘Obscuros recessus.’ Vide ibid. vs. 509. *Lacusque Castalii*] Castalius enim fons erat fatidicus. Vide Theb. i. 565.

176 *Sic gratus Apollo*] Erga famulos suos, suppl.

178 *Aut cæsis saliat quod numen in extis*] Vide quæ diximus ad Theb. v. 176. ‘Et in nullis spirat Deus integer extis.’

179 *Quando iter, &c.*] Hæc enim omnia non suscipiebant, nisi prius consultis Diis per auguria, et per exta peendum, quorum interpretes erant vates, ut hic Amphiaræus.

Quæ pacem magis hora velit, quis jam omne futurum 180
 Proferet? aut cum quo volucres mea fata loquentur?
 Hos quoque bellorum casus nobisque, tibi que,
 Præscieras, et (quanta sacro sub pectore virtus?)
 Venisti tamen, et miseris comes additus armis.
 Et cum te tellus, fatalisque hora vocaret, 185
 Tu Tyrias acies, adversaque signa, vac^{ter}
 Sternere: tunc etiam media de morte ti.^{co} ^{am}
 Hostibus, infestaque abeuntem vidimus hasa
 Et nunc te quis casus habet? poterisne reverti
 Sedibus a Stygiis, altaque erumpere terra? 190
 Anne sedes hilaris juxta tua numina Parcas?
 Et vice concordi discis ventura, docesque?
 An tibi felices lucos miseratus Averni
 Rector et Elysias dedit inservare volucres?

cendum, unde cunctandum; quod tempus magis accommodum atroci bello, quod magis pacem postulet: quis jam renuntiabit omnes res eventuras? aut cum quo aves canent meam sortem? Prævideras quoque et nobis, et tibi hæc eventa armorum, et (quanta fortitudo erat in religioso animo?) profectus es tamen, et socius adjunctus infelici bello. Et cum te terra, et fatale momentum appellaret, tu ultro operam dedisti profligandis copiis Tyriis, ac hostilibus vexillis. Tunc quoque aspeximus te metuentum inimicis in medio leto, et descendentem intentata hasta. Et nunc quæ sors tibi contigit? valebisne regredi ex locis infernis, et emergere e profunda tellure? Anne sedes lætus prope Parcas tuas Deas? et vice unanimi erudiris futuris, erudisque? Anne princeps Inferorum flexus concessit tibi fortunatus sylvas, et observare Elysias

*****

membranæ: Præscieras; (pro quanta s. s. p. virtus!) &c.' Barth.—186 Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. vocasti; ita etiam Behott. 1. 2. sed Behott. 2. habet pro v. l. vacasti.—187 'Præstat sequi optimi exemplaris scripturam: nunc etiam media te morte, &c.' Barth.—190 Optimæ Barthii membranæ: aliaque evadere terra; Lang. Laur. uterque Behott. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. et Plant. aliaque erumpere terra; Dan. Put. Petav. Lindenbrog. Cruc. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen. et Delph. altaque erumpere terra.—191 Put. hilares. Dan. Put. Petav. Lindenbrog. et Cruc. numina parcas; Behott. 1. 2. Lang. Laur. Buslid. Lipsian. Aldd. Colin. Gryph. Basil. Plant. Gevart. Grasser. Amstel. Gronov. Barth. Veen.

NOTÆ

191 *Juxta tua numina Parcas*] Quia ut augur prævidebat quicquid singulis contingere debebat secundum decreta Parcarum.

193 *Felices lucos*] In quos veteres credebant mitti Heroës, piosque, ut

perpetua ibi quiete fruerentur.

191 *Elysias dedit inservare volucres*] Vide lib. vi. 935. Et notandum hic Poëtas tribuere mortuis eadem studia quæ habebant dum vivebant.

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

AA 000 406 781 5

3 1158 01183 6425

SOUTHERN BRANCH
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY
LOS ANGELES, CALIF.

